

שבוע פרשת בלק - באה"ק

(10 - 16 July 16)

ד' - י' תמוז תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו ומנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה, הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת "א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכַתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּה שְׁמַעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר לֵבְבְךָ וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלֻקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דֶּגְדֵךְ וְתִירֶשֶׁתְּךָ וְיִצְהַרְדְּךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלְתָה וּשְׂבַעְתָּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתַּח לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכַתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם וְזִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּתְךָ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵחַתְלֵךְ לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.

אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה זיכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בֵּי נַשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ וְיֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵימֹשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵ יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין גוֹטֵת לְעַבֵּר הַגּוּף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חַיִּים - חֲמִשָּׁה חוֹמֵי תוֹרָה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכת "לה") בצירוף שםם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו וניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמ"ו

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ עַל-אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אֵי-הוּא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצַבֵיהֶם כַּסֵּף וְזָהָב מְעֵשֶׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פֶּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזַנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחִיחוּ: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְגּוּ בַגְּרוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בִּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בִּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בִּטְחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יֵרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יֵרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי-אָדָם: יז לֹא תִמְתָּחַן יְהוָה לְלוֹוִיָּהּ וְלֹא כָל-יְדֵרֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמ"ז

שבתים גדולים להקדושיברוך-הוא והואך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הנמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנֵי |
 חֲבַלֵי-מָוֶת וּמִצְרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנֵי צָרָה וַיִּגּוֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם-יְהוָה אַקְרָא אָנָּה יְהוָה מְלִטָּה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דְּלֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי-יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת-עֵינֵי מִן-דִּמְעָה אֶת-רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אָנֹכִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז כָּל-הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִהָ-אֲשִׁיב לִיהוָה כָּל-תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אִשְׁאָ
 וּבְשֵׁם יְהוָה אַקְרָא: יד נִדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-זָּא לְכָל-עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי-עֲבַדְךָ בֶן-אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לֵךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹרָה וּבְשֵׁם יְהוָה אַקְרָא: יח נִדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-זָּא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת י"ב-י"ג תמוז, ה'תשכ"ה

התוועדות פועלות ולהמשיכן בכל השנה ובברכת חג הגאולה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה שאו ידיכם קדש וברכו את הוי"ה שבת פרשת בלק, י"ז תמוז, היתשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת בלק, י"ז תמוז (נדחה), היתשכ"ה יד
- (ה) משיחת שבת פרשת בלק, י"ד תמוז, היתשכ"ה יט
- (ו) לקוטי שיחות פרשת בלק כו
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ל
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק לב
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בלק לג
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק נו
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בלק נז
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק סה
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סז
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק ע
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק קכו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בלק קמד
- (יז) נביאים וכתובים ישעיה פרק כח, איוב פרק ד קמו
- (יח) משניות – מסכת כלאים ביאור קהתי קמח
- (יט) עין יעקב מסכת סוכה קנה
- (כ) מסכת בבא קמא עם ביאורים מדף מ עד דף מו קנו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן קפג
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן קפז
- (כג) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן קפט
- (כד) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי קצ
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קצא
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קצב
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב קצג
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים חלק א אדמו"ר מוהרי"צ קצד
- (כט) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צ קצה
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ קצו
- (לא) פרקי אבות פרק ה קצז
- (לב) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת בלק קצח
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בלק רז
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

לקבל ברכה והשפעה מהדרגה העליונה של שם הוי', "הוֹי' דְלַעֲלֵא" 45
 העליון (ביאור המושג בקצרה: על הכתוב (לעניין י"ג מידות הרחמים) 46
 "ויעבור ה' על פניו ויקרא ה', ה'" מבואר בקבלה וחסידות שהכוונה לשתי 47
 בחינות בשם הוי' – "הוי' דלתתא" (שלמטה) שנקרא הוי' על שם שמהווה 48
 את העולמות והנבראים של 'סדר 49
 השתלשלות, ו"הוי' דלעילא" 50
 (שלמעלה) שגם הוא נקרא הוי' מלשון 51
 מהווה, ועם זאת הוא גילוי אור אלוקי 52
 מלמעלה מ'סדר השתלשלות, וזהו 53
 פירוש הפסוק "ויקרא הוי' הוי'" – 54
 'קריאה' והמשכה מהוי' שלמעלה 55
 מהשתלשלות להתגלות בהוי' 56
 שבבחינת השתלשלות). 57
 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁאָף שְׁבַמְאָמְר 58
 זָה דִּיבּוּר הַמַּתְחִיל שְׁאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ 59
 שֶׁל שַׁנַּת תַּרְפּוּז, נִתְבָּאֵר שְׁעַנְיָן 60
 "וּבְכִרְכוּ אֶת הַוְי'" (הַמְשַׁכֵּת 61
 תּוֹסַפֵּת אֹר כְּשֵׁם הַוְי', יוֹתֵר 62
 מִמָּה שִׁישׁ בּוּ מִצַּד עֲצוּמוֹ) הוּא 63
 בְּשֵׁם הַוְי' דְלַתְתָּא, וְאָז לֵאחֵר 64
 שֶׁהָאֵדָם בַּעֲבוּדְתוֹ פִּעַל תּוֹסַפֵּת אֹר 65
 בְּשֵׁם הַוְי' דלתתא, נִמְשַׁכֵּת הַבְּרָכָה 66
 מִשֵּׁם הַוְי' דְלַעֲלֵא' (שְׁזָהוּ 67
 שְׁכָל בְּרָכָה וְגִלּוּי כֹל הַשְּׁפָעָה 68
 וְהָאֵרָה הוּא מִשֵּׁם הַוְי' וְלִכְּנָם 69
 כֹּאשֶׁר הָאֵדָם בַּעֲבוּדְתוֹ הוּא הַפּוֹעֵל אֵת 70
 תּוֹסַפֵּת הָאֹר בְּשֵׁם הַוְי' (דלתתא), 71
 הַמְשַׁכֵּת הַבְּרָכָה הֵיא מִשֵּׁם הַוְי' 72
 (דלעילא). הֵנָּה בְּמָקוֹם אַחֲרֵי 73
 מְבָאֵר עַנְיָן "בְּכִרְכוּ אֶת הַוְי'" 74
 גַּם בְּנוֹגַע לְשֵׁם הַוְי' 75
 דְלַעֲלֵא', וְשֵׁם מְבוּאֵר שַׁעֲבוּדָת 76
 הָאֵדָם פּוֹעֵלָת וּמְשִׁיכָה תּוֹסַפֵּת אֹר 77
 וְגִלּוּי אֵפִילוּ בְּשֵׁם הַוְי' דלעילא וְמִזָּנָה 78
 מוּיָן, שַׁעֲלֵ-יְדֵי הַעֲבוּדָה 79
 דְ"שְׁאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ" מְגִיעִים 80
 בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְבַר הַתּוֹרָמוֹת וְהַתְּעוּלוֹת 81
 לְמַעַלָּה גַּם מִשֵּׁם הַוְי' 82
 דְלַעֲלֵא' וְעַד שִׁישׁ לָאֵדָם כּוֹחַ הַוְי' דלעילא. 83
 וּמִמְשִׁיף בְּמִאָמְר, שְׁהַבְּרָכָה 84
 (עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה שֶׁל "שְׁאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ") הֵיא "מְצִיּוֹן", שְׁהֵיא נְקוּדַת 85
 הַנְּשִׁמָּה, בְּחִינַת "יְחִידָה", כִּידוּעַ שְׁלֹשְׁמָה יֵשׁ חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת (נִפְשֵׁ- 86
 רוּחַ-נְשִׁמָּה-יְחִידָה-יְחִידָה) וְהַשֵּׁם "חִידָה" מְתִיחֵס לְנִקּוּדָה הַכִּי פְּנִימִית וְהַכִּי 87
 עֲמוּקָה שֶׁל עֲצֵם הַנְּשִׁמָּה, וּמְבַחֵנָה זֶה הֵיא הַפּוֹעֵלָה שֶׁל "בְּכִרְכוּ אֶת הַוְי'". 88

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתהלים: 1
 שְׁאוּ יְדִיכֶם קוֹדֵשׁ וּבְכִרְכוּ אֶת הַוְי' 2.
 וּמְבָאֵר כְּבוֹד-קְדוּשַׁת 2
 מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹר הַרְבִּי הַרִי"צ בְּדַבְּרוֹ-הַמַּתְחִיל 3
 בְּמִאָמְר חֲסִידוֹת 3
 שֶׁל הַפּוֹתַח בְּפִסּוֹק הַזֶּה (שְׁאָמְרוּ אֵת הַמֵּאֵמֵר אִמְרו הַרְבִּי הַרִי"צ בְּיוֹם 4
 הַשְּׁבִת-קֹדֵשׁ שְׁלֵאַחֲרֵי י"ב- 5
 י"ג תְּמוּזָה תַּרְפּוּז, יְמֵי גְאוּלְתוֹ 6
 מִהֶמְאָסֵר בְּאוֹתָהּ שָׁנָה, בְּיוֹם הַשְּׁבִת 7
 אַחֲרֵי הַצְּהָרִים, לְפָנוֹת עֵרֵב בְּזִמְן 8
 שֶׁעֲלִיו נִאֲמַר כְּזוֹהַר שֶׁהוּא רַעְוָא 9
 דְרַעְוִין רִצּוֹן הַרְצוּנוֹת, כְּמִבּוּאֵר 10
 בְּקַבְלָה וְחִסִּידוֹת שֶׁלֵּכֵל בְּחִינָה בִּסְדֵר 11
 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאֹר הָאֱלוּקִי 12
 מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה קִדְמָה 'כְּתָר', הוּא הַרְצוֹן 13
 לְהַתְּהוּוֹת בְּחִינָה זֶה, וּבְרֵאשִׁית כֹּל 14
 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת יֵשׁ כְּתָר כְּלָלִי, שֶׁהוּא 15
 הַרְצוֹן לְכֹל הַרְצוּנוֹת, וּבִדְרָךְ כֹּלֵל 16
 הַכוּוּנָה לְבַחֲבִינַת 'אֵדָם קִדְמוֹן' שֶׁכֵּל 17
 הַבְּחִינֹת כְּלוּלוֹת בּוּ בְּהַשְׁוֵאָה אַחַת, 18
 וּבִשְׁבִת בַּעַת הַמְּנַחָה יֵשׁ הַתְּגוּלוֹת 19
 וְהָאֵרָה מְבַחֵנָה נְעִלֵית זו), 3, דְצָרִיף 20
 לְהַבִּיז, הֵלֵא כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל 21
 הַהַמְשָׁכוֹת וְהַגִּילּוּיִים הֵינּוּ כֹל 22
 הַהָאֵרוֹת וְהַשְּׁפָעוֹת מִהַקְּבָ"ה לְעוֹלְמוֹת 23
 וּלְנִבְרָאִים הֵם מִשֵּׁם הַוְי' מִלְּשוֹן 24
 מְהוּוֹה וְהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַחֲסֵד 25
 וְהַשְּׁפָעָה, אִם כֵּן, מְהוּ עַנְיָן 26
 "וּבְכִרְכוּ אֶת הַוְי'", שְׁצָרִיכִים 27
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, נְבִרָאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה 28
 לְבָרֵךְ אֶת שֵׁם הַוְי' וּכְבִיכּוֹל 29
 לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ, וְהֵרִי הוּא מְקוּר כֹּל 30
 הַשְּׁפָעָה? 31
 אֵף הַעַנְיָן הוּא, דַּעֲלֵ-יְדֵי 32
 הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאֵדָם 33
 לְהִיּוֹת "שְׁאוּ יְדִיכֶם לְהַתְּרוֹמֵם 34
 וְלַהֲתַעֲלוֹת עַד לְמַצֵּב שְׁבוּ 'יְדִיו' יְהוּי 35
 (בְּמִדְרָגָת) קֹדֵשׁ", דְ"קֹדֵשׁ 36
 הֵיא מְלָה בְּגִרְמִיָּה" 4, נִאֲמַר 37
 כְּזוֹהַר שֶׁ"קוֹדֵשׁ" הוּא דְבַר בְּפָנֵי עֲצוּמוֹ, 38
 וּמְבוּאֵר בְּחִסִּידוֹת שֶׁ"קוֹדֵשׁ" פִּירוּשׁוֹ דְבַר שֶׁנִּמְשַׁכָּה עֲלָיו קְדוּשָׁה, אֵךְ אֵין הוּא 39
 עֲצִמּוּת הַקְּדוּשָׁה מִמֶּשׁ. וְ"קוֹדֵשׁ" הוּא שֵׁם עֲצִמּוּי, הֵינּוּ דְבַר שֶׁהוּא עֲצוּמוֹ 40
 הַקְּדוּשָׁה, וְכֹאשֶׁר הָאֵדָם מִתְּעַלָּה וּמְתוֹרֵמֵם לְבַחֲבִינַת "קוֹדֵשׁ", שֶׁלְּמַעַלָּה 41
 מִ"קוֹדֵשׁ", הֵנָּה עַל-יְדֵי-זֶה "וּבְכִרְכוּ אֶת הַוְי'", הָאֵדָם מוֹסִיף בְּרַכָּה 42
 וְהַשְּׁפָעָה בְּהוּי', הֵינּוּ לְהַמְשִׁיף תּוֹסַפֵּת הָאֹר וְהַגִּילּוּי בְּ"הַוְי' 43
 דְלַתְתָּא" שֵׁם הַוְי' הַתְּחַתּוֹן, בְּדִרְגָתוֹ הַתְּחַתּוֹנָה, וְאָז יְבָרְכֵךְ זוֹכֵה הָאֵדָם 44

בס"ד. שבת פרשת בלק, ו"ז תמוז (נרחה), ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

(1) המאמר הוא המשך למאמר שלפניו ד"ה מי מנה דיי"ב תמוז. (2) תהלים קלד, ב. 3) גרפס בקונטרס יד - בסה"מ קונטרסים ח"א קפח, א ואילך. ולאח"כ בסה"מ תרפ"ז ע' ריז ואילך. (4) זח"ג צד, ב. 5) ספר השיחות תרפ"ז ע' 174. הועתק ב"היום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֵּשׁ לְבָאֵר מֵהַ שְׁפָתַיב פֶּאֶן שְׁעַל-יְדֵי "שְׂאוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ"
 2 מְגִיעִים לְבַחֲנֵינָה הַיְחִידָה' נְקוּדַת הַנִּשְׁמָה הַנִּקְרָאָת 'צִיּוֹן, אָף
 3 שְׁבָרוֹב הַמְקוֹמוֹת מְבָאֵר שְׁ"קִדְשׁ מְלָה בְּגִרְמִיָּה" דְּרַגַּת
 4 "קוֹדֶשׁ" כְּפִי שֶׁהִיא עֲנִיין בְּפִנֵי עֲצוּמוֹ הַיָּחִידָה הַחֲכָמָה⁶, שֶׁהִיא חֵלֶק
 5 מִבַּחֲנֵינָה הַמוֹחֵן, עֶשֶׂר הַכּוֹחוֹת, וְלִמְטָה
 6 מִהַיְחִידָה' שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַכּוֹחוֹת
 7 הַפְּרִטִּים, וְהַבִּיאוֹר בְּכַךְ הוּא שְׁבַעֲצֵם
 8 אֵין זֹו טַחֲרִיה וְכַאֵן הַעֲבוּדָה שֶׁל 'שְׂאוּ
 9 יְדֵיכֶם קִדְשׁ' קְשׁוּרָה בְּעֲנִיין הַיְחִידָה כִּי
 10 פֶּאֶן נִתְבָּאֵר שְׁכַתּוּצָאָה מִשְׂאוּ
 11 יְדֵיכֶם קוֹדֶשׁ' נִפְעַל עֲנִיין 'וּבְרָכּוֹ
 12 אֶת הַיְחִידָה', הַמְשַׁכַּת תּוֹסַפֶּת
 13 אֹור בְּשֵׁם הַיְחִידָה', שְׁזָהוּ עַל-יְדֵי
 14 גְלוּי שְׁלֹמֶעֱלָה מִשֵּׁם הַיְחִידָה'
 15 שֶׁהִי מוֹכֵן שְׁכַדִּי לְהוֹסִיף אֹור בִּשְׁם
 16 הַיְחִידָה' יֵשׁ צוֹרֵךְ לְהַמְשִׁיךְ הַתְּגִלוֹת
 17 מִבַּחֲנֵינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִשֵּׁם הַיְחִידָה' עֲצוּמוֹ,
 18 וְהִרִי יְדוּעַ שְׂדֵי אֹוֹתִיּוֹת שֵׁם
 19 הַיְחִידָה' הֵן כְּנֶגְדַּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת⁷,
 20 (וְגַם ד' הַאֹוֹתִיּוֹת בְּמִילּוּאָם
 21 יוֹ"ד ה"א ו"ו ה"א ה"א ה"א הֵן עֶשֶׂר
 22 אֹוֹתִיּוֹת⁸), אֹוֹת יוֹ"ד הִיא
 23 בַּחֲנֵינָה הַחֲכָמָה וְכוּ', כַּמְבוּאֵר
 24 בְּקַבְלָה וְחִסְיוֹת, וּבִלְשׁוֹן רַבְנֵי הַזּוֹקֵן
 25 ב'אֵגַרַת הַתְּשׁוּבָה' שְׁבַסְפֵר הַתְּנִיָּא:
 26 "וְכַל הִי סְפִירוֹת נִכְלָלוֹת וְנִרְמְזוֹת בִּשְׁם
 27 הַיְחִידָה' ב"ה. כִּי הַיְחִידָה שֶׁהִיא בַחֲי' נְקוּדָה
 28 לְבַד מִרְמֹזוֹת לְחַכְמַתּוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁהִיא
 29 בַּבַּחֲנֵינָה הַעֵלִם וְהַסְתֵר קוֹדֶם שְׁבָאָה
 30 וְהַהֲבָנָה... וְאַחַר שְׁבָאָה לְבַחֲנֵינָה הַתְּפַשְׁטוֹת וְגִילּוֹי הַהֲשָׁגָה וְהַהֲבָנָה... נִכְלָלָת
 31 וְנִרְמְזוֹת בְּאוֹת ה"א שִׁישׁ לֵה בַחֲנֵינָה הַתְּפַשְׁטוֹת לְרוּחֵב הַמּוֹרָה וְרַמְזוֹ עַל
 32 הַרְחַבְתּוֹ הַבִּיאוֹר וְהַהֲבָנָה וְגַם לְאוֹרֵךְ הַמּוֹרָה עַל בַּחֲנֵינָה הַמְשַׁכָּה וְהַהֲשָׁפָעָה
 33 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה... כְּשֶׁנִּשְׁמַכְתּוֹ הַמְשַׁכָּה וְהַשְׁפָּעָה זֹו יוֹתֵר לְמַטָּה... נִכְלָלָת
 34 וְנִרְמְזוֹת הַמְשַׁכָּה זֹו בְּאוֹתִיּוֹת ו"ה. כִּי הַיְחִידָה מוֹרָה עַל הַמְשַׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

35 וגם המשכה זו היא על ידי מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות... מדת
 36 מלכותו יתברך... ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי"ו... ובקיצור,
 37 יו"ד - חכמה, ה' - בינה, ו' - מידות, ה' - מלכות), וְעַל כֵּן כִּיּוֹן שְׁעִנִּינוּ
 38 שֶׁל שֵׁם הַיְחִידָה' הוּא עֶשֶׂר הַסְפִירוֹת, צְרִיף לֹאמַר, שְׁהַמְשַׁכַּת תּוֹסַפֶּת
 39 אֹור בְּשֵׁם הַיְחִידָה' הִיא מִבַּחֲנֵינָה
 40 שְׁלֹמֶעֱלָה גַם מְאוֹת יוֹ"ד
 41 דְּשֵׁם הַיְחִידָה' (חֲכָמָה', בַּחֲנֵינָה
 42 הַנִּשְׁמָה הַנִּקְרָאָת 'חִיָּה'), דְּהֵינּוּ
 43 בַּחֲנֵינָה הַכְּתָר שְׁלֹמֶעֱלָה מִעֶשֶׂר
 44 הַסְפִירוֹת שֶׁהַחֲלַתָם וְרַאשֵׁיתָם הִיא
 45 הַחֲכָמָה (כְּשֶׁם שְׁכַתּוֹ גִּשְׁמִי הוּא מֵעַל
 46 הַרֶאֶשׁ), וּבְכַנְפֵּי הָאָדָם הוּא עֲנִיין
 47 בַּחֲנֵינָה הַיְחִידָה' הַנְּקוּדָה
 48 הַעֲצוּמִית שֶׁל עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ הַמְקַבְּלָה
 49 לְעֲנִיין הַכְּתָר לְמַעַל שְׁלֹמֶעֱלָה מִעֶשֶׂר
 50 הַכּוֹחוֹת הַפְּרִטִּים הַמְקַבְּלִים לְעֶשֶׂר
 51 הַסְפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת.
 52 וְלְהַעִיר שְׂאָף שְׁבָאוֹת יוֹ"ד
 53 יֵשׁ גַם קוּצוֹ שֶׁל יוֹ"ד, שְׂרׁוּמֵז
 54 לְבַחֲנֵינָה רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן⁹, 'כְּתָר'
 55 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַיְחִידָה', כַּמְבוּאֵר
 56 ב'אֵגַרַת הַתְּשׁוּבָה' שֵׁם, "וְהַקּוֹץ שֶׁל
 57 הַיְחִידָה' רׁוּמֵז לְבַחֲנֵינָה רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-
 58 הוּא שְׁלֹמֶעֱלָה מֵעַל מִמְדַרְגַּת בַּחֲנֵינָה
 59 חֲכָמָה עֵילָאָה כְּנוּדַע", וְנִמְצָא שְׁגַם
 60 בַּחֲנֵינָה הַכְּתָר' וּבַחֲנֵינָה
 61 הַיְחִידָה' שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַחֲכָמָה שֶׁהִיא
 62 רַאשִׁית עֶשֶׂר הַסְפִירוֹת נִכְלָלוֹת
 63 בְּשֵׁם הַיְחִידָה', וְאֵם כֵּן לְכַאוּרָה גַם בַּחֲנֵינָה הַכְּתָר' וְהַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הִיא חֵלֶק
 64 מִשֵּׁם הַיְחִידָה' עֲצוּמוֹ, וְאֵיךְ הַדְּבָר מֵתַאִים לְמַבּוּאֵר לְעֵיל שְׁמַדְרִיגָה זֹו בְּאוֹת תּוֹסַפֶּת
 65 אֹור בִּשְׁם הַיְחִידָה', וְהַבִּיאוֹר הוּא שְׂאֵכֵן יֵשׁ בִּשְׁם הַיְחִידָה' גַם מִבַּחֲנֵינָה הַכְּתָר וְהַרְצוֹן
 66 אֲבַל מְכַל-מְקוֹם עֲנִיין זֶה הוּא רַק בְּרַמְזוֹ, וְאֵינוֹ עֲנִיין הַכְּבוֹר
 67 וְהַמְפּוֹרֵשׁ שֶׁל שֵׁם הַיְחִידָה' וְכַהֲלָשׁוֹן פְּתִינָא⁹: "וְהַקּוֹץ שְׁעַל הַיְחִידָה'
 68 רׁוּמֵז* רַק רׁוּמֵז אֲבַל אֵינוֹ עֲנִיין מִמֶּשׁ לְבַחֲנֵינָה רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן

(* וְאֵף שְׁלָשׁוֹן זֶה נִאָמַר גַם בְּנוֹגַע לְשֵׁאֵר הַסְפִירוֹת - הִרִי בְּנוֹגַע לְ"כַל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת" מְקַדִּים שֵׁם שְׁהֵם לֹא רַק בְּרַמְזוֹ, כִּי-אֵם "נִכְלָלוֹת וְנִרְמְזוֹת"². וְרָאָה 'לְקוּטֵי תוֹרָה' רִישׁ פְּרָשַׁת רָאָה גַם-כֵּן עַל-דְּרָף-זֶה: "וּבַחֲנֵינָה זֹו הִיא בַּחֲנֵינָה", וּמְסִיִּים (בַּסְפ"ב) "בַּחֲנֵינָת אֵלוֹ הַנִּרְמְזִים בְּשֵׁם". וְעֵינִין גַם-כֵּן 'לְקוּטֵי תוֹרָה' מִטּוֹת (פּו, ב) רָאָה (כּכ, ג) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת.

(א) וְאֵין לֹאמַר שְׁהַקְּדָמָה זֹו הִיא גַם בְּנוֹגַע לְבַחֲנֵינָה רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן - כִּי בְּפִירוּשׁ פּוֹתֵב: "עֶשֶׂר סְפִירָן כּו' חֲכִים כּו'", וּבְסוֹפּוֹ לֹא הִזְכִּיר רְצוֹן, אֲפִילוֹ לֹא בְּחֻצָּי עֵיגוּל.

(ב) וְכֵן בְּהַמְשַׁךְ הָעֲנִיין: "נִכְלָלָת וְנִרְמְזָת בְּאוֹת ה"א.. נִכְלָלָת וְנִרְמְזָת.. בְּאוֹתִיּוֹת ו"ה", וְרַק בְּנוֹגַע לְיוֹ"ד, שְׂבָאָה בְּסִמְכּוֹת וְתִיבָף לְכַתְּבוֹ "וְכַל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת נִכְלָלוֹת", פּוֹתֵב "מְרַמְזוֹת" לְבַד¹⁰.

יו"ם ו' מנחם-אב. 6) ראה - לדוגמא - לקו"ת מסעי צג, א. 7) זח"ג יז, א (ברע"מ). 8) פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ו. 9) אגה"ת פ"ד. 10) הערת המו"ל: להעיר גם מלקו"ש חל"ט ע' 143.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 יהללוך סלה דקאי על הנשמות... אין להם בחינת זמן ומקום לפי שהם
 44 בבחינת קדושים... מובדלים מבחינת גוף לגמרי ואינן בבחינת מקום, ולכן
 45 אינן גם כן בבחינת זמן, ועל כן שירה שלהם היא בכל יום תמיד וזהו וקדושים
 46 בכל יום יהללוך וגם סלה בלי הפסק. כמאמר לכו מחיל אל חיל... וגם כי
 47 הנה וקדושים לשון רבים שיש בחינת
 48 קדושים רבים גבוה מעל גבוה עד רום
 49 המעלות, וזהו יהללוך סלה... יש ריבוי
 50 מדרגות בעילוי אחר עילוי, הגם
 51 שבספרים לא נזכר רק ב' מדרגות דרך
 52 כלל, גן-עדן העליון וגן-עדן התחתון,
 53 היינו שלא נתגלו אלינו. וזהו יהללוך
 54 סלה בלי הפסק), **מפּל־מקום**
 55 **נחלקים** ריבוי המדרגות הפרטיות
 56 **בכּללות לשני סוגים, גן-עדן**
 57 **התחתון וגן-עדן העליון**.)
 58 **והענין בזה, דהנה, 'עדן**
 59 **עלאה'** עדן העליון הוא **בחינת**
 60 **'חכמה-סתימאה'** חכמה סתומה
 61 ונעלמת שלמעלה מגילוי, **ולמטה**
 62 **מזה,** בחינת זו כפי שהיא באה לידי
 63 גילוי במדרגות נמוכות יותר היא
 64 **בחינת 'חכמה עלאה'** חכמה
 65 העליונה. **ומשם** מבחינת עדן העליון
 66 שהיא בחינת חכמה **נמשך לגן-**
 67 **עדן, בחינת 'בינה', שזהו**
 68 **שבגן-עדן צדיקים יושבין**
 69 **ונהנין מזיו השכינה¹⁵, נהנין**
 70 **דיקא,** חכמינו ז"ל דייקו ואמרו
 71 שנשמות הצדיקים קולטות ומקבלות
 72 את גילוי והארת האלוקות בגן-עדן
 73 באופן שגורם להם הנאה (רוחנית,
 74 כמובן) **שהוא ענין התענוג,**
 75 **וידוע שגילוי התענוג**
 76 **('צתיק' כתר עליון שלמעלה**
 77 **מהספירות כולל בתוכו שתי בחינות**
 78 **כלליות 'אריך אנפין' [פנים ארוכות,**
 79 **היינו גילוי רב] שהוא הרצון העליון**
 80 **ו'צתיק יומין' [לפי אחד הפירושים, נעתק ונבדל ונעלה מ'יום' וגילוי] שהוא**
 81 **העונג העליון) הוא ב'בינה¹⁶, והינו, ש'חכמה' ההבדקה**
 82 **הראשונה של הרעיון השכלי היא בבחינת נקודה בלבד ללא הבנה**
 83 **והשגה בפרטי הרעיון, ובה הוא התחלת גילוי התענוג, בחינת**
 84 **עצם התענוג לפני שהוא יורד ומתגלה ונגש בכל פרטיו, שלכן**

1 **ברוך-הוא" (ולא עוד לא זו בלבד שנאמר שהוא רק רמו אלא שבא**
 2 **בחצאי עגול** מילים אלה אודות הרצון, שלמעלה מהחכמה, הנרמו בקרן
 3 שעל היי"ד נכתבו ב'אגרת התשובה' שבספר התניא בסוגריים), והטעם לכך
 4 שאינו ענין עיקרי ודבר ברור בשם הוי' אלא רק נרמו הוא **כי קוצו של**
 5 **יוד אינו אות בפני עצמו,**
 6 **אלא הוא בקלל האות יוד**
 7 וחלק בלתי נפרד ממנה, **והינו**
 8 **שבגלוי הנה היוד הוא**
 9 **בחינת ה'חכמה' כמבואר לעיל.**
 10 **ואלו קוצו של יוד, בחינת**
 11 **ה'כתר', נקלל פי"ד ברמו**
 12 **ובהעלם בלבד. וזהו החדוש**
 13 **בענין "שאו ידיכם קדש**
 14 **וברכו את הוי'", ואכן מדובר על**
 15 **תוספת לגבי עניני העיקרי והגלוי של**
 16 **שם הוי' שנמשך תוספת אור**
 17 **בשם הוי' מבחינת ה'כתר'**
 18 **וה'יחידה' כפי שהן בפני**
 19 **עצמן, בבחינת גילוי ודבר זה**
 20 **לא קיים בשם הוי' עצמו שבו הרצון**
 21 **והכתר הם רק בהעלם וברמו.**
 22 **(ב) ויש לקשר זה עם מה**
 23 **שנתבאר לעיל (במאמר ידבר-**
 24 **המתחיל "מי מנה עפר יעקב ומספר**
 25 **את רובע ישראל" פסוק בפרשת בלק**
 26 **די"ב תמוז¹¹ שנאמר בהתועדות**
 27 **חג הגאולה י"ב תמוז שנה זו, תשכ"ה)**
 28 **בענין מה שכתוב ב'אדרא¹²**
 29 **(מילולית: אסיפה, והכוונה לדברים**
 30 **שאמר רבי שמעון בר יוחאי באסיפת**
 31 **החבריא, והוא חלק מספר הוהר)**
 32 **שיש למעלה באלוקות שתי**
 33 **בחינות 'עדן', עדן תתאה**
 34 **תחתון ועדן עלאה עליון, שמהן**
 35 **משתי הבחינות ב'עדן' נמשכות**
 36 **שתי בחינות גן-עדן, גן-עדן**
 37 **התחתון הנמשך מ'עדן תתאה'**
 38 **וגן-עדן העליון הנמשך מ'עדן עלאה' (ואף שבפרטיות יש**
 39 **בגן-עדן לא רק שתי בחינות, עליון ותחתון, אלא רבוי מדרגות ועד**
 40 **לריבוי פלי גבול, פדוע¹³ המבואר בחסידות בענין "וקדושים**
 41 **בכל יום יהללוך סלה¹⁴ (כמבואר ב'לקוטי תורה' לרבנו הזקן:**
 42 **"הנשמות נקראו קדושים וכמו שאומרים בשמונה-עשרה וקדושים בכל יום**

11) ד"ה מי מנה פ"ד (תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ע' 60 ואילך). 12) אדרא זוטא בזה"ג רצ, א. אדרא רבא שם קכח, ב. 13) ראה לקו"ת בהר מא, ב. ובכ"מ. 14) תפילת העמידה. 15) ראה ברכות יז, א. 16) ראה זח"ג קעת, ב. תו"א לך לך יא, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 **בְּחֵינַת הַמַּלְכוּת** המקבלת את האור המאיר במידות שבתוכו נמצא
44 ומלוכב האור המאיר בחכמה.
45 **וּבַפְּרָטִיּוֹת יֵשׁ בְּזֶה** בבחינת אגן עדן התחתון עצמו **שֶׁלֹשׁ מַדְרָגוֹת**
46 שונות. המדרגה האחת, הנמוכה ביותר 'אגן', **בְּחֵינַת הַמַּלְכוּת** עצמה.

47 למעלה ממנה נמצאת המדרגה השנייה

48 **בְּחֵינַת 'עֲדָן'** כפי שנקמץ
49 ב'אגן', ובגן עדן התחתון הרי זו
50 **הַמְשַׁכֵּת 'חֻקְמָה' ד'זְעִיר־**
51 **אֲנָפִין'** החכמה כפי שירדה להאיר
52 במידות, כאמור, שתפעל ותאיר
53 ב'מלכות'. והדרגה השלישית
54 העליונה יותר **וּבְחֵינַת 'עֲדָן'**
55 **מִצַּד עֲצָמוֹ, 'חֻקְמָה' ד'זְעִיר־**
56 **אֲנָפִין'** כפי שהיא מצד עצמה, קודם
57 הירידה להאיר במלכות.

58 **וְנִמְצָא, שְׁבַבְחֵינַת 'עֲדָן'**
59 החכמה (בדרגות השונות שלה,
60 העליונות והתחתונות) **'אֲגַן-עֲדָן'**
61 (כפי שהחכמה ירדה להאיר בבניה
62 ובמידות, כמבואר לעיל פרטי הדרגות
63 בזה הן בגן עדן העליון והן בגן עדן
64 התחתון) **נְכַלְלוֹת כָּל הָעֵשָׂר**
65 **סְפִירוֹת, שֶׁהֵן כְּנֶגֶד ד'**
66 **אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי', וְכִמוֹ**
67 **שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִילָא**¹¹ במאמר דיבור
68 המתחיל 'מי מנה' שנאמר בתנועות
69 י"ב תמוז **שֶׁאֲגַן-עֲדָן הָעֵלְיוֹן הוּא**
70 **עֲנִין יְחִיד י"ה**, השפעה פנימית
71 הגורמת חיבור ואחדות בדרגות
72 הגבוהות של הספירות, יחוד חכמה
73 ובינה שהם הדרגות של אותיות י"ד
74 וה"א של שם הוי', **וְאֲגַן-עֲדָן**
75 **הַתַּחְתּוֹן הוּא עֲנִין יְחִיד ו"ה**,
76 השפעה פנימית הגורמת חיבור
77 ואחדות בדרגות הנמוכות של

78 הספירות, המידות והמלכות, שהם הדרגות של אותיות וא"ו וה"א של שם
79 הוי'. **אָמַנְם, מַה שֶׁהַנְּשֻׁמוֹת יוֹשְׁבֵינָן בְּגַן-עֲדָן (שְׁזָהוּ**
80 **מַה שְׁמֻקְבָּלִים** השפעה והארה אלקית **מִד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַוְי')**,
81 **הָרִי זֶה רַק זִיו תוֹרַתָּן וְעִבּוֹדְתָּן**²⁰, וכל האור שבגן עדן הוא
82 בסך-הכול תוצאה של העבודה בתורה ומצוות **וְהֵינּוּ שְׁעַל-יְדֵי תוֹרַתָּן**
83 **וְעִבּוֹדְתָּן** לימוד התורה וקיום המצוות בעת שהנשמות מלוכבות בגופים
84 בעולם הזה **מִמְּשִׁיכִים תוֹסֶפֶת אוֹר** וגילוי אלוקות **בְּגַן-עֲדָן, שְׁזָהוּ**

1 **נְקֵרָאת הַחֻקְמָה בְּשֵׁם 'עֲדָן', שְׁפִירוֹשׁוּ תַעֲנוּג, אָבָל גְּלוּי**
2 **וְהַתְּרַחְבּוֹת הַתַּעֲנוּג** כפי שהוא מתרחב ומסתעף לפרטים וניכר ונרגש
3 בגלוי **הוּא בְּבִינָה דְּרֻקָא** שבה הרעיון השכלי כבר מסתעף לפרטים
4 ומתפשט לאורך ולרוחב, **אֲגַן-עֲדָן**.

5 **וּבַפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ בְּזֶה**
6 בהתגלות בחינת 'עדן' בגן עדן'
7 **שֶׁלֹשׁ מַדְרָגוֹת**. דרגה אחת היא
8 **'אגן', בְּחֵינַת 'בִּינָה' שבה יש**
9 הבנה והשגה ובה העונג מתגלה. והיא
10 **בְּחֵינַת 'עֲדָן' חכמה** ('חכמה
11 סתימאה' ולמטה מזה 'חכמה עילאה')
12 **כְּפִי שֶׁנִּמְצָא ב'אגן', הַמְשַׁכֵּת**
13 **'חֻקְמָה' בְּבִינָה' (כְּמִבְּאָר**
14 עניין זה של המשכת החכמה
15 **בְּלִקוּטֵי תוֹרָה פְּרָשֶׁת רָאָה**¹⁷
16 **עֲנִין נְקוּדָה בְּהִיכָלָא**¹⁸
17 החכמה היא, כאמור, נקודה בלבד
18 והבינה שמתרחבת ומסתעפת לפרטים
19 נמשלה להיכל רחב, ועל כך מבואר
20 שגם לאחר הירידה וההסתעפות
21 וההתרחבות של השכל בבניה, עדיין
22 יש צורך בהארה של החכמה, **וְהֵינּוּ,**
23 **שֶׁנְּקוּדַת הַחֻקְמָה** שהיא אמנם
24 כנקודה בלבד ואין בה הבנה והשגה
25 לאורך ולרוחב, אך מכל-מקום עדיין
26 יש לה חשיבות רבה כי נקודת החכמה
27 שבה נמצא השורש הראשוני של
28 הרעיון השכלי **שׁוֹמְרַת אֵת**
29 **הַהִשְׁגָּה דְּבִינָה' שְׁלֹא תִלָּךְ**
30 **בְּדַרְךָ עֲקֻלְתוֹן כו'**¹⁹ וריבוי
31 הפרטים לא יגרמו לה לסטות מנקודת
32 האמת כפי שהיא מאירה בחכמה).
33 **וְהַדְרָגָה הַשְּׁנִייה בְּחֵינַת 'עֲדָן'**
34 **מִצַּד עֲצָמוֹ, בְּחֵינַת 'חֻקְמָה'**
35 לפני הירידה לבחינת בינה להיות אגן

36 (עדן). **וְיֵשׁ גַּם** דרגה שלישית נמוכה יותר **בְּחֵינַת 'עֲדָן תַּתְּאָה'**, עדן
37 התחתון, שגם היא בחינת חכמה אבל לא בדרגות העליונות של חכמה ('חכמה
38 סתימאה' ו'חכמה עילאה') כפי שהוא ב'עדן עילאה', אלא **בְּחֵינַת 'חֻקְמָה'**
39 **ד'זְעִיר־אֲנָפִין'**, החכמה כפי שירדה להאיר במידות העליונות חסד,
40 גבורה וכו' (הנקראות זעיר אנפין, פנים זעירות, כי ביחס לאור המאיר
41 במוחין, האור המאיר במידות הוא מועט זעיר) **וּמִשֵּׁם** מ'חכמה דזעיר-
42 אנפין' **נִמְשַׁכֵּת הַתְּרַחְבּוֹת הַהִבְנָה וְהַהִשְׁגָּה בְּגַן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן,**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִינְךָ האמור לגבי אדם הראשון בגן עדן "לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ" 21 לעסוק
2 בקיום מצוות-עשה ומצוות לא-תעשה. וְעִנְיִךָ זֶה שכל האור והגילוי
3 בגן-עדן תלוי בקיום המצוות הוא לא רק בְּגִן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן -
4 בְּחִינַת ו"ה, אֵלֶּא גַם בְּגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן - בְּחִינַת י"ה, שהוא
5 אור הבהב יותר נעלה ולכאורה היה
6 מקום לומר שאין בכוחה של עבודת
7 האדם למטה לגלות ולהמשיך אותו,
8 לאמתו של דבר גם הוא נמשך על-ידי
9 העבודה בתורה ומצוות בעולם הזה
10 הגשמי כַּמְבָאָר ב'תַּנְיָא' 20
11 שְׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שהוא
12 פועלה גשמית נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ בְּגִן-
13 עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וְעַל-יְדֵי כֹנֶנֶת
14 הַמִּצְוֹת שהיא פועלה יותר רוחנית
15 נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ בְּגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן.
16 וְנִמְצָא, שְׁעִנְיִךָ תּוֹרַתְךָ
17 וְעַבְדוּתְךָ שְׁעַל-יְדֵי נִמְשָׁךְ
18 תּוֹסֶפֶת אֹרֶךְ בְּגִן-עֵדֶן מַלְכֵךְ
19 האור שיש בו מצד עצמו, הֵן בְּגִן-
20 עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן - בְּחִינַת ו"ה,
21 הֵן בְּגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן - בְּחִינַת
22 י"ה, הוא בְּדוּגְמַת עֲנִינְךָ
23 וּבְרִכּוֹ אֶת הַיּוֹי', שְׁגַם בְּשֵׁם
24 הַיּוֹי', עִם כָּל מַלְאָכָי, מִמְּשִׁיכִים
25 בני ישראל על ידי עבודתם ("שאו
26 ידיכם קודש") תּוֹסֶפֶת אֹרֶךְ בְּשֵׁם
27 הַיּוֹי' מִבְּחִינָה שְׁלֹמַעְלָה מְשֵׁם
28 הַיּוֹי', בְּחִינַת ה'כֶּתֶר' וּבְחִינַת
29 ה'יְחִידָה', כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.
30 ג) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵךְ זֶה הַמְּבֹאֵר לְעֵיל
31 אודות גן-עדן שיש בו שתי מדרגות
32 כלליות, גן-עדן התחתון וגן-עדן
33 העליון וריבוי מדרגות פרטיות בלי
34 גבול, גַּם עִם הַמְּבָאָר ב'לְקוּטֵי
35 תּוֹרָה' בְּסוּף פְּרִשְׁתֵּינֵי 22 פרשת
36 בלק כַּנּוֹגֵעַ לְעִנְיִן הַתְּשׁוּבָה,
37 שְׁיֵשׁ בָּהּ בְּעֹבְדוֹת הַתְּשׁוּבָה
38 כְּכִלּוֹת שְׁתֵּי מְדֻרְגוֹת,
39 תְּשׁוּבָה תַּתְּמוּנָה תַּחְתּוֹנָה, תְּשׁוּבָה
40 בְּמַדְרִיגָה נְמוּכָה, וְתְּשׁוּבָה עֵילָאָה,
41 (אֶף שְׁבַפְרִטִיּוֹת יֵשׁ בָּהּ בְּעִינֵי הַתְּשׁוּבָה רַבּוּי מְדֻרְגוֹת,
42 וְעַל-דֶּרֶךְ מָה שְׁנֵתְבָאָר לְעֵיל כַּנּוֹגֵעַ לְגִן-עֵדֶן), וּבְכָל אַחַת

מֵהֶן הֵן בְּתְשׁוּבָה תַּתְּמוּנָה וְהֵן בְּתְשׁוּבָה עֵילָאָה' יֵשׁ שְׁתֵּי מְדֻרְגוֹת,
'תְּשׁוּבָה' וּבְעַל תְּשׁוּבָה' (עַל-דֶּרֶךְ שְׁבַכָּל סוּג גִּן-עֵדֶן,
גִּן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגִן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, יֵשׁ שְׁתֵּי מְדֻרְגוֹת, 'גִּן'
וְ'עֵדֶן') וּכְמוֹכָא ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה' שֵׁם עַל פִּי קַבְלָה: "... הַעֲנִינְךָ הוּא עַל פִּי
מֵאֵר הוֹוֵהר... וְכִינן דֹּאחִיד בִּיאֵלֵנָה
דְּחִי כְדִין אֶקְרִי וְכִיּוּן שֹׁאחֹו בְּעִין
הַחִיִּים, אִי נִקְרָא] כְּעַל תְּשׁוּבָה דְּהֵא
כְּנַסַּת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה אוֹף הִכִּי אֶקְרִי
וְאִיהוּ כְּעַל תְּשׁוּבָה אֶקְרִי. וְקִדְמָא אִמְרו
[שְׁהִרִי כְּנַסַּת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה גַם כֵּן
נִקְרָאת וְהוּא כְּעַל תְּשׁוּבָה נִקְרָא.
וְרֵאשׁוּנִים אִמְרוּ] כְּעַל תְּשׁוּבָה מִמֶּשׁ.
וְעַל דֹּא אִפִּילוּ צְדִיקִים גְּמוּרִים אִינֵם
יְכוּלִים לְעַמּוּד בְּמִקּוּם שְׁבַעֵלִי תְּשׁוּבָה
עוֹמְדִים. וְפִירֵשׁ ב'מִקְדָּשׁ מִלְךְ... כִּיּוּן
שֶׁהוּא אַחֲזוּ בּוֹזְעִי לְכָךְ נִקְרָא בְּחִינַת
כְּעַל הֵינִי מִשְׁפִּיעַ לְבַחֲנִית ה' תַּתְּמוּנָה.
וְהוּוּ שְׁכַתְּ דְּהֵא כְּנַסַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
הַמְּלֻכּוֹת תְּשׁוּבָה אוֹף הִכִּי אֶקְרִי, וְרַצָּה
לֹמַר שְׁנִקְרָאת גַּם כֵּן תְּשׁוּבָה כְּמוֹ
הַבִּינָה שֶׁהִיא ה' עֵילָאָה וְהִיא ה' תַּתְּמוּנָה.
וּמֵאֵחַר שֶׁהִבְעַל תְּשׁוּבָה אוֹחֹו בְּעִין
הַחִיִּים שֶׁהוּא זְעִיר אֲנַפִּין עַל כֵּן נִקְרָא
כְּעַל תְּשׁוּבָה, רַצָּה לֹמַר שֶׁהוּא גּוֹרֵם
הַמִּשְׁכָּה עֲלִיּוֹנָה בְּבַחֲנִית מְלֻכּוֹת... וְלִכְּנָן
נִקְרָא כְּעַל מִמֶּשׁ מִשְׁפִּיעַ לְתְּשׁוּבָה ז'ר'.
וּבְּפְרִטִיּוֹת, הִנֵּה מְדֻרְגוֹת
'תְּשׁוּבָה' וּבְעַל תְּשׁוּבָה' בְּשֵׁתִי
הַמְּדֻרְיָגוֹת הַכְּלָלִיּוֹת שֶׁל תְּשׁוּבָה הֵן
'תְּשׁוּבָה תַּתְּמוּנָה' הִיא
ב'מְלֻכּוֹת' הַמְּדֻרְיָגָה הַתַּחְתּוֹנָה
בְּסִפְרִיּוֹת, הַמְּקַבְּלַת שְׁפַע מֵהַמְּדֻרְיָגוֹת
שְׁלֹמַעְלָה מִמֶּנָּה, וּבְעַל תְּשׁוּבָה
תַּתְּמוּנָה' הוּא ב'זְעִיר-אֲנַפִּין'
הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הַמְּשִׁפְעוֹת לְמַלְכוּת,
עַל-דֶּרֶךְ הַבְּעַל הַמִּשְׁפִּיעַ לְאִשָּׁה
הַמְּקַבְּלָת. 'תְּשׁוּבָה עֵילָאָה' הִיא
ב'בִּינָה' הַמְּקַבְּלַת מֵהַחֲכָמָה, וּבְעַל
תְּשׁוּבָה עֵילָאָה' הוּא
ב'חֲכָמָה' הַמְּשִׁפְעָה לְבִינָה. וְכַמְּרוּמֵז ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה' פִּרְשַׁת בְּלַק
שֵׁם, שְׁאֲרַבַּע מְדֻרְגוֹת הַנִּזְכָּר הֵן כַּנְּגִיד אֲרַבַּע
אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיּוֹי'. אֶף יֵשׁנוּ עוֹד עֲנִינְךָ ב'תְּשׁוּבָה',
שֶׁהוּא עֲצָם בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה מְצַד-עֲצָמָה,

(21) בראשית ב, טו. תיב"ע עה"פ. זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. 22) עה, א"ב (וראה בארוכה ד"ה כנגד ארבעה בנים דליל ב' דהג הפסח פ"ג (תורת מנחם - התוועדות חמ"ג ע' 161 ואילך)).

שבת פרשת בלק, י"ז תמוז, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ב'תְּשׁוּבָה', שְׁהוּא עֲצָם בְּחִינַת הַתְּשׁוּבָה מִצְד־עֲצָמָה, 2 שְׁלֹמְעֵלָה מְכַל אַרְבַּע הָאוֹתוּת (כּוֹלֵל גַּם אוֹת יו"ד, היינו 3 למעלה גם מהחכמה שהיא מדריגה עליונה ביותר), כפי שממשיך ומבאר. 4 דְּהֵנָּה, עֲנִינַת הַתְּשׁוּבָה הוּא לְתַקֵּן וְלִהְיוֹת שְׁנֵי חֲסִידוֹת, 5 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּגִלְל 6 עֲבִירָה עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה אוֹתוֹת אוֹתוֹת 7 קִיּוּם מִצְוֹת־עֲשֶׂה. וְכִינֵן שְׁהַתּוֹרָה 8 וּמִצְוֹת הֵם בְּאַרְבַּע אוֹתוּת 9 שֵׁם הַיְיָ²³ כְּמוֹבֵא בְּכֹמָה מִקְמוֹת 10 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת, לְכֵן צְרִיךְ לְהִיּוֹת 11 בְּעִנְיַת הַתְּשׁוּבָה הֵן הַעֲנִינִים 12 דְּאַרְבַּע אוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ שְׁמֵתִתְקַנִּים עַל־יָדָה, 13 שְׁמֵתִתְקַנִּים עַל־יָדָה, כִּי בִשְׁלֹב 14 רֵאשׁוֹן יֵשׁ לְהַשְׁלִים וְלִתְקַן אֵת מֵה 15 שֶׁנִּחְסַר וְהֵן עֲנִינַת שְׁלֹמְעֵלָה 16 מִהֵן, שְׁלֹכֵן²⁴ בְּגִלְל שְׁבַת־שׁוֹבָה יֵשׁ 17 עֲנִינֵי וְכוּחַ יוֹתֵר נִעְלָה מִהַתּוֹרָה 18 הַמִּצְוֹת עֲצָמַן יֵשׁ בְּכַחֲהָ שֶׁל 19 הַתְּשׁוּבָה לְתַקֵּן כָּל מֵה שְׁנֵי חֲסִידוֹת 20 בְּאַרְבַּע אוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ כְּאִשֶּׁר 21 הִיָּה חִסְרוֹן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּמוֹבֵא 22 בְּסִפְרֵים שְׁעִבִירָה אוֹתוֹת קִיּוּם מִצְוֹה 23 פּוֹנֵמִים בְּאוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ (כְּמוֹבֵא גַם 24 בְּכֹמָה נּוֹסַחֲאוֹת שֶׁל קִירְיָת שֹׁמֵעַ שֶׁעַל 25 הַמִּיטָה), שְׁזָהוּ הַעֲנִינֵי הָאוֹלָקִי 26 שֶׁלִּמְעַלָּה מֵאַרְבַּע אוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ 27 בְּחִינַת הַכְּתָר הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמְעֵלָה 28 גַּם מֵאוֹת יו"ד דְּשֵׁם הַיְיָ 29 וּמִמֵּנּוּ בֵּא כּוֹחַ הַתְּשׁוּבָה לְתַקֵּן כָּל פְּגָם 30 וְחִסְרוֹן שֶׁנִּהְיָה בְּאוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ. 31 וְעַל־פִּי הַמְּבַאֵר לְעִיל (סְעִיף 32 א) שֵׁשׁ בְּכַתְרֵי עֲצָמוֹ שְׁתֵּי מְדִרְיָנוֹת 33 כְּלִיּוֹת, בְּחִינַת הַכְּתָר כְּפִי 34 שְׁנֵי חֲסִידוֹת בְּקוֹצוֹ שֶׁל יו"ד כְּמוֹבֵא 35 וּמְבֹאֵר לְעִיל מֵאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה 36 שֶׁבִּסְפֵר הַתְּנַיָּא (שְׁעָם הִיּוֹתוֹ 37 לְמַעַלָּה מֵאוֹת יו"ד, 'חֲקָמָה', 38 מְכַל־מְקוֹם אֵינוֹ עֲנִינַת בְּפִנֵּי 39 עֲצָמוֹ שֶׁאֵין לוֹ שִׁיכּוֹת לְיו"ד, בְּחִינַת 40 הַחֲכָמָה, אֵלֵא לְמַעֲשֶׂה הוּא חֲלֵק בְּלִתִּי 41 נִפְרָד מִהַחֲכָמָה, וְרַק נִכְלָל וְנִרְמָז בְּהַעֲלֵם בְּאוֹת יו"ד), וְיֵשׁ בְּחִינַת הַכְּתָר כְּפִי 16 שְׁהִיא בְּפִנֵּי עֲצָמָה וּבְגִלְוִי, יֵשׁ לְבֹאֵר שְׁזָהוּ 17 הַחֲלוּקִים בֵּין עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה שְׁבַכְל יָמֵי הַשָּׁנָה 18 (כְּמֵאֲמַר רַז"ל²⁵ שׁוֹב יוֹם אֶחָד כּו', שְׁזָהוּ בְּכַל 19 יָמֵי הַשָּׁנָה) לְעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה שְׁבַעֲשָׁרֶת יָמֵי 20 תְּשׁוּבָה, שְׁבַכְל הַשָּׁנָה הָעֲבוּדָה בְּגִלְוִי הִיא 21 בְּאַרְבַּע אוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ, וְאֵלּוֹ בְּחִינַת הַכְּתָר 22 נִכְלָלֶת בְּאַרְבַּע הָאוֹתוּת [בְּדוּגְמַת הָעֲבוּדָה 23 ד"בְּכַל מֵאֲדָךְ²⁶, שְׁצִרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם בְּכַל 24 הַשָּׁנָה, אֶבֶל בְּעֶקֶר וּבְגִלְוִי הִיא הָעֲבוּדָה בְּכַחוֹת 25 פְּנִימִיּוֹת, "בְּכַל לְבָבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ"²⁶], מֵה־ 26 שְׁאֵין־כֵּן בְּעֲשָׂרֶת־יָמֵי־תְּשׁוּבָה, שְׁאֵז מֵאִיר בְּגִלְוִי 27 בְּחִינַת ה'יְחִידָה'²⁷, וְאֵלּוֹ אַרְבַּע אוֹתוּת שֵׁם הַיְיָ 28 (שְׁכַנְגָּד עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וּכְנֻגָּד הֵן גַּם עֲשָׂרֶת־יָמֵי־ 29 תְּשׁוּבָה) נִכְלָלוֹת בְּכַחוֹת ה'יְחִידָה'. וְעַל־דִּרְךָ־

הַתְּשׁוּבָה נִכְלָלוֹת בְּכַחוֹת ה'יְחִידָה'. וְיֵשׁ

(23) ראה תקו"ז בהקדמה (ב, א). שם ריש תיקון ב (יה, סע"א). וראה לקו"ת פקודי ג, ב. 24) ראה לקו"ת אחרי כו, ג. שהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה (דרמ"צ לח, א ואילך). ובכ"מ. 25) אבות פ"ב מ"א. 26) ואתחנן ו, ה. 27) ראה לקו"ת תבוא מג, סע"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּדוֹגְמַת הַחֶבְרֵל בֵּין עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה לְעִבּוֹדַת
2 הַתְּשׁוּבָה בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה, יֵשׁ חֲלוּקָה הַבְּרֵל בְּעֶשְׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה
3 עֲצָמָם בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים לְשֹׂאֵר הַיָּמִים שֶׁל
4 'עֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה' (כְּפִי שְׁמִשְׁמָע מִלְּשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל²⁸)
5 "עֲשֻׁרָה יָמִים שְׁבִין רֹאשׁ
6 הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים",¹
7 שְׁמִלְכָד הַיּוֹתָם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
8 וְיוֹם הַכַּפּוּרִים עֲצָמָם חֲלָק
9 מִעֲשָׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה, יֵשׁ
10 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים
11 עֲצָמָם עֲנָן בְּפָנָי עֲצָמוֹ
12 שְׁלֹמְעֵלָה הַנַּעֲלָה יוֹתֵר מִעֲשָׂרֵת-
13 יְמֵי-תְּשׁוּבָה²⁹ שֶׁאֵר הַיָּמִים שְׁבִין
14 רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים), וְהֵינּוּ,
15 שְׁבַבְחֵינִת הַיְחִידָה' עֲצָם
16 וּפְנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה גּוֹפָא עֲצָמָה, הַגָּה
17 עֲשָׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה הֵם בְּחִינַת
18 קוֹצוֹ שֶׁל יו"ד, שְׁזָהוּ כְּפִי
19 שְׁבַבְחֵינִת הַכְּתָר עִם הַיּוֹתָה,
20 כְּשֶׁלְעֲצָמָה, לְמַעַל הַמַּסְפִּירוֹת
21 שְׁכֹלּוֹת וְנִרְמּוֹת בְּאַרְבַּע אוֹתוֹת שֶׁם
22 הוֹי, יֵשׁ בָּהּ, בְּמִדְרֵיגַת 'כְּתָר עֲלִיּוֹן' גַּם
23 בְּחִינָה כְּפִי שֶׁהִיא קְלוּלָה בְּאוֹת
24 יו"ד וְשִׁיכַת לְסַפִּירוֹת וְלֵאֲרַבַּע
25 אוֹתוֹת שֶׁם הוֹי, וְאֵלּוּ רֹאשׁ
26 הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים (שְׁיוֹם)
27 הַכַּפּוּרִים נִקְרָא גַם-כֵּן רֹאשׁ
28 הַשָּׁנָה בְּכַתּוּב³⁰ וּמֵכַאן יֵשׁ
29 לְלִמּוּד שְׁבַמּוּכָן מִסּוּיִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה
30 וְיוֹם הַכַּפּוּרִים עֲנִינִים אַחַד) הוֹא
31 עֲנָן בְּחִינַת הַיְחִידָה' כְּפִי
32 שֶׁהִיא בְּפָנָי עֲצָמָה וּבְגִלּוֹי
33 וְנַעֲלִית מֵהַשִּׁיכּוֹת לְסַפִּירוֹת וְאַרְבַּע
34 הַאוֹתוֹת שֶׁל שֶׁם הוֹי.
35 (ד) וְזֶהוּ הַתּוֹכָן הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּתוּב
36 "שְׁאוּ יְדִיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרַכּוּ אֶת
37 הַוְי", שְׁכַדִּי שְׁיוּמִשְׁף תּוֹסַפַּת
38 אוֹר בְּשֶׁם הַוְי' שְׁבַכְלוֹת הוֹא
39 עֲנִין עֶשֶׂר הַסַּפִּירוֹת, וְכִדִּי שִׁיבּוֹא בּוֹ
40 אוֹר נוֹסֵף עַל הָאוֹר שִׁישׁ בּוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ,
41 שְׁזָהוּ "וּבְרַכּוּ אֶת הַוְי" הַיְיֵנוּ
- 1 זֶה יֵשׁ חֲלוּקָה בְּעֶשְׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה עֲצָמָם בֵּין
2 רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים לְשֹׂאֵר הַיָּמִים (כְּפִי
3 שְׁמִשְׁמָע מִלְּשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל²⁸) "עֲשֻׁרָה יָמִים
4 שְׁבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים", שְׁמִלְכָד
5 הַיּוֹתָם חֲלָק מִעֲשָׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה, יֵשׁ בְּרֹאשׁ
6 הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים עֲנָן בְּפָנָי עֲצָמוֹ שְׁלֹמְעֵלָה
7 מִעֲשָׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה²⁹), וְהֵינּוּ, שְׁבַבְחֵינִת
8 הַיְחִידָה' גּוֹפָא, הַגָּה עֲשָׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה הֵם
9 בְּחִינַת קוֹצוֹ שֶׁל יו"ד, שְׁזָהוּ כְּפִי שְׁבַבְחֵינִת הַכְּתָר
10 כְּלוּלָה בְּאוֹת יו"ד, וְאֵלּוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם
11 הַכַּפּוּרִים (שְׁנִקְרָא גַם-כֵּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּכַתּוּב³⁰)
12 הוֹא עֲנָן בְּחִינַת הַיְחִידָה' כְּפִי שֶׁהִיא בְּפָנָי
13 עֲצָמָה וּבְגִלּוֹי.
- 14 (ד) וְזֶהוּ "שְׁאוּ יְדִיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרַכּוּ אֶת הַוְי",
15 שְׁכַדִּי שְׁיוּמִשְׁף תּוֹסַפַּת אוֹר בְּשֶׁם הַוְי',
16 שְׁזָהוּ "וּבְרַכּוּ אֶת הַוְי", צְרִיף לְהַגִּיעַ לְבְּחִינַת
17 הַכְּתָר' וּבְחִינַת הַיְחִידָה' כְּפִי שֶׁהֵן בְּפָנָי עֲצָמָן
18 וּבְגִלּוֹי (כְּמוֹ בְּעֶשְׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה, וּבְהֵם גּוֹפָא
19 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים), וְעֲנָן זֶה נַעֲשֶׂה
20 עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה ד' שְׁאוּ יְדִיכֶם קֹדֶשׁ", "יְדִיכֶם"
21 דִּיקָא, שְׁזָהוּ עֲנָן הַמַּעֲשֶׂה, שְׁהַרִי כַח הַמַּעֲשֶׂה
22 הוֹא בִּידֵים וְנֹאף שְׁגַם בְּרַגְלִים יִשְׁנוֹ כַח
23 הַמַּעֲשֶׂה, הַרִי³¹ כַח הַמַּעֲשֶׂה שְׁבַרְגְּלִים יִשְׁנוֹ גַּם
24 בְּבַהֲמָה, וְלֹא נִפְרַת בְּזָה מַעֲלַת הָאָדָם, וְאֵלּוּ
25 הַעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שְׁבַכְח הַמַּעֲשֶׂה
26 גּוֹפָא תְּהִיָה נִפְרַת מַעֲלַת הָאָדָם, הַמַּשְׁכַּח
27 הַמוֹחִין. וְכִלְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל³² "בְּגִי אָדָם שֶׁהֵן
28 עֲרוּמִין בְּדַעַת וּמְשִׁימִים עֲצָמָן בְּבַהֲמָה", וְהֵינּוּ,
29 שְׁגַם כְּאֲשֶׁר מְשִׁימִים עֲצָמָן בְּבַהֲמָה, צְרִיף לְהִיּוֹת
30 נִפְרַ שֶׁהֵן עֲרוּמִין בְּדַעַת].

(28) ר"ה יח, א. (29) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1144 ואילך. (30) יחזקאל מ, א. וראה לקו"ת דרושים ל"ה נח, א. (31) ראה אוה"ת שמות (כרך ז) ס"ע ב'תצא. סהמ"צ להצ"צ מצות קרבן פסח (דרמ"צ עו, ב). (32) חולין ה, ב.

שבת פרשת בלק, י"ז תמוז, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנִין בְּזָה, כַּמְבָאָר ב' לְקוּיֵי תוֹרָה' רִישׁ הַתְּחִלַּת פְּרָשְׁתָנוּ³³
2 פרשת בלק דבור-הַמִּתְחִיל "מִי מִנָּה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת
3 רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל"³⁴, ובמאמר זה מבואר בַּעֲנִין המשמעות הפנימית של
4 לשון הכתוב "בְּרֵאתוֹ יִצְרָתוֹ אֶף עֲשִׂיתוֹ"³⁵, שֶׁשֶּׁלֶשׁ
5 הַמְדַרְגּוֹת "בְּרֵאתוֹ יִצְרָתוֹ
6 עֲשִׂיתוֹ", המכוונים כלפי שֶׁלֶשֶׁה
7 עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-
8 עֲשִׂיָּה, שלוש העולמות הכלליים
9 שלמטה מעולם האצילות, הֵם
10 כְּלָלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת של האור
11 האלוקי היורד מלמטה למעלה כדי
12 לברוא עולמות ונבראים מוגבלים,
13 וְיֵשׁ עוֹד בְּחִינָה רְבִיעִית
14 שֶׁלְמַעְלָה מִשֶּׁלֶשׁ הַבְּחִינּוֹת
15 הַנִּזְכָּרֹת של בריאה, יצירה, עשיה,
16 וְנִרְמָז בְּמִלַּת "אֶף" שבפסוק זה
17 "אֶף עֲשִׂיתוֹ", כִּי "אֶף" כְּמוֹ "גַּם"
18 הוּא לְשׁוֹן רְבוּי, לְרִבּוֹת עוֹד
19 דְּבָר שְׂאִינוֹ מְפוֹרָשׁ כָּאן,
20 וְהוּא הַדְּבָר שֶׁלְמַעְלָה
21 מִשֶּׁלֶשׁ בְּחִינּוֹת הֶלְלוֹ וְגִבּוֹה
22 וְנִעְלָה מֵהֵם בדוגמת מעלת ה'כתר'
23 וה'יחידה' על עשר הספירות.
24 וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהֶרְבוּי שֶׁהַכְּתוּב
25 מְרַבֵּה כָּאן אֶת הַדְּבָר הַנוֹסֵף וְהַנֶּעְלָה
26 מִשְׁלוֹשׁ הָעוֹלָמוֹת בְּלִשׁוֹן "אֶף",
27 שְׁמוּרָה רַק עַל הֶרְבוּי בְּלִבְד,
28 עֵצֶם עֵינֵין הִירּוּבִי וְהַתּוֹסֵפֶת, מְבַלֵּי
29 לְהוֹרוֹת עַל מְדַרְגָּה מְסוּיָמֶת
30 שְׂאוֹתָהּ בֵּא הַכְּתוּב לְרִבּוֹת, שֶׁלֹּא
31 נִתְפָּרֵשׁ כְּמוֹ שְׂאֵר הַמְדַרְגּוֹת
32 שֶׁלְפָנֵיהֶּנּוּ שֶׁכֵּן נִתְפָּרְשׁוּ בְּמִילִים
33 "בְּרֵאתוֹ", "יִצְרָתוֹ", "עֲשִׂיתוֹ", הוּא
34 לְפִי שֶׁמְדַרְגָּה זֶה הַמְרוּמָז ב"אֶף"
35 הֵיא בְּעִלּוּי שְׂבָאִין-עֲרוּף נְעֻלִית
36 לְלֹא כֹל יִחַס וְהַשְׁוֹאָה לְגַבִּי
37 הַמְדַרְגּוֹת שֶׁלְפָנֵיהֶּנּוּ בְּרִיאָה-
38 יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, שֶׁלֹּכֵן אֵינָה יְכוֹלָה
39 לְהִתְפָּרֵשׁ כְּו' כְּמַדְרִיגָה שֶׁנֶּעְלַמְתָּ
40 וְנִסְתַּרְתָּ כִּי הֵיא לְמַעְלָה מְגִילוּי. וְרְבוּי
41 זֶה נִסְמָךְ ל"עֲשִׂיתוֹ" ("אֶף
42 עֲשִׂיתוֹ") דְּוָקָא, הַמִּילָה

המכוונת כלפי עולם העשייה שחלק ממנו העולם הזה הגשמי, העולם הנחות
ביותר מכל העולמות, לְפִי שֶׁעֲקָר גְּלוּי מְדַרְגָּה זֶה הַנְּעֻלִית לֹאֵין עֲרוּף,
הַמְרוּמָז ב"אֶף" הוּא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה גְּשְׁמִית דְּוָקָא³⁶. וְהֵינּוּ, וְהֵינּוּ,
שֶׁעַל-יְדֵי מַעְשָׂה בְּפוּעַל ("עֲשִׂיתוֹ") מְמַשִּׁיכִים בְּחִינַת
"אֶף", בְּחִינָה הֶרְבִיעִית
הַנְּעֻלִית מְבִרְאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, וְעַד
לְבְּחִינַת ה'פְּתָר' שֶׁלְמַעְלָה
מְאֲצִילוֹת³⁷ שֶׁגַּם הֵיא בֵּאָה וְנִמְשַׁכַּת
לְמַטָּה, כְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.
וְזֵהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ
שֶׁדְּוָקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
ד"שְׂאִו יְדִיכֶם קִדְשׁ",
"יְדִיכֶם" דְּוָקָא, עֵנִין
הַמַּעְשָׂה, מְגִיעִים לְמְדַרְגָּה
שֶׁלְמַעְלָה מְאֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם
הַיְוִי, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ תּוֹסֵפֶת
אוֹר בְּשֵׁם הַיְוִי, כְּמַבּוּרָא לְעִיל
בְּאִרְכּוּת, שְׂזָהוּ עֵנִין "וּבְרַכּוּ
אֶת הַיְוִי" הַמְשַׁכַּת תּוֹסֵפֶת אוֹר
וּבְרַכָּה בְּשֵׁם הַיְוִי.
וְזֵהוּ גַּם מֵה שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק
הַזֶּה בְּפִרְשַׁת בַּלֵּק "וּמִסֹּפֶר אֶת
רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל". דְּהִנֵּה, "רִבְעֵי"
הוּא מִלְשׁוֹן אֲרַבְעָה³⁸, וְהוּא
עֵנִין אֲרַבְעָה עוֹלָמוֹת
אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יִצִּירָה-
עֲשִׂיָּה, וְכֵן אֲרַבַּע הַבְּחִינּוֹת
בְּנַפְשׁ, הַרְעוּן, הַמוֹחִין הַמִּיּוֹדֹת
וְהַמַּעֲשָׂה שֶׁכְּנֻגַד אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת
שֵׁם הַיְוִי. וְמָה שֶׁכְּתוּב
"וּמִסֹּפֶר", דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ
מוֹבָן³⁹, הֵרִי בְּתַחֲלַת הַכְּתוּב
נֶאֱמַר מִי מִנָּה גו', שֶׁפִּירוּשׁוֹ
שְׂאִין מִסֹּפֶר, וְאֵם כֵּן, מָהוּ
אוֹמְרוֹ מָה פִּירוּשׁ הָאִמִּירָה שֶׁל

וְהֶעֱנִין בְּזָה, כַּמְבָאָר ב' לְקוּיֵי תוֹרָה' רִישׁ הַתְּחִלַּת פְּרָשְׁתָנוּ³³
פְּרָשְׁתָנוּ³³ דְּבוּר-הַמִּתְחִיל "מִי מִנָּה
עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל"³⁴, בַּעֲנִין
"בְּרֵאתוֹ יִצְרָתוֹ אֶף עֲשִׂיתוֹ"³⁵, שֶׁשֶּׁלֶשׁ
הַמְדַרְגּוֹת "בְּרֵאתוֹ יִצְרָתוֹ יִצְרָתוֹ
בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, הֵם כְּלָלוֹת
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְיֵשׁ עוֹד בְּחִינָה רְבִיעִית שֶׁלְמַעְלָה
מִשֶּׁלֶשׁ הַבְּחִינּוֹת הַנִּזְכָּרֹת, וְנִרְמָז בְּמִלַּת "אֶף", כִּי
הוּא לְשׁוֹן רְבוּי, לְרִבּוֹת עוֹד דְּבָר שְׂאִינוֹ
מְפוֹרָשׁ כָּאן, וְהוּא הַדְּבָר שֶׁלְמַעְלָה מִשֶּׁלֶשׁ
בְּחִינּוֹת הֶלְלוֹ וְגִבּוֹה וְנִעְלָה מֵהֵם. וְיֵשׁ לוֹמַר,
שֶׁהֶרְבוּי בְּלִשׁוֹן "אֶף", שְׁמוּרָה רַק עַל הֶרְבוּי
בְּלִבְד, מְבַלֵּי לְהוֹרוֹת עַל מְדַרְגָּה מְסוּיָמֶת, שֶׁלֹּא
נִתְפָּרֵשׁ כְּמוֹ שְׂאֵר הַמְדַרְגּוֹת שֶׁלְפָנֵיהֶּנּוּ, הוּא
לְפִי שֶׁמְדַרְגָּה זֶה הֵיא בְּעִלּוּי שְׂבָאִין-עֲרוּף לְגַבִּי
הַמְדַרְגּוֹת שֶׁלְפָנֵיהֶּנּוּ, שֶׁלֹּכֵן אֵינָה יְכוֹלָה
לְהִתְפָּרֵשׁ כְּו'. וְרְבוּי זֶה נִסְמָךְ ל"עֲשִׂיתוֹ" ("אֶף
עֲשִׂיתוֹ") דְּוָקָא, לְפִי שֶׁעֲקָר גְּלוּי מְדַרְגָּה זֶה הוּא
בְּחִינַת עֲשִׂיָּה גְּשְׁמִית דְּוָקָא³⁶. וְהֵינּוּ, שֶׁעַל-יְדֵי
מַעְשָׂה בְּפוּעַל ("עֲשִׂיתוֹ") מְמַשִּׁיכִים בְּחִינַת
"אֶף", בְּחִינָה הֶרְבִיעִית, וְעַד לְבְּחִינַת ה'פְּתָר'
שֶׁלְמַעְלָה מְאֲצִילוֹת³⁷. וְזֵהוּ גַּם שֶׁדְּוָקָא עַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה ד"שְׂאִו יְדִיכֶם קִדְשׁ", "יְדִיכֶם" דְּוָקָא,
עֵנִין הַמַּעְשָׂה, מְגִיעִים לְמְדַרְגָּה שֶׁלְמַעְלָה
מְאֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיְוִי, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ תּוֹסֵפֶת
אוֹר בְּשֵׁם הַיְוִי, שְׂזָהוּ עֵנִין "וּבְרַכּוּ אֶת הַיְוִי".
וְזֵהוּ גַּם מֵה שֶׁכְּתוּב "וּמִסֹּפֶר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל".
דְּהִנֵּה, "רִבְעֵי" הוּא מִלְשׁוֹן אֲרַבְעָה³⁸, וְהוּא עֵנִין אֲרַבְעָה עוֹלָמוֹת
אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, וְכֵן אֲרַבַּע הַבְּחִינּוֹת בְּנַפְשׁ,
שֶׁכְּנֻגַד אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיְוִי. וְמָה שֶׁכְּתוּב "וּמִסֹּפֶר",
דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹבָן³⁹, הֵרִי בְּתַחֲלַת הַכְּתוּב נֶאֱמַר מִי מִנָּה גו',
שֶׁפִּירוּשׁוֹ שְׂאִין מִסֹּפֶר, וְאֵם כֵּן, מָהוּ אוֹמְרוֹ

33 סז, א ואילך. 34 פרשתנו כג, י. 35 ישעי' מג, ז. 36 לקו"ת שם, ד. סט, ג-ד. 37 ראה לקו"ת שם (סט, ג-ד). 38 לקו"ת שם סז, א. ע, ב. 39 ראה לקו"ת שם סח, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפסוק (בְּהַמְשֵׁךְ לָזֶה כַּהִמְשֵׁךְ יִשְׂרָאֵל מִ"מִנָּה" הַשּׁוֹלֵל אֶת עֵינַי הַמְסַפֵּר)

2 וּמְסַפֵּר גּוֹ', וְלִכְאוּרָה הָיָה -

3 לִי־הַלְמִימֵר הִיָּה לוֹ, לַפְסוּק, לּוֹמֵר, 1

4 "מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְרַבֵּעַ 2

5 יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֵרִי "מִי מָנָה" 3

6 קָאֵי מִכוּון גַּם עַל "רַבֵּעַ 4

7 יִשְׂרָאֵל" וְלִמָּה נֹאמֵר "וּמְסַפֵּר"? 5

8 אֵךְ הֵעֵנֵן הוּא, שֶׁ"מְסַפֵּר" הוּא מְלִשׁוֹן 'סְפִירוֹת' 6

9 הוּא מְלִשׁוֹן 'סְפִירוֹת' כִּמוֹ הָאוּר 7

10 הַבּוֹחֵק מֵאֲבֵנִים טוֹבוֹת 8

11 וּבְהִירוֹת⁴⁰, וּפִירוֹשׁ 9

12 "וּמְסַפֵּר אֶת רַבֵּעַ" הוּא 10

13 שֶׁצָּרִיךְ לְהַאֲרִיךְ אֶת אַרְבַּע הַבְּחִינֹת הַנִּזְכָּר, שֶׁזָּהוּ עַל־יָדֵי שְׂמִינְיָעִים בְּמִדְרָגָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִן, דְּהֵינּוּ בְּחִינַת הַפְּתִיחַ, וּבִנְפֵשׁ הָאָדָם הוּא עֵינֵן בְּחִינַת וְגִילּוֹי בְּאַרְבַּע הַמִּדְרָגוֹת שֶׁכְּנָגְד אַרְבַּע תּוֹסֶפֶת אוֹר שֶׁם הַיּוֹי, שֶׁזָּהוּ עֵינֵן וּבְרָכּוֹ אֶת הַיּוֹי".

(40) סד"ה מי מנה העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'ס).

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד ב

1 הגמרא מבארת המשך דברי רבי שמעון: אָמַר מַר, נוֹנֵחַ מְשַׁלֵּם אֶת

2 הַכּוֹפֵר רַבֵּעַ אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַכּוֹפֵר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, הִיכִי דְבִי -

3 בַּיּוֹז אֹפֵן נֹאמֵר חִילּוֹק זֶה, אִילּוּמָא בִּאֹפֵן דְּרַבְעָה וְקַמְלָה -

4 שְׁבַרְבִיעֵת הַשּׁוֹר מֵתָה הָאִשָּׁה, וְזוֹה אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאִינוּ מְשַׁלֵּם

5 כּוֹפֵר, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מַה לִּי קַמְלָה בְּקִרְנָא מַה לִּי קַמְלָה בְּרַבִּיעָה - מַה

6 לִי אִם הֵרַג הַשּׁוֹר בְּקִרְנָיו אוֹ שְׁהַרְג בְּרַבִּיעֵתוֹ, וּמִדּוּעַ אֲבָן אֵינוּ מְשַׁלֵּם

7 כּוֹפֵר. וְאִלָּא תֹאמַר שְׂמִדּוּבֵר בִּאֹפֵן דְּרַבְעָה וְלֹא קַמְלָה - שְׂרַבַע הַשּׁוֹר

8 וְלֹא מֵתָה הָאִשָּׁה, עַדִּיּוֹן יִקְשָׁה מִה חִילּוֹק הוּא זֶה, הִרִי הָאֵי דְלֹא מְשַׁלֵּם

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

1 פטורו, וְדַאי מְשׁוּם דְּכִיּוֹן דְּאִין לֹא יוֹרְשִׁין תּוּחַ לִיָּה שׁוֹר הַפְּקָר, וְנִמְצָא

2 דְּהֵינּוּ שׁוֹר הַפְּקָרֵי הֵינּוּ שׁוֹר הַגֵּר שְׂמֵת וְאִין לֹא יוֹרְשִׁין, וּמִדּוּעַ

3 הוֹצֵרֵךְ רַבִּי יְהוּדָה לְהוֹכִיר אֶת שְׂנִיָּהִם, אִלָּא לֹא הָא קַמְשַׁמְעֵ לָן

4 דְּאִפִּילוּ נִגַּח וְלִבְסוּף הַקְּדִישׁ, אוֹ שְׂנַח וְלִבְסוּף הַפְּקָר, פְּטוֹר, שְׁמַע

5 מִיָּנָה. מִבֵּיאָה הַגְּמָרָא הוֹכֵחָה לֹזֵה מִבְּרִייתָא מְפּוֹרֶשֶׁת: תְּנִיָּא נְמִי הִכִּי

6 בְּתוֹסְפַת (פ"ד ה"ו) יִתֵּר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּלוּמַר רַבִּי יְהוּדָה

7 מוֹסִיף, שֶׁהַשּׁוֹר פְּטוֹר מִמִּיתָה לֹא רַק אִם בְּשַׁעַת נִגְיָחָה כִּבֵּר הִיָּה לִלָּא

8 בְּעֵלִים, אִלָּא אִפִּילוּ נִגַּח וְלִבְסוּף הַקְּדִישׁ, אוֹ נִגַּח וְלִבְסוּף הַפְּקָר,

9 פְּטוֹר, שְׂנַאמֵר (שְׁמוֹת כֹּא כַט) וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם

10 וְהוֹעֵד בְּעֵלְיוֹ וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהִמִּית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסְקֵל וְגוֹ',

11 וְהַעֲדָא הִרִי נַעֲשִׂית בְּפָנֵי בֵּית דִּין, וּמִמְשַׁמְעוֹת הַפְּסוּק לּוֹמְדִים עַד

12 שְׁתֵּהֵא מִיתָה וְהַעֲמִידָה בְּדִין שְׁוִין כְּאַחַד, כְּלוּמַר עַד שִׁיחִידָה לְשׁוֹר בַּעַל

13 אַחַד מְשַׁעָה שֶׁהִמִּית עַד שַׁעַת הָעֵמֶדָה בְּדִין. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְכִי רַק

14 הָעֵמֶדָה בְּדִין וּמִיתָה הַשּׁוֹר צָרִיךְ שִׂיחֵיו שׁוֹן כֹּאחַת וְגַמֵּר דִּין לֹא בְּעֵינֵן

15 שִׂיחֵיו שׁוֹן כֹּאחַת, וְהָא בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק נֹאמֵר גַּם הַשּׁוֹר יִסְקֵל' וְגַמֵּר

16 דִּין הוּא, וְאִם כֵּן צָרִיךְ שְׂגַם גַּמְרָה הַדִּין יִחִידָה לְשׁוֹר אוֹתוֹ בַּעַל שִׂיחֵיה

17 בְּשַׁעַת מִיתָה וְהָעֵמֶדָה בְּדִין. מִיִּישַׁבַת הַגְּמָרָא: אִלָּא אִימָא - אֲבָן תֹּאמַר,

18 עַד שְׁתֵּהֵא מִיתָה וְהַעֲמִידָה בְּדִין וְגַמֵּר דִּין שְׁוִין כְּאַחַד.

משנה

19 המשנה עוסקת בשור שהמית אדם, ממתי הופקע כח הבעלים ורשותם

20 ממנו: שׁוֹר שֶׁהוּא יוֹצֵא לִיִּסְקָל כְּלוּמַר שְׁנַפְסָק דִּינוֹ לְסַקִּילָה וּמַעֲתָה

21 נֹאסֵר עַל בְּעֵלָיו בְּהִנְאָה, וְהַקְּדִישׁוֹ בְּעֵלְיוֹ, אֵינּוּ מוֹקְדֵשׁ, כִּיּוֹן שְׂאִיסוּרֵי

22 הַנֶּאֱחָה אֵינִים נִחְשָׁבִים שֶׁהֵם בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם לְהַקְדִישׁוֹ. וְאִם שְׁחַטּוֹ

23 לְאַחַר שֶׁגִּמְרָה דִּינוֹ, בְּשָׂרָו אִסּוּר בֹּאכִילָה. וְאִם עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינוֹ,

24 הַקְּדִישׁוֹ בְּעֵלְיוֹ, הַשּׁוֹר מוֹקְדֵשׁ עַד שִׁיגְמַר דִּינוֹ, וְאִם שְׁחַטּוֹ, בְּשָׂרָו

25 מוֹתֵר בֹּאכִילָה.

26 דִּין תְּשׁלוּמֵי נֹקִי שׁוֹר שֶׁמִּסְרוֹ בְּעֵלְיוֹ לְאַחַד מֵאַרְבַּעַת הַשּׁוֹמְרִים: מְסָרוֹ

27 הַבְּעֵלִים לְשׁוֹמֵר הַנֶּחֱם וְלְשׁוֹאֵל לְנוֹשֵׂא שְׂכָר וְלְשׁוֹכֵר קוֹדֵם שְׂנַח,

28 נְכַנְסוּ כֹל אַחַד מֵאלוֹ הַשּׁוֹמְרִים תַּחַת הַבְּעֵלִים לְהַתְחַיֵּב בְּנוֹקֵי הַשּׁוֹר,

29 וְאִם הַשּׁוֹר שֶׁהוּזֵק מוֹעֵד, מְשַׁלֵּם הַשּׁוֹמֵר נֹזֵק שְׁלֵם, וְאִם הַשּׁוֹר תָּם,

30 מְשַׁלֵּם הַשּׁוֹמֵר חֲצֵי נֹזֵק.

גמרא

31 הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת יותר את דיניו של שור הנסקל קודם

32 גמר דינו ולאחר גמר דינו: תְּנִי רַבְנֵן, שׁוֹר שֶׁהִמִּית אָדָם, אִם עַד שְׁלֹא

33 נִגְמַר דִּינוֹ מְכָרָהוּ,

בס"ד. שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נרחה), ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי", "אמר,
2 אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על-אחת-כמה-וכמה, לפיכך ויגר מואב"
3 - שלולי פירוש רש"י יש לפרש שהם ב' ענינים: "ויגר מואב (עוד מקודם לכן) . . כי רב הוא", ונוסף
4 לזה, "וירא בלק את אשר עשה ישראל לאמורי"; ולכן מחדש רש"י: "וירא בלק גו' לפיכך ויגר מואב".
5 ומה שכתוב "וירא בלק" ולא "וירא מואב", כי העובדה שכל מלכי כנען היו מעלין מס לסיחון ועוג
6 לשמרם שלא יעברו עליהם גייסות, היתה ענין סודי שלא הי' מפורסם לכל העם, ורק בלק ראה במפלת
7 סיחון ועוג את העובדה ששוב אין לו על מי לבטוח, ולכן היה סבור שעתה ילחמו בני ישראל גם עם
8 מואב, אף שבתחילה סבכו בני ישראל את ארץ מואב, כי עד עתה חשב שבני ישראל לא רצו להלחם
9 עם מואב בגלל שחששו מסיחון ועוג, מה-שאיין-כן עתה, לאחר ש"שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם
10 לא עמדו בפניהם", הרי "אנו על-אחת-כמה-וכמה". וכיון שגילה זאת לעמו, "לפיכך ויגר מואב".
11 וכאן רואים חילוק בין בלק למשה רבינו, להבדיל, שגם כאשר היה ירא להלחם עם עוג שמא תעמוד
12 לו זכותו של אברהם, לא סיפר לבני ישראל, ולא היה ניכר עליו כלל. ובאופן כזה היתה הנהגת כבוד
13 קדושת אדמו"ר מהוריי"צ בעת המאסר - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי
14 שיחות' חלק ח עמוד 141 ואילך.

* * *

15 ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל שאו ידיכם קודש גו'.
16 (לאחרי המאמר, אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א):
17 כל אלו שסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע, או שסיימו על-כל-פנים עד הבדלה -
18 יאמרו יחדיו "לחיים"¹.
19 וכיון שבקביעות שנה זו נדחה התענית דשבעה עשר בתמוז - יקויים הפתגם שנאמר בשנת ההולדת
20 של כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר (בעל השמחה ד"ב תמוז), שגם אז היתה הקביעות כבשנה זו:
21 "הלואי שיהיה נדחה באמת"²,
22 ולא רק באופן של דחיה בלבד, אלא שלא ישאר שום רושם מענין ה"אף" (שלא למעליותא)³, ויתהפך
23 לגמרי לטוב.

* * *

24 ג. בסיום הפרשה מעתיק רש"י את התיבות "אל קבתה", ומפרש: "כמו והלחיים והקיבה"⁴, כיוון
25 בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה, וראו כולם שלא לחנם הרגם. והרבה נסים נעשו לו וכו', כדאיתא
26 התם" (ב"אלו הן הנשרפין"⁵).
27 וצריך להבין:

28 (א) ה'אבן עזרא' (שגם הוא ממפרשי התורה על דרך הפשט) מפרש "אל קבתה", "בקובה שהיתה שם",
29 היינו, ש"אל קבתה" הוא כמו "אל הקובה" שלפני זה, שעל זה מפרש רש"י "אל האוהל", ומהו הכרחו
30 של רש"י לפרש "אל קבתה" "כמו והלחיים והקיבה, כיוון בתוך כו'?"

ההשתלשלות כו', כמשנת"ל במאמר פ"ד (תורת מנחם חמ"ד ע'
113).

(4) פ' שופטים יח, ג.

(5) סנהדרין פב, ב.

(1) ראה גם תורת מנחם חמ"ד ע' 45. וש"נ.

(2) סה"ש קיץ ה'ש"ת ס"ע 157. וראה גם תורת מנחם חמ"ד

ע' 107. וש"נ.

(3) בניגוד לבחי' "אף" דקדושה, בחי' שלמעלה מכללות

- 1 (ב) לשם מה מביא רש"י את דברי הגמרא ש"הרבה נסים נעשו לו" - הרי בפשוטו של מקרא מוכרח
 2 רק הנס ש"כיוון בתוך כו" (כי על-פי טבע, האדם שרוצים להרגו, לא נשאר באותה תנוחה), אבל מהו
 3 ההכרח ש"הרבה נסים נעשו לו"?
- 4 יש מפרשים⁶, שרש"י צריך להוסיף ש"הרבה נסים נעשו לו", כדי לתרץ הקושיא איך היה פינחס יכול
 5 להרוג את זמרי, הרי פינחס היה כהן, ואסור לכהן ליטמא למתים? ולכן מביא רש"י ש"הרבה נסים נעשו
 6 לו", שביניהם היה גם הנס שלא נטמא, כמסופר במדרשי חז"ל⁷.
- 7 אבל באמת אי אפשר לומר כן, כי:
- 8 (א) העובדה שבסופו של דבר אירע נס ולא נטמא, אינה מתרצת את הקושיא איך היה פינחס יכול
 9 להרוג את זמרי מבלי לחשוש שיטמא, שהרי "אין סומכין על הנס"⁸.
- 10 (ב) רש"י מפרש⁹ ש"לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי".
- 11 וההכרח לדבר (אף שזהו חידוש גדול¹⁰, שהרי לא מצינו בשום מקום שניתנה כהונה על-ידי עבודה,
 12 אלא זהו ענין שניתן לאהרן ולבניו ולתולדותיהם אחריהם), כי כך משמע מפשטות הכתובים: (א) ממה
 13 שנאמר¹¹ "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא גו"¹². אבל עדיין אין זה הכרח גמור,
 14 שהרי אפשר לומר שהחידוש כאן הוא בנוגע ל"כהונת עולם", אבל כהונה כשלעצמה היתה לו גם מקודם
 15 לכן. (ב) כאשר משה רבינו טען "מדוע לא אכלתם את החטאת גו"¹¹, באמרו ש"היה לכם לאכלה
 16 אף-על-פי שאתם אוננים"¹², השיב לו אהרן: "אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות"¹³.
 17 ולכאורה, היתה החטאת יכולה להאכל על-ידי פינחס, שאינו אונן? ועל כן צריך לומר, שעדיין לא נתכהן
 18 פינחס.
- 19 ועל-פי-זה, הקושיא איך היה פינחס יכול להרוג את זמרי מבלי לחשוש שיטמא - מעיקרא ליתא,
 20 כיון שעדיין לא נתכהן פינחס.
- 21 ד. ויובן בהקדים הביאור במה שכתב רש"י לפני זה¹⁴, "וירא פינחס", "ראה מעשה ונזכר הלכה,
 22 אמר לו למשה מקובלני ממך, הבעל ארמית קנאין פוגעין בו" - דלכאורה, מהו ההכרח על זה בפשטות
 23 הכתובים?
- 24 והביאור בזה, שכוונת רש"י לבאר מדוע היה מותר לפינחס להרוג את זמרי - דלכאורה אינו מובן:
 25 בשלמא מה שכתוב¹⁵ "הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור" - הרי זה בגלל שיש חיוב מיתה על
 26 חטא עבודה-זרה¹⁶; אבל מה ש"איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית גו"¹⁷ - היכן מצינו
 27 על זה חיוב מיתה?
- 28 ולכן מפרש רש"י שפינחס "נזכר הלכה .. הבעל ארמית קנאין פוגעין בו".
- 29 וכיון שרש"י מפרש שהריגת זמרי היתה מצד ההלכה ש"הבעל ארמית קנאין פוגעין בו" - מוכרח
 30 רש"י לפרש "אל קבתה" "כמו והלחיים והקיבה, כיוון בתוך כו", כי:
- 31 אם נפרש "אל קבתה", "בקובה שהיתה שם" (כפירוש ה'אבן עזרא'), נמצא, שכאשר פינחס בא "אחר
 32 איש ישראל אל הקובה", "אל האוהל", היתה האשה בקובה שלה, והיינו, שלא היו ביחד. והרי באופן כזה
 33 היה אסור לפינחס להורגם, כיון שההלכה ד"הבעל ארמית קנאין פוגעין בו" היא רק בשעת מעשה, ולא
 34 לאחר שפירש, שאז אסור להורגו (ואדרבה: "אם פירש זמרי והרגו, פינחס נהרג עליו"¹⁸).

(13) פרש"י שם, יט.

(14) פרשתנו כה, ז.

(15) שם, ה.

(16) משפטים כב, יט ובפרש"י.

(17) פרשתנו שם, ו.

(18) סנהדרין שם, א.

(6) ראה גם שפ"ח, רא"ס וספר הזכרון כאן.

(7) תיב"ע עה"פ. ספרי ותנחומא סוף פרשתנו.

(8) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ריש ע"ב. קיב, ב.

(9) פינחס כה, יג. וראה זבחים קא, ב.

(10) ראה גם לקו"ש חל"ג ס"ע 167. וש"נ.

(11) שמיני יו"ד, יז.

(12) פרש"י שם, יח.

1 ולכן מוסיף רש"י "והרבה נסים נעשו לו וכו', כדאיתא התם" - שנוסף לנס ש"כיוון בתוך כו", היו
 2 עוד נסים, ולכל-הפחות עוד שני נסים (כי בדרך כלל "לשון רבים" היינו לא פחות משנים, ו"הרבה"
 3 היינו לא פחות משלש¹⁹): "אחד, שהיה לו לזמרי לפרוש (מן האשה, ושוב אין ניתן להורגו) ולא פירש.
 4 ואחד, שהיה לו לדבר (לזעוק לאנשי שבטו לסייעו) ולא דיבר וכו'", כי אילו היה זמרי פורש, היה אסור
 5 לפינחס להורגו.

6 ה. ויש להוסיף, שפירוש רש"י ש"אל קבתה" הוא "כמו והלחיים והקיבה, כיוון בתוך כו", מוכרח
 7 (לא רק בגלל שהפירוש "בקובה שהיתה שם" אינו מתאים להלכה ד"קנאין פוגעין בו", כיון שלאחר
 8 שפירש אסור להורגו, אלא) גם מהכתוב עצמו:

9 לכאורה אינו מובן: לשם מה מספרת התורה "וידקור גו' אל קבתה"?

10 בשלמא כללות הסיפור "וישב ישראל בשטים וגו'"²⁰ עד להריגת זמרי על-ידי פינחס, הרי זה בשביל
 11 כמה טעמים: (א) להודיע כיצד זכה פינחס לכהונה, (ב) להודיע את טעם הציווי "צרו את המדינים
 12 גו'"²¹, (ג) סיפור זה הוא המקור בתורה שבכתב ל'הלכה למשה מסיני' ש"הבועל ארמית קנאין פוגעין
 13 בו"²²; אבל לשם מה צריכה התורה לספר שהיה זה באופן ד"וידקור גו' אל קבתה"?

14 והביאור בזה - שלולי הפסוק "וידקור גו' אל קבתה", לא היה נודע כלל הדין ד"הבועל ארמית קנאין
 15 פוגעין בו", כיון שהיה מקום לומר שהריגת זמרי היתה מטעם אחר:

16 המשך הביאור, שהיה מקום לפרש שזמרי עצמו לא היה מחוייב מיתה, אלא כ"שוראים בית-דין
 17 שפרצו העם בדבר ("ויחל²⁰ העם לזנות גו'"²³) יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם"²⁴, ורק
 18 כאשר "כיוון בתוך כו" .. ראו כולם שלא לחנום הרגם", "לעשות סייג לתורה"²⁴, אלא מפני שנתחייבו
 19 מיתה על-פי דין - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ח עמוד
 20 152 ואילך.

21 וכיון שכל עיקרו של הכתוב "וידקור גו' אל קבתה" הוא ללמדנו את הדין ש"הבועל ארמית קנאין
 22 פוגעין בו", על כן צריך לומר, שהפירוש ד"אל קבתה" הוא נלא "בקובה שהיתה שם", ועל-פי-זה נצטרך
 23 לומר באחד משני האופנים: (א) שהכתוב בא ללמדנו שקנאין פוגעין בו גם לאחר שפירש - שזהו היפך
 24 ההלכה, (ב) שהריגת זמרי לאחר שפירש היתה הוראת שעה - שאז אי אפשר ללמוד מזה, ואם כן, הרי
 25 זה מיותר, אלא] "כמו והלחיים והקיבה, כיוון בתוך כו".

26 ו. על-פי-זה תתורץ הקושיא (ויסור קטרוג על כל בני ישראל) - היתכן שמכל בני ישראל, כולל גם
 27 דייני ישראל (סנהדרין גדולה, סנהדרין קטנה, והדיינים של כל שבט), שנצטוו "הרגו איש אנשיו" - לא
 28 היה מי שיקנא קנאת ה' מלבד פינחס!?

29 ויובן על-פי האמור לעיל:

30 אילו היה מדובר אודות ענין של חילול השם,, היו בודאי רבים מישראל מקנאים קנאת ה'; אבל הריגת
 31 זמרי היתה (לא מצד חילול השם, אלא) מצד ההלכה ד"הבועל ארמית קנאין פוגעין בו", וכיון ש"הבא
 32 לימלך אין מורין לו"⁵, לא לימדה משה ברבים, ולא היתה ידועה לכל בני ישראל, כ"אם לאחדים בלבד,
 33 וביניהם, יתכן שלא היו "קנאים" (שרק הם "פוגעין בו"), מלבד פינחס.

19) ראה פרש"י מצורע טו, כה ובמפרשים.

20) פרשתנו שם, א.

21) פינחס שם, יז.

22) והטעם שזהו בדרך סיפור, ולא דין - נכלל בשיחה
 23) שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש ח"ח ע' 150
 ואילך.

ולכן אין לומר שהתורה באה ללמדנו שהדין דקנאין פוגעין בו
 הוא רק קודם שפירש - כי, אין מקום לומר שהתורה תדייק
 בפרטי דינים, בה בשעה שכל עיקר הלכה זו לא נאמר בפירוש

בתור דין, אלא בדרך סיפור בלבד.

23) נוסף על חילול השם שבעצם ההעזה להתריס כלפי משה
 רבינו בפומבי ובפרהסיא - "לעיני כל עדת בני" - ולומר "זו
 אסורה או מותרת .. בת יתרו מי התירה לך" (פרשתנו שם, ו
 ובפרש"י).

ומה שלא הרגו פינחס מיד, במעמד כל בני, בפרהסיא -
 י"ל בפשטות, שזהו לפי שנתיירא משבט שמעון, ולכן התחכם
 ונכנס אחריו אל הקובה כו'.

24) רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ד ה"ד.

זאת ועוד: על-פי המבואר בגמרא²⁵ (והובא בפירוש רש"י²⁶) "כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו .. נכנסו בניו (אלעזר ואיתמר), שנה להם משה פרקם .. נכנסו זקנים שנה להם משה פרקם .. נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם" - יש לומר, שבעת מעשה זמרי עדיין לא הספיק משה ללמוד הלכה זו אלא עם בני אהרן בלבד, ונמצא, שכל בני ישראל לא ידעו עדיין הלכה זו, מלבד פינחס (ששמע מאלעזר אביו).

ועל-פי-זה תתורץ שאלה נוספת:

בשלמא בנוגע למושה - מפרש רש"י²⁷ ש"נתעלמה ממנו הלכה .. כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו"; אבל עדיין אינו מובן: מדוע נתעלמה הלכה מכל בני ישראל - למה לא יזכה להיות כהן מישהו אחר מבני ישראל (מלבד אלעזר ואיתמר (ומשה), שכיון שכבר היו כהנים, לא יתווסף אצלם מאומה), על-ידי-זה שיזכור הלכה זו!?

ויובן על-פי האמור - שמלבד (בני אהרן ו)פינחס, לא היה אף אחד מבני ישראל שידע הלכה זו.

ז. אך עדיין אינו מובן²⁷:

כיון שבני אהרן ידעו הלכה זו - למה אלעזר (ואיתמר) לא הרג את זמרי, כי-אם פינחס דוקא? ויש לומר - בפשטות - שכיון שאלעזר היה כהן, לא היה יכול להרוג את זמרי, כיון שאסור לו להטמא למתים, וכדברי הרגז'ובי²⁸ שהדין ד"הבועל ארמית קנאין פוגעין בו" אינו שייך בכהן קנאי, ולכן, רק פינחס - שלא נתכהן עדיין - היה יכול להרוג את זמרי.

ח. ועדיין צריך להבין בנוגע למשה רבינו עצמו:

אף שבתחלה "נתעלמה ממנו הלכה", הרי לאחרי שפינחס "ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למושה מקובלני ממך, הבועל ארמית קנאין פוגעין בו". ואם כן, במקום לומר לפינחס "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא" (שאמירה זו היא לכאורה בדוגמת הוראה, והרי "אין מורין לו") - היה יכול משה בעצמו להרוג את זמרי, ואדרבה, "מצוה²⁹ בו יותר מבשלוחו"?!

אך לפי הדעה שמשה רבינו היה כהן³⁰, הרי מובן, שגם הוא לא היה יכול להרוג את זמרי.

אבל על-פי-זה אינו מובן: מנא-ליה לרש"י ש"נתעלמה ממנו הלכה" - הרי יתכן שמשה זכר את ההלכה, ואף-על-פי-כן, לא היה יכול לעשות מאומה, לא להרגו בעצמו, להיותו כהן, וגם לא לומר לאחרים שיהרגוהו, כיון ש"אין מורין לו"!?!

והביאור בזה - שההכרח לזה הוא ממה שכתוב¹⁷ "והמה בוכים": אם משה ידע את ההלכה ש"קנאין פוגעין בו" ו"אין מורין לו" - הרי כיון שעל-פי דין אינו יכול לעשות מאומה (לא בעצמו, ולא על-ידי אחרים, כנזכר לעיל), אין לו מה לבכות. וכיון שנאמר "והמה בוכים", על כן צריך לומר, ש"נתעלמה ממנו הלכה", ולכן "געו כולם בבכיה".

אך עדיין אינו מובן: מדוע צריך לומר ש"נתעלמה ממנו הלכה .. כדי שיבוא פינחס כו" - הרי גם אם היה זוכר את ההלכה, לא היה יכול להרוג את זמרי, לפי שהיה כהן?

ויש לומר הביאור בזה³¹:

ל'מאן דאמר' שמשה היה כהן - יש לפרש כה'מאן דאמר' בש"ס³² שגם מקודם היה פינחס כהן, ובפשטות³³ צריך לומר דסבירא-ליה דכהן קנאי הורג את הבועל ארמית (ולא מפשינן פלוגתא דגם בזה

(30) ראה זבחים קא, ב ואילך. וראה פרש"י שמות ד, יד (שהביא ב' הדעות). צו ח, כח. ועוד.

(31) מכאן עד סוף הסעיף - ממענה כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק (המו"ל).

(32) זבחים שם.

(33) משא"כ לתרץ דעת הרגז'ובי.

(25) עירובין נד, ב.

(26) תשא לד, לב.

(27) בהבא לקמן - ראה גם "רשימות" חוברת נ ס"ע 13 ואילך.

(28) ראה צפע"נ על הרמב"ם הל' איסו"ב פי"ב ה"ד. שו"ת

צפע"נ ח"א סרל"ה.

(29) קידושין מא, א.

- 1 פליג א'מאן דאמר' דלא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי), ואם כן, היה משה יכול להרוג את זמרי, ולכן
2 צריך לומר "נתעלמה ממנו הלכה . . כדי שיבוא פינחס כו'".
- 3 ול'מאן דאמר' שמשה לא היה כהן - מובן בפשטות שצריך לומר "נתעלמה ממנו הלכה", שלכן לא
4 הרגו משה.
- 5 ולאחרי שפינחס "אמר לו למשה מקובלני ממך הבעל ארמית קנאין פוגעין בו", אמר לו משה
6 "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא" - כי, מזה ראייה שהוא (פינחס) קנאי האמיתי, שלכן לא שכח
7 (דאי'אפשר לשכוח על ענין 'עצמי'); מה-שאינ-כן בנוגע לעצמו, פירש משה - בענוותנותו - דהא
8 שנתעלמה ממנו הלכה הוא (לא כדי שיבוא פינחס כו', אלא) מפני שאינו קנאי.
- 9 ט. מהאמור לעיל יש גם הוראה בנוגע לענין הקנאות:
- 10 יש כאלו שרוצים להוכיח שקנאות אינה דבר טוב ואין בה מעלה כו' - מזה שכל שאר בני ישראל
11 (מלבד פינחס) לא מצאו לנכון לקנא כו'. ומוסיפים להביא ראייה ממה שכתוב בירושלמי³⁴ בנוגע לפינחס,
12 ש"ביקשו לנדותו".
- 13 אבל על-פי האמור לעיל - אין מזה ראייה כלל, שהרי כל בני ישראל לא ידעו עדיין את ההלכה
14 ש"הבעל ארמית קנאין פוגעין בו"; ואילו היה מדובר אודות חילול השם - היו בודאי רבים מישראל
15 מקנאים קנאת ה'.
- 16 ואדרבה - יש מעלה גדולה בענין הקנאות, שקשורה עם התגלות נקודת היהדות (כדלקמן).
- 17 וזהו גם מה שמצינו שאלהו הנביא (פינחס זה אליהו³⁵), שהיה קנאי בן קנאי, בא לכל ברית מילה³⁶
18 של כל אחד מישראל (וכיון ש"אשה כמאן דמהילא דמיא"³⁷, הרי זה שייך גם לבנות ישראל), והיינו,
19 שנותן את כח הקנאות לכל אחד ואחד מישראל.
- 20 י. המשך השיחה - הביאור במה שכתוב "בקנאו את קנאתי"³⁸, "אשר קנא לאלקיו" ("בשביל
21 אלקיו")³⁹, שזהו מצד החומר ד"בועל ארמית" ש"יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו . . (ש)הבן מן
22 הכותית אינו בנו . . מסיר אותו מלהיות אחרי ה"⁴⁰, שמשמש בכח האי-סוף שבענין ההולדה עבור
23 ההיפך מאלקות (ולכן הרי זה רק בשעת מעשה⁴¹, קודם שפירש); הטעם שדוקא "קנאין פוגעים בו", כי
24 הבחירה לעשות מטוב רע היא מצד שרש הנשמות בעצמותו יתברך, שלמעלה מהתורה, ולכן נמסר העונש
25 ל"קנאין" שמוסרים נפשם על קנאת ה' אפילו בענין שעל-פי תורה "אין מורין לו"; והשייכות להמשך
26 הסדרה בענין מנין בני ישראל (מצד העצם, שלכן כל ישראל שוים), חלוקת הארץ (על-פי הגורל שמורה
27 על עצם הנשמה) ופרשת הקרבנות שסיומה בשמיני עצרת ("יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"⁴²) - הוגה
28 על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ח עמוד 153 ואילך.

(34) סנהדרין ספ"ט.

(35) תיב"ע וארא ו, יח. פרדר"א פמ"ז. זהר ח"ב קצ, סע"א. ח"ג (רע"מ פינחס) רטו, א. יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י ב"מ קיד, ב (ד"ה לאו מר כהן). רלב"ג מלכיס"א יז, א.

(36) פרדר"א ספכ"ט. וראה זח"ב שם.

(37) ע"ז כו, א.

(38) פינחס כה, יא.

(39) שם, יג (ובפרש"י).

(40) רמב"ם הל' איסו"ב פי"ב ה"ז.

(41) ובסגנון אחר קצת: כיון שמדובר אודות כח הא"ס, שזהו"ע שלמעלה ממדידה והגבלה - הרי זה בא' מב' האופנים: התפשטות בלי גבול, או נקודה. וכיון שלא שייך שתהי' התפשטות בל"ג בלעו"ז, הרי זה נשאר באופן של נקודה - בשעת מעשה דוקא.

(42) משלי ה, יז. וראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' פב. וש"נ.

בס"ד. משיחות ש"פ בלק, י"ד תמוז ה'תש"נ.

– תרגום מאידית –

29 הראשון כתוב "ויחי יוסף מאה ועשר שנים",
30 ובפסוק השני "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים".
31 ויש לומר א' הביאורים בזה:
32 בנוגע לחיי יוסף מאה ועשר שנים – מצינו
33 מדרשות חלוקות, האם נתקצרו ימי יוסף, או
34 שנתארכו ימיו:
35 מובא בגמרא⁹ "מפני מה מת יוסף קודם לאחיו
36 (מפני שהנהיג ברבנות)"¹⁰, ועד"ז במדרש¹¹ –
37 "נתקצרו מחייו (של יוסף) י" שנים"¹² (בגלל י"י'
38 פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו ושמע
39 יוסף את הדבר ושתק").

40 אמנם ממאחז"ל אחר נמצא ששני חיי יוסף
41 מאה ועשר שנה הי' ברכה דאריכות ימים: "בא"ב¹³
42 ולמד מיוסף הצדיק, שמתוך שעמד ונתחזק בכבוד
43 אביו במצרים זכה לעטרת שיבה (כמ"ש¹⁴ "עטרת
44 תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא"), שנאמר¹⁵ וירא
45 יוסף לאפרים בני שלשים גו"¹⁶, ז.א. שזה מורה על
46 אריכות ימים (שיבה)¹⁶ של יוסף [ועד שמדמין את

(9) ברכות נה, א. סוטה יג, ב.

(10) וראה תורה שלימה שם (אות עח), שהפירוש בהא שנהג
עצמו ברבנות הוא (כברכות שם) – כפירוש הפדר"א (שבעה
הבאה), ששתק יוסף כששמע "עבדך אבינו". אבל אין לפרש כן
בסוטה שם, כי שם הובא לעיל שמשום שתיקתו נענש במה
שנקרא עצמות בחייו (ראה רד"ל לפדר"א שם אות יג).

(11) פדר"א פל"ט.

(12) וראה פ"י הרד"ל שם בהטעם שיוסף הי' צריך לחיות מאה
ועשרים שנה.

(13) מדרש משלי פט"ז.

(14) משלי טז, לא.

(15) ויחי שם, כג.

(16) כן משמע מפשטות לשון המדרש (שדרש הכתוב "עטרת
תפארת שיבה", ומביא על זה השיבה וזקנה של אברהם ודוד),
שהברכה היא (בעיקר) שיוסף עצמו זכה לאריכות ימים (ולא רק
שזכה לראות בני שלשים)*.

* בתורה שלימה שם מתוודע מדרש זה עם מאחז"ל דלעיל שנתקצרו
שנותיו של יוסף ע"פ מ"ש "עטרת זקנים בני בנים", שהמדרש כאן לא
בא לדרוש אריכות ימים של יוסף אלא מה שזכה לראות בני שלשים
מה שלא זכו אחרים – אבל: הדרשה במדרש היא ענה"פ "עטרת
תפארת שיבה", ש"אם ראית אדם שמתעסק בתורה ובגמ"ח עתיד
הוא לזכות לעטרת שיבה", היינו שיבה של יוסף, ועד שמדמה זה
לשיבה וזקנה של אברהם ודוד (היינו אריכות ימים שלהם). ומה
שהובא על זה הכתוב "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו" (ולא "ויחי
יוסף מאה ועשר שנים") – י"ל, כי בזה מודגשת שלימות אריכות ימים
ושיבה של יוסף, כדלקמן בפנים.

1 א. ביי"ב תמוז דשנה זו – יום הולדתו של כ"ק
2 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (נוסף על כך שיום זה
3 הוא גם חג גאולתו בשנת תרפ"ז) – מלאו מאה
4 ועשר שנים לשנת ההולדת¹ – י"ב תמוז תר"מ-
5 תש"נ.

6 כל דבר ה"ה בהשגחה פרטית, ובפרט מאורע,
7 ומאורע כללי כיום הולדת של נשיא בישראל
8 (כאשר ירדה נשמתו כדי למלאות את שליחותה
9 למטה), אשר "הנשיא הוא הכל"², במילא מובן
10 שהחידוש ביום ההולדת דשנה זו (יום הולדת
11 המאה ועשר), פועל ענין חדש ועי"ז מתחיל שלב
12 ותקופה חדשה ב("מזלו גובר"³ של) העבודה
13 והשפעה דבעל יום ההולדת,

14 ו"בחר רישא גופא אזיל"⁴ – בהעבודה של
15 ("הכל" –) כל אנשי הדור, כולל גם ובמיוחד –
16 בענין הגאולה ביי"ב תמוז, שהיא גאולה כללית
17 לכל בני"י, כמו שכותב בעל הגאולה במכתבו
18 הידוע⁵ "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז,
19 כי אם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה,
20 וגם את אשר בשם ישראל יכונה".

21 ב. המספר מאה ועשר מפורש בתורה שבכתב
22 (בסוף ספר בראשית) בנוגע לשני חיי יוסף (ונוזכר
23 פעמיים) – "ויחי יוסף מאה ועשר שנים"⁶, "וימת
24 יוסף בן מאה ועשר שנים"⁷.
25 וצריך להבין⁸:

26 (א) מדוע נאמר בכתוב פעמיים מספר שנותיו
27 של יוסף (ובפרט שב' הפסוקים הם בסמיכות זל"ז,
28 בענין והמשך אחד)? (ב) שינוי הלשון: שבפסוק

(1) וידוע שגם לאחר הסתלקות הנשמה מן הגוף יש (הוספה
(ב) ענין זמן (בהמשך לזמן חיי הנשמה בגוף למטה) וישנם פרטי
העליות דיום הולדת – ראה לקו"ש ח"ה ע' 103 ואילך. ח"כ ע'
440. חכ"ב ע' 185. וש"נ.

(2) פרש"י חוקת כא, כא.

(3) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

(4) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(5) לחגיגת חג הגאולה הראשונה בשנת תרפ"ח – נדפס
בסה"מ תש"ח ע' 253. ועוד. ועתה בקונטרס בפ"ע.

(6) ויחי נ, כב.

(7) שם, כג.

(8) ראה גם לקוטי לוי"צ לזח"א ע' קלו.

32 אדם)) – רואים שנתקצרו ימיו, ובמילא צריכים
33 הסברה וטעם לזה.

34 ולהוסיף: ע"פ הידוע שחיי האדם בדרך הטבע
35 הם סמוך לפרק חיי אבותיו¹⁹ (כמו שאמר יעקב
36 "מעט גו' הי' ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני
37 חיי אבותי"²⁰), ובפרט בנוגע ליוסף אשר בכמה
38 ענינים הוא נזכר כהמשך להשלשה אבות²¹, ובפרט
39 ליעקב אביו (כמ"ש אלה תולדות יעקב יוסף, כל
40 מה שאירע ליעקב אירע ליוסף²²) – מתעוררת
41 השאלה איך יתכן שיוסף חי (כ"כ הרבה) שנים
42 פחות מיעקב אביו²³ (קמ"ז שנה²⁴) ועאכו"כ
43 מאברהם (קע"ה שנה) ויצחק (ק"פ שנה)?

44 על כך באה הדרשה בגמרא ובמדרש שנתקצרו
45 ימיו של יוסף (בגלל חסרון שהי' בו, כנ"ל).

46 ויש לומר, שזה (שנתקצרו ימיו) נלמד
47 (ובהדגשה יתירה) מהפסוק השני "וימת יוסף בן
48 מאה ועשר שנה": מזה שהפסוק מביא עוה"פ את
49 מספר שני יוסף (הגם שזה כבר הובא לפני²⁵), ולא
50 בלשון של חיי יוסף (כסך-הכל של חיי יוסף), כי
51 אם "וימת יוסף בן מאה ועשר שנה", ובהמשך לזה
52 "ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים" (ענינים
53 הקשורים עם היפך חיי יוסף) – נמצינו למדים,
54 שהפסוק בא ללמדנו שב"וימת יוסף בן מאה ועשר
55 שנה" יש גם ענין של חסרון ימים²⁵.

1 זה ל"עטרת שיבה" של אברהם אבינו, "ואברהם
2 זקן בא בימים", ושל דוד המלך, "והמלך דוד זקן
3 בא בימים"¹⁷.

4 ויש לומר, שלא פליגי כלל – שני הענינים היו
5 ביוסף: ביחס לרוב בני אדם הוא אכן האריך ימים,
6 כמובן מפשטות הכתובים (כדלקמן); אך כאשר
7 משווין אותו לאחיו כו', רואים שנתקצרו ימיו.

8 והמקור לב' הדרשות (בנוגע לשני חיי יוסף)
9 הוא מב' הפסוקים דלעיל, אשר החילוק ביניהם
10 בפשטות הכתובים בולט לעין ("ווארפט זיך אין די
11 אויגן"):

12 בפסוק (הראשון) "ויחי יוסף מאה ועשר שנה"
13 מודגשת דוקא המעלה דחיי יוסף, שהוא חי (ויחי)
14 מאה ועשר שנה, וזכה לראות הדורות שלאח"ז,
15 כמ"ש בהמשך לזה¹⁵ – "וירא יוסף לאפרים בני
16 שלשים גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי
17 יוסף", שהאריך ימים (יותר מאשר רוב בני אדם
18 בזמנו) וזכה לראות ניני נינים, "בנים רבעים"
19 (מאפרים), ונינים, "בני שלשים" (ממנשה)¹⁸.
20 ואדרבה – זוהי מעלה וחידוש ביוסף שלא מצינו
21 (מפורש בתורה) בנוגע להאבות וכיו"ב.

22 ולכן כתוב בפסוק "ויחי יוסף גו'" – להדגיש
23 את האריכות ימים ואת המעלה בחיי יוסף.

24 ומזה לומד המדרש – שיוסף "זכה לעטרת
25 שיבה שנאמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו'",
26 שיוסף האריך ימים וזכה לראות "בני שלשים גו'".
27 והנה, כל האמור לעיל הוא ע"פ הפירוש
28 (הפשוט) בפסוק הראשון "ויחי יוסף מאה ועשר
29 שנה וירא יוסף גו'"; אבל כשמשווין את יוסף
30 לאחיו, שיוסף חי פחות שנים מהם, (ופחות מ"והיו
31 ימיו מאה ועשרים שנה" (המספר הקבוע של חיי

19 ראה ב"ר פס"ה, יב. הובא בפרש"י תולדות כו, ב.
20 וצריך ביאור איך ידע יעקב שלא יחי יותר שנים כשני
חיי אבותיו? דאין לומר שראה זה בנבואה – כי נבואה יכולה
להשתנות לטובה (ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ד),
וכנראה אצל חזקוני, שע"י תפלתו "הוספתי על ימיך חמש עשרה
שנה" (מ"ב כ, א ואילך. וראה ברכות י, סע"א ואילך).

21 כנראה בענין האושפיזין דחג הסוכות, שרק יוסף (מכל
בני יעקב) הוא א' מהאושפיזין. ובפרט לפי הנוסחא שיוסף בא
לאחרי אברהם יצחק ויעקב.

הביאור ע"פ חסידות, שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו
הוא להביא ולהמשיך אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי
הזהר ויחי כט, ד ואילך. אוה"ת ויחי תתקצא, א ואילך. תתשכא,
א ואילך. ועוד.

22 ר"פ וישב ובפרש"י.
23 אלא בזה י"ל, שיוסף חי הרבה שנים יותר מפרק אמו
רחל, שחייתה לכל היותר מ"ה שנה (ולכמה דיעות – ל"ו שנה
או כ"ח שנה – ראה סה"ד ב"א קצ"ב).

24 ראה זח"א קסת, א, שיוסף הי' לו לחיות קמ"ז שנה כמו
יעקב אביו, אלא שנתן ל"ז שנה לדוד המלך. וראה לקמן בפנים.

25 ולפי פירוש הזהר (שנתקצר מימי יוסף מפני שנתן ל"ז
שנה לדוד) יש לומר, שכתוב השני מוסיף ההדגשה (רק) שנתקצר
ימיו של יוסף (והטעם – למעליותא), משא"כ בספור הראשון
מודגש אריכות ימים שלו עד שזכה לראות בני שלשים.

17 ולהעיר מדברי המדרש (ב"ר ס"פ ויחי. ספרי ס"פ ברכה.
ועוד) "ששה זוגות שנותיהם שוות, רבקה וקתה, לוי ועמרם, יוסף
ויהושע וכו'". ומזה שמדמה כל השש זוגות (ששנותיהם שוות),
שכולם צדיקים הם, משמע, שזהו למעליותא. אף שבדוחק אפשר
לומר, שהשוואת יוסף ליהושע (ששניהם חיו ק"י שנה) היא מפני
החסרון שבשניהם נתקצרו ימיהם עשר שנים (בנוגע ליוסף –
כבמדרשים דלעיל, ובנוגע ליהושע שהי' צריך לחיות ק"ב שנה
כרבו משה – תנחומא תצוה ט. מטות ד).
ולהעיר מזח"א קסת, א (דלקמן בפנים), שגם הענין שנתקצרו
ימיו של יוסף הוא משום טעם נעלה, שנתן ל"ז שנה לדוד המלך.
18 ראה ראב"ע בחיי עה"פ ויחי שם.

ומעשה, שעכשיו תלמוד גדול שמביא לידי 24
מעשה), כולל גם בענין המלכות. ועי"ז תתגלה 25
לע"ל מעלת יהודה (למעלה מיוסף), "ודוד עבדי 26
נשיא להם לעולם"³³. 27

עפ"ז יובן גם מדוע אצל יוסף הי' החידוש 28
שהוא זכה לאריכות ימים (מאה ועשר שנה) וזכה 29
לראות "בני שלשים גו'" – כיון שבענין המלכות 30
נוגע במיוחד אריכות ימים והמשך הדורות, 31
כמ"ש³⁴ "ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דוד 32
ודור", וכמבואר ברמב"ם³⁵, ש"מאחר שמושחין 33
המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות 34
ירושה, שנאמר³⁶ למען יאריך ימים על ממלכתו 35
הוא ובניו בקרב ישראל". ועאכ"כ בנוגע למלכות 36
בית דוד (עיקר המלכות), "כיון שנמשח דוד זכה 37
בכתר מלכות, והרי המלכות לו ולבניו כו' עד עולם 38
כו' מלכי בית דוד הם העומדים לעולם כו'" 39
(משא"כ "אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק 40
המלכות מביתו") ; 41

וכיון שיוסף הי' מלך וממנו ניתן הכח לענין 42
המלכות, כולל – מלכות בית דוד (כנ"ל), לכן 43
מדגישה התורה שהוא האריך ימים (ויחי יוסף מאה 44
ועשר שנים)³⁷ וזכה לראות (כיון שהאריך ימים) 45
המשך הדורות – "בני שלשים גו'", בני שלשים 46
ובני רבעים. וכמרומו גם בשמו – "יוסף" מלשון 47
הוֹסֵפָה (הוספה והמשך). 48

אך היות ש"עיקר המלכות" תהי' לאחמ"כ אצל 49
בית דוד (משבט יהודה), עד שלע"ל יהי' "ודוד 50
עבדי נשיא להם לעולם" (ומלך אחד יהי' 51
לכולם)³⁸, גם על בית יוסף (אלא שזה גופא בא 52
בגילוי עי"ז שעכשיו מלכות בית יהודה מקבלת 53
ממלכות בית יוסף)³⁹ – לכן בזה לא נוגע כ"כ 54

(33) יחזקאל לו, כה.

(34) תהלים סא, ז.

(35) ה' מלכים פ"א ה"ז ואילך.

(36) שופטים יז, כ.

(37) ועפ"ז יובן הטעם שמפורש בתורה מספר שנותיו של יוסף, לא כמו שאר השבטים שלא נתפרש בתורה מספר שנותיהם (ואין לומר שזהו כדי ללמד שיוסף מת קודם לאחיו (כבגמרא דלעיל בפנים), כי אי משום הא הו"ל לפרש מספר שני אחיו, כדי לדעת שיוסף מת קודם להם) – כי זה נוגע לשלימות ענין המלכות.

(38) יחזקאל שם, כב.

(39) ועפ"ז יש לכאר מ"ש הרמב"ם שם, שבכל מלך "הרי זה

ג. מדוע דוקא יוסף מחולק (בתורה) בכך 1
שהאריך ימים וזכה לראות "בני שלשים גו'" 2
(חידוש שלא מצינו (מפורש) אצל האבות)? 3
ויש לומר, שהדבר מובן מזה שמצינו חידוש 4
נוסף אצל יוסף לגבי האבות: יוסף הוא הראשון – 5
מבני אברהם יצחק ויעקב – שהי' מלך²⁶ בפועל²⁷, 6
כמסופר בחומש שפרעה מינה ונתן ליוסף הכח של 7
משנה למלך על מצרים, "על פיך ישק כל עמי גו' 8
נתתי אותך על כל ארץ מצרים"²⁸, ועד באופן של 9
"ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ 10
מצרים"²⁸, ו"רק הכסא אגדל ממך"²⁸, שמלשון זה 11
(לשון "רק") מובן שמלבד הכסא הי' ליוסף כל 12
עניני המלך²⁹, וי"ל דכולל – הכתר מלכות³⁰, שבזה 13
מתבטא עיקר המלך (כמו שמצינו שהסימן למלכות 14
(אמיתית –) בית דוד הי' ש"כתר הולמתו"). וכמו 15
שיהודה אמר ליוסף³¹ "כי כמוך כפרעה", "חשוב 16
אתה בעיני כמלך". 17

ויתירה מזו: יוסף הוא המקור לענין המלכות 18
דבנ"י (ויש לומר, שלכן הוא הי' המלך הראשון) 19
– מלכות בית יוסף, עד משיח בן יוסף, וי"ל – 20
שגם מלכות בית דוד (עיקר המלכות), עד משיח 21
בן דוד, וכמבואר בכ"מ³², שבזמן הזה יוסף הוא 22
למעלה מיהודה ויהודה מקבל מיוסף (ע"ד תלמוד 23

(26) בני חת אמרו לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו", אבל לא התואר מלך.

(27) משא"כ יהודה (שהי' גדול מיוסף), שגם הוא נקרא מלך (ב"ר ר"פ ויגש. זח"א רז, א), לא הי' מלך בפועל (לבד על אחיו), אלא שממנו באה מלכות בית דוד ומלכי יהודה.

(28) מקץ מא, מ-מד.

(29) וי"ל הענין בזה: במלך יש ב' ענינים (א) רוממות והתנשאות על העם, "משכמו ומעלה גבוה מכל העם". וענין זה מודגש ע"י כתר המלך, שהוא למעלה אפילו מראש וגולגולת המלך, (ב) הנהגת המלוכה, שהמלך משפיל עצמו לדרגת העם שצרכי העם יתפסו מקום אצלו, עד שממשיך אליהם בפועל כל צרכיהם ע"פ שיקול הדעת במצבם כו'. וענין זה מודגש בכסא המלך, שהמלך משפיל את ראשו וחלק העליון דגופו כדי לישיב על הכסא.

וביוסף לא הי' הענין דכסא המלך* (רק הכסא אגדל ממך). וי"ל הטעם – כי שלימות ענין המלכות הוא דוקא בבית דוד (ואולי י"ל דמרומו בזה שנתן יוסף ל"ז שנים לדוד, כדלקמן בפנים).

(30) אבל ראה אוה"ת מקץ (כרך ה) תתקעח, א; ויגש (שם) תתקפב, ב (מס' פנים יפות) באופן אחר.

(31) ר"פ ויגש ובפרש"י.

(32) אוה"ת ר"פ ויגש. ובכ"מ.

(* באוה"ת שבהערה הבאה מובאר שנטא קאי (רק) על כתר מלכות. ולא על ענין ה' שבמלכות.

23 ד. ע"פ הנ"ל יובן גם העילוי המיוחד שנפעל
 24 ב"ב תמוז שנה זו, יום הולדת המאה ועשר של
 25 "יוסף" שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
 26 אז נתקיים "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גו"
 27 – ניתוסף כח מיוחד בנצחיות העבודה של "יוסף"
 28 שבדורנו, כך שמתגלה בגלוי "וירא יוסף" (ראי'
 29 גלוי") איך שעבודתו נמשכת לדורות ודורי דורות,
 30 "בני שלשים" ו"בני רבעים", עד שזה מביא לביאת
 31 משיח צדקנו (משיח בן דוד), שמגיע ע"י העבודה
 32 ד"יפוצו מעיינותיך חוצה"⁴⁴ ע"י "יוסף" שבדורנו
 33 (ורבותינו נשיאינו שלפניו), ובאופן שהולך ונמשך
 34 לדורות שלאחרי זה, "בני שלשים" ו"בני רבעים".
 35 ויש לקשר זה גם עם הגאולה דבעל יום
 36 ההולדת ב"ב"ג תמוז:

37 הגאולה – שהיתה גאולה כללית לכל בני,
 38 כנ"ל במכתב בעל הגאולה – פעלה חיזוק מיוחד
 39 בתורה ויהדות אצל כל בני, לא רק בדור ההוא,
 40 אלא באופן של פעולה נמשכת עד היום הזה, כמו
 41 שרואים בפועל שמאז הגאולה, באה הוספה רבה
 42 בעבודת בני בתורה ומצוות בכל מקום שהם, עד
 43 שכתוצאה מהגאולה הגיע בעל הגאולה לחצי כדור
 44 התחתון, ושם הוסיף והרבה עוד יותר בהעבודה
 45 דהפצת התורה והיהדות והפצת המעונות חוצה,
 46 באופן דפעולה נמשכת גם בדור שלאחרי
 47 הסתלקותו, והולך ומוסיף ומתפשט, על-ידי
 48 תלמידיו ותלמידי תלמידיו, "בני שלשים" ו"בני
 49 רבעים", מדור לדור, ולא כטעות העולם שקיים
 50 הפסק ח"ו (וירידה) בין דור לדור, אלא אדרבה –
 51 הדורות קיימים בקשר אמיץ כהמשך אחד, "וירא
 52 יוסף לאפרים בני שלשים גו", באופן של דאי, עד
 53 ש"גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף",
 54 "גדלן בין ברכיו"⁴⁵.

55 ועוד ועיקר – הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר
 56 (יוסף שבדורנו) קשורה ונותנת יותר כח למהר
 57 יותר את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י מלכא
 58 משיח, משיח בן דוד, שהוא יגלה מלכותו ית' בכל
 59 העולם – "ה' ימלוך לעולם ועד"⁴⁶, "והיתה לה'

1 האריכות ימים (בשלימות) של יוסף עצמו (ולכן
 2 ליוסף עצמו לא הי' אריכות ימים כמו בשאר
 3 השבטים והאבות), רק בעיקר – שחי וראה הדורות
 4 שלאחרי זה, "בני שלשים גו", אשר "בני שלשים"
 5 מרמז גם על "משיח הבא מיוסף"⁴⁰.

6 ויש לומר, ויומתק עוד יותר ע"פ הביאור
 7 בזהר⁴¹, שזה שיוסף לא חי קמ"ז שנה כיעקב אביו
 8 הוא, בגלל שנתן ל"ז שנה לדוד המלך נכמבואר
 9 שם, שדוד מצ"ע הי' בר נפלי, ו"חיים שאל ממך
 10 נתת לך"⁴², הוא חי שבעים שנה שאותם קיבל
 11 מאדם הראשון והאבות (ה' שנים מאברהם, כ"ח
 12 שנים מיעקב ול"ז שנים מיוסף)]. ומבואר במפרשי
 13 הזהר⁴³, שהיות ו"משיח בן דוד יחי' את משיח בן
 14 יוסף לכך יוסף נתן לדוד כל כך שנים". ולהוסיף
 15 ע"פ הנ"ל, שהשרש ונתינת כח על מלכות בית דוד
 16 הוא מ(מלכות) יוסף, ולכן יוסף נתן משנותיו לדוד
 17 המלך, וזה פועל בו (ביוסף) גם הוספה – שיהי'
 18 "ימים על ימי מלך תוסיף", כמובא בתרגום: "יומין
 19 על יומי מלכא משיחא תוסיף, שנוי היך דרי עלמא
 20 הדין ודרי עלמא דאתי"; ובביאת משיח צדקנו
 21 (משיח בן דוד) בגאולה העתידה, שאז יהי'
 22 שלימות (החיות) גם ביוסף ובמשיח בן יוסף.

זוכה לו ולבניו עד עולם", וכפי שאמר אחי השילוני לירבעם
 (מבית אפרים) "והי' אם שמוע תשמעו גו' ובנית לך בית נאמן
 כאשר בנית לדוד וגו'", ואח"כ מבאר שלאחרי שנמשח דוד "אם
 יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר
 לירבעם אך לא כל הימים" – כי ענין הנצחיות במלכות בית יוסף
 י"ל שהוא בעיקר בתור הכנה ונתינת-כח לנצחיות המלכות דבית
 דוד, שניתן לו עיקר המלכות, וכפי שיתגלה בשלימות לע"ל, שאז
 תהי' האחדות דמלכות בית יוסף ומלכות בית יהודה, "ועבדי דוד
 נשיא להם (לכולם) לעולם" (כמבואר בנבואת יחזקאל – הפטרה
 דש"פ ויגש).

וכמובן גם מדברי אחי השילוני לירבעם שמה שניתנה לו
 מלכות הי' משום החטאים דבית דוד ולכן "הנני קורע את
 הממלכה מיד שלמה גו", אבל "לא אקח את כל הממלכה מידו
 גו' למען דוד עבדי אשר בחרתי אותו", "ואענה את זרע דוד למען
 זאת אך לא כל הימים". ועצ"ע.

40 ס' הליקוטים להאריז"ל ס"פ ויחי עה"פ "וירא יוסף
 לאפרים בני שלשים". ושם: מ"ם דשלשים היא סתומה וגדולה
 היא כמו מ"ם של לטובה המשרה (ישע"י ט, ו) בסתימת הקץ,
 ורמז המשיח הבא מיוסף, וזו יוסף ברוח נבואה. וממשיך שם:
 וג"כ רמזות נ' רבתי של נוצר חסד לאלפים לאוהביו [שבהמשך
 לזה נאמר "על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים"]
 לחמשים שנה של יובל הגדול (בסוף אלף הששי), כי אז ישובו
 איש אל אחוזתו ואז יהי' הכל שלמים כו'.

(41) ח"א קפח, א.

(42) תהלים כא, ה.

(43) הרא"ג (באור החמה) בשם אחי.

(44) כמ"ש הבעש"ט באגרת שלו הידועה – נדפסה בס' כתר
 שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

(45) ויחי נ, כג ובפרש"י.

(46) בשלח טו, יח.

38 הוא נו"ן עם י"ג (ובפרט ש"ג שנים אלו נחלקים
39 ל"ג שנה במאה הקודמת, ונ' שנה במאה הזו),
40 שנו"ן (שער הנו"ן) הוא כנגד כתר, וזה נמשך
41 למטה, כנרמז ב"ג, כנגד המשכת י"ג מדות
42 הרחמים, לכל בני"י (י"ב שבטים ושבת לוי, י"ג
43 שבטים).

44 ועוד ענין בזה: ס"ג קאי על שם ס"ג, שבו
45 מתבטאת עיקר העבודה בזמן הזה (הבירור ותיקון
46 דעולם התהו, שם ס"ג), עד באלף הששי קרוב
47 לסיומו, כהכנה להגילוי דשם ע"ב, עתיקא קדישא,
48 בחי' משכיל לאיתן האזרחי, בגאולה האמיתית
49 והשלימה⁵¹.

50 ז. ויש לקשר זה גם עם הפרק תהלים
51 שמתחילים לומר ב"ב תמוז זה (הולדת המאה
52 ועשר) – פרק קי"א:

53 עה"פ (בפרק זה) "זכר עשה לנפלאותיו", מביא

54 הצ"צ⁵² (ברשימותיו על תהלים) את המדרש⁵³:

55 "כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו

56 כלום אלא זכר עושה להם כשיעשה לעוה"ב

57 וצדקתו עומדת לעד", ומבאר ש"כל מה שעושה

58 הקב"ה לצדיקים בעוה"ז הוא רק זכר ממה שיעשה

59 לעוה"ב, ואפ"ל שכולל בזה אפילו נסים דיצ"מ הם

60 רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש⁵⁴ כימי צאתך

61 מארץ מצרים אראנו נפלאות . . שלע"ל יהי גילוי

62 פנימיות עתיק משא"כ אפילו בימי משה לא הי'

63 ההמשכה אלא מחיצוניות עת"י . . וזהו זכר עשה

64 לנפלאותיו היינו לבחי' אראנו נפלאות דלע"ל".

65 וממשיך לבאר ש"המצוות כולן הם זכר וסימן למה

66 שיהי' לע"ל דלמ"ד מצות אינן בטלות לע"ל יהי'

67 באופן נעלה מאד עד שקיום המצוה עכשיו רק זכר

68 וסימן לזה . . ועיי' רבות תחלת קהלת בענין הבל

69 הבלים שכל מה שנברא בששת ימי בראשית הבל

70 הוא לגבי לע"ל וכמ"ש ברבות שאפילו תורה

71 דעכשיו הבל הוא לגבי גלוי התורה דלע"ל כו"ל".

72 ויש לומר שבזה מודגש החידוש הנ"ל שבשנת

73 המאה ועשר של יוסף – שאז מתגלה איך ש"יוסף"

1 המלוכה⁴⁷, "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום
2 ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"⁴⁸.

3 ה. ענין הנ"ל מודגש יותר בסוף זמן הגלות,

4 ובזה גופא – במספר הדורות של דור כ"ק מו"ח

5 אדמו"ר ודורנו זה:

6 כ"ק מו"ח אדמו"ר הוא דור ששי לאדה"ז,

7 מייסד תורת חסידות חב"ד (שמבטא את יפוצו

8 מעינותיך חוצה בחב"ד שבשכל, באופן

9 ד"יתפרנסון מיני", עד לחוצה שבעולם, עד לחוצה

10 שאין חוצה ממנה). שבספירות הוא כנגד ספירת

11 היסוד (יוסף), מדה הששית.

12 שזה מתאים בכללות עם אלף הששי, האלף

13 האחרון דשיתא אלפי שנין דהוה עלמא, אלפיים

14 שנה תהו, אלפיים שנה תורה, אלפיים שנה ימות

15 המשיח⁴⁹, ובאלף הששי סוף דהאלפיים שנה ימות

16 המשיח.

17 והדור הששי באלף הששי⁵⁰ מהווה הכנה תיכף

18 לדור שלאחרי זה (דור האחרון בגלות ודור

19 הראשון דגאולה), כל הדור – אנשים נשים וטף

20 לפרטיו – השביעי (כנגד ספירת המלכות), עד

21 לאלף השביעי – יום שכולו שבת ומנוחה לחיי

22 העולמים, שנוסף לכך שיש את ה"אלפיים שנה

23 ימות המשיח" (באלף החמישי וששי), ישנה

24 הגאולה בפועל, עד להשלימות שבזה דאלף

25 השביעי, שלא בערך להששה שלפני זה (נוסף על

26 היותו הסך-הכל), עד שזה כולל ונמשך ב"בני

27 שלשים", והשלימות דעשירי יהי' קודש (שבעה

28 ביחד עם שלשה) – השלימות בכתר מלכות דדוד

29 מלכא משיחא, וכל יתר המעלות דעשרה שיהי'

30 לעתיד לבוא.

31 ו. ובזה גופא באה הוספה ב"ב תמוז שנה זו

32 – יום הולדת המאה ועשר של יוסף נשיא שבדורנו,

33 שאז מתחיל שלב חדש בהנצחות דעבודת יוסף

34 אשר נמשכת לדורות, "וירא יוסף לאפרים בני

35 שלשים גו"ל".

36 כולל גם המספר ס"ג שנים מהגאולה (תרפ"ד

37 תש"נ), שגם מרמז על המשכת כתר מלכות: ס"ג

51 ראה בכ"ז תורת אדה"ז עה"פ משכיל לאיתן האזרחי –

קונטרס לימוד החסידות ע' 5 ואילך. וש"נ. וראה קובץ י"א ניסן

שנת הפ"ט אות ד' ואילך.

52 ולהעיר שהשנה היא מאתיים שנה להולדת הצמח צדק,

שכ"ק מו"ח אדמו"ר הוא "בני שלשים" מהצ"צ.

53 תהלים עה"פ.

54 מיכה ז, טו.

(47) עובדי"א, כ.א.

(48) זכרי' יד, ט.

(49) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.

(50) ולהעיר שבשבת זה מסיימים פרק ששי דפרקי אבות

(בפעם השני'), שסיומו – 'ה' ימלוך לעולם ועד".

38 שיהי' בשלימות בביאת המשיח, כפירוש התרגום
39 בתיבות "מדור דור": "לתלתא דריא [ע"ד בני
40 שלשים]" מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא
41 ומדרא דעלמא דאתי", ז.א. מסוף אלף הששי (דרא
42 דמשיחא) באים לאלף השביעי (דרא דעלמא
43 דאתי).

44 ובזה גופא – י"ד תמוז, ובפרט שממנו באים
45 תיכף לט"ו תמוז, "קיימא סיהרא באשלמותא"
46 (מעין הגילוי של "והי' אור הלבנה כאור החמה
47 גוי" לע"ל), שבשנה זו מתחילה אז (יום א' – ט"ו
48 תמוז) תקופת תמוז, כשהשמש עומדת בגבורתה
49 ובתקפה, שזה מורה על הגילוי ד"שמש ומגן ה'
50 אלקים"⁵⁹, ומעין הגילוי של "הקב"ה מוציא חמה
51 מנרתקה לעתיד לבוא"⁶⁰.

52 ט. מכל האמור לעיל ישנו לימוד לכל יהודי:
53 בני" בכלל נקראים "בני מלכים", עד
54 "מלכים"⁶¹. ונקראים גם על שם יוסף⁶². ובפרט
55 בני" שבדורנו זה שיש להם שייכות מיוחדת עם
56 נשיא דורנו ששמו יוסף, ש"הנשיא הוא הכל".

57 כל יהודי, כפי שהוא בעולם הזה הגשמי, מקבל
58 מהקב"ה את כתר המלך, בדוגמת התקופה של
59 מרדכי היהודי (שכל בני" וכאו"א מהם ה"ה עם
60 מרדכי, שלא ירע ולא ישתחוה), שמלך אחרוש,
61 המלך שראשית ואחרית שלו, ציוה להלביש בראשו
62 של מרדכי את כתר המלך, וירכיבו ברחוב
63 העיר⁶³, ברשות הרבים דעלמא דפרודא.

64 וזה נותן כח ליהודי – לכל יהודי – שבמעמד
65 ומצב ד"רחוב העיר", יעמיד את עצמו במצב של
66 גאולה – למעלה מכל המניעות ועיכובים של גלות,
67 ויקיים תומ"צ ובהוספה (יוסף) ללא כל הפרעות,
68 ביודעו שהוא "מלך", ומלך הוא בעל-הבית על כל
69 מדינתו – סביבתו, הוא יכול לעבוד ועובד את
70 הקב"ה בלי בלבולים, ולגלות בכל העולם כולו את
71 מלכותו ית' – "ה' ימלוך לעולם ועד".

72 ונוסף לעבודת היהודי בזה, הוא מקבל ע"כ גם
73 כחות וברכות מהקב"ה⁶⁴, שאצלו – אצל כל יהודי,

1 בא לידי ביטוי בהמשך הדורות, מתחיל מדור
2 הגאולה האמיתית והשלימה, שהוא שלא בערך
3 לכל הענינים שישנם בעוה"ז (בשית אלפי שנים
4 דהוה עלמא), לא מיבעי בזמן הגלות, אלא אפילו
5 בזמן הגאולה, גאולת מצרים, ולא מיבעי בנוגע
6 לעניני העולם, אלא אפילו בנוגע לתורה ומצוות
7 בזמן הזה – הרי כל זה רק זכר וסימן
8 "לנפלאותיו", להגילוי ד"אראנו נפלאות",
9 הנפלאות גדולות לבדו⁵⁵ (שכעת רק הקב"ה מכיר
10 בהם⁵⁶, נפלאותיו), ול"תורה חדשה מאתי תצא"
11 וקיום המצוות "כמצות רצונך", שכ"ז יתגלה לע"ל.

12 וכל זה הוא בגילוי יותר בשנה זו, שנת
13 ה'תש"נ, שבאלף הששי עצמו, ה"ז לאחרי שלושת
14 רבעי האלף (ע"ד חצות דיום הששי), ור"ת הי'
15 תהא שנת נסים, המהווה הכנה לשנת ה'תשא"נ
16 ר"ת הי' תהא שנת אראנו נפלאות – נפלאות
17 גדולות לבדו אפילו בערך להנסיים בשנת תש"נ.

18 ח. בכל האמור לעיל ניתוסף עוד בעמדנו
19 בשבת שלאחרי י"ב תמוז, כשנפעלת העלי'
20 (ויכולו) דכל ימי השבוע, כולל ובמיוחד – מי"ב
21 תמוז (וי"ג תמוז), ועלי' שבתית ("שבת'דיקע
22 עלי'"), אשר כל שבת הוא מעין יום שכולו שבת
23 ומנוחה לחיי העולמים.

24 ובפרט שהשבת בקביעות שנה זו:

25 (א) שבת פ' בלק, שבה מדובר בגלוי אודות
26 מלכות בית דוד, עד משיח בן דוד – כפס"ד
27 הרמב"ם⁵⁷: "אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא
28 בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד כו',
29 ובמשיח האחרון שעומד מבניו כו', ושם הוא אומר
30 אראנו ולא עתה זה דוד אשורנו ולא קרוב זה מלך
31 המשיח, דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט
32 מישראל זה מלך המשיח כו'".

33 (ב) י"ד תמוז – שבא בהמשך ובסמיכות ממש
34 לחג הגאולה י"ב-י"ג תמוז. וע"ד הרמז יש לומר
35 שי"ד בחודש מרמז על י"ד על כס י"ה מלחמה לה'
36 בעמלק מדור דור⁵⁸, המלחמה וניצחון על עמלק,
37 לבטל כל דבר שיכול לכסות על שם "י"ה", כפי

(59) תהלים פד, יב.

(60) ע"ז ג, סע"ב. זח"ג יז, א.

(61) שבת סז, א. הקדמת התקו"ז בתחלתה.

(62) תהלים פ, ב ובפרש"י.

(63) אסתר ו, ח-ט.

(64) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט בביאור ענין יעודים

גשמיים שבתורה.

(55) תהלים קלו, ד.

(56) ראה נדה לא, א.

(57) הל' מלכים פ"א ה"א.

(58) ס"פ בשלח.

42 (ה) לומר וללמוד את פרק קי"א בתהלים, ביחד
43 עם מפרשי התהלים, ובפרט רשימות הצמח צדק
44 על הפרק (כנ"ל).

45 ונוסף לזה – תן לחכם ויחכם עוד, כפי שכאו"א
46 יכול להוסיף בעבודתו בלימוד התורה וקיום
47 המצוות בהידור, כל א' לפום שיעורא דילי'.

48 יא. ולהוסיף:
49 מה שכל יהודי מקבל כתר מלכות מהקב"ה
50 (כנ"ל) ה"ז כולל גם – את הכתר שישנה בתורה,
51 מתחיל מתר"ך (כתר) אותיות של עשרת הדברות⁶⁵,
52 כנגד תרי"ג מצוות התורה וז' מצוות דרבנן⁶⁶,

53 שזה מעורר לחיזוק בכל התומ"צ, כולל
54 ובמיוחד – ב"אשר לרעך" (שבע האותיות
55 האחרונות של עשרת הדברות) – הענין ד"ואהבת
56 לרעך כמוך".

57 ועוד וגם זה עיקר: בלימוד התורה עצמה –
58 לשים הדגשה מיוחדת בלימוד "כתרה של תורה"
59 – הלכות שבתורה, וכמבואר בכ"מ המעלה של
60 לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, איך שע"י זה
61 מתוסף בעיון ועומק הלימוד וכו'⁶⁷.

62 [מובן וגם פשוט, שהכוונה בזה היא להמעלה
63 בעיון ותענוג שישנו בלימוד הלכות שבתורה, אבל
64 לא בנוגע לפסיקת דינים בפועל ח"ו; זה ניתן
65 דווקא לרב מוסמך הפוסק דינים בפועל].

66 ויהי רצון, שכיון שרבנים פוסקים מכו"כ
67 מקומות בעולם (בארץ הקודש ובחו"ל) פסקו
68 בנוגע לה"שאלה" הידועה "עד מתי" – שמישיח
69 צריך כבר להגיע, ובפרט שמלכתחילה אי"ז שאלה,
70 כיון שהגמרא אומרת ש"כלו כל הקיצין"⁶⁸ –
71 שיקויים כבר בפועל, ובכל העולם כולו, "ופרצת
72 ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁶⁹,

73 ועלה הפורץ לפניהם⁷⁰, דוד מלכא משיחא,
74 בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

1 הן בחוץ לארץ ועאכו"כ בארץ הקודש – יהי'
2 שלום ושלחה בחייו הפרטיים וחייו הכלליים, בכדי
3 שיוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחת
4 הנפש ומנוחת הגוף, ולגלות מלכותו ית' בכל
5 העולם.

6 ובי"ב תמוז שנה זו, יום הולדת המאה ועשר
7 של יוסף שבדורנו, מקבל כל יהודי כחות חדשים
8 בהעבודה הנ"ל, שהעבודה תעשה באופן של
9 פעולה נמשכת, "וירא לאפרים – ע"ש הפרני
10 אלקים בארץ עניי – בני שלשים גו", להעמיד
11 תלמידים ותלמידי תלמידים, והעמידו תלמידים
12 הרבה, דורות ודורי דורות של יהודים עוסקים
13 בתורה ומצוותי' – בני שלשים, בני רבעים.

14 ועוד והוא העיקר – שעל-ידי העבודה באופן
15 הנ"ל (מלכות יוסף), שמעמיד עצמו במצב של
16 גאולה – הוא מגלה איך שהדור האחרון בגלות
17 נעשה מיד דור הראשון של גאולה, החל מכך
18 שהוא מגלה בעצמו את הניצוץ של משיח (דרך
19 כוכב מיעקב אצל כל יהודי), יחידה שבנפש, עד –
20 הגילוי דיחידה הכללית, משיח בן דוד, בגאולה
21 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

22 י. כדאי תמיד לקשר החלטה כללית עם הוראה
23 פרטית, שאז בטוחים כי זה יצא אל הפועל:
24 בקשר עם שנת הס"ג מחג הגאולה י"ב-י"ג
25 תמוז, ומיום הולדת המאה ועשר דכ"ק מו"ח
26 אדמו"ר נשיא דורנו – כדאי ונכון ביותר:

27 (א) להוסיף בנתינת הצדקה במספר של מאה
28 ועשר (ובמספר של ס"ג), פרוטות וכיו"ב.

29 (ב) להמשיך בכל מקום ומקום את התוועדויות
30 דחג הגאולה בי"ד, ט"ו וט"ז תמוז, ובתקוה חזקה
31 שי"ז תמוז יהפך בפשטות לששון ולשמחה
32 ולמועדים טובים.

33 (ג) לחזק את הפעולות דעשיית שיעורי תורה
34 ברבים, באופן של "עשרה שיושבים ועוסקים
35 בתורה" – בהתאם לכך שבעל הגאולה קישר את
36 חגיגת הגאולה שלו עם נתינת מאמר בדיבור
37 המתחיל זה.

38 (ד) ללמוד את מאמרו של בעל הגאולה, דיבור
39 המתחיל עשרה שיושבים ועוסקים בתורה תרפ"ח,
40 כפי שזה הודפס כבר כמה פעמים, ועכשיו – עוד
41 הפעם.

(65) ראה תר"ש יתרו במילואים ס"א. וש"נ.

(66) ראה אגה"ק סכ"ט.

(67) ראה אגה"ק שם. המשך תרס"ו ע' שצ ואילך. ע' תכא.

(68) סנהדרין צד, ב.

(69) ויצא כח, יד.

(70) מיכה ב, יג. ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם. אגדת בראשית

פס"ג.

לקוטי שיחות פרשת בלק כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

כשפים מידך... והכרתי פסיליך... ונתשתי אשיריך...".²⁶
 והרע הוא בעוצמה חזקה כל-כך, עד אשר יש צורך
 בסיוע מלמעלה כדי להתגבר עליו, כפי שמדייקת
 התורה: "והכחדתי", "ונתשתי",²⁹
 כי בהפטרה מדובר על התקופה של התחלת
 הגאולה, בעת ההכנות האחרונות לגאולה השלמה.³¹
 גם בפרשה, פרשת בלק, מדובר על תקופה דומה,³²
 לפני הכניסה לארץ ישראל בפעם הראשונה: בני
 ישראל כבר היו אז "בערבות מואב מעבר לירדן
 ירחו"³², מוכנים לכניסה לארץ ישראל בגאולה
 העתידה, ובמיוחד לפי הידוע³³, שאילולא החטא,³⁶
 היתה הגאולה השלמה מתגשמת בעת הכניסה
 הראשונה לארץ ישראל.³⁸

ג.

ההכנה לגאולה: הסתמכות על ה'

ההכנה לגאולה היא, כנאמר בתחילת ההפטרה,³⁹
 "אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם": אמנם,⁴⁰
 נמצאים עדיין לפני הגאולה השלמה, אך בכל זאת אין
 צורך לסמוך ולהזדקק לבני אדם, ואף ליהודים,⁴²
 כנאמר⁴⁴ "ארור הגבר אשר יבטח באדם", ו"אתם
 קרויין אדם"⁴⁵, אלא יסמכו לגמרי על הקדוש-ברוך-
 הוא, כנאמר⁴⁶ "ברוך הגבר אשר יבטח בה".⁴⁵
 בפסוק זה מדובר על תקופת תחילת הגאולה,⁴⁶
 ומובן, שבמילים "לא יקוה לאיש..." אין הכוונה
 לשלול רק התנהגות אסורה, שהיא מנוגדת לתורה,⁴⁸
 שעליה נאמר "ארור הגבר אשר יבטח באדם", אלא גם
 התנהגות של "יקוה לאיש" שיש לה בסיס בתורה,⁵⁰
 ואשר גם היא לא תהיה אז.⁵¹
 נאמר⁴⁷ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה",⁵²

א.

יש קשר בין פרשת בלק לבין ראשית הפטרתה
 ההלכה¹ היא שהפטרה של פרשה צריכה להיות
 "מענין הפרשה", ואף יותר מכך: "מעין" טיוס
 הפרשה.²
 וכך גם ברור, לכאורה, הקשר שבין פרשה בלק
 לבין הפטרתה: בהפטרה³ מסופר על דברי הקדוש-
 ברוך-הוא לישראל: "עמי, זכר נא מה יעץ בלק מלך
 מואב, ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים...",
 שזהו תוכן פרשת בלק.
 אבל מובן – במיוחד לפי הידוע⁴, שמלכתחילה
 באה ההפטרה במקום כל הקריאה בתורה בשבת ויום
 טוב – שהקשר בין ההפטרה לפרשה איננו בפסוק אחד
 בלבד, אלא בתוכן הכללי. ולפי הידוע⁵, שתוכנו של
 כל ענין נרמז בראשיתו, מובן, שיש קשר בין התחלת
 ההפטרה⁶ – "והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים...
 אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם" לבין (סוף)
 פרשת בלק.¹⁶

ב.

בהפטרה ובפרשה מדובר על תקופות של התחלת גאולה

בהפטרה מדובר על תחילת הגאולה. כלומר, לא על
 התקופה של "משיח ודאי", לאחר סיום כל המלחמות,
 ולאחר ש"אהפוך⁷ אל עמים... לעבדו⁸ שכם אחד"⁹ –
 שהרי בהפטרה מסופר על מלחמות עם אומות העולם
 – "והיה שארית יעקב בגויים... כאריה בבהמות יער...
 ורמס וטרף..."¹⁰.
 יתר-על-כן: בתקופה המתוארת בהפטרה יהיה
 עדיין רע לא רק מבחוץ – מאומות העולם, אלא גם
 מבפנים – אצל ישראל עצמם, כנאמר¹¹ "והכרתי

לקו"ש ח"ה ע' 420 בהערה. ובארוכה – בהערה שבסוף המכתב די"ג תשרי תשל"ו (לקו"ש ח"ד ע' 414).

(9) רעה בכ"ז רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(10) מיכה שם, ד"ח.

(11) שם, יא"ג.

(12) ס"פ חוקת.

(13) נדרים כב, ב. וראה שמו"ר רפ"ב. ובכ"מ.

(14) ירמ' יז, ה.

(15) יבמות סא, רע"א.

(16) ירמ' שם, ז.

(17) ראה טו, יח.

(1) טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח ר"ס רפד. טור ורמ"א שם סתכ"ח (ס"ח).
 (2) ראה ב"י לטוא"ח (ועד"ז בשו"ע אדה"ז) סרפ"ג (מתור"ה כיון – מגילה כג, א): א"כ יחא צריך למפטיר בדסליק מיני. וברמ"א הנ"ל (ועד"ז בשו"ע שם סרפ"ד ס"ז. שו"ע אדה"ז שם ס"ג): וכשקורין שתי פרשיות מפטירין באחרונה.

(3) מיכה ו, ה.

(4) אבודרהם. לבוש, ב"ח, ט"ז, ושו"ע אדה"ז ר"ס רפה.

(5) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 59 הערה 12. ועוד.

(6) מיכה ה, ו.

(7) צפנ"י ג, ט.

(8) כ"ה בכתוב. אבל ברמב"ם (שבהערה הבאה): "ולעבדו". וראה

לביטול עזרת ה"איש", אלא שהטבע עצמו יהיה 30
 מאוחד עם הקדוש-ברוך-הוא, עד אשר לא יראו בכך 31
 עזרת איש, אלא רק עזרת ה': 32
 בענין של "אשר תעשה" אפשריים שני אופנים: 33
 (א) האדם יודע שהטבע איננו מציאות עצמאית, אלא 34
 "כגרון ביד החוצב בו" 22, אך למרות זאת תופס אצלו 35
 הטבע מקום, כיון שהקדוש-ברוך-הוא ציוה שיהיה 36
 "תעשה" – שצריך להכין כלי טבעי, ובגלל ציווי 37
 הקדוש-ברוך-הוא יש לטבע חשיבות בעיני האדם 29. 38
 (ב) האדם מתעסק בטבע רק מפני ציווי הקדוש- 39
 ברוך-הוא, אך אין הוא רואה בו שום חשיבות, אלא 40
 רק אמצעי לביצוע רצון הבורא 30. 41
 זהו ההסבר 31 לדברי חז"ל 32 על הפסוק 33 "והיה 42
 אמונת עתך..." "ש"אמונת, זה סדר זרעים" – "שמאמין 43
 בחי העולמים וזורע": 44
 אמנם טבעי הוא שכאשר זורעים – צומח הזרע, 45
 ולא חשוב מי הוא הזורע – אם הוא יהודי אם לאו, 46
 או אפילו כאשר זרע נקלט באדמה מעצמו, הרי טבע 47
 האדמה להצמיח, 48
 יתר-על-כן: תכונה זו נקבעה באדמה באופן 49
 המתואר בתורה 34 "זרע וקציר... לא ישבותו" – 50
 אך בכל זאת, אין לטבע שום חשיבות אצל יהודי, 51
 וכאשר הוא זורע אין הוא עושה זאת משום שלפי 52
 הטבע תגרום הזריעה לצמיחה, אלא רק מפני שהוא 53
 "מאמין בחי העולמים", ולכן "וזורע". 54

ה.

ההבדל בין שני האופנים הנ"ל מתבטא במעשה 55
 ההבדל בין שני האופנים הנ"ל איננו רק בהרגשת 56
 מידת הבטחון, אלא נובע מזה הבדל בהתנהגות בפועל 57
 במחשבה, בדיבור ובמעשה:

1 ומוסבר ב"ספרי" 18: "יכול יהא יושב 19 ובטל, תלמוד
 2 לומר: בכל אשר תעשה". כלומר, לפי התורה צריך
 3 להכין כלי לדרך הטבע 20, ו"אין סומכין על הנס" 21,
 4 וכיון שבדרך הטבע נזקקים ל"איש", ואפילו ללא-
 5 יהודים, הרי שיש בתורה בסיס להתנהגות "יקוה
 6 לאיש".

7 אין סתירה בין האמור לבין "ארור הגבר אשר
 8 יבטח באדם", כי כאשר מכינים כלי טבעי, אין בוטחים
 9 על הטבע מצד עצמו ("יקוה לאיש") אלא בוטחים
 10 בקדוש-ברוך-הוא, שהוא יעזור באמצעות הכלי שהוכן
 11 בדרך הטבע 22.

12 זהו החידוש שבתקופת הגאולה: אז יהיה "כטל
 13 מאת ה'..." – "שאין בא לעולם על ידי אדם ולא יבקשו
 14 בני אדם עליו, כך לא יקוה ישראל לעזרת איש, כי-אם
 15 לה" 23.

16 [בדומה לכך מוסבר בתורת החסידות 24 הפסוק 25
 17 "טוב לחסות בה' מבטוח באדם" – שמן הלשון "טוב
 18 לחסות בה' מבטוח באדם" מובן, שגם "בטוח באדם"
 19 היא התנהגות מותרת, אבל טוב יותר "לחסות בה" –

20 שבמילים "בטוח באדם" הכוונה היא לאדם
 21 העליון, לדרגת ממלא כל עלמין, שבה צריך כל אדם
 22 להשתדל ולהכין כלי טבעי להשראת ברכת ה' 26. לפיכך
 23 "טוב לחסות בה'", דרגת סובב כל עלמין, שמצד דרגה
 24 זו אין צורך בהשתדלות טבעית, אלא "והוא יכלכלך" 27,
 25 הקדוש-ברוך-הוא מכין גם את הכלי 26].

ד.

המטרה - איחוד ה"טבע" עם "אלקות"

26 המטרה בכך איננה ביטול הטבע, אלא, להיפך,
 27 בירור הטבע והעלאתו 28, עד אשר יהיה גלוי לעין כל,
 28 שגם הטבע מאוחד עם הקדוש-ברוך-הוא.
 29 מזה מובן בעניננו, שב"לא יקוה לאיש" אין הכוונה

(18) עה"פ.

(19) כן הובא בכ"מ. ובספרי שלפנינו: יכול בטל. וביל"ש (עה"פ): יכול כשעומד ובטל כו'.

(20) ראה בארוכה דרך חיים בהקדמה. שהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ב ואילך. קונטרס ומעין מאמר יז ואילך.

(21) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. וראה ברכות לה, ב: הרבה עשו כו' כרשב"י ולא עלתה בידן.

(22) ראה במקומות שצויינו בהערה 20. ובארוכה – ד"ה וידעת תרנ"ז. (23) פרש"י מיכה ה, ו.

(24) לקו"ת שמע"צ צ, ד. צא, ב. יהל אור – להצ"צ – לתהלים עה"פ. סד"ה ולא זכר תרפ"ח.

(25) תהלים קיח, ח.

(26) ראה בכ"ז – תו"ח ויהי ד"ה בן פורת יוסף פי"ג. יהל אור – להצ"צ – לתהלים מ, ה. ד"ה ולא זכר הנ"ל.

(27) ל' הכתוב – תהלים נה, כג.

(28) ראה לקו"ד ח"ד תשנב, ב ואילך. לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 81. ועוד.

(29) ע"ד משנת בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' (25) בטענת המרגלים "כביכול אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כליו" – דאף שהנהגת העולם היא "נכיו" של הקב"ה, שהוא ית' ה"בעה"ב" על הנהגת העולם, מ"מ, מכיון שרצונו ית' בהנהגת העולם – אינו יכול להוציא כליו".

(30) להעיר מפרד"א רפל"ג: "וכי יצחק זרע דגן ח"ו אלא לקח כו' זרע צדקה כו'". נתבאר בארוכה בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 75.

(31) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 203. ע' 227.

(32) שבת לא, סע"א. תוד"ה אמונת שם (בשם הירושלמי).

(33) ישע"י לג, ו.
 (34) נח ח, כב.

35 הקדוש-ברוך-הוא. להיפך, הוא אומר לו "עשה כך":
 36 הוא מסכים לקיום התורה והמצוות, ומסביר שיש לכך
 37 בסיס לפי ההגיון של הנפש הבהמית. על ידי שהוא
 38 מערב את מציאותו בקיום התורה והמצוות, והוא
 39 מרגיל את היהודי לכך שיש צורך בהסכמת היצר, הוא
 40 מצליח בסופו של דבר במטרתו "ולמחר אומר... עד
 41 שאומר לו עבוד עבודה-זרה".

42 לפיכך, הדרך להתגבר כראוי על תחבולות היצר
 43 הרע, איננה על ידי עבודה שלפי טעם ודעת – כי
 44 עבודה כזאת מייחסת חשיבות למציאות הטבעית –
 45 אלא על ידי התבטלות כלפי רצון הקדוש-ברוך-הוא,
 46 מסירות נפש, למעלה מטעם ודעת, כך שאין כלל מקום
 47 למציאות אחרת מלבד רצון הקדוש-ברוך-הוא.

48 [וזאת בדומה להבדל שבין "לחסות בה'", לבין
 49 "לבטוח באדם" (כדלעיל בסעיף ג):

50 מצד דרגת "בטוח באדם", ממלא כל עלמין, צריכה
 51 להיות השתדלות בדרכי הטבע, כי לגבי דרגה זו תופס
 52 הטבע מקום.

53 ואילו מצד "לחסות בהווי", סובב כל עלמין, אין
 54 מקום לדרכי הטבע, וסדר העבודה הוא – "והוא
 55 יכלכלך": אמנם, ישנם "כלים", אבל הם באים
 56 מלמעלה, בדומה למה שהוסבר, שגם כאשר האדם
 57 עוסק בדרכים טבעיות, אין הם לגביו מציאות עצמאית,
 58 עד אשר לא יתכן לומר שיש "עזרת איש", כי דרכי
 59 הטבע מאוחדות עם הקדוש-ברוך-הוא].

60 לכן ההכנה לגאולה היא "לא יקוה לאיש...": אז
 61 יסור לגמרי ההעלם וההסתר של הטבע, ויראו בעיני
 62 בשר שהטבע עצמו הוא אלקות. ולפיכך יהיה אז "כטל
 63 מאת ה'... לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם", כמו
 64 "והוא יכלכלך".

ז.

ההסבר לקשר בין ההפטרה לבין חטא בעל
 פעור ותיקונו

65 לפי כל האמור לעיל, יובן הקשר שבין ההפטרה
 66 לבין סוף פרשת בלק, ששם מסופר על חטא בעל פעור,
 67 ועל תיקון החטא על ידי מסירות הנפש⁴³ של פנחס,
 68 כנאמר⁴⁴ "ויכפר על בני ישראל":

1 כאשר "אשר תעשה" הוא לגבי האדם מציאות
 2 עצמאית, והטבע הוא דבר ממשי, הרי ה"תעשה" וקיום
 3 התורה והמצוות הם שני ענינים שונים אצלו. וכאשר
 4 יש סתירה ביניהם – לדוגמא: אם הוא יאריך בתפילה
 5 הוא עלול להפסיד בעסקיו, אם יהדר במתן צדקה אולי
 6 יחסר לו ממון להשקיע בעסק וכדו' – הרי אז יש אצלו
 7 מצב של "ולאום מלאום יאמץ"³⁵: אפילו כאשר הוא
 8 מוותר על ההתעסקות בדרכי הטבע, ביודעו ש"ברכת
 9 ה' היא תעשירי"³⁶, ושדרכי הטבע הן רק כלי ל"ברכת
 10 ה'", והוא מקיים את התורה והמצוות, הרי שכל זה
 11 נעשה אצלו בדרך של מלחמה והתגברות על הנפש
 12 הבהמית. ותמיד קיימת האפשרות ההפוכה של "ולאום
 13 מלאום יאמץ", ח"ו, שהצד השלילי יגבר.

14 לעומת זאת, כאשר ה"תעשה" איננו תופס אצלו
 15 מקום, והוא עושה זאת רק כדי לקיים את רצון הבורא,
 16 הרי שזה עצמו ענין של עבודת ה': לגביו "וכל
 17 מעשיך"³⁷ ו"בכל דרכיך"³⁸ אינם ענין נפרד מ"לשם
 18 שמים"³⁷ ו"דעהו"³⁸, אלא הם מאוחדים זה בזה כענין
 19 אחד.

20 וכיון שלא קיימת לגביו מציאות אחרת מלבד רצון
 21 הקדוש-ברוך-הוא, מובן, שמצוה אחת איננה סותרת
 22 למצוה אחרת, אלא להיפך: "מצוה גוררת מצוה"³⁹.

ו.

ההתגברות על היצר - על ידי התבטלות
 מוחלטת לרצון ה'

23 ההבדל בין שתי דרכי ההתנהגות הללו איננו
 24 מתחיל מלכתחילה בפיתוי היצר הרע שהיהודי יעבור
 25 ח"ו על רצון הקדוש-ברוך-הוא, אלא בענין של "חוט
 26 השערה": "היום", בתחילה, מסכים היצר הרע,
 27 כביכול, שההתעסקות בדרכי הטבע לא תסתור לקיום
 28 התורה והמצוות. הוא רק מדגיש שהתורה מייחסת
 29 חשיבות לטבע. אבל "למחר", בסופו של דבר, הוא
 30 הופך את דרכי הטבע לעיקר.

31 וכך פירש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰ את מאמר חז"ל⁴¹
 32 "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך":
 33 הוא איננו מתחיל מיד לפתות את היהודי לעשות את
 34 ההיפך מרצונו האמיתי⁴², ולעבור, ח"ו, על רצון

(35) ל' הכתוב – תולדות כה, כג. וראה תניא פי"ג: ואף גם זאת כו'.

(36) משלי י, כב.

(37) אבות פ"ב מ"ב.

(38) משלי ג, ו.

(39) אבות פ"ד מ"ב.

(40) ד"ה א"ר אושעיא תרפ"ט פ"ז (סה"מ קונט' ח"א לו, א). וראה

לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 154.

(41) שבת קה, ב.

(42) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(43) שסיכן עצמו להרוג נשיא שבט שמעון אף שנתקבצו כו', ועוד

– ועד שהזוקק לכו"כ נסים (ראה תיב"ע, ספרי ותנחומא ס"פ בלק, סנה'

פכ, ב).

(44) פינחס כה, יג.

תחילה על הענין של "בעל פעור", שלמרות שצריך 30
לחיות לפי הטבע, בכל זאת "לא יקוה לאיש...": צריך 31
לדעת שהטבע איננו מציאות עצמאית, וגם שם נדרש 32
אותו בטחון בה' יתברך, כפי שהיה במדבר. 33

ט.

ההוראה לסוף הגלות

זוהי ההוראה הנלמדת מכך לגבי הימים האחרונים 34
של הגלות, כאשר מתכווננים לכניסה לארץ ישראל על 35
ידי משיח צדקנו: 36

אמנם, שרויים עדיין, כפי שרואים במוחש, בחושך 37
הכפול והמכופל⁵³ של תקופת הגלות, להיפך מאתחלתא 38
דגאולה⁵⁴, אך בכל זאת, כיון שכל הענינים שלעתיד- 39
לבוא הם "תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך 40
הגלות"⁵⁵ 41

– ובמיוחד בדורנו זה, בהכנות האחרונות לגאולה 42
על ידי משיח צדקנו, כמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁶, 43
שמשיח "עומד אחר כתלנו"⁵⁷, ויותר מכך: "כותלי" 44
הגלות כבר בוערים⁵⁸ – 45

הרי שצריכה להיות עבודה מן הסוג של "לא יקוה 46
לאיש..." בעבודתו של כל אחד ואחד, שלא לייחס 47
חשיבות לדרכי הטבע, ולבטוח רק בקדוש-ברוך-הוא. 48

ועל ידי כך "נגאל" כל אחד מן הדאגות והענינים 49
המטרידים אותו, כי כאשר עוסקים בענין של "בכל 50
אשר תעשה" רק כדי לבצע את רצון הקדוש-ברוך- 51
הוא, אין שקועים בכך ואין מוטרידים על ידי כך, כי 52
החשיבות היא בכיצוע רצון ה' בלבד. 53

והגאולה הפרטית⁵⁹ של כל אחד ואחד היא הכנה 54
ו"כלי" לגאולה הכללית על ידי משיח צדקנו, עד ל"יום 55
שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁶⁰. 56

(משיחת ש"פ בלק תשכ"ג)

בתורת החסידות⁴⁵ מוסבר, שהשורש של חטא בעל 1
פעור – "שפוערין... ומוציאין רעי וזו היא עבודתו"⁴⁶ 2
– הוא במתן חשיבות לתענוג גשמי, שהוא הפסולת 3
של תענוג שלמעלה. 4

כיצד הופכים את הפסולת, תענוג גשמי, לעיקר? 5
דבר זה נובע מכך שדרכי הטבע נחשבות בעיני האדם, 6
וכך הוא עלול ר"ל לשקוע בענינים גשמיים. 7

כך מובן גם מאמר חז"ל⁴⁷ לגבי הכפרה על חטא 8
בעל פעור, ש"עד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד 9
שיחיו המתים" – כי הכפרה המושלמת של חטא זה 10
היא רק לעתיד לבוא, כאשר הטבע יזדכך לחלוטין, 11
ויראה בבירור איחוד הטבע עם אלקות, ואז לא תהיה 12
אפשרות להפיכת הענינים הגשמיים לעיקר. 13

לכן היתה הכפרה על ידי מסירות הנפש של פנחס, 14
מסירות נפש שעליה אומרת התורה עצמה "אין מורין 15
לו"⁴⁸, ואפילו מעל לשכל של קדושה. כאמור לפני כן, 16
שרק על ידי התבטלות שמעל לטעם ודעת אפשר 17
להימנע כראוי מן ההבחנה בין טבע לבין אלקות, למרות 18
שהתורה אומרת "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". 19

ח.

הקשר של ענין זה לכניסה לארץ ישראל

כך מובן הקשר שבין הענין דלעיל לבין הכניסה 20
לארץ ישראל, שבסמוך אליה התרחשו המאורעות של 21
פרשת בלק, כאמור: 22

במדבר היה המן – הנהגה נסית, שבה אי אפשר 23
לטעות ולחשוב שמעשה בני אדם יוצר משהו, 24
כמאמר⁴⁹ "ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר", 25
והמן ניתן רק לאותו יום, ונדרש בטחון גמור בה' 26
יתברך, דבר יום ביומו⁵⁰. 27

לעומת זאת, בכניסה לארץ ישראל התחיל⁵¹ סדר 28
עבודה של "ארץ נושבת"⁵². ולכן צריך היה להזהיר 29

(45) לקו"ת ואתחנן יא, ג. ד"ה ונשב בניא – סה"מ אתהלך-ליאזנא בסופו. סה"מ תקס"ב ע' פח ואילך. וראה (בהבא לקמן ס"ד-ח) לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 309 ואילך.

(46) פרש"י פרשתנו כה, ג. וראה גם סנהדרין סד, א.

(47) ספרי פינחס שם. וראה סנהדרין פב, ב: וראוי כפרה זו כו'. ועייג"כ תוד"ה מפני – סוטה יד, א.

(48) סנהדרין שם, א. רמב"ם הל' איסור"ב פ"ב ה"ה. טור אה"ע ס"טז.

(49) רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד.

(50) בשלח טז, יח.

(51) יל"ש בשלח רמז רנח. ועד"ז יומא עו, א.

(52) ובפרט שכבר כבשו ארץ סיוחן ועוג. אבל להעיר מפרש"י בשלח שם, לה. לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 193.

(53) בשלח שם.

(54) הלשון "כפול ומכופל" – כי זה גופא שישנם טועים, ר"ל,

ש"שמים חושך לאור" לומר על מצב של גלות שהוא אתחלתא דגאולה, ה"ז "חושך" והסתר ב"חושך" הגלות עצמו. וע"פ פ"י הבעש"ט (הובא בתו"י ר"פ בראשית) עה"פ (וילך לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", כי ההסתר עצמו הוא בהסתר, שאין מרגישים אותו – ושמים "ההסתר אסתיר" לאתחלתא דגאולה!

(54) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 150 בהערה.

(55) תניא רפ"ז.

(56) בה"קול קורא" שנדפס ב"הקריאה והקדושה" סיון תש"א (אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ע' שסא ואילך).

(57) ל' הכתוב – שה"ש ב, ט.

(58) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר – נדפס בהיום יום בתחילתו (ע' 12). וראה גם לקו"ד ח"ג ס"ע 794. ועוד.

(59) ראה אגה"ק ס"ד.

(60) תמיד בסופו.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית כט, י"ז: וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב תַּתִּי אֶתְּךָ לְךָ
מִתַּתִּי אֶתְּךָ לְאִישׁ אֲחֵר שְׂבָה עִמָּדִי: וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב
בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים
בְּאֶהְבְּתוֹ אֶתְּךָ:

תא חזי דאפילו לבן רמז לוי באינון שבע, ולא ידע
מאי קאמר דפתח ואמר טוב דכתיב טוב תתי וגו'.

היינו, כי השבע שנים² ביעקב היו בעיניו כימים
אחדים, ימי"ם אחדים³ הוא מספר שם אהו"ה⁴ שבדעת
במלוי⁵ יודיין⁶ הוא מספר ימי"ם אחדים⁷ במכוון. כי כל
השבע מדות עליונות כלולים בדעת, ששם הם באחדות
ממש.

וימים לשון רבים⁸ הוא התריץ עטריץ⁹ דחסד וגבורה
שבדעת ששם הם אחדים. גם הימים הם חו"ב שהם
שני ימים ודעת¹⁰ מאחדם, כי דעת מחבר חו"ב, והוא
מה שבדעת הוא שם אהו"ה שהוא חיבור הוי"ו¹¹ דחכ'
ואהי"ו¹² דבינה, אה"ו¹³ מאהי"ו אה"ו מהוי"ו.

והנה יעקב הוא ז"א¹⁴ שמספרו ז' פעמים הוי"ו דז"א,
ובעיניו יעקב מתגלה דעת כי ב' פעמים עין הוא מספר¹⁵
ס"ר דדעת, ועיין במאורי אור¹⁶ מע' עינים ע"ש. זהו

(5 מבאר דתיבת ימים"ם מרמז על שני דברים, א) ימים קאי על חסד
וגבורה, ב) ימים"ם קאי על חכמה ובינה, דדעת מאחד"ם שניהם.
(6 דבחי' דעת"ם כולל חסד וגבורה כנ"ל הערה 6 אהבה וענפי ויראה
וענפי". בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות דברים עמוד קסה
מבאר הטעם דנקראים תריץ עטריץ"ם (כתרים) דחסד וגבורה וז"ל:
חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות, חסד וגבורה עצמן,
וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראים עטריץ, עטרא דחסד, עטרא
דגבורה, שעטרה הוא בחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות
דחסד וגבורה עצמן.
(7 ראה אור התורה תצוה עמוד א'תשד. שיר השירים עמוד רכב-ג.
ועוד.
(8 וכמ"ש (משלי ג, יט) הוי' בחכמה, ראה זהר חלק ג' עמוד קצג, ב.
ספר המאמרים ה'תרנ"ט (קה"ת תשע"א) עמוד עז. ראה לעיל הערה
7. לקמן הערה 13.

(9 שם אהי' בבינה, ראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על מאחז"ל עמוד
קיד (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן לב) שמביא ראי'
מגמ' קידושין ע, ב כשהקב"ה משרה שכינתו אין משרה אלא על
משפחות מיוחסות שבישראל שנא' (ירמי' ל, כה) בעת ההיא נאם
ה' אהי' לאלקים לכל משפחות ישראל, הוי' אהי' הוא חכמה ובינה
שהוא אב ואם" ע"ש. סידור עם דא"ח עמוד קנח ד. תורת מנחם ספר
המאמרים ה'תשט"ז עמוד ר. ספר הערכים חב"ד ח"א עמוד תרמו.
וראה לקוטי תורה פרשת פקודי ז, ד וז"ל: שם אהי' במילוי יודיין
שהוא פנימיות בינה, והענין כי הנה הדם הוא הנפש והוא המחי' לכל
האברים והוא מבחי' בינה, וגם שם אהי' בריבוע גימטריא דם כמ"ש
בע"ח" (שער הארת המוחין פ"ז).

וא' הטעמים בזה, כי אהי' ברבוע בגי' ד"ם, כזה: א', א"ה, אה"י,
אהי"ה = 44. והדם הוא בלב, ובינה ליבא (תיקוני זהר בהקדמה —
פתח אליהו), וכן כמו שהדם"ם הוא חיות הגוף, כן בינה"ה הוא חיות
המדות.

(10 פירוש (כנ"ל הערה 7): אותיות שם אהו"ה הוא צירוף, אותיות
א"ה משם אהי', ואותיות ו"ה משם הוי'.

(11 פירוש: יעקב בגי' ז' פעמים הוי"ו (7 X 26 = 281), דיעקב כולל
כל הוי' מדות, וכידוע דפרטיות יעקב הוא בחי' תפארת"ם שהוא כולל
כל המדות. ראה לעיל סימן טז הערה 6

(12 ראה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת שמות (ג, ד) בפסוק כי סר
לראות ע"ש. ס"ר הוא מספר עשר פעמים שם הוי"ו. ה' פעמים חסד,
וה' פעמים גבורה. עיין עוד עץ חיים שער כו (שער הצלם) פרק ג.
מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ד א'שצח ובהנסמן שם. שם חלק
ג' עמוד א'רסח. דברים חלק א' עמוד רלו. נביאים וכתובים עמוד צט.

ספר המאמרים תרס"ו עמוד שכד. (סה"מ ה'תשל"ב עמוד 55).
(13 וז"ל: עינים הם הארת הדעת היושב בפנים י' הוי"ו"ה ה' חסדים
וה' גבורות ק"ל בגי' עיין. ע"ש. (ופירושו: ה' פעמים הוי"ו (5 X

(1 מבאר כאן כמה שאלות בזהר:
א) איך נרמז בתיבת כימים אחדים"ם על השבע מדות עליונות?
ב) מהו דיוק בפסוק ויהיו בעיניו כימים אחדים"ם?
ג) מהו הפירוש בזהר, דגם לבן רמז ענין הוי' ספירות במה שאמר טוב
תתי", היכן מרומז ענין זה בתיבת טוב תתי"?
2) מבאר: דיעקב רצה להמשיך הוי' מדות עליונות, וידוע דבחי' דעת"
הוא כולל כל הוי' מדות. ראה תניא סוף פ"ג וז"ל: ועל כן הדעת הוא
קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה וענפי ויראה
וענפי, ע"ש.

וזהו שמבאר, דיעקב בגי' ז' פעמים הוי', כנגד הוי' ספירות ומדות,
והם מקבלים חיותם מבחי' דעת", ומרומז זה במה שאמר יעקב ימים
אחדים". ומתחיל לבאר דבחי' דעת הוא שם אהו"ה. ושם אהו"ה —
דעת, הוא צירוף אותיות משמות חכמה ובינה, דשם חכמה הוא יהו',
ושם בינה הוא אהי', וזהו שדעת מאחד חכמה ובינה. שתי אותיות
ו"ה משם הוי' דחכמה, ושתי אותיות א"ה משם אהי' דבינה, וזהו שם
אהו"ה בדעת. ראה הערה 7.

(3 פירוש: מבואר בקבלה ובספרי חסידות דבחי' דעת"ם מאחד ומקשר
כמ"ש בתניא שם והדעת מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון
התקשרות והתחברות"ם ע"ש, לפעמים מבואר זהו שהוא מאחד"
החכמה ובינה ביחד, וכן מאחד"ם ומקשר השכל והמדות ביחד. ראה
ספר המאמרים ה'תשל"ב ד"ה ולקחתם לכם (עמוד 23). ועוד.

וראה קהלת יעקב אות אלף שם אהו"ה וז"ל: אהו"ה שם הזה הוא
סוד גושפנקא דחתים ב"י שמיא וארעא, ונרמז בראשי תיבות* את
השמים ואת הארץ (וזהו חלק א' השמטות סימן א'), ושם הזה
הוא לעולם בדעת והוא בגימטריא טוב (פרי עץ חיים שער קריאת
שמע פרק כ"ה), וזה שאמר (משלי יט, ב) גם בלא דעת נפש לא
טוב, ושורש זה השם שמקבל מפנים דאהי' שבבינה, שני אותיות
ראשונות דאהי"ה שהן סוד הפנים, ומקבל מאחוריים דאבא שהוא
סוד הוי"ה שני אותיות אחרונות דהוי"ה שהוא ו"ה, וזהו אהוה (כתם
פז בראשית), אהוה ראשי תיבות אחורי החכמה ופני הבינה.

* ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן י'.

(4 פירוש: שם אהו"ה במלוי יודיין, הוא: אל"ף (111), + ה"י (15),
+ וי"ו (22), + ה"י (15) = 163, וכן ימי"ם (100) + אחדים"ם (63)
= 163.

והיינו, שם אהוה"ם עצמו זהו בחי' דעת", והמילוי"ם — שהוא ע"ד
התולדה — זהו השבע מדות הכלולים בדעת, כמו אותיות המילוי
הכלול בהתיבה.

האותיות דשם ס"ג שהם כז"ה ו"כ זב"ז ו"כ מספר ימים, והיינו בינה, כי יסוד אימא הוא בדעת כידוע בענין²⁰ אתי מפתחא דכליל שית וסתים פתחא, וד"ל. והיינו ג"כ מה ששני חיי יעקב הי'²¹ קמ"ז שנה כמספר עי"ן טו"ב, עי"ן עד בואו'²² למצרים, וטו"ב במצרים.

לקוטי לוי יצחק, הנרות לזר בראשית עמוד קטז

הי"י (15) = 63, ס"ג.

והאותיות שאחרי שם ס"ג הוא: אחר יו"ד הוא אותיות כז"ה (32), אחר אותיות הי"י הוא ו"כ (26), אחר אותיות וא"ו הוא זב"ז (16), אחר אותיות הי"י הוא ו"כ (26).

ביחד 32 + 26 + 16 + 26 = 100, מספר ימי"ם.

סך הכל: 63 + 100 - 163, כמספר ימי"ם (100), + אחדים (63) = 163.

(20) לשון זוהר חלק ב' עמוד קעז, א. ראה דרך מצותיך עמוד מו וז"ל: הדעת הוא הנקרא בזהר מפתחא דכליל שית דהיינו שהוא פנימי המדות כמו שאנו רואים שהמדות בטילים ונמשכים אחר הדעת, כי כשהאדם יודע ומרגיש את עצמו הרי אנו רואים בחוש שלפי שהוא מרגיש את עצמו וחיותו מאד אזי מדותיו מתפעלים בהתפעלות רב לאהוב הטוב ולשנוא הרע יותר מכפי שיתפעל בעת שאינו מרגיש עצמו כל כך, כגון כשטרוד באיזה ענין גדול שאז אינו מרגיש עצמו כל כך, שאז לא יתפעל כל כך במדותיו באהבה ושנאה, נמצא שהמדות נגורים אחר הדעת שהוא ההרגשה כנ"ל, ולכן נק' מפתח לששה המדות חגג"ת נה"י כמו המפתח שפותח התפעלות המדה ומעוררה או סוגרה ע"י שמסית דעתו וכו'.

ושרשו נמשך מאחוריים דיסוד אימא, וכמו שנתבאר לעיל שלגבי השגת המהות אינו אלא בחי אחוריים בלבד שהוא רק ידיעת המציאות לבד, ולפי שכח ההבנה הוא להבין מהות הדבר, אם כן כח הידיעה של המציאות הוא בחי אחוריים שלו לבד שז"ס אחזה אלוה כמש"ל, ע"ש.

ראה גם לקוטי תורה פרשת ואתחנן ו, ד. תורת חיים שמות תכד, א. (21) פירוש: דכמו בלבן ויעקב הי' שני דברים, לבן אמר טוב בגי' שם אהו"ה — דעת עצמו, ויעקב המשך זה למטה, וזהו המילוי שהוא בגי' עיניו, כן במספר שני חיי יעקב הי' שני המספרים עי"ן וטוב.

נמצא דביעקב מרומו ב' דברים, א) בהשם עצמו, היינו בהגימטריא דיעקב, ב) במספר שני חייו, והיינו: א) בהגי' ההשם יעקב 182, דהוא בגי' ז' פעמים הוי', הו"ע הוי' מדות.

ב) רומז בשני חייו קמ"ז שנים דהוא בגי' ז' פעמים שם אהי' בבינה (וכנ"ל הערה 13), דכל עבודת יעקב הוא להמשיך הוי' מדות למטה — ששרשם מבינה, היינו חיבור הוי' פעמים הוי' — המדות, עם הוי' פעמים אהי' — בינה וד"ל. ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן. לקמן סימן מח. ובילקוט לוי יצחק פרשת ויחי פרק מז פסוק כח.

(22) בראשית מז, כח.

שבעיניו דוקא היו כימים אחדים דדעת, כי בעינים הוא הארת הדעת, עיניו הוא מספר קמ"ו מספר¹⁴ המלוי בלבד דאהו"ה במילוי יודי"ן, וכשמאיר שם הארת הדעת אהו"ה אז נעשה מספר ימי"ם אחדים הפשוט והמלוי יחדו, וזהו שבעיניו דוקא נעשו בחי ימי"ם אחדים.

ולבן ג"כ רמז על זה במה שאמר טו"ב, טו"ב הוא מספר שם אהו"ה פשוט שבדעת המחבר הוי' דחכ' ואהי' דבינה, והיינו לב"ן¹⁵ שהוא ל"ב נתיבות החכמה ונ' שערי בינה, (ולבן דלמטה¹⁶ לא ידע מאי קאמר), ולבן אמר רק טו"ב אהו"ה פשוט דדעת, ובעיניו דיעקב נעשה זה ימי"ם אחדים¹⁷ כי מספר עיניו עם טו"ב הוא מספר ימי"ם אחדים.

ודע, דיש לומר עוד¹⁸ בימים אחדים, אחדים הוא מספר ס"ג, ימים הוא חשבון מספר האותיות¹⁹ שאחר

26 = 130), מספר ק"ל בגי' עי"ן, וב' פעמים ק"ל — כנגד ה' חסדים וה' גבורות, וזהו עיני"ם לשון רבים).

(14) פירוש: המספר דהאותיות המלוי דשם אהו"ה הוא: אל"ף (110) + הי (10) + וי"ו (16) + הי (10) = 146, קמ"ו.

ואם מצרפים השם עצמו אהו"ה, שהוא מספר י"ז (שהוא בגי' טו"ב) היינו 146 + 17 = 163, והוא בגי' ימים אחדים.

נמצא, השם אהו"ה עצמו הוא בחי דעת, והמילוי של השם, שהוא בגי' (קמ"ו) עיניו, הוא הארת הדעת, מה שנמשך למדות, והוא ע"ד האותיות המלוי הכלולים בהתיבה עצמה, כן המדות כלולים בהדעת.

(15) לב"ן הוא ר"ת ל"ב נתיבות חכמה, ונ' שערי בינה, והיינו שלבן אמר טוב שהוא הגי' דשם אהו"ה, וקאי על בחי דעת המחבר חכמה ובינה, ויעקב המשך זה למטה בהמדות. ראה הערה 21.

(16) ראה לעיל סימן יד הערה 8, דיש לבן בקדושה למעלה, ויש לבן למטה ע"ש.

(17) פירוש: עיניו (בגי' 146), + טו"ב (17) = 163, וכן ימי"ם (100), + אחדים (63) = 163. והיינו מ"ש בזהר דכוונת יעקב הי' להמשיך לרחל הוי' מדות (הכלולים בדעת), כמ"ש למיתב גבה כדקא יאות. לאשכחא כגוונא עלאה, וזהו שתיבת עיניו הוא הגי' דהמילוי דשם אהו"ה (שבדעת). דפירוש המילוי הוא מה שנמשך האותיות בגילוי יותר, וכן יעקב המשך לרחל הוי' מדות וד"ל.

וזהו שלבן אמר טוב תתי"ן גי' אהו"ה — דעת, וביעקב ויהיו בעיניו — המילוי דאהו"ה, — להמשיך הוי' מדות (הכלולים בדעת) לרחל.

(18) פירוש: דלפי פירוש הראשון תיבות ימים אחדים קאי על בחי הדעת, דהם בגי' שם אהו"ה — השם עצמו (17) + האותיות המילוי (146) כנ"ל בהערה 21.

ולפי הפירוש כאן דיש לומר עוד, התיבות ימים אחדים קאי על בינה דהחיות של המדות שבדעת הוא מבינה. ראה ביאור הערה 24.

(19) פירוש: שם ס"ג הוא: יו"ד (20), + הי"י (15), + וא"ו (13), +

שמי – היינו הקב"ה – יקימנו, הוא יוציאנו מהגלות, וכמו שנאמר מי יתן מציון ישועת ישראל¹⁰.

ועד לזמן שמי יקימנו, גם אז אין זו שליטה אמיתית חס ושלוש, כיון שהוא ארי ולביא, שלאף אחד אין שליטה עליו. – על דרך הפסק בשלחן ערוך¹¹ שעל ארי ולביא אין לאף אחד שליטה, ועד שישנה שאלה האם אפשר לחנכם ע"י תרבות. –

כל הגלות אין לה מקום על פי שכל, ואין זאת אלא כאנוס על פי הדבור, שהארי ולביא יכרע וישכב.

ובמילא מובן, שבנוגע לתורה ומצוות, שוידבר אלקים את כל הדברים האלה – אין לכל הגלות שום שייכות.

ב. אמנם מצד ההרגל, שמתרגלים אל הגלות ואותותינו לא ראינו¹²,

– נסים ישנם גם עכשיו, אלא שלא ראינו, אין בעל הנס מכיר בניסו¹³ –

הנה מצד חושך הגלות אפשר שיהי' נדמה שעולם כמנהגו נוהג, עולם מלשון העלם והסתרה¹⁴, היינו שלעולם יש שליטה על הארי ולביא. ולכן מזמן לזמן מראים מלמעלה נסים גלויים גם בזמן הגלות (שאחד הנסים הגלויים והכלליים בדורנו הוא הנס די"ב וי"ג תמוז), ועי"ז נזכרים שגם בזמן הגלות אין עוד מלבדו.

וזהו תוכן מאמר רז"ל¹⁵, בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת הרחמים, ונאמר ע"י בשער היחוד והאמונה בתניא¹⁶, שהכוונה היא לגילוי אלקות על ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה.

המופתים שזכרים את המדידה וההגבלה של העולם, כך שרואים גם בעיני בשר, שיש מנהיג לבירה זו.

וכאשר זוכרים זאת – יודעים במילא שעם ישראל הוא תמיד ארי ולביא, ואשר בנוגע לנשמה ותורה ומצוות לא נמסרנו לשיעבוד הגלות.

לקוטי שיחות חלק ב עמוד 337

כד, ט – כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו מברכך ברוך ואורריך ארור²

ביאור המדרש "כרע שכב כארי וגו'" מצדקי' עד מלך המשיח, דבני' תקיפים כארי וכלביא גם בזמן הגלות, "מי יקימנו" קאי על הקב"ה דיוציאנו מהגלות

א. על הפסוק בפרשתנו, כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, איתא במדרש³ יש אומרים דקאי על הזמן שמאז המלך צדקי' עד מלך המשיח, כיון שבזמן צדקי', החל זמן החורבן והגלות, ואפילו לאחר השבעים שנה, בזמן בית שני, עדיין הי' זה ענין של גלות, שהרי חמשה דברים חסרו בבית שני⁴, כיון שעדיין לא היתה זו גאולה שלימה.

על הזמן שמצדקי' עד מלך המשיח, נאמר שזהו ענין של כרע שכב. שכב, לפירוש היש אומרים – כותב הצמח צדקי⁵ – הוא מלשון וישכב וירדם, על משכבי בלילות, ולא ימות ונפל למשכב, שזה מורה – על הענין של גלות.

הרי אפשר לחשוב שהגלות אינה רק על הגוף אלא גם על הנשמה חס ושלוש, כולל עניני תורה ומצוות הקשורים עם הנשמה,

אך באותו פסוק נאמר, שהגם שכרע שכב, אך אין זו שכיבה של מי שאין לו כח, אלא זוהי מדידה והגבלה של מי שרק הוא עצמו מודד, מגביל ומצמצם את עצמו, שהרי הוא כארי וכלביא, שארי הוא בתוקף ולביא הוא בתוקף עוד יותר, וכדאיתא בזהר⁶ שלביא הוא בתקיפא יתיר.

כלומר: אפילו בזמן של כרע שכב, אין פירוש הדבר שחסוֹשֵׁלוֹם יד האומות שליטה על ישראל. עם ישראל הוא תמיד כארי וכלביא, ורק שמי – יקימנו. על דרך הענין דמי גלה לבני רז זה⁷, הקשור עם מי יתן והי' לבבם זה להם ליראה אותי⁸, שקאי על הקב"ה⁹, ועד"ז בנדו"ד הפירוש הוא

(1) פסוק כד, ט – כרע שכב כארי וגו': עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן קעז, ובהנשטמן שם. ועיין שם סימן קפו. רלח.

(2) פסוק כד, ט – מברכך ברוך ואורריך ארור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תולדות סימן תסה, כה. קלא. תעג. תעד.

(3) בראשית רבה פרשה צח, ז. (עיין בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן קעז, ובהנשטמן שם). בכללות הסימן: עיין גם לעיל סימן שלב.

(4) יזמא כא, ב. ירושלמי מכות פרק ב הלכה ו. הוריות פרק ג הלכה ב. במדבר רבה פרשה טו, י.

(5) בד"ה כרע שכב שנת ה'תרה"ה בסעודה שלישית (אוה"ת בלק ע' א'מח ואילך).

(6) ויחי רלו, ב.

(7) שבת פח, א.

(8) דברים ה, כו.

(9) ראה לקוטי תורה במדבר טו, א-ב.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד ב

1 ולכאורה מדוע הוצרך הפסוק לומר כן, וְהָלַא דִּין הוּא – אפשר ללמוד
2 דין זה מבמה מצינו, הוֹאִיל וְחַיִּיב אֲדָם בְּאֲדָם – אדם שהרג אדם
3 במיתתו, וְחַיִּיב שׁוֹר בְּאֲדָם – שׁוֹר שהרג אדם לטוקלו, מַה בְּשִׁחַיִּיב אֲדָם
4 בְּאֲדָם לֹא שָׂאָה בֵּין קַמְנִים לְגְדוּלִים – אין חילוק אם הרג לגדול או
5 לקטן, ובשניהם חייב הרוצח מיתתו, אִם בְּשִׁחַיִּיב שׁוֹר בְּאֲדָם לֹא

1 תַּחֲלוּק בּוֹ בֵּין קַמְנִים לְגְדוּלִים. וְעוֹד, הֲרֵי קָל וְחוֹמֵר הוּא, וּמַה אֲדָם
2 בְּאֲדָם שְׂאֵלָה עֲשֵׂה בּוֹ קַמְנִים הַרוֹצְחִים בְּגְדוּלִים הַרוֹצְחִים, שֶׁקֵּטָן
3 שְׁהָרַג אִינוֹ חַיִּיב מִיתָה, וּמְכַל מִקּוֹם חַיִּיב בּוֹ עַל רִצְיַחַת הַקַּמְנִים
4 בְּגְדוּלִים, שֶׁכֵּן אִם הַנְּהָרַג הִיָּה קֵטָן חַיִּיבִים עֲלָיו מִיתָה,
5

(10) תהלים יד, ג, ג, ז.

(11) חושן משפט הלכות נזיקין סימן שפט סעיף ח.

(12) תהלים עד, ט.

(13) נדה לא, א (בשינוי לשון קצת).

(14) לקוטי תורה במדבר לו, ד. ספר המאמרים ה'תש"י עמוד 116.

(15) פירוש רש"י ריש בראשית. ספר הלקוטים להאר"ז"ל בתחילתו ובכמה מקומות. וראה מדרש ילמדנו הובא בספר תלמוד תורה*.

(* נדפס בס' בתי מדרשות ח"א עמוד קמא. המו"ל.

(16) פרק ה.

♦ יום ראשון ד' תמוז ♦

כב (ב) וַיֵּרָא בַּלֶּק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי: **כב (ב) וַיֵּרָא בַלֶּק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי:**

כ"ט"א וַיֵּרָא בַלֶּק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי. אָמַר: אֵלֹהֵי שְׁנֵי מַלְכִים שֶׁהֵינּוּ בְטוֹחִים עֲלֵיהֶם לֹא עָמְדוּ בַּפְּנֵיהֶם, אָנּוּ עַל־אֲחַת־פְּמַח־וְכַמָּה! לְפִיכָף: "וַיֵּגֶר מוֹאָב".

ג (ג) וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מְאֹד פִּי רַב־הוּא וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: **ג (ג) וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מְאֹד פִּי רַב־הוּא וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

כ"ט"ב וַיֵּגֶר. לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (אייב ט): "גִּוְרוּ לְכֶם". וַיִּקְחַן מוֹאָב. קָצַו בְּחֵייהֶם (כְּמוֹ קָצַתִּי בְּחַיִּי, וְהוּא מִקְרָא קָצַר).

ד (ד) וַיֵּאמֶר מוֹאָב אֶל־זַקְנָיו מִדִּין עִתָּהּ יִלְחָבוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ בַּלְחָף הַשּׁוֹר אֶת יַרֵּק הַשְּׂדֶה וּבַלֶּק בֶּן־צִפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא: **ד (ד) וַיֵּאמֶר מוֹאָב אֶל־זַקְנָיו מִדִּין עִתָּהּ יִלְחָבוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ בַּלְחָף הַשּׁוֹר אֶת יַרֵּק הַשְּׂדֶה וּבַלֶּק בֶּן־צִפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא:**

כ"ט"ג אֶל־זַקְנָיו מִדִּין. וְהֵלֵא מַעֲלָם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז): "הַמִּכָּה אֶת־מִדְּיָן בַּשְּׂדֶה מוֹאָב", שֶׁבָּאוּ מִדִּין עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה? אֵלֵא מִיִּרְאָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בְּיַנְיָהֶם. וּמָה רָאָה מוֹאָב לְטַל עֲצָה מִמִּדְּיָן? בִּינוֹן שֶׁרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֹא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְהִיגִים שֶׁל אֱלֹהִים

ה (ה) וַיִּשְׁלַח מִלְּאָכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֲרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצְאָ מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹּסֶה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי: **ה (ה) וַיִּשְׁלַח מִלְּאָכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֲרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצְאָ מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹּסֶה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:**

כ"ט"ד פְּתוּרָה. כִּשְׁלַחְנֵי הַזֶּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מַעוֹת, כִּי כָּל הַמַּלְכִים מְרִיצִין לוֹ אֲגוּרֹתֵיהֶם. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כִּי שֵׁם הַמְּקוֹם (שם). אֲרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ. (שם) שֶׁל בַּלֶּק. מִשֵּׁם הִינֵה, וְזֶה הִינֵה מִתְּנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ: עֲתִיד אֲתָה לְמַלְךְ. וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מַה הַשְּׂדֶה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כב (ב) וַיֵּרָא בַלֶּק וְגו' לְאֹמְרָי. לְטִיחוֹן מִלֶּךְ הָאֹמְרָי. וְנִשְׂאָ קַל־וְחוֹמֵר בְּעַצְמוֹ: וּמָה טִיחוֹן שְׂנֵי צַח מִלֶּךְ מוֹאָב לֹא הִינֵה יָכוֹל לְעַמּוֹד בַּפְּנֵיהֶם, אָנּוּ עַל־אֲחַת־פְּמַח־וְכַמָּה: תוֹרָה ג

ד (ד) עִתָּהּ יִלְחָבוּ הַקְּהָל וְגו'. לֹא הָיוּ יִרְאִים אֵלֵא שְׁלֹא יְהוּ שׁוֹלְלִים וּבּוֹנוּיִם אֶת כָּל סְבִיבוֹתֵינוּ, וְלִחְכֵי נֶקֶט לְשׁוֹן לְחִיכָה. אֲבָל שְׁלֹא יִהְרָגוּם לֹא הָיוּ יִרְאִים, שֶׁכִּבְרַת הַזֶּהוֹר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־יְרָאִים.

הוּא (דברים ב ט) אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאָב: בַּלְחָף הַשּׁוֹר. מִתּוֹךְ שֶׁאֵין לוֹ שִׁינָיִם לְמַעֲלָה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְחַתּוֹף הַעֲשָׂבִים כְּמוֹ סוּס וְחִמּוֹר, וְכֹחוֹ גְּדוֹל, עוֹקֵר הַעֲשָׂבִים וְהַשְּׂרָשִׁים: תוֹרָה ה

(ש) הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה. עם יצא ממצרים. ואם תאמר: מה מדיקה? הנה כסה את-עין הארץ. סיחון ועוג, שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום. והוא ישוב ממלי. חסר פתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים קיח): "כי אמילם".

(ו) ועתה לכה נא ארהלי אתהעם הזה פיעצום הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מברך ואשר תאר יואר:

כ"ט - נכה בו. אני ועמי נכה בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (ב"מ קה ב), מנכה לו מן הדמים לחסר מהם מעט. כי ידעתי וגו'. על-ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב.

(ז) וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק:

כ"י - וקסמים בידם. (ש) כל מיני קסמים, שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר: (ש) קסם זה נטלו בידם זקני מדן; אמרו: אם יבא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם ידחנו - אין בו תועלת. לפיכך, כשאמר להם "לינו פה הלילה", אמרו: אין בו תקנה! הניחוהו והלכו להם, שנאמר: "וישבו שרי-מואב עם-בלעם", אבל זקני מדן הלכו להם.

(ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר ידבר יהוה אלי וישבו שרי-מואב עם-בלעם:

ח ואמר להון ביתו הקא בליליא ואתב יתכון פתגמא קמא די מליל יי עמי ואוריכו רבירבי מואב עם בלעם:

כ"ג - לינו פה הלילה. אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה. וכן לכל נביאי אמות העולם; וכן לכן בחלום הלילה, שנאמר (בראשית לא): "ויבא אליהם אל-לכן הארמי בחלום הלילה". כאדם ההולך אל פילגשו בהחבא. כאשר ידבר ה' אלי. אם ימליכני ללכת עם בני אדם פמותכם אלף עמכם, שמא אין כבודו לתתי להלף אלא עם שרים גדולים מכם. וישבו. לשון עכבה.

(ט) ויבא אליהם אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך:

ט ואמא מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר מן גבריא האליו דעמך:

כ"ד - מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא; (ר"ל) ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יפשו. בם. פגנת רש"י, שאמר "מי האנשים" היתה לטובה, לפנס עמו בדברים, כמו שפרש רש"י בפרשת

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

(ו) ואגרשנו מן הארץ. מארץ שלי שלקחו מיד סיחון שכבש מיד מואב, בדפירוש רש"י לעיל (כא ב):
 כי ידעתי את אשר תברך מברך. לפי שניבא על מואב שיפול ביד סיחון בדרכתיב לעיל (כא ב) על פן יאמר המושלים, דהיינו בלעם (במדבר כ ז: תורה ז)
 (ז) וילכו זקני מואב. בפרק חלק (סנהדרין קה) תנא מואב ומדן לא היה שלום ביניהם מעולם, משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו שונאין זה את זה, ובא זאב על אחד מהם, אמר אם אין אני עוזרו למחר בוא עלי, הלכו להם שניהם והרגו הזאב, אמר רב משרשיא היינו דאמרי אינשי, שונא רב וכרבושתא, פירוש חולדה, עבדו הלולא מתרבא דביש גדא:
 (ח) וישבו שרי מואב עם בלעם. וזקני מדן להיכן הלכו, בין דאמר להו לינו פה הלילה וגו' הלכו להם, אמרו: כלום יש אב ששנא בנו (שם) תורה ט

י' וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלֶק בֶּן־צֹפֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שְׂלַח אֵלַי: י' וַיֹּאמֶר בַּלְעָם קְדָם יי בָּלֶק בֶּן צֹפֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שְׂלַח לְוָתִי:

כ"ט - בָּלֶק בֶּן־צֹפֹר וְגו' • אף־על־פי שְׂאִינִי חָשׁוּב בְּעֵינֶיךָ, חָשׁוּב אֲנִי בְּעֵינֵי הַמַּלְכִּים.

י"א הִנֵּה הָעָם הֵיכָא מְמַצְרִים וַיִּכֶם אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עִתָּה לְכֹה קְבֹה־לִי אַתּוּ אוֹלֵי אוֹכְלֵי הַלֶּחֶם בּוֹ וַגֵּרְשָׁתִיו: י"א הִיא עֵמָא דִּי נִפְק מִמְצָרִים וְחִפְסָא יֵת עֵין שְׂמִשָּׂא דְאַרְעָא בְּעֵין אִיתָא לֹוט לִי יִתָּה מְאִים אֶפְל לְאַגְחָא בַּה קְרַב וְאַתְרַכְנָה:

כ"ט - קְבֹה־לִי • (כמדובר רבה) זו קְשָׁה מ־"אַרְה־לִי" שֶׁהוּא נֹקֵב וּמְפָרֵשׁ. וַגֵּרְשָׁתִיו • (שם) מִן הָעוֹלָם. וּבָלֶק לֹא אָמַר אֶלֶּא "וְאַגְרְשָׁנוּ מִן־הָאָרֶץ". אֲנִי מְבַקֵּשׁ אֶלֶּא לְהִסְיַעַם מַעְלֵי; וּבַלְעָם הִיָּה שׁוֹנְאָם יוֹתֵר מִבָּלֶק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ פ' לקו"ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בשנאה בין בלעם לבלק

לא עשו עמיהם מלחמה? בנוגע למואב (ובלק) י"ל בפשוטות, שלא ידעו את הצווי ד"אל תצר את מואב", וחשבו שהסבה לקר שבני ישראל אינם לוחמים עמיהם הוא מפני סיחון ועוג ש"היו בטוחים עליהם", ולכן לאחר ששמעו "את אשר עשה ישראל לאמור" שניצחו אותם, נתיארו מאד. אולם עדין צריך עיון, הרי בלעם נביא היה וידע שהטעם שבני ישראל לא נלחמו עמיהם הוא מפני הצווי, ואם כן מדוע לא ענה לבלק שאין לו ממה לפחד?

ולכן כתב רש"י ש"בלעם היה שונאם יותר מבלק", היינו ששנאתו היתה מסוג אחר: שנאתו של בלק היתה תוצאה מיראתו שבני ישראל ילחמו עמו ויכבשו את ארצו, מה־שאינ־כן שנאתו של בלעם לבני ישראל היתה שנאה עצמית בלי טעם, ולכן לא גלה בלעם לבלק שאין לו ממה לפחד, כי חפש הודמונות להזיק לישראל ולקלקלם.

הנה העם היצא ממצרים . . . אולי אוכל להלחם בו וַגֵּרְשָׁתִיו:

וגרשתיו - מן העולם, ובלק לא אמר אלא וַאֲגִרְשָׁנוּ מִן הָאָרֶץ, אֲנִי מְבַקֵּשׁ אֶלֶּא לְהִסְיַעַם מַעְלֵי, וּבַלְעָם הִיָּה שׁוֹנְאָם יוֹתֵר מִבָּלֶק (כב, יא. ובפרש"י). כִּמָּה מִמְפָּרְשֵׁי הַתּוֹרָה הַסְבִּירוּ לְהִפְךָ, שְׁבֹאֲמִירַת "וַגֵּרְשָׁתִיו" הַתְּפֹן בַּלְעָם לְמַעַט בְּקַלְלָהּ - רַק מִמְּקוֹם זֶה, וּבָלֶק שְׂאֵמֵר "וַאֲגִרְשָׁנוּ מִן הָאָרֶץ" הַתְּפֹן לְגִרְשָׁם מִכָּל הָעוֹלָם.

ויש לבאר הכרחו של רש"י להא דבלעם היה שונאם יותר מבלק, דהנה פחדו של בלק היה מפר שבני ישראל ילחמו בו ופירושו רש"י על הפסוק "והוא יושב ממוול" - "קרובים הם להכריתני", וצריך להבין, מדוע נתירא בלק מבני ישראל והלא נצטוו "אל תצר את מואב" וגו' וכפי שראה בלק בעצמו שהקיפו את ארץ מואב ולא באו לגבולם, וכאשר לא נתן לבני ישראל רשות לעבור בארצם,

י"ב וַיֹּאמֶר יי לְבַלְעָם לֹא תִזַּל עִמָּהוּן לֹא תִלוּט יֵת עֵמָא אַרִי בְרִיךְ הוּא: י"ב וַיֹּאמֶר אֶל־בַּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

דעת זקנים מבדלי התוספות - עוז והדר

אתה יודע, שהרי כבר ניתנה בו חקמה, דהא בשעה ששית קרא שמות ולא סרח עד שעה עשירית (סנהדרין לח). ואי אָמְרִינָן אֶפְיֹק חוֹקֵה וְעֵייל אָדָם הִרְאִשׁוּן הוּא נִיחָא. וְכֹן נִרְאָה, שְׁהַרִי שְׁלֹשָׁה אֲלוֹ עִם הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הִיּוּ מְדַבְּרִים, אֲבָל חוֹקֵה עִם הַנְּבִיא הִיָּה מְדַבֵּר וְאִין הַנְּבִיאִים יוֹדְעִין הַכֹּל: תורה יא

כל דבר נעלם ממך ולי את שואל, אלא אמר לו בלק בן צפור מלך מואב שלח אליי. חוקיה, בששאל לו ישעיה מאין באו אליך האנשים, ויאמר (לו) [חוקיהו] מארץ רחוקה באו (אלי) מבבל (מלכים ב' כ ד), הנה לו להשיב נביא אתה ואתה יודע (במדבר כ ו). וקשיא לי, אמאי לא השיב אדם הראשון, שאמר לו הקדוש־ברוך־הוא (בראשית ט) אֲנִיכָה, הנה לו להשיב

(י) בָּלֶק בֶּן צֹפֹר. הוּא הִיָּה מְשַׁלְשָׁה אֲנָשִׁים שֶׁהִשִּׁיבוּ שְׁלֹא פְּהוּגָן. קִין וּבַלְעָם וְחוֹקֵה. קִין, בְּשִׂאֵמֵר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא (בראשית ט) אִי הִבֵּל אֲחִיקָה, עָנָה הַשֹּׁמֵר אֲחִיקָה אֲנִיכִי (שם), הִיָּה לֹו לְהִשִּׁיב רַבּוֹן הָעוֹלָמִים אֲתָה יוֹדֵעַ הַכֹּל וְהַכֹּל גְּלוֹי לְפָנֶיךָ. בַּלְעָם כְּמוֹ כֹן, בְּשִׂאֵמֵר [לו הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא] מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה. [הִיָּה צְרִיךְ לוֹמַר, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם הַכֹּל גְּלוֹי לְפָנֶיךָ וְאִין

כ"ג • לא תלך עמָהֶם • (ש) אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, אֶקְלָלֶם "כִּי בְרוּךְ הוּא". מִשָּׁל אוֹמְרִים לְצַרְעָה (ס"א) בְּמִקְוָמִי. אָמַר לוֹ: "לֹא תֵאָר אֶת־הָעַם!". אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, אֲבָרְכֶם. אָמַר לוֹ: אֵינֶם צְרִיכִים לְבִרְכָתְךָ, לְדַבּוּרָה): "לֹא מִדְּבַשְׁךָ וְלֹא מִעֶקְצְךָ".

♦ יום שני ה' תמוז ♦

(יג) וַיִּקָּם בַּלֵּעַם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי לְהִלְךְ עִמָּכֶם:

יג וְיָקָם בַּלֵּעַם בַּצֶּפְרָא וַאֲמַר לְרַבְרָבֵי בָלָק אֲזַילוּ לְאַרְעֵכוֹן אֲרִי לִית רַעְוָא קָדָם יְיָ לְמִשְׁבְּקֵי לְמִזֵּל עִמָּכוֹן:

כ"ד • לְהִלְךְ עִמָּכֶם • אֵלָא עִם שָׂרִים גְּדוּלִים מִכֶּם; לְמַדְנּוּ שְׂרוּחוֹ גְבוּהָה, וְלֹא רִצָּה לְגַלוֹת שֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֵלָא בְּלִשׁוֹן גְּסוּת, לְפִיכָךְ וַיִּסַּף עוֹד בָּלָק.

(יד) וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בַּלֵּעַם הִלְךְ עִמָּנוּ:

יד וְקָמוּ רַבְרָבֵי מוֹאָב וַאֲתוּ לְוֹת בָּלָק וַאֲמָרוּ סָרַב בַּלֵּעַם לְמַתִּי עִמָּנָא:

(טו) וַיִּסַּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלָה:

טו וַאֲוֹסַף עוֹד בָּלָק לְמִשְׁלַח רַבְרָבִין סְגִיאִין וַיִּקְרִיבִין מֵאֵלִין:

(טז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בַּלֵּעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צְפּוֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלְךְ אֵלַי:

טז וַאֲתוּ לְוֹת בַּלֵּעַם וַאֲמָרוּ לֵה כְדָנָן אָמַר בָּלָק בֶּר צְפוֹר לֹא כַעַן תִּתְמַנַּע מִלְּמַתִּי לְוֹתִי:

(יז) כִּי־כִבַּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלִכְהֵנָּא קָבְה־לִּי אֶת הָעַם הַזֶּה:

יז אֲרִי יִקְרָא אֲיִקְרַנְךָ לְחֻדָּא וְכֹל דִּי תִימַר לִי אֶעֱבַד וְאִיתָא כַעַן לוֹט לִי זַת עִמָּא הֲדִין:

כ"ה • כִּי־כִבַּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד • (במדבר רבה) יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחָמַת סִיחוּן) אֲנִי נוֹתֵן לְךָ.

(יח) וַיַּעַן בַּלֵּעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בָלָק אִם־יִתְּנוּ־לִי בָלָק מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוּלָה:

יח וַאֲתַב בַּלֵּעַם וַאֲמַר לְעַבְדֵי בָלָק אִם יִתְּנוּ לִי בָלָק מְלֵי בֵיתָה כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רִשׁוֹ לְמַעַבְר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעַבְד וְעִרְתָּא אוֹ רַבְתָּא:

כ"ו • מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנּוּ, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמְחַמֵּד מִמוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רְאוּי לוֹ לְתַן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ, שְׁתַּרִּי צְרִיף לְשֹׁכֵר חִילוֹת רַבּוֹת, סָפַק נוֹצַח סָפַק אֵינּוּ נוֹצַח, וְאֲנִי וְדַאי נוֹצַח. לֹא אוֹכַל נוֹצַח סָפַק אֵינּוּ נוֹצַח, וְאֲנִי וְדַאי נוֹצַח. לֹא אוֹכַל

(יט) וְעַתָּה שְׂבוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאַרְעָה מַה־יִּסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

יט וְכַעַן אוֹרִיכוֹ כַעַן הִקָּא אַף אַתּוֹן בְּלִילְיָא וְאַדַּע מָא יוֹסַף יְיָ לְמַלְלָא עַמִּי:

כ"ז • גַם־אַתֶּם • פִּיו הִכְשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילְךְ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ כְּרַאשׁוֹנִים. מַה־יִּסַּף • לֹא יִשְׁנֶה דְבַרְיוֹ מִבְּרָכָה לְקַלְלָה; הַלְוִאי שְׁלֵא יוֹסִיף לְבָרֶךְ! כַּאֲן נִתְנַבֵּא שְׁעֵתִיד לְהוֹסִיף לְהֶם בְּרָכוֹת עַל־גְּדוּ.

(כ) וַיִּבֹא אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לִךְ אִתָּם וְאִךְ אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבַר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה:

כ"י - אם לקרא לך • אם הקריאה שלך וסבור אתה לטל עליה שכן, קום לך אתם. ואך • על-פרכתך את

♦ יום שלישי ו' תמוז ♦

(כא) וַיִּקָּם בִּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת-אֹתָנוּ וַיִּלְךְ עִם-שָׂרֵי מוֹאָב:

כ"י - ויחבש את אתנו • מכאן, שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו. אמר הקדוש-ברוך הוא: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אהבה מקלקלת השורה

וַיִּקָּם בִּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת-אֹתָנוּ

ישראל, ועל-דרך פרוש רש"י להלן (א, כד) שאמר בלעם אזכיר עוונותיהם, והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול". ועל-דרך-זה בפעולה דחבשת האתון בעצמו, היה בזה טעם נסתר (כי בלעם קוסם היה), לקטרג על עם ישראל, כי הנהגתו הבלתי מתאימה - "קלקול השורה" תזכיר את כל הנהגות בני ישראל במדבר שהיו שלא כראוי - "קלקול השורה", ועל-ידי-זה יגרם להפך האהבה חס-ושלום דהקב"ה לישראל.

"ויחבש את אתנו" - מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו (כב, כא. ובפרש"י) לכאורה תמויה: בלעם חבש בעצמו מצד השנאה לבני ישראל, ולעמת זה אברהם אבינו עשה זאת מצד רצונו לקיים צויו ה', ומהו שמשונה ביניהם, "כבר קדמך אברהם אביהם"?

ועל זה ענה לו הקב"ה "כבר קדמך אברהם אביהם" שהקטרוג על הנהגתם הבלתי רצויה דבני ישראל, אינו יכול לחול, כי הזכות של אברהם שחבש האתון בעצמו - שלא כדרך הרגיל, מצד גדל אהבתו לה' ("אהבה מקלקלת השורה"), מונעת את פעלת הקטרוג שעל-ידי מעשה בלעם.

ויש לומר הבאור בזה: בלעם נשפר על ידי בלק לקלל את ישראל, וגם כאשר ראה שהקב"ה אינו מניחו לקללם, אף-על-פי-כן "וילך בלעם" - כי חשב בלבו "שמה אפתנו ויתרצה" לקלל חס-ושלום את ישראל, או לקטרג על בני אביהם?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 162)

ולך אחריו בני ישראל, וכפרוש רש"י שם: "לא אתנהג עמכם פשאר מלכים... אקדים לפניכם כו". הרי שבמעשה זה לא היה קלקול השורה אלא חשבון של רוח גדול.

מכאן, שהשנאה מקלקלת את השורה (רש"י כב, כא) מכאן - ולא ממה שנאמר בפרעה (בשלח יד, ו) "ויאסר את רכבו". כי פרעה עשה זאת כדי להשפיע על עמו להצטרף אליו

(כג) וַיַּחֲרֹאֶף אֱלֹהִים כִּי-הוֹלִיךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מִלְּאֶף יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשַׁטֵּן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל-אֹתָנוּ וְשָׂנֵי נַעֲרֵיו עִמּוֹ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(כ) אם לקרא לך. פירוש, אם אתה אתם, ואל תאמר שהפסדתי שברך, אדבר אליך אותו תדבר על סבור להשתפר בהליכתך קום לך ואך ידוע תדע כי את הדבר אשר ברכתך: תורה כא

כז וַחַזַּת אֶתְנָא יַת מְלָאָכָא דִּי וּדְבַעַת תְּחַת בְּלַעַם וַתִּקַּף רַגְזָא דְבְלַעַם וַמְחָא יַת אֶתְנָא בְּחִטְרָא :

(כז) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מְלֶאכֶד יְהוָה וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בְּלַעַם וַיַּחֲרֶאָף בְּלַעַם וַיִּךְ אֶת־הָאֵתוֹן בַּמַּקָּל:

כח וּפְתַח יַי יַת פּוּמָא דְאֶתְנָא וְאֶמְרַת לְבְלַעַם מָה עֲבַדִּית לָךְ אַרִי מַחִימֵי דְנֵן תַּלַּת זְמַנִּין :

(כח) וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֵתוֹן וַתֹּאמֶר לְבְלַעַם מַה־עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִבִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים:

כט יי זה שלש רגלים • רמז לו: אמה מבקש לעקר אמה החוגגת שלש רגלים בשנה.

כט וְאֶמְר בְּלַעַם לְאֶתְנָא אַרִי חִיַּקַּת בֵּי אֵלוּ פּוֹן אֵית חִרְבָּא בִּידֵי אַרִי כְעֵן קְטַלְתִּיךְ :

(כט) וַיֹּאמֶר בְּלַעַם לְאֵתוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי לֹא־יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי כִּי עָתָה הִרְגַתִּיךְ:

השירים: זה הולך להרג אמה שלמה בפיו - ולאתון זה צריך לכלי זין.

ל"א התעללת • כתרגומו: לשון גנאי ובזיון. לו יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי • גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני

ל וְאֶמְרַת אֶתְנָא לְבְלַעַם הֲלֹא אָנָּא אֶתְנָד דִּי רַכְבָּת עָלֵי מְדַאִיתְךָ עַד יוּמָא הַדִּין הַמִּילָף אֵלִיפָנָא לְמַעַבְד לָךְ פְּדִין וְאֶמְר לֹא :

(ל) וַתֹּאמֶר הָאֵתוֹן אֶל־בְּלַעַם הֲלוֹא אָנֹכִי אֶתְנָד אֲשֶׁר־רַכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְפֵּן הַסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:

שדאי ליה כו' פדאיתא במסכת עבודה זרה (דף ט).

ל"ב ההספן הספנתי • כתרגומו, וכן (איוב כב): "הלאל יספן-גבר". ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא: אמרו ליה: מאי טעמא לא רכבת אסוסיא? אמר להון:

לא וּגְלָא יַי יַת עֵינֵי בְלַעַם וַחַזַּא יַת מְלָאָכָא דִּי מַעַתַּד בְּאַרְחָא וַחֲרַבָּה שְׁלִיפָא בִּידָהּ וַכְּרַע וּסְגִיד לְאַפּוּהֵי :

(לא) וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בְּלַעַם וַיֵּרָא אֶת־מְלֶאכֶד יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלֶפָה בְּיָדוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפּוֹ:

לב וְאֶמְר לֵה מְלָאָכָא דִּי עַל מָא מַחַתָּא יַת אֶתְנָד דְּנֵן תַּלַּת זְמַנִּין הָא אָנָּא נְפִילַת לְמַסְטַן אַרִי גְלֵי קְדָמִי דְאֶת רְעֵי לְמַזַּל בְּאַרְחָא לְקַבְלֵי :

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלֶאכֶד יְהוָה עַל־מָה הִבִּיתְ אֶת־אֶתְנָדְךָ זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים הִנֵּה אָנֹכִי יֹצְאֵתִי לְשָׂטָן כִּי־יִרַט הַדֶּרֶךְ לְנַגְדִּי:

ולתמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב א): "ותכל דוד". לישנא אחריןא: ירט לשון רצון, וכן (איוב טו) "ועל-ידי רשעים ירטני" - מפסו ומנחם אותו על-ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים.

ל"ג כִּי־יִרַט הַדֶּרֶךְ לְנַגְדִּי • רבותינו חכמי המשנה (שבת קח) דרשוהו נוטריקון: גראה, ראטה, נטטה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר: לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו: כי חרד הדרך לנגדי - לשון "רטט" - כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומחר הדרך, שהוא לכעסי

לג וַחַזַּתְנִי אֶתְנָא וּסְטַת מִן קְדָמִי דְנֵן תַּלַּת זְמַנִּין אֵלוּ פּוֹן לֹא סְטַת מִן קְדָמִי אַרִי כְעֵן אַף יַתְךָ קְטַלִּית וְיַמָּה קְזַמִּית :

(לג) וַתֵּרָאֵנִי הָאֵתוֹן וַתַּט לְפָנָי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים אוֹלֵי נְטַתָּה מִפָּנָי כִּי עָתָה גַם־אֶתְכָּה הִרְגַתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי:

משמש בלשון "לולא". גם-אתכה הרגתי • הרי זה

ל"ד אוֹלֵי נְטַתָּה • כמו "לולא", פְּעַמִּים שׁ"אוֹלֵי"

מקרא מסרס, והוא כמו: "גם הרגתי אותך", כלומר, לא העפכה בלבד קראתך על-ידי, כי גם ההריגה. וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי • (במ"ו) וְעַתָּה מִפְּנֵי שְׂדֵבְרָה וְהוֹכִיחַתְךָ וְלֹא יִכְלֹת לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתָהּ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: "וַיֹּאמֶר

לא" - הַרְגַּתִּיהָ, שְׁלֹא יֹאמְרוּ: זֶה הָיָא שְׂפִלְקָה אֶת בְּלַעַם בְּתוֹכְחָתָהּ וְלֹא יִכּוֹל לְהַשִּׁיב; שְׁחַס הַמְּקוֹם עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן (ויקרא כ): "וְאֵת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ", וְכֵן (שם): "וְהַרְגַּתְּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת הַבְּהֵמָה".

וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה חַטָּאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי בְּדֶרֶךְ וְעַתָּה אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי:

לֹד וַיֹּאמֶר בְּלַעַם לְמִלְאָכָא דִּי חַבִּית אַרִי לֹא יָדַעְתִּי דִּי אַתָּה מַעֲתִד לְקַדְמוּתִי בְּאַרְחָא וְכַעֲן אִם בֵּישׁ בְּעֵינֶיךָ אֲתוּב לִי:

כִּי לֹא יָדַעְתִּי • גַם זֶה גִּנְוָתוֹ, וְעַל-כֵּן חָחֹ הוֹדָה; שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁתַּבַּח שְׂיֹדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, וּפְיוֹ הַעִיד "לֹא יָדַעְתִּי". אִם-רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי • לְהַתְרִיס נֶגֶד הַמְּקוֹם הַיָּהוּבָה זֶה. אָמַר לוֹ: הוּא בְּעַצְמוֹ

צָנִי לְלַכְתָּ, וְאַתָּה מִלְאָךְ מְבַטֵּל אֶת דְּבָרֶיךָ! לְמוֹד הוּא בְּכַף, שְׂאוּמֵר דְּבָר וּמִלְאָךְ מִחֲזִירוֹ. אָמַר לְאַבְרָהָם (בראשית כב): "קַח-נָא אֶת-בְּנֶךְ וְגו'" וְעַל-יְדֵי מִלְאָךְ בַּטֵּל אֶת דְּבָרֶיךָ, אַף אֲנִי, אִם רַע בְּעֵינֶיךָ צָרִיךְ אֲנִי לְשׁוּבָה.

וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל-בְּלַעַם לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים וְאַפְסֵם אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדַבְר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִּדְבֹר וַיֵּלֶךְ בְּלַעַם עִם-שָׂרֵי בָלָק:

לֹד וַיֹּאמֶר מִלְאָכָא דִּי לְבַלַּעַם אֲזַל עִם גְּבַרְנָא וּלְחֹד יָת פְּתַגְמָא דִּי אֲמַלֵּל עִמָּךְ יִתָּה תַמְלֵל וְאֲזַל בְּלַעַם עִם רַבְרָבִי בָלָק:

לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים • (במ"ו) בְּדֶרֶךְ שְׂאָדָם רוּצָה לִילֵךְ, בְּהַ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. וְאַפְסֵם • עַל-כֵּן חָדַךְ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדַבְר וְגו'. לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים • כִּי חָלַךְךָ עִמָּהֶם וְסוּפָךְ

לְהַאֲבֹד מִן הָעוֹלָם. עִם-שָׂרֵי בָלָק • שְׂמַח לְקַלְלֵם כְּמוֹתָם.

וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בְּלַעַם וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל-עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל אַרְנֹן אֲשֶׁר בְּקִצֵּה הַגְּבוּל:

לֹד וַיִּשְׁמַע בָּלָק אַרִי אֶתָּא בְּלַעַם וַיִּפְקַ לְקַדְמוּתָהּ לְקַרְתָּא דְּמוֹאָב דִּי עַל תַּחֲוֹם אַרְנוֹן דִּי בַסְטֵר תַּחֲוֹמָא:

וַיִּשְׁמַע בָּלָק • שָׁלַח שְׁלוּחִים לְבַשְׂרוֹ. אֶל-עִיר מוֹאָב • (במדבר רבה) אֵלּוֹ מְטֻרֹפּוּלִין שְׁלוֹ,

עִיר הַחֲשׁוּבָה שְׁלוֹ, לֹמַר: רָאָה מָה אֵלּוֹ מְבַקְשִׁים לַעֲקֹר! •

וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בְּלַעַם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחַתִּי אֵלֶיךָ לְקִרְאָתְךָ לָמָּה לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלַי הַאֲמַנְם לֹא אוֹכַל כְּבָרְךָ:

לֹד וַיִּשְׁמַע בָּלָק אַרִי אֶתָּא בְּלַעַם הֲלֹא מִשְׁלַח שְׁלַחַתִּי לְוֹתִי לְוֹתִי לְמַקְרִי לֵךְ לְמָא לֹא אֶתִּיתָא לְוֹתִי הַבְּקוּשְׁטָא הוֹיִתָּא אָמַר לִית אָנָּא יְכִיל לְיַקְרוּתְךָ:

כִּי הַאֲמַנְם לֹא אוֹכַל כְּבָרְךָ • נִתְנַבֵּא, שְׁסוּפּוֹ לְצִאת מַעֲמוֹ בְּקִלּוֹן.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לג) גַּם אֲתַבָּה הַרְגַּתִּי. פִּירַשׁ רַש"י, הָרִי זֶה מִקְרָא מְסוּרָס וְהוּא כְּמוֹ גַּם הַרְגַּתִּי אוֹתְךָ. וְצָרִיךְ פִּירוּשׁ לְפִירוּשׁוֹ, וְהָיָה קָאמֵר דְּאִי דְרַשִׁינָן כְּמוֹ שְׂתַבּוּב הוּא מִשְׁמַע גַּם אוֹתְךָ הַרְגַּתִּי עִם הָאֲתוֹן, וְאִם כֵּן הִיכִי קָאמֵר אַחַר כֵּן וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי, אֲבָל הִשְׁתָּא דְּמַהֲפִכִּינָן לִיהַ מְצִינָן לְמַדְרַשׁ הָכִי, לֹא הִעֲבָכָה בְּלָכָד קִרְאָתִיךָ עַל יְדֵי כִּי גַם הַהֲרִיגָה. כְּלֹמֵר לֹא זֶה בְּלָכָד הִיִּיתִי עוֹשֶׂה לֵךְ שְׁהִיִּיתִי מְעַבְבָךְ פַּה, אֲלֵא גַם הַרְגַּתִּי אוֹתְךָ וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי, כִּי מֵאַחַר שִׂיחֵיהִי נִבְרַג אִין לְחֹשׁ עַל כְּבוֹדוֹ כֹּל כָּךְ. אֲבָל עַתָּה מִפְּנֵי שְׂדֵבְרָה וְהוֹכִיחָה אוֹתְךָ וְלֹא יִכְלֹת לַעֲמוֹד בְּתוֹכְחָתָהּ [הַרְגַּתִּיהָ], שְׁחַס הַמְּקוֹם בְּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת:

הַנְּעָרִים הָרַג הָרַג שְׂאִין נִבְרַיִן כָּלֵל הַכָּא: תוֹרָה לֹד (לֹד) וְאַפְסֵם אֶת הַדָּבָר. בְּעַל-כֵּן חָדַךְ. וְאִם עַל דַּעַת רַאשׁוֹנָה דְּלְקַלֵּל אֶתְּהּ הוֹלֵךְ, תַּהַרְגַּ בְּחַרְב. וְכַדִּי לְיִקְרָא וּלְכַבְּהֵלּוּ בָּא הַמִּלְאָךְ: תוֹרָה לֹד

לח ואמר בלעם לבלק הא אתי לנתן פתח
המזבח לבלק למלא מדעם פתחמא די שווי
?? בפומי זתה אמלל:

וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-בָּלַק הִנֵּה-בָאתִי אֵלֶיךָ עֲתָה
הֵיכַל אוֹכַל דְּבַר מְאוּמָה הַדִּבֶּר אֲשֶׁר יִשְׁמַע אֱלֹהִים
בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

♦ יום רביעי ז' תמוז ♦

לט ואזל בלעם עם בלק ואתו לקרית
מחוזוהי:

(לט) וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם-בָּלַק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֲצוֹת:

כ"ט - קרית חצות • עיר מלאה שוקים, אנשים, נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו.

מוגבס בלק תורין וען ושלח לבלעם
ולברכבניא די עמה:

(מ) וַיִּזְבַּח בָּלַק בָּקָר וַצֹּאֵן וַיִּשְׁלַח לְבִלְעָם וְלִשְׂרָיִם
אֲשֶׁר אֹתוֹ:

כ"י - בקר וצאן • (ש) דבר מעט, בקר אחד וצאן אחד בלבד.

מאוהנה בצפרא ודבר בלק נת בלעם
ואסקיה לרמת דחלתה וחוזא מתמן קצת מן
עמא:

(מא) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַיִּקַּח בָּלַק אֶת-בִּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת
בַּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קִצְהַ הָעָם:

כ"י - במות בעל • פתגומו: לרמת דחלתה - שם עבודת אלילים.

א ואמר בלעם לבלק בנה לי הקא שבכא
מדבחינ ואתקון לי הקא שבכא תורין
ושבכא דכרין:

כג (א) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-בָּלַק בְּנֵה-לִי בֹזֵה שְׂבָעָה
מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבָעָה פָרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים:

כו עבד בלק קמא די מזליל בלעם ואסק
בלק ובלעם תור ודבר על כל מדבכא:

(ב) וַיַּעַשׂ בָּלַק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל בָּלַק וּבִלְעָם
פָּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

ג ואמר בלעם לבלק אתעתד על עלתך
ואיבה מאים זרע מימר מן קדם ??
לקדמותי ופתחמא דיחזוני ואחוי לך ואזל
יחידי:

(ג) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלַק הֲתִיצֵב־עַל-עֲלֹתְךָ וְאֵלֶכָה
אוֹלָי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאתִי וְדַבֵּר מֵה־יְרֵאֲנִי וְהַנְּדִיתִי
לְךָ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי:

כ"י - אולי יקרה ה' לקראתי • אינו רגיל לדבר עמי ביום. וילך שפי • פתגומו: יחידי, לשון שפי ושקט,
שאין עמו אלא שתיקה.

ד זרע מימר מן קדם ?? לנת בלעם ואמר
לה ית שבכא מדבחינ סדרית ואסקית תור
ודבר על כל מדבכא:

(ד) וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שְׂבַעַת
הַמִּזְבְּחֹת עֲרַכְתִּי וְאָעַל פֶּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

כ"י - ויקר • לשון עראי, לשון גנאי, לשון טמאת
קרי, כלומר בקשי ובכזיון, ולא הנה נגלה אליו ביום
המזבחות • שבכא מזבחות ערכתי אין כתיב כאן,

מקשים העולם, מדוע בא הקדוש-
ברוך-הוא לקראת בלעם ולא בא

המחנה: תורה א
כג (ד) ויקר אלהים אל בלעם.

פירוש העם. פירוש
כל העם מקצה, שראה בלם עד סוף

(שם כב). וַיִּצְחַק בְּנֵה אָחֵד (שם כו): "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ וַגּוֹ', וַיִּכְרוּ שָׁם עֲבָדֵי יִצְחָק בְּאֵר". וַיַּעֲקֹב בְּנֵה שְׂתִימָ: אָחֵד בְּשִׂכְסָם (שם לג) וַאֲחֵד בְּבֵית אֵל (שם לה). וַאֲעֵל פֶּר וְאֵיל בְּמִזְבְּחֵי. וַאֲבָרְהָם לֹא הֶעֱלָה אֵלָא אֵיל אָחֵד.

אָלָא "אֵת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת". אָמַר לְפָנָיו: אֲבוֹתֵיהֶם שָׁל אֵלֹו בְּנוֹ לְפָנָיִךְ שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת, וְאֲנִי עֲרַכְתִּי כְּגִיד בְּלֵן. אֲבָרְהָם בְּנֵה אֲרַבְעָה (בראשית יב): "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו" (שם): "וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הֶהָרָה וַגּוֹ'" (שם יג): "וַיַּאֲהֵל אֲבָרָם וַגּוֹ", וַאֲחֵד בְּהַר הַמִּזְבְּחָה

ה וְשׂוֹי יִי פְתַגְמָא בְּפּוּמָא דְבַלְעָם וְאָמַר תּוֹב לְוֹת בְּלָק וַיְדִין תְּמַלְלַ:

(ה) וַיִּשָּׂם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בְּלָק וְכֹה תִדְבָר:

וּתְבִי לְוֹתָהּ וְהָא מְעַתְדַ עַל עֲלֹתָהּ הוּא וְכָל רַבְרָבֵי מוֹאָב:

(ו) וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־עֲלֹתָו הוּא וְכָל־שָׂרָי מוֹאָב:

וּזְנִיטַל מַתְלָה וְאָמַר מִן אַרְם דְּבַרְנֵי בְּלָק מְלָפָא דְמוֹאָב מִטְוִרֵי מַדִּינָחָא אֵיתָא וְטוֹט לִי יַעֲקֹב וְאֵיתָא תְּרַף לִי יִשְׂרָאֵל:

(ז) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן־אַרְם יִנְחֵנִי בְּלָק מְלִי־ד־מוֹאָב מִהַרְרֵי־קָדְם לְבָה אֲרָה־לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:

כִּי־אֲרָה־לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלָם - שָׁמָּא אָחֵד מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק.

ח מָא אֲלוֹטָהּ דְלָא לְטִיָּה אַל וּמָא אֲתַרְכָּה דְלָא תְרַכָּה יִי:

(ח) מָה אָקֹב לֹא קִבְּה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם יְהוָה:

יַעֲמָדוּ לְקַלֵּל אֵת הָעָם, אָלָא (שם) "וְאֵלָה יַעֲמָדוּ עַל הַקְּלָלָה" - לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה. לֹא זַעֵם ה' (ברכות ו) אֲנִי אֵין כַּחֲזִי אֵלָא שְׂאֲנִי יוֹדַע לְכוּן הַשְׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כְּעַס כָּל הַיָּמִים הֵלְלוּ שְׁבָאֲתֵי אֵלֶיךָ. וְהוּוֹ שְׂנֵאָמַר (מִיכָה ו): "עַמִּי זָכַרְנָא מַה־זַּעַץ וַגּוֹ' וּמָה־עֲנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם וַגּוֹ' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'".

כִּי־מָה אָקֹב לֹא קִבְּה אֵל (במ"ו) כְּשֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהַתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁהַזְכִּיר אֲבִיהֶם אֵת עֲוֹנָם: "כִּי בְּאִפְסָם הִרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֵלָא אִפְסָם, שְׂנֵאָמַר (בראשית מט): "אֲרוּר אִפְסָם". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמַרְמָה אֲצֵל אָבִיו הִזָּה רְאוּי לְהַתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמַר שָׁם? (שם כז): "גַּם־בְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמַכְרִים נֶאֱמַר (דברים כז): "אֵלָה יַעֲמָדוּ לְבָרֵךְ אֵת־הָעָם". בְּמַקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלָה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וַיַּהֲפֹךְ ה' אֶלְהֵיךָ לָךְ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה, שְׂאָמַר (פסוק כא) וְתוֹרַעַת מְלִיךָ בּוֹ, הוּא הַיָּפֵךְ 'כְּלֵם'. וּמִיָּהוּ קִשְׁיָא מְדַאָמְרִינֵן הֵתָם (ברכות שם), הַהוּא מִיָּנָא דְהוּוֹה בְּשִׁיבּוֹתִיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי דְהוּוֹה קָא מְצַעַר לִיָּה טוֹבָא כּו', כִּי מְטָא הַהוּא שְׁעִתָּא אֵיתְנַמְנָם, אָמַר שְׁמַע מִיָּנָה לֹא אֹרַח אֲרַעָא לְמַעַבְדַּ הֲכִי, דְכַתִּיב (משלי יז כ) גַּם עֲנוּשׁ לְצַדִּיק לֹא טוֹב, וְאֲפִילוּ לְמִיָּנָא. וְהֵיאָף הִזָּה יְכוֹל לְקַלֵּל בְּאוֹתוֹ רְגַע, וְאֵי זוֹ קְלָלָה הִזָּה יְכוֹל לֹמַר בְּשַׁעָה מוֹעֲטַת כְּפֹאֵת, וְצַרִּיר

לְאֲבָרְהָם (בראשית טו ה) כֹּה יִהְיֶה וְרַעָה, וְאִם בֶּן אֵין לְכַלּוֹתָם בֵּינוֹן שְׁנוּרְתֵי עֲלֵיהֶם לְהַרְבוֹתָם: תוֹרָהוּ (ח) וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם ה'. שְׁלֹא כְּעַס הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּכָל אוֹתוֹן הַיָּמִים. וְהֵינּוּ דְקָאָמַר לִיָּה נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל (מִיכָה ו ה) עַמִּי זָכַר נָא מָה יַעַץ וַגּוֹ', כְּדֹאֵיתָא בְּמַסְכַּת בְּרַכּוֹת (ג). וְאֲמַרִּינֵן הֵתָם וְכַמְהָ הָיוּ זַעֲמוֹ, רְגַע, וְכַמְהָ רְגַע, כְּמִיָּמְרִיָּה. וְתִימָה, הֵיאָף יְכוֹל לְקַלֵּלֵם בְּאוֹתוֹ וְמִן מוֹעֵט, וְיֵשׁ לֹמַר שְׁהִיָּה יְכוֹל לֹמַר 'כְּלֵם'. וְהוּוֹ שְׂאָמַר הַכְּתוּב (דברים כג ו)

לְקַרְאֵת מַשָּׁה רַבִּינוּ עֲלוּיָה־שְׁלוֹם אֵלָא קוֹרְהוּ, כְּדְכַתִּיב (שמות כד טז) וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה. יֵשׁ לֹמַר שְׁזָה מְשַׁל לְמַלְךְ שְׁוִיִּשְׁב בְּפִלְטְרִין שְׁלוֹ, בָּא מִצּוֹרַע אָחֵד וְקוֹרָא בְּשַׁעַר שְׁרוּצָה לְדַבֵּר עִם הַמְּלִיךְ, בָּאוּ וְהִגִּידוּ לְמַלְךְ, אָמַר הַמְּלִיךְ אַל תִּנְיָחוּהוּ לִיכְנֵס פֶּן יִטְנֵף הַפִּלְטְרִין שְׁלִי, אָף אֵלֶיךָ לְדַבֵּר עִמוֹ חוּץ. וְכִשְׁאוּהָבוּ רוּצָה לְדַבֵּר עִמוֹ, אֵינוֹ זֶן מִמְקוֹמוֹ, וּמִנְיָחוּ לְבוֹא תוֹךְ חֲדָרָיו וּמִדְבַר עִמוֹ: תוֹרָה ה (ה) וְכֹה תִדְבָר. אָמַר לוֹ מָה שְׂאָמַרְתִּי

(ט) כִּי־מֵרֹאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן־עַם לְבָדָד יִשְׁפֵן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

ט ארי מריש טוריא תזיתה ומרמתא סכיתה הא עמא בלחודיהון עתידין דניחסנון עלמא ובצעממיא לא תדנין גמירא:

האמות עובדי גילולים, שנאמר (ירמיה ל): "כי אעשה כלה בכל הגוים וגו'" - אינן נמנין עם השאר. דבר אחר: כשהן שמחין אין אמה שמחה עמהם, שנאמר (דברים לב): "ה' בָּדָד יִנְחָנוּ". וכשהאמות עובדי גילולים בטובה, הם אוכלין עם כל אהד ואהד ואין עולה להם מן החשבון, וזהו "ובגוים לא יתחשב".

כ"ט פֿי־מֵרֹאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ. אני מסתכל בראשיהם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיסודים וחקקים בצורים וגבעות הללו, על־ידי אבות ואמהות. הן־עם לְבָדָד יִשְׁפֵן. הוא אשר זפו לו אבותיו - לשפן בָּדָד, פתגומו. ובגוים לא יתחשב. פתגומו: לא יהיו נעשין כלה עם שאר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 170)

שהקשה לו: נאמר לעיל "וישא משלו ויאמר", ולא מצינו בדבריו משל. לכן מפרש, שהמשל הוא במלים הללו: "צורים" ו"גבעות" משל הם לחזק ותקף של ישראל.

אני מסתכל בראשיהם ובתחלת שרשיהם (רש"י כג, ט) יש לשאל, מדוע מוציא את הפתוב מפשוטו - בלעם עמד אז על הר גבוה ומשם ראה את ישראל. ויש לומר,

(י) מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפֵּר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתָהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

ימן זיכול לממני דעדיקא דבית יעקב דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא או תדא מארבע משריקתא דישראל תמות נפשי מותא דקשיטוהי ויהי סופי פותהון:

כ"י מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וגו'. פתגומו: דעדיקא דבית יעקב וכו' מארבע משריקא, ארבע דגלים. דבר אחר: עפר יעקב - אין חשבון במצוות שהם מקימין בעפר (דברים כב): "לא תחרוש בשור ובחמור",

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 96)

(ויקרא יט): "לא תזרע כלאים", אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם. ומספר את־רבע ישראל, רביעותיהון, זרע היוצא מן התשמיש שלהם. תמת נפשי מות ישרים • שבהם.

כ"ט מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וגו'. פתגומו: דעדיקא דבית יעקב וכו' מארבע משריקא, ארבע דגלים. דבר אחר: עפר יעקב - אין חשבון במצוות שהם מקימין בעפר (דברים כב): "לא תחרוש בשור ובחמור",

"ועפר אחר יקח וטח את הבית". ובלעם מתאר בכך את מעלתם של ישראל לעמת אמות העולם: לבני נח יש רק שבע מצוות, ולישראל יש לפחות שמונה בעפר בלבד.

כ"י מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וגו'. יש לומר, שבתגיבות אלו מתפנון רש"י לארבע מצוות נוספות: אסור חרישה בשבת ובשמיטה, אסור זריעה בשבת ובשמיטה, פסוי דם בעפר,

(יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בַּלְעָם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לְקֹב אֵיבִי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַת בְּרִיךְ:

יא ואמר בלק לבלעם מה עבדת לי למילט סנאי דברתיך והא ברבא מברכת להון:

כ"י מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וגו'. יש לומר, שבתגיבות אלו מתפנון רש"י לארבע מצוות נוספות: אסור חרישה בשבת ובשמיטה, אסור זריעה בשבת ובשמיטה, פסוי דם בעפר,

יב ואתה ואמר הלא ית דישיי יי בפומי יתה אטר למלא:

(יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבֵּר:

~ דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר ~

איני יכול לספור: תמת נפשי מות ישרים. מכאן תשובה למינים זכרם לאבדון, שהרי ברוח הקודש היה אומר דבריו, וקאמר שיהא סופו כישראל, אלמא יש תקנה לישראל לאחריית: תורה יא

לומר באותו רגע, אלא שמע מינה דבהתחלה תליא מילתא: תורה ט (י) ומספר את רבע ישראל. פירוש לשון רביעה, כלומר זרע העתידי לצאת מהם. דבר אחר לשון רביעית, לפי שראה ישראל שזכנים בארבעה דגלים אמר אפילו חלק רביעית שבהם

לומר דאין הדבר תלוי פיי־אם להתחיל הקללה בשעת הזעם. וכן נמי מוכח התיב (סנהדרין קה), דמטיק אמר רב יוחנן מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, בקש לומר לא יהיה להם בתי כנסיות, כמו שאפרש בסמוך. וכל אלו הקללות לא היה יכול

♦ יום חמישי ח' תמוז ♦

יג וַיֹּאמֶר לָהּ בַּלֵּק אֵימָא כַּעַן עִמִּי לְאַתֵּר
אֲחֵרֵן דְּתַחְזִיגָהּ מִמֶּנּוּ לְחֹדֶר קִצְתָּהּ תַּחְזִי
וְכֹלָה לֹא תַחְזִי וְתִלוּטָה לִי מִמֶּנּוּ:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בַּלֵּק לִדְ-נָא אֲתִי אֶל-מְקוֹם אַחֵר
אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַפְסֵם קִצְתֵּהוּ תִרְאֶה וְכֹלֹ לֹא
תִרְאֶה וְקַבְנֵ-לִי מִשָּׁם:

כ"ג • וְקַבְנֵ-לִי • לְשׁוֹן צְוּוּי: קִלְלָהּ לִי.

יד וַיִּדְבְּרָה לְחַקֵּל סְכוּתָא לְרִישׁ רַמְתָּא וּבָנָא
שְׂבָעָא מִדְּבַחֲזִין וְאַסְק תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל
מִדְּבַחָא:

(יד) וַיִּקְלְחֵהוּ שְׂדֵה צַפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבָעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

פְּרָצָה לְהַפְּרִיץ בִּישְׂרָאֵל מִשָּׁם, שְׁשָׁם מֵת מִשָּׁה. כְּסָבוֹר
שְׁשָׁם תַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם הִקְלָלָהּ, וְזוֹ הִיא הַפְּרָצָה שְׂאֵנִי
רוּאָה.

כ"ד • שְׂדֵה צַפִּים • מְקוֹם גְּבֵה הָיָה, שְׁשָׁם הַצּוּפָה
עוֹמֵד לְשֹׁמֵר אִם יָבֵא חֵיל עַל הָעִיר. רֹאשׁ הַפְּסָגָה •
בַּלְעָם לֹא הָיָה קוֹסֵם כְּבַלֵּק; רָאָה בַּלֵּק שְׁעֵתִידָהּ

טו וַיֹּאמֶר לְבַלֵּק אֲתַעֲפֵד הֵבֵא עַל עֲלֹתְךָ וְאָנָּא
אֲתַמְטִי עַד כָּא:

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל-בַּלֵּק הֲתִיַּצֵּב כֹּה עַל-עֲלֹתְךָ וְאָנֹכִי
אֲקַרְהָ כֹּה:

כ"ה • אֲקַרְהָ כֹּה • מֵאֵת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אֲקַרְהָ • לְשׁוֹן אֲתַפְּעֵל.

טז וַעֲרַע מִימַר מִן קְדָם יִי לְבַלְעָם וְשׁוּי
פְתַגְמָא בְּפוּמָה וְאִמַר תּוֹב לְוֹת בַּלֵּק וּבְדִין
תִּמְלַל:

(טז) וַיִּקְרַח יְהוָה אֶל-בַּלְעָם וַיִּשְׁעַם דְּבַר בְּפִיו וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֶל-בַּלֵּק וְכֹה תִדְבֹר:

לו לֹא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רְסֵן וְחִכָּה בְּפִיו, פְּאָדָם הַפּוֹקֵס
בְּחֵמָה בְּחִכָּה לְהוֹלִיכָהּ אֶל אֲשֶׁר יִרְצָה, אָמַר לוֹ:
עַל-כִּרְחֻךָ תִּשׁוּב אֶל בַּלֵּק.

כ"ו • וַיִּשְׁעַם דְּבַר בְּפִיו • וּמָה הִיא הַשְּׂמִימָה הַזֹּאת?
וּמָה חֶסֶר הַמְּקַרָּא בְּאִמְרוֹ: "שׁוּב אֶל-בַּלֵּק וְכֹה
תִּדְבֹר"? אֵלָּא בְּשִׁהָיָה שׁוּמַע שְׂאֵנִי נִרְשָׁה לְקַלֵּל,
אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֶצֶל בַּלֵּק לְצַעְרוֹ? (סְנַהֲרִין ק"ח) וְנִתַּן

יז וַאֲתָא לְוֹתָהּ וְהוּא מְעַתֵּד עַל עֲלֹתָהּ
וְרַבְרָבִי מוֹאָב עֲמָה וְאִמַר לָהּ בַּלֵּק מָא מְלִיל
יִי:

(יז) וַיָּבֵא אֵלָיו וְהֵנּוּ נֹצֵב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֲתוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ בַּלֵּק מַה-דְּבַר יְהוָה:

מִקְצָתָם וְלֹא נִשְׂאָרוֹ אֵלָּא מִקְצָתָם. מַה-דְּבַר ה' •
(כ"ז) לְשׁוֹן צְחֹק הוּא זֶה, פְּלוֹמֵר: אֵינְךָ בְּרִשׁוֹתְךָ.

כ"ז • וְשָׂרֵי מוֹאָב אֲתוֹ • וְלִמְעַלָּה הוּא אוֹמֵר: "וְכֹל-
שָׂרֵי מוֹאָב"? בִּינֵן שָׂרָאוֹ שְׂאִין בּוֹ תַקְוָה, הִלְכוּ לָהֶם

יח וַיִּנְטַל מִתְּלָהּ וְאִמַר קוּיִם בַּלֵּק וַיִּשְׁמַע אֲצִית
לְמִימְרֵי בַר צְפּוֹר:

(יח) וַיִּשְׁאֵא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּיִם בַּלֵּק וַיִּשְׁמַע הָאֲזִינָה
עַדִּי בְּנֵו צְפּוֹר:

מִקְרָא הוּא זֶה, כְּמוֹ (תְּהִלִּים קד): "חִיתוֹ יַעֲר", (בְּרַשִׁית א):
"וְחִיתוֹ-אֲרָץ", (תְּהִלִּים קד): "לְמַעַנֵּנוּ מִיִּם".

כ"ח • קוּיִם בַּלֵּק • בִּינֵן שָׂרָאָהּ מִצְחָק בּוֹ, נִתְּפִנֵן
לְצַעְרוֹ: עֲמַד עַל רִגְלֵיךָ, אֵינְךָ רִשָּׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוּחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם. בְּנֵו צְפּוֹר • לְשׁוֹן

יט לא איש אל ויכזב ובן־אדם ויתנחם והוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: (יט) לא איש אל וגו' • כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שכעה אמות, ואתה סבור להמיתם

כ"ט • לא איש אל וגו' • כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שכעה אמות, ואתה סבור להמיתם (כ) הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה: כ"ט • הנה ברך לקחתי • אתה שואלני "מה־דבר

הגוֹזֵל וְאוֹמֵר: אֵל תִּירָא פִּי לֹא תַעֲנֶנּוּ, שְׁלוֹם יִהְיֶה לְךָ - מִרְגִּיזֵי הוּא לְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְאֵין לֹאמֵר "בְּרַךְ" שֵׁם דָּבָר, שְׂאֵם פֶּן הִיָּה נִקְוֵד בְּפִתּוּחַ קֶטֶן (ר"ל: סְגוּלַת תַּחַת הַרִּי"ש) וְטַעֲמוֹ לְמַעֲלָה, אֲבָל לִפִּי שֶׁהוּא פֶּעַל, הוּא נִקְוֵד קֶמֶץ קֶטֶן (צִירִי) וְטַעֲמוֹ לְמַטָּה.

כ"א אסתפלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות שקר בישראל מימרא דיי אלההון בסעדהון ושכינת מלכהון ביניהון: (כא) לא־הביט און ביעקב ולא־ראה עמל בישראל יהוה אלהיו עמו ותועת מלך בו:

כ"ב אסתפלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות שקר בישראל מימרא דיי אלההון בסעדהון ושכינת מלכהון ביניהון: (כב) אל מוציאם ממצרים בתועפת ראם לו: כ"ב • לא־הביט און ביעקב וגו' • פתרגומו. דבר אחר: אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה. לא הביט • הקדוש־ברוך־הוא און שביעקב, ששששן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובצמלן, שהן עוברים על דתו. עמל לשון עברה, כמו (ט ט) "הרה עמל", (ט ט) "פי אתה

כ"ג אסתפלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות שקר בישראל מימרא דיי אלההון בסעדהון ושכינת מלכהון ביניהון: (כג) אל מוציאם ממצרים בתועפת ראם לו: כ"ג • אל מוציאם ממצרים • אתה אמרת: "הנה עם יצא ממצרים", לא יצא מעצמו, אלא האלהים הוציאם. בתועפת ראם לו • בתקף רום וגבה שלו. וכן (איוב כב) : "וכסף תועפות" - לשון מעוז המה.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שמות כו ט) ותעוף. וכן תעפה בבקר תהיה (איוב יז ט), שתהא אור שלך כפול מאור הבוקר. ומדמה הקדוש־ברוך־הוא לראם, כדי להאזין לבני אדם. וכן הוא נמשל לארי, [אחרי] ה' [ילכו] כארנה ישאג (הושע יא ט), ארנה שאג מי לא יירא (עמוס ג ח) תורה כג

חיבה ורעות. ונהו דבר גדול פי חזק הוא המוציאם ממצרים. אל, לשון חזק, כמו ואת אילי הארץ לקח (יחזקאל יז יא) תורה כב (כב) בתועפת ראם לו. כלומר בפלי בפלים, כחו כפול משל ראם. תועפות לשון כפלות, כדמתרגמינן וכפלת

(כ"ב) הנה ברך לקחתי. קבלתי ברכה מאת הקדוש־ברוך־הוא לברך את ישראל. וברך ולא אשיבנה. כלומר ואברך אותם ולא אשיב הברכה מהם. ודין הוא שיברכם, שהרי לא הביט און ביעקב, ולפיכך ותועפת מלך בו, לשון

(כג) כִּי לֹא־נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֹאמַר לַיַּעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה־פֶּעַל אֵל:
 כג אָרִי לֹא נַחֲשֵׂא צָכֹן דִּי־יֻטַּב לְדָבִית יַעֲקֹב
 וְאָרִי לֹא קָסְמֵיא רַעַן בְּרַבּוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל
 כְּעַדְדִן יִתְאַמֵּר לַיַּעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מָה עֶבֶד
 אֱלֹהֵא:

לְשׁוֹן עֲתִיד, אֵלֵא לְשׁוֹן הַנְּה: אֵינֶן צְרִיכִים לַמְנַחֵשׁ וְקוֹסֵם, כִּי בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ לְהֵאמֵר לַיַּעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה פֶּעַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמַה גְּזוֹרֹתָיו בְּמָרוֹם, אֵינֶן מְנַחֵשִׁים וְקוֹסְמִים, אֵלֵא נִמְסַר לָהֶם עַל־פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גְּזֵרַת הַמְּקוֹם, אוֹ אוֹרִים וְתַמִּים מַגִּידִים לָהֶם. וְאוֹנֶקְלוֹס לֹא תַרְגָּם כֵּן.

כ"ג « כִּי לֹא־נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב • כִּי רְאוּיִים הֵם לְכַרְכְּהָ, שְׂאִין בְּהֵם מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים. כָּעֵת יֹאמַר לַיַּעֲקֹב וְגו' • עוֹד עֲתִיד לְהֵיטוֹת עֵת כָּעֵת הַזֹּאת, אֲשֶׁר תִּגְלֶה חֲבֵטָן לְעֵין כָּל, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵינִי לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו וּמְחִיצָתָן לְפָנִים מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרַת, וְהֵם יִשְׁאֲלוּ לָהֶם: מַה פֶּעַל אֵל, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל): "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרֶיךָ". דְּבַר אַחַר: "יֹאמַר לַיַּעֲקֹב" - אִינוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 266)

לְשׁוֹן אֲרֵעִי וְטַמְאָה. וְהֵינּוּ, שֶׁבִּלְעָם הִיָּה לְמַטָּה מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרַת. מוֹבֵן אִפּוֹא, שֶׁמִּבְּחִינְתּוֹ יִשְׁנֶה חֲשִׁיבוֹת מִיְחַדָּת בְּכָף שִׁישְׂרָאֵל הֵם לְמַעְלָה מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרַת.

וּמְחִיצָתָן לְפָנִים מִמְּחִיצַת מְלֶאכֵי הַשָּׁרַת (רש"י כג, כג) רש"י פֶּרַשׁ לְעֵיל (ויקרא א, א) שֶׁמְּלֶאכֵי הַשָּׁרַת מִשְׁתַּמְשִׁין בְּלְשׁוֹן "וַיִּקְרָא", וְאֵלוֹ בְּנִבְיָאֵי הָאֱמוּנוֹת נֶאֱמַר לְשׁוֹן "וַיִּקְרָא",

כד הָא עֲמָא כְּלִיתָא שְׂרִי וּכְאָרִיא יִתְנַטֵּל לֹא יִשְׂרִי בְּאַרְעָה עַד דִּי־קָטוּל קָטוּל וְנִכְסֵי עֲמָמֵיא יִירַת:
 כד הָא עֲמָא כְּלִיתָא שְׂרִי וּכְאָרִיא יִתְנַטֵּל לֹא
 יִשְׂרִי בְּאַרְעָה עַד דִּי־קָטוּל קָטוּל וְנִכְסֵי
 עֲמָמֵיא יִירַת:

(כד) הֵן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וּכְאָרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא עַד־יֵאכַל טֶרֶף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה:
 כ"ד « הֵן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְגו' • כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין מִשְׁיַנְתֵּם שְׁחִרִית, הֵן מִתְגַּבְּרִים כְּלָבִיא וּכְאָרִי לְחֹטֵף אֶת הַמְּצוּוֹת: לְבַשׁ צִיצִית, לְקַרָּא אֶת שְׁמַע וְהַנִּיחַ תְּפִלִּין. לֹא יִשְׁכַּב • כִּלְיָה עַל מִשְׁתּוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמְחַבֵּל כֹּל מִזִּיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. כִּיצַד? קוֹרָא אֶת שְׁמַע עַל מִשְׁתּוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בְּיַד הַמְּקוֹם. כֹּא מַחְנֶה וְגַיִס לְהַזִּיקֵם - הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹמְרָם

וְנִלְחֵם מִלְחָמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילֵם חַלְלִים. דְּבַר אַחַר: הֵן־עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְגו', כְּתַרְגוּמוֹ. וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה • (במ"ה) נִתְנַבֵּא שְׂאִין מִשָּׁה מֵת עַד שֶׁיִּפְּיֵל מִלְכֵי מְדִין חַלְלִים, וְיִהְיֶה הוּא עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע א): "וְאֶת־בִּלְעָם כֵּן־בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הִרְגוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֹב אֶל־חַלְלֵיהֶם".

כ"ה « וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קָב לֹא גַם־כֶּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:
 כ"ה « וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קָב לֹא
 גַּם־כֶּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:

כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא
 תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:

כ"ז « גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם" רֵאשׁוֹן מוֹסַף עַל גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (כ"א א):

גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם כְּחוֹר גַּם בְּתוֹלָה".

כ"ז « גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם" רֵאשׁוֹן מוֹסַף עַל גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (כ"א א):

כ"ו וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בְּלֶק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יִדְבַר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

כ"ו וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בְּלֶק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
 לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יִדְבַר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

כ"ו וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בְּלֶק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

כ"ו וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בְּלֶק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ז « גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם" רֵאשׁוֹן מוֹסַף עַל גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (כ"א א):

כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ז « גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם" רֵאשׁוֹן מוֹסַף עַל גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (כ"א א):

כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ז « גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם" רֵאשׁוֹן מוֹסַף עַל גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (כ"א א):

כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ה וַיֹּאמֶר בְּלֶק אֶל־בִּלְעָם אֵף מִיֵּלֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אֵף כֶּרֶכָּא לֹא תִכְרַכְנוּן:
 כ"ז « גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ • גַּם" רֵאשׁוֹן מוֹסַף עַל גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנִי עַל גַּם" רֵאשׁוֹן. וְכֵן (כ"א א):

♦ יום שישי ט' תמוז ♦

כז ואמר בלק לבלעם איתא קצן אדברנה
לאמר אחרון מאים יהי רצוא מן קדם יי
ותלוטה לי מתמן :

(כז) ויאמר בלק אל-בלעם לכה-נא אקחך אל-מקום
אחר אולי יישר בעיני האלהים וקבתו לי משם:

כט יי וקבתו לי • אין זה לשון צווי וכמו "וקבנו", אלא לשון עתיד: אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם,
מלדיר"ש בלעז (דוא זאלסט שעלטען).

כח ודבר בלק ית בלעם ריש ומתא
דמסתקיא על אפי בית ישימון :

(כח) ויקח בלק את-בלעם ראש הפעור הנשקף
על-פני הישימון:

כט ואמר בלעם שמה. אמר: שמה הקלה תחול עליהם משם? וכן
כל החוזים בפוכבים - רואים ואין יודעים מה רואים.

כט יי וראש הפעור • קוסם גדול היה בלק, וראה
שהן עתידין ללקות על-ידי פעור, ולא היה יודע

לט ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבועא
מדבחינ ואתקין לי הכא שבועא תורין
ושבועא דכרין :

(לט) ויאמר בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבועה
מזבחת והבן לי בזה שבועה פרים ושבועה אילים:

לז ועבד בלק קמא די אמר בלעם ואסק תור
ודבר על כל מדבחה :

(לז) ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל
במזבחה:

א וחזא בלעם ארי תקין קדם יי לברכא ית
ישראל ולא הלך בזמן בזמן אלהו לקדמות
נחשיא ושווי למדברא אפוהי :

כד (א) וירא בלעם כי טוב בעיני יהוה לברך
את-ישראל ולא הלך בפעם-בפעם לקראת נחשים
וישת אל-המדבר פניו:

כז ואמר בלעם רוצה ולא רוצה לקללם. אזכיר
עונותיהם, והקלה על הנזפרת עונותיהם תחול.
וישת אל-המדבר פניו • כתרגומו.

כז יי וירא בלעם פי טוב וגו' • אמר: איני צריך
לבדק עוד בהקדוש-ברוך-הוא, כי לא יחפץ לקללם.
ולא הלך בפעם-בפעם • כאשר עשה שתי פעמים.
לקראת נחשים • לנחש אולי יקרה ה' לקראתו

ב וחזק בלעם ית ענהי וחזא ית ישראל
שרן לשבטוהי ושרת עלוהי רוח נבואה מן
קדם יי :

(ב) וישא בלעם את-עיניו וירא את-ישראל שכן
לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים:

מערבין, ראה שאין פתחיהם מכניין זה כנגד זה,
שלא יציץ לתוף אהל חברו. ותהי עליו רוח
אלהים • עלה בלבו שלא יקללם.

כט יי וישא בלעם את-עיניו • בקש להכניס בהם
עין רעה, וברי יש לך ג' מדותיו: עין רעה ורוח
גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה (אבות פ"ה) • שכן
לשבטיו • ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואין

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

שכינה עליו והכריחו בעל-פירחו
לברכם: תורה ב

לברכם, והסכים הקדוש-ברוך-הוא
על ידו, שנאמר ותהי עליו רוח
אלהים. אי נמי רצה לקללם, ושרתה

כד (א) ולא הלך וכו'. לקראת
נסיונות, לפי שידע הוא שלא יועילו
בפירשתו לעיל (כג כג) אלא נתכוון

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 84)

שאינ פתחי אהליהם מכונים זה כנגד זה (רש"י כד, ב) גם בשעה שאדם מצוי בדירת עראי, אהל, עליו להקפיד על כליי הציניעות במילואם. לאפוקי מן המקלים בעניני

(ג) וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שאתם העין:
גוינטל מחלה ואמר אמר בלעם ברה בעור ואמר גברא דשפיר חזי:

כ"י • בנו בער • כמו (תהלים קיד): "למענינו מים". ומדרש אנדה: (סנהדרין ק"ה) שניהם היו גדולים מאבותיהם; בלק בנו צפור - אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול מאביו בנביאות - מנה בן פרס היה. **שאתם העין** • עינו נקרה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח, ולשון משנה הוא, כדי שישתם ויגב. (ע"ז טט). ורבותינו אמרו: לפי שאמר: ומספר את רבע ישראל,

(ד) נאם שמע אמריאל אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים:
דאמר דשמע מימר מן קדם אל וחזי מן קדם שדי חזי שכיב ומתגלי לה:

כ"י • נפל וגלוי עינים • פשוטו בתרגומו, שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו: כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמד על רגליו,

(ה) מה טבו אהליך יעקב משפנתיהך ישראל:
הא טבא ארעך יעקב בית מישריך ישראל:

כ"י • מה טבו אהליך • על שראה פתחיהם שאינן מכונין זה מול זה. משפנתיהך • תניויתיהך, בתרגומו. דבר אחר: "מה טבו אהליך", מה טבו - אהל שילה ובית עולמים בישובן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר

(ו) בנחלים נפיו בגנת עלי נהר באהלים נטע יהוה בארזים עלי מים:
וכנחלין דמדברין בגנת שקנא דעל פרת כבוסמא דנציב יי פארזין דנציבין על מרא:

כ"י • בנחלים נטעו • שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק. אמרו רבותינו: מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם, כשאמר להשית אל המדבר פניו. וכשהפך המקום את פיו, ברכם מעין אותם קללות שבקש לומר כו', כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קה). **באהלים** • בתרגומו: לשון (תהלים

דעת זקנים מעבלי התוספות - עוז והדר

(ה"ו) מה טבו אהליך יעקב איתמר בחלק (סנהדרין קה), אמר רבי אלעזר מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר **מה טבו אהלים** • לא תשרה עליהם שכניה, אמר **משפנתיהך ישראל**. לא תהיה מלכותם נמשכת, אמר **בנחלים נטעו**. לא יהיה להם ויתים וכרמים, אמר **בגנת עלי נהר**. לא יהיה ריחם נודף, אמר **באהלים נטע ה'**. לא יהיה להם מלכים בעלי קומה, אמר **בארזים עלי מים**. (אמר) לא יהיה להם מלך בן מלך, אמר **יזל מים מדליו**. לא תהא מלכותם שולטת

(ז) וַיֹּלְמִים מִדְּלִיּוֹ וַזְרָעוּ בְּמַיִם רַבִּים וַיְרֵם מֵאֲנָג מִלְכָּה מִלְכּוֹ וַתִּנְשֵׂא מִלְכָתּוֹ:

כ"ז - מְדַלְיוֹ • מְבָאֲרוֹתָיו. וּפְרוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ. וַזְרָעוּ בְּמַיִם רַבִּים • לְשׁוֹן הַצְּלָחָה הוּא זֶה - וַזְרָעוּ פְּזָרַע הַזְרוּעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיְרֵם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ • מִלֶּךְ

(ח) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפֶת רָאֵם לוֹ יֹאכֵל גוֹיִם צָרִיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרַם וְחֲצִיו יִמְחֵץ:

כ"ח - אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם • מִי גוֹרֵם לָהֶם הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת? אֵל הַמוֹצִיאִם מִמִּצְרַיִם בְּתַקְףֵהוּ וְרוּם שְׁלוֹ, יֹאכֵל אֶת הַגּוֹיִים שֶׁהֵם צָרָיו. וְעַצְמֹתֵיהֶם • שֶׁל צָרִים. יִגְרַם • מִנְחָם פָּתַר בּוֹ לְשׁוֹן שְׂבִירָה, וְכֵן (צַפְנִיָּה א): "לֹא גָרְמוּ לַבְּקָר", וְכֵן (יִחְזַקְאֵל כג): "וְאֶת־תְּרַשְׁיָה תִּגְרַמִּי". וְאֵי אֹמֵר לְשׁוֹן עֵצִים הוּא, שֶׁמִּגְרַר הַבֶּשֶׂר בְּשִׁנּוֹ מְסַבֵּיב וְהַמֶּחַ שֶׁבְּפָנָיו וּמַעֲמִיד הָעֵצִים עַל עַרְמִימוֹתָיו. וְחֲצִיו יִמְחֵץ • אֲוֹנְקָלוּס תַּרְגָּם: חֲצִיו

(ט) פָּרַע שָׁכַב בְּאָרְזוֹ וּכְלָבִיא מִי יְקִימְנוּ מְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אַרְוֹר:

כ"ט - פָּרַע שָׁכַב בְּאָרְזוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: יִתְיַשְׁבוּ בְּאֲרָצָם בְּכַח וּבְגִבּוֹרָה.

(י) וַיַּחֲרֵאֲךָ בָּלָק אֶל־בַּלְעָם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בַּלְעָם לֵקֵב אִיבִי קְרִאתֶיךָ וְהִנֵּה בִרְכָתְךָ בְּרֹךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:

כ"י - וַיִּסְפַּק • הִכָּה זֶה עַל זֶה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

וַיְרֵם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ. יְרוּם מִלְכּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵאֲנָג, כְּמוֹ שֶׁמִּצְיָנוּ שֶׁמֶלֶךְ רֹאשׁוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּהְיִינוּ שְׂאוֹל הֶרֶג עֲמֶלֶק (שְׂמוּאֵל א' טו ז). וְכָל מַלְכֵי עֲמֶלֶק קְרוּיִין אֲנָג, וְכָל מַלְכֵי מִצְרַיִם קְרוּיִין פְּרָעָה, וְכָל מַלְכֵי פְּלִשְׁתִּים קְרוּיִין אֲבִימֶלֶךְ:
וַתִּנְשֵׂא מִלְכָתּוֹ. שֶׁל יִשְׂרָאֵל: תוֹרָה ז
(ח) יֹאכֵל גוֹיִם צָרָיו. כְּלוֹמֵר, יִשְׂרָאֵל יִכְלֶה הַגּוֹיִם שֶׁהֵם צָרָיו:
וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרַם. בְּאֲדָם שְׂאוֹכֵל בֶּשֶׂר וְאַחֲרֵי־כֵן אוֹכֵל הָעֵצִים וְאֵינוֹ מְשִׁיר כְּלוּם: תוֹרָה ט

וְלִהְרַחֲקֶיכֶם, כְּדָאֵמַר (שם טו ז) הִרְחִיבִי מְקוֹם אֲדֹלָף וְגו':
בְּאֲהָלִים נָטַע ה'. בְּאוֹתָן וְרִיעוּת חֲשׂוֹבוֹת שֶׁנָּטַע ה' בְּגֵן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב ח) וַיִּטַע ה' אֱלֹהִים גֵּן עֵדֶן מִקְדָּם, שֶׁגִּדְּלִין וּמִתְבַּרְכִּין:
יֹל מַיִם מִדְּלִיּוֹ. כְּמוֹ הַרִים נִזְלוּ (שׁוֹפְטִים ה ח), כְּלוֹמֵר יִתְנַסְּפוּ מַיִם מִמְּקוֹם שֶׁהֵם יוֹלְדִים, כְּלוֹמֵר יִרְבֶּה חֵיל מִזְרָעוֹ, כִּי חֲיִילוֹת נִמְשְׁלוּ לַמַּיִם, כְּמוֹ (הַמַּיִם) [אֵת מִי הַנְּהַר] הֶעֱצוּמִים אֵת מֶלֶךְ אֲשׁוּר (ישעיה ח ז), כְּלוֹמֵר יֵצֵא חֵיל מִזְרָעוֹ, וְזָרַעוֹ יִהְיֶה בְּמַיִם רַבִּים שִׁיגְדְלוּ מְאוֹד:

בְּאוֹמוֹת, אָמַר וַזְרָעוּ בְּמַיִם רַבִּים. לֹא תִהְיֶה מִלְכּוֹתָם עִזָּה, אָמַר וַיְרֵם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ. לֹא תִהְיֶה קִימָה לְמִלְכּוֹתָן, אָמַר וַתִּנְשֵׂא מִלְכָתּוֹ. אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, וְכֵלֶן חֲרוּזֵי קְלָלָה חוּץ מִבִּתֵּי כְּנִסְיֹת וּבִתֵּי מִדְרָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג א) וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֵת הַקְּלָלָה לְבָרְכָהּ, קְלָלָה וְלֹא קְלָלוֹת:
דְּבַר אַחַר, בְּנִחְלִים נְשִׂיו, (לְשׁוֹן נְטִיו) לְשׁוֹן נְטִיָּה שִׁיף בְּנִחְלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו יא) הִנְנִי נֹטֵה אֵלֶיךָ כְּנִהַר שְׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁהַנְּחָלִים נוֹטִים וּמִתְפַּשְׁטִים לְכָאן וּלְכָאן כְּשֶׁגִּדְּלִים, כֵּן יִשְׂרָאֵל יִפְרוּ וְיִרְבּוּ וַיְהִיו צְרִיכִים לְפִשְׁט אֲהָלִים

יז חזיתה ולא כען סכיתה ולא איתוהי קריב
כד יקום מלכא מייעקב ויתרבא משיחא
מישראל ויקטול ויבדיל מואב וישלוט בכל
בני אנשא :

(יז) אַרְאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרֵךְ בּוֹכֵב
מֵיַעֲקֹב וְקָם שִׁבְטֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִין פְּאֲתֵי מוֹאָב
וְקָרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת:

שני חבליים להמית וגו'... וקרקר לשון קורה, כמו
(מ"ב יט) "אני קרתי", (ישעיה נא) "ומקבת בור נקרתי",
(משלי ל): "קררה עורבי נחל". פורייר בלע"ז.
כל-בני-שת. כל האמות, שכלם יצאו מן שת בנו
של אדם הראשון.

כט"א אַרְאֵנוּ • רואה אני שכחו של יעקב וגדלתו,
אף לא עתה הוא אלא לאחר זמן. דרך פוכב •
כתרגומו, לשון (איכה ב): "דרך קשתו"; שהפוכב עובר
כחץ. ובלע"ז דישטינט, פלומר, יקום מזל. וקם
שכט • מלך רודה ומושל. ומחזין פאתי מואב • זה
דרך, שנאמר בו (שמואל ב ח): "השכב אותם ארצה וימדד

יח ויהי אדום ירמא ויהי ירמא שיעיר לבעלי
דכבויה וישראל יצלה בנכסין :

(יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו
וְיִשְׂרָאֵל עֵשָׂה חֵיל:

כט"א וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו • לאויביו ישראל.

יט ויחיות חד מדבית יעקב ויבד משוב
מקרית עממא :
(תהילים עב): "וינרד מים עד-ים", (עובדיה): "ולא-יהיה
שריד לבית עשו".

(יט) וַיִּרְדַּ מֵיַעֲקֹב וְהָאֵבִיד שְׁרִיד מְעִיר:

כט"א וַיִּרְדַּ מֵיַעֲקֹב • ועוד יהיה מושל אחר מייעקב.
והאביד שריד מעיר • מעיר החשובה של אדום
והיא רומי. ועל מלך המשיח אומר כן, שנאמר בו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 283)

- מעצמו של יער יכנס בתוך הגרן להיות בית יד ויקצצו
בו את היער). ואף כאן: בלעם, נביא אמות העולם, מתנבא
על מפלת האמות ושליטת מלך המשיח עליהם.

ועל מלך המשיח אומר כן (רש"י כד, יט) רז"ל אמרו,
שעובדיה הנביא, שהיה גר אדומי, התנבא על מפלת אדום
באחרית הימים, ו"עלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר
עשו", כי "מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא" (אבא = יער

כ וחזא ית עמלקאה ונטל מתלה ואמר ריש
קרביא דישראל הרה עמלקאה וסופה
לעלמא ייבד :

(כ) וַיִּרְא אֶת־עַמְלָק וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם
עַמְלָק וְאַחֲרֵיתוֹ עַד־י אֲבָד:

בישראל, וכן תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם,
שנאמר (דברים כח): "תמחה את-זכר עמלק".

כט"א וַיִּרְא אֶת־עַמְלָק • נסתכל בפרענותו של עמלק.
ראשית גוים עמלק • הוא קדם את כלם להלחם

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ניבא, שנאמר (שמואל ב ח ט) ויך את
מואב וימדדם בחבל וגו';
וקרקר כל בני שת. האומות, כדפירש
רש"י. ואין ישראל בכלל, שהרי
ברשישה דקרא תלה הממסלה
בישראל: תורה יח
(יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה • שהיו עבדים
לדרך נושאי מנחה (ראה שמואל ב' ח יד):
וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו • שיעיר יהיה
ירושפה לאויביו: תורה יט

עליו. כף בלעם האויב אומר כי
הישועה רחוקה, אבל האוהב אומר
(שעיה נז א) שמרו משפט ועשו צדקה
כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי
להגלות (ילקוט רמז תשעא):
דרך פוכב מייעקב. נתחזק המושל של
יעקב. דרך לשון חזק, כמו תדרכי
נכשי עז (שופטים ח כא):
וקם שכט מישראל. חזק, שימחן
פאתי מואב, של מואב. פאתי, לשון
היתה לראש פנה (תהלים קיח כב). ועל דרך

(יז) אַרְאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא
קָרוֹב. אני שר ומענין הדבר, ולא
יהיה בקרוב ודרך [רחוק] הוא. אף
משה לא אמר כן, אלא כי קרוב יום
אידם, של אומות העולם, וקח
עתדת למו (דברים לב לה). משל למלך
המהלך בדרך ועמו אוהבו ושונאו,
צמא המלך למים, האויב אמר לו
רחוקים אנו למים כדי לצערנו,
האוהב אמר אדוני המלך רכב כי
קרוב לנו המים כדי להשיב נפשו

(כא) וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךָ וְשִׁים בְּסַלַע קַנָּה:
 כא וַיֵּרָא ית שלמאה ונטל מתלה ואמר
 תקיף בית מושבך ושיי בכרך תקיף מדוך:
 מושבך ושיים בסלע קנה:

כ"א - וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי • לפי שהיה קיני תקוע אצל
 עמלק, פִּעֲנָן שְׁנָאֶמֶר (שמואל א טו): "ויאמר שאול
 אל־הקיני וגו'" - הַזְכִּירוּ אַחַר עַמְלָק. נספכל בגדלתם
 של בני יתרו, שְׁנָאֶמֶר בָּהֶם (דה"א ב): "תִּרְעַתִּים שִׁמְעֵתִים
 שׁוֹכְתִים". אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךָ • תמה אני מהיכן זכית
 לָכֶּךָ? הֲלֹא אַתָּה עַמִּי הֵייתָ בַעֲצַת (שמות א): "הִבֵּה
 נַחֲמָכֶּמָה לוֹ", וְעַתָּה נִתְיַשְׁבֶּת בְּאֵיתָן וּמְעוֹז שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל.

(כב) כִּי אִם־יְהִיֶּה לְבַעַר קִיָן עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךָ:
 כב ארי אם יהי לשאאה שלמאה עד מא
 אתוראה לשבך:

כ"ב - כִּי אִם־יְהִיֶּה לְבַעַר קִיָן וְגו' • אֲשֶׁרִיךְ שֶׁנִּתְקַעַתָּ
 לְתַקְּךָ זֶה, שְׁאֵינְךָ נִטְרָד עוֹד מִן הָעוֹלָם, כִּי אִף אִם
 אַתָּה עֵתִיד לְגָלוּת עִם עֲשָׂרַת הַשִּׁבְטִים וְתִהְיֶה לְבַעַר
 מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְיַשְׁבֶּת שָׁם, מַה בְּכֶךָ? עַד־מָה אֲשׁוּר
 תִּשְׁבֶּךָ • עַד הֵיכָן הוּא מְגַלָּה אוֹתָךְ? שְׂמָא לְחַלַּח
 וְחִבּוּר? אֵינן זֶה טְרוֹד מִן הָעוֹלָם אֲלָא טְלוּטוּל מִמָּקוֹם
 לְמָקוֹם, וְתָשׁוּב עִם שְׂאָר הַגְּלִיּוֹת.

(כג) וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יְחִיָּה מִשְׁמוֹ אֵל:
 כג ונטל מתלה ואמר וי לחיבאי דיהון פד
 יעבד אלהא ית אליו:

כ"ג - וַיֵּשֶׂא מִשָּׁלוֹ וְגו' • בֵּינָן שֶׁהַזְכִּיר אֶת שְׁבִיבַת
 אֲשׁוּר, אָמַר. אוֹי מִי יְחִיָּה מִשְׁמוֹ אֵל • מִי יְכוּל
 לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ מִשׁוּמוֹ אֶת אֱלֹהִים, שְׂלֵא יְשִׁים עָלָיו
 הַגּוֹזֵר אֶת אֱלֹהִים; שְׁיַעֲמַד סִנְחַרִּיב וַיְבַלְבַּל אֶת כָּל
 הָאֲמוֹת, וְעוֹד יְכוּאוּ צַיִם מִיַּד כְּתִיבִים - וַיַּעֲבְרוּ כְּתִיבִים
 שֶׁהֵן רוֹמִיִּים בְּבִינָיִת גְּדוּלוֹת עַל אֲשׁוּר.

(כד) וְצַיִם מִיַּד כְּתִיבִים וְעַנּוֹ אֲשׁוּר וְעַנּוֹ־עֶבֶר וְגַם־הוּא עַד־י אֲבָד:
 כד וסיען יצטרחן מרומאי ויענון לאתור
 וישמעבדון לעבר פרת ואף אנון לעלמא
 ייבדון:

כ"ד - וְעַנּוֹ אֲשׁוּר וְעַנּוֹ־עֶבֶר • וְעַנּוֹ אוֹתָם שְׁבַעֲבָר
 הַנְּהָר. וְגַם־הוּא עַד־י אֲבָד • וְכֵן פִּירֵשׁ (דניאל ט): "עַד
 דִּי קִטִּילַת חִיּוֹתָא וְהוּבַד גְּשְׁמָה". וְצַיִם • סְפִינּוֹת
 הַגּוֹזֵר אֶת אֱלֹהִים; שְׁיַעֲמַד סִנְחַרִּיב וַיְבַלְבַּל אֶת כָּל
 הָאֲמוֹת, וְעוֹד יְכוּאוּ צַיִם מִיַּד כְּתִיבִים - וַיַּעֲבְרוּ כְּתִיבִים
 שֶׁהֵן רוֹמִיִּים בְּבִינָיִת גְּדוּלוֹת עַל אֲשׁוּר.

(כה) וַיִּקַּם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמָקוֹמוֹ וְגַם־בָּלַק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ:
 כה וקם בלעם ואלך ותב לאתרה ואף בלק
 אזל לארחה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ"ב) - וַיֵּרָא אֶת עַמְלָק, וּכְתִיב וַיֵּרָא
 אֶת הַקִּינִי וְגו'. שְׁתֵּי אִימּוֹת הִלְלוּ נִקְט
 בַּיַּחַד, לְפִי שֶׁעַמְלָק הָיָה רֵאשִׁית
 לְשִׁנְאָה, וְקִינֵי רֵאשִׁית לְאַהֲבָה, שֶׁעַל
 יָדוֹ הוֹעֲמֵדוּ שְׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת.
 וְלִשְׁנֵיהֶם מִפְּרֵשׁ תַּגְּמוּלָם, עַמְלָק עַד־י
 אֲבָד, וְקִינֵי אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךָ וְשִׁים בְּסַלַע
 קַנָּה. וְשִׁים, שֵׁם דָּבָר. כְּלוּמַר, וְשִׁימַת
 מוֹשֶׁבֶךָ קִיָן שְׁלֵף יְהִיָּה בְּסַלַע: תוֹרָה כִּב
(כ"ג) כִּי־אִם יְהִיָּה לְבַעַר קִיָן, כְּלוּמַר,
 כְּשִׁיְהִיָּה לְבַעַר קִיָן, כְּשִׁיִּלְכוּ בְּגָלוּת:
 עַד מָה אֲשׁוּר. כְּלוּמַר עַד מִתֵּי יְהִיָּה
 דָּבָר זֶה, לִימּוֹן אֲרוּךְ, וְלֹא תִהְיֶה כִּי־אִם
 בְּשִׁבְיָה, שְׁהִרֵי אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךָ, וְלֹא
 תִהְיֶה נִבְעָר וְנִאֲבָד מִן הָעוֹלָם כְּמוֹ
 עַמְלָק. לְפִיכֶךָ הַמְרִיב בָּהֶם שׁוֹטֵה
 וְהַמְשַׁלֵּים עִמָּהֶם חֲכָם: תוֹרָה כִּב
(כ"ג) וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יְחִיָּה מִשְׁמוֹ אֵל.
 בְּפֶרֶק חֵלֶק (סנהדרין קו), אָמַר רִישׁ לְקִיש
 אוֹי לְמִי שִׁמְחִיָּה עֲצָמוֹ (בשום) [בשם]
 אֵל, אִי נָמִי בְּשׁוּם אֱלֹהִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן
 אוֹמֵר אוֹי לָהּ לְאוּמָה שֶׁתִּמְצָא בְּשַׁעֲהָ
 שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה פְדִיּוֹן
 לְבָנָיו, מִי מְטִיל כְּסוּתוֹ בֵּין לְבִיא
 לְלְבִיָּאָה בְּשַׁעֲהָ שְׁנֹקְקִין זֶה לְזֶה. דָּבָר
 אַחֵר, שֶׁהָיָה מְקוּנָן וְאוּמַר, אוֹי מִי יוּכַל
 לְחַיּוֹת מֵאוּתָהּ שִׁימָה שְׁשִׁים הַקְּדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָם. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים
 נִיבָא: תוֹרָה כִּב
(כ"ד) וְצַיִם מִיַּד כְּתִיבִים. וּסְפִינּוֹת גְּדוּלוֹת
 מִיַּד אֲרַמִּיִּים יוֹצֵאִים, כְּמוֹ וְצִי אֲדִיר לֹא
 יַעֲבֹרָנּוּ (ישעיה לג כא):
וְעַנּוֹ אֲשׁוּר, וְאִף־עַל־פִּי שְׂאֲשׁוּר יִגְדַּל,
 כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְעִיל עַד מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךָ:
וְעַנּוֹ עֶבֶר, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְגַם הוּא עַד־י אֲבָד, וְגַם הוּא, לְאַחַר
 שִׁימְשׁוּל אֲרָם בְּכָל הָעוֹלָם, לְעַד יְהִי
 נִאֲבָד בִּימֵי מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים. וְעַל שְׂרָאָה
 כָּל הָאוּמוֹת כְּלוֹת לִימּוֹת הַמְּשִׁיחִים, הָיָה
 מְקוּנָן וְאוּמַר אוֹי מִי יְחִיָּה מִשְׁמוֹ
 אֵל: תוֹרָה כִּב

(1) והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו
את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני
ישראל והמה בכים פתח אהל מועד:

כדאיתא התם. והמה בכים • נתעלמה ממנו הלכה
(כל הבועל ארמית קנאין פוגעין בו). געו פלם
בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא, שגאמר
(שמות לב): "ויטחן עד אשר דק וגו'", וכאן רפו ידיו?
אלא כדי שיבא פינחס ויטל את הראוי לו. (סנהדרין

• שם

כ"י) • והנה איש וגו' • נחבקצו שבטו של שמעון
אצל זמרי, שהיה נשיא שלהם, ואמרו לו: אנו נדונין
במיתה ואתה יושב וכו'? כדאיתא באלו הן
הנשפין' (סנהדרין פב). • את המדינית • כזכי בת צור.
לעיני משה • אמרו לו: משה, זו אסורה או מתרת?
אם תאמר: אסורה, בת יתרו מי התירה לך? וכו',

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארוכה לקו"ש חי"ח עמ' 285 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בת יתרו מי התירה לך

וי"ל בזה, דהנה תנן ביבמות (סא, א) "א"ר א"ר האלמנה
ונתמנה להיות כהן גדול יכנס". דילפינו מהפסוק "קח
אשה" (אמור כא, יד) דאם לקחת האשה היתה בהתר, מתר
לו לכנוס, גם אם אח"כ נאסרה עליו.

ובתוספות (יבמות כ, ב ד"ה אטו) פתבו עוד יותר, "נשאה קדם
שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקימה משום
דנשאה בהתר".

ועל-פי כל זה, מובן היטב, איך התרה "בת יתרו" למשה,
דהרי לא רק הארוסין היו בהתר, אלא גם הנשואין בהתר
היו, שהרי כשנשאה משה עדין לא נתפחה, ושפיר היה יכול
לקימה, גם אם גירת היתה.

נתעלמה ממנו הלכה ממנו

במעשה זמרי "אמרו לו, משה, זו אסורה או מתרת, אם
תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך" (רש"י בלק שם),
ואם-כן נעשה משה נוגע בדבר, ו"אין שומעין לו" לומר
ש"קנאים פוגעין בו".

ובבנות צלפחד הרי אמרו "והוא לא היה גו" בעדת קרח"
(פרשתנו כז, ג) שחלקו על משה, וממילא נעשה משה "נוגע
בדבר" בנדון זה.

ונמצא, שבשתי הלכות אלו לא היו מקבליים ממילא
ממשה כי לא אמרה קדם מעשה, ולכן נתעלמו ממנו
ההלכות, ונתגלו על-ידי פנחס, או על-ידי שהקריב משה
"את משפטן לפני ה'".

והנה איש מבני ישראל בא . . והמה בכים

נתעלמה ממנו הלכה (כה, ו. ובפרש"י)
מצינו עוד מקום שנתעלמה הלכה ממשה רבנו, והוא
בבנות צלפחד, שגם אז "נתעלמה ממנו הלכה" (רש"י פנחס
כו, ה). וצריך באור מדוע נתעלמו ממושה דוקא שתי הלכות
אלו, במעשה זמרי, ובבנות צלפחד?

יש לומר בזה, דהנה איתא ביבמות (עו, א) "כל תלמיד חכם
שמורה הלכה ובא, אם קדם מעשה אמרה שומעין לו, ואם
לא אין שומעין לו". וכתבו התוספות (שם ד"ה אם) "דהינה
דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר", דאז "אין שומעין לו"
אם לא אמרה קדם המעשה.

ועל פי זה יש לומר דטעם הדבר שנתעלמו הלכות אלו
ממושה הוא, כי בשני המקראות היה משה נוגע בדבר:

(1) וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם
מתוך העדה ויקח רמח בידו:

כ"י • וירא פינחס • (שם) ראה מעשה ונזר הלכה.
אמר לו למשה: מקבליני ממך: הבועל ארמית קנאין

פוגעין בו. אמר לו: קרינא דאגרתא איהו ליהווי
פרונקא. מיך: ויקח רמח בידו וגו'.

שיעור יומי לשבת קודש י' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בלק

ה וְיָבֵא אַחֵר אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶל-הַקֶּפֶה וַיְדַקֵּר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת-הָאִשָּׁה אֶל-קַבְּתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט אֶל-הַקֶּפֶה • אֶל הָאֵהָל • אֶל-קַבְּתָהּ • כְּמוֹ "הַלְחִימִים וְהַקֶּבֶה", כְּגוֹן בְּתוֹךְ זְכוֹרוֹת שֶׁל זְמָרֵי וְנִקְבוֹת שְׁלֵהָ, וְרָאוּ כָּל־שְׂלָא לְחִנָּם הַרְגָם, וְהַרְבֵּה נְסִים נַעֲשׂוּ לוֹ כּוֹ', כְּדֹאִיתָא הָתָם (סנהדרין שם):

מ וַיְהִי־וַיְהִי הַמַּתִּים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלֶיָּהּ: ט וְהָיוּ דְמִיתוּ כְּמוֹתָנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבַּעַא אֲלֶפֶין: פ פ פ

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לפרשת בלק לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רב

אגרות קודש

ב"ה, י"ד תמוז, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... ויה"ר שכל ענין ריב האחים ילך הלוך ופחות, ויבוא ויגיע הזמן שהאחים יתאימו לתוכן ותואר שם זה - אחוה ורעות. ובודאי למותר להוסיף ג"כ פירוש תקותי באופן מילוי והתגשמות אחוה זו, שהרי שלום אמתי מבוסס על שלום הנשמה והגוף ושלום הנפש האלקית והבהמית [ושלום שני היצרים], או בלשון רבינו הזקן שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. ומובן מעצמו שאי אפשר שנפש האלקית תשלים עם שלטון נפש הבהמית, בה בשעה שמאידך גיסא גם נפש הבהמית ואפילו יצר הרע יש בהם ניצוץ קדושה אלא שיש להגביר ולהלהיב את הניצוץ ועד שיעשה נר אבוקה ושלחבת אש ואור, להגביר הצורה על החומר והרוח על הגשם והאלקי שבאדם על הבהמי שבו. מכאן שהשלום האמתי והקיים ואחוה ורעות אמיתית - מיוסדים ומבוססים על תורתנו הנצחית תורת חיים ומצותי, וכפסק דין המורה הגדול הרמב"ם: כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (סוף הלכות חנוכה).

... בעמדי עדין תחת רושם ההתעודות דיום הגאולה, ארשה לעצמי לסיים בפתגם שהשמיע כ"ק מו"ח אדמו"ר בבואו לארצות הברית בנוגע לגאולתו והוא, אשר הצלתו אז, ובאופן נסיי, היא לא הצלה פרטית כי אם הצלת כל עניני התורה שנלחם עליהם, שהרי זו היתה סיבת המאסר; והמסקנא בארצות הברית צריכה להיות - חינוך תורני בלי פשרות, עכ"ל. ויש לבאר השייכות, שכיון שהעבודה היתה במסירות נפש, היפך החשבון עפ"י דרך הטבע, שזהו דורש ענין המס"י, עבודת עצם הנפש שאיננו מתחלק ובשוה עומד ובתוקף בכל חלקי הנשמה והגוף, שמצד זה נשללת עצם מציאות פשרה, האפשרית רק במקום שיש שם עיקר וטפל ומוותרים על הטפל מפני העיקר, אבל כשמגיעים להעצם שבכל פרט, הרי משתוה הטפל דטפל עם העיקר דעיקר; או, בהנוגע למעלת בני ישראל, הנה כלשון רבינו הזקן כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בהוי' אחד; בדוגמא זו בהנוגע לתורה ומצותי, כשישנה גזרה על עצם מציאות המצוה - גם על ערקתא דמסאנא מוסרים נפשם; ובדוגמא זו גם בהנוגע לארץ ישראל מצד העצם שלה, זה שהיא ארץ אשר עיני הוי' אלקיך בה - אין חילוק, בזמן, בין מראשית השנה ועד אחרית שנה, ועל דרך זה במקום, מאבן שתי' בקה"ק ועד לעפר בקצה הגבול, וכמו שנאמר כי רצו עבדיך את אבני' ואת עפרה יחוננו, כסיפור חכמינו ז"ל במס' כתובות, בסופה.

בכבוד ובברכה,

מ. שניאורסאהן.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ז' תמוז מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום ראשון - ד' תמוז מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>יום חמישי - ח' תמוז מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	<p>יום שני - ה' תמוז מפרק כט עד סוף פרק לד</p>
<p>יום שישי - ט' תמוז מפרק מט עד סוף פרק נד</p>	<p>יום שלישי - ו' תמוז מפרק לה עד סוף פרק לח</p>
<p>שבת קודש - י' תמוז פרק כ מפרק נה עד סוף פרק נט</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פז, פרק י. אך... עד עמ' 174, דרכיו מורכבניו.

44 מה"שמש" נקרא "אור", כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים
45 לְאֹר יוֹם", וְכִשְׁהָאֹר הוּא כְּמִקְוֵוֹ בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ - הוּא
46 מִיָּחֵד עִמּוֹ - עִם הַשֶּׁמֶשׁ, בְּתַבְלִית הַיְחֻד, כִּי אֵין שָׁם - בְּגוֹף
47 הַשֶּׁמֶשׁ, רַק עֵצֶם אֶחָד שֶׁהוּא גּוֹף הַמְּאֹר הַמְּאִיר, - אֵין
48 מְקוֹם לּוֹמַר, שִׁישְׁנֵם שֵׁם

49 שְׁנֵי דְבָרִים - הַ"מְּאֹר"
50 עֲצֻמּוֹ, וְהַ"מְּאֹר" הַבָּא מִן
51 הַמְּאֹר, אֲלֵא שֵׁם קַיִים
52 דְּבַר אֶחָד בְּלִבְד - וְהוּא
53 הַ"מְּאֹר", כִּי הָיוּ וְהָאֹר
54 - הֵם, שָׁם - בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ,
55 עֵצֶם אֶחָד מְמַשׁ עִם גּוֹף
56 הַמְּאֹר הַמְּאִיר, וְאֵין לוֹ
57 - לְזוּי, שׁוֹם מְצִיאוֹת
58 כְּלָל בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ. -
59 כְּלוֹמַר: לְבֹאֲרָה, לְמִרּוֹת
60 שְׂדֵבֵר בְּרוּר הוּא, שְׂבִגּוֹף
61 הַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁנוּ בּוֹדָאֵי אֹר
62 הַשֶּׁמֶשׁ - שְׁהָרֵי כִּיּוֹן
63 שְׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּפַשֵּׁט
64 לְמִרְחָק רַב כּוֹזָה עַד שְׁהוּא
65 מְאִיר אֶת הָאֲדָמָה, וְדָאֵי
66 הַדְּבַר שְׁהוּא נִמְצָא גַם
67 בְּשֶׁמֶשׁ עֲצֻמָּה - אֲלֵא,
68 יְחֻדוֹ שֵׁם הוּא בְּאוֹפֵן
69 שְׁהוּא כּוֹלוֹ מְאוּחָד עִם
70 הַ"מְּאֹר" עֲצֻמּוֹ, וְאֵי

71 אִפְשָׁר לְצִיֵּן אוֹתוֹ שֵׁם בְּשֵׁם "אֹר" וְזוּי", כִּי שֵׁם אֵין הוּא
72 מְצִיאוֹת לְעֲצֻמּוֹ כֻּלָּל - שֵׁם קַיִים בְּמִצִּיאוֹת רַק הַ"מְּאֹר" וְהַמְּקוֹר
73 שֶׁל הָאוֹר. וְכִדְבָרִים הָאֵלֶּה מְמַשׁ, - אוֹדוֹת יְחֻדוֹ שֶׁל אֹר
74 הַשֶּׁמֶשׁ כִּשְׁהוּא נִמְצָא בְּמְאֹר עֲצֻמּוֹ, וְיֹתֵר מְזוּהָ, - כְּלוֹמַר:
75 יוֹתֵר מֵאִשֶׁר הוֹסֵבֵר בְּקִשֶׁר לְיְחֻד וְאִיְחֻד אֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִם
76 הַ"מְּאֹר", הֵן מְדוּתָיו שֶׁל תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻבְמָתוֹ
77 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת - "סְפִירוֹת" עוֹלָם הָאֲצִילוֹת בִּיְחֻדָם, עִם
78 מְהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ - שֶׁל הַקַּב"ה, כְּבִיכּוֹל, הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם
79 - מְהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַ"סְפִירוֹת", וְהַמְּיַחֵד
80 עִמָּהֶם בְּתַבְלִית הַיְחֻד, - שֶׁכֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן - הוּא לְמִשְׁל יְחֻדוֹ
81 שֶׁל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַשֶּׁמֶשׁ, בְּשַׁעַד שְׁהָאוֹר נִמְצָא בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ,
82 מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשְׁכּוֹ וְנִאֲצְלוֹ - הַ"סְפִירוֹת", מֵאַתָּה וְתַבְרָךְ,
83 עַל-בְּרָךְ-מְשָׁל בְּבְרָךְ הַתְּפַשְׁטוֹת הָאוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ. אֶךְ - בִּיחַס
84 לְ"סְפִירוֹת" וְלִמְאֻצִּילָן בְּרוּךְ-הוּא, הָרִי זֶה לֹא מְמַשׁ בְּבְרָךְ זֶה,
85 - כְּפִי שֶׁהַדְּבַר הוּא בְּאוֹר הַמְּתַפְשֵׁט מֵהַשֶּׁמֶשׁ, רַק בְּבְרָךְ רְחוּקָה
86 וְנִפְלְאָה מֵהַשְּׁתַּנְנוּ, כִּי גְבַהוּ דְרַכְיוֹ - שֶׁל הַקַּב"ה, מְבָרְכֵנִי.

1 פְּרָק י. בְּסוֹף הַפְּרָק הַקּוֹדֵם, פְּרָק ט', הַסְּבִיר רַבְּנוּ הִזְקוּ, שְׂכִיּוֹן שֶׁהַקַּב"ה
2 לְמַעֲלָה אֵין קִץ מִחִבְּוֹתָהּ, שְׂכָל וְהַשְּׂגָה, לְכֵן גַּם הַיְחֻד - שְׁהוּא בְּרוּךְ-הוּא
3 מְאוּחָד עִם הַסְּפִירוֹת וְהַמְּדוּת שְׂבַע־עוֹלָם הָאֲצִילוֹת (שְׂלִמְרוֹת שֵׁם עֵינֵן שֶׁל
4 מְדוּת הַחִכְמָה וּמְדוּת הַחֶסֶד - הֵן כְּכֹל זֹאת מְאוּחָדוֹת עִם אֹר אֵין-סוֹף
5 בְּרוּךְ-הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל "חַד") -
6 הוּא לְמַעֲלָה מֵהַשְּׂגָתָה אֲנוּשׁ.
7 וְלְכֵן נִקְרָאוֹת בּוֹהֵר הַקְּדוּשׁ,
8 מְדוּתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה, שֶׁהוּן
9 הַ"סְפִירוֹת", בְּשֵׁם "רֹא"
10 דְּמַהִּימְנוּתָא, סוֹד הָאֲמוּנָה,
11 שְׁהָרֵי עֵינֵי הַ"סְפִירוֹת" קְשׁוֹר
12 בְּאֲמוּנָה, שְׁהִיא לְמַעֲלָה
13 מִשְׂכָּל וְהַשְּׂגָה.
14 אֶךְ מְבַלְ-מְקוֹם, -
15 לְמִרּוֹת שֶׁהַ"סְפִירוֹת" הֵן
16 לְמַעֲלָה מִשְׂכָּל וְהַשְּׂגָה,
17 הוּאֵיל וְדַבְרָה תּוֹרָה
18 כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשִׁבְד
19 אֶת הָאוֹן מֵה שְׁהִיא
20 יְכוּלָה לְשַׁמֵּעַ, לְבָרְךְ -
21 לְכֵן, נִתְּן רְשׁוּת לְחֻבְמֵי
22 הָאֲמָת - חִכְמֵי תּוֹרַת
23 הַקַּבְלָה, לְדַבֵּר בְּסְפִירוֹת
24 בְּבְרָךְ מְשָׁל, - בִּיאֹר
25 כִּי"ק אֲדַמּוּר שְׁלִיט"א:
26 כִּי"שְׂאוּמִרִים "מִשְׁל" הָרִי
27 זֶה מְדַגִּישׁ שְׂאִינֵם אוֹתוֹ
28 הַעֲנִין (הַנְּמַשְׁל), כִּי-אֵם יִשֵּׁשׁ דּוֹגְמָא בְּשִׁיכּוֹת דְּפִרְטֵי הַמִּשְׁל
29 בִּינִיהֶם - לְהַשִּׁיכּוֹת בֵּין פִּרְטֵי הַנְּמַשְׁל, אֵף דְּפִרְטֵי הַמִּשְׁל
30 וְהַנְּמַשְׁל אֵין כָּל עֵרָךְ וְשִׁיכּוֹת בִּינִיהֶם (עַל-דְּרָזָה בְּנִידוֹן דִּין
31 אֵין עֵרָךְ כֻּלָּל לְאוֹר וְשֶׁמֶשׁ עִם הַסְּפִירוֹת וּמְקוֹרֵם - כִּי-אֵם
32 הַמִּשְׁל הוּא עַל יְחֻדָם (שִׁיכּוֹתֵם) דֵּהֲאוֹר וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׂמִקִּיל
33 הַהִבְנָה בְּהִיחֻד דֵּה־סְפִירוֹת בְּמְקוֹרֵם כו"). וְקִרְאוּ - הַמְּקוֹבְלִים,
34 אוֹתָן - אֶת הַ"סְפִירוֹת", בְּשֵׁם "אוֹרוֹת", - מִשְׁל מְעַנֵּן אֹר
35 וְגִילּוֹ, כְּדִי שְׁעַל-יְדֵי הַמְּשָׁל הָיָה - מְאֹר, יוֹכֵן לְנוֹ קֶצֶת עֲנִין
36 - וְאוֹפֵן, הַיְחֻד שֶׁל תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמְדוּתָיו, -
37 בְּ"סְפִירוֹת", שְׁהוּא בְּבְרָךְ מְשָׁל כְּעֵינֵי יְחֻד אֹר הַשֶּׁמֶשׁ
38 שְׂבִתּוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ - כְּמוֹ שְׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ
39 גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּאֲחָד עִם גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ שְׂנִקְרָא 'מְאֹר', -
40 לֹא רַק "שֶׁמֶשׁ", אֲלֵא גַם "מְאֹר" - הִיא מְקַרִּינָה מִתּוֹכָה אֹר.
41 כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב: "אֶת הַמְּאֹר הַגְּדוֹל וְגו'", - כְּלוֹמַר: הַקַּב"ה
42 בְּרָא אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, הַנִּקְרָא "מְאֹר", שְׁהִיא הַמְּקוֹר וְהַשִּׁיכּוֹת
43 לְאוֹר הַבָּא מִמֶּנָּה, וְהָיוּ וְהִנְיָצוּן הַמְּתַפְשֵׁט וּמְאִיר מְמַנּוֹ -

1. בראשית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל "אין ואפס" מצד המאור - שהרי מציאות ענין מאור - מחשיב הענין דאור (שעש"ז נקרא מאור)". 4. ראה ישעיה נה, ט.

יום שני ה' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 174, ומ"מ לשכך... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

1 הספירות והמדות בשמות חכמה, בינה, דעת ומדות. **בְּרֵאשִׁית**
2 - כמו שמצינו ב**מְדַרְשׁ**: "**בְּעֵשְׂרֵה דְכָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם**:
3 **בְּחֻכְמָה, בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וְכוּ', דְכָתִיב**: - ככתוב: ה'
4 **בְּחֻכְמָה יִסַּד אֲרִץ, כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, בְּדַעַתוֹ תְּהוֹמוֹת**
5 **נִבְקְעוּ וְגו'.**" - כתוב הרי
6 במדרש⁷, שהתהוות
7 העולם היא ב"עשרה
8 דברים", שהם עשר
9 ה"ספירות", ו**כְּמֵאמֵר**
10 **אֱלֹהֵינוּ**: - ב"פּתח אליהו"
11 שבהקדמת תיקוני זוהר:
12 **"דְּאִפִּיקַת עֵשֶׂר תִּיקוּנֵינוּ,**
13 **וְקִרְיָנוּ לְהוֹן עֵשֶׂר סְפִירָה,**
14 - אתה (ריבנו של עולם)
15 הוצאת עשרה "תיקונין"
16 והם נקראים "עשר
17 ספירות", **לְאֵנְהָא בְּהוֹן**
18 **עֲלְמִין סְתִימִין דְּלֵא**
19 **אֲתַגְלִין וְעֲלְמִין**
20 **דְּאֲתַגְלִין,** - כדי להנהיג
21 בהן (בעשר הספירות) את

1 ומְכַלְמָקוֹם, - למרות שזה באופן נעלה ביותר מאשר אצל
2 האדם, בכל זאת, כדי ל**שַׁבֵּךְ הָאֵזוֹן, נִשְׁמַע וְנִתְבוֹנֵן מִמְּשַׁל**
3 **אוֹר הַשְּׁמֶשׁ, הַמֵּיחָד וּבְמִלְּךָ בְּמִקְרוֹ, וְאֵינוֹ עוֹלָה** - האור
4 בהיותו בשמש עצמה, **בְּשֵׁם כָּלָל בְּפִנְיֵי־עֲצָמוֹ רַק שֵׁם הַמִּקְרוֹ**
5 **לְכַדוֹ** - כך - גם, **כָּל**
6 **מְדוּתָיו שֶׁל תְּקִדוּשׁ**
7 **בְּרוּךְ־הוּא וְרִצּוֹנוֹ**
8 **וְחֻכְמָתוֹ, אֵינֶן עוֹלוֹת**
9 **וְנִקְרְאוֹת** - לגבי הקב"ה,
10 **בְּשֵׁמוֹת אֱלוֹ - של מדות,**
11 **רִצּוֹן וְחֻכְמָה, כָּלָל אֱלֹא**
12 **לְגַבֵּי הַנְּבָרָאִים** - בלבד,
13 **הַעֲרַת כ"ק אַדְמוּר**
14 **שְׁלִיט"א**: "שהם למטה
15 מאצ" - בבריאה יצירה
16 ועשי' - והיינו", **עֲלִיּוֹנִים**
17 **וְתַתְּוֹנִים,** - הנבראים
18 העליונים והנבראים
19 התחתונים, **שְׁתּוֹיֹתָם**
20 **וְחֵיוֹתָם וְהִנְהַגְתָּם,**
21 **שֶׁתְּקִדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא**

שער היחוד והאמונה

ומ"מ לשכך האזן

נשמע ונתבונן ממשל אור השמש המיוחד ובטל במקורו ואינו עולה בשם כלל בפ"ע רק שם המקור לכדו כך כל מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מהיה ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה דברים נברא העולם בחכמה כתבונה ובדעת וכו' דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים כתבונה בדעתו תהומות נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונין וקרינון להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'

22 **מְהִינָה וּמְחִינָה אוֹתָם וּמְנַהִיגָם, הוּא** - על-ידי, **בְּרִצּוֹנוֹ**
23 **וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ** - של הקב"ה, **הַמְתַּלְבְּשׁוֹת** - רצונו,
24 **חֻכְמָתוֹ, בִּינָתוֹ וְדַעַתוֹ** של הקב"ה, **מִתְלַבְּשׁוֹת בְּמְדוּתָיו**
25 **תְּקִדוּשׁוֹת,** - חסד, גבורה, תפארת וכו', הרי לגבי הנבראים,
26 המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים מהקב"ה על-ידי
27 התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו - במדותיו, נקראות

יום שלישי ו' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל:

66 **אֲוֹר" לְחֻסְד,** היא בכך: **שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַמְּשַׁכֵּת**
67 **הָאוֹר לְעוֹלָם מְלַמְעֵלָה, וְהַתְּפִשְׁטוֹתוֹ** - של האור, **בְּעוֹלָם**
68 **מְסוּף הָעוֹלָם עַד סוּפו,**
69 **שֶׁהִיא בְּחִינַת מִדַּת חֶסֶד;**
70 - שהרי ענינה של חסד
71 הוא: התפשטות וגילוי. **רַק**
72 **מִפְּנֵי שְׁכֻלּוּלָה** - מדת
73 **הַחֶסֶד, גַּם מִמִּדַּת גְּבוּרָה,**
74 - שהרי מדות וספירות
75 (שבעולם האצילות) הן
76 בהתכללות אחת בשניה,

55 **עַל־דֶּרֶךְ־מְשַׁל: בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מְשַׁשֵּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית - נְגַלִּית**
56 **מִדַּת הַחֶסֶד,** - כפי שהיא, **כְּלוּלָה מִכָּל מְדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת,**
57 **וְרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ**
58 **וְדַעַתוֹ** - של הקב"ה,
59 **מְלַבְּשֵׁין בָּהּ,** - במדת
60 **הַחֶסֶד, וְכֵרָא בָּהּ** - במדת
61 **אֶת הָאוֹר**
62 **בְּמֵאמֵר "הִי אוֹר",** - כי
63 **עֵינֵי הָאוֹר הוּא הַתְּהוּוֹת**
64 **הַבֵּאָה מִהַתְּגַלּוֹת מִדַּת**
65 **הַחֶסֶד, וְהַשְּׁיִיכוֹת שִׁבְן**

שער היחוד והאמונה

עד"מ ביום

ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו מלוכשין בה וברא בה את האור כמאמר יהי אור שהיא בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה והתפשטות בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי' מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא

66 **עַל־דֶּרֶךְ־מְשַׁל: בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מְשַׁשֵּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית - נְגַלִּית**
67 **הָאוֹר לְעוֹלָם מְלַמְעֵלָה, וְהַתְּפִשְׁטוֹתוֹ** - של האור, **בְּעוֹלָם**
68 **מְסוּף הָעוֹלָם עַד סוּפו,**
69 **שֶׁהִיא בְּחִינַת מִדַּת חֶסֶד;**
70 - שהרי ענינה של חסד
71 הוא: התפשטות וגילוי. **רַק**
72 **מִפְּנֵי שְׁכֻלּוּלָה** - מדת
73 **הַחֶסֶד, גַּם מִמִּדַּת גְּבוּרָה,**
74 - שהרי מדות וספירות
75 (שבעולם האצילות) הן
76 בהתכללות אחת בשניה,

5. חגיגה יב, א. - כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט - כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הול"ל משנה המפורשת בעשרה מאמרות נבד"ע - אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר - כנ"ל) שבכל ספירה, וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו"ל".

35 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם ה"יבנה" של
 36 העולם הוא ביטוי של חסד וגילוי. הרי, שגם במקום שפועלת
 37 מדת הגבורה, פועלת שם גם מדת החסד, שְתִבְלָל – כל האמור
 38 הוא כְּדֵי שְתִרְאָה הִיבְשָׁה וְאָדָם עֲלֶיהָ לְעֵבֹד ה' – הרי זה ענין
 39 של חסד, וְכֵן כָּלָן. – כל

40 שאר המדות, שעלי-ידן
 41 נבראו הנבראים, כל אחת
 42 ביום שלה. וְהוּא שְאִמְרָה
 43 אֲלֵיהֶן ב'תְּקוּנֵיהֶן' –
 44 ב"תיקוני זהר", שָׁם:
 45 "לְאִחְזָא אִיךְ אֲתַנְהִיג
 46 עֲלְמָא בְּצַדְק וּמְשַׁפְט
 47 כּוֹ, – להראות כיצד
 48 מונהג העולם בצדק
 49 ומשפט וכו' – שה"ספירות"
 50 נאצלו בשביל ענין הנהגת
 51 העולם בצדק ומשפט וכו',
 52 צְדָק אִיהוּ דִין, – "צדק"
 53 הוא מדת הדין והגבורה,
 54 מְשַׁפְט אִיהוּ רַחֲמֵי כּוֹ,
 55 – "משפט" הוא רחמים כו',
 56 בְּלָא לְאִחְזָא אִיךְ
 57 אֲתַנְהִיג עֲלְמָא, – כל זאת, כל המדות והספירות, הן כדי
 58 להראות כיצד מונהג העולם, אֲכַל לְאוּ דְאִית לָךְ צְדָק וְיִדְעָא
 59 דְאִיהוּ דִין, – אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך "צדק" הידוע,
 60 לנבראים, שוהו דין, וְלֹא מְשַׁפְט יִדְעָא דְאִיהוּ רַחֲמֵי, – ולא,
 61 שיש לך, ענין ה"משפט" הידוע, לנבראים, שהוא רחמים, וְלֹא
 62 מְכַל אֵינֻן מְדוּת כָּלָל": – ולא מכל מדות אלו כלל. כלומר,
 63 "צדק" ו"משפט" מצויינים כמדות אלו רק לגבי העולמות
 64 והנבראים, ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו דאית לך" – אצלו
 65 יתברך לא שייך צדק זה ומשפט זה, כי לגביו אין מדות אלו דבר
 66 לעצמם כלל, הן מאוחדות כליל בהקב"ה עצמו, כמו אור השמש
 67 בהיותו במאור השמש עצמה, שם אין הוא "מציאות" כלל, אלא
 68 הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש עצמה.

1 ומדת החסד כוללת בה גם מדת הגבורה, לְכֵן לֹא הָיָה – האור
 2 שנוצר ממדת החסד, רוֹחֵנִי כְאוֹר שֶׁל מְעֵלָה מְמַשׁ, וְגַם
 3 נִתְלַבֵּשׁ – אור זה, בְּעוֹלָם הָיָה שְׂהוּא בְּחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית,
 4 שְׂהוּא מְהַלֵּךְ ת"ק – חמש מאות, שָׁנָה מְהַאֲרִין לְרַקִּיעַ
 5 וּמְמֹזְרָה לְמַעְרַב. – כל
 6 ההגבלות הללו לא היו
 7 קיימות אילו התהוות
 8 העולם היתה ממדת החסד
 9 עצמה, שהרי חסד הוא
 10 התפשטות בלי הגבלה;
 11 אלא, מפני שהתהוות
 12 היא מחסד כפי שהיא
 13 כלולה גם מגבורה – ומצד
 14 הצמצום של מדת
 15 הגבורה, באות ההגבלות
 16 האמורות. – אך, כיוון
 17 שביום ראשון של ששת
 18 ימי בראשית נתגלתה
 19 ופעלה מדת החסד, נתהוו
 20 או הנבראים שיש להם
 21 שייכות למדת החסד,
 22 המציאות של אור וכו'.

23 וְכֵן בְּיוֹם שְׁנֵי – של ששת ימי בראשית, נְגִילִית מְדַת גְּבוּרָה –
 24 כפי שהיא בְּלוּלָה מְשַׁאֲר מְדוּת, וְרַצוֹנֵי כּוֹ, – וכן רצון,
 25 חכמה, בינה, דעת, מלובשים בה, וְכִרְאָ בָהּ – והקב"ה ברא
 26 במדת הגבורה את הַרְקִיעַ בְּמֵאֲמַר "וַיְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַשָּׁמַיִם,
 27 וַיְהִי מְבַדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם", – כך, שהמאמר והנברא
 28 שנתהווה ממנו – הרקיע – יש להם שייכות למדת הגבורה, שְׂהוּא
 29 – ההבדלה שברקיע, בְּחִינַת צְמֻצוּם וְגְבוּרָה לְהַעֲלִים מַיִם
 30 הַעֲלִיּוֹנִים הַרוֹחֵנִים מִמֵּי הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל-יְדֵיהֶן נִתְגַּשְׁמוּ
 31 – המים הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלָם מִ – המים הַעֲלִיּוֹנִים; – נעשתה
 32 אם כן ההגשמה על-ידי צמצום והעלם, הבאים ממדת הגבורה
 33 שנתגלתה ופעלה ביום שני מששת ימי בראשית, וּמְדַת חֶסֶד
 34 בְּלוּלָה בָהּ, – במדת הגבורה, כִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" – הערת

שער היחוד והאמונה

היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו
 שהוא בכחי' גבול ותכלית שהוא מהלך ת"ק שנה מהארץ
 לרקיע וממזרח למערב וכן כיום שני נגלית מדת גבורה
 כלולה משאר מדות ורצונו כו' וברא בה הרקיע במאמר
 יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים שהיא
 בחי' צמצום וגבורות להעלים מים העליונים הרוחניים
 ממים התחתונים ועל ידי זה נתגשמו התחתונים בהבדלם
 מהעליונים ומדת חסד כלולה בה כי עולם חסד יבנה
 שהכל כדי שתראה היבשה ואדם עליה לעבוד ה' וכן
 כולן וז"ש אליהו בתיקונים שם לאחזאה איך אתנהיג
 עלמא בצדק ומשפט כו' צדק איהו דין משפט איהו
 רחמי כו' כולא לאחזאה איך אתנהיג עלמא אבל לאו
 דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו
 רחמי ולא מכל אינון מדות כלל:

יום רביעי ז' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פה, פרק יא. והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבד.

69 בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות והספירות נקראות
 70 בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם
 71 מתגלות המדות והספירות להוות, להחיות ולהנהיג את הנבראים – גם
 72 הם נקראים "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון
 73 שהם מאוחדים עם המדות והספירות המאוחדות בתכלית עם הקדוש-
 74 ברוך-הוא.
 75 וְהָנָה, גַם עֲשָׂרָה מֵאֲמֹרוֹת, גַּם-כֵּן נִקְרְאוּ בְּשֵׁם "מֵאֲמֹרוֹת"

69 בפרק הקודם, פרק י"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות,
 70 (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים
 71 בלבד, המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים על ידן, ואילו לגבי הקדוש
 72 ברוך הוא, אין הן נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן
 73 מאוחדות בתכלית אתו יתברך, אשר לכן לא שייך לקרוא אותן בשם
 74 לעצמן – כמו שהדבר באור וזוי השמש בהיותם במקורם – מאור השמש
 75 – שאינם עולים בשם להיקרא "אור", מפני שהם מאוחדים שם עם המאור.

49 להלן, יכולות להיות ממדת החסד פעולות שונות וסוגי
 50 התהוויות שונות, הרי כדי שיתהווה ממנה אור ולא דבר אחר,
 51 היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח פרטי המורכב
 52 באופן כזה שממנו ייברא אור, והמשכת כח זה וחיות זו

53 נקראת בשם מאמר

54 ואותיות "יהי אור". כי

55 אף שאינן - ענין של

56 אותיות ממש, באותיות

57 מחשבה שלנו חסד

58 ושלום, - בהביאו המשל

59 האמור, שכשם שהתגלות

60 הנפש באדם היא דוקא

61 על-ידי אותיות המחשבה,

62 כך גם למעלה, שהתגלות

63 מדותיו הקדושות היא על-

64 ידי ענין של אותיות -

65 מודגש כאן: שלמרות

66 שבנפש הן אותיות ממש,

67 עם כל ההגבלות שיש

68 לאותיות, הרי למעלה אין

69 הדבר כך חסד-שלום,

70 מקל-מקום הם - בדומה

71 לאותיות שהן, ענין

72 המורה על התהוות

73 האור מאין ליש, - שזה

74 הכוח הפרטי לבריאת

75 האור, שלכן נברא האור

76 מהמשכת כח זה, ולא

77 נבראו ממנו דברים

78 אחרים שנקראו נס-בן

79 ממדת חסד, כמו מים

80 וכיוצא בהם, - הרי,

81 שהרכב אותו כוח הוא

82 באופן שהוא בורא את

83 האור דוקא, ולכן מכונה

84 כוח זה כ"מאמר יהי אור".

85 העובדה שמאותה מדת

86 חסד מתהווים מים וכיוצא בהם - ולא אור, הרי זה, מפני

87 שנתלכשו בהם כחות בכחיות צרופים אחרים, המורים על

88 התהוות המים וכיוצא. ונמצא, כי כל חיות וכחות

89 הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש

90 ולהחיותם ולקיים - נקראות - ההמשכות של חיות וכחות

91 בשם "אותיות הקדושות", שהן כחיות המשכת החיות

92 מרצונו והקמתו ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם.

93 והם - העולמות הנוצרים מהאותיות, שני מיני עולמות:

94 עלמין סתימין דלא אתגליין, - עולמות סתומים שאינם

95 מתגלים, הם המתהווים וחיים ונקיים מכחות והמשכות

96 נעלמות, כמו אותיות המחשבה שבנשמת האדם על-דרך

1 לגבי הנבראים בלבד. - "מאמר" הוא ענין של התגלות, כפי

2 שרבנו הזקן מפרש מיד להלן, כי כמו שהמדות שבנשמת

3 האדם, בשבאות להתגלות במעשה, - בפעולה הנוצרת

4 מאותה מדה, הן באות מלפשות באותיות המחשבה, - לפני

5 שהמדה באה במעשה,

6 היא באה בהתלבשות

7 באותיות המחשבה. כגון

8 מדת חסד ורחמים

9 שבנשמה, אי אפשר

10 לבא לידי התגלות בפעל

11 ממש, - לעשות פעולה

12 של חסד ורחמים, בראם

13 על-ידי שמשכת -

14 בתחילה, בדעתו

15 ומתהווה מעשה הצדקה

16 וחסד לעשותה בפעל

17 ממש, כי אי אפשר

18 לעשות - שום פעולה,

19 בלי מחשבה, - וישנו

20 אופן, שלפני התגלות

21 המדה במעשה, עליה

22 להתלבש לא רק

23 במחשבה, אלא גם בדיבור

24 - כפי שיוסבר להלן. ואם

25 מצוה לאחרים לעשות,

26 כמו המלה, - המצווה

27 לאחרים לעשות, אין

28 מתלבשת מדת חסד

29 וגם אותיות המחשבה

30 באותיות הדבור [וכן]

31 בשמדבר דברי חסד

32 ורחמים [לרעהו] - שגם

33 אז מתלבשות מדות חסד

34 ורחמים יחד עם אותיות

35 המחשבה, באותיות

36 הדיבור. הרי שהתגלות

37 הכוחות והמדות של

38 הנפש, היא דוקא על-ידי אותיות - אותיות המחשבה או אותיות

39 הדיבור. כך על-דרך-משל, מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא,

40 בשבאות לכחיות התגלות פעלתן בתחתונים, נקרא גלוי

41 זה והמשכת פעלה זו בשם "מאמר" ו"צרוף אותיות",

42 שהרי אי אפשר שתהיה שום פעלה נמשכת ממדותיו

43 הקדושות בלי צרופים הנקראים בשם "אותיות". - כדי

44 שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה

45 דוקא באופן של התגלות כוחות פרטיים, שהרכבם הוא

46 ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור ממדת

47 חסד - נמשך ממנה - ממדת החסד, המשכת פעלה וכח

48 לפעל ולברא בו - באותו כוח, את האור, - שכן, כפי שייסביר

שער היחוד והאמונה

פרק יא והנה גם עשרה מאמרות ג"כ נקראו בשם

מאמרו לגבי הנבראי בלבד כי כמו

שהמדות שבנשמת האדם כשבאות להתגלו' במעשה

הן באות מלובשות באותיות המחשבה כגון מדת חסד

ורחמים שבנשמה א"א לבא לידי התגלות בפועל ממש

כ"א ע"י שמחשב בדעתו ומתהווה מעשה הצדקה וחסד

לעשותה ככ"מ כי א"א לעשות בלי מחשבה ואם מצוה

לאחרים לעשות כמו המלך אזי מתלבשת מדת החסד

וגם אותיות המחשבה באותיות הדבור [וכן כשמדבר

דברי חסד ורחמים לרעהו] כך עד"מ מדותיו של הקב"ה

כשבאות לבחי' התגלות פעולתן בתחתוני' נקרא גלוי זה

והמשכת פעולה זו בשם מאמר וצירוף אותו' שהרי א"א

שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי

צירופים הנקראי' בשם אותיות כגון לבריאת האור ממדת

החסד נמשך ממנה המשכת פעולה וכח לפעול ולברוא

בו את האור והמשכת כח זה וחיות זו נקראת בשם

מאמר ואותיות יהי אור כי אף שאינן באותיות מחשבה

שלנו ח"ו מ"מ הם ענין המורה על התהוו' האור מאין

ליש שלכן נברא האור מהמשכת כח זה ולא נבראו

ממנו דברים אחרים שנבראו ג"כ ממדת חסד כמו מים

וכיוצא בהם מפני שנתלכשו בהם כחות בבחי' צירופים

אחרים המורים על התהוות המים וכיוצא ונמצא כי כל

חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים

לבראם מאין ליש ולהחיות' ולקיימם נקראו' בשם אותיו'

הקדושות שהן בחי' המשכת החיות מרצונו וחכמתו

ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם והם שני מיני

עולמות עלמין סתימין דלא אתגליין הם המתהווים וחיים

וקיימים מכחות והמשכות נעלמות כמו אותיו' המחשבה

שבנשמת האדם עד"מ ועלמין דאתגליין נבראו וחיים

הכוחות והמדות של

הנפש, היא דוקא על-ידי אותיות - אותיות המחשבה או אותיות

הדיבור. כך על-דרך-משל, מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא,

בשבאות לכחיות התגלות פעלתן בתחתונים, נקרא גלוי

זה והמשכת פעלה זו בשם "מאמר" ו"צרוף אותיות",

שהרי אי אפשר שתהיה שום פעלה נמשכת ממדותיו

הקדושות בלי צרופים הנקראים בשם "אותיות". - כדי

שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה

דוקא באופן של התגלות כוחות פרטיים, שהרכבם הוא

ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור ממדת

חסד - נמשך ממנה - ממדת החסד, המשכת פעלה וכח

לפעל ולברא בו - באותו כוח, את האור, - שכן, כפי שייסביר

12	מְשַׁל, - שכשם שאותיות המחשבה סמויות מהזולת, כך עֲלָמִין דְּאִתְגַּלְוּן - העולמות הגלויים, נִקְרְאוּת בְּשֵׁם	1
13	"מֵאֲמָרוֹת" וְיִדְבַר ה'"	2 הכוחות סמויים
14	וְרוּחַ פִּיּוֹ, כְּמוֹ -	3 מהנבראים, ומהם
15	למשל, אֲתוּיּוֹת הַדְּבִיר	4 מתהווים העולמות
16	בְּאֲדָם עַל-דֶּרֶךְ-מְשַׁל,	5 הסתומים, וְעֲלָמִין
17	שֶׁהֵן מְגַלּוֹת לְשׁוֹמְעִים	6 דְּאִתְגַּלְוּן, - עולמות
18	מִה שֶׁהֵיָה צָפוֹן וְסָתוּם	7 גלויים, נִבְרָאוּ וְחַיִּים
19	בְּלִבּוֹ. - כך האותיות	8 מִהֶתְגַּלּוֹת שֶׁנִּתְגַּלוּ
20	וההמשכות הן התגלות	9 פחות וְהַמְשָׁכוֹת
21	לנבראים, להשפיע חיות לנבראים שבבחינת "עלמין"	10 הַנְּעֲלָמוֹת, הַנִּקְרְאוּת בְּשֵׁם "אֲתוּיּוֹת הַמְּחַשְׁבָּה", וְכִשְׁהֵן -
22	דאִתְגַּלְוּן.	11 הכוחות הגנויים, אותיות המחשבה, בְּכִינַת הַתְּגַלּוֹת לְחַיּוֹת

שער היחוד והאמונה

מהתגלות שנתגלו כחות והמשכות הנעלמות הנקראות בשם אותיו' המחשב' וכשהן בבחי' התגלות להחיו' עלמין דאִתְגַּלְוּן נקראות בשם מאמרות ודבר ה' רוח פיו כמו אותיות הדבור באדם עד"מ שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבו

יום חמישי ח' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 176, אבל באמת... עד עמ' פט, כמ"ש במ"א:

23	אֲבָל בְּאֵמַת, פְּחִינַת אֲתוּיּוֹת הַדְּבִיר שֶׁל מַעְלָה - היא	23
24	לְמַעְלָה מַעְלָה מִמְדְּרַגַּת וּמַהוּת הַכְּמָה וְשִׁבְלֵי הַנְּבִרָאִים, -	24
25	שלא כאותיות האדם שהן ענין של דומם ולמטה מהשכל,	25
26	שְׁחֵרֵי - ראייה שאותיות הדיבור שלמעלה הן למעלה בהרבה	26

שער היחוד והאמונה

אבל באמת בחי' אותיות הדבור של מעלה היא למעלה מעלה ממדרגות ומהות חכמה ושכל הנבראי' שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמינו וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהבל העליון לבר כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והבל העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי' המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' ככבודן ובעצמן ומה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתנן

27	משכל הנבראים היא מה	27
28	שֶׁבְּמֵאֲמָר וְאֲתוּיּוֹת	28
29	"נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ	29
30	וְגו'" - נִבְרָא הָאָדָם בְּעַל	30
31	הַכְּמָה וְשִׁבְלֵי, - וכיוון	31
32	שמאותיות הדיבור באים	32
33	חכמה ושכל, הרי שהן	33
34	למעלה מעלה מחכמה	34
35	ושכל, או אֲפִלּוּ -	35
36	שהאדם וחכמה ושכל	36
37	נתהוו פְּהֵל הַעֲלִיּוֹן	37
38	לְבָד, בְּדִקְתִּיב: - כמו	38
39	שכתוב: "וַיִּפַּח בְּאֵפִיו	39
40	נְשָׁמַת חַיִּים" ² , -	40
41	ומ"הבל" זה, שנפח	41
42	באדם, נתהווה יצור בעל	42
43	שכל וחכמה. וְאִם בְּן -	43
44	שמהדיבור וההבל נתהווה	44
45	אדם בעל חכמה ושכל,	45
46	הרי, הַדְּבִיר וְהַבֵּל	46
47	הַעֲלִיּוֹן, הוא מקור הַחְכָּמָה וְהַשִּׁבְלֵי שֶׁבְּנִשְׁמַת אָדָם	47
48	הַרְאֵשׁוֹן, הַכּוֹלֵלֶת - נשמתו של אדם הראשון כוללת כָּל	48
49	נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים, שֶׁהֵם גְּדוּלִים מִמְּלַאכֵי הַשָּׁרָת. - וממילא	49
50	השכל שלהם הוא מדריגה עליונה יותר גם משכל המלאכים -	50
51	וכל זה התהווה מהדיבור וההבל העליון, וְהֵינּוּ, לְפִי שְׂאֲתוּיּוֹת	51

1. בראשית ב, כ. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מדקאמר "אפילו" מוכח שזוהו מדרי' דלמטה מ"מאמר ואותיות" ובח"א רפ"ב דויפח גוי' הוא מתוכיותו ופנימי' כו' ממח' וחכמתו ית' ! - והבי' עפמש"נ באגה"ת פ"ד שתחלה נמשכת מבחי' פנימי' ואח"כ ירדה כו'. עיי"ש". 3. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן.

1	ולשון. [ותמונתן בכתב - תמונת האותיות בכתב, כפי שהן	אופן ההמשכה, כמו שיתבאר	לְקַמֵּן] - שגם אותיות
2	מופיעות בתורה	הדבור	וְהַמְּחַשְׁבָה
3	(במאמר) בצורתן	שְׂנַפְשָׁה	הָאָדָם, הֵן
4	המקובלת - בגון: "ו" היא	בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור המשכה	מִהַשְׁכָּל
5	"ו"ד" מלמעלה וקו	כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש	וְהַמְּדוּת
6	הנמשך מה"ו"ד", היא	האדם הן המשכות מהשכל והמדו' שבנפש ממהותן	וְעִצְמוֹתָן, -
7	מורה על ציור	ועצמותן כמ"ש במ"א:	שֶׁל הַשְּׂכָל וְהַמְּדוּת, כְּמוֹ
8	ההמשכה, - באיזה		שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

יום שישי ט' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פט, פרק יב. רק... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

17	פָּרָק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן שאותיות ה"עשרה	מצטרפות לצירוף אחר - מתהווה מין אחר, והלופים ותמורות,
18	מאמרות" הן המשכות ממדותיו הקדושות של הקדוש-ברוך-הוא	בְּנֹזֵר לְעֵיל. - כנזכר בפרק א', שישנו הענין של חילופים
19	המאוחדות בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו (ולכן, למרות שהן	ותמורות, שאות אחת מתחלפת באות אחרת, והנבראים
20	נקראות אותיות, מתהווה מהן ענין החכמה והשכל של נבראים.	ששמותיהם אינם נזכרים ב"עשרה מאמרות", נמשך חיותם

שער היחוד והאמונה

פרק יב רק שהברואים מתחלקים למיניהם בכללות ובפרטות ע"י שינויי הצירופים וחילופים ותמורות כנ"ל כי כל אות היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה או מלבד ריבוי מיני כחות וחיות הנמשכים כפי מספר האותיות שבתיה עוד זאת העולה על כולנה המשכת כח עליון וחיות כללית הכולל' ושקולה כנגד כל מיני הכחו' והחיות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן והיא מחברתן ומצרפתן יחד להשפיע כח וחיות לעולם הנברא בתיה זו לכללו ולפרטיו *

הנהגה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך גם תמונתן בכתב כל אות היא בתמונה

21	כלומר, אותיות "עשרה
22	מאמרות" הן למעלה מעלה
23	מענין החכמה והשכל של
24	נבראים; הן נקראות "אותיות"
25	רק לגבי המדות הקדושות
26	מהן הן נמשכות, אך לא לגבי
27	(הנבראים) והם דוקא כ"ב
28	סוגי המשכות (לא פחות ולא
29	יותר) ואלו הן כ"ב האותיות.
30	שכן, כך עלה ברצונו וחכמתו
31	של הקב"ה לברוא את
32	העולם בכ"ב סוגי המשכות.
33	ברם, בהתאם לכך, יכולה
34	להתעורר שאלה: כיון
35	שישנם רק כ"ב סוגי המשכות
36	בלבד, כיצד מתהווה מהם
37	ריבוי עצום כל כך של נבראים
38	שונים אחד מהשני - יסביר

39	זאת רבנו הזקן בפרק זה, פרק י"ב.
40	הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יעוד (ועפ"ז תובן אריכות הבי' לקמן בזה
41	- דלכאורה שייך לס' יצירה וכי"ב הדנים בס' ההשתל' ואופנה - ולא
42	בשער המוקדש לבי' ענין היחוד - אלא) שמרגיש ענין היחוד עוד יותר
43	ובפועל: דכל הנבראים הם רק כ"ב המשכות וכי'".
44	רק - מה, שְׁהַבְּרִיאִים מִתְחַלְקִים לְמִינֵיהֶם - השונים, בְּכָל־לִוּת
45	- בגון מין ה"מדבר" או מין ה"חיי" - ההבדל הכללי בנבראי
46	העולם הזה, וּבְפְרִטוֹת, - ובמינים פרטיים. במין כללי אחר,
47	כמו: במין החי עצמו ישנם כל סוגי מינים - בהמות וחיות, עופות
48	וכדומה, - הבדלים רבים מספור, אלה של כל כך הרבה מינים,
49	נעשה: עַל־יְדֵי שְׁנוּי הַצְּרִופִים - של אותיות. בשעה
50	שהאותיות מצטרפות לצירוף מסויים - מתהווה מין כזה, וכשהן

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מחברתן) מלשון חבר - שנעשים שייכים זל"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף - חתיכה אחת חגיגה כ, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה".

41 הפְּרָטִי הַהוּא. - שבאותו צירוף מסויים מתהווה במדוייק
42 הכוח והחיות המתאימים ונדרשים לחיותו של אותו נברא. כִּי
43 כָּל שְׁנוֹי צְרוּף, הוּא תְּרַבֵּת וְאֲרִיגַת הַכּוּחַ וְהַחַיּוּת
44 בְּשְׁנוֹי, - למשל, האותיות א־ב־ן, המצטרפות למלה "אבן"
45 (השם, החיות והכוח של

46 אבן) - הרי זה דוקא
47 כשהצירוף הוא לפי סדר
48 זה: א־ב־ן; אך בשעה
49 שסדר האותיות משתנה,
50 מתקבל צירוף אחר של
51 שלש אותיות - למרות
52 שכיוון שהן אותן אותיות,
53 וממילא, לכאורה, גם
54 אותן כוחות - אך כיוון
55 שזה באופן הרכבה אחר
56 של כוחות, מתהווה מזה
57 סוג אחר של כוח וחיות,
58 שְׁפָל אֹת הַקּוּדְמָת
59 בְּצִירוּף - לדוגמה: במלה
60 "אבן", שה"א" היא
61 הראשונה בצירוף מלה זו,
62 היא הַגּוֹבֵרֶת וְהִיא
63 הַעֶקֶר בְּבְרִיאָהּ זוּ, -
64 הכוח של האות
65 הראשונה, הוא הכוח
66 העיקרי והראשי בהרכבת
67 ואריגת הכוחות - אם
68 הוא כוח של חסד, החסד
69 הוא בהתגברות; ואם כוח

70 אחר, הרי אותו כוח הוא בהתגברות, וְהַשָּׂאָר - שאר
71 האותיות, והכוחות שהן מבטאות, מְפַלֵּט אֵלֶיהָ - לאות
72 (לכוח) הראשונה, וְנִבְלָלוּ בְּאוֹרָהּ, - של אותה אות,
73 וְעַל־יְדִיָּהּ - שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה
74 בצירוף זה היא אחרת, נִבְרָאת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. - שכך הדבר
75 בצירוף אחר של אותיות. וְכֵן בְּחֻלּוּפֵי אוֹתוֹת או
76 תְּמורוֹתֵיהֶן, - כשאות "א" לדוגמה מתחלפת באות "ע",
77 וכדומה, שכאן לא רק ששונה צירופן של אותן אותיות, אלא
78 שבצירוף החדש ישנן כבר אותיות אחרות לגמרי, המחליפות
79 את האותיות הקודמות, נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי
80 הַמַּעֲלָה עֶרְךָ הַנִּבְרָאִים מֵהָאוֹתוֹת עֲצֻמָּן.

1 - באיזה ציור ואופן ההמשכה, וְהַתְּגַלּוּת הָאוֹר וְהַחַיּוּת וְהַכֹּחַ
2 הַנִּבְלָה וְנִמְשָׁךְ בְּאוֹת זוּ, אֵיךְ הוּא נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה מִמְדוּתוֹ
3 שֶׁל הַקּוּדְש־בְּרוּךְ־הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻבְמָתוֹ (וכו'): - להלן מביא
4 רבנו הוקן, בפנים הספר, דוגמה איך נבראים ממאמר אחד ("יהי

5 רקיע"² למשל) הנבראים
6 הפרטיים והכלליים של
7 העולמות. הערת כ"ק *
8 אדמו"ר שליט"א: "וגודל
9 ענין היחוד גם כמו
10 שהענינים הם בעוה"ז,
11 דכל ז' הרקיעים וכל צבא
12 השמים - חיות כו'
13 ממאמר האחד דידי רקיע
14 וגו'!!". כְּגוֹן הַרְדָּךְ מְשָׁל, *
15 בְּתִבּוֹת שְׁבַמְאֵמֶר: "יהי
16 רְקִיעַ וְגו'", שֶׁנִּבְרָאוּ בְּהוֹ
17 - במלים "יהי רקיע", ז'
18 רְקִיעִים³ וְכָל צָבָא
19 הַשָּׁמַיִם - הנבראים
20 שבשמים, אֲשֶׁר בָּהֶם,
21 כְּמֵאֵמֶר רְבוּתֵינוּ
22 וְכוּנֵם לְכַרְכָּה⁴:
23 "שְׁחַקִּים, - הרקיע
24 שנקרא "שחקים", שְׁבו
25 רְחִים עוֹמְדוֹת וְמוֹחְנוֹת
26 מִן לְצִדִּיקִים וְכוּ, וְכוּל,
27 - הרקיע שנקרא "זבול",
28 שְׁבוּ יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית
29 הַמִּקְדָּשׁ וּמִזְבֵּחַ וְכוּ,

30 מְכוּן, - הרקיע שנקרא "מכון", שְׁבוּ אוֹצְרוֹת שְׁלֹג וְאוֹצְרוֹת
31 בְּרַד וְכוּ", - הרי יש לכל אחד משבעת הרקיעים, ענינו הכללי
32 מה שהוא רקיע, והענינים הפרטיים הנמצאים בו: ב"שחקים" -
33 "רחיים וכו'", ב"זבול" - "ירושלים וכו'" וכך הלאה. שְׁפָלָלוּת
34 הַרְקִיעִים - מהותם הכללי בתור רקיעים, נִבְרָאוּ וְחַיִּים
35 וְקַיָּמִים בְּכָל־לוֹת תְּבוֹת אֱלֹהֵי שְׁבַמְאֵמֶר "יהי רְקִיעַ וְכוּ"
36 - באור הכללי הגלום במלים "יהי רקיע" וגו', נתהוו שבעת
37 הרקיעים בתור כלל של רקיעים; וּפְרָטִי הַבְּרוּאִים שְׁבוּ
38 רְקִיעִים⁶, נִבְרָא כָּל פְּרָט מֵהֶם וְחַי וְקַיָּם מֵאִיזָה צְרוּף
39 אוֹתוֹת מִתְּבוֹת אֱלֹהֵי אוֹ חֻלּוּפֵיהֶן וְתְּמורוֹתֵיהֶן, שְׁהֵן -
40 הצירופים וחילופיהם ותמורותיהם, כְּפִי בְּחִינַת חַיּוֹת הַנִּבְרָא

שער היחוד והאמונה

הגהה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות
התורה היא המשכת חיות וכח מיוחד
פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך
גם תמונת ככתב כל אות היא בתמונה
מיוחדת פרטית המורה על ציור
ההמשכה והתגלות האור והחיו' והכח
הנגלה ונמשך באות זו איך הוא נמשך
ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו
והכמתו וכו'):

וכו' מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו' שכללות
הרקיעים נבראו וחיים וקיימים בכללות תיבות אלו
שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבו' רקיעים
נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות
מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי'
חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא
הרכבת ואריגת הכוחו' והחיות בשינוי שכל את
הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר בבריאה
זו והשאר מפילות אליה ונכללות באורה ועי"ז נבראת
בריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן
נבראות בריאות חדשו' פחותי המעלה בערך הנבראים
מהאותיות עצמן

2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק הוזהר (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזח"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל דו' רקיעים הם וזוהו סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וייל' הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א" 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)."

יום שבת קודש י' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 178, כי הן ד"מ... עד עמ' ז, יתברך ויתעלה.

1 והוריד הארה הארה הארה - לעיל דובר, שזה כמשל אור
2 הלבנה המאיר על הארץ, אור שהוא הארה מהארה מהשמש,
3 ואילו כאן מדובר שזה יורד למדרגה ולצמצומים נמוכים עוד
4 יותר, והוא הארה דהארה דהארה - הארה שלישית, מהארות
5 האותיות. - מהאור

6 המאיר מהאותיות - זהו
7 הארה דהארה דהארה.
8 וכן המשיך עוד, - את
9 ההארה מההארה וכו'
10 והוריד עד למטה מטה
11 בפתינת השתלשלות, -
12 כשלשלת, שכל טבעת
13 נמוכה מקודמתה, עד
14 שנברא הדומם ממש -
15 הדברים הדוממים שלא
16 נראה בהם כל חיות,
17 כאבנים ועפר,
18 ושמותיהן "אבן"
19 ו"עפר" - שהשם הוא
20 חיותו של החפץ, כזכור
21 בפרק הראשון, הם
22 חלופים דחלופים כו'
23 ותמורות דתמורות כו',
24 - כלומר, שהאותיות
25 מתחלפות פעם שניה
26 ויותר, כנזכר לעיל: -

27 הרי, שחיותו ומציאותו של כל נברא, הן האותיות של "דבר ה'",
28 והנברא בטל במציאות ל"דבר הוי", כך שכל הבריאה בטלה
29 ומאוחדת אתו יתברך.
30 נשלם חלק שני בעזרת ה' יתברך ויתעלה

1 כי הן דרד-משל, דוגמת אור המאיר בלילה בארץ מן
2 הירח, ואור הירח הוא מהשמש, ונמצא אור שעל הארץ
3 - המאיר מן הלבנה, הוא אור האור של השמש. - לא האור
4 של השמש עצמה, אלא אור המתנוצץ מדבר שמקבל אורו
5 מהשמש. וככה ממש

6 דרד-משל, האותיות
7 שבמאמרות הן כללות
8 המשכת החיות והאור
9 והכח ממדותיו של
10 הקדוש-ברוך-הוא,
11 לברא העולמות מאין
12 ליש, ולהחיות ולקיימן
13 כל זמן משך רצונו
14 ויתברך. - שהם חיו
15 ויתקיימו. חיות כללית זו
16 באה מזה"מאמרות"
17 עצמם. ומכללות
18 המשכה והארה גדולה
19 הוא, - שמה"מאמרות"
20 עצמם, האיר ה' והמשיך
21 ממנה תולדותיה ביוצא
22 בה, - של המשכה זו,
23 וענפיה, - של המשכה
24 הכללית, שהן תולדות
25 והמשכת האור
26 מהאותיות, -

27 שב"מאמרות", והן הן - ההארות שבבחינת תולדות, חלופי
28 אותיות ותמורותיהן, וכרא בהן - ב"תולדות", שהם
29 החלופים והתמורות של האותיות, בריאים פרטים שפככל
30 עולם. וכן האיר ה' עוד, - באופן נוסף (מהאותיות) והמשיך

שער היחוד והאמונה

כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות והאור והכח ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו' מאין ליש ולהחיות ולקיימן כ"ז משך רצונו ית' ומכללות המשכה והארה גדולה הו האיר ה' והמשיך ממנה תולדותיה כיוצא בה וענפיה שהן תולדות והמשכת האור מהאותיות והן הן חילופי אותיות ותמורותיהן וברא בהן בריאים פרטים שבכל עולם וכן האיר ה' עוד והמשיך והוריד הארה דהארה דהארה מהארות האותיות וכן המשיך עוד והוריד עד למטה מטה בכח' השתלשלות עד שנברא הדומם ממש כאבנים ועפר ושמותיהן אבן ועפר הם חילופים דחילופים כו' ותמורות דתמורות כו' כנ"ל:

נשלם חלק שני בעז"ה יתברך ויתעלה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד א

1 שואלת הגמרא: ונימא ליה השואל לבעלים, אי תם הנה משתלם
2 מגופו - אם היה השור תם היו גובים החצי נוק מגוף השור ולא היה
3 לי כל הפסד בכך, שהשור של הבעלים הוא, אך עתה שהשור מועד
4 גובים את הנזק משאר נכסי, ונמצא שאני מפסיד מכך.
5 משיבה הגמרא: משום דאמר ליה הבעלים, סוף סוף את לאו תורא
6 בעית שלומי לדידי - הרי אף שגובים החצי נוק מגוף השור, היית צריך
7 לשלם לי תחת השור שגבו בשביל הנזק, וכדין שואל שחייב להחזיר
8 לבעלים השור ששאל, ואף עכשיו שהוא מועד יש לך לשלם דמי החצי
9 נוק ואינך נפסד מכך יותר משהיה תם.
10 שואלת הגמרא: ונימא ליה השואל לבעלים,

1 לנגוח, ולכך אינו יכול לפטור עצמו מחיוב חצי נזק של תם, אלא שלא
2 ידע שכבר נגח שלש פעמים ונעשה מועד, ולכך אינו משלם נזק שלם.
3 שואלת הגמרא: ונימא ליה עדיין לבעלים, תם שאלי מועד לא
4 שאלי - שאלתי ממך שור תם ולא מועד, וכיון שהוברר שהיה מועד
5 שדרכו לנגוח יותר, לא קיבלתי על עצמי שמירתו.
6 משיבה הגמרא: משום דאמר ליה הבעלים, סוף סוף אי תם הנה
7 פליג נוקא בעית שלומי - הרי אף אם היה תם היית צריך לשלם חצי
8 נזק, השהתא נמי ויל שלים פליג נוקא - ואף עכשיו שהוא מועד עליך
9 לשלם לכל הפחות חצי נזק כתם.

ה'תש"ג	ד תמוז	יום רביעי	יום ראשון
		שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק י. אך . . . 174- מדרכנו.	
		חסיד אַחד, או תלמיד אַחד, כְּאִשֶּׁר נֹתֵן לְבוֹ דַעְתּוֹ וְנִפְשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה וְחִזּוּקָהּ, פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת בְּעֵיר גְּדוּלָה בְּכָל עֲנִינֵי הָעִיר, וְהוּא בְּדֶרֶךְ מְלֻמְעָלָה מְדַרְךָ הַטָּבֵע בְּזִכּוֹת אַבוֹת הָעוֹלָם.	

ה'תש"ג	ה תמוז	יום חמישי	יום שני
		שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: ומ"מ . . . 174- אתכסיאת כו'.	
		רַבְּנוּ הַזָּקֵן שָׁאַל אֶת אֶחָד הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַמְּקַרְבִּים בְּיוֹתֵר, בַּהִיּוֹתוֹ אֶצְלוֹ בִּיחִידוֹת, לְמַצְבוֹ וּיְתֵאוֹנֵן הַחֲסִיד כִּי יֵרֵד מִנְכֶסֶיו וְכוּ'. וַיַּעֲנֶהוּ רַבְּנוּ: לֵךְ זְקוּקִים - שְׁתֵּאִיר סְבִיבְתָךְ בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה שְׁבֵלֵב. פְּרֻנְסָה וּמָה שְׁאַתָּה צְרִיךְ - זֹאת צְרִיךְ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לָתֵת לָךְ. עֲשֵׂה מָה שְׁאַתָּה צְרִיךְ, יַעֲשֵׂה ה' יִתְבָּרֵךְ אֶת מָה שֶׁהוּא צְרִיךְ.	

ה'תש"ג	ו תמוז	יום שישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. תניא: עד"מ . . . מדות כלל.	
		הַמְּצוֹת נִמְשְׁכוֹת עַל-יְדֵי הַמְּקִיף שְׁבַמְצוֹת עֲצָמָם. מְצוֹת צְדָקָה, עַל דְּרָךְ מְשָׁל, הִיא מְצוּהָ כּוֹלְלָת, אֲשֶׁר כָּל הַמְּצוֹת נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם צְדָקָה. וּמֵהַי טַעְמָא [=מְסִיבָה זו] נִכּוֹן בְּמֵאֵד לָתֵת קָדָם כָּל מְצוּהָ פְּרוּטָה לְצְדָקָה, שֶׁהוּא הַמְּשַׁכֵּת הַמְּקִיף בְּפִנְיָמִי. וּמִכְּל־מְקוֹם הָיִי [זֶה] מְקִיף הַקְּרוֹב, מֵהַ-שְּׂאִינ־כֵּן תּוֹרָה שֶׁהִיא מְקִיף הַרְחוּק וּפְעֻלָּתוֹ נַעֲלָה יוֹתֵר.	

ה'תש"ג	ז תמוז	שבת	יום רביעי
		שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: פרק יא. והנה . . . 176- בלבנו.	
		אָאמו"ר אָמר: חֲסִידוֹת אִיזוּ נְעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפֵן וּסוּפֵן בְּתַחֲלָתָן, דִּי דְרָגָא פּוֹן עֵיגוּלִים מִבְּלִי אִשֶּׁר יִמְצֵא רֵאשׁ וּסוּף, אֲבַעַר אַחַר כָּל זֶה אִיזוּ דְעַר עֵיקַר אִיזוּ סֹדֵר. דְּעַר בַּעַש"ט אִיזוּ גַעוּעֵן א מְסוּדֵר, דְּעַר מְעוּרִישְׁעַר הָאָט מְדַקְדַּק גַּעוּעֵן אוּיף סֹדֵר, און דְּעַר עֲלִטְעַר זִיידֵע - רַבִּינוּ הַזֶּקֶן - הָאָט גַּעֲלַעֲרַעֲנֵט חֲסִידִים זִי זְאָלְעֵן זִיין מְסוּדְרִים, דָּאָס זַעֲהֵט מַעַן אִינן זִיִּנְע מֵאֲמָרִים, בְּרִיף, נִיגוּנִים. דִּי חֲסִידִים וּוְאָס הָאָבְעֵן גַּעֲהָאָט א זְמַן קְבוּעַ אוּיף קוּמַעֵן אִינן לִיאֲזַנָּא - דְּעַרְנָאָךְ אִינן לִיאֲדִי - הָאָבְעֵן נִיט גַּעֲהָאָט קִיִּין רְשׁוֹת בִּיטְעֵן דַּעַם זְמַן אָן א רְשׁוֹן פּוֹן רַבִּינֵן, אוּיף בְּאִקוּמַעֵן א רְשׁוֹן הָאָט מַעַן גַּעֲדֵאֲרַפֵּט זְאָגַעֵן א טַעַם. בָּאָם רַבִּינֵן אִיזוּ גַעוּעֵן א וַעַד מִיּוֹחַד אוּיף פִּיהַרְעֵן סֹדֵר הַחֲסִידִים וּבְרֵאשׁוֹ מֵהַרִּי"ל אַחֵי רַבִּינוּ, און א בְּאֲזוּנְדְּעַר וַעַד אוּיף אָנְפִירַעֵן מִיט חֲסִידִישְׁעַ יוֹנְגַעֲלִיט וּבְרֵאשׁוֹ אַדְמו"ר הָאֲמַצְעִי.	

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: חֲסִידוֹת הַיָּא בְּכַחֲנִית נְעוּץ תַּחֲלָתֶן בְּסוּפֶן וְסוּפֶן בְּתַחֲלָתֶן, דְּרַגַּת הָעֲגוּלִים, מִבְּלֵי אֲשֶׁר יִמָּצֵא רֹאשׁ וְסוּף – אָבֵל אַחַר כָּל זֶה הָעֵקֶר הוּא סֵדֶר.

הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב הָיָה מְסֻדָּר, הַמְּגִיד מִמְעֻזְרִיטְשׁ דְּקֶדֶק בְּסֵדֶר, וְהַסְּבֵא רַבָּא – רַבְּנֵי הַזֶּקֶן – לְמַד אֶת הַחֲסִידִים שֶׁהֵם יְהִיוּ מְסֻדָּרִים. זֹאת רוֹאִים בְּמֵאֲמָרָיו, מִכְּתָבָיו, נִגּוּנָיו. הַחֲסִידִים שֶׁהָיָה לָהֶם זְמַן קְבוּעַ לְבֵא לְלִיאֲזָנָא – אַחֲר־כֶּף לְלִיאָדִי – לֹא הָיְתָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁנּוֹת אֶת הַזְּמַן לְלֹא רְשׁוּן [=הַתֵּר] מִהַרְבֵּי. כְּדֵי לְקַבֵּל רְשׁוּן הָיָה צָרִיךְ לְנַמֵּק.

אֲצֵל הַרְבֵּי הָיָה וְעַד מֵיחַד לְהַנְהִיגַת סֵדֶר הַחֲסִידִים, וּבְרֵאשׁוּ מַהְרִי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] אַחֲרֵי רַבְּנֵי, וְעַד מֵיחַד לְהַנְהִיגַת הָאֲבָרְכִים הַחֲסִידִיִּים, וּבְרֵאשׁוּ אֲדַמו"ר הָאֲמֻצְעִי.

יום חמישי

יום ראשון ח תמוז ה'תש"ג
 שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: מד"מת.
 תניא: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.

מְצִינֵנו דְּעֵקֶר חֲבָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עַל-יַד-הַשְּׁלוֹם הָיָה "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה" – כְּפִירוּשׁוֹ יַחְבֵּר – "אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ". הֵינּוּ, דְּכָל גְּדָל עֲבוּדָתוֹ בְּהַנְּסִיווֹת, אֵינּוּ בְּעֶרְךָ לְגַבֵּי הָא [=זֶה] דִּיצְוֶה וַיַּחְבֵּר אַחֲרֵים, מֵהַ שְׂיִזְכָּה אַחֲרֵים.

יום שישי

יום שני ט תמוז ה'תש"ג
 שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י.
 תהלים: מט"נד.
 תניא: פרק יב. רק . . . "178" עצמן.

אלע אידישע עלטערן וועלכע באדארפען האַבען א ספעציעלע ישועה און הצלה פאר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.

כל ההורים בישראל הזקוקים לישועה והצלה מיחדת לילדיהם, האַמֻצְעִי הַבְּטוּחַ בְּיוֹתֵר לְכֶךָ הוּא לְתַמֵּךְ בְּלוּמְדֵי תוֹרָה.

שבת קודש

יום שלישי י תמוז ה'תש"ג
 שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: נה"נט.
 תניא: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.

רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: מה' מצעדי גבר כוננו, אז א איד קומט אין א אָרט, איז עס צוליב א כוונה טאָן א מצוה, הן א מצוה שבין אדם למקום והן א מצוה שבין אדם לחבירו. א איד איז א שליח של מעלה, א שליח וואו ער איז, איז ער דער כח המשלח, דער יתרון המעלה אין נשמות לגבי מלאכים – וואָס בא נשמות איז דאָס על פי התורה.

רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּתַחֲלַת נְשִׂאוֹתָיו אָמַר "תוֹרָה": "מֵה' מִצְעָדִי גָבַר כּוֹנְנֵנו". כַּאֲשֶׁר יְהוּדֵי מַגִּיעַ לְמָקוֹם, הָרִי זֶה בְּשָׁל כּוֹנֵה לְעֲשׂוֹת מִצְוָה, הֵן מִצְוָה שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם וְהֵן מִצְוָה שְׁבִין אָדָם לְחַבְרֵוֹ. יְהוּדֵי הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל מַעְלָה. שְׁלִיחַ הֵיכֵן שְׁנַמְצָא, הוּא כַּחוֹ שֶׁל הַמְּשַׁלַּח. יְתֵרוֹן הַמַּעְלָה בְּנִשְׁמוֹת לְעַמַּת מְלֹאכִים – שְׁבַנְשְׁמוֹת זֶהוּ עַל פִּי הַתּוֹרָה.

מדוע אין המים בכלי נקוב מכשירים את הזרעים? יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ו

כמחובר לקרקע?

ומבאר ה'אפיקי ים' (ח"ב ס"ו מג):

לדעת רבי שמעון, אם הנקב בעציץ הוא כ'שורש קטן' לא בטל ממנו שם 'כלי' ואין הצמח הגדל בו נחשב מחובר לקרקע (ולכן התולש בשבת מעציץ זה פטור) אבל להכשר זרעים ריבתה התורה שגם אם שם 'כלי' עליו אין הזרעים מוכשרים לקבל טומאה כיון שמחוברים חיבור כל שהוא לקרקע. ואילו לדעת חכמים עציץ נקוב 'כשורש קטן' בטל ממנו שם 'כלי' והצמח שבו מחובר לקרקע (ולכן התולש ממנו בשבת חייב). ולכן, הדין האמור בגמרא שכלי חרס שניקב 'כשורש קטן' אין הזרעים שבו מוכשרים לטומאה משום שבטל מתורת 'כלי', זהו רק לדעת חכמים, כי לדעת רבי שמעון שם 'כלי' עליו אלא שריבתה תורה להכשר זרעים שהצמח נחשב מחובר לקרקע אף שהעציץ שם 'כלי' עליו. וגם הרמב"ם, בהביאו כאן הלכה זו שכלי חרס שניקב 'כשורש קטן' המים שבתוכו מכשירים את הזרעים, כתב "והרי הן כמי שאינן בכלי", שהתבטל ממנו שם 'כלי', ולכן המים כמחוברים לקרקע, וזהו לשיטת חכמים וכפירוש רש"י.

הלכות כלים פרק יט, הלכה ב: חֲמֵשׁ מְדוֹת בְּבָלִי חֲרָם... נִקֵּב בְּשָׂרֵשׁ קָטָן – אִין הַמִּים שֶׁבְּתוֹכוֹ מְכַשְׂרִין אֶת הַזְרָעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שְׂאִינָן בְּבָלִי.

נחלקו תנאים (שבת צה, א"ב) בדין 'עציץ נקוב': חכמים אומרים שהתולש בשבת צמח הגדל בעציץ נקוב חייב, כי נחשב כמחובר לקרקע. ורבי שמעון פוטר, כי לדעתו צמח בעציץ, אפילו נקוב, אינו כמחובר לקרקע. אך לענין הכשר זרעים לקבל טומאה [שהוא רק בזרעים תלושים ובמשקה תלוש], מודה רבי שמעון שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע, כי "לענין טומאה ריבתה תורה טהרתו", היינו, ייתור הלשון בפסוק ("על כל זרע זרע אשר יזרע") מלמד שרק התלוש לגמרי מוכשר לטומאה.

וממשיכה הגמרא: כלי חרס ש"ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים". ופירש רש"י ("ד"ה טהור) שהזרעים שבעציץ אינם מוכשרים לקבל טומאה (וכן המים שבתוכו אינם מכשירים) לטומאת חכמים שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע. והקשה המהרש"א (שבת ס"ט): מדוע כתב רש"י שנקב 'כשורש קטן' אינו מכשיר לטומאה רק לדעת חכמים, והרי לענין הכשר זרעים מודה רבי שמעון שעציץ נקוב נחשב

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ו

שני סוגי שיעורים

לשיעור שלושה טפחים: שיעור המינימום מצד הדין הוא שלושה טפחים ובפחות מכך אין הדבר ראוי לקבל טומאה, ולכן לא יועיל שהאדם החשיבו, כי החיסרון אינו מפאת העדר חשיבות אלא מעיקר הדין. אך משלושה טפחים ומעלה, הרי מצד הדין הוא ראוי לקבלת טומאה, והשיעור של ארבעה או חמשה טפחים נדרש כדי להחשיבו, אבל כאשר האדם מחשיבו אפילו בפחות מכך, אין צורך בשיעור זה. דוגמא לדבר: בפדיון הבן יש לתת לכהן חמשה סלעים, אך אפשר לצאת ידי חובה גם בחפץ ששוויו פחות מכך אם הכהן הפודה זקוק לו ביותר ומסכים לשלם עבורו חמשה סלעים, כי לגביו הוא נחשב כשווה חמשה, אבל המקדש אשה בחפץ ששוויו פחות מפרוטה אינה מקודשת, אף אם לגבי האשה הוא חשוב כשווה פרוטה, כי פחות מפרוטה אינו נחשב כלל ממון בדיני התורה, ולכן לא מועילה חשיבותו בעיני האשה, אך השיעור של חמשה סלעים בפדיון הבן הוא משום חשיבות, שהרי גם על פחות מכך יש דין ממון, ולגבי זה מועילה חשיבותו בעיני הכהן.

הלכות כלים פרק כג, הלכה ג: הַשֶּׁק – שְׁעוּרוֹ אַרְבַּעָה טַפָּחִים עַל אַרְבַּעָה טַפָּחִים; הַעוּר – חֲמֵשָׁה עַל חֲמֵשָׁה... בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִרְעַ אֶחָד מֵהֶן שֶׁנִּקְרַע בְּלֹא בִּנְיָה; אֲבָל תְּקוּצֵין בְּבִנְיָה וְקָצֵין אֶפְלוּ טַפַּח עַל טַפַּח לְמוֹשֵׁב אוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים לְמִשְׁכָּב – הָרִי זֶה מְחַטָּא בְּמִדְרָם.

שיעורו של שק לקבל טומאה הוא ארבעה טפחים ושל עור חמשה טפחים, אך אם חתך בכוונה חתיכת עור או שק כדי להשתמש בהם למשכב, מטמאים אפילו בפחות, כי האדם מחשיבה לגביו, וכתב הרמב"ם שהשיעור הקטן ביותר הוא טפח למושב ושלושה טפחים למשכב.

ומדוע פחות משיעור זה אין חשיבותם אצל האדם גורמת להחשיבם 'כלי'?

והביאור:

קיימים שני סוגי שיעורים: א. שיעור מעיקר הדין. ב. שיעור מצד חשיבות החפץ, היינו שמעיקר הדין הוא שייך אפילו בשיעור קטן יותר, אך החיסרון הוא מפאת העדר חשיבותו של חפץ בשיעור כה קטן בעיני בני אדם. וזהו ההבדל בין שיעור ארבעה או חמשה טפחים

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ו

משכב הגזול ומשכב השאול

בדין זה נחלקו רש"י ותוספות (בבא קמא טו, ב). לדעת רש"י ("ד"ה משכבו), מהפסוק 'איש אשר יגע' למדו 'גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול', שאין הגזולן מטמא את המשכב

הלכות כלים פרק כד, הלכה ז: אִין אָדָם מְטַמֵּא בְּמִדְרָם מִשְׁכָּב אוּ מִרְכָּב שְׂאִינָן שְׁלוֹ; שְׁנֵאמַר: וְהַזִּנְיָע בְּמִשְׁכָּבוֹ. נוֹל מִשְׁכָּב וְדָרָם עָלָיו בְּלֹא נִינְיָעָה – טָהוֹר.

מקפיד על דריסת כלי וחשיב כשלו, מה שאין כן כשגזול ממנו הרי הוא מקפיד, ואין זה של הגזול. ועדיין לא מובן "מה ענין הקפידה לכאן" – הרי גם אם הבעלים אינו מקפיד על השימוש, עדין אין זה משכב של השואל ואינו אמור לטמא כי התורה מיעטה (כמו בלולב)!

ומבאר ה'משנה אחרונה' על פי ההלכה שהזב מטמא במדרס רק כלי המיוחד למשכב, אבל כלי שאינו מיוחד לשכיבה, אינו נטמא "שהרי אומרים לו [לזב] עמוד ונעשה מלאכתנו" (הל' מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"ח). ואם כן יש לומר שדרשת חז"ל 'משכבו – ולא הגזול' באה למעט רק משכב הגזול, כאשר המשכב עצמו מיוחד לשכיבה, אלא כיון שהבעלים מקפידים על דריסת הזב וכאילו "אומרים לו עמוד...", אינו נטמא. אבל במשכב השואל שאין הבעלים מקפידים על דריסת הכלי ונמצא שאין הבעלים "אומרים לו עמוד..." – מטמא.

במדרס. ולדעת החוספות אפשר לטמא גם "משכב ומושב שאין שלו", וכוונת הפסוק היא רק למעט גזל עורות שצריך לייחדם במחשבה למשכב, וכאן תועיל רק מחשבתו של בעל הבית ולא של הגזול.

וכתב ה'משנה למלך' שמשלשון הרמב"ם כאן, "אין אדם מטמא במדרס משכב או מושב שאינו שלו" מובן ש"סברת רבינו היא כסברת רש"י", ו"לא מיעט הכתוב אלא דוקא בגזול.. אבל היכא דלא גנבו, אז מטמא אף שאינם שלו", כפי שמוכח ממקור הלימוד ב'תורת כהנים' "משכבו ולא הגזול" – "ולא אמר סתם משכבו ולא משכב שאינו שלו". ויש להבין (ראה משנה אחרונה, כלים פכ"ב מ"ה), מדוע באמת נתמעט רק משכב הגזול, ולא משכב השואל, כפי שמצינו בנוגע ללולב שצריך להיות: "ולקחתם לכם.. משלכם – להוציא את השואל ואת הגזול" (שו"ע אדה"ז סי' תרמט ס"א)? וה'משנה למלך' ביאר שבמשכב השואל "אין אדם

כלי 'הבא במידה' מקבל טומאת מדרס? יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ו

טומאה לא נאמר לגבי טומאת מדרס. ויש שכתבו (משנה אחרונה כלים שם. מי נפתח פרפר לך, סק"ד) שלדעת הרמב"ם תיבה 'הבאה במידה' אינה מקבלת גם טומאת מדרס, כמשמעות לשונו "הבאה במידה טהורה ונכלוס", ואם לא כן היה צריך לפרש זאת שלא יבואו לטעות ולהקל.

וראיה לדבר שבפירוש המשניות (כלים שם בסוף הפרק) כתב שהאמור שם שהוא 'טהור מכלום' מכוון ל"כלי אבנים וכל מה שבים... וכלי עץ מחזיק ארבעים סאה". ומזה שכללם יחד מובן שדין כלים 'הבאים במידה' הוא כדין כלי אבנים שאינם מקבלים טומאה מן הטומאות, אף לא טומאת מדרס (לעיל פ"א ה"ח), וכדין כלים העשויים מדברים הגדלים בים שגם הם אינם מקבלים טומאת מדרס (שם ה"ג). ומה שאמרו בגמרא (בכורות שם) שלענין טומאת מדרס לא הוקשו כלים לשק, הרי זה רק ב'פשוטי כלי עץ' אבל שאר כלים הטהורים, כמו כלים עשויים מדברים שבים או כלים 'הבאים במידה', אינם מקבלים אף טומאת מדרס.

הלכות כלים פרק כז, הלכה א: שְׁלֹשׁ תְּבוֹת הֵן: תְּבֵה שְׁנִפְחָתָהּ מִצְדָּה – מְמַאֵה מְדָרְס; מְלַמְעָלָה – מְמַאֵה מְמַאֵה; מְתָה; וְהַבָּאָה בְּמִידָה – מְהוּרָה מְכֻלּוּם.

תיבה 'הבאה במידה' (תיבה גדולה המחזיקה ארבעים סאה בלח) שאינה מיטלטלת ממקום למקום אינה מקבלת טומאה, כי כל הכלים הוקשו לשק, "מה שק שהוא מתלטל מלא וריקן, אף כלי עץ לא יטמא אלא אם כן היה מתלטל מלא וריקן, להוציא כלי עץ העשוי לנחת" (לעיל פ"ג הל' א - ב). ומבאר ה'לחם משנה' (וכן הר"ש, הרע"ב והתירו"ט בכלים פכ"ד מ"ד):

דין זה נאמר בתיבה שפתחה מלמעלה ואינה עומדת לישביה ואינה נטמאת 'טומאת מדרס', אבל תיבה שפתחה בצידה ומשמשת גם לישביה, נטמאת טומאת מדרס אף אם היא 'באה במידה', כי לענין טומאת מדרס לא הוקשו כלים לשק, כמבואר בגמרא (בכורות לח, א) ש'פשוטי כלי עץ' אף שאינם מקבלים טומאת מגע, נטמאים טומאת מדרס. וההיקש לשק ממנו למדו ש'פשוטי כלי עץ' אינם מקבלים

דם על הידים - אימתי חוצץ? יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ו

לענין נטילת ידים ולהחמיר לענין טבילת נדה. והקשה ה'שבות יעקב' (ח"א סי' טט): בערבי פסחים היו פוקקים את הנקב היוצא מהעזרה כדי למנוע את יציאת דם קרבנות הפסח שנשחטו (פסחים סה, ב) ואמרו חכמים שזהו משום ששבח הוא לבני אהרון הכהנים שילכו בעזרה כשהם שקועים בדם עד ברכיהם. ושואלת הגמרא: הרי הדם חוצץ בין רגלי הכהנים לרצפת העזרה? ומתרצת: הדם הוא מהמשקין שאם הם יבשים חוצצים בטבילה, אך אם הם לחים - אינם חוצצים והרי הדם בעזרה לח. ומשמעות הדברים היא לא כדברי הרמ"א וה'מגן

הלכות מקואות פרק ג, הלכות ו"ז: תְּבֵה שְׁהֵיָה דָם עַל בְּגָדָיו – אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד. מוֹכֵר רֵבֵב שְׁהֵיָה רֵבֵב עַל בְּגָדוֹ – אֵינוֹ חוֹצֵץ... הֵיָה תְּבֵהָ מוֹכֵר רֵבֵב וְהֵיָה עַל בְּגָדוֹ דָם וְרֵבֵב – הָרִי זֶה סִפֵּק אִם חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שְׁהֵן שְׁנֵי מְקַפֵּיד, אוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, שְׁהֵרִי מְלַאכְתּוֹ הִיא וְאֵינוֹ מְקַפֵּיד.

כתב הרמ"א (יר"ד סי' קצב סק"ז): "מי שאומנתו להיות שוחט או קצב וידיו תמיד מלוכלכות בדם, אינו חוצץ" והוסיף ה'מגן אברהם' (או"ח סי' קסא סק"ז) שבטבח שהוא גם מוכר רבב (שומן, חלב וכד') ודם עם רבב על ידו, כיון שספק בגמרא (ובחים צח, ב - מקור הלכה זו ברמב"ם) מה דינו, כי אף שעל כל אחד מהם לחוד אינו מקפיד יתכן שעל שניהם יחד מקפיד - יש להקל

שוחט או קצב שידיו מלוכלכות תמיד בדם אין הוא מהווה חציצה גם אם הדם על ידיו (וכדברי הרמ"א ביו"ד, המ"א ואדה"ז באו"ח שם). והמבואר בגמרא (פסחים שם) שהדם חוצץ בין רגלי הכהנים לרצפת העזרה הרי זה משום שרגליהם שקועים בדם עד ברכיהם, וכיון שרוב הרגל מחופה בדם גזרו חכמים שדבר החוצץ החופה את הרוב חוצץ אף שאינו מקפיד עליו (ראה לעיל פ"א הי"ב). וכן פסק אדה"ז (שם): "מי שאומנתו להיות שוחט או קצב וידיו מלוכלכות תמיד בדם אינו חוצץ... וכל זה במיעוט היד אבל אם רוב היד מכוסה... חוצץ אפילו לאותם שאין דרכם להקפיד".

אברהם, שדם יבש הדבוק על הגוף חוצץ אף לגבי הכהנים שאומנתם בכך ודם הקרבנות דבק בהם. ומה שנאמר בגמרא (זבחים שם) שטבח הרגיל בדם ואינו מקפיד עליו - אין הדם חוצץ, מדובר בדם שעל בגדו, וכן הוא לשון הרמב"ם כאן "טבח שהיה דם על בגדו אינו חוצץ", משמע שעל בשרו חוצץ (אמנם, לענין צבע נפסק, "מי שהיה צובע אין הצבע חוצץ על ידיו יו"ד שם, שר"ע אדה"ז או"ח סי' קסא ס"ה) - כי צבע אינו מאוס כל כך, מה שאין כן דם, שנפשו של אדם קצה בו, מקפיד גם מי שאומנתו בכך שלא יהא דם על בשרו בעת שאינו מתעסק בו). ומבארים אחרונים (מחצית השקל או"ח שם. שו"י טהרה סי' קצח סק"ב):

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ו

כוונה נסתרת

עליו בפירוש למים.

דוגמא לדבר: הנוטע אתרוג כדי להשתמש בו למצות ארבעת המינים, חייב בערלה (ירושלמי ערלה א, א). ולכאורה, הרי הנוטע שלא לשם אכילה פטור מערלה וכאן לא התכוון לאכילה, אלא מאחר ולשם מצות אתרוג צריך שיהא פרי דוקא והוא נטע במטרה להשתמש בו למצוה, הרי זה נחשב כאילו חשב בפירוש לשם פרי.

והגרש"י ז"ל הוסיף לפי זה: באבל על אביו או אמו ל"ע שעליו לקרוע את כל בגדיו, יש שחידשו שאינו צריך לקרוע את בגד הציצית (טלית קטן), משום ששובשים אותו רק למצות ציצית ואינו נחשב בגד (משיב דבר ב, פט).

אמנם לפי האמור אין הדבר כן, שהרי מצות ציצית מתקיימת דוקא בכגד ('על כנפי בגדיהם'), ומאחר ולובש את ה'טלית קטן' לשם מצות ציצית, הרי זה כאילו מכוון לשם בגד וממילא חייב בקריעה (לאור ההלכה, מהדורה חדשה ע' רלו הערה 20).

הלכות מקואות פרק ז, הלכה ג: אָפְלוּ הַבַּיָּא אֲרַבְעִים קָאָה שְׁלֵג פְּתַחְהָ וְהַיָּחִין פְּעוּקָה וְרַסְקוּ שָׁם – תְּרִי זֶה מְקוּהָ שְׁלֵג וְקָשֶׁר.

לגבי דיני טומאה, נאמר בגמרא (נדה יז, א) שהשלג אינו נחשב לא כאוכל ולא כמשקה (לכל טומאת אוכלין או משקין), אך אם האדם חשב בפירוש שרוצה להשתמש בשלג כמשקה, אזי הוא מטמא טומאת משקין.

ולפי זה יש להבין: הרי מקוה צריך להיות ממים דוקא כמפורש בכתוב 'מקוה מים', והשלג מצד עצמו אינו נחשב כמים אלא אם כן חשב עליו בפירוש לשם כך, ולפי זה כדי שהשלג יוכשר למקוה צריך להתנות שיחשוב על השלג לשם מים, אך ברמב"ם ובפוסקים לא נזכר תנאי זה!

ומבאר ה'חלקת יואב' (מהדו"ק יו"ד סי' לב):

מאחר והאדם מתכוון בנתינת השלג לשם מקוה והרי אין המקוה כשר אלא ממים, הרי זה כאילו נכלל בכוונתו שחשב

מה ממעט משיעור הנקב לעירוב המקוואות? שבת קודש י' תמוז ה'תשע"ו

אלו ימעטו את שיעורו של נקב שפופרת הנוד וימעטו את עירוב המקוואות?

אמנם ה'בית יוסף' (יו"ד סי' קא ד"ה הבא) כתב שאכן גם לדעת חכמים שדברים שתחילת בריאתם במים מטבילים בהם, עם כל זאת ממעטים הם את הנקב. ומבאר זאת הגידולי טהרה: כל שבריאתם מן המים טובלים בהם משום שנחשבים כמים, אבל גם המים עצמם אם הם קרושים הרי הם ממעטים את הנקב כי בכך קילוח המים ממקוה למקוה יהיה פחות מהשיעור, ואף אלו שבריאתם במים ממעטים את שיעור קילוח המים.

וב'חידושי מהרי"ח' (מקואות שם) הביא את ביאורו של ה'מגן אברהם' (או"ח סי' קסב סק"ז):

אלו שבריאתם במים טובלים בהם דוקא כשהם מרוסקים, ובאופן כזה אכן אינם ממעטים משיעור הנקב, אבל אם לא ריסקום אין טובלים בהם, וכן אם הם נמצאים בנקב של שפופרת הנוד - ממעטים משיעורו.

הלכות מקוואות פרק ח, הלכה ו: פֶּלַ שְׁעָמֵד בְּשֹׁפְרַת הַנּוֹד – מִמַּעַט, וְאֶפְלוּ בְּרָבִים שָׁהֵן מְרַבְּתוּ שְׁל מִים.

לדעת חכמים (מקואות פ"ו מ"ז) כל דבר הנמצא בנקב משיעורו כשפופרת הנוד - בין עפר בין צורות בין יבחושים אדומים הנבראים במים (רע"ב שם) - ממעט את שיעור הנקב בכותל שבין שני מקוואות ואין המקוואות מתערבים. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, דבר הנברא מן המים אינו ממעט את שיעור הנקב. ופסק הרמב"ם כחכמים ש"אפילו דברים שהם מבריותו של מים" - ממעט.

והקשה ה'תוספות יום טוב' (שם ד"ה רשב"א):

כאן פסק הרמב"ם כחכמים שדברים שבריאתם מן המים ממעטים בשיעור הנקב, ואילו להלן (בהל' יא) כתב "כל שתחילת ברייתו מן המים, כגון יבחושין אדומין, מטבילין בו", שזוהי דעת רבן שמעון בן גמליאל (זבחים כב, א), והלא אם כשר לטבול בדברים שבריאתם במים לא יתכן שדברים

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - ד"ו תמוז תשע"ו

אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה מזכיר את הפוסקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול שורפין אותו באש שלמעלה "רשפי" רשפי אש שלהבת י-ה"ה שהו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים דתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, ושולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש כסא - ק"ש, ומנורה תפלת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לישיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לישיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שעניינם לפרט את התושב"כ ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לישיבה הוא פרט בכסא. ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי יין מלכות ט"ו קק)

(2 כלים פרק ב משנה ג. 3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. (4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח"ט). (5) חבית שמשתמשים בה המתלמדים לשוט על פני המים. (6) מלשון דופן. (7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשתמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.

14 **ב. פָּנֵס שֶׁהָיָה בּוֹ בֵּית קָבוּל שְׁמֹן⁸ - מְקַבֵּל טֹמְאָה,**
15 **וְשֹׂאֵין בּוֹ - טְהוֹרֵם⁹. וְכֵן מְגוּפַת הַיּוֹצְרִים¹⁰ שֶׁיֵּשׁ לָהּ**
16 **תּוֹךְ - טֹמְאָה.**

(8) יש פנסים שביית קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה, שמכניסים בהם הנר עם השמן כשורצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. (9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. (10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי, ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.

17 **ג. מִשְׁפָּךְ שֶׁל פְּעָלֵי בָתִּים - טְהוֹרֵם¹¹; וְשֶׁל רוֹכְלִין -**

יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ו

הלכות כלים

פָּרֵק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

1 **א. כְּלֵי חָרֶס² אֵינּוּ מְקַבְּלִים טֹמְאָה עַד שֶׁיְהִיָּה מְקַבֵּל**
2 **וְעֹשֵׂי לְקַבְּלָהּ; אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ בֵּית קָבוּל, או**
3 **שֶׁהָיָה מְקַבֵּל וְלֹא נַעֲשֶׂה לְקַבְּלָהּ³ - אֵינּוּ מְקַבְּלִים טֹמְאָה**
4 **כָּלֵל⁴, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ,**
5 **הַכֶּסֶא וְהַמִּטָּה וְהַסְּפָסֵל וְהַמְּנוּרָה וְהַשֻּׁלְחָן שֶׁל חָרֶס,**
6 **וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּהֵן מְפָלִים שְׂאִין לָהֶם תּוֹךְ - אֵינּוּ**
7 **מְקַבְּלִין טֹמְאָה. וְכֵן הַסִּילוּנוֹת שֶׁהַמִּים מְהַלְכִין בְּהֵן,**
8 **אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּפוּפִין וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין -**
9 **הָרִי הֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂוּ לְקַבְּלָהּ, אֲלֵא פְּדֵי**
10 **שְׂיִצְאוּ מֵהֵן הַמִּים. וְכֵן חֲבִית שֶׁל שְׂיִטִּים⁵ וְחֲבִית**
11 **הַדְּפִנָּה⁶ בְּשׂוּלֵי הַמַּחֲצֵי, הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית כְּמוֹ בֵּית יָד**
12 **שְׁנוּשְׂאִין בָּהּ הַמַּחֲצֵי וְלֹא נַעֲשִׂית לְקַבְּלָהּ - אֵינָה**
13 **מְקַבְּלַת טֹמְאָה.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהי' מקבל ועשוי לקבלה". ולדוגמא הביא "הכסא והמטה והספסל והמנורה והשולחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים".

בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מרמז על האדם "ויצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה כו" שיסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששבירתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" "...ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים" הרי שעם היותו כלי שלם מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ד' תמוז - ספר טהרה - הלכות כלים עא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **מִתְטַמֵּא, מִפְּנֵי שְׂמֵטָהוּ עַל צִדּוֹ¹² וּמְרִיחַ בּוֹ**
2 **לְלוֹקֶחַ¹³.**
- 11 מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו
סילונות כפופים שבהלכה א. (12) ונותן בו מעט שמן.
13 כדי שיכיר את טיב השמן ולפיכך נידון כעשוי לקבלה,
אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.
- 3 **ד. כִּסּוּי פְּדֵי יַיִן וְכֵדֵי שְׂמֶן וְהַחֲבִיטוֹת¹⁴ - טְהוּרוֹת¹⁵,**
4 **שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ. וְאִם הִתְקַיֵּן לְתַשְׁמִישׁ¹⁶ -**
5 **מִתְטַמֵּאִין.**
- 14 פירוש, כיסויי חביות. (15) אף על פי שיש להם בית
קיבול. (16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.
- 6 **ה. כִּסּוּי הָאֵלֶפֶס¹⁷: בְּזֶמַן שֶׁהוּא נִקְוֵב¹⁸ וַיֵּשׁ לוֹ**
7 **חֲדוּד¹⁹ - טְהוּרוֹ²⁰; וְאִם אֵינּוּ נִקְוֵב וְאֵין לוֹ חֲדוּד -**
8 **מִתְטַמֵּא, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה מְסַנֶּנֶת לְתוֹכוֹ אֶת הַיֵּרֶק²¹.**
9 **זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמְשַׁמֵּשׁ בְּכֵלֵי חֶרֶס כְּשֶׁהוּא כְּפוּי²² -**
10 **טְהוּר²³.**
- 17 מחבת גדולה. (18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק
י"ד הלכה ט). דרך היוצרים לנקב את כיסוי האילפס כדי
להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. (19) פירוש, או יש
לו חידוד היינו בליטה על גבו שראשה מחודד. (20)
כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו
על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. (21) שופכת לתוכו את
רוטב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את
הירק כדי שיתמצו ממנו המים. (22) על הכלי העיקרי
ואינו משמש בפני עצמו. (23) ככל משמשי כלים בשעת
מלאכה בלבד.
- 11 **ו. טִיטְרוֹס²⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵב וּמוּצִיא**
12 **פְּרוּטוֹת²⁵ - מִתְטַמֵּא; שֶׁהָרִי הַמֵּים מִתְפַּנְסִין**
13 **בְּצַדֵּי²⁶, וְהֵן עֲשׂוּיִן לְקַבְּלָהּ.**
- 24 שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים
וצווארו ארוך ודק מנוקב מלמעלה. כלי זה משמש לרבוץ
את רצפת הבית ולהשקות צמחי הגן. כשהאדם סותם
באצבעו את נקב הצוואר אין המים נוטפים, וכשהוא מסיר
אצבעו - הם מטפטפים לאט לאט. (25) טיפות קטנות.
26 בצדי הכלי במקומות שאין בהם נקבים, כלי שיש בו
נקבים גסים המים ממהרים לצאת ואינם מתכנסים בצדדים
אלא שוטפים, אבל בכלי שמוציא טיפות זעירות - כן
מתכנסים.
- 14 **ז. הַלְפִיד שֶׁל חֶרֶס שְׂמֵנִיחִין מְטָלִיּוֹת הַבְּגָדִים**
15 **וְהַשֶּׁמֶן בְּתוֹכוֹ וְהוּא דוֹלֵק - מִתְטַמֵּא²⁷. וְכֵן כָּלֵי**
16 **שְׂמֵנִיחִין תַּחַת הַגְּרוֹת²⁸ לְקַבְּלַת הַשֶּׁמֶן - מִתְטַמֵּא.**
- 27 הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד
במוט ארוך. משמיענו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני
עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה.
28 במשנה: "ובית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב
- כאן. ומשמיענו, שבית השקע אינו נידון כמשמש כלים
בשעת מלאכה בלבד.
- ח. גִּסְטָרָא²⁹ שְׂמֵנִיחִין תַּחַת הַכֶּלִים לְקַבְּלַת מְשָׁקִין
הַנּוֹזְלִין מִן הַכֶּלִי - מִקַּבְּלַת טְמֵאָה³⁰.
- 29 שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול
ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפטופם" (רבינו
בפירושו). (30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד -
נידונית הגיסטרא כעשויה לקבלה. [מלשונו של רבינו
בפירושו משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך.
אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרא" הכוונה לכלי
שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו
מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ח].
- ט. סְפִינָה שֶׁל חֶרֶס, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מְקַבְּלַת - אֵינָה
מְקַבְּלַת טְמֵאָה; שְׂאִין הַסְפִינָה בְּכָלֵל הַכֶּלִים
הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה³¹, בֵּין הִיא שֶׁל חֶרֶס בֵּין הִיא שֶׁל
עֵץ, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה.
- 31 בשבת פג, ב שנינו: "מנין לספינה שהיא טהורה?
שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא
שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".
- י. כָּל הַכֶּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנִפְסְדָה צוּרְתָן - אֵין שְׂבָרֵיהֶן
מְקַבְּלִין טְמֵאָה, אָף עַל פִּי שְׂאוֹתָן הַשְּׂבָרִים רְאוּיִין
לְתַשְׁמִישׁ; חוּץ מִשְׂבָּרֵי כָּלֵי חֶרֶס, שְׂאִם הָיָה בָהֶן
חֶרֶס הָרְאוּי לְקַבֵּל - הָרִי הוּא מְקַבֵּל טְמֵאָה. שְׂנֵאָמַר:
וְכָל כָּלֵי חֶרֶס³². מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶה לֹא פָּא
לְרִבּוֹת אֲלֵא שְׂבָרֵי כָּלֵי חֶרֶס. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
כְּשֶׁהָיָה לְחֶרֶס זֶה תוֹף לְקַבֵּל בּוֹ הַמְשָׁקִין כְּשֶׁהָיָה
הַחֶרֶס יוֹשֵׁב, לֹא סוּמְקִין אוֹתוֹ³³; אָבָל אִם אֵינּוּ יָכוֹל לְקַבֵּל
אֲלֵא אִם בֶּן סוּמְקִין אוֹתוֹ - אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה.
- 32 תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מנין
לרבות שבירי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס".
33 על מה שהוא אחר.
- יא. הַחֶרֶס שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לִישֵׁב כְּדֵי שְׂיִקַּבֵּל מִפְּנֵי
אֲזָנוֹ³⁴, או שְׁהָיָה בּוֹ חֲדוּד וְהַחֲדוּד מְכַרְיעוֹ לְצַד
אֶחָד - הָרִי זֶה טְהוּר, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁטְלָה הָאֲזָן אוֹ
נִשְׁבַּר הַחֲדוּד³⁵; שֶׁכָּל כָּלֵי חֶרֶס שֶׁטְהַר שְׁעָה אַחַת -
אֵין לוֹ טְמֵאָה לְעוֹלָם.
- 34 אוזן הכלי מפריעה. (35) ואפשר להושיב את הכלי
באופן שיקבל.
- יב. כָּלֵי חֶרֶס שֶׁשׂוּלֵיהֶן חֲדִין³⁶ כְּמִזְרְקוֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ
וְשׂוּלֵיהֶן מְקַבְּלִין, אָף עַל פִּי שְׂאֵינּוּ מְקַבְּלִין אֲלֵא אִם
בֶּן נִסְמְכוֹ, כְּגוֹן שׂוּלֵי הַקְּרָפִיּוֹת³⁷ וְהַכּוֹסוֹת³⁸ - הָרִי
אֵלּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה; שֶׁלְכָף נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן, שְׂוִיָּהוּ
שׂוּלֵיהֶן מְקַבְּלִין בְּסַמִּיכָה אוֹ בְּאַחִיזָה³⁹.
- 36 השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מייחידים אותם הבעלים לשם גיסטרא, היינו, להושיבם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיסטרא. (50) רוב החרסים שהיוצר לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיסטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

פָּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרועעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

א. פְּמָה² שְׁעוֹר הַשֶּׁבֶר שִׁישְׁבֵר פְּלֵי חֶרֶס וְיִטְהַר²⁵
מִטְּמָאָתוֹ אִם הָיָה טְמָא, או לא יִקְבַּל טְמָאָה אִם הָיָה²⁶
טְהוֹר? הַעֲשׂוֹי לְאֶכְלִין³¹ - מִשְׁיִנְקָב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים⁴;
וְהַעֲשׂוֹי לְמִשְׁקִין - מִשְׁיִנְקָב מְכַנֵּס בְּמִשְׁקִין,
לְשִׁמְנִיחִין אוֹתוֹ עַל הַמִּשְׁקָה יִכְנַס הַמִּשְׁקָה לְפָלִי²⁹
בְּנִקְב; הַעֲשׂוֹי לְכֹף וְלִקְדָּה⁵ - מִטְּלִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ⁶,
וְהָרִי הוּא מְקַבֵּל טְמָאָה עַד שִׁינְקָב בְּמוֹצֵיא זֵית. וְלֹא³⁰
אָמְרוּ בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה⁷ אֲלֵא בְּגִיסְטְרָא בְּלִבְדָּה⁸, לְפִי³¹
שְׁהִיא עֲשׂוּיָה לְקַבֵּל הַמִּשְׁקִין הַנּוֹזְלִים מִן הַפְּלִים,³³
וְאִם הוֹצִיאָה מִשְׁקִין - הָרִי זֶה בְּטַל תְּשַׁמִּישָׁהּ.³⁴

2) כלים פ"ג מ"א. (3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין.
4) זיתים שבכלי נופלים דרך הנקב. (5) לאוכלין ולמשקין.
6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. (7) ומה שאמרו חכמים
(בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי
יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין").
8) זה נאמר בגיסטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת
כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. (9) שהרי כל תשמישה
היא לקבל משקין הנופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה.

ב. חֲמֵשׁ מִדּוֹת¹⁰ בְּכָלִי חֶרֶס: נִקְב בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה -
טְהוֹר מִלְּהִתְטַמָּא מִשׁוּם גִּיסְטְרָא¹¹, וְעֵדִין הוּא חֲשׂוֹב
פְּלֵי לְקַדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאָת¹². נִקְב בְּכּוֹנֵס מִשְׁקָה - אֵינּוּ
רְאוּי לְקַדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאָת, וְעֵדִין פְּלֵי הוּא חֲשׂוֹב
לְהַכְשִׁיר הַזְּרָעִים¹³ בְּמִשְׁקִין הַתְּלוּשִׁין בּוֹ, כְּמוֹ
שְׁבִאֲרָנוּ¹⁴. נִקְב פְּשֵׁרֶשׁ קָטָן - אֵין הַמִּים שֶׁפְּתוּכוֹ
מְכַשְׁרִין אֶת הַזְּרָעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שְׁאִינֵן פְּלֵי,
וְעֵדִין פְּלֵי הוּא חֲשׂוֹב לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וְנִקְבֵּל
טְמָאָה¹⁵. נִקְב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים - טְהוֹר, וְהָרִי הוּא
כְּכָלִי גָלְלִים וְאֶבְנִים שְׁאִין מְקַבְּלִין טְמָאָה, וְעֵדִין
פְּלֵי הוּא חֲשׂוֹב לְהַצִּיל בְּצִמְדֵי פְּתִילֵי¹⁶ עַד שִׁפְּחָת
רְבוּ¹⁷, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּטַמְאָת מַת (בְּפָרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי).

10) מימרא של רבא, שם צה, ב. (11) נתבאר בהלכה
הקודמת. (12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך
הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש
צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים
אל כלי". (13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים
טומאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאינם

בחדר בצורת קוץ. (37) כלים ידועים המיוצרים באי קורפו.
(38) במשנה "קוסים הצידוניים". בצידון עשו כוסות
ששוליהן מחודדות ואין להעמידן בלי סמיכה. (39) ביד.
שבר מכלי שנעשה כדי להעמידו בלי סמיכה אינו מטמא
כשאינו יכול לעמוד לבדו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל
כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית,
גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

1 יג. כְּמָה יִקְבַּל הַחֶרֶס וְיִהְיֶה מְקַבֵּל טְמָאָה? אִם הָיָה
2 הַפְּלֵי שֶׁהָיָה שְׁלֵם מְכִיל פְּדֵי סִיכַת אָדָם קָטָן⁴⁰ עַד
3 חֲבִיּוֹת שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת כְּסֵאָה⁴¹ או קְרוּב⁴² לָהּ וְנִשְׁבְּרוּ,
4 וְנִשְׁאָר בְּחֶרְסִים, בֵּין מְקַרְקְעִיהֶן בֵּין מִדְּפַנְיֵיהֶן, חֶרֶס
5 שֶׁהוּא מְקַבֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב רְבִיעִית - הָרִי זֶה מְקַבֵּל
6 טְמָאָה.

(40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג,
מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). (41) הסאה שישה כבים
והקב ארבעה לוגים. (42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה"
הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה
דינה כלמעלה מסאה כסברת התרצן בחולין נה, א.

7 יד. הָיָה הַפְּלֵי מְחִבִּית הַמְּכִילָה כְּסֵאָה עַד חֲבִיּוֹת
8 הַמְּכִילָה סֵאתִים או יָתֵר וְנִשְׁבְּרָה, אִם הָיָה בְּחֶרֶס
9 הַנִּשְׁאָר פְּדֵי לְקַבֵּל חֲצֵי לֶג - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה.
10 הָיָה הַפְּלֵי מְחִבִּית הַמְּכִילָה סֵאתִים עַד חֲצִבִּים
11 גְּדוּלִים וְנִשְׁבְּרוּ, אִם נִשְׁאָר מֵהֵן חֶרֶס הַמְּקַבֵּל לֶג
12 - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה. הֵיוּ הַחֶרְסִים מְקַבְּלִין
13 פְּחוֹת מִשְׁעוּרֵין אֵלוֹ - אֵין מְקַבְּלִין טְמָאָה.

14 טו. כְּלֵי חֶרֶס קָטָן, כְּגוֹן הַפֶּה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנִּשְׁבְּרָה,
15 וְנִשְׁאָר מְקַרְקְעִיתוֹ⁴³ חֶרֶס הַמְּקַבֵּל כֹּל שֶׁהוּא כְּשֶׁהוּא
16 יוֹשֵׁב⁴⁴, וְיִהְיֶה חֵד פִּיתוֹת⁴⁵ שֶׁנִּמְצְאוּ כְּכָלִי קָטָן⁴⁶ - הָרִי
17 זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה. וְאִם נִשְׁאָר מִדְּפַנּוֹתֵיהֶן חֶרֶס
18 הַמְּקַבֵּל - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה; לְפִי שֶׁדְּפַנּוֹת פְּלִים
19 אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא פִּיהֶן כְּשׁוֹיֵן הֵן⁴⁷, וְאֵין לָהֶן תּוֹף הַנֶּבֶר,
20 וְנִמְצְאוּ כְּפִשׁוּטֵי פְּלֵי חֶרֶס.

(43) מחלקו התחתון. (44) בלי סמיכה. (45) הדפנות
שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם
מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד
בלי סמיכה. (46) השבר הזה הוא ככלי קטן. (47) כאילו
שיטחם ישר.

21 טז. הִזְקָת⁴⁸ חֶרְסִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם -
22 טְהוֹרִים⁴⁹, חוּץ מִהַנְּמַצְאִים בְּבֵית הַיּוֹצֵר; מִפְּנֵי שֶׁרָבֵן
23 גִּיסְטְרִיּוֹת הֵן⁵⁰ לְפָלִים, וְהַגִּיסְטְרָא מְקַבֵּלֶת טְמָאָה אֶף
24 עַל פִּי שְׁהִיא מְשַׁבְּרֵי פְּלִים.

(48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת
מאוד על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה.
(49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיסטרא.
דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ד' תמוז - ספר טהרה - הלכות כלים עג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) משנה שם. (32) נר = כלי שנותנים בו השמן והפתילה, ובראשו תוספת הפתילה שנענת עליה. לתוספת זו קראו: פי הנר. (33) שאינו ראוי למלאכתו. (34) שלא הוסקה בכבשן. (35) בשלהבת הפתילה.

11 ו. חֲבִית³⁶ שְׁנֹפְחָתָהּ³⁷ וּכְשִׁמְטִין אוֹתָהּ עַל דָּפְנָהּ
12 מְקַבְּלָת, אוֹ שְׁנֹחֵלְקָהּ³⁸ פְּמִין שְׁתֵּי עַרְבוֹת - עַדְיִן הִיא
13 מְקַבְּלָת טַמְאָה³⁹. נִתְרַעְעָה⁴⁰ וְאִינָה יְכוֹלָה לְהִטְלִיט
14 בְּחֻצֵי קַב גְּרוֹגְרוֹת⁴¹ - טְהוֹרָה⁴².

36) שם פ"ד מ"א. (37) ניטל חלק ממנה. (38) נסדקה לארכה, ונפרדו שני חלקיה. (39) נראה, שהמדובר כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. (40) לא נשברה, אלא יש בה בקעים וכולה רעועה. (41) שיעור סעודה קטנה (עירוובין כט, א). (42) אין משתמשים בחבית רעועה שנוחה להישבר.

15 ז. חֲבִית⁴³ שְׁנֹטְלוֹ אֲזַנְיָהּ - הֲרִי הִיא פְּגַסְטְרָא⁴⁴.
16 אֲפִלוֹ אֲזֵן אַחַת. נִסְדְּקָה לְמִטָּה מְאֻזְנִיָּה, אָף עַל פִּי
17 שְׂאֲזַנְיָה קִימּוֹת - הֲרִי זוֹ פְּגַסְטְרָא⁴⁵. וְאִם עֲשָׂאָה
18 מִתְחַלָּה שְׂלֵא פְּאֻזְנִים - נִדְּוֹנָת פְּחִבִית⁴⁶.

43) שם מ"ג. (44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה, מפני שקשה מאוד לטלטלה. (45) שאם יטלטל אותה באזניה - תתפרק. (46) תוספתא כלים, פרק ג הלכה ה.

19 ח. חֲבִית⁴⁷ שְׁנֹסְדְּקָה בְּפִכְשֵׁן וְנִמְצָא שְׁהִיא כְּשִׁתֵּי
20 גְּסְטְרָאוֹת: אִם מְשֻׁנְגְּמָה מְלֹאכְתָּהּ נִסְדְּקָה - כֹּל
21 גְּסְטְרָא מֵהֵן מְקַבְּלָת טַמְאָה⁴⁸; וְאִם נִסְדְּקָה קִדְּם
22 שְׁתַּגְּמַר מְלֹאכְתָּהּ וְאַחַר כִּף נִשְׂרָפָה בְּפִכְשֵׁן -
23 טְהוֹרָה⁴⁹. וְהִיאֲךָ יִנְדְּעָה⁵⁰ דְּבַר זֶה? אִם הִיוּ שְׂבָרֵיהָ
24 שְׂוִיין⁵¹ וְתוֹכָה מְאֻדִים - עַד שְׂלֵא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּהּ
25 נִסְדְּקָה; אִין שְׂבָרֵיהָ שְׂוִין וְאִין תוֹכָה מְאֻדִים - בְּיָדוּעַ
26 שְׂאַחַר שְׁנֹגְמָה מְלֹאכְתָּהּ נִשְׂבָּרָה, וּמְקַבְּלָת טַמְאָה
27 כְּשִׂאָר שְׂבָרֵי כְּלֵי חָרָס הָרְאוּיִין לְתִשְׁמִישׁ.

47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל טומאה. (49) אין תורת קבלת טומאה יורדת על שבר כלי שמעולם לא היה ראוי לקבל טומאה. נתבאר כבר, שכלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספתא שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק בלי בליטות חדות.

28 ט. גְּסְטְרָא⁵² שְׁנֹתְרַעְעָה וְאִינָה מְקַבְּלָת מִשְׁקִין⁵³, אָף
29 עַל פִּי שְׁמִקְבָּלָת אֶקְלִין - הֲרִי זוֹ טְהוֹרָה⁵⁴; שְׂאִינָה
30 עֲשׂוּיָה אֲלֵא לְקַבֵּל מִשְׁקִין הַדּוֹלְפִין⁵⁵, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ,
31 וְאִם הִיְתָה דוֹלְפָתָהּ⁵⁶ - אִין עוֹשִׂין גְּסְטְרָא לְגִסְטְרָא⁵⁷.
32 וְכֵן גְּסְטְרָא שְׁנֹפְחָתָהּ אוֹ שְׁנֹחֵלְקָה לְשִׁתִּים - טְהוֹרָה;
33 שְׂלֵא אֶמְרָה⁵⁸ שְׂרִירִים שֶׁל שְׂרִירִים מִתְטַמְּאִין, אֲלֵא
34 שְׂרִירֵי כְּלֵי חָרָס⁵⁹ בְּלִבְד הֵן שְׁמֵת טַמְּאִין.

52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתו. וכל-שכן שאינה

מחוברים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם כתלושים מן הקרקע]. (14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג ה"ב. (15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת. (16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירוח בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים שבתוכו מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד והמודק. (17) ואם נפתח רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב. [רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול, אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פי"ד ה"י).

1 ג. הַחֲבִית¹⁸ - שְׁעוֹרָה פְּאֻזְנִים¹⁹. הַאֲלָפֶס וְהַקְּדָרָה²⁰
2 - שְׁעוֹרֵן פְּזִיתִים²¹. וְכֵן עַרְבָה²² שֶׁל חָרָס, אֲפִלוֹ
3 הִיְתָה גְדוֹלָה וּמְחֻזְקָת אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח²³, וְנִפְחָתָהּ
4 בְּמוֹצֵיא זִיתִים, אָף עַל פִּי שְׁהוּא מְטָה עַל צִדָּה וְלֵשׁ
5 בָּהּ²⁴ - טְהוֹרָה, שְׁמֵת חֲלָתָהּ לֹא נַעֲשִׂית לְכָף²⁵.

18) כלים פ"ג מ"ב. (19) רגילים היו להטמין אגוזים בחביות נקובות, שאינן ראויות למשקין. פסק כר' יהודה. (20) שם. (21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר לענין קבלת טומאה. (22) תוספתא פ"ג ה"ג. (23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבאה במידה (מחזיקה ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור אלא בכלי עץ בלבד), נפחתה במוציא זיתים אף-על-פי שהוא מטה על צידה ולש בה -טהורה". ונראה שהמלה "טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה? (24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק לשישה. (25) לא נעשתה כדי ללוש כשהוא מוטה על צידה. ומה שאמרנו (בפי"ח ה"י), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה הוא מקבל טומאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש, להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). [ואפשר גם לפרש ע"פ שיטת ה'תוספות' שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו בפי"ח ה"ט"ו משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות שם].

6 ד. הַפֶּף²⁶ וְהַטְּנִי²⁷ - שְׁעוֹרֵן בְּשִׁמּוֹן²⁸. וְהַצְּרָצוֹר²⁹ -
7 שְׁעוֹרוֹ בְּמִים³⁰.

26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. (27) רבינו גורס במשנה, "והטפיי". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין טיפין, ולכן שמו "טפיי". (28) השיעורין שנאמרו "כמוציא משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן. (29) עשוי לשתיית מים, ועושים על פיו כעין רשת. (30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן שמים יוצאים ונכנסים דרכו.

8 ה. יָרֵר³¹ שְׁנֹטְל פִּיּוֹ³² - טְהוֹר³³. וְשֶׁל אֲדָמָה³⁴ שְׁהִסַּק
9 פִּיּוֹ בְּפִתְלֵהָ³⁵ - אִינוֹ מְקַבְּל טַמְאָה, וְאִינוֹ כְּכֹל כְּלֵי
10 חָרָס עַד שְׂיִסַּק כִּלּוֹ בְּפִכְשֵׁן כְּכֵלֵי חָרָס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 פִּי שְׁנוּטָל אֶת הַגְּלָלִים וַתְּרַסְיָה עֹמְדִין - הָרִי זֶה
26 טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבִטֵּל מֵעֲלֶיהָ שֵׁם פְּלִי⁷⁶. הִיא בְּהֵן
27 חֶרֶס מִחֻזֵּיק רְבִיעִית⁷⁷ - כִּנְגַד אוֹתוֹ הַחֶרֶס בְּלִבְד⁷⁸
28 מִתְטַמֵּא בְּאֹויר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּלִי בְּפָנָי עֲצָמוּ; וְשֶׁאֵר
29 הַחֻבִּית אֵינוֹ מִתְטַמֵּא עַד שֶׁתִּגַּע בָּהּ הַטְּמָאָה
30 מִתּוֹכָהּ⁷⁹, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה פְּלִי שְׁלֵם.

(72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה.
(74) התכוון לומר "שכשהיא ניטל", אבל אם נטלם ונפלו
החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע
עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה
כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו
החרסים כשיוריד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי
אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד
סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פ"ח הי"ג). (78) אם נכנסה
טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה.
(79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כיד לאותו חרס, ויד
מתטמא במגע אבל לא באוויר, לפי הכלל שאין יד לכלי
חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש,
שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים
רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

31 יד. חבית⁸⁰ שְׁנֹקְבָהּ⁸¹ וְסַתֵּם הַנֶּקֶב בְּזַפֵּת⁸² וְאַחַר כֵּן
32 נִשְׁבְּרָה, אִם יֵשׁ בְּחֶרֶס הַסַּתֵּם בְּזַפֵּת כְּדִי לְהַחֲזִיק
33 רְבִיעִית - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טְמָאָה⁸³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
34 מְשַׁבְּרֵי הַחֻבִּית, וְלֹא בִטֵּל שֵׁם פְּלִי מֵעֲלֶיהָ⁸⁴. אֲבָל
35 חֶרֶס שְׁנֹקֵב אַחַר שֶׁפָּרַשׁ מִן הַפְּלִי וְסַתֵּם הַנֶּקֶב בְּזַפֵּת,
36 אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִחֻזֵּיק רְבִיעִית - טְהוֹר; שֶׁהַחֶרֶס
37 שְׁנֹקֵב - בִּטֵּל שֵׁם פְּלִי מֵעֲלָיו⁸⁵ וְטָהַר, וְכֵן שֶׁטָּהַר
38 בְּכָלִי חֶרֶס שֶׁעָה אֶחָת - אֵין לוֹ טְמָאָה לְעוֹלָם⁸⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר
יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"כ ה"ג).
(83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין
הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל
החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה
תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים
יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון
שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו
לשברי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה
(כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא
ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה,
והחבית מקבלת טומאה אחר הסתימה ואע"פ"כ נדחקו לפרש
שלא בטל שם כלי עליה לפני הסתימה - מפני שהיתה
ראויה לקבל רימונים. ונראה, שלא קיבלו את פירושו של
הר"ש לתוספתא הנ"ל. ודעתם, שהוא כולל גם כלים
שלמים, ולפיכך הוצרכו לנימוק דחוק זה]. (85) שאין אדם
מתקן גיסטרא. (86) ראה לקמן פ"כ הערה כב, ביורר
שיטת רבינו בדין זפת.

39 טו. קְמָקוּמוֹס⁸⁷ שְׁנֹקֵב וְעֲשָׂאָהוּ⁸⁸ בְּזַפֵּת - טְהוֹר,
40 שֶׁאֵין יָכוֹל לְקַבֵּל הַחֻמִּין בְּצוּנָן⁸⁹. וְכֵן פְּלִי הַזַּפֵּת⁹⁰

מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא
משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך
הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא
תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין
(שיריים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני
פרשתא ז ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבדינו, כתוב:
"שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גורס "שירי כלי חרס".

1 ל. גִּסְטָרָא⁶⁰ שְׁחֻדְדִין⁶¹ וְיֹצְאִין מִמֶּנָּה, בֵּין שֶׁהֵיחָהּ
2 יוֹשְׁבֵת⁶² בֵּין שֶׁהֵיחָהּ מִטָּה עַל צְדָה: פֶּל הַמְקַבֵּל מִן
3 הַחֻדְדִין זִיתִים⁶³ כְּשֶׁהֵיחָמְלָא הַגִּסְטָרָא זִיתִים⁶⁴ -
4 מִתְטַמֵּא בְּמַגַּע⁶⁵ וּכְנִגְדוֹ מִתְטַמֵּא בְּאֹויר; וְכֵן שֶׁאֵין
5 מְקַבֵּל עֲמָה בְּזִיתִים - מִתְטַמֵּא בְּמַגַּע וְאֵין כִּנְגַדוֹ
6 מִתְטַמֵּא בְּאֹויר.

(60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים.
(62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים
זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא
זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים
את הזיתים הנמצאים על-ידם. (65) ביאור מספיק לכל
הפיסקא הבאה - בהלכות יא"ב.

7 יא. פִּיעֵד⁶⁶ מִתְטַמֵּא בְּמַגַּע וְאֵין כִּנְגַדוֹ מִתְטַמֵּא
8 בְּאֹויר? שֶׁאֵם נִגְעָה הַטְּמָאָה בְּגִסְטָרָא מִתּוֹכָהּ -
9 מִתְטַמֵּא הַחֻדְדִין; וְכִנְסָה הַטְּמָאָה בְּאֹויר הַגִּסְטָרָא,
10 אֲפִלוּ הֵיחָהּ כִּנְגַד הַחֻדְדִין⁶⁷ - לֹא נִטְמָא הַחֻדְדִין.

(66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאינם
מקבלים כזיתים. (67) הטומאה תלוייה למעלה מדופן
הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.

11 יב. וְכִיעֵד כִּנְגַדוֹ מִתְטַמֵּא בְּאֹויר? שֶׁאֵם הֵיחָהּ
12 הַטְּמָאָה בְּאֹויר הַגִּסְטָרָא כִּנְגַד הַחֻדְדִין - נִטְמָא
13 הַחֻדְדִין עִם הַגִּסְטָרָא⁶⁹. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּכָל מְקוֹם
14 שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָלִי חֶרֶס וּבַתְנוּר וְכִירִים מִתְטַמֵּא בְּמַגַּע
15 וּכְנִגְדוֹ בְּאֹויר אוֹ אֵין מִתְטַמֵּא כִּנְגַדוֹ בְּאֹויר. וְכֵן פֶּל
16 טְמָאָת מַגַּע הָאֱמוּרָה בְּעֵינֵן פְּלִי חֶרֶס אוֹ תְנוּר וְכִירִים
17 הוּא שֶׁתִּגַּע הַטְּמָאָה בְּהֵן מִתּוֹכָן⁷⁰, וְכֵן טְמָאָת אֹויר
18 הוּא שֶׁלֹּא תִגַּע הַטְּמָאָה פְּלִל אֲלֵא תִכְנַס לְאֹויר
19 בְּלִבְד⁷¹.

(68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, ותוכו
נידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעה
בגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת
כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו סתם
טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי
בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.

20 יג. חֻבִּית⁷² שְׁנִתְרַעְעָה וְטִפְלָה בְּגִלְלִים⁷³, אֵף עַל פִּי
21 שֶׁהוּא נוֹטָל⁷⁴ אֶת הַגְּלָלִים וַתְּרַסְיָה נוֹפְלִים - הָרִי
22 זֶה מִקְבֵּלֵת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בִטֵּל שֵׁם פְּלִי
23 מֵעֲלֶיהָ⁷⁵. נִשְׁבְּרָה וְדַבַּק חֶרֶסֶיהָ אַחַר שֶׁפָּרַשׁ אוֹ
24 שֶׁהֵיבֵא חֶרֶסִים מִמְּקוֹם אַחַר וְטִפְּלָם בְּגִלְלִים, אֵף עַל

24 שֶׁל תַּנּוּר¹⁸ - הַרִי הוּא כְּחֶרֶס הַתַּנּוּר. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה
25 בְּעֵבֵי הַטְּפִלָּה עַד טַפַּח¹⁹, שֶׁהוּא צָרְפוֹ שֶׁל תַּנּוּר;
26 אָבֵל יִתֵּר עַל טַפַּח - אֵינוֹ מִצָּרְף הַתַּנּוּר, וְהַנּוֹגְעִין
27 בְּיָתֵר עַל טַפַּח מְעַבְּיוּ - טְהוּרִים. טְפִלַּת הַפִּיֶרֶה²⁰ -
28 עֵבִיו שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת.

(13 שם מ"ד. 14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. (15) כלי חרס גדולים מאוד. (16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. (17) בפרקים הקודמים נתבאר כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמתמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמתמא גם מאווירו, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאווירו. (18) מדובר כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). (19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (20) שם.

29 ה. חֲבִית²¹ שֶׁנִּקְבְּה וְסִתְמָהּ בְּזַפַּת יוֹתֵר מִצָּרְפָּה -
30 הַנּוֹגֵעַ בְּצָרְפָּה²² טַמְא²³, וּבְיָתֵר מִצָּרְפָּה טְהוּר. זַפַּת²⁴
31 שֶׁנִּטְפָּה עַל חֲבִית²⁵ - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ טְהוּר²⁶.

(21) משנה, שם פ"ג מ"ח. (22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. (23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. [ובסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירוצים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו הי"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שזוה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. (24) שם. (25) שלימה. (26) שהרי אינה לצורך הכלי.

32 ו. מַחֵם²⁷ שֶׁטְּפָלוּ בְּחֶמֶר²⁸ וּבְחֶרֶסִית²⁹ וְנִטְמָא -
33 הַנּוֹגֵעַ בְּחֶמֶר טַמְא, וְהַנּוֹגֵעַ בְּחֶרֶסִית טְהוּר; שְׂאִין
34 הַחֶרֶסִית מִתְחַבֵּר לְכָל³⁰.

(27) שם מ"ז. (28) טיט סמיך מאוד. (29) במשנה כלים פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כתוש שנילוש במים. ובמשנתנו כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף פירושו הברור שבפ"י. [וגם רש"י חולין פה, א - מפרש כך]. (30) אלא הולך ונפרך.

35 ז. מְגוּפַת הַחֲבִית³¹ שֶׁטְּפַל בְּטִיט עֲלֶיהָ וְעַל הַחֲבִית
36 - אֵינָה חֲבוּרָה לָהּ³², וְאִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טַמְאִין
37 בְּחֲבִית³³ - לֹא נִטְמָאת הַמְּגוּפָה, וְאִם נִגְעוּ בְּמְגוּפָה
38 - לֹא נִטְמָאוּ אַחֲרֵי הַחֲבִית³⁴.

(31) שם מ"ו. (32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-שכן כשלא טפלה בטיט. (33) דעת רבינו, שכלי חרס מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות

1 וְהַשְּׂעוּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - טְהוּרִין, וְאֵינָן בְּכָלֵל
2 הַכְּלִים⁹¹.

(87) שם מ"ז. (88) תיקנו. (89) הזפת נמס בחמים. (90) שכולו עשוי מזפת. (91) לענין טומאה.

3 ט.ז. מִשְׁפָּךְ⁹² שֶׁל חֶרֶס שֶׁפָּקְקוּ⁹³ בְּזַפַּת - אֵינוֹ מְקַבֵּל
4 טַמְאָה, שְׂאִין הַזַּפַּת מְשִׁימוֹ כְּלֵי קְבוּלָה⁹⁴; אָבֵל מִשְׁפָּךְ
5 שֶׁל עֵץ שֶׁסִּתְמוֹ - הַרִי זֶה כְּכֵלֵי קְבוּלָה וּמִתְטַמָּא⁹⁵.

(92) שם מ"ג. (93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של ורכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפ"ח ה"ג. (94) מפני שסופו להתפרק. (95) כר' עקיבא שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינו", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

פָּרֶק עֵשְׂרִים

(1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

6 א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹת², שֶׁפֵּל יַד הַכְּלִים שֶׁהִפְלִי צָרִיף לָהּ
7 בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁוֹ - הַרִי הִיא חֲשׂוּבָה פְּגוּף הַכְּלֵי
8 לְהַתְטַמָּא וּלְטַמָּא. לְפִיכָךְ, הַטּוֹפֵל³ כְּלֵי חֶרֶס הַבְּרִיא,
9 אִם נִטְמָא הַכְּלֵי - הַרִי אֲבָלִין וּמִשְׁקִין הַנּוֹגְעִין
10 בְּטְפִלָּה טְהוּרִין, שְׂאִין הַכְּלֵי צָרִיף לְטְפִלָּה זוּ; אָבֵל
11 הַטּוֹפֵל אֶת כְּלֵי חֶרֶס רְעוּעָה⁴ - הַרִי הַטְּפִלָּה חֲשׂוּבָה
12 כְּפִיכָךְ הַכְּלֵי. וְכֵן מְהֵדֵק אֶת הַקְּרוּיָה⁵ שֶׁל חֶרֶס
13 הַדּוּלִין בָּהּ הַמִּים, אִם חָפָה אוֹתָהּ בְּעוֹר אוֹ בְּקֶלֶף
14 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם הִיָּתָה רְעוּעָה - הַרִי הֵן כְּפִיכָה.

(2) למעלה פי"ז ה"א. (3) כלים פ"ג מ"ה. (4) הוּזָקָה לחיזוק, כדי שלא יתפרק. (5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הברא.

15 ב. הַטּוֹפֵל⁶ כְּלֵי חֶרֶס לְהִיּוֹת מְבֻשֵׁל בּוֹ⁷ - אֵינוֹ
16 חֲבוּרָה⁸. טָפַל כְּלִים לְהִיּוֹת זוֹפַת בָּהֶן⁹ - חֲבוּרָה¹⁰.

(6) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ג ה"א. (7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא יבקע. (8) גם בלי הטיפול הנוסף לא יבקע. (9) מחמם זפת בכלי חרס על מנת לזפת כלים רבים. (10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפקע מחומו.

17 ג. חֲבִית¹¹ שֶׁנִּקְבְּה וְעִשְׂאָהּ בְּזַפַּת, בְּבַעֲץ וּגְפָרִית,
18 בְּסִיד וּבְגַפְסִיס - אֵינָן חֲבוּרָה¹²; וְשֶׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים -
19 חֲבוּרָה.

(11) תוספתא שם ה"ה. (12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.

20 ד. דְּבָרִים¹³ הַלְּחִין הַמְּשׁוּכִין¹⁴ שֶׁטּוֹפְלִין בָּהֶן
21 הַפְּטָטִין¹⁵ שֶׁל מִים בְּדִי שְׂאֵל יְדִלֵף הַכְּלֵי - הַרִי הֵן
22 כְּגוּפוֹ שֶׁל כְּלֵי; שֶׁאֶפְלוּ נִטְמָא הַכְּלֵי מְאֻוִירוֹ¹⁶ -
23 אֲבָלִין וּמִשְׁקִין הַנּוֹגְעִין בְּטְפִלָּה טַמְאִין¹⁷. וְכֵן טָפְלוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- פ"ז ה"ג. (34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה בחבית עצמה (ראה ה' אבות הטומאות, שם).
- 1 ח. כלי נחשת³⁵ שזופתן³⁶ - אין הזפת חבור³⁷. ואם
2 לניין³⁸ - הרי זה כגוף הפלי³⁹.
- (35) שם. (36) מרח זפת בפנים הכלי. (37) שהכלי אינו צריך לזפת. (38) היין משתמר יפה בכלי מזופת. (39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בופת - נטמאו, מפני שגם הזפת היא אב הטומאה.
- 3 ט. בצק⁴⁰ שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ: אם
4 בפסח, הואיל ואסורו חשוב⁴¹ - חוצץ⁴², ולא
5 נטמאת הערבה⁴³; ואם בשאר זמות השנה: אם היה
6 מקפיד עליו⁴⁴ - הערבה טהורה⁴⁵, ואם רוצה
7 בקיומו⁴⁶ - הרי הוא פערבה ונטמאת הערבה.
- (40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. (41) האיסור מטיל עליו חשיבות. (42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה. (43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה, שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. (44) רוצה להסיר את הבצק. (45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה. (46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.
- 8 י. המשיחות⁴⁷ והרצועות שבמטפחות הספרים
9 ושבמטפחות התינוקות: תפורות - חבור, וקשורות
10 - אינן חבור⁴⁸. וכן רצועות שבמעדר ושבשק
11 ושבקפה⁴⁹. אבל שבאזני כלי חרס, אפלו תפורות⁵⁰
12 - אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרס.
- (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל דק. (48) מפני שאפשר להתיר את הקשר בנקל. (49) סל קלוע מענפים דקים. (50) לא נתברר לי כיצד אפשר לתפור חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה שהכניסה לאוזן הכלים או שעשה נקבים דקים באוזן הכלי והכניס חוטי התפירה.
- 13 יא. יד⁵¹ קרדם היוצא מאחריו⁵²: שלש אצבעות -
14 חבור⁵³, והיתר על שלש - הנוגע בו טהור. יד קרדם
15 מלפניו⁵⁴: טפח⁵⁵ הסמוך לפרזל - חבור, יתר על פן
16 - הנוגע בו טהור⁵⁶.
- (51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. (52) המשתמש בקורדום אינו אווזו בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסויים ממנו מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחריו". (53) ואם נטמא הקורדום נטמאו עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות ליד האדם. (54) החלק שבין יד האדם לברזל. (55) שם מ"ה. (56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.
- 17 יב. שירי⁵⁷ הפרגל⁵⁸ - טפח⁵⁹; ויד מקבת⁶⁰ של
- מפתחי אבנים⁶¹ - טפח. יד קרנס של זבאים⁶² - טפחים, ושל חרשים⁶³ - שלשה⁶⁴. שירי מלמד
הבקר⁶⁵ - ארבעה טפחים סמוך לדרכן⁶⁶. יד קרדם
שהופרין בו בירירין של מים⁶⁷ - ארבעה טפחים;
ויד קרדם של נפוש⁶⁸ - חמשה. ויד בן פטיש⁶⁹ -
חמשה; ושל פטיש - ששה. וכן יד קרדם של
בקוע⁷⁰ ושל עדירי⁷¹ - ששה. יד מקבת של סתתין⁷²
- ששה. שירי המרדע הסמוך לתרחור של מתכת
שבראש המרדע⁷³ - שבעה טפחים. יד המגרפה⁷⁴
של בעלי פתים - שמונה טפחים, ושל סדיין⁷⁵ -
עשרה. וכל היתר על זה, אם רצה לקימו - טמא.
יד כל משמשי האור⁷⁶, כגון השפודין
והאסקלאות⁷⁷, אפלו ארפין כל ששה⁷⁸ - טמאין⁷⁹.
- (57) שם. (58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה. (59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל טומאה. [יש לציין, שבדין זה מוסר רבינו את השיעור המינימלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו אינו מטמא. (60) פטיש. (61) אמנים החותרים תמונות או אותיות באבנים. (62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי זהב משתמשים בו. הצורף מכה על זהב חם מאוד, וצריך להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכוה. (63) חרשי ברזל. (64) החרש מטפל בברזל מלוכלך, ומכה עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל. (65) אם נשבר. (66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא, מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי הפרגל). (67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי שיתקבצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדיין). (68) ששוכרים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה לאבנים לא גדולות המפריעות את החרשה). (69) קטן מפטיש. (70) שמבקעים בו עצים. (71) חופרים בו את האדמה כדי להכשירה לזריעה. (72) מסתחי אבנים גדולות. (73) בקצה שכנגד הדרכן. (74) כעין כף גדולה "אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתרווד שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערכבין בה את הסיד. (76) ידות הכלים שתשמישם הוא להכניסם באש. (77) כלי ברזל שצולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא, אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.
- יג. מקל⁸⁰ שעשאוהו יד⁸¹ לקרדם - הרי הוא חבור
לטמאה בשעת מלאכה, ואם נגעה טמאה במקל
כשהוא חורש או מבקע בו - נטמא הקרדם, ואם
נגעה בקרדם - נטמא המקל⁸². וכן הדיוסטר⁸³, שהן
כשני פלים⁸⁴ והמסמר מחברין להיות מסך⁸⁵ עליהן
- הרי הן חבור בשעת מלאכה⁸⁶. קבעו בקורה - הרי
זה מקבל טמאה⁸⁷, ואין הקורה חבור לוי⁸⁸. עשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקופה.

טו. מַכְבֵּשׁ¹¹¹ שֶׁל חֲרֹשׁ¹¹² שֶׁנֶטְמָא הֶרְמָח¹¹³ שָׁבוּ,¹²
הַנוֹגֵעַ בַּמַּכְבֵּשׁ - טְהוֹר. מְגִירָה¹¹⁴ שֶׁנֶטְמָא, הַנוֹגֵעַ¹³
בְּקִשְׁטָנִית שֶׁהִיא לְפִיפָה עֲלָיו - טְהוֹר, שֶׁאֵינָה חֲבוּרָה.¹⁴
קִשְׁת שֶׁהִיָּה מְתוּחָה וְהַחֵץ מְשׁוּף עִמָּה¹¹⁵ וְנֶטְמָא¹⁵
הַחֵץ, הַנוֹגֵעַ בְּיָתֵר וּבְקִשְׁת - טְהוֹר, וְאֶפְלוּ כִּשְׁהִיא¹⁶
מְתוּחָה. וְכֵן מְצוּרַת הָאִישׁוֹת¹¹⁶ שֶׁנֶטְמָא הַחֵץ שֶׁלָּהּ¹⁷
- לֹא נֶטְמָאת הַמְצוּדָה, אֶפְלוּ כִּשְׁהִיא מְתוּחָה. וְכֵן¹¹⁷
מִסְכֶּת¹¹⁸ נְסוּכָה¹¹⁹ שֶׁנֶטְמָאת בְּשַׁעַת הָאָרִיג: הַנוֹגֵעַ¹⁹
בְּכַבֵּד הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן¹²⁰, וּבְנִירִים¹²¹ וּבְקִירוֹס¹²²,
וּבְחוּט שֶׁהָעֵבִירוּ עַל גְּבִי אֲרָגְמָן¹²³, וּבְעֵינָהּ¹²⁴ שֶׁאֵינָה²¹
עֲתִיד לְהַחֲזִירָה¹²⁵ - טְהוֹר, שֶׁכָּל אֶלּוּ אֵינָן חֲבוּרָה²²
לְבָגָד; אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּנֶפֶשׁ הַמִּסְכֶּת¹²⁶, וּבִשְׂתֵי²³
הָעוֹמֵד¹²⁷, וּבְכַפֵּל¹²⁸ שֶׁהָעֵבִירוּ עַל גְּבִי אֲרָגְמָן,²⁴
וּבְעֵינָהּ שֶׁהִיא עֲתִיד לְהַחֲזִירָה¹²⁹ - טְמֵא, שֶׁכָּל אֶלּוּ²⁵
חֲבוּרִין לְבָגָד.²⁶

(111) שם. נגר. הנגר נתון במכבש את הנסרים העקומים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי המכבש. (114) במשנתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם: "קשת המקבת שאוחזו ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש להגיה שם ולגרסו: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכבו מלעזוב מקומו. (116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה, וצדים אותו במלכודת מיוחדת שיש בה חץ ההורג את האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה. (119) שכרוכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כובד". (121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת עליהם (ויש אומרים - ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד. (126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הידקם עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכובד העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט

1 קִצְת הַקוֹרָה דְיוֹסְטֵר⁸⁹: כָּל שֶׁהוּא מִן הַקוֹרָה לְצַרְף
2 הַדְיוֹסְטֵר - חֲבוּר לְדְיוֹסְטֵר; וְהַנוֹגֵעַ בְּשֶׁאֵר הַקוֹרָה -
3 טְהוֹר, שֶׁאֵינָן כָּל הַקוֹרָה חֲבוּרָה.⁹⁰

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את המלאכה - אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע בקורדום, מפני שעומד להוציאו משם. (83) שם. (84) דיו = שניים ביונית, סטר = צד בארמית (מוצאים אנו במשנה כמה פעמים, מילים מורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברם, ועל המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו). (85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שדרכם להוציא את המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טומאה ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טומאה בקורה, לא נטמא הדיוסטר. ומובן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

4 יד. עֲגִלָּה⁹¹ שֶׁנֶטְמָאת: הַנוֹגֵעַ בְּעַל⁹² וּבְקִטְרֵב וּבְעֵיץ⁹³
5 וּבְעֵבוֹת⁹⁴, אֶפְלוּ בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - טְהוֹרָה⁹⁵; וְהַנוֹגֵעַ
6 בְּחֶרֶב⁹⁶ וּבְבִרְךְךָ⁹⁷ וּבְצִוּלוֹ⁹⁸ וּבְעֵיץ שֶׁל מַתְּכָת⁹⁹
7 וּבְלִחְיִים¹⁰⁰ וּבְעֵירָאִין¹⁰¹ - טְמֵא. וְכֵן¹⁰² מְגִירָה¹⁰³
8 שֶׁנֶטְמָאת: הַנוֹגֵעַ בְּיָדָהּ מְפָאן וּמְפָאן¹⁰⁴ - טְמֵא¹⁰⁵;
9 וְהַנוֹגֵעַ בְּחוּט וּבְמִשְׁיחָה¹⁰⁶ וּבְאָמָה¹⁰⁷ וּבְסִנְפִין¹⁰⁸
10 שֶׁלָּהּ - טְהוֹר, שֶׁאֵינָן אֶלּוּ חֲבוּרָה לָּהּ¹⁰⁹. אֲבָל הַנוֹגֵעַ
11 בַּמְּלִבָּן¹¹⁰ שֶׁל מִסֵּר הַגְּדוּל - טְמֵא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב. (93) במשנה: "בעץ", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה מהבגד הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובעץ". (94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרישה, והשני למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטומאה לא נטמאו מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו את המחרישה. (98) בית יד של מרכב המחרישה, ובה יטה האדם את המחרישה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת המחוברת למחרישה. (100) שני עצים התחובים בנקב שבעול ('עורך'). (101) עצים שבצידי המחרישה השוברים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה - רחבה (באידיש - באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן. (129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

- 1 טז. הנוגַע¹³⁰ בַּצִּמָּר שֶׁעַל הָאֵימָה¹³¹ וּבְאֶשְׁוֹהָ¹³² -
- 2 טהור. הנוגַע בַּפִּקֶּה¹³³: עַד שְׁלֵא פִּרְעָה¹³⁴ - טָמֵא¹³⁵;
- 3 מְשִׁפְרָעָה¹³⁶ - טָהוֹר¹³⁷.

- 14 א. החוטי² היוצאין מן האריג³ ושבתחלת היריעה⁴
- 15 ושפסופה, והן הנקראין נימין, כִּמְה שְׁעוֹרָן? שֶׁל
- 16 סֵדִין וְשֶׁל סוּדְרִין⁵ וְשֶׁל צִעִין⁶ וְשֶׁל פְּלִיז וְשֶׁל רֹאשׁ⁷
- 17 - שֶׁשׁ אֲצָבְעוֹת⁸; וְשֶׁל חֲלוֹק שֶׁהוּא קְרוּעַ מִתְחַלְתּוֹ
- 18 וְעַד סוֹפוֹ וְאַחַר שְׁלֹבְשִׁין אוֹתוֹ מְקַבְּצִין אוֹתוֹ
- 19 בְּלוֹלָאוֹת - שְׁעוֹר חוֹטוֹ עֶשֶׂר אֲצָבְעוֹת¹⁰. הַסְּגוּס¹¹
- 20 וְהַרְדִּיד¹² וְהַטְּלִית¹³ - שֶׁשֶׁשׁ אֲצָבְעוֹת. וְכָל הַיָּתֵר עַל
- 21 הַשְּׁעוֹרִין הָאֵלוֹ - הַנוֹגַע בּוֹ טָהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהַבְּגָד
- 22 טָמֵא בְּמַדְרָס¹⁴ אוֹ בְּשָׂאֵר טָמְאוֹת. וְאֵין צְרִיף לֹמֵר,
- 23 שְׁאִם נִגְעָה טָמְאָה בְּיָתֵר - שֶׁהַבְּגָד טָהוֹר.

(2) כלים פרק כ"ט, משנה א. (3) מצידי האריג יוצאות שאריות חוטים שלא נארגו. (4) שיהיו נידונים כחיבור לאריג. (5) מטפחת גדולה לעטיפת הראש והכתפיים. (6) מטפחת דקה וקטנה. (7) מין כובע מחודד בראשו. (8) הן חיבור עם הבגד ואם נגעה טומאה בבגד נטמאו, וכן להיפך. אבל חלק הנימין למעלה משיעור זה אינו חיבור. (9) פתוח מאחוריו. (10) מפני שעשויים לקשירה הם יותר ארוכים. (11) במשנה כתוב "נימי סגוס", ורצוי להגיה כך גם בדברי רבינו. סגוס הוא בגד עב מאוד, ששובשים אותו בימות הגשמים וציציות קצרות בולטות על כל פניו. (12) צעיף דק. (13) בגד עליון רגיל. (14) זב והדומים לו מטמאים את הכלים ששכב, ישב או דרס עליהם ועושה אותם אב הטומאה. טומאה זו נקראת טומאת מדרס ודיניה נחבארו בהלכות מטמאי משכב ומושב.

- 24 ב. נימי הפפה של ראש¹⁵, והמסוה שֶׁמְנִיחִין
- 25 הַעֲרַבִּים¹⁶ עַל פְּנֵיהֶם, וְהַקְּלָלִין¹⁷ הַשְּׂזוּרִין מִן
- 26 הַשְּׁעָר, וְהַפּוֹנְדָה¹⁸ שְׁלֹבֵשׁ הָאָדָם עַל בְּשׂוֹ, וְהַשְּׂמָלָה וְהַפְּרָגוֹד¹⁹ שֶׁמְנִיחִין עַל הַפְּתָחִים כְּמוֹ
- 27 פְּרָכֵת - נִימִיָּהֶן כָּל שֶׁהֵן²⁰.
- 28

(15) כובע שהנשים חובשות. במשנה: כיפה של זקינה. (16) נראה שהכוונה לערביות. (17) חגורה של צמר. במשנה: והקולקין. (18) כעין גופייה שבזמננו. (19) מסך הפתח. (20) כל אורך שהוא - חיבור.

- 29 ג. משקלת²¹ שְׁנֹטְמָאת - הַרִי שְׁנַיִם עֶשֶׂר טַפָּח²² מִן
- 30 הַחוֹט שְׁלֵה חֲבוּר לָהּ; וְכָל הַנוֹגַע בְּחוּץ לְשְׁנַיִם עֶשֶׂר
- 31 טַפָּח - טָהוֹר. וּמִשְׁקָלָת שֶׁל חֲרָשִׁים²³ - שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר
- 32 טַפָּח; וְשֶׁל בְּנָאִין²⁴ - חֲמִשִּׁים אֲמָה. וְהַיָּתֵר עַל מְדוֹת
- 33 אֵלוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ²⁵ - טָהוֹר.

(21) שם משנה ג. חוט ארוך ובסופו קשורה חתיכת עופרת ומשתמשים בו לבדוק אם נדבכי החומה מונחים ישר זה על גבי זה. (22) שיעור זה נקבע לבנאים שעיסוקם בניינים קטנים. (23) נגרים שבונים בתי עץ. (24) בוני מגדלים

(130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו, וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רבינו בפירושו). הברטנורא מפרש שאשויה עשויה גם כן לכרוך עליה צמר כדי לטוותו, ותבניתה אחרת מתבנית אימה. (133) כוש קטן שכורכים עליו המטווה עד שנעשה כעין כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך עליו כאילו נגע בכוש). (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר. (137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.

- 4 יז. החוט¹³⁸ שֶׁהִשְׁלִי¹³⁹ לְמַחַט, אֶפְלוֹ קָשׁוֹר מְשֻׁנִי
- 5 צָדְדִין¹⁴⁰ - אֵינוֹ חֲבוּר¹⁴¹. הַכְּנִיסוֹ לַבְּגָד - הַחוֹט
- 6 חֲבוּר לַבְּגָד, וְאֵין הַמַּחַט חֲבוּר לַבְּגָד¹⁴². וְאֵין הַחוֹט
- 7 כָּלוּ חֲבוּר לַבְּגָד, אֲלֵא כֹל שֶׁהוּא לְצַרְף הַתְּפִירָה -
- 8 חֲבוּר¹⁴³; שְׂאִינוֹ לְצַרְף הַתְּפִירָה - אֵינוֹ חֲבוּר. הַחוֹט
- 9 שֶׁפָּרַשׁ מִן הַבְּגָד¹⁴⁴, אֶפְלוֹ מְאָה אֲמָה - כָּלוּ חֲבוּר¹⁴⁵.
- 10 חֲבָל שֶׁקָּשׁוֹר בְּחָרִס¹⁴⁶, אֶפְלוֹ מְאָה אֲמָה - כָּלוּ
- 11 חֲבוּר¹⁴⁷. קָשׁוֹר בּוֹ¹⁴⁸ חֲבָל אֶחָד - מִן הַקָּשֶׁר וְלִפְנֵים¹⁴⁹
- 12 חֲבוּר, מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ אֵינוֹ חֲבוּר¹⁵⁰. הַחֲבָל שֶׁהוּא
- 13 קָשׁוֹר בְּקֶפֶה - אֵינוֹ חֲבוּר¹⁵¹, אֲלֵא אִם כֵּן תְּפָר¹⁵².

(138) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל שהשחילו (הגר"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא המחט, וכן להיפך. והוא הדין אם קשר שני ראשי החוט זה לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט יוציאו. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד צריך לה, ואפילו אם העביר את המחט בבגד פעם אחת בלבד. (144) נפרמה התפירה ויצא החוט. (145) מתקבל על הדעת שיחזור ויתפור באותו החוט, ולכן נידון כצורך התפירה. ועוד טעם: מכיון שהיה כבר מחובר, לא נפסק חיבורו כל זמן שלא ניתק לגמרי. (146) קשור מתחת לשפתו הבולטת לחוץ. (147) משתמשים בו להעלות מים מן הבור. (148) בחבל הקשור בחרס. (149) בכיוון הכלי, היינו החבל הראשון. (150) מפני שקל להתירו, כשאינו צריך לחבל ארוך כל-כך. (151) מדובר בקופה קלועה בענפי עצים, והחבל מתחלק לפעמים ונופל. (152) ראה למעלה ה"ב.

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ו

פָּרֵק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר כמה שיעור הנימים של כל הדברים והיותר על אלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 המטה, לפי שאינו ראוי לכלוים⁴⁵; מתחלת חמשה
24 ועד סוף עשרה - טמא⁴⁶, מפני שתולין בו את
25 המטות; מעשרה ולחוץ - טהור, מפני שהוא יתר
26 על צורך המטה.

43 אחר שנגמרה הסריגה. (44 במשנה: "עד ה' טפחים
טהור", אולם בתוספתא בבא מציעא פרק ט הלכה א אמרו
"חמישה כלמעלה" ומפרש רבינו "חמישה" היינו הטפח
החמישי, וכולו דינו כיתור מחמישה ומשום זה כתב כאן
"עד סוף ארבעה טפחים - טהור". דעתו, שהתוספתא אינה
חולקת על משנתנו אלא מפרשת כוונתה, ולכן פסק כמותה.
45 כשגומרים את הסריגה קושרים את החבלים קשר מהודק
וחזק ולפיכך אין צורך להשאיר שלוש אצבעות. [ואולי
הכוונה כאן לחבל שמחוץ לשלוש אצבעות, אבל שלוש
אצבעות הראשונות הן חיבור ומטמאות]. בהדינים הקודמים
הקצר מקבל טומאה והארוך לא, ובנידון כאן - להיפך.
46 כל החבל אפילו החלק שלמטה מארבעה טפחים.

27 ח. אבנט של אריג שמקיפין⁴⁷ אותו על המטה כדי
28 לקבץ איבריה⁴⁸, והוא הנקרא מזרן, שמקצתו יוצא
29 מן המטה: עד עשרה טפחים - הרי הוא מצרכי
30 המטה; יתר על כן - אינו מצרכי המטה. ומזרן
31 שפלה, אם נשאר ממנו שבעה טפחים כדי לעשות
32 ממנו חבק לחמור⁴⁹ - הרי זה מקבל טמא.

47 כורכים סביב המיטה וקושרים קשר מהודק. (48 לחבר
ולהדק את חלקי המיטה שלא יתפרקו. (49 להניחו על
המרדעת של החמור (רבינו בפירושו. ולא ביאר לשם מה
מניחים אותו, ואולי צריך להיות "תחת המרדעת" ומניחים
אותו על החמור כדי להגן על עורו).

33 ט. מטה שהיתה טמאה מדרס⁵⁰ ומזרן יוצא
34 ממנה⁵¹: עד עשרה טפחים - הרי הוא אב טמאה⁵²
35 במטה עצמה והכל מדרס; מעשרה ולחוץ - הרי
36 הוא פמגע מדרס⁵³. דרס⁵⁴ הוב על המזרן היוצא⁵⁵:
37 מעשרה ולפנים⁵⁶ - הרי המטה פלה מדרס⁵⁷;
38 מעשרה ולחוץ⁵⁸ - טהורה⁵⁹. במה דברים אמורים?
39 למדרס⁶⁰; אבל לשאר טמאות, אפלו מאה אמה -
40 פלו חבור. כיצד? מזרן שהוא פרוץ על המטה
41 והכניס קצתו לאהל המת או שנגע שרץ בקצתו או
42 שנפל משקין טמאין על מקצתו⁶¹ - נטמאת המטה,
43 ואפלו היה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה
44 אמה.

50 ששכב או ישב עליה זב והדומים לו. (51 כששכב הזב
על המיטה היה חלק המזרן כרוך עליה. (52 ומטמא אדם
וכלים הנוגעים בו. (53 חלק זה אינו צורך המיטה ולפיכך
לא נטמא עימה, אבל נטמא מפני נגיעתו בחלק שהוא אב
הטומאה ונעשה ראשון לטומאה. (54 נתבאר כבר שהמונח
"דרס" כולל שכיבה, ישיבה, רכיבה וכו'. (55 החלק היוצא
מן המיטה. (56 אם דרס על המזרן בעשרה טפחים
הראשונים היוצאים מן המיטה. (57 כל המיטה וגם עשרת

גבוהים. (25 דעתו לקיים את החוט כמו שהוא ולא לגזור
את המיותר.

1 ד. משקולות של סידין ושל צירין, אפלו ארכין פל
2 שהן²⁶ - טמאין²⁷.

(26 ללא הגבלת ארכם. (27 אם נגעה טומאה במשקולת
- נטמא כל החוט.

3 ה. חוט מאזנים²⁸ של זהבים²⁹, של פלס³⁰, ושל
4 שוקלי ארגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה
5 המאזנים מידו - שלש אצבעות³¹. קנה שלה³²
6 וחטייה³³ - פל שהן. חוטי מאזנים של מוכרי
7 עששיות של מתכות וכיוצא בהן³⁴ - שלשה
8 טפחים. קנה שלה וחטייה - שנים עשר טפחים.
9 חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים - טפח.
10 קנה המאזנים וחטייה - שלשה טפחים. חוט מאזנים
11 של צמרים³⁵ ושל שוקלי זכוכית - טפחים. קנה
12 מאזנים וחטייה - תשעה טפחים. והיתר על
13 השעורין אלו - אינן חבור.

(28 מאזני יד מורכבים מקנה של עץ או מתכת ושתי כפות
קשורות בחוטים בקצות הקנה ובאמצעו מחוברת הלשון
המתנועת במסגרת, והשוקל אוחז בחוט הקשור בראש
המסגרת. (29 מוכרי זהב. (30 מין בד משובח המיוצר
בעיר פילוסא שבמצרים (ביומא לר, ב: בשחר היה (הכהן
הגדול) לובש פילוסין של יב מנה). (31 בחוט קצר אפשר
יותר לדייק במשקל מאשר בארוך, ולפיכך רגילים להשתמש
בחוט קצר כששוקלים דברים יקרים. (32 שכפות
המאזניים קשורות בו. (33 המחברים את הכפות לקנה.
34 דברים זולים שאין מדקדקים כל כך לשקול עין בעין.
35 מוכרי צמר.

14 ו. החבל שמסרגין המטות³⁶ מאימתי הוא חבור
15 לטמאה? משירג בו שלשה בתים³⁷. והנוגע בחבל
16 מן הקשור³⁸ ולפנים³⁹ - טמא. מן הקשר ולחוץ: עד
17 שלש אצבעות⁴⁰ - טמא, מפני שהן צרכיו של קשר
18 הרי הן מפלל המטה; וחוץ לשלש אצבעות -
19 טהור, שאינו לצורך הפלי, שאפלו פסקו⁴¹ אין
20 הקשר נתר⁴².

(36 קושרים היו חבלים בארבעת קירות המיטה וקולעים
אותם בתבנית סורג (שבכה), עם ריווח גדול בין החבלים
כעין חלונות. (37 כל ריבוע של הקליעה נקרא "בית". כל
זמן שלא סרג שלושה בתים אין קשר בין המיטה לחבלים.
(38 קשר הסריגה (הר"ש מפרש שהכוונה אם קשר חבל
אחר לחבל הסרוג, אבל רבינו מפרש כאמור לעיל).
(39 לצד שנסרג. (40 בפחות משיעור זה יינתק הקשר
מכובד השוכב על המיטה. (41 אם חתך חלק זה.
(42 והסריגה תתקיים.

21 ז. חבל היוצא מן המטה⁴³ שהיא טמאה: עד סוף
22 ארבעה טפחים⁴⁴ - הנוגע בו טהור, שאינו מצרכי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 הַזֶּה עַל הַמָּטָה⁷⁶ - טְהַרָה וְהִפְרַע בְּכֻלָּהּ⁷⁷. וְאִם
19 פְּרָשָׁה קִדְּם הַזֵּיהָ - הִפְרַע טְמֵאָה טְמֵאָת שְׁבַעָה
20 בְּשִׁהֲיָתָהּ, וְהַמָּטָה טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב⁷⁸. הֵיְתָה הִפְרַע
21 טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב וְחִבְרָה לְמָטָה - הִכַּל טְמֵא טְמֵאָת
22 עָרֵב. פְּרָשָׁה - הִיא טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב, וְהַמָּטָה
23 טְהוֹרָה. שְׂאִין הַטְּמֵא טְמֵאָת עָרֵב מִן הַמֵּת מִטְּמֵא
24 לֹא אָדָם וְלֹא בְּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
25 וְכֵן הֵדִין בְּשֵׁן שֶׁל מַעְדָּר⁷⁹ שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְאַחַר כֵּךְ
26 חִבְרוּ לְמַעְדָּר.

(71) רגל של מיטה. (72) שדרס עליה הזב כשהייתה מופרשת מן המיטה (רבינו בפירושו למשנה). (73) טהורה. (74) מכיוון שהכרע מעמיד את המיטה, הרי כולה זקוקה לכרע הטמא ולפיכך היא מתטמאה כמחובר לטמא. ואין זה דומה למזון שאין המיטה צריכה לו כל כך ויכולה להתקיים ולהשתמש בה זמן רב בלי המזון. (75) המחובר לה כשנטמאה. (76) מי אפר פרה כדי לטהרה מטומאת מת. (77) אף על פי שמי ההזאה לא נפלו על הכרע שהוא הגורם לטומאת המיטה. (78) ואינה צריכה הזייה. (79) כלי שמשמששים בו לפורר את האדמה ולהכשירה לזריעה. כללו של דבר: אם מחברים לאיזה כלי שהוא חלק טמא שהכלי צריך לו - עוברת הטומאה על כל הכלי כל זמן שהם מחוברים, ואם הפריים פקעה טומאה זו מהכלי, אולם, נטמא מפני נגיעתו באותו החלק שהיה טמא מחמת עצמו, ונעשה ראשון. ואם הכלי הטמא היה רק ראשון לטומאה וחיברו לו כלי טהור - מתפשטת גם כן טומאתו על כל הכלי, אבל כשפירש נטהר הכלי המחובר לו לגמרי, שהרי כלי אינו מתטמא במגע בראשון לטומאה.

פָּרֵק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר כמה שיעור הבגד להתטמא למידרס ולטומאת מת ולשאר טומאות. ודין בגד הראוי לקבל טומאה. ואם נטמא החלוק מאימתי הוא טהור.

27 א. פְּמָה² שְׁעוֹר הַבְּגָד לְהִתְטַמֵּא? שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל
28 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - לְמִדְרָס³; וְשִׁלֵּשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֵשׁ
29 אֲצָבָעוֹת מְכוֹנּוֹת עִם הַמְּלָל⁴ - לְטְמֵאָת הַמַּת אוֹ
30 לְשָׂאָר טְמֵאוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁵? בְּבִגְדֵי צֹמֵר
31 וּפְשָׁתִים; אֲבָל בְּגָדִים שֶׁל שְׂאָר מִיָּנִין - אֵין מְקַבְּלִין
32 טְמֵאָה מִכָּל הַטְּמֵאוֹת אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה בֶּהֶן שְׁלֹשָׁה
33 טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ יָתֵר. שְׁנֹאמֵר: אוֹ
34 בְּגָד⁶. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שֶׁבָּא הַפְּתוּבִי לְרִבּוֹת
35 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּשָׂאָר בְּגָדִים
36 לְטְמֵאָה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְעִים מִן
37 הַבְּגָדִים; אֲבָל הָאוֹרֵג⁸ בְּגָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ⁹ כֹּל שֶׁהוּא -
38 הֵרִי זֶה מְקַבֵּל שְׂאָר טְמֵאוֹת, חוּץ מִטְּמֵאָת מִדְרָס¹⁰,
39 שְׂאִין מְקַבֵּל אוֹתָהּ אֲלֵא הָרְאוּי לְמִדְרָס.

(2) כלים פכ"ז מ"ב. (3) לקבל טומאת מדרס הזב החמורה, שמתטמאה טומאת שבעה, ואפילו בלי נגיעה ישירה. בגד שאין בו כשיעור הזה - אינו ראוי למדרס (שבת כו, ב).

הטפחים הקרובים דינם כמדרס הזב. ואף על פי שהמזון, כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס - כשהוא מחובר למיטה דינו כמיטה. (58) אם דרס על המזון במקום המרוחק מן המיטה יותר מעשרה טפחים. (59) הכל טהור מטומאת מדרס מפני שהמזון אינו ראוי למדרס. מובן שאם נגע הזב במזון נטמא טומאת מגע הזב ונעשה ראשון לטומאה, אבל כשדרס עליו ולא נגע בו, כגון שהיה איזה דבר מפסיק בין הזב ובין המזון - הרי הוא טהור לגמרי. [נתבאר בהלכות טומאת משכב ומושב, שמדרס הזב מטמא אפילו מאה סדינים המונחים זה על גבי זה, והוא דורס על העליון]. (60) תוספתא שם בבא מציעא פרק ט הלכה ג. נימוק ההבדל בין מדרס לשאר טומאות נתבאר בתוספתא עצמה: המזון כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס ומיטמא רק כחלק מן המיטה, ומחוץ לעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה, אבל בשאר טומאות גם המזון כשהוא לעצמו ראוי לקבל טומאה ולפיכך כולו חיבור. (61) משמיענו רבותא, שאפילו בטומאת משקין שהיא גזירת חכמים - כולו חיבור.

1 ל. מָטָה הַטְּמֵאָה מִדְרָס וְכַרְף לָהּ מְזוּרָן⁶² - הִכַּל טְמֵא
2 מִדְרָס⁶³. הַפְּרִישׁוֹ⁶⁴ - הַמָּטָה מִדְרָס בְּשִׁהֲיָתָהּ, וְהַמְזוּרָן
3 מִגַּע מִדְרָס⁶⁵. הֵיְתָה טְמֵאָה טְמֵאָת שְׁבַעָה⁶⁶ וְכַרְף לָהּ
4 מְזוּרָן - כֻּלָּהּ טְמֵאָה טְמֵאָת שְׁבַעָה⁶⁷. הַפְּרִישׁוֹ - הִיא
5 טְמֵאָה בְּשִׁהֲיָתָהּ, וְהַמְזוּרָן טְמֵא טְמֵאָת עָרֵב⁶⁸. הֵיְתָה
6 טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב וְכַרְף לָהּ מְזוּרָן - הִכַּל טְמֵא
7 טְמֵאָת עָרֵב⁶⁹. הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טְמֵאָה טְמֵאָת עָרֵב,
8 וְהַמְזוּרָן טְהוֹר⁷⁰.

(62) אחר שנטמאה במדרס הזב. (63) גם המזון, מפני שהוא טפל למיטה ונעשה כחלק ממנה. (64) אחר שכרכו ונטמא מדרס. (65) יום אחד. מכיוון שלא היה כרוך על המיטה בשעה שדרס עליה הזב, וטומאתו באה לו אחר כך בעקיפין מפני שנטפל למדרס - נתבטלה זיקתו למיטה ובטלה טומאתו, אבל טומאת מגע מדרס, שבאה לו מכוח עצמו על ידי נגיעתו במיטה - לא בטלה. (66) במגע או באוהל המת שהם מטמאים שבעה ימים. [גם טומאת מדרס היא טומאת שבעה, אבל יש בה גם חומרות יתירות על טומאות מת. וסתם "טומאת שבעה" מגדירה טומאת מת]. כל דבר שהוא טמא שבעה ימים הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. (67) כמו בטומאת מדרס. (68) יום אחד ככל נוגע באב הטומאה. (69) כמו בטומאת שבעה. (70) ולא נטמא בנגיעה במיטה, מפני שוולד הטומאה אינו מטמא כלים.

9 יא. מָטָה שְׁפָרָף עֲלֶיהָ מְזוּרָן וְנִגַּע בֶּהֶן הַמַּת - הִכַּל
10 טְמֵא טְמֵאָת שְׁבַעָה. פְּרָשָׁה - טְמֵא טְמֵאָת שְׁבַעָה. נִגַּע
11 בָּהּ שְׂרִץ וְכִיּוֹצֵא בֶּהֶן - טְמֵאִין טְמֵאָת עָרֵב. פְּרָשׁוֹ -
12 טְמֵאִין טְמֵאָת עָרֵב.

13 יב. פְּרַע⁷¹ שִׁהֲיָתָה טְמֵאָה מִדְרָס⁷² וְחִבְרָה לְמָטָה⁷³ -
14 הַמָּטָה כֻּלָּהּ מִדְרָס⁷⁴. פְּרָשָׁה - הִפְרַע טְמֵאָה מִדְרָס
15 בְּשִׁהֲיָתָהּ, וְהַמָּטָה מִגַּע מִדְרָס. וְכֵן אִם הֵיְתָה הִפְרַע
16 טְמֵאָה טְמֵאָת שְׁבַעָה וְחִבְרָה לְמָטָה - הַמָּטָה כֻּלָּהּ
17 טְמֵאָה שְׁבַעָה, כְּאִלוֹ נִגַּע הַמַּת בְּפָרַע שְׁלָהּ⁷⁵. וְאִם

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שני ה' תמוז - ספר טהרה - הלכות כלים פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. מְשַׁמֶּרֶת³⁵ שֶׁל יַיִן שֶׁלְּתֹתָּהּ: אִם מְשַׁמֶּשֶׁת מְעִין¹⁹
מְלֵאכָה רֵאשׁוֹנָה³⁶ - טְמֵאָה, וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.²⁰
(35) תוספתא שם. (36) לסגן יין.

ו. מְטַפְּחוֹת³⁷ סְפָרִים הַמְצִיזוֹת³⁸ - אֵינן מְקַבְּלִין²¹
טְמֵאָה, מִפְּנֵי שְׂאִינָן מְשַׁמְּשִׁין אָדָם³⁹; שֶׁהֵי צִיּוֹרָן²²
מֵעֵיד עֲלֵיהֶן שֶׁבִשְׂבִּיל סֵפֶר נַעֲשׂוּ. וְשְׂאִינָן מְצִיזוֹת -²³
מִתְטַמְּאוֹת בְּשֶׁאֵר טְמֵאוֹת⁴⁰ חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדַרְסִי⁴¹,
מִפְּנֵי שְׂאוּמְרִין לֹא⁴²: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלֵאכְתָּנּוּ⁴³, כְּמוֹ²⁴
שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּעֵינָן מְשַׁכְּבִים וּמוֹשְׁבִים.⁴⁴²⁶

(37) משנה שם פכ"ח, ד. (38) בריקמה או בצבעים.
(39) ודברים העשויים לתכשיט כלים, אינם מקבלים טומאה.
(40) כגון טומאת מת ושרץ. רבינו מפרש מה שאמרו
בית-הלל במשנתנו: "שאינן מצויירות טמאות", הכוונה
לשאר טומאות, בהתאם לסתם משנה בפכ"ד מכלים, משנה
יד. (41) הזב, וכשלא נגע בהן - טהורות לגמרי, ואם נגע
בהן נטמאו טומאת יום אחד טומאת מגע ולא טומאת מדרס
החמורה. (42) לזב. (43) פירוש, המטפחת אינה לשיבה
או שכיבה אלא למלאכה אחרת, ואם ישב עליה הזב, עליו
לעמוד, כדי להשתמש במטפחת למלאכתה המיוחדת לה.
(44) בפ"ו מהלכות משכב ומושב הלכה א ובכמה מקומות.

ז. פְּסֵת⁴⁵ הַסְּבָלִים שֶׁמְנִיחִין עַל כַּתְּפֵיהֶן מִפְּנֵי²⁷
הַמוּט⁴⁶ - מִתְטַמְּאָה בְּמְדַרְסִי⁴⁷; וּמְשַׁמֶּרֶת שֶׁל יַיִן -²⁸
אֵינָה מִתְטַמְּאָה בְּמְדַרְסִי.⁴⁸²⁹

(45) שם מ"ט. (46) שהמוט לא ילחץ על הכתף.
(47) לפעמים הסבל יושב עליו. (48) מפני שהשמרים
הדבוקים בה מלכלכים את הבגדים.

ח. בְּגָדִי שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְצוּרוֹת⁵⁰ - אֵינּוּ מְקַבְּלִים³⁰
טְמֵאָה⁵¹. בְּטֵל מִחֲשַׁבְתּוֹ⁵² - מְקַבְּלֵי טְמֵאָה⁵³. בְּעַל³¹
הַבֵּית⁵⁴ שֶׁעָשָׂה מְטַפְּחוֹת לַחֲפוֹת בְּהֵן כְּתָלִים אוֹ³²
עַמּוּדִים - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה⁵⁵.³³

(49) זבחים צד, א. (50) דעתו לצייר על הבגד בצבעים או
בריקמה. (51) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (52) ורוצה
להשתמש בבגד כמו שהוא, בלי ציור. (53) שם.
(54) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ה ה"ז. (55) שאין זה
תשמיש אדם. בכתלים יש עוד נימוק: מפני שביטלן לגבי
מחובר לקרקע.

ט. חֲלוּקִי⁵⁶ הַעֲשׂוֹי כְּסִבְכָּה⁵⁷ כְּדִי לְשַׁחַק בּוֹ שׁוֹתֵי³⁴
שְׁכָר⁵⁸ - אֵינּוּ מְקַבְּלֵי טְמֵאָה⁵⁹.³⁵

(56) משנה שם פכ"ח, ט. (57) כרשת, ובשר הלובושו נראה
מתוך נקביה. (58) במסבאות מעסיקים ליצינים שישחקו
בפני שותי השכר, ודרכם של הליצינים ללובוש חלוק כזה
(ראה משנתנו. רבינו נוקט לשון נקיה). (59) מפני שרוב
האנשים אינם לובשים חלוק כזה - בטלה דעתו של הליצן.

(4) השפה הכפולה, מצטרפת לשלוש על שלוש. כחכמים
בכלים פכ"ח מ"ז. (5) שבת כז, א. כרבא אחר שחזר בו.
(6) סתם בגד האמור בתורה, מצמר או מפשתן. (7) המלה
"או". (8) שם סג, ב. (9) אין דעתו לארוג יותר. ראה
תוספות שם ד"ה מניין. נראה שדין זה נאמר בכל הבגדים
ולא בצמר ופשתים בלבד. (10) שהרי אינו ראוי למדרס.

ב. הַבְּגָדִים הַעֲבִים¹¹ בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן הַלְּבָדִין וְהַנְּמֻטִין¹²
הַקָּשִׁין, או הַבְּגָדִים הַרְפִּין בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן בְּגָדֵי פֶשֶׁתָן²
שֶׁל מְצִרִים שֶׁהַבָּשָׂר נִרְאָה מִתְחַתָּן¹³ - אֵינָן מְקַבְּלִין³
טְמֵאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּקָרַע שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים,⁴
בֵּין לְמְדַרְסֵי בֵּין לְשֶׁאֵר טְמֵאוֹת¹⁴.⁵

(11) כלים פכ"ח מ"ח. (12) סדינים עבים ושמיכות.
(13) מפני דקותם, הם שקופים. (14) מטליות קטנות מבד
גס ביותר או דק ביותר, אינו ראוי לכלום.

ג. כָּל¹⁵ הַקְּלִיעוֹת¹⁶ מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה כְּבְּגָדִים, אֶחָד⁶
הַקּוֹלַע חוּטִים וְעֵשָׂאָן פִּיף¹⁷ או הַאֲוִרְגָן וְעֵשָׂאָן⁷
אֲבָנִט¹⁸ וְכִיּוֹצָא בּוֹ; חוּץ מְקַלְעִיָּה שֶׁעוֹשִׂין הַצְּמָרִים⁸
לְקִשׁוֹר בָּהּ הַצְּמָר¹⁹, שֶׁהִיא טְהוֹרָה²⁰. הַקּוֹלַע²¹ שְׂבִית⁹
קָבוֹל אֶבֶן שְׂבִיָּה²² אָרוּג או עוֹר - מְקַבְּלֵי טְמֵאָה.¹⁰
נֶפֶסֶק בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֹשָׁה²³ - טְהוֹרָה²⁴. נֶפֶסֶק [בֵּית]¹¹
הַפְּקִיעִי²⁵ שְׁלֹשָׁה בְּלֶבֶד - עֲדִין הִיא בְּטְמֵאָתָהּ²⁶.
הַמְּכַמְּרוֹת וְהַרְשָׁתוֹת²⁷ - מְקַבְּלִין טְמֵאָה²⁸. וְהַחֶרֶם²⁹
- מְקַבְּלֵי טְמֵאָה מִפְּנֵי זוּטוֹ³⁰, מִפְּנֵי שֶׁעֵינִי אוֹתָהּ¹⁴
הַשְּׂבִכָּה דִקִּין בְּיוֹתֵר וְהִרִי הִיא כְּבְּגָד. הַעוֹשֶׂה בְּגָד³¹
מִן הַחֶרֶם - טְהוֹר; מִן זוּטוֹ - מִתְטַמְּא.¹⁶

(15) עדיות פ"ג מ"ד. (16) דברים הקלועים כרשת.
(17) חגורה צרה ודקה (כלאים פ"ט מ"ט). (18) חגורה
רחבה. (19) חבילות צמר לא ארוג. (20) מפני שנקביה
גסים. (21) עדיות שם מ"ה. נשק פרימיטיבי לזרוק אבנים
על האויב. דוד השתמש בנשק זה במלחמתו עם גלית.
(22) המקום שמניחים בו את האבן המוכנה לקליעה.
(23) המקום שבו אוחז הקולע באצבעו בשעת זריקת האבן.
כשנפסק מקום זה, אי-אפשר לקלוע. (24) אינו מקבל
טומאה. (25) מקום בקלע שאוחזים בו ביד שניה בשעת
קליעה. (26) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טומאה. זה
אינו מעכב את הקליעה. (27) כלים פכ"ג מ"ה. (28) ככל
הקליעות. (29) רשת מיוחדת לצוד דגים, והיא עשויה
מחוטים קשורים זה בזה ואינם ארוגים. (30) בשפת הרשת
עושים כעין כיס, ופיו צר, ושמים שם אוכל פתיון לדגים.
כיס זה נקרא "זוטו", ודינו כבגד. (31) שם פכ"ח מ"ט.

ד. עֲשֶׂה חֲלוּקִי³² מִן הַמְשַׁמֶּרֶת³³, אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה¹⁷
עַל שְׁלֹשָׁה - מְקַבְּלֵי טְמֵאָה³⁴.¹⁸

(32) תוספתא כלים, בבא בתרא פרק ה ה"ג. (33) מסנתת
של משקין. (34) אף-על-פי שביטלה בידיים ממלאכתה
הראשונה, היא מקבלת טומאה כדין חלוק.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 י. כִּפְּהָה⁶⁰ שְׁנַתְנוּ עַל הַסִּפְּרָה⁶¹ - טְהוֹר מְלַקְּבֵל טַמְאָת
2 מְדֻרָס⁶², אֲבָל מִתְטַמֵּא בְּמַת וּבִשְׂאֵר טַמְאוֹת⁶³.
- 3 יא. הָעוֹשֶׂה⁶⁴ אֶסְפְּלָנִית⁶⁵ בֵּין עַל הָעוֹר⁶⁶ בֵּין עַל
4 הַבְּגָד, אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּהֵן⁶⁷ שְׂעוֹר⁶⁸ - טְהוֹרִין⁶⁹.
5 עֲשֵׂה עֲלֵיהֶן מְלוּגְמָא⁷⁰: עַל הַבְּגָד - אֵינוֹ מְקַבֵּל
6 טַמְאָה, שְׁהָרִי גִתְלָקְלָף וְאֵינוֹ רְאוּי; וְעַל הָעוֹר -
7 מְקַבֵּל טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַנֵּחַ וְרְאוּי לְמִשְׁכָּב⁷¹.
- 8 יב. מְאִימְתִי יִקְבֵּל הַבְּגָד טַמְאָה⁷²? מְשִׁיֶּאֱרָג בּוֹ שְׁלֹשׁ
9 אֶצְבְּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֶצְבְּעוֹת. וְכָל הַפְּלִים הַנֶּאֱרָגִין
10 בְּמַחֲט, כְּגוֹן הַכִּיס וְאֶנְפְּלִיא⁷³ - אֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה
11 עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן.
- 12 יג. כָּל הַפְּלִים⁷⁴ הַנֶּעֱשִׂין עַל גְּבִי מַחֲט⁷⁵, כְּגוֹן
13 מְצוּרָה - פִּינֵן שְׁנַעֲשֵׂה בְּהֵן בֵּית קְבוּל מְלֹאכְתָּן
14 מְקַבְּלִין טַמְאָה.
- 15 יד. סְכָכָה⁷⁶ שְׁמַנִּיחוֹת הַבְּנוֹת בְּרֵאשִׁיָּהֶן: אִם הִתְחִיל
16 לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מִפְּיָהּ⁷⁷ - אֵינָה מְקַבְּלַת טַמְאָה עַד
17 שְׂיִגְמַר קְרָקְעִיתָהּ⁷⁸; וְאִם הִתְחִילָה מְקַרְקְעִיתָהּ -
- 18 אֵינָה מְקַבְּלַת טַמְאָה עַד שְׂיִגְמַר אֶת פִּיהָ. וּשְׁבִיטָה⁷⁹
19 מְקַבְּלַת טַמְאָה בְּפָנֶי עֲצָמָה⁸⁰. וְחוּטֵיָהּ⁸¹ חֶבְרוּ לָהּ⁸²
20 לְטַמְאָה⁸³ וְלִהְתְּטַמֵּא⁸⁴.
- 21 טו. סְכָכָה⁸⁵ שְׁנֹקְרָעָה, אִם אֵינָה מְקַבְּלַת רֹב שְׂעוֹר
22 הָרֵאשׁ - טְהוֹרָה.
- 23 טז. חֲלוּק⁸⁶ שֶׁל בְּגָד אוֹ שֶׁל לְבַד⁸⁷ אוֹ שֶׁל נִיר⁸⁸ -
24 מְאִימְתִי הוּא גִמַר מְלֹאכְתָּו? מְשִׁיפְתָּח אֶת פִּיו⁸⁹.
25 הַגְּדוּל לְפִי גְדָלוֹ וְהִקְטָן לְפִי קְטָנוֹ. וְאִם נְטִמָּא
26 הַחֲלוּק - מְאִימְתִי הוּא טְהוֹרָתוֹ? מְשִׁיבְלָה וְאֵינוֹ
27 מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מְלֹאכְתָּו רֵאשׁוֹנָה⁹⁰. נִשְׁתִּיר בּוֹ רֹב
28 מְלִמְעָלָה - עֲדִין הוּא בְּטַמְאָתוֹ⁹¹; רֹב מְלִמְטָה -
29 טְהוֹר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּיו - טְהוֹר⁹².
- 30 יז. הָעוֹשֶׂה⁹³ חֲגוּר מְצוּרָר⁹⁴ שֶׁל בְּגָד⁹⁵ וּמְצִדוֹ⁹⁶ שֶׁל
31 סְדִין - אֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה עַד שְׂיִמְלָל⁹⁷ שְׁפִתוֹתָיו.
32 עֲשֵׂאָהוּ מְאֻמְצַע הַבְּגָד וּמְאֻמְצַע הַסְּדִין⁹⁸ - אֵינוֹ
33 מְקַבֵּל טַמְאָה עַד שְׂיִמְלָל מְצִד הַשְּׂנִי⁹⁹.
- 93 שם ה"ב. (94) צ"ל מצידו (כך היא הגירסא בתוספתא). (95) חתך מן הבגד פס רחב, שמצידו האחד יש לו שפה. (96) פירוש, או מצידו. (97) יתפור ויעשה שפה. (98) ושני צידי החגור בלי שפה. (99) פירוש, גם את הצד השני. [ה'חזון איש' מגיה וגורס: "ומצידו של סדין... עד שימלול מצד השני. עשאהו מאמצע הבגד ומאמצע הסדין, אינו מקבל טומאה עד שימלול שפתותיו", ופירוש גירסא מתוקנת זו ברור: מצידו, יש שפה אחת ואינו מקבל טומאה עד שימלול גם את הצד השני שאין לו שפה, ואם עשה מאמצע הבגד, הרי שני צידי האבנט הם בלי שפה - צריך למלול שני הצדדים, ולכן דייק רבינו וכתב "שפתותיו" בלשון רבים. תיקון זה מתקבל מאוד על הדעת].
- 34 יח. חֲגוּר¹⁰⁰ שֶׁלּוֹ צִדְדֵיָהּ¹⁰¹ וְאֶמְצַעֲתוֹ קִימָת -
35 טַמְאָה¹⁰².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 100) שם. (101) השפות. (102) בתוספתא שם משום ר' שמעון בן גמליאל "טמא משום שירי הגור". פירוש, בתחילתו אינו חשוב בגד עד שימלול שפתותיו, אבל כשמלל וירדה עליו תורת קבלת טומאה - אין זו נפקעת כל זמן שאפשר להשתמש בשייריה.
- 1 יט. שְׁפָה¹⁰³ שְׁפָרְשָׁה מִן הַבֶּגֶד וְהַתְּקִינָה לְחֹרֵר בָּהּ
2 אֶת מְתָנָיו - מְקַבְּלַת טְמֵאָה, מְפַנֵּי שֶׁהִיא פְּאֲבָנִט¹⁰⁴.
- (103) שם. (104) חגורה לא רחבה.
- 3 כ. טְלִית¹⁰⁵ שֶׁל עֲנֵי שְׁבֻלָתָהּ: אִם הָיוּ רַב שְׁפֹתוֹתֶיהָ
4 קְיָמוֹת, אָף עַל פִּי שְׂאִיִן בָּהּ שְׁלֹשׁ¹⁰⁶ עַל שְׁלֹשׁ
5 בְּרִיא¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מְקַבְּלַת טְמֵאָה; אֵינן שְׁפֹתוֹתֶיהָ
6 קְיָמוֹת: אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ חֲזָק וּבְרִיא -
7 מְקַבְּלַת טְמֵאָה, וְאִם לֹא - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה. וְכֵן
8 שְׂאֵר בְּגָדֵי עֲנִיִּים¹⁰⁸.
- (105) שם פ"ו ה"א. (106) שלוש אצבעות. (107) שלא בלו. (108) עניים משתמשים גם בשיירי בגדים שכאלה (ראה משנה כלים פכ"ח, ח).
- 9 כ.א. מְטָלְיוֹת¹⁰⁹ שְׂאִיִן בֵּהֶן שְׁלֹשָׁה¹¹⁰ עַל שְׁלֹשָׁה -
10 אֵינֵן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה¹¹¹. וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן וְהִכִּינָן¹¹²
11 - מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה עַד שֶׁהָיוּ פְּחוֹת מְשֻׁלָּשׁ עַל שְׁלֹשׁ;
12 שֶׁכָּל פְּחוֹת מְשֻׁלָּשׁ עַל שְׁלֹשׁ אֵינֵן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה כָּלֵל
13 וְאָף עַל פִּי שֶׁהִכִּינָן¹¹³.
- (109) זבחים צד, א. חתיכות קרועות מבגד. (110) טפחים. (111) נראה שהמדובר בשאר מיני בגדים, אבל צמר ופשתים מתטמאים בשלוש על שלוש, אפילו לא הכינים. וזה הוא ההבדל בין שאר מינים לצמר ופשתים, שכתב רבינו למעלה בהלכה א. (112) הכין אותן להשתמש בהן. (113) כל זה נאמר במטלית, היינו חתיכה קרועה מבגד גדול, אבל אם ארגו מלכתחילה לשם בגד קטן - מיטמא אפילו בשאר מינים, כנאמר למעלה בהלכה א.
- 14 כ.ב. פְּחוֹת¹¹⁴ מְשֻׁלָּשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהִתְקִינוּ לְפָקֵק
15 בּוֹ אֶת הַמְּרִחִין¹¹⁵ וְלִנְעַר בּוֹ אֶת הַקְּדָרָה¹¹⁶ וְלִקְנַח בּוֹ
16 אֶת הַרְחִים¹¹⁷ וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ: אִם הִשְׁלִיכוֹ בְּאֶשְׁפָּה -
17 אֵינֵנוּ מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה¹¹⁸; תִּלְאֹוּ בְּמַגֹּד אוֹ הַנִּיחוּ אַחֲרָיו
18 הַדָּלֵת - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחוּ בְּתוֹךְ בְּגָדָיו, וְעַדִּין
19 הוּא חָשׁוּב אֲצֵלוֹ, וּמְקַבְּלוֹ שְׂאֵר טְמֵאוֹת חוּץ מְטָמְאֵת
20 מְדָרְס, שֶׁהָרִי הוּא פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה טְפָחִים.
- (114) משנה כלים פכ"ח ב. (115) לסתום את החור שבכותל בית המרחץ, כדי שלא יצא חומו. (116) לטלטל את הקדירה החמה. (117) לנקותו מן האבק והקמח. (118) במשנה אמרו: בין מוכן בין שאינו מוכן - טמא, דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן - טהור. ר' עקיבא אומר: מן המוכן - טמא, שלא מן המוכן - טהור. ופירש עולא בשבת כט, ב: "זרקו לאשפה - דברי הכל טהור; הניחו בקופסא - דבר הכל טמא; לא נחלקו אלא שתלאו במגוד (ביתד) או שהניחו לאחורי הדלת
- וכו". ר' אליעזר מטמא בשניהם, ור' יהושע מטהר, ור' עקיבא מטמא בתלאו ביתד, ומטהר באחורי הדלת. ובכסף-משנה מתפלא מאוד שרבינו פסק כר' אליעזר נגד דעת ר' יהושע ור' עקיבא. וגדולה הפליאה, שהרי בפירושו למשנה כתב בפירושו: ואין הלכה כר' אליעזר, ולא מצאתי יישוב לתמיהה זו.
- כג. שְׁלֹשָׁה¹¹⁹ עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיָה מְשֻׁלָּךְ בְּאֶשְׁפָּה: אִם
21 הָיָה בְּרִיא¹²⁰ פְּדִי לְצֹרֵר בּוֹ רַבַּע הַקָּב מְלַח גִּס¹²¹ וְלֹא
22 יִקְרַע - הָרִי זֶה מְחַטְמָא בְּמְדָרְס¹²², וְאִם לָאוּ - אֵינֵנוּ
23 מְחַטְמָא. אֲבָל אִם הָיָה בְּבֵית, אִם הָיָה בְּרִיא אָף עַל
24 פִּי שְׂאִינֵנוּ וְכֹל לְצֹרֵר בּוֹ מְלַח, אוֹ שֶׁהָיָה צֹרֵר בּוֹ
25 מְלַח וְלֹא הָיָה בְּרִיא - הָרִי זֶה טְמֵא מְדָרְס.
- (119) כלים פכ"ז מ"א. (120) לא בלה. (121) כחכמים במשנה. (122) אין דרכו של אדם לוותר לגמרי על מטלית גדולה ובריאה שכוז. [לשון המשנה: "באשפות - בריא וצורה מלח, בבית - או בריא או צורר מלח", משמע, ששני תנאים נאמרו במושג באשפה: א. בריא; ב. יכול לצרור בו וכו' וכאן כורך אותם רבינו ביחד, כאילו תנאי אחד לפנינו: בריא עד שיכול לצרור בו וכו'. אולם בבבא השנייה "אם היה בבית" מחלקם לשניים. ונראה שרבינו התכוון בבבא הראשונה במונח "בריא", גם לא בלה וגם חזק].
- כד. שְׁלֹשָׁה¹²³ עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּקְרַע וְלֹא הִבְדִּילוּ
27 הַקְּרָעִים: אִם נִתְּנוּ עַל הַפֶּסֶא וְכִשְׁיִשָּׁב עָלָיו יִגַּע
28 בְּשָׂרוֹ בְּפֶסֶא - הָרִי זֶה טְהוֹר¹²⁴, וְאִם לֹא - הָרִי זֶה
29 מְחַטְמָא בְּמְדָרְס.
- (123) שם מ"ב. (124) כאילו נחלק לגמרי, ונפרדו חלקיו זה מזה.
- כה. שְׁלֹשׁ¹²⁵ עַל שְׁלֹשׁ שֶׁנִּמְחָה¹²⁶ מִמֶּנָּה אֶפְלוֹ חוּט
31 אֶחָד, אוֹ שֶׁנִּמְצָא בָּהּ קָשֶׁר אוֹ שְׂנֵי חוּטִין
32 מְתַאֲמִינָן¹²⁷ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.
- (125) שם. (126) במשנה, "שנמהה" פירוש שנתדקדק ונחלש. (127) באריגה נכונה, נכנס חוט ערב אחד תחת חוט השתי, והשני על גביו, ואם היו שני חוטי ערב יחד, אין זו אריגה טובה, ורואים חוט אחד כאילו אינו. [הר"ש והברטנורא בשם רבותיו, מפרשים שהפיסקא "שני חוטים" נמשכת גם לקשר, כי קשר בחוט אחד אינו מטהר אלא שני קשרים סמוכים זה לזה בשני חוטים, אבל על קשר אחד אין האורג מקפיד כמו שנאמרו בשבת עד].
- כו. שְׁלֹשׁ¹²⁸ עַל שְׁלֹשׁ שֶׁהִשְׁלִיכָה בְּאֶשְׁפָּה -
34 טְהוֹרָה¹²⁹; הַחֲזִירָה - מְקַבְּלַת טְמֵאָה¹³⁰. לְעוֹלָם
35 הַשְׁלִכְתָּהּ מִטְהַרְתָּהּ וְהַחֲזַרְתָּהּ מִטְמֵאָתָהּ, חוּץ מְשֻׁלָּךְ
36 אֲרַגְמָן וְשֵׁל זְהוּרִית טוֹבָה, שֶׁאֶפְלוֹ הָיְתָה עַל
37 הָאֶשְׁפָּה - מְקַבְּלַת טְמֵאָה, מְפַנֵּי שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה.
- (128) שם. (129) אפילו אם היתה טמאה נטהרה, מפני שביטלה מתורת בגד. (130) מכאן ולהבא, אבל הטומאה הקודמת אינה חוזרת (תפארת ישראל).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 כז. שֶׁלֶשׁ¹³¹ עַל שְׁלֹשׁ שְׁנֵתָנָה בְּכַדוֹר¹³² או שֶׁעֲשָׂאָה
2 כְּדוֹר בְּפָנָי עֲצָמָה - טְהוֹרָה¹³³. אֲבָל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים
3 עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים שְׁנֵתָנוּ בְּכַדוֹר - הֲרִי הוּא כְּמוֹת
4 שְׁהִיָּה¹³⁴ וּמִתְטָמָא בְּמִדְרָס¹³⁵. עֲשָׂהוּ כְּדוֹר בְּפָנָי
5 עֲצָמוֹ - אֵינוֹ מִתְטָמָא בְּמִדְרָס¹³⁶, שְׁהִיָּה הִתְפַּר
6 מְעַטּוֹ מִשְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה¹³⁷.

11) פכ"ב ה"א. הלכה זו משמשת מעין הקדמה להלכות
הבאות, להודיענו, שהדינים שייאמרו שם נמשכים גם
לשיעורי הבגד.

18 ג. הַשֶּׁקֶט¹³² - שְׁעוּרוֹ אֲרַבְעָה טְפָחִים¹³³ עַל אֲרַבְעָה
19 טְפָחִים; הַעוֹר - חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה; הַמִּפְץ - שֵׁשָׁה
20 עַל שֵׁשָׁה. בֵּין לְמִדְרָס בֵּין לְשָׂאֵר הַטְּמָאוֹת. וּפְחוֹת
21 מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוֹ - טְהוֹרִין מְפֹלוֹם. בְּמֵה דְבָרִים
22 אֲמוּרִים¹⁴? בְּקִרְעַ אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵתָנָה בְּלֹא כְּוִנָּה; אֲבָל
23 הַקּוֹצֵץ בְּכְוִנָּה¹⁵ וְקוֹצֵץ אֶפְלוֹ טֶפַח עַל טֶפַח לְמוֹשֵׁב
24 או שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים לְמִשְׁכָּב¹⁶ -
25 הֲרִי זֶה מִתְטָמָא בְּמִדְרָס¹⁷, בֵּין שְׁהִיָּה הַטֶּפַח עַל
26 טֶפַח שְׁקָצֵץ או הַשְּׁלֹשָׁה בְּגָד או שֶׁק או עוֹר או
27 מִפְץ. וְכֵן הַמְקַצֵּעַ מֵאֶחָד מֵהֶן לְאַחִיזָה¹⁸ כְּדִי לְשִׂיאָחוֹ
28 בּוֹ בְּדוֹ, כְּדִרְךָ שְׁעוּשִׁין קוֹצֵצֵי תְּאֵנִים שְׁלֹא יִזְקוּ
29 אֲצִבְעוֹתֵיהֶן - הֲרִי זֶה טָמֵא בְּכָל שְׁהוּא¹⁹. וְהוּא שְׁלֹא
30 יִהְיֶה פְחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ²⁰, שֶׁפֶל פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ
31 אֲצִבְעוֹת טְהוֹר מְפֹלוֹם.

131) שם פכ"ח מ"א. 132) קיפ"ל את המטלית, וכרך
סביבה בגד ועשה כדור. 133) מפני שביטלה מתורת בגד.
134) חתיכה גדולה כזו אינו מבטל, ועומד להוציאה מן
הכדור. 135) אם ישב על הכדור (רבינו בפירושו למשנה).
במשנה כתוב סתם: "טמא", ורבינו מפרש שהכוונה גם
לטומאת מדרס. [הראב"ד השיג עליו, ודעתו שטומאת מדרס
אין כאן, מפני שכדור אינו ראוי לישיבה. ומה שאמרו
"טמא" הכוונה לשאר טומאות]. 136) במשנתנו: "טהור",
ורבינו שפירש בכבא הקודמת "טמא" היינו טומאת מדרס,
מפרש גם בבא זו בטומאת מדרס. אבל בשאר טומאות,
שמטמאות בשלוש על שלוש - מיתטמא [והראב"ד לשיטתו
מפרש טהור מכל טומאה שהיא]. 137) ופחות משיעור
זה, אינו ראוי למדרס. והמדובר בשלושה על שלושה
מצומצם, אבל אם נשאר שלושה טפחים מחוץ לתפר -
מטמא מדרס.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

12) כלים פכ"ז מ"ב. 13) השק ארוג משיער, והוא קשה
ואינו ראוי למלאכתו בפחות משיעור זה. 14) ברייתא,
מעילה יח, א (ראה משנה, כלים פכ"ז מ"ד). 15) כדי
להשתמש במטלית שקצץ לצורך רצוי לו. 16) משמע,
שאם קוצץ פחות משלושה טפחים וחישב עליו למשכב או
פחות מטפח למושב - אינו מקבל טומאה, מפני שאינו ראוי
לכך אפילו בדוחק. 17) סתם מידרס בין משכב ובין
מושב, אינו פחות מהשיעורים שנאמרו למעלה, אבל
כשהאדם מייחד חתיכה יותר קטנה למידרס - הרי היא
כמידרס. 18) שם. 19) פירוש, בפחות מהשיעורים
שנאמרו למעלה. 20) בברייתא כתוב סתם "בכל שהוא",
ורבינו הוסיף מדעת עצמו שלא יהיה פחות משלוש על
שלוש. [לזכור: שם המספר שנאמר בלשון נקיבה - פירוש
אצבעות (לפעמים אמות), והנאמר בלשון זכר - פירוש
טפחים].

7 א. הַמִּפְץ² הוּא הַמְחַצֵּלֶת שְׂאוֹרְגִין אוֹתָהּ מִן
8 הַחֲבָלִים וּמִן הַסּוּף³ וּמִן הַגָּמָא⁴ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְאֵין
9 הַמִּפְץ בְּכֻלָּל פְּלִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה⁵, וְאֵף עַל פִּי בֵן
10 מִתְטָמָא הוּא בְּמִדְרָס דִּין תּוֹרָה, שְׁהִיָּה רַבָּה הַכְּתוּב⁶
11 'כָּל הַמְשָׁכָב', וְזֶה רְאוּי לְמִשְׁכָּב וְעֲשׂוּי לוֹ. וְכֵן
12 מִתְטָמָא בְּמִתְ⁷ וּבְשָׂאֵר טְמָאוֹת מִדְּבָרֵיהֶן⁸, כְּכָל
13 פְּשׁוּטֵי פְּלֵי עֵץ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁹. וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל¹⁰:
14 שֶׁפֶל הַמִּתְטָמָא בְּמִדְרָס - מִתְטָמָא בְּשָׂאֵר טְמָאוֹת.

2) כלים פכ"ד מ"י. 3) קנים הגדלים על שפת הנהרות.
4) מין עשב חזק. 5) בספר ויקרא טו, לא ו-לב, וכן בספר
במדבר לא, כ - נמנו מיני כלים שונים לענין טומאה, ומפץ
לא נמנה. 6) שבת פד, ב. 7) שם. 8) למדרו שם
מקלו-וחומר. נתבאר כבר כמה פעמים, שדברים הנלמדים
במידות שהתורה נדרשת בהן, מוגדרים לפעמים בפי רבינו
"מדבריהם" או "מדברי סופרים". 9) למעלה פ"א ה"י
ו"ג. 10) משנה, נדה מט, א: "כל המטמא מידרס, מטמא
טמא מת".

15 ב. כְּבָר בְּאֲרָנוּ¹¹, שְׁהַבְּגָד מִתְטָמָא בְּשֵׁלֶשׁ עַל שְׁלֹשׁ

21) משנה, כלים פכ"ז, מ"ג. 22) המטמא מידרס בשלושה
טפחים. 23) המטמא בארבעה, וביחד יש שלושה טפחים.
24) שהרי אין בו שיעור מלא. דוגמא: שניים מן הבגד
עושים שני שלישים משיעור הבגד לטומאה וחסר שלישי
אחד, וכשאתה מצרף טפח אחד מן השק - הוספת רק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בפחות משיעורו. (35) כמו שהוא כשהוא תפור, ואם תחתוך אותו לאורכו יהיה בו ששה על שלושה. (36) כשהוא שלם וראוי לתשימושו. (37) שם מ"ו. (38) אזור רחב מאוד שלובשים על הגוף ממש ויש בו כיסים. (39) שפת הבגד. יש תופרים מטלית על שפת הבגדים, כדי לשמור עליהם שלא ייקרעו.

- 11 ז. הבגד⁴⁰ שארג שלשה על שלשה⁴¹ ונטמא
- 12 במדרס⁴² ואחר כך השלים את כל הבגד - פלו
- 13 מדרס⁴³. נטל חוט אחד מתחלתו⁴⁴ - טהר מן
- 14 המדרס⁴⁵, אבל טמא מגע מדרס⁴⁶, והרי הוא ראשון
- 15 בכלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחלתו⁴⁷ ואחר
- 16 כך השלים את כל הבגד - כל הבגד טמא מגע
- 17 מדרס⁴⁸. וכן בגד⁴⁹ שארג בו שלש אצבעות על
- 18 שלש אצבעות ונטמא במת⁵⁰ ואחר כך השלים עליו
- 19 את כל הבגד - הבגד פלו טמא מת⁵¹. נטל חוט אחד
- 20 מתחלתו - טהר מטמא מת, אבל טמא מגע טמא
- 21 מת⁵². נטל חוט אחד מתחלתו ואחר כך השלים את
- 22 כל הבגד - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור?⁵³
- 23 מפני שאמר: שלש על שלש שנתמעטה - טהורה
- 24 מכלום⁵⁴; אבל שלשה על שלשה שנתמעטה⁵⁵, אף
- 25 על פי שטהרה מן המדרס - הרי היא טמאה בכל
- 26 הטמאות⁵⁶.

(40) שם מ"ז. (41) מכוונים בדיוק מלא. (42) פירוש, נטמא טומאת מידרס. האות "בית" מיותרת. (43) ראה למעלה פכ"א ה"י דין דומה במזון, ושם נתבארו כל פרטי הלכה זו. (44) אחר שנטמא הבגד והשלימו, הוציא חוט אחד מתחילת האריגה, ובוה נתמעטו שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מכוח עצמם לפני ההשלמה. (45) שהרי שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מחמת עצמם – נתמעטו, ומה שהוסיף אחר שנטמא אינו משלים, משום שטומאתו באה מכוח השלושה הראשונים שאינם קיימים עכשיו. (46) מפני שכולו נגע במידרס, ומגע מטמא בשלוש אצבעות. (47) אחר שנטמא טומאת מידרס ופקעה טומאת מידרס. (48) אחר שנטל את החוט נשאר על הבגד טומאת מגע מידרס, וההוספה דינה כבגד הראשון. (49) שם מ"ח. (50) ונעשה אב הטומאה, ששיעור הבגד לטומאת מת הוא שלוש על שלוש אצבעות. (51) ההוספה נידונית כבגד העיקרי, כמו בטומאת מידרס. (52) התוספת נטמאה ממגע טמא מת מחמת עצמה, שהרי נגעה בבגד הטמא לפני נטילת החוט, ולפיכך לא פקעה הטומאה ממנה כשנטל החוט ונתמעט הבגד שהיה אב הטומאה. ומובן שגם שלוש הראשונות טמאות, שהרי נגעו באב הטומאה ביחד עם התוספת. (53) הלא במידרס אמרנו שהכול טמא מגע? (54) וכאן הרי נתמעט הבגד משלוש על שלוש לפני שהשלימו – ונטהר לגמרי. (55) ונשאר שלוש על שלוש. (56) גם טומאת מגע מידרס.

- 27 ח. מטלית⁵⁷ שהיא מדרס וטלאה על הקפה⁵⁸ או על
- 28 העור - נעשה הכל ראשון לטמאה⁵⁹. הפריש את

רביעית השיעור. וכן בדינים האחרים. מכאן, שאם צירף טפח ושליש מן השק לשניים מן הבגד – מקבל טומאה. וכן בכל הצירופים האמורים בהלכה זו ('תפארת ישראל'). מלשון "זה הכלל" שבסוף הלכה זו, יש לכאורה מקום לדייק, שהקל אינו משלים כלל את החמור ממנו, אבל אי אפשר לפרש כך, שהרי יש להפוך ולומר שהבגד משלים את השק, ויש כאן השלמה בחמור ממנו. ודוחק גדול לומר שחתיכה גדולה אינה משלימה את הקטנה ממנה אלא להיפך. [כתב הר"ש וכן הברטנורא, שהמצטרפים רק בסדר השנוי במשנה, היינו – בגד עם שק, שק עם עור ועור עם מפץ, אבל לא בגד עם עור או שק עם מפץ, וכן דעת ה'תוספות' שבת עו, א ד"ה הואיל, וסוכה יז, ב ד"ה ותני, וכן משמע במשנה מעילה יח, א. וגם מלשונו של רבינו בפירושו שם, וכאן לא גילה דעתו. והר"ש מנמק, מפני שאין דרכם של אנשים לחבר כך, ובטלה דעתו אצל כל אדם (ראה משנה למלך כאן)]. (25) בשק עור ומפץ, אין כל הבדל בשיעורם בין טומאת מידרס לטומאות אחרות (למעלה ה"ג). ומה שכתב כאן "טהור מן המידרס", הכוונה לשניים מן הבגד ואחד מן העור, ששטמא בטומאות אחרות בשלוש אצבעות, ואינו צריך להשלמה מן השק. (26) שהרי הטפח מן הבגד יותר מקרב את הטומאה מטפח החסר מן השק. (27) דבר ששיעורו קטן – נקרא חמור, וזה ששיעורו יותר גדול – הוא קל.

- 1 ה. בלוי²⁸ נפה וכברה²⁹ שהתקנין³⁰ לשיבה -
- 2 טהורין, ואינן מקבלין טמאה עד שיקצצם³¹ ואחר
- 3 כך יהיו כמפץ³².

(28) כלים פכ"ז מ"ה. (29) הכוונה לרשת שלהן. כך משמע מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו (ויש מפרשים שהכוונה לדפנות). (30) עשה תיקון קל להקל את הישיבה. (31) יפרידן מן הדפנות. (32) מדובר ברשת עשויה מגמי או מעץ, ואם היא משיער – דינה כשק (רבינו בפירושו). ולמה אין המחשבה עצמה מועילה להוריד לה טומאה, כמו ששינוי בפ"ה ממש' כלים מ"ט: "כל הכלים יורדין ליי טומאתן במחשבה" (ראה למעלה פ"ח ה"ו), מפני שלא אמרו מחשבה מועילה, אלא בדבר שאינו מחוסר מעשה, כדי שתהיינה ראיות לשיבה. וכאן מחוסר מעשה, שאי אפשר לשבת עליה בלי קציצה ('תוספות יום טוב' כלים פי"ב מ"ז). וב'תפארת ישראל' פ"כ מ"ד מוסיף ביאור ואומר, מכיוון שהנפה והכברה היו מיוחדות לתשימש אחר ובטלו מתורת אותו תשימש, אין מחשבה מספיקה אלא צריך מעשה ממש המכשירן לתשימש אחר.

- 4 ו. חלוק³³ של קטן - אינו מתטמא במדרס עד
- 5 שיהיה בו פשעור, שלשה טפחים על שלשה
- 6 טפחים³⁴. ונמדד כפול³⁵, כברית³⁶. ואלו³⁷ נמדדין
- 7 כפולין: בגדים שמלבישין אותן על הרגלים ועל
- 8 השוקים ואת הראש והמכנסים והפוכע והפיס של
- 9 פונדא³⁸. ומטלית שתלאה על השפה³⁹, אם פשוטה
- 10 - נמדדת פשוטה, ואם כפולה - נמדדת כפולה.

(33) שם. (34) ואע"פ שהוא בגד שלם, אינו מתטמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והטעם, מפני שהקרעים לא נגעו בשלושה על שלושה. פסק כרבי יוסי נגד דעת תנא-קמא. [ונראה שרבינו מסתמך על הגירסא שמצא בחולין עב, ב "דברי רבי מאיר", והכריע כפי הכלל שרבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי]. ומדובר, כשהוב לא נגע בבגד, כגון שהיה דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בינו ובין הבגד, אבל אם נגע הרי קיבל הבגד שתי טומאות - מידרס ומגע מידרס, וכשפקעה הראשונה נשארה השנייה (רש"י שם ד"ה אלא). (76) מימרא של עולא, חולין עב, ב. (77) גדול. (78) ונשאר בבגד שלושה טפחים, והרי הוא אב הטומאה כמו שהיה. (79) רש"י שם מפרש, שאי-אפשר שלא יגעו זה בזה במשהו בשעת קריעה, אבל הנגיעה במקום החתך לפני שנחתך אינה מטמאה, מפני שהיא נגיעת בית הסתרים (במקום שאינו מגולה). ה'כסף משנה' כותב, שלרבינו פירוש אחר מפירוש רש"י. וראה 'משנה למלך' שמתפלל על דבריו].

- י. סְדִינָה⁸⁰ שְׁנֵטְמָא בְּמִדְרָס וְאַחַר כֵּן עֲשָׂאוּהוּ פְּרֻכָּת - 19
טְהַר מִן הַמִּדְרָס⁸¹. וּמֵאֵימִתִּי⁸² הוּא טְהַרְתּוּ מִן 20
הַמִּדְרָס? מְשִׁיקֶשׁר בּוֹ הַלּוֹאֹת⁸³ שְׁהוּא נִתְּלָה בְּהֵן 21
כְּשֶׁאָר הַפְּרוּכּוֹת. 22

(80) שם מ"ט. (81) מפני שפרוכת אינה עשויה לשכיבה וישיבה. רבינו סתם ולא פירש אם נשאר עליה טומאת מגע מידרס, ובמשנתנו נחלקו תנאים בזה, תנא-קמא מטמא ורבי יוסי מטהר. ומלשונו כאן משמע שפסק כרבי יוסי, שהרי לא סיים "אבל מטמא מגע מדרס" כמו שסיים בהלכה הקודמת. וכן מפרש ה'תוספות יום-טוב' כאן את דעת רבינו. אולם במשנתנו כותב רבינו בפירוש "ואין הלכה כרבי יוסי". ונראה שחזר בו כאן. ראה פירושו במס' כלים פ"כ ה"ו, אבל מטמא בשאר טומאות מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו, דינו כבגד ולא כמחיצה שהוא חלק מן הבנין ואינה מקבלת טומאה (ביצה יד, ב). (82) כלים פכ"ו מ"ו. (83) כבית-הלל.

- יא. טְלִית⁸⁴ שְׁהִיא מְדָרְס וְהַטְּבִילָה, וְקָרַם שְׁיַעֲרִיב 23
שְׁמִשָּׁה הַתְּחִיל לְקָרַע מִמֶּנָּה קָרַע - מִיּוֹן שְׁנִקְרַע בָּהּ 24
רְבָה שׁוֹב אֵינָה חֲבוּר וְטָהְרָה כְּלָה⁸⁵, אָף עַל פּוֹי⁸⁶ 25
שְׁעֲדִין נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדִי מַעֲפֵרֶת⁸⁷ שְׁלֵא נִקְרַע, שְׁהִי 26
הוּא קֹרַע וְהוֹלֵךְ⁸⁸. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים?⁸⁹ בְּטְבוּלַת 27
יּוֹם⁹⁰; שְׁפִינֵן שְׁלֵא חָס עֲלֶיהָ לְהַטְּבִילָה⁹¹, כֵּן לֹא 28
יְחוּס לְקָרַע אֶת כְּלָה⁹², וּלְפִיכֵן טָהְרָה כְּלָה. 29

(84) כלים פכ"ח מ"ח. (85) במשנתנו כתוב: "אינה חיבור", ורבינו בפירושו שם כתב: "אבל טהור זה הקצה". פירוש, החתיכה שקרע טהורה, אבל הטלית נשארה בטומאתה, שסתם טלית היא גדולה, ושיירה הם יותר משלושה על שלושה. ומה שאמר כאן "כולה" בעל-כרחנו נפרש שהכוונה לכל הקרע אפילו החלק שטרם נקרע אלא עומד להיקרע. [רש"י בחולין כג, א - מפרש שכל הטלית טהורה, מפני שאינה ראויה למלאכתה הראשונה (להתעטף בה)]. בדוחק אפשר לפרש, שמדובר בטלית קטנה שלא נשאר בה שלושה טפחים על שלושה טפחים. ואולי חזר בו כאן מפירושו במשנתנו. ראה להלן הערה פז. (86) לשון

1 הַמְטָלִית⁶⁰ - הָרִי הַקָּפָה אוֹ הַעוֹר רֵאשׁוֹן, מִפְּנֵי שְׁנִנְעוּ 2
בְּמִדְרָס, וְהַמְטָלִית טְהוֹרָה, שְׁפִינֵן שְׁטָלָה וְהַפְּרִישָׁה 3
בְּטָלָה⁶¹. טָלָה עַל הַבְּגָד⁶² אוֹ עַל הַשֶּׁקֶט⁶³ - נַעֲשֶׂה 4
הַפֶּל מִדְרָס⁶⁴, וְהָרִי הַפֶּל אֲב טְמֵאָה. הַפְּרִישָׁה - הָרִי 5
הַבְּגָד אוֹ הַשֶּׁקֶט רֵאשׁוֹן⁶⁵, שְׁהִי נִנְעַ בְּמִדְרָס, 6
וְהַמְטָלִית אֲב טְמֵאָה כְּשֶׁהִתָּה, שְׁאִינָה בְּטָלָה עַל 7
הָאֵיגִיגִי⁶⁶. תְּפִרָה⁶⁷ הַמְטָלִית עַל הַבְּגָד כְּשֶׁטָלָה מְרוּחַ 8
אַחֲת⁶⁸ אוֹ מְשִׁתֵּי רוּחוֹת כְּמִין גָּאם⁶⁹ - אֵינּוּ חֲבוּר, וְלֹא 9
נַעֲשֶׂה הַפֶּל אֲב, אֲלָא מִגַּע מְדָרְס בְּלִבְד. תְּפִרָה מְשִׁתֵּי 10
רוּחוֹת זֹו בְּצַד זֹו⁷⁰ - הָרִי הִיא חֲבוּר, וְנַעֲשֶׂה הַפֶּל 11
אָב⁷¹.

(57) שם פכ"ח ה"ו. (58) סל. (59) המטלית בטלה לגבי הקופה, ויצאה מתורת כלי הראוי למושב, שהרי הקופה אינה ראויה לכך, ולפיכך פקעה ממנה טומאת מידרס ונשאר עליה ועל המחובר לה טומאת מגע מידרס כמו בניטל חוט בהלכה הקודמת. (60) הפרידה מן הקופה או מן העור. (61) האדם ביטלה בידיים מתורת מושב, ופרחה טומאתה. ואין זה דומה לבגד שניטל חוט אחד מתחילתו ואחר-כך השלימו, שאמרנו בהלכה הקודמת שהכול טמא טומאת מגע, מפני שהמטלית מתבטלת לגמרי לגבי דבר שאינו מינה, וכשהפרידה הרי נפסדה לגמרי ואין עליה תורת כלי (רבינו בפירושו). וברור, שאם חישב על המטלית למושב, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא (ר"ש). (62) שם. (63) בגד ושק הם מעין המטלית, מפני שהם ארוגים כמותה, ולפיכך לא בטלה המטלית לגביהם. פסק כרבי יוסי ששק נידון כמינו של מטלית צמר או פשתים אף-על-פי שהוא עשוי משיער עזים. (64) כמו בהשלים עליו כל הבגד שבה"ז. (65) טומאת מידרס, שנתפשטה עליו על ידי חיבורו במטלית - פקעה כשהפרישה, אבל טומאת מגע מידרס באה לו מצד עצמו משום שנגע במידרס ואינה נפקעת עם ההפרשה. (66) שהוא מינה. (67) שם מ"ז. (68) של המטלית. (69) גימל יוונית כזה ונשארו שני רוחות בלתי תפורים. (70) פירוש, בשני צדדים מקבילים, כגון מזרח ומערב או דרום וצפון. (71) מטלית תפורה בצורת גאם אינה מחוברת יפה לבגד, אבל כששני צדדים מקבילים תפורים, המטלית מונחת על הבגד כאילו היא דבוקה בה.

12 ט. שְׁלִשָּׁה⁷² עַל שְׁלִשָּׁה⁷³ שְׁנֵטְמָא בְּמִדְרָס וְאַחַר כֵּן 13
נְחַלֵּק - טְהַר מִן הַמִּדְרָס⁷⁴, וְאֵין בְּקָרְעִים אֵלוֹ טְמֵאָה 14
כְּלָל⁷⁵, וְהֵנָם כְּשֶׁבְרִי כְּלִי שְׁנֵטְמָא. אָבֵל⁷⁶ בְּגָד⁷⁷ 15
שְׁנֵטְמָא בְּמִדְרָס וְקָרַע מִמֶּנּוּ שְׁלֵשׁ אֲצַבְעוֹת עַל שְׁלֵשׁ 16
אֲצַבְעוֹת⁷⁸ - אוֹתוֹ הַקָּרַע טְהַר מִן הַמִּדְרָס, אָבֵל טְמֵא 17
מִגַּע מְדָרְס; שְׁבַעַת פְּרִישָׁתוֹ מִן הַבְּגָד הַגְּדוֹל נִטְמָא 18
בְּמִגַּע⁷⁹.

(72) שם פכ"ז מ"י. (73) מכוונים. (74) מפני שפחות משלושה טפחים אינו ראוי למידרס, כמו שכבר נתבאר כמה פעמים. (75) אפילו טומאת מגע מידרס אין בהם. ואף-על-פי שלטומאת מגע מספיק שיעור של שלוש אצבעות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקיים ונמנעים מלשבת עליהם כדי שלא יתלכלכו אבל לפעמים מהפכים אותם ויושבים על צידם השני.

ב. כָּל הָעוֹרוֹת הַמִּתְטַמְּאִין בְּמַדְרָס - אֵינָן מִתְטַמְּאִין
 17 עַד שְׂיֵהִיָּה בְּהֵן בְּשַׁעוֹר, חֲמִשָּׁה טַפָּחִים עַל חֲמִשָּׁה
 18 טַפָּחִים. וְאֵלוֹ עוֹרוֹת שְׂאִין מִתְטַמְּאִין בְּמַדְרָס: עוֹר
 19 שְׁחוּגְר סוֹרֵק הַצָּמֵר בְּעַת שְׁסוֹרֵק, וְעוֹר שְׁלוֹפֶף בּוֹ
 20 הַצָּמֵר הַסְּרוֹק¹², וְעוֹר שְׁלוֹפֶף בּוֹ הָאֲרָגְמָן¹³, וְעוֹר
 21 הַתּוֹפֵר שְׁמִנִּיחִין בּוֹ הָאֲרָגְמָן. וְכֵלָן מִתְטַמְּאִין בְּשֶׁאֵר
 22 טַמְּאוֹת¹⁴.
 23

12) פירווי הצמר נדבקים בשני צידי הסינור והאורג נמנע מלשבת עליו, כדי שלא יעלו הפירוויים על בגדיו וקשה להסירם. (13) אין יושבים על העור הזה, כדי שלא יעלה אבק וילכלך את הארגמן היקר. (14) ככל הכלים המיטמאים בין אם משתמשים בהם לשיבה ושכיבה ובין אין משתמשים.

ג. עוֹר שֶׁעָשָׂא חֲפוּי לְכָלִים - טְהוֹר מִכָּלֵם¹⁵.
 24 עָשָׂא חֲפוּי לְמִשְׁקֵלָת - מְקַבֵּל שֶׁאֵר טַמְּאוֹת, שְׁהֵי
 25 נַעֲשֶׂה לְקַבְּלָהּ¹⁶, וְאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמַדְרָס¹⁷.
 26

15) בתורת כהנים פרשת שמיני פרק ח הלכה ז דרשו מהכתוב שחפויי כלים אינם מתמאים (ראה למעלה פרק ד הלכה ד). (16) לקבל את המשקולת. בבבא הקודמת המדובר בעור שעשאו חפויי קבוע לכלי, ועור לחפויי משקולת עשוי לשמור על המשקולת, ומורידים אותו כשמשתמשים במשקולת. (17) אפילו יש בו חמישה טפחים.

ד. עוֹר שֶׁעָשָׂאָהּ לְעֵקְבוֹ וּלְפָרְסָתוֹ¹⁸: אִם חוֹפָה אֵת
 27 רֵב הָרֶגֶל - מִתְטַמֵּא¹⁹, וְאִם לֹא - טְהוֹר.
 28

18) החלק התחתון של הרגל. (19) גם בטומאת מידרס ככל נעל.

ה. מְנַעַל שֶׁעַל הָאֵמוֹם²⁰, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא
 29 לְבָשׂוּ אֲדָם - הֵרִי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמַדְרָס, שֶׁכָּבֵר נְגִמְרָה
 30 מְלֹאכְתוֹ²¹.
 31

20) הדפוס שהנעל מתוחה עליו בשעת מלאכה. (21) נימוק זה מלמדנו, שאפילו לא הוסרה עדיין מן האימום מיטמאה. [בתוספתא שם הלכה ב: אמר רבי שמעון שזורי: "לא נחלקן רבי אליעזר וחכמים על מנעל שעל האימום שהוא טהור, על מה נחלקו? על שניטל מן האימום, שרבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים, מפני שאשה ננעלת בו ומחזירתו לאימום". פירוש, מחלוקתם היא כשניטלה מן האימום כדי לבחון את מידתה. חכמים מטמאים שהרי כבר נשמטה מן האימום ונגמרה כל מלאכתה ורבי אליעזר מטהר, מפני שהאשה נוטלת אותה מן האימום ומתכוונת להחזירה למקומה (נימוק זה נאמר לשיטת רבי אליעזר - מנחת ביכורים). וסובר רבינו שרבי שמעון שזורי חולק על התנא קמא ופסק כחכמים לפי דעת תנא קמא].

ו. כָּל עוֹר הָרְאוּי לְהִתְטַמֵּא בְּמַדְרָס²² וְאֵינוֹ חָסֵר
 32

אחרון בחולין קכד, א. (87) סודר קטן. (88) וסופו לקרוע את כולו, ולפיכך נידון כאילו נקרע כולו [ב'משנה למלך' מפרש שקריעת כולו תנאי הוא לטהרתו אחרי קריעת רובו, אבל אם הניחו כך ולא גמר את הקריעה - לא נטהר. ב'תוספות' שם ד"ה טלית, כתבו בשם רבינו-תם חידוש יתר מפליא. לדעתו כשקרע רובה נטהרה למפרע משעה שהתחיל לקרועה, ואם נגעה אז בטהרות לא נטמאין. (89) כרב נחמן, שם כג, א. (90) שהוטבלה בו ביום כדי לטהרה, וטרם שקעה השמש, ונשארה עליה טומאה קלה, שדיניה מבוארים בהל' אבות הטומאות. (91) שהמים מקלקלים את הטלית. (92) ואין אנו חוששים שמא לא יגמור. בספרי התלמוד שבידינו כתוב "וקרע לה רובה". ונראה שגירסת רבינו היתה: "וקרע לה כולה".

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ו

פָּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים:

1) יבאר העורות שמתמאים במידרס ואתם שאינם מתמאים. ודין עור הראוי להתמא במידרס אם המחשבה מטמאתם. ודין אם אדם מטמא במידרס משכב או מרכב שאינו שלו. ודין כלי עור שנטמא במידרס הזב ושינהו לכלי אחר. ודין כלים שעיקר עשייתם לקבלה ולמשכב כאחד או לקבלה בלבד ונפחתו.

א. אֵלוֹ עוֹרוֹת² מִתְטַמְּאִין בְּמַדְרָס: עוֹר שֶׁחֲשַׁב עָלָיו
 1 לְשִׁטְיָהּ³. וְעוֹר שְׁמִנִּיחִין עַל הַמְּטוֹת מְלִמְעָלָה⁴
 2 לִישָׁן עָלָיו. וְעוֹר שְׁמִנִּיחִין עַל הַחֲמוֹר תַּחַת
 3 הַמִּשְׁאוֹ⁵. וְעוֹר שְׁמִנִּיחִין בְּעֵרֶס תַּחַת הַקָּטָן. וְעוֹר
 4 הַכֵּר וְעוֹר הַכֶּסֶת. וְעוֹר שְׁמִנִּיחִין תַּחַת הַשְּׁלֶחָן בְּעַת
 5 הָאֲכִילָה כְּדִי שְׁיִפְלוּ עָלָיו הַפְּרוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 6 נִשְׁעָן עָלָיו⁶ בְּרִגְלוֹ. וְעוֹר שְׁחוּגְר נּוֹפֵץ הַפִּשְׁתָּן עָלָיו
 7 בְּעַת שְׁנוּפֵץ, וְעוֹר שְׁחוּגְר הַחֲמֵר עָלָיו, וְעוֹר שְׁמִנִּיחִין
 8 הַסֶּבֶל עַל כְּתָפוֹ בְּעַת שְׁסוּבֵל, וְעוֹר שְׁמִנִּיחִין הַרּוּפָא
 9 עַל בְּרָכְיוֹ בְּעַת שְׁמַפִּיס הַשְּׁחִינִין⁷; מִפְּנֵי שֶׁכָּל
 10 הָעוֹרוֹת הָאֵלוֹ יוֹשֵׁב עָלֵיהֶן. וְעוֹר הַלֵּב שֶׁל קָטָן
 11 שְׁרִירוֹ יוֹרֵד עָלָיו כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ⁸ בְּגָדָיו, וְעוֹר
 12 שֶׁעָשָׂאָהּ לְנִתְנוֹ עַל לְבוֹ בְּשַׁעַת הַקְּצִיר מִפְּנֵי הַשָּׂרֵב,
 13 וְעוֹר שְׁלוֹפְפִין⁹ הַכֶּסֶת בּוֹ, וְעוֹר הַתְּפוֹר בְּתֵבָה
 14 שְׁמִנִּיחִין בּוֹ הַבְּגָדִים; שֶׁכָּל אֵלוֹ מִתְהַפְּכִין עָלֵיהֶן¹⁰
 15 וְנִשְׁעָנִין עָלֵיהֶן.
 16

2) כלים פרק כ"ו משנה ה. (3) לשטוח אותו על הארץ ולשבת עליו. (4) על החבלים המחברים את דפנות המיטה. (5) להגן על עור החמור. ומטמא מידרס, מפני שלפעמים רוכב האדם עליו. (6) ואם כן הוא עשוי גם לתשמיש אדם. (7) החובט על הפשתן כדי להפיל את שיירי עצי הקנים הדבוקים בו. (8) פותח את המכות שהעלו מורסא. (9) יתלכלכו ויתקלקלו. (10) כורכים. (11) פירוש, אמנם אין יושבים עליהם מפני שהם מלוכלכים, ויש מהם שהם

- 1 מְלֹאכָה - הַמְחֻשְׁבָּה מִטְּמֵאָתוֹ²³, וְאִם חָשַׁב עָלָיו
 2 לְהִיט עוֹר שֶׁלֶחַן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - הָרִי זֶה מִתְּטַמֵּא
 3 בְּמִדְרָס. וְאִם חָסַר מְלֹאכָה²⁴ - אִין הַמְחֻשְׁבָּה מוֹעֵלֶת
 4 בּוֹ עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכָתוֹ. חוּץ מִן הָעוֹר שֶׁמְחַפֵּין בּוֹ
 5 הַמְרַכֵּב²⁵ מִפְּנֵי הָאֵבֶק, שֶׁהַמְחֻשְׁבָּה מוֹעֵלֶת בּוֹ אִף עַל
 6 פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכָתוֹ²⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
 7 בְּעוֹרוֹת פֶּעַל הַבֵּית²⁷; אֲבָל עוֹרוֹת הַעֲבָדִין²⁸, שֶׁסֶתְמֵן
 8 לְמַכְרֶיהָ - אִין הַמְחֻשְׁבָּה מִטְּמֵאָתָן עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶן
 9 מַעֲשֶׂה וְיִכְיַנֵּם לְמִדְרָס²⁹.
- 10 ז. אִין אָדָם מִטְּמֵא בְּמִדְרָס מִשְׁכָּב אוֹ מְרַכֵּב שְׂאִינָן
 11 שְׁלוֹ; שְׂנֵאמַר: וְהַנוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּבוֹ³⁰. גִּזְל מִשְׁכָּב וְדָרַס
 12 עָלָיו בְּלֹא נְגִיעָה³¹ - טְהוֹר; וְאִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים³²
 13 - טְמֵא. גִּנְב מִשְׁכָּב וְיֹשֵׁב עָלָיו - טְמֵא; שֶׁחֻזְקָתוֹ
 14 שְׁנֵתִיאוֹשׁוּ הַבְּעָלִים, שְׂאִינָן יוֹדְעִים מִי גִנְבוּ³³. וְאִם
 15 נוֹדַע שְׁעֵדִין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים - טְהוֹר. לְפִיכָךְ,
 16 גִּנְב שְׂגֻנְב עוֹר וְחָשַׁב עָלָיו לְשִׁכְיָהּ - מְחֻשְׁבָּה
 17 מוֹעֵלֶת לוֹ וּמִתְּטַמֵּא בְּמִדְרָס; אֲבָל הַגִּזְלָן - אִין
 18 מְחֻשְׁבָּתוֹ מוֹעֵלֶת אֵלָא אִם פֶּן נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים.
- 19 ח. עוֹר שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס וְהִתְחִיל לְקָרְעוֹ רְצוּעוֹת -
 20 הָרִי הוּא בְּטְמֵאָתוֹ עַד שֶׁיַּמְעִטְנוּ פָּחוֹת פָּחוֹת
 21 מִחֻשְׁבָּה טְפָחִים.
- 22 ט. כָּל כְּלֵי עוֹר שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס הֵזָב וְשָׁנְהוּ לְכָלִי
 23 אַחֵר: אִם שָׁנְהוּ מִפְּשׁוּט³⁴ לְפְשׁוּט - הָרִי הוּא
 24 בְּטְמֵאָתוֹ³⁵; שָׁנְהוּ מִפְּשׁוּט לְמַקְבָּל³⁶ וּמִמַּקְבָּל
 25 לְפְשׁוּט - טְהוֹר³⁷. וּבְבָגָד - הַפֶּל טְמֵא³⁸. כִּיצַד?
 26 חֲמַת³⁹ שֶׁעֲשֵׂאָה שְׁטִיחַ⁴⁰ וְשִׁטִּיחַ שֶׁעֲשֵׂאָהוּ חֲמַת -
 27 טְהוֹר⁴¹; אֲבָל חֲמַת שֶׁנִּטְמָאָה מִדְרָס וְעֲשֵׂאָה
- 28 תוֹרְמִיל⁴² אוֹ תוֹרְמִיל שֶׁעֲשֵׂאָהוּ חֲמַת - הָרִי הֵן מִדְרָס
 29 כְּשֶׁהִיּוּ⁴³.
- 30 י. כִּר שֶׁל בְּגָד⁴⁴ שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס וְעֲשֵׂאָהוּ סְדִין⁴⁵ אוֹ
 31 סְדִין שֶׁעֲשֵׂאָהוּ כִּר אוֹ כֶּסֶת, בְּגָד שֶׁעֲשֵׂאָהוּ מִטְּפַחַת
 32 אוֹ מִטְּפַחַת שֶׁעֲשֵׂאָה כֶּסֶת - הָרִי הֵן מִדְרָס כְּשֶׁהִיּוּ⁴⁶.
- 33 יא. כְּלִים שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָהּ וּלְמִשְׁכָּב פְּאָחַד,
 34 כְּגוֹן הַכְּרִים וְהַכֶּפְסוֹת⁴⁷ וְהַשְּׂקִין וְהַמְרַצוּפִין⁴⁸, אִם
 35 נִפְחָתוּ⁴⁹, אִף עַל פִּי שֶׁטְהָרוּ מְלֵהֶתְטַמֵּא בְּמַת וּבִשְׂאָר
 36 טְמֵאוֹת מִפְּנֵי שְׂאִינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל - הָרִי הֵן
 37 מִתְּטַמְּאִין בְּמִדְרָס⁵⁰, שְׁעֵדִין הֵן רְאוּיִין לְמִדְרָס. אֲבָל
 38 כְּלִים שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָהּ בְּלִבָּד, כְּגוֹן חֲחֻמַּת
 39 וְהַתוֹרְמִיל⁵¹, אִם הָיוּ גְדוֹלִים כְּדִי שִׁיְהִיו רְאוּיִין
 40 לִישֵׁב עָלֶיהֶן, הוּאִיל וְיוֹשְׁבֵין עָלֶיהֶן מִפְּנֵי גְדֻלָּן -
 41 הָרִי הֵן מִתְּטַמְּאִין בְּמִדְרָס כֹּל זְמַן שֶׁהֵן שְׁלֵמִין.
 42 נִפְחָתוּ, אִף עַל פִּי שֶׁאֲפָשַׁר עֲדִין לִישֵׁב עָלֶיהֶן - אִין
 43 מִתְּטַמְּאִין בְּמִדְרָס; שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָהּ בְּלִבָּד,
 44 וְהוּאִיל וּבְטָלוּ מִלְּקַבְּלָהּ⁵² - טְהָרוּ מְלֵהֶתְטַמֵּא, לֹא
 45 בְּמִדְרָס וְלֹא בִשְׂאָר טְמֵאוֹת⁵³. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹרָן
 46 וְיִהְיֶה רְאוּיִין לְמִדְרָס? הַחֲמַת - שְׁבַעָה קַבִּין⁵⁴.
 47 וְהַזְּלָקוּט - חֲמֵשָׁה. וְהַקְּלָסְתָּ⁵⁵ שְׁתוּלִין בּוֹ הַשְּׁעוֹרִים
 48 בְּרֹאשׁ הַבְּהֵמָה⁵⁶ - אַרְבַּעָה. וְהַפְּרִיתִית⁵⁷ שֶׁמְעֵרִין בָּהּ
 49 הַמִּים - סָאָה. פָּחוֹת מִשְׁעוֹרִין אֵלּוּ - אִינָן רְאוּיִין
 50 לְמִדְרָס, וְאִין דְּרָף הָעַם לִישֵׁב עָלֶיהֶן. נִפְחָתוּ וְצָרַר⁵⁸
 51 מְקוֹם הַפָּחַת⁵⁹ - הָרִי הֵן טְהוֹרִין, וּכְאֵלּוּ לֹא קָשַׁר
 52 מְקוֹם הַפָּחַת. וְכָל הַחֲמַתוֹת שֶׁנִּפְחָתוּ וְצָרְרָן -
 53 טְהוֹרוֹת⁶⁰, חוּץ מִשְׁל עֲרֻבִים, מִפְּנֵי שֶׁכָּף הוּא דְרָכָן
 54 תְּמִיד לְצָרְרָן. וְחֲמַת לְחִילִין⁶¹ - אִין מִתְּטַמֵּא בְּמִדְרָס,
 55 שֶׁהָרִי אִינָה רְאוּיָה לְמִדְרָס.
- 47 מְמוּלָאִים צִמַר אוֹ דְבָרִים רַכִּים אַחֲרֵים. (48) שְׂקִים
 גְּדוֹלִים שְׂאוּרִים כֵּהם סְחוֹרוֹת, הַמְדוּבָר בְּכָלִים שֶׁל עוֹר
 שֶׁפְּשׁוּטֵיהֶם אִינֵם מְקַבְּלִים טוּמְאָה. (49) וְאִינֵם רְאוּיִים
 לְקַבֵּל. (50) וּמִתּוֹךְ כֵּךְ מִיטְמֵאִים גַּם בִּשְׂאָר טוּמְאוֹת
 מְדַבְּרֵיהֶם, כַּמְבוּאָר לְמַעְלָה פֶּרֶק כ"ג הַלְכָה א. (51) אִמְנֵם
 לְפַעְמִים יוֹשְׁבִים עֲלֵיהֶם וְלִכְּן מִטְמֵאִים בְּמִדְרָס, אֲבָל
 בַּעֲיָקָם נַעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ בְּלִבָּד. (52) וְאִינֵם רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

18) אין מופרש מן הברזל. (17) ככל פשוטי כלי מתכות. (18) אין אדם יושב על כלי כזה בלי חיפוי עור. ואפילו אם נטמא במדרס לפני שהפריש העור, פקעה טומאתו.
 ד. טְרַסְקָל¹⁹ שֶׁל גְּמִי וְכִיּוֹצֵא בֹּיָם הַמְחַפֵּה בְּעוֹר²¹ - 13
 מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס²² וּבִשְׂאֵר טְמָאוֹת. הַפְּרִישׁ הָעוֹר¹⁴
 מֵעָלָיו - הָעוֹר מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס, אֲבָל הַטְּרַסְקָל טָהוֹר¹⁵
 מִפְּלוּם, שֶׁהָיָה נֹעֵשֶׂה פְּשָׁבְרֵי פְּלִים²³. 16

19) סל קטן. (20) והדומה לו. הכוונה לדברים שפשוטיהם אינם מקבלים טומאה. (21) המדובר בסל ששוליו הם גמי, וקנים וזקופים מחוברים לו בארבע זוויותיו, ועור מכסה את השוליים וגם מקיף את הקנים - ונוצר בית קיבול. (22) ראוי לשבת עליו כשמהפכים השוליים למעלה. (23) במצב כזה אינו ראוי לא לישבה ולא לקבלה. [רבינו בפירושו למשנה כותב שאינו ראוי לישבה מפני קטנותו. ולא ירדתי לעומק כוונתו. הלא אם הטרסקל קטן מחמשה טפחים, אינו מתטמא במדרס אפילו לפני שהפריש העור, משום שעור אינו מטמא בפחות משיעור זה? ובתפארת ישראל מפרש, כשהשוליים מכוסים עור, ראוי הסל לישבה שהעור מחזקו, אבל כשהסיר את העור אי־אפשר לשבת עליו מפני חולשתו. ואולי גם רבינו התכוון לכך, והמתרגם מ'ערבית' לא דייק יפה, ובמקום 'חולשתו' כתב 'קטנותו'].
 ה. סִפְסָלִין²⁴ שֶׁבְּמִרְחֵץ²⁵ שְׁשֵׁתִי רִגְלָיו שֶׁל עֵץ - 17
 מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס. הֵיטָה אַחַת שֶׁל עֵץ וְאַחַת שֶׁל שֵׁשׁ¹⁸
 - אֵינּוּ מְקַבְּלִים טְמָאָה. 19

24) שם. (25) לשון המשנה: "ספסלין שבמרחץ, ושתי רגליו של עץ - טמא; אחת של עץ ואחת של אבן - טהור". ופירש רבינו שם, שדפי הספסלים עשויים משיש שאינו מקבל טומאה כלל. ומה שאמרו טמא, הכוונה לרגליים; ואם רגל אחת היא של שיש - טהורה גם השנייה "מפני שזה ספסל של שיש". התכוון לומר, שאפשר לשבת גם על ספסל שיש לו רק רגל אחת, ולכן יש כאן ספסל שלם בלי הרגל של עץ, שהיא רק מביאה יותר נוחיות ודינה כמשמשת, דבר שאינו מקבל טומאה. וזה מתאים לשיטתו לקמן פכ"ו ה"ג בניטל אחד מראשיו, ראה שם. ומזה יוצא, שספסל שכולו עץ ורגל אחת של אבן, טמא הספסל והרגל של עץ, שהרי יש כאן ספסל שלם של עץ, אולם למעלה בפ"ה ה"ב כתב בפירושו בספסל שכולו עץ מספיקה רגל אחת של אבן כדי לטהר את כולו, וגם כאן סתם ולא פירש שהכוונה לספסל של שיש, ומשמע שהכוונה לסתם ספסל העשוי מעץ. ברור איפוא, שרבינו חזר בו בחיבורו הגדול, כאן ובפ"ה, מפירושו במשנה.

ו. נְסָרִים²⁶ שֶׁבְּמִרְחֵץ שֶׁשְׂגָמָן²⁷ - אֵינָן מְקַבְּלִין²⁰
 טְמָאָה; שְׂאֵינָן עֲשׂוּיִין לִישִׁיבָה, אֲלָא פְּדֵי שְׂיֵהֲלָכוּ²¹
 הַיָּמִים תַּחְתֵּיהֶן. 22

26) שם. (27) רבינו מפרש במשנה, שיגמון כמו שיעמם (מלשון שעם) "ונמשכו עד ששבו לוח אחד". וקשה להבין כוונתו. והר"ש מפרש שהחליקם, והם ראויים לישבה. ולפעמים עומדים או יושבים עליהם כדי שלא יתלכלכו במי

שלשמו נעשו. (53) מפני שבטלו לגמרי מתורת כלי. (54) אם היא יכולה לקבל שבעה קבים. הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (55) שק קטן. (56) והיא אוכלת מתוכו. (57) שק של עור. (58) קשר. (59) וראויים לקבלה. (60) אין דרכם של בני אדם להשתמש בהם לקבלה. (61) כלי זמר עשוי מעור בתבנית נוד.

פָּרֶק חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר פשוטי כלי עץ וכל הכלים המתטמאים במידרס.

1 א. פְּלוּי פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ² הָעֲשׂוּיִין לִישִׁיבָה או
 2 לְשִׁיבָה או לְרִכִּיבָה - מְתַטְמֵאִין בְּמִדְרָס⁴. כְּגוֹן
 3 הַמָּטָה וְהַפֶּסֶא וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.

(2) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ב. (3) שאין להם בית קיבול, ואינם מיטמאים מן התורה בטומאות אחרות. (4) ומתוך כך מיטמאים בשאר טומאות מדבריהם, בהתאם לכלל האמור (נדה מט, א) כל המתמא מדרס - מטמא מת (ראה למעלה פכ"ג ה"א).

4 ב. הַמָּטָה⁵ וְהַפֶּסֶא שֶׁל מֶת⁶, וְכֶסֶא שֶׁל פְּלָה⁷,
 5 וּמִשְׁבָּר⁸ שֶׁל חִדָּה⁹, וְכֶסֶא שֶׁל פּוּבֵס שְׂכּוּבֵס¹⁰ עָלָיו
 6 אֶת הַפְּלִים, וְכֶסֶא שֶׁל קָטָן שֵׁישׁ לוֹ רִגְלִים אֵף עַל
 7 פִּי שְׂאֵין בוֹ גְּבַה טֶפַח - כָּל אֵלּוּ מְתַטְמֵאִין בְּמִדְרָס¹¹.

(5) כלים פכ"ג מ"ד. (6) המיוחדים למת. (7) כיסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. (8) כיסא מושיבים עליו את הכורעת ללדת, והוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה לייעודו. (9) יולדת. (10) ה'תוספות יום טוב' גורס כאן "שכובש", ובמשנה עצמה הגירסא ש"כורס". ופירושו בשבת פח, ב שאוסף ומניח עליו הרבה כלים. (11) במשנתנו כתוב: "אמר ר' יוסי, אין בהן משום מושב" ואין חולק עליו, אולם בתוספתא כלים בבא בתרא פ"ב ה"ד, אמרו: "הכר והכסת של מת, ר' מאיר אומר אינן מטמאין מדרס, וחכמים אומרים מטמאים מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן ומבכות מתיהן". ופסק רבינו כחכמים. ובכסא של כלה, שנינו בסתם משנה (שם פכ"ב, ד): "כסא של כלה שניטל חיפוייו וכו' ובית-הלל מטהרין". ומשמע שאם לא ניטל החיפוי - טמא. ומשני דינים אלה: הסיק רבינו, שכל המשנה היא דעת יחיד. גם לשון המשנה: "אמר ר' יוסי", מוכיחה שדעת יחיד היא, ורבים חולקים עליו.

8 ג. כֶּסֶא שֶׁל בְּרִזְל¹² שְׁעוֹשִׂין בְּבֵית הַפֶּסֶא¹³ וְהָעוֹר
 9 נָתוּן עָלָיו¹⁴ - הָרִי הוּא מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס¹⁵ וּבִשְׂאֵר
 10 טְמָאוֹת. הַפְּרִישׁ עוֹר הַמְחַפֵּה עַל הַבְּרִזְל - הָעוֹר
 11 מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס¹⁶, וְהַבְּרִזְל מְתַטְמֵא בְּשְׂאֵר טְמָאוֹת¹⁷
 12 אֲבָל לֹא בְּמִדְרָס¹⁸.

(12) משנה שם פכ"ב, י. (13) לשבת עליו בשעת הצורך. כסא זה יש לו ארבע רגליים, ומחוברות למעלה במסגרת של ברזל צרה. (14) והאדם יושב על העור. ומוכן שהעור מנוקב באמצעו. (15) העור והברזל, שהרי הם כלי אחד העשוי לישבה. (16) מפני שהוא ראוי לישבה גם כשהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) במרכבות של אנשים חשובים, יש מקום ישיבה קטן מאחורי הקרון, ולפעמים מושיבים עליו עבד או משרת. 47) הנסיעה מצערת את היושב במקום זה.

י. ראשי⁴⁸ פְּלוֹנְסוֹת⁴⁹ שְׂיוֹשְׁבֵינָן עֲלֵיהֶן הָאֲמִנִין וְשָׁפִין 18
אֵת הָאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - טְהוּרִין. וְכֵן כִּפְתֵי⁵⁰ שֵׁל 19
תְּמָרָה⁵¹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלָיו, אֲפֵלוּ גְבוּהַ טַפְח⁵² - 20
טְהוּר, שְׂאִין זֶה כְּלִי. וְכֵן בּוֹלֵט⁵³ שֵׁל עֵץ, אָף עַל פִּי 21
שְׁסָרְקוֹ⁵⁴ וְכִרְכָּמָיו⁵⁵ וְעֲשָׂאָהוּ פָּנִים⁵⁶ לְשַׁעֲרֵי⁵⁷ וְכִיּוֹצֵא 22
בּוּ - אֵינוֹ כְּלִי וְלֹא מְקַבֵּל טְמָאָה עַד שְׂחִק בּוּ. 23

48) שם פ"ב ה"א. 49) קורות גדולות. 50) חתיכת עץ עבה. 51) הוא הדין לעץ מאילנות אחרים, אלא שבתוספתא הביאו מעשה שהיה בכופת של תמרה, ורבינו דרכו להשתמש בלשון המקור. 52) פחות מגובה טפח, אינו מטמא כלל במדרס (לקמן פכ"ו ה"ב). 53) משנה שם פכ"ב, ט. 54) עשה בו ציורים (ויש מפרשים צבעו אדום). 55) רגילים היו לצבוע את העצים בצבע דומה לגוון הכרוסום. 56) חזית. 57) לקובעו בשער לנוי.

יא. ראשי פְּלוֹנְסוֹת⁵⁸ הַחֲקוּקִין⁵⁹, אִם חֲקָקָן לְדַעַת⁶⁰ 24
- מְקַבְּלִין טְמָאָה. מְצָאָן חֲקוּקִין, אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן⁶¹ 25
- מְקַבְּלִין טְמָאָה מִפְּאֵן וְלִהְבֵּא⁶². וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן 26
חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן אוֹ אֶדָם שְׂאִינָן שְׁלוֹ - טְהוּרִין. 27
וְכֵן כֹּל פְּיוֹצֵא בָהֶן מְדַבְּרִים שְׂאִינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה 28
אֲלֵא בְּמַחְשְׁבָהּ; שְׂאִין לָךְ מַחְשְׁבָהּ מוֹעֵלֵת אֲלֵא 29
מְחַשְׁבֵת בְּעָלִים⁶³ שֶׁהֵן בְּנֵי דַעָה. 30

58) תוספתא שם ה"ב. 59) חקוק בהם מקום ישיבה. 60) בכוונה לשבת עליהם. 61) להשתמש בהם לישיבה. 62) אם ישב עליהם הזב אחר שחישב. 63) ראה השלמות למעלה פכ"ד.

יב. הַעוֹשֶׂה⁶⁴ כִּפְהָ⁶⁵ מִן הַשְּׂאוֹר וְיִבְשֶׁה וְיַחְדָּה 31
לְיִשְׁבָּה - הָרִי בְּטֵלָה מִתּוֹרַת אֲכָל וּמִתְטַמָּאָה 32
בְּמִדְרָס, שֶׁהָרִי מְשַׁמֵּשֵׁת תְּשֻׁמִּישֵׁי הָעֵץ⁶⁶. 33

64) פסחים מה, ב. 65) גוש גבוה. 66) ולפיכך, אף-על-פי שהיא ראויה עדיין לחמץ בה עיסה, אינה נידונה כאוכל - מפני שקבע לה תשיש של כלי עץ. [בחולין קכט, א אמרו כששימש "מעשה עץ שימש", ומזה למדו בתוספות' פסחים שם ד"ה כופת, שהמדובר בראוי עדיין לאכילה].

יג. מְחַצְּלֵת⁶⁷ הַקֶּשֶׁת⁶⁸ - מִתְטַמָּאָה בְּמִדְרָס⁶⁹; וְשֵׁל 34
קָנִים⁷⁰ וְשֵׁל חֲלָף⁷¹ - טְהוּרָה⁷², מְפִינֵי שְׂאִינָה רְאוּיָה 35
לְמִדְרָס. וְשְׂאֵר הַמְחַצְּלֹאוֹת⁷³; אִם עֲשָׂאָה לְשִׁכְבָּה - 36
מְקַבְּלֵת טְמָאָה; עֲשָׂאָה לְסִפּוּף⁷⁴ - טְהוּרָה. עֲשָׂאָה 37
סִתָּם⁷⁵: גְּדוּלָה - סִתְּמָה לְסִפּוּף, קִטְנָה - סִתְּמָה 38
לְשִׁכְבָּה⁷⁶. 39

67) כלים פ"ז מ"ז. 68) הקנה הארוך של תבואה. 69) אף-על-פי שאינה בת קיום לזמן ארוך. פסק כ"ר עקיבא, שהלכה כמותו נגד יחיד החולק עליו. וטעמו, מפני שהיא

הרחיצה. [מתקבל על הדעת ביאורו של בעל 'סדרי טהרות', שמי הרחיצה המלוכלכים נשפכים לחוץ דרך חריץ שבריצפה, והבלנים מכסים את החריץ בנסרים ועומדים עליהם, והמים עוברים תחת הנסרים].

ז. הַפְּלִפְלָה²⁸ וְהַסֵּל שְׂמֵלָאָן תָּבֵן אוֹ מוֹכִינָן²⁹, אָף עַל 1
פִּי שֶׁהִתְקִינָן לְיִשְׁבָּה - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָת מִדְרָס, 2
שְׂאִינָן רְאוּיִין לְיִשְׁבָּה³⁰. וְאִם סִרְגָּן³¹ בְּגָמִי אוֹ 3
בְּמִשְׁיחָה עַל פִּיהֶן - מִתְטַמָּאִין בְּמִדְרָס. 4

28) שם. 29) חתיכות ועירות של צמר וכדומה. 30) מפני שהמוכין נופלים. ואע"פ שהוא חשב עליהם לישיבה - בטלה דעתו אצל כל אדם. 31) ארג כעין סבכה על פיהם, ואין המוכים נופלים.

ח. קוֹרַת³² בֵּית הַבַּד³³ שֶׁעֲשָׂה רֵאשָׁה הָאֲחָד פְּסֵא³⁴ 5
- אֵינוֹ מִתְטַמָּא בְּמִדְרָס, מְפִינֵי שְׂאוּמְרִין לוֹ: עֲמוֹד 6
וְנַעֲשָׂה מְלֹאכְתָּנוּ³⁵. אֲבָל אִם קָבַע אֵת הַפְּסֵא³⁶ בְּקוֹרַת 7
בֵּית הַבַּד - הַפְּסֵא מִתְטַמָּא בְּמִדְרָס³⁷, וְאִם דָּרַס הַזָּב 8
עַל הַקוֹרָה - לֹא נִטְמָא הַפְּסֵא. וְכֵן אִם קָבַע הַפְּסֵא 9
בְּקוֹרָה גְּדוּלָה³⁸ אוֹ עֲשָׂה רֵאשׁ הַקוֹרָה הַגְּדוּלָה 10
פְּסֵא³⁹ - אֵין טְמָא אֲלֵא מְקוֹם הַפְּסֵא בְּלִבְד⁴⁰, וְשְׂאֵר 11
הַקוֹרָה טְהוּר. וְכֵן הִדִּין⁴¹ פְּסֵא שֶׁקָּבַעוּ בְּעַרְבָה, 12
שֶׁהוּא טְהוּר⁴². 13

32) שם פ"כ מ"ג. 33) המקום שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם - נקרא "בית הבד". ו"קורת בית הבד" היא הקורה שמשתמשים בה לסחיטה. 34) חקק בקורה מקום ישיבה. 35) מלאכתה העיקרית של הקורה היא סחיטת הזיתים, ובשעה שהיא עושה מלאכתה זו, מוכרח האדם לעזוב את מקום הישיבה, וכאילו מצווים עליו לעמוד ממקומו כדי לעשות את המלאכה בקורה, ולכן אינה מיוחדת לישיבה (בכל מקום שאתה מוצא את המשפט "עמוד ונעשה מלאכתנו", תפרשו ככה). 36) לקח כסא המיטלטל וקבע אותו בראש הקורה. 37) אם ישב הזב על הכסא. הכסא היה מיוחד לישיבה לפני שקבעו בקורה, ולא ירדה ממנו תורת מדרס על-ידי קביעתו. 38) במשנה: "כלונס". 39) שחקק בה מקום ישיבה. 40) מלמדנו כאן שני דינים: א, שבקורה גדולה, מקום הישיבה טמא בניגוד לקורת בית הבד. והטעם, מפני שהקורה אינה מיוחדת למלאכה המונעת את הישיבה עליה; ב, רק מקום הישיבה בלבד מתטמא במדרס, אבל השאר טהור. 41) שם פרק כב, מ"ד. 42) פירוש, אינו חיבור לטומאה, ואם נגעה טומאה בעריבה - לא נטמא הכסא (כסף-משנה. ראה השלמות).

ט. קָצַת הַקוֹרָה⁴³ שְׂמֵתָקָן הַמְּסַתֵת אֵת הָאֲבָן לְיִשְׁב 14
עָלָיו⁴⁴ - הָרִי מְקוֹם יִשְׁבֵתוֹ מִתְטַמָּא בְּמִדְרָס. וּמְקוֹם 15
יִשְׁיבָה⁴⁵ שְׂאֵחֹרֵי הַקְרוּן⁴⁶ - טְהוּר, שְׂאִינָה אֲלֵא 16
יִשְׁיבֵת צַעֲרָה⁴⁷. 17

43) שם מ"ח. 44) דרכם של סתתים לחוק מקום ישיבה בקצה הקורה שעליה הוא מסתת את האבנים, ויושב שם בשעת עבודתו. 45) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ד.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ו' תמוז - ספר טהרה - הלכות כלים צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

87) מפני שכל הסריגה תתפרק. (88) כאן מתחיל דין חדש. 89) הכוונה עד שיקשור את המעדנים. [דין זה מבואר בתוספתא המובאת למעלה בקשר עם דיני שבירת המחצלת, ולכן מביאו רבינו כאן]. 90) צ"ל ותתקנב. פירוש, שיחתוך את הקצוות הבולטות מן הסריגה. 91) למעלה פ"ה ה"א.

11 טו. תבה⁹² שפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, 12 שאינה ראויה לישב עליה, ומקבלת שאר טמאות⁹³. 13 פתחה מצדה - טמאה במדרס ובשאר טמאות.

92) שם פי"ט, מ"ט. 93) מפני שיש לה בית קיבול.

14 טז. עגלה⁹⁴ של קטן⁹⁵ - מתטמאה במדרס, שהרי 15 נשען עליה⁹⁶.

94) משנה ביצה כג, ב. 95) שמשחק בו ילד קטן, או שמתלמד בו ללכת (תוספות שם ד"ה עגלה). 96) ונשען מטמא כיושב, כמבואר בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א.

16 יז. מקל⁹⁷ של זקנים - טהור מפלוג, שאינו אלא 17 לסייע⁹⁸.

97) שבת סו, א. 98) וסיוע אינו שעינה ממש.

18 יח. סנדל⁹⁹ של סידין¹⁰⁰, והוא סנדל של עין - 19 מתטמא במדרס¹⁰¹, מפני שהסידין פועמים מטיל בו 20 עד שמגיע לביתו.

99) עדיות פ"ג מ"ח. 100) מוכרי סיד. נועלים סנדלי עין כשהם מטפלים בסידין השורף את העור. 101) אף-על-פי שאין נועלים אותו להליכה. פסק כר' עקיבא, שגם ר' מאיר (גמרא שבת שם) סובר כמותו.

21 יט. קב¹⁰² של קטע¹⁰³ שיש בו בית קבול פתיתין¹⁰⁴; 22 - מתטמא בשאר טמאות מפני בית קבול¹⁰⁵; 23 ומתטמא במדרס, שהרי נשען עליו¹⁰⁶.

102) משנה שם. 103) שנקטע חלק מרגלו, עושים חבנית רגל מעץ, וקושרים אותה לגופו, והוא משעין עליה את חלק הרגל שנשאר. 104) חלקי בשר הרגל (רבינו בפירושו למשנה שם. ורש"י מפרש שנותנים מוכין רכים בבית הקיבול, כדי שלא תינזק הרגל מהעץ הקשה). 105) ואין לו דין פשוטי כלי עץ. 106) כל כובד גופו נשען עליו, ואינו דומה למקל.

24 כ. ואלף¹⁰⁷ טמאין משום מרקב¹⁰⁸ :

107) כלים פכ"ג מ"ב. 108) טומאת מרכב, קלה מטומאת משכב ומושב: הנושא את המשכב (או המושב), וכן הנוגע בו מטמא אדם וכלים כל זמן שלא פירש הטומאה, אבל המרכב הנוגע בו אינו מטמא אדם וכלים אלא הנושאו בלבד (רבינו בהלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב). ומונה רבינו כאן כמה דברים שמטמאים טומאת מרכב בלבד.

25 מרדעת של חמור, וטפיטון של סוס¹⁰⁹, וקר הגמל,

ראויה לשכיבה במשך זמן מסויים. 70) הגדלים על שפת הנהרות. 71) מין עשב. 72) בפירושו למשנה, אומר רבינו שטהורים מטומאת שרץ והדומה לו, אבל מיטמאה במדרס. וכאן חזר בו ומטהר אף ממדרס, שהרי הוא מסיים: "מפני שאינה ראויה למדרס", כנראה מפני שהקנים דוקרים אי-אפשר לשכב עליהם. 73) העשויות מעשבים רחבים ורכים. 74) להניחה על גבי סוכה של מצוה או של שומרים. 75) לא קבע לה אופן שימושה. 76) סוכה יט, ב, כמסקנת רב פפא (שם כא, א) לפי דעת תנא-קמא.

1 יד. מחצלת⁷⁷ שעשה לה קנים⁷⁸ לארפה⁷⁹ - טמאה 2 מדרס, שעדין ראויה לשכיבה⁸⁰. עשאה פמין פיי⁸¹ - 3 טהורה. עשה לה קנים לרחפה, אם אין בין קנה 4 לחברו ארבעה טפחים - טהורה⁸². נחלקה לרחפה⁸³ 5 - עדין מקבלת טמאה⁸⁴; לארפה: נשפירו פה 6 שלשה מעדנים⁸⁵ של ששה טפחים⁸⁶ - עדין היא 7 ראויה למדרס ומתטמאה; פחות מפאן - טהורה. 8 וכן אם התיר ראשי מעדנים - טהורה⁸⁷. ואף טמאת 9 מדרס⁸⁸ לא תקבל המחצלת עד שתגמר מלאכתה⁸⁹ 10 ותתקנב⁹⁰, כמו שבארנו⁹¹.

77) שם פ"כ מ"ז. 78) שקשה לשכב עליהם. 79) מחצלת רגילה - רחבה כקומת איש, וארכה יותר משיעור זה, ודרך אורגי מחצלאות להכניס קנים לרוחב המחצלאות כדי לחזקן, ומרחיקים ארבעה טפחים בין קנה לקנה, ואפשר לו לאדם לשכב בין שני קנים. ואם נתן קנים לאורך המחצלת, נחלקו תנא-קמא וחכמים במשנתנו, תנא-קמא מטהר וחכמים מטמאים, ופסק רבינו כרבים. 80) מפני שאפשר לשכב לארכה של המחצלת (תפארת ישראל). 81) אות יונית. רבו הפירושים בתמונת אות זו. ומתקבל על הדעת פירושו של בעל תפארת ישראל' שהכוונה לאות "כ"י" (כ רפויה) מאותיות היווניות הגדולות (באלפא ביתא היוונית יש שני סוגי אותיות - גדולות וקטנות - ותמונתן שונה) שתמונה כאות X הרומאית. במשנה אמרו, שכמין כ"י הכל מודים שהיא טהורה, שהרי הקנים פוגעים בכל ארכו ורחבו של השוכב. 82) מקום שכיבה הוא ארבעה טפחים, ואם אין שיעור כזה בין קנה לקנה, מונח גוף השוכב על הקנה הקשה. 83) נשברו הקנים. 84) מפני שאפשר לשכב עליה בין הקנים המרוחקים זה מזה כשיעור שכיבה וישיבה. במשנה אמרו: "ר' יהודה מטהר", וזוה דייק רבינו שחכמים חולקים עליו. [ראה תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ה, ויש בה גירסאות שונות, ואין זה מן הנמנע שרבינו גורס שם "לרחבה - טמאה". עיין שם בהגהות הגר"א]. 85) קשרים. [רבינו בפירושו למשנה אומר, שכך יש לפרש גם את הכתוב בשמואל-א טו, לב: וילך אליו אגג מעדנות"]. אורגי מחצלאות שזורים בתחילה את העשבים, ועושים כעין חבלים ארוכים, וסוגרים אחר-כך את המחצלאות מאותם החבלים. כשגומרים את הסריגה - קושרים את ראשי החבלים זה בזה בראש ארכה של המחצלת ובסופה, ומרחיקים שני טפחים בין קשר לקשר. 86) כאורך גופו של אדם בינוני, בלי הראש והרגליים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזב (ראה למעלה פכ"ה ה"ה). [במשנתנו הגירסא: "טהור", וברור שלרבינו גירסא אחרת]. (11) קרש שגובהו טפח, ראוי לשיבה.

ג. פסא¹² שֶׁל פֶּלֶה¹³ שֶׁנִּטְלוּ חֲפוּיָיו¹⁴ - טְהוֹר. וְאִם¹⁶ לֹא הָיוּ¹⁵ חֲפוּיָיו יוֹצְאִים¹⁶ וְנִטְלוּ - עֲדִין הוּא רָאוּי לְמִדְרָס, שֶׁבֶן דְּרָכָיו¹⁷ לְהִיּוֹת מְטָהוּ עַל צֵדָה¹⁸ וְיוֹשֵׁב¹⁹ עָלָיו.

(12) שם מ"ד. (13) כסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. לכיסא זה ריפוד מיוחד במקום המושב או טבלא של שיש, וריפוד זה נקרא במשנה "חיפוי". (14) מפני שאינו ראוי למלאכתו, ואין דרכם של בני אדם - חוץ לכלה - לשבת עליו והרי הוא כאילו נשבר. (15) דין זה נאמר במשנה ה בכיסא רגיל ולא בשל כלה (ראה פירוש רבינו שם), ונראה שגם בדברי רבינו כאן מדובר בכיסא פשוט. ופירוש הדברים: ארבע רגלי הכיסא מחוברות זו לזו בארבע קרשים קטנים, ועליהם מונח מושב מורכב משלושה קרשים והם נקראים "חיפויים". (16) קרשי המושב אינם בולטים, מחוץ למסגרת, שעליה הם נשענים. (17) רגיל הוא לעשות כך אפילו כשהחיפויים קיימים. (18) מניח את הכיסא על אחד מקרשי המסגרת. דקדק רבינו וכתב "שכן דרכו" (וכן כתוב גם במשנה), כי אלמלא דרכו בכך כשהכיסא שלם, הרי זה שניטל חיפוייו היה כלי שבור, שאינו ראוי למלאכתו ולא היה מיטמא במידרס [נראה שכל דין זה מקומו הנכון בסוף הלכה ד, ונשתרבו לכאן בטעות].

ד. פסא¹⁹ שֶׁנִּטְלוּ חֲפוּיָיו²⁰ וְעֲדִין הוּא רָאוּי לְיִשְׁבָּה²¹ - מִתְטַמֵּא. נִטְלוּ שְׁנַיִם מִחֲפוּיָיו זֶה בְּצַד²² זֶה - טְהוֹר²².

(19) שם מ"ו. (20) מדובר בחיפויים יוצאים מחוץ למסגרת, ואי אפשר לשבת על הכיסא כשהוא מוטה. (21) כגון שניטל הקרש האמצעי של המושב או השניים החיצוניים. (22) כחכמים במשנה, שם.

ה. שְׂדֵה²³ שֶׁנִּטְלוּ הָעֲלִיּוֹן²⁴ שְׁלֵה - טְמֵאָה מִפְּנֵי הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא רָאוּי לְמִדְרָס; נִטְלַת הַתַּחְתּוֹן - טְמֵאָה מִפְּנֵי הָעֲלִיּוֹן; נִטְלוּ שְׁתֵּיהֶן - הָרִי הַדְּפִינָן²⁵ טְהוֹרִין.

(23) שם מ"ח. ברור שרבינו כאן מפרש ששדה היא מרכבה כפירוש רש"י (שבת מד, ב ובקהלת ב, ח), ויש בה שני מקומות ישיבה זה תחת זה. [בפירושו למשנה כתב ששדה היא ארון, שיש לו בית קיבול בעליונה ובית קיבול בתחתונה (לפי תרגום דיהרנבורג), אולם כאן אי-אפשר לפרש כך, שהרי כתב מתמא במידרס, וארון אין לו דין מידרס]. (24) הכיסא העליון. (25) כותלי השדה (ראה השלמות).

ו. תִּבְחָה²⁶ שֶׁנִּפְחְתָה מִצֵּדָה²⁷ - מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס וּבִשְׂאֵר טְמֵאוֹת²⁸, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיָה אֶף לְיִשְׁבָּה²⁹ וְהַפֶּל יוֹשְׁבֵינָן עָלֶיהָ. נִפְחְתָה מִלְּמַעְלָה³⁰ - טְהוֹרָה מִן הַמִּדְרָס, שֶׁהָרִי אֵינָה רָאוּיָה לְיִשְׁבָּה, וּמִתְטַמֵּא

1 וְאֶפֶף שֶׁל נְאֻקָה¹¹⁰, וְכֹל פְּיוּצָא בְּהֵן. הַלּוּחוֹת¹¹¹
2 שֶׁמִּנְיַחִין עַל גְּבֵי הַחֲמוֹר וְאַחַר כֵּן נוֹתְנִין עָלָיו
3 הַמְּשֹׂאוֹת¹¹² - טְהוֹרוֹת¹¹³; וְאִם הִיְתָה רָאוּיָה לְמִרְכָּב
4 - טְמֵאָה.

(109) שהרוכב משעין עליו את רגליו. הוצרך להשמיענו דין זה, שלכאורה הוא פשוט מאוד, מפני שבמשנה חולק ר' יוסי ואומר, שטפיטן של סוס דינו כמושב, מפני שהנאבקים במשחק מלחמתי, דרכם לעמוד עליהם בזמן המאבק, וכל דבר שעומדים עליו שלא בצורת רכיבה - דינו כמושב. ורבינו פסק כחכמים. (110) גמל לכן שהוא מטבעו תקיף, וקשה להשתלט עליו ועושים לו אוכף חזק. [רבינו מפרש מה שאמרו במשנה: "אוכף של נאקה טמא" - פירוש, טמא מושב - הוא המשך דברי ר' יוסי, אבל חכמים חולקים עליו]. (111) של עץ. (112) ולפעמים יושב עליו הנוהג בחמור. (113) מפני שעיקרם בשביל החמור להקל עליו, אינם מקבלים טומאה כלל.

פֶּרֶק שְׁעֵה וְעִשְׂרִים

(1) יבאר כלי עץ הראוי למידרס וקבעו בכותל בתוך הבנין. ודין ספסל שנטל אחד מראשיו ושידה שנטל העליון שלה. ודין תיבה שנפתחה מצידה ועריבה של עץ שמגבלים בה טיט הבנין או לשים בה בצק. ודין אם מחשבה מועילה בעריבה גדולה שנפתחה. ודין מיטה שהיתה טמאה מידרס וניטלה קצרה ושתי כרעיים וכו'.

א. כְּלֵי עֵץ² הָרָאוּי לְמִדְרָס שֶׁקָּבְעוּ בַּכּוֹתֵל בְּתוֹךְ הַבְּנִינָן; קָבְעוּ בַּכּוֹתֵל וְלֹא בָּנָה עַל גְּבִיּוֹ⁴ אוּ בָּנָה עַל גְּבִיּוֹ וְלֹא קָבְעוּ - עֲדִין מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס⁵ כְּשֶׁהִיָּה⁶; קָבְעוּ בְּמִסְמְרִים וּבָּנָה עָלָיו - טְהוֹר⁷. וְכֵן מִפְּץ שֶׁנִּתְּנוּ עַל גְּבֵי הַקּוֹרוֹת⁸; קָבְעוּ וְלֹא נִתְּן עָלָיו אֶת הַמְּעֻזְיָבָה אוּ שֶׁנִּתְּן עָלָיו אֶת הַמְּעֻזְיָבָה וְלֹא קָבְעוּ - מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס; קָבְעוּ וְנִתְּן עָלָיו אֶת הַמְּעֻזְיָבָה - טְהוֹר.

(2) כלים פ"כ מ"ה. (3) במסמרים. (4) לא נתן עליו לבנים וסיד או טיט. (5) הכלי לא נעשה חלק מהבנין אם לא עשה שני הדברים האלה: קביעה במסמרים ובנין על גביו. (6) ואם ישב הזב על גבי הלבנים והטיט שעל הכלי שלא נקבע במסמרים הרי הוא טמא מידרס, אף-על-פי שהבנין מפסיק בינו ובין הכלי. (7) שהמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה. (8) הבנאים מניחים קורות מכותל לכותל, ובין קורה לקורה מניחים קרשים ומפצים ונותנים עליהם טיט ואבנים. שטח זה שבין הקורות נקרא "מעזיבה".

ב. סִפְסָל⁹ שֶׁנִּטְלַת אֶחָד מִרְאֲשָׁיו¹⁰ - עֲדִין הוּא רָאוּי לְמִדְרָס. נִטְלַת הַשְּׂנִי - טְהוֹר. וְאִם יָשׁ בּוֹ גְּבֵה טְפַח - מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס¹¹.

(9) שם פכ"ב מ"ג. (10) הספסל הוא קרש ארוך, ושני קרשים קטנים קבועים בשני צדדיו, קרש מזה וקרש מזה והם רגלי הספסל, ואם ניטל אחד משתי הרגליים האלה, ראוי הוא עדיין לשבת עליו, ולפיכך הוא מתמא במידרס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

43) שם פ"כ מ"ב. (44) מערכבים. (45) הטיט והחול לצורך הבניין. (46) אין דרכם של בני אדם לשבת או לעמוד בעריבה כזו, מפני הלכלוך. (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"א. (48) הקב מחזיק ששה לוגין. (49) שהמים יוצאים מהר דרך הסדק, ומדובר, כשהיא עדיין מקבלת רימונים ומטמאה בשאר טומאות. (50) כלומר, מתחילה היא עומדת לכך, שאם תסדק ישתמשו בה לשיבה. תיבה נוספת זו נאמרה, כדי לתרץ תמיהת האחרונים, למה לא אמרו בזה "בטל העיקר בטלה הטפילה" כמו בהלכה הקודמת (ראה 'תוספות חדשים' למשנתנו). (51) הופכה על פיה. ואם אינה מחזיקה שני לוגין - דינה ככל כלי בית, שטהרתם במוציא זיתים, מפני שאין משתמשים בה לרחיצת רגליים. (52) משנה, שם. (53) ואם אדם יושב על עריבה ראוייה ללישה, אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו". (54) צ"ל "בקדים", וכן הגירסא במשנה. ופירש רבינו שם שהניחה ברוח מזרחית וייבשה את העריבה, ומתוך כך נפתח הסדק. (55) בתוספתא שם, אמר רבי יוסי: מטמאת ומיטהרת אפילו עשר פעמים ביום.

ח. ערכה⁵⁶ גדולה⁵⁷ שהיא יתר על תשעה קבין שנפחתה מלקבל רמונים⁵⁸ והכניחה⁵⁹ לשיבה - הרי זו טהורה אף מטמאת מדרס עד שיקציע⁶⁰; שאין המחשבה מועלת בערכה גדולה שנפחתה עד שיעשה בה מעשה⁶¹. עשאה⁶² אבוס לבהמה⁶³, אף על פי שקבעה בפתל - טמאה⁶⁴ בכל הטמאות⁶⁵.

56) שם מ"ד. (57) למעלה מתשעה קבים. (58) ויצאה מתורת כלי מפני שאינה ראויה לקבל. (59) במחשבה או בדיבור. (60) יחתוך את הקצוות, כדי שתהיה נוחה לשיבה. (61) דעת חכמים במשנתנו. (62) לעריבה גדולה שנפחתה ('תפארת ישראל' במשנתנו). (63) והתקינה לכך על-ידי מעשה. (64) אבוס משמש להניח בו חבילות קש ועשבים, ולפיכך חזרה לקבל טומאה אף-על-פי שניקבה במוציא רימון. (65) פירוש, בכל שאר הטומאות אבל לא במידרס, שהרי אבוס הקבוע בכותל אינו ראוי לשיבה או לשכיבה. ולמה אינו נידון כמחובר לקרקע שאינו מקבל טומאה? מפני שלא נעשה מתחילתו לקביעה בקרקע וגם אינו משמש את הקרקע, שהרי אינו חלק של הבנין ואפשר להשתמש באבוס מחובר לכותל ('ברטנורא' ו'תפארת ישראל' שם).

ט. מטה⁶⁶ שנטלה⁶⁷ שתי ארכות⁶⁸ שלה אחר שנטמאת ועשה לה ארכות חדשות ולא שנה את הנקבים⁶⁹ ונשפרו החדשות⁷⁰ - עדין היא בטמאתה⁷¹; נשתפרו הישנות - טהורה, שהכל הולך אחר הישנות.

66) שם פ"ט מ"ו. (67) ולא נשברו. (68) שני הדפנות הארוכים הנמשכים ממראשותי המיטה עד למרגלותיה. (69) חריצי לשונות המיטה שהארוכות תחובות בהם (ראה למעלה פ"ד ה"ב תיאור מלא של תבנית המיטה). (70) פירוש, אפילו נשברו. (71) מפני שהישנות קיימות,

1 בְּשָׂאָר טְמֵאוֹת, שְׂעָדִין הִיא מְקַבֶּלֶת. נִפְחָתָה 1
2 מִלְמַטָּה³¹ - טְהוֹרָה מִכָּל טְמֵאוֹת³², אִף עַל פִּי 2
3 שְׂאֵפְשֵׁר לִישָׁב עָלֶיהָ כִּכְסָא; מִפְּנֵי שְׂעָקָר מַעֲשִׂיָהּ 3
4 לְקַבְּלָהּ³³, וְכֹכֵר בְּטַל הָעֵקָר. וְהַמְגוֹרוֹת³⁴ שְׁלָה - 4
5 מִתְטַמְּאוֹת³⁵ וְאֵינָן חַבְּרוּ לָהּ³⁶. וְכֵן³⁷ מִשְׁפָּלֶת³⁸ 5
6 שְׁנִפְחָתָה³⁹ מְקַבֶּל רְמוֹנִים⁴⁰, אִף עַל פִּי שְׂרָאוּיָה 6
7 לְמִדְרָס⁴¹ - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה מִכָּלִים; מִפְּנֵי שְׂעָקָר 7
8 מַעֲשִׂיָהּ לְקַבְּלָהּ, וְהוֹאִיל וּבְטַל הָעֵקָר - בְּטָלָה 8
9 הַטְּפִלָּה⁴². 9

(26) שם פ"ט מ"ט. (27) נשבר אחד מדפנותיה הצדדיים. (28) שהרי היא ראוייה עדיין לקבלה. (29) נימוק לטומאת מידרס. (30) הדופן העליון נשבר. (31) שוליה נשברו, ואינה ראויה לקבל. (32) אפילו מטומאת מידרס שנוהגת גם בדברים שאין להם בית קיבול. (33) תשמישה העיקרי היא לקבל חפצים ופירות, ולצורך זה עשו אותה, ובית קיבולה עושה אותה כלי ראוי לקבל טומאת מת ושרץ, ומפני שלפעמים יושבים עליה - מיטמאה גם במידרס, אבל כשאינה ראויה לקבל, יצאה לגמרי מתורת כלי ובטלה הכשרתה לקבל טומאת מת ושרץ, ומתוך כך בטלה גם הכשרתה לטומאת מידרס שבאה לה כטפילה. פסק כחכמים במשנה, שם. (34) אם היו מגירות בתיבה, שאפשר להוציאן (ראה למעלה פ"ג ה"ו). (35) אף-על-פי שהתיבה נפחתה מלמטה. והטעם, מפני שיש להן בית קיבול משלהן - נידונות ככלים בפני עצמם. (36) אפילו לא נפחתה התיבה כלל, והיא מקבלת טומאה - אין המגירות מתטמאות כשנגע אב הטומאה בתיבה, ואם נגעה טומאה כזו במגירה לא נטמאה התיבה. (37) שם מ"ו. (38) סל גדול עשוי להוליך בו זבל, ויש לו מקום ישיבה בשביל הנהג. ויש מפרשים שפיתחה מן הצד]. (39) נשברו שוליה. (40) כשיעורה לטהרה (ראה למעלה פ"ו ה"ב). (41) יותר מתיבה שנפחתה מלמטה, שהרי נשאר בה מקום נוח לשיבה. (42) כדעת חכמים במשנה, שאפילו אם נשאר מקום לשיבה בטלה טומאת מידרס, מפני שהמשפלת נעשתה להולכת זבל ולא לשיבה. ונראה, שאם ייחדה לשיבה אחר שנפחתה, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא ככל פשוטי כלי עץ].

10 ז. ערכה⁴³ של עץ שמגבלין⁴⁴ בה הבנין⁴⁵ או את 10
11 הגפסים, אף על פי שמקבלת שאר טמאות - אינה 11
12 מתטמאה במדרס⁴⁶. ושלשין בה את הבצק, 12
13 שמחזקת משגי לגין⁴⁷ ועד תשעה קבין⁴⁸, שנסדקה 13
14 עד שאינו יכול לרחץ בה רגלו אחת מפני הסדק⁴⁹ 14
15 - הרי זו מתטמאה במדרס; שסתמה⁵⁰ שכופתה⁵¹ 15
16 ויושב עליה לפי גדלה וסדק שלה. הניחה 16
17 בגשמים⁵² עד שנתפחה ונסתם הסדק - אינה 17
18 מתטמאה במדרס, שהרי היא ראויה ללוש בה 18
19 והתלת מעשיה ללוש בה⁵³, ומקבלת שאר טמאות. 19
20 חזר והניחה בקרים⁵⁴ ונפתח הסדק - חזרה לקבל 20
21 טמאת מדרס⁵⁵, וטהורה משאר טמאות. 21

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טומאת מידרס (ראה שבת קיב, ב). (89) ככל דבר הנוגע במידרס שנעשה ראשון לטומאה. וטעמו של דבר: הארוכה המתוקנת הראשונה נגעה במיטה הטמאה מידרס, וקיבלה טומאת מגע שלא פקעה ממנה כשנשברה ארוכה שנייה, מפני שטומאה זו באה לה מחמת עצמה, וטומאתה זו מתפשטת על כל המיטה המחוברת לה (דינים דומים תמצא למעלה, בפ"ז הי"ב, ובפכ"א הלכות ט"י). (90) לגמרי, ואין עליה טומאת מגע מידרס אפילו אחר שתקנה, שאין התיקון מועיל להחזירה לטומאתה, מפני שמיטה חדשה באה לכאן, כמו שביארנו למעלה.

13 יב. מטה⁹¹ שְׁהִיְתָה טְמֵאָה מְדֻרָס אוּ בְשֶׁאֵר טְמֵאוֹת, וְנִגְנַב הַצֵּיָה אוּ אֶבֶד הַצֵּיָה אוּ שְׁחַלְקוּהָ אַחֲזִין⁹² אוּ שְׁתַּפִּין - הָרִי זוּ טְהוֹרָה⁹³, שְׁהָרִי זוּ כְּכֹלִי שְׁנִשְׁבְּרָה⁹⁴.
14 הַחֲזִירוּהָ - מְקַבְּלַת טְמֵאָה מִכָּאן וְלִהְבֵּא⁹⁵. הָרִי זֶה דוֹמָה לְמִי שֶׁעָשָׂה פְּלִי אֶחָד מִזְּבָרֵי פְּלִים שְׁנִשְׁבְּרָה,
15 שְׁהוּא טְהוֹר⁹⁶ וּמְקַבֵּל טְמֵאָה לְהֵבֵא.
16

(91) שם מ"ט. (92) שנפלה להם בירושה. (93) אפילו אם נשאר ארוכה ושתי כרעיים, פקעה טומאתה הישנה. (94) ואין זה דומה לדין שבה"ט, כי במקרים שאנו דנים בהם כאן אין הדבר מתקבל על הדעת שיוחזרו החלקים החסרים למקומם. (95) טומאה ראשונה פקעה כשנחלקה המיטה, ואחר שחזר והשלימה נידונית כמיטה חדשה שלא נטמאה מעולם. ואין זה דומה לניטלו שבהלכה י, מפני שכאן לא העלה על דעתו שיוחזרו, ולפיכך בטלה מתורת כלי. ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שהרי זו ככלי שבור". (96) חוץ לכלי מתכות (ראה למעלה פ"ב ה"א).

19 יג. מטה⁹⁷ שְׁנִפְרְקוּ אֵיבָרֶיהָ, אִם נִשְׁבְּרָה⁹⁸ אַרְבָּה וְשְׁתֵּי פְרָעִים אוּ קְצֵרָה וְשְׁתֵּי פְרָעִים - הָרִי אֵלוּ מִתְּטַמְּאִין⁹⁹, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּיִן לְסַמְכֵן בְּפִתֵּל וְלִישֵׁן עֲלֵיהֶן¹⁰⁰.
20
21
22

(97) שם. (98) ה'חזון איש' גורס: נשאה. (99) החלקים השלמים שנשארו, שהם קצרה ושתי כרעיים או ארוכה ושתי כרעיים – מקבלים טומאה. (100) סוכה טז, א. [למעלה בהלכה י מדובר במיטה טמאה. ואמרנו, שאם נשברה ארוכה ושתי כרעיים נטהרה, מפני שאין לה צורת מיטה, ואם יסמכה בכותל תהיה מיטה חדשה, וכאן אנו דנים על קבלת טומאה מכאן ולהבא, ומיטה חדשה זו מקבלת טומאה לדעת חכמים במשנתנו, ופסק כמותם. ונראה שמדובר בחישוב עליה לסומכה בכותל] (ראה ראב"ד וכסף-משנה)

23 יד. מטה¹⁰¹ שְׁנִגְטַמַּאת פְּלָה¹⁰², אִם הִטְבִּילָהּ אֵיבָרִים
24 אֵיבָרִים¹⁰³ - טְהוֹרָה¹⁰⁴.

(101) כלים, שם. (102) כשהיא שלימה. (103) פירקה והטביל כל חלק בפני עצמו. (104) הטבילה מועילה. רבינו מפרש מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים במשנתנו, בטבילת איברי מיטה טמאה שנתפרקה, ופסק כחכמים. אולם במשנה עצמה פירש אחרת (ראה ר"ש שם, ו'תוספות' סוכה טז, א ד"ה מיטה). ומדובר כשנשארו ארוכה או קצרה

ואפשר להחזירן בנקל למקומן הראשון ללא כל שינוי – לא פקעה טומאתה של המיטה. והוא-הדין כשלא עשה לה חדשות, תורת מיטה עליה, ונקט "עשה חדשות" לרבותא, שלא תחשוב שעשיית החדשות מוכיחה שאין בדעתו כלל להחזיר את הישנות למקומן ('סדרי טהרות').

1 ל. מטה⁷² שְׁהִיְתָה טְמֵאָה מְדֻרָס⁷³ וְנִטְלָה קְצֵרָה⁷⁴
2 וְשְׁתֵּי פְרָעִים⁷⁵ - עֲדִין הִיא בְּטִמְאָתָהּ, שְׁעֲדִין צוּרַת
3 הַמִּטָּה עוֹמְדָתָהּ⁷⁶; וְנִטְלָה אַרְבָּה וְשְׁתֵּי פְרָעִים⁷⁷ -
4 טְהוֹרָה⁷⁸.

(72) שם פ"ח מ"ה. (73) הוא-הדין בטומאות אחרות, ונקט מידרס מפני שמיטה רגילה להיטמא טומאת מידרס על-ידי ישיבת אשה נדה. (74) הדופן שמצד הראש או מצד הרגליים. (75) שתי כרעי המיטה שמשני צידיה. (76) ואפשר לשכב עליה, אמנם באופן לא נוח כל-כך. (77) שמצידיה. (78) אי-אפשר לשכב על מיטה משופעת לכל אורכה (ראה הי"ג). ואם החזיר למקומם את החלקים שניטלו – חזרה הטומאה ('תפארת ישראל').

5 יא. קְצִין⁷⁹ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁸⁰ שֶׁל מִטָּה בְּאַלְכֶסוֹן⁸¹, אוּ
6 שְׁקָצִין שְׁתֵּי פְרָעִים טַפַּח עַל טַפַּח⁸² בְּאַלְכֶסוֹן, אוּ
7 שְׁמַעְטָן⁸³ פְּחוֹת מְטַפַּח⁸⁴ - הָרִי זוּ נִשְׁבְּרָה וְטְהוֹרָה.
8 נִשְׁבְּרָה אַרְבָּה⁸⁵ וְתַקְנָהּ - עֲדִין הִיא אֵב טְמֵאָה
9 שְׁשִׁיתָהּ⁸⁶; נִשְׁבְּרָה הָאֲרָבָה הַשְּׁנֵיָה וְתַקְנָהּ⁸⁷ -
10 טְהוֹרָה מִן הַמְדֻרָס⁸⁸, אֲבָל טְמֵאָה מִגַּע מְדֻרָס⁸⁹. לֹא
11 הַסְּפִיק לְתַקֵּן אֶת הָרָאוּשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַשְּׁנֵיָה -
12 טְהוֹרָה⁹⁰.

(79) שם. (80) העצים שבארבע זוויות המיטה שראשי הארוכות והקצרות תחובים בחריצים שבהם. (81) הארוכות והקצרות מחוברות בצורת מרובע, וקצץ את שתי הלשונוט שבראשי אלכסון המרובע, כגון מזרחית-דרומית ומערבית-צפונית, ומתוך כך נתפרקה המיטה לשני חלקים ובכל חלק ארוכה וקצרה. (82) הגר"א בהגהותיו למשנה, מוחק את המלים "טפח על טפח", ומסתבר שגם בדבריו רבינו כאן יש למוחקן לפי דעתו. וכן הוא גורס בתוספתא, כלים בבא-מציצא פ"ה ה"ב. [במשניות שנדפסו בששה סדרי משנה, הכניסו: "טפח על טפח", ובמשנה שנספחה למסכת נדה, הוצאו מילים אלן]. (83) את כל ארבעת הכרעיים. (84) קצץ חלק מן הכרעיים והשאיר פחות מטפח בגובהן, והמיטה מונחת פחות מטפח מעל גבי הקרקע. רבינו בפירושו למשנה מבאר, שהמילים "פחות מטפח" נמשכות גם לדין קצץ שתי כרעיים באלכסון. ולמה צריך להשמיענו שקצץ ארבע כרעיים טהורה, אחר שהודיע כבר שקצץ שתיים – טהורה? מפני שאפשר לומר שאם כל הרגליים שוות – המיטה אינה מתנוודת וראויה יותר לשכיבה ממיטה ששתי רגליה באלכסון האחד קצרות יותר מאלו שבאלכסון השני. (85) שם, מ"ו. (86) אפשר להשעין המיטה לכותל. (87) מדובר במיטה טמאה מידרס. (88) ואע"פ שהשנייה נשברה אחר תיקון הראשונה. והטעם, מפני שבבירת שתי הארוכות מבטלת את המיטה שנטמאה, וזו המתוקנת פנים חדשות היא, ומיטה זו לא נטמאה

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ז' תמוז – ספר טהרה – הלכות כלים צה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אבנים גדולות. (14) שוליה הם עצים מונחים לאורך העגלה ולרחבה וביניהם ריווח גדול ואי אפשר לשבת עליה.

ושתי כרעיים מחוברות, אבל כשלא נשאר - פרחת טומאתה ואינה צריכה טבילה.

- ד. **שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין**¹⁵ הֵן: **תְּרִיס הַכַּפּוֹף**¹⁶ - **טָמֵא**¹² **מְדָרְס**¹⁷; **וְשִׁמְשֻׁחִין** **בוּ בְקַמְפוֹן**¹⁸ - **טָמֵא מֵאֵת**; **וְדִיצַת הָעֶרְבָיִם**¹⁹ - **טְהוֹרָה מְפֹלָם**; **לְפִי שְׁהִיא עֲשׂוּיָה לְצוּרָה**²⁰ **בְּלֶבֶד וְאִינָה מְשֻׁמְשֵׁי אָדָם**, **וְכָל כְּלֵי שְׂאִינוֹ מְשֻׁמְשֵׁי אָדָם** - **אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה כָּל עֶקֶר**.¹⁷

1 טו. **הַמְּפָרֵק**¹⁰⁵ **אֶת הַמָּטָה לְהַטְבִּילָה** - **הַנוֹגֵעַ בְּחֻבְלִים**¹⁰⁶ **שְׁלָה טְהוֹר**¹⁰⁷.

(105) שם פי"ט מ"א. (106) המסורגים בין דפנות המיטה. (107) לפני הפריקה דין החבלים כדין המיטה מפני שהם מחוברים לה, וכשפרקה נפסק החיבור, וחבלים בלתי ארוגים אינם מקבלים טומאה כלל בפני עצמם ומשום כך נטהרו.

יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ו

פָּרֵק שְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר ששלוש דרכים הן בשלוש תיבות ובשלוש עריבות. וג' עגלות וג' תריסים וג' תרבוסיים וג' בסיסים וג' מיטות וג' מטפחות וג' סככות וג' סנדלים וג' קופות וג' פנקסות.

(15) מגינים של לוחמים. (16) בתבנית מרוב והוא מקיף את הגוף משלושה צדדים ומגן מפני חיצוי האוייב. (17) מפני שהחיילים שוכבים בו בשדה הקרב. (18) בשדה משחקי הקרב והוא ישר וקטן מתריס של לוחמים ואין משתמשים בו לשכיבה וישיבה. (19) תריס קטן שמשמש רק לשחוק ילדים. (20) להתגדר בה.

- ה. **שְׁלֹשָׁה תְּרַבּוּסִין שֶׁל עוֹר**²¹ הֵן: **שֶׁל סְפָרִים**²² - **טָמֵא מְדָרְס**; **וְשֶׁל אֶבְרָחָם** **עָלָיו** - **טָמֵא מֵאֵת**²³; **וְשֶׁשׁוּטָחִים עָלָיו אֶת הַזֵּיתִים** - **טְהוֹר מְפֹלָם**, **לְפִי שְׂאִינוֹ מְשֻׁמְשֵׁי אָדָם**²⁴.

- 3 א. **שְׁלֹשׁ תִּבּוֹת הֵן**³: **תִּבָּה שְׁנִפְחַתָּה מִצְדָּה** - **טָמְאָה מְדָרְס**⁴; **מְלַמְעָלָה**⁵ - **טָמְאָה טָמֵא מֵאֵת**⁶; **וְהַבָּאָה בְּמִדָּה**⁷ - **טְהוֹרָה מְפֹלָם**⁸.

(2) כלים פרק כ"ד משנה ד. (3) רובי ההלכות שבפרק זה הם סיכום דינים שנכתבו בפרקים הקודמים. (4) וכן בשאר טומאות. (5) נפחתה מלמעלה. (6) אבל לא טומאת מידרס. [כלל הוא בידנינו: כל מקום שאמרו טמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות (ראה למעלה פרק כ"ג הלכה א) ובמקום שאמרו "טמא מת" הכוונה לכל הטומאות חוץ למידרס]. (7) שהיא מחזיקה ארבעים סאה. (8) המדובר בתיבה שאינה מיוחדת למידרס, אלא שלפעמים יושבים עליה, ולפיכך, כל זמן שהיא ראוייה לעיקר מלאכתה - לקבלת חפצים - היא מיטמאה גם במידרס, וכשבטלה מתורת כלי קיבול אינה מיטמאה מידרס מפני שבטל העיקר בטלה הטפילה, כמו שנתבאר בפרק כ"א הלכה ו. אבל דבר המיוחד לשכיבה או ישיבה מיטמא מידרס מן התורה אפילו אם הוא בא במידה, ומתוך כך מיטמא גם בשאר טומאות מדברי סופרים, בהתאם להכלל האמור בנידה מט, א: "כל המטמא מידרס מטמא מת".

(21) כלי עור פשוט שלא ניטלו שערותיו. (22) שמושיבים עליו את המסתפרים. (23) אבל לא מידרס מפני שאומרים ליושב עליו: עמוד ונעשה מלאכתנו, היינו לאכול עליו. (24) והוא משמש משמשי אדם בלבד.

- ו. **שְׁלֹשָׁה בְּסִיסָאוֹת**²⁵ הֵן: **שְׁלִפְנֵי הַמָּטָה**²⁶ **וְשִׁלְפָנָיו**²⁷ **הַסּוֹפְרִים**²⁸ - **טָמֵא מְדָרְס**; **שֶׁל שְׁלַחַן**²⁹ - **טָמֵא טָמֵא מֵאֵת**; **וְשֶׁל מְגִדָּל**³⁰ - **טְהוֹר מְפֹלָם**, **לְפִי שְׁהוּא מְקַצֵּת מְגִדָּל**³¹ **וְצוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו**.

- 6 ב. **שְׁלֹשׁ עֲרֻבוֹת הֵן: עֲרֻבָה מְשֻׁנֵי לָגִין וְעֵד תְּשַׁעָה קִבְיִן שְׁנִסְדָּקָה** - **טָמְאָה מְדָרְס**; **שְׁלֵמָה** - **טָמְאָה טָמֵא מֵאֵת**⁹; **וְהַבָּאָה בְּמִדָּה** - **טְהוֹרָה מְפֹלָם**.

(9) וכן שאר טומאות חוץ לטומאת מידרס.

(25) כלים המשמשים להעמיד עליהם מה שהוא. (26) שהיורד מן המיטה מעמיד רגליו עליו, כדי שלא לעמוד על הקרקע או הריצפה הקרה. (27) המשמש לו הדום לרגליו. (28) לא נתברר לי למה קרא לשני אלה "בסיס". (29) במשנתנו כתוב "של דלופקי" ובמשנה כלים פרק כ"ב, א מפרש רבינו שדלופקי "הוא שולחן מוכן לשתיה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי הפירות". ונראה שגם כאן התכוון לשולחן כזה. [בירושלמי שבת פרק י"ז הלכה ב אמר רבי לעזר: "דולפקי למה היא טמאה? מפני שהשמש אוכל עליה, בסיס ידידה (שלו) למה טמאה? מפני שהשמש עומד עליה". משמע, שהמסובים אינם יושבים ליד הדולפקי והוא משמש להעמיד עליו הכלים והאוכלין ומשקין שהשמש מגישם למסובים, ולפיכך שאל רבי לעזר למה הוא מקבל טומאה הלא הוא משמש כלים בלבד? והשיב מפני שהשמש אוכל עליו. ולמה אין הבסיס מקבל טומאת מידרס, הלא השמש עומד עליו? מפני שהבסיס לא נעשה לשם דריסת האדם עליו, ואף על פי כן הוא מקבל שאר טומאות כחלק מן הדולפקי. (30) שמעמידים עליו ארון גדול עשוי כמגדל,

- 9 ג. **שְׁלֹשׁ עֲגָלוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה פְּקַתְדָּרָה**¹⁰ - **טָמְאָה מְדָרְס**¹¹; **כְּמָטָה**¹² - **טָמְאָה טָמֵא מֵאֵת**; **וְשֶׁל אֲבָנִים**¹³ - **טְהוֹרָה מְפֹלָם**¹⁴.

(10) בתבנית כיסא שארכו כרחבו ומוקף משלושה צדדים. (11) עשויה לשבת עליה. (12) ארוכה וצרה. עגלה שכזו תשמישה להוביל בה משאות ואם יושב עליה אדם אומרים לו: עמוד ונעשה מלאכתנו. (13) העשויה להוליך בה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו כלים. (48) פירוש, עור שייחדו לרצועות ולא התכו עדיין, ואם כן לא נגמרה מלאכתו ונתבאר כבר כמה פעמים, שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טומאה, אבל רצועות התוכות מקבלות טומאה (רבינו בהלכות טומאת צרעת פרק י"ג הלכה ו').

24 יב. שלשה סדינין הן: העשוי לשכיבה - טמא
25 מדרס; והעשוי לפרכת - טמא טמא מת⁴⁹; ושל
26 צורות, שעושין אותו פדי שיתלמד ממנו הרוקם⁵⁰
27 - טהור מקלום, לפי שאינו ממשמשי אדם.

(49) מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו יש עליו תורת בגד (ביצה יד, ב). (50) עשו צורות שונות על הסדין כדי שהרוקם ירוקם כמותן.

28 יג. שלש מטפחות הן: של ידים⁵¹ - טמא מדרס⁵²;
29 ושל ספרים - טמא טמא מת⁵³; ושל תכריכי המת
30 ושל נבלי בני לוו⁵⁴ - טהור מקלום, לפי שאינן
31 ממשמשי אדם.

(51) שמנגבים בה את הידיים. (52) בירושלמי כלאיים פרק ט הלכה ב מפרש: מפני שנותנה על הכסת וישן עליה. (53) בירושלמי שם אמרו: "מפני שעושה אותה כמין תוך ונותנה בחיקו ומתחמם בה". (54) שהלוויים המנגנים בבית המקדש מכסים בהן נבליהם וכלי ניגון אחרים.

32 יד. עור העשוי פמו יד, שמכניסין בו היד
33 והאצבעות מפני הצנה וכיוצא בהן, הוא הנקרא
34 פרקלינין. ושלשה פרקלינין הן: של צדי היפה
35 ועוף⁵⁵ - טמא מדרס, שהרי נשען עליו⁵⁶; ושל
36 חגבים⁵⁷ - טמא טמא מת, שנותנין בו החגבים;
37 ושל קוצים⁵⁸, שבו מקציץ פרות - טהור מקלום,
38 לפי שאינו ממשמשי אדם⁵⁹.

(55) הציידים משתמשים בעופות גדולים וחזקים מלומדים לצוד עופות וחיות קטנות, וכשהם יוצאים לצייד לובשים פרקלין על היד ומעמידים עליו את העוף הנשמע לפקודתו ורודף אחר בעלי חיים כשבעליו נותן לו את האות. הפרקלין הוא חזק ורחב ומגן על ידו של הצייד מפני שריטות ציפורני העוף. (56) כשהצייד רוצה לנוח הוא מוריד את העוף מעל ידו, פושט את הפרקלין ומשעין גבו על עץ, וכדי שלא ילכלך את בגדיו הוא משים את הפרקלין ביניהם ובין העץ. (57) שתופסים בהם חגבים. (58) מלקטי פירות לחים. (59) תשמישם הוא להגן מפני הלכלוך בלבד ואין זה צורך גוף האדם עצמו (ראה למעלה פרק ז הלכה ב).

39 טו. שלש סבכות הן: של ילדה⁶⁰ - טמא מדרס⁶¹;
40 ושל זנה⁶² - טמא טמא מת⁶³; ושעושין לשחק
41 בה לשותי שקר⁶⁴ - טהור מקלום, לפי שאינה
42 ממשמשי אדם.

(60) סבכה שאשה צעירה מכסה בה את ראשה.

הוא מקבל ארבעים סאה. (31) הוא חלק מן המגדל שאינו מקבל טומאה.

1 ז. שלש מטות הן: העשויה לשכיבה - טמאה
2 מדרס; ושל זגגים שנותנין בה פלי זכוכית - טמאה
3 טמאת מת; ושל סרגין שמסרגין עליה את הסבכות
4 - טהור מקלום, לפי שאינה ממשמשי אדם.

5 ח. שלש משפלות³² הן: של זבל - טמאה מדרס³³;
6 של תבן³⁴ - טמאה טמא מת; והפחלין של גמלים³⁵
7 - טהור מקלום; לפי שהחבלים שלו קשים ביותר³⁶
8 ועבים ואינו ראוי לקבל תבן וכיוצא בו³⁷, ונמצא
9 שאין עליו תורת פלי אלא חבלים בלבד.

(32) סלים גדולים שמולכים בהם זבל או תבן. (33) מפני שיש לה כסוי חלקי מלמעלה והנהג יושב עליו. (34) פתוחה מלמעלה והנהג יושב על התבן. (35) רשת עשויה מחבלים עבים וניקבי הסריגה רחבים יותר מכמוציא רימון. (36) ואי אפשר לשבת עליו. (37) והדומה לו, ולכן אינו מקבל שאר טומאות שהרי אינו ראוי לקבלה.

10 ט. שלשה מפצין³⁸ הן: העשוי לשיכה - טמא
11 מדרס³⁹; ושל צבעים שמניחין בו את הפלים⁴⁰ -
12 טמא טמא מת⁴¹; ושל גתות שנותנין עליו ענבים
13 ומחפין בו - טהור מקלום, לפי שאינו ממשמשי
14 אדם⁴².

(38) מחצלאות. (39) בשבת פד, ב למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", שמפץ מיטמא מידרס אף על פי שהוא מפוטי כלי עץ. ומתוך שמיטמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות, מן הכלל: שכל המטמא מידרס מיטמא טמא מת. (40) וכורכים אותם בו. (41) מפני שהוא עשוי לקבלה אינו נידון כפשוטי כלי עץ, ומפני שלא נעשה לשיבה אינו מיטמא מידרס. (42) וכבר נתבאר, שפשוטי כלי עץ, שאינם משמשים את האדם עצמו אלא כליו או חפציו ורק בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה.

15 י. שלש חמתות⁴³ הן ושלשה תורמלין⁴⁴ הן:
16 המקבלין פשעור - טמאין מדרס. וכמה שעורן?
17 החמת - ארבעה קבין, והתורמיל - חמשה. ושאין
18 מקבלין פשעור - טמאים טמא מת; ושל עורות הדג
19 - טהור מקלום⁴⁵.

(43) נודות. (44) ילקוט הרועים. (45) נתבאר למעלה בפרק א הלכה ג, שעור בעלי חיים שבים אינו מיטמא כלל.

20 יא. שלשה עורות הן: העשוי לשיטה⁴⁶ - טמא
21 מדרס; והעשוי לתכריף פלים⁴⁷ - טמא טמא מת;
22 ושל רצועות⁴⁸ ושל סנדלין - טהור מקלום, לפי
23 שאין עליו צורת פלי.

(46) שפורסים אותו על הקרקע ויושבים עליו. (47) לכרוך

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הניירות או הקלף. על גבי הלוחות מניחים ספרים וכחוספר רוצה לכתוב הוא פותח את הקיפול ויושב על שני הלוחות וכותב על הקלף המונח ביניהם. (79) משום שהוא עשוי גם לשיבה. (80) המדובר כאן בלוחות קטנים שאינם ראויים לשיבה. ואם יש בהם בית קיבול להניח בו שעווה למרוח על הלוח ולכתוב עליו בחרט (בתקופה העתיקה רגילים היו לכתוב בחרט על גבי שעווה ואפשר היה להחליק את החרוט על השעווה ולכתוב עליה שנית). (81) ככל כלי קיבול. (82) כלומר, הלוח הוא שטוח ואין בו בית קיבול. (83) והוא קרש פשוט. (84) המדובר בקטן שאין בו כדי לשיבה.

פרק שמונה ועשרים

(1) יבאר הכלים שיש להם אחוריים ותוך, ושאין להם וכו'. ודין כיס שבתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין.

- א. כל הכלים שיש להן בית קבול שנטמאו אחוריהן במשקין - לא נטמא תוך לתרומה, ולא אגניהן ולא אזניהן ולא מקום אצבע השוקע בשפת הפלי. נטמא תוך הפלי - נטמאו פליו. נטמאין על פני הכלים או על אגניהן או על אזניהן או על דות הכלים המקבלין - הרי זה מנגבין והן טהורין. ונאפלו אחורי הפלי פלו לא נטמאו.

(2) כלים פכ"ה מ"ו. (3) משקין טמאים נגעו באחורי הכלי. (4) אבל לקודש גם תוכן טמא (שם מ"ט). [בפסחים י, ב אמר ר' יהודה: "במה דברים אמורים? שנטמאו מחמת משקין (שמטמאים כלים מגזירת חכמים), אבל נטמאו מחמת שרץ (שמטמא מן התורה) נטמא תוכו - נטמא גבו, נטמא גבו - נטמא תוכו".] (5) שפתות הכלים. (6) רגילים היו לעשות שקיעה בשפת הכלי, מקום להניח בו אצבע אגודל כשהאדם נושא את הקדירה. (7) כל אלו שנימנו למעלה. (8) בסיסי הכלים המחבורים להם. (9) כגון יד של מחבת. (10) כדי שלא יגעו המשקין שעליהם במקום המקבל טומאה. (11) לא גזרו טומאת משקין אלא בנוגעים בגוף הכלי, אבל לא בנגעו בחלקים הטפלים להם, והם נידונים כמוברלים מן הכלי, ואפילו אם יש להם בית קיבול אינם מיטמאים (רבינו בפירושו).

- ב. אחרד פלי השקין, כגון השקין והמרוצפין, או פלי העור, כגון הפרים והפסות, ואחד פלי עין, אפלו קפות ומשפלות, אם נטמאו אחוריהן במשקין - לא נטמא תוך. (15) שקים גדולים לאריות סחורות. (15) כלים אלה אפשר להפוך, ונמצא התוך נעשה גב, והגב תוך. ומלמדנו רבינו, שלא תטעה לומר שבהם אין לחלק בין גב ותוך, ולכן אם נטמא גבם נטמא תוכם.

- ג. פשוטי פלי שטוף שאין ראויין למדרס, כגון השלחן וטבלא שאין לה דפון, הואיל ואין

(61) לפעמים היא מסירתה ויושבת עליה. (62) אין דרכן להוריד הסבכות. (63) ככל תכשיטי אדם ובגדיו. (64) נשים בלתי צנועות באות למסבאות ומשחקות לפני האורחים. נשים אלו לובשות סבכות מיוחדות שנקביהן רחבות מאוד והשערות בולטות דרכן, ולפיכך אין עליהן תורת כלי.

- טז. שלשה סנדלין הן: של אדם - טמא מדרס; של מתכות של בהמה - טמא טמא מת; של שעם; ושל צפירה - טהור מקלום. פללו של דבר: כל פלי שאינו ראוי למשקב או למרפב, או שהוא ראוי ולא נעשה [לקוף] אלא למלאכה אחרת - הרי הוא טהור מן המדרס; נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה את הישיבה, כגון הטלית והרדיד - מתטמא במדרס. וכל המתטמא במדרס - מתטמא במת; ויש מתטמא במת ואינו מתטמא במדרס, כמו שבארנו. וכל המתטמא במת - מתטמא בשאר אבות הטמאות, בין אבות של תורה בין של דבריהם, ומתטמאין במשקין.

(65) היוצאים למלחמה מנעילים סנדלי ברזל על פרסות סוסיהם. (66) בשבת נט, א נאמרו שלושה טעמים בדבר: א. במלחמה, כשאין כלים מצויים, שותים החיילים בהם מים; ב. כשהאדם בורח הוא שם את הסנדלים על רגליו ורץ על הקוצים והברקנים; ג. החיילים נותנים בו שמן לסוך את גופם. (67) מין עץ רך. (68) מין גמי. ויש מפרשים לולבי דקל. (69) המדובר בסנדלים של בהמה, וכלי בהמה - אינם מקבלים טומאה. וסנדלים אלה אינם ראויים לתשמישים האמורים למעלה. (70) אף על פי שהם ראשון לטומאה (ראה פרק ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב).

- יז. שלש קפות הן: מהוהה; שטלאה על הפריאה; הולכין אחר הפריאה; קטנה על הגדולה; הולכין אחר הגדולה; היו שוות; הולכין אחר הפנימית. כיצד הולכין אחריה? שאם נקבה במוציא רמון - שתיהן טהורות.

(71) בלוייה. (72) בבריאה היה נקב קטן וחיבר לה את המהוהה וסגר את הנקב, ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא רימון ונקב זה לא תוקן. (73) ואם נגעו טומאה במהוהה לא נטמאה, אף על פי שהיא שלימה (כסף משנה). (74) ושתיהן בריאות או מהוהה. (75) ושתיהן בריאות או מהוהה. (76) אחר שטלא את הנקב הקטן הראשון. (77) אינן מקבלות טומאה. מפני שהמהוהה היא טפילה לבריאה וכן הקטנה לגדולה והחיצונה לפנימית.

- יח. שלשה פנקסות הן: האפיפריין; עליו הספרים - טמא מדרס; ושיש בו בית קבול שעורה - טמא טמא מת; חלקה - טהורה מקלום, לפי שאין עליו צורת פלי ואינו ראוי למדרס.

(78) שני לוחות עץ מחוברים בצירים וביניהם מונחים

1 מְקַבְּלִין טַמְאָה מִן הַתּוֹרָה²¹, אִם נִטְמָאוּ אֲחוּרֵיהֶן
2 בְּמִשְׁקֵינָן - לֹא נִטְמָא תוֹכָן²². אֲבָל פְּשׁוּטֵי כְּלֵי שֵׁטֶף
3 הָרְאוּיִים לְמִדְרַס, כַּגֹּזֵן הַמְטָה וְהַעוֹר שֵׁשִׁינִים עָלָיו
4 וְהַכֶּסֶף וְכִיזָא בְּהֵן - אֵין לָהֶם אֲחוּרִים וְתוֹךְ²³, אֵלֶּא
5 בֵּין שְׁנַגְעוּ מִשְׁקֵינָן בְּהֵן מִתּוֹכָן אוּ מֵאֲחוּרֵיהֶן - נִטְמָא
6 הַכְּלֵי כְּלוּ²⁴. וְכֵן מִדּוֹת²⁵ יֵינן וְשִׁמְנֵן²⁶, וְזוּמָא
7 לִיסְטָרוֹת²⁷, וּמִסְנַגַּת שֶׁל חֲרָדֵל, וּמִשְׁמַרְת שֶׁל יֵינן -
8 אֵין לָהֶן אֲחוּרִים וְתוֹךְ²⁸, אֵלֶּא אִם נִפְּל מִשְׁקֵינָן עַל
9 מְקַצְּתָן²⁹ - נִטְמָאוּ כְּלֵי³⁰, כְּמוֹ הַבְּגָדִים.

16 (שם מ"א. 17) כלים שיש להם טהרה במקווה נקראים
"כלי שטף", מלשון הכתוב (ויקרא ו, כא): "ושטף במים"
(פשוטי כלי שטף = כלי שטף שאין להם בית קיבול).
המדובר בכלי עץ, אבל בכלי מתכת אין הבדל בין ראוי
למדרס לבין לא ראוי. [סתם כלי שטף בלשון רבינו אינו
כולל כלי מתכות]. (18) לשבת או לשכב עליהם.
(19) מעץ או עור ששוטחים אותה על הקרקע ואוכלים עליה.
[במשנה אמרו "והדלפקי" (ראה למעלה פכ"ז ה"ו)].
(20) מסגרת. כשיש לה מסגרת אינה כלי פשוט, שהרי
ראוייה לקבלה. (21) ראה למעלה פ"א ה"י. (22) הצד
העליון שהוחלק במעצד כדי שיהיה נוח לאכול עליו - נקרא
"תוך", ו"אחוריו" היינו מהצד השני. (23) אין הבדל בין
אחוריהם לתוכם. (24) בכורות לח, א. (25) שם מ"ג.
(26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את
המשקין מן החבית, והמשקה הסמיך נדבק בהם משני
הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים
פ"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף
גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו
השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר
הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב
מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש
בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה
משני ראשיה ומשני צידיה, ומסנתת וכן משמרת יש להן בית
קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם).
[בתפארת ישראל מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי
מעלה, כדי שלא יסתתמו נקביהם כשמניחים את המסנתת
בכלי שאינו מנוקב]. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני
ששני הצדדים תשמישם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה
טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף
אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא
פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם
מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר
במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

17 (שם מ"ב. 31) שנותנים על צואר הבהמה לכוון
הילוכה [למעלה בפרק יג הלכה כב, כתב רבינו שמרדע הוא
מלמד, וצ"ע]. (33) המרדע הוא עץ ארוך, שראשו האחד
מחובר ברזל רחב לנער בו את העפר שנדבק במחרישה,
ולחתוך בו שרשים המעכבים את החרישה. ברזל זה נקרא
חרחור (ראה למעלה פ"א הכ"ב), ולראשו השני מחובר
ברזל יותר קטן, ונקרא "דרבן". (34) שיערו חכמים
שהחרחור זקוק לשיעור כזה לצורך מלאכתו. (35) חלקי
העץ משני צידי מקום נגיעת הטומאה המרוחקים יותר
משבעה טפחים מן החרחור וארבעה מן הדרבן.

18 ה. פ"ס³⁶ שִׁפְתוֹךָ פִּיס שְׁנִטְמָא אֶחָד מֵהֵן בְּמִשְׁקֵינָן -
19 לֹא נִטְמָא חֲבֵרוֹ³⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ³⁸ פְּשִׁיחוּ
20 שְׁפִתוֹתֵיהֶן שְׁוִין; אֲבָל אִם הָיָה הַחִיצוֹן עוֹדֵף³⁹
21 וְנִטְמָא הַפְּנִימִי - נִטְמָא הַחִיצוֹן⁴⁰, נִטְמָא הַחִיצוֹן -
22 לֹא נִטְמָא הַפְּנִימִי⁴¹. וּבְשִׁרְץ, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, אִם
23 נִטְמָא אֶחָד מֵהֶם - לֹא⁴² נִטְמָא חֲבֵרוֹ.

36 (שם פרק כו מ"ב. 37) אפילו הם מחוברים. והטעם,
מפני שתוכו של כיס זה נידון כגבו של השני.
(38) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (39) בולט
למעלה משפת הפנימי. במקרה זה נידון הפנימי כתוך,
והחיצון כאחוריים. (40) כדן נטמא תוכו - נטמא גבו.
(41) שבטומאת משקין, נטמא גבו - לא נטמא תוכו.
(42) למחוק את התיבה: "לא" (משנה-למלך). בתוספתא
כתוב: "אבל בשרץ שניהם שווים", פירוש, אם נטמא אחד
מהם - נטמא גם השני. והטעם, מפני שטומאת שרץ היא
מן התורה לא חילקו בין תוך ואחוריים, כמו שנתבאר
למעלה בהלכה א.

10 ד. הַמְרַדֵּעַ³¹ וְהַמְלַמֵּד³² - יֵשׁ לָהֶן אֲחוּרִים וְתוֹךְ.
11 פִּיזָד? נִפְּלוּ מִשְׁקֵינָן עַל הַחֲרוֹרוֹ³³ - לֹא נִטְמָא מִן
12 הָעֵץ הַסְּמוּךְ לַחֲרוֹרוֹ אֵלֶּא שְׂבָעָה טַפְחִים³⁴ בְּלִבָּד,
13 וְשָׂאֵר הָעֵץ טָהוֹר. וְכֵן אִם נִפְּלוּ מִשְׁקֵינָן עַל הַדְּרָבָן
14 - לֹא נִטְמָא אֵלֶּא אַרְבָּעָה טַפְחִים הַסְּמוּכִין לַדְּרָבָן.
15 נִפְּלוּ חוּץ לַשְּׂבָעָה וְחוּץ לַאַרְבָּעָה - הָרִי זֶה כְּכֵלֵי

(43) שם פרק כה מ"ד. (44) רביעית הקב = לוג.
(45) רובע בראשו האחד, וחצי רובע בשני. (46) מפני שהם
כשני כלים, ולכל אחד מהם תשמיש מיוחד לו, ואין השני
משמש עמו. (47) אפילו אותו החלק שלא נטמא, לפי
שהוא "עצם גוף אחד" (רבינו בפירושו. ראה השלמות
להלכה ג). (48) פירוש, אחורי כל הכלי. (49) לענין
טומאה הבאה להם מחמת עצמם, אבל כשנטמאו על ידי
התוך - אין טומאתם מתפשטת יותר מטומאת התוך עצמו.

21 שְׂבִירָה. אֶפְלוּ חֲבָרוּ בְּקִרְקַע¹⁴, וְאֶפְלוּ קִבְעוּ בְּמִסְמָר, 21
22 וְאֶפְלוּ מְלֶאֱהוּ סִיד אוֹ גַפְסִיס - הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיָּה 22
23 עַד שִׁישְׁבָר. וְכָלִי זְכוּכִית - כְּכָלִי חָרָס עֲשָׂאוֹם¹⁵ 23
24 בְּדָבָר זֶה¹⁶.

11 שבת פד, א. 12) שם יד, ב: יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה . . . ועל כלי זכוכית. ובדף טו, ב שם אמרו שאין להם טהרה במקוה – כמו כלי חרס. 13) מחצלת. שם פד, ב. 14) תוספתא, כלים בבא־קמא פ"ו ה"ט. 15) שבת טו, ב: "הואיל ותחילת ברייתם (של כלי זכוכית) מן החול, שוויניהו רבנן (עשו אותם חכמינו) ככלי חרס". 16) וכן לענין טהרה במקוה, ומה שאמר "בדבר זה" התכוון להוציא קבלת טומאה מגביהם, שכלי חרס אינו מטמא אלא כשנגעה טומאה באווירו, וכלי זכוכית מיטמא רק מגבו (צידו החיצון). ראה ה"ל כלים פט"ו ה"ה. ובגמרא שם (טז, א) נימקו: מפני שכשנשתברו יש להם תקנה על ידי היתוך כמו כלי מתכת, השווו חכמים דינם לכלי מתכת בענין זה.

ד. הַמְּפִיץ¹⁷ אֵינוֹ בְּכֻלָּל הַפְּלִים הַמְּקַבְּלִים שְׁאָר כָּל הַטְּמָאוֹת¹⁸. לְפִי שְׂאֵינוֹ כְּלִי קִבּוּל, אֵינוֹ מְכַלֵּל כְּלֵי עֵץ הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה¹⁹. וְהוֹאִיל וְהוּא רֵאוּי לְמִשְׁכָּב, נִתְרַבָּה לְטְמַאת מְדָרָס בְּלִבְדוֹ²⁰ דִּין תּוֹרָה²¹. וְכִיּוֹן שְׂאֵין לוֹ טְמָאָה וְטְהָרָה בְּפִרוּשׁ וְנִתְרַבָּה²² לְטְמָאָה, לֹא יִתְרַבָּה לְטְהָרָה בְּמִקְוֵה; שְׂאֵין מִתְטַהֵר בְּמִקְוֵה אֲלָא הַפְּלִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה. וְאֵין לְמַפְץ טְהָרָה אֲלָא קְרִיעָתוֹ, עַד שִׁישְׁאָר פְּחוֹת מְשֻׁשָׁה עַל שְׂשֻׁה טְפָחִים²³.

17) שם פד, ב. 18) חוץ מטומאת מידרס, כמבואר לקמן. 19) ויקרא יא, לב. ובמדבר לא, כ. מפני שהוקשו (הושוהו) כלי עץ לשק האמורים שם שיש לו בית קיבול. 20) שנאמר (ויקרא טו, כד): "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא" לרבות פשוטי כלי עץ המיוחדים למשכב ומושב. 21) אבל מקבל טומאה מגזירת חכמים, כפי הכלל המקובל בדינו: כל המטמא מידרס מטמא טמא מת (ראה ה"ל כלים פכ"ג ה"א). 22) מהדרשה שהבאנו למעלה. בשבת פד, א - למדו מן הכתוב, שכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מקבל טומאת מידרס, וביאורו שם שלא מיעט הכתוב אלא דבר שאין במינו דבר שיש לו טהרה, כגון כלי חרס, שכל דבר העשוי מחרס אינו ניטהר במקוה, אבל מפץ שיש במינו דבר המתטהר במקוה, כגון סלים, נתרבה לטומאת מידרס מ"וכל המשכב". [מלשונו של רבינו כאן יוצא ברור, שכל פשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקוה, מפני שלא נכללו בכתוב "וכל כלי עץ", ונתרבו לטומאת מידרס מן הכתוב "וכל המשכב" מפני שיש במינם כלים המיטהרים במקוה. והראב"ד חולק, ומחלק בין פשוטי כלי עץ ובין מפץ העשוי מגמי ועשבים אחרים, שאינם כלי כלל, ודעתו שפשוטי כלי עץ כלולים באמור "וכל כלי עץ", ומכיוון שנתרבו לטומאה נתרבו גם לטהרה הכתובה באותו ענין, אבל מפץ של גמי

1 ז. קְמָקוּמוֹס⁵⁰ שְׁהִיוּ אַחֲרָיו טְמָאִין וְהִיָּה מְרִיתִי - 1
2 אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יֵצְאוּ מִשְׁקִין מִתּוֹכוֹ וְנִגְעוּ 2
3 בְּאַחֲרָיו וְחָזְרוּ לְתוֹכוֹ, אֲלָא הָרִי הַמְּשַׁקֵּין שְׁבִתּוֹכוֹ 3
4 טְהוּרִין לְתוֹמָה⁵¹.

50) שם מ"ח. 51) אבל לא לקודש, שאין אחריים ותוך לקודש, כמו שביארנו למעלה בהלכה א.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הִלְכוֹת מְקוֹאוֹת

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא. שְׁיִטְבַּל כָּל טְמָא פְּמִי מְקוֹה וְאַחַר כֵּן יִטְהַר.

וּבְאוּר מְצוֹה זוּ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שכל הטמאים, בין אדם בין כלים, אין להם טהרה אלא במקוה. הכלים שאין להם טהרה במקוה. זמן חייבי טבילות אימתי, ואם טבלו בכגדיהם. אם צריך כוונה לטבילה ואם צריכים ראוי לביאת מים. דבר החוצץ באדם וכלים.

א. כָּל הַטְּמָאִין, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים², בֵּין שְׁנִטְמָאוֹ טְמָאָה חֲמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שְׁנִטְמָאוֹ בְּטְמָאָה שֶׁל דְּבָרִיהֶן³ - אֵין לָהֶן טְהָרָה אֲלָא בְּטְבִילָה בְּמִים הַנְּהוּיִן בְּקִרְקַע⁴.

2) להוציא אוכלין שאין להם טהרה כלל. 3) דברי חכמים. 4) 'תורת כהנים' פרשת שמיני, פרשתא ט, ה"א. ויתבאר בהלכות הבאות.

ב. כָּל מְקוֹם שְׁנִטְמָר בְּתוֹרָה רְחִיצַת בְּשׂוֹר וְכַבּוּס בְּגָדִים מִן הַטְּמָאָה - אֵינוֹ אֲלָא טְבִילַת כָּל הַגּוֹף בְּמִקְוֵה. וְזֶה שְׁנִטְמָר בְּזָב: וְיָדָיו לֹא שְׂטָף בְּמִים⁵ - כְּלוּמַר, שְׁיִטְבַּל כָּל גּוּפוֹ⁶. וְהוּא הַדִּין לְשְׂאָר הַטְּמָאִין, שְׂאֵם טָבַל כְּלוֹ חוּץ מִרֵּאשׁ אֲצַבַּע הַקְּטָנָה - עֲדִין הוּא בְּטְמָאָתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן מְפִי הַשְּׂמוּעָה⁷, הָרִי נִטְמָר: בְּמִים יוֹבָא וְטְמָא עַד הָעֶרֶב וְטְהָר - בְּנֵזֶן אָב⁸ לְכָל הַטְּמָאִים שְׁיִבּוּאוֹ⁹ בְּמִים¹⁰.

5) ומשמע לכאורה ששטיפת ידיים מטהרת. 6) חלקי הגוף הנראים לעיניים (ראה לקמן ה"י). 7) ששמע תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. 8) אחת משלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, ופירושה: אם נאמרו בתורה פרטי דינים בענין אחד, יש ללמוד מזה לכל הענינים הדומים שיהיה דיניהם כך. 9) כל גופם. 10) הסמיכו חכמים דין זה על הכתוב.

ג. כָּל הַפְּלִים שְׁנִטְמָאוֹ - יֵשׁ לָהֶן טְהָרָה בְּמִקְוֵה, חוּץ מְכָלִי חָרָס¹¹ וְכָלִי זְכוּכִית¹² וְכֵן הַמְּפִיץ¹³. כְּלֵי חָרָס - נִטְמָר בּוֹ: וְאֵתוֹ תְּשַׁבְּרוּ, וְאֵין לוֹ טְהָרָה אֲלָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כל ראשו שהוא כגופו דין תורה.

מכאן יש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע גם דבר פשוט ופעולה קטנה של יהודי שהרי השיער הוא טפל לגוף וזה שנמצא באדם בשעת הטבילה הוא באקראי שכן יכול היה לגלח ראשו ולטבול ובכל זאת גם עניין פשוט זה יש לו ערך גדול עד שחייב להטביל כולו.

כך גם פעולות הנראות קטנות כמו נתינת פרוטה לעני חשובות הן וצריכות להיעשות בפרסום כי לעולם לא ידע מי רואהו ועד כמה השפיעה פעולתו על אדם אחר שראה את נתינת הצדקה. ואין מקום לטעון שהרי מדובר בסכום זעום כל כך ומה היא החשיבות הגדולה לכאורה, כי נתינת צדקה היא מצות ה' וכשמדובר על ציווי ה' אין חילוק בין גדול לקטן ובכל מקרה מקיימים ציווי ה'. ובנוסף, כשיקיים מצוה זו הרי "מצוה גוררת מצוה" יעורר הדבר אצלו את "התאבון" לקיים עוד ועוד מצוות עד שיהיה שלם בכל ענייני התורה ומצוותיה.

(על פי יין מלכות סי' קנא)

33 עירובין ד, ב. 34 ביצה יח, א. 35 הבגדים סופגים ומעבירים את המים לגוף. 36 שם.

16 ח. **כָּל הַטּוֹבֵל לֹא יִרְדֵּה לְהַתְּפִיחַ לְטַבֵּילָה, וְאִם לֹא**
17 **נִתְּפַח - עֲלֵתָה לּוֹ טַבֵּילָה לְחִלּוּיָהּ.** 38 **אֶפְלוּ נִדְּהָ**
18 **שֶׁטָּבְלָה בְּלֹא פְּנֵהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ**
19 **יָרְדָה לְהִקְרָא - הֲרִי זוֹ מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ;** 40 **אֲבָל**
20 **לְתַרוּמָה וּלְקָדָשִׁים אֵינָה טְהוּרָה עַד שֶׁתִּטְבַּל**
21 **בְּכֹנֶה.** 41

37 חולין לא, א. 38 שם. 39 ולא התכוונה להיטהר מטומאתה. 40 כרב שם, נגד דעת רבי יוחנן. ואף-על-פי שכלל בדינו: רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן, פסק כאן כרב, מכיוון שמסקנת הגמרא שם גבי גל שנתלש היא לפי דעת רב (כסף-משנה). 41 שם. ובמשנה חגיגה יח, ב אמרו: לתרומה – צריכה כוונה לטהרת תרומה, ולקודש – צריכה כוונה לטהרת קודש.

22 ט. **הַכּוֹפֵת יָדָיו וְרַגְלָיו וְיָשָׁב לּוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם** 43 **אִם**
23 **נִכְנְסוּ מַיִם דְּרָךְ כְּלוֹ - טְהוּרָה.** 44 **הַקּוֹפֵץ** 45 **לְתוֹךְ**
24 **הַמַּקְוָה - הֲרִי זֶה מְגַנָּה. וְהַטּוֹבֵל פְּעַמִּים** 46 **בַּמַּקְוָה -**
25 **הֲרִי זֶה מְגַנָּה. וְהָאוֹמֵר** 47 **לְחִבְרוֹ: כִּבְשׁ יָדְךָ** 48 **עָלִי**
26 **בַּמַּקְוָה - הֲרִי זֶה מְגַנָּה.**

42 (תוספתא, מקוואות פ"ח ה"א). 43 בחפירה שמכונסים בה ארבעים סאה מים. 44 כשאדם נכנס למים כדרכו בעמידה על רגליו מתקבל על הדעת שנכנס המים דרך כולו, אבל אדם כפות שישב במים צריך לבדוק אם נכנסו או לא. 45 שם פ"ה ה"י. 46 שם. 47 שם. 48 ללחוץ על ראשו, כדי שייכנס כולו למים. בתשובות הריב"ש סי' רצג (מובאה בכסף-משנה כאן) מפרש טעם הגיוני, מפני שבכל שלושת המקרים הללו נראה כאילו כוונתו להקר או – באומר כבוש ירך – לשם שחוק, וטבילה

שאינו כלי כלל לא נכלל באמור לענין טומאה, ולפיכך אין לו טהרה במקוה (ראה 'תוספות' שבת שם ד"ה מפין, שכתבו כהראב"ד). 23 (כשיעורו לטומאה. משנה, כלים פ"ו מ"ז.

1 ה. **הַנִּדְּבָא אֵין לּוֹ טְהוּרָה אֲלֵא בְּמַעֲנִין** 25 **שְׁהָרִי נֹאמֵר**
2 **בוֹ: בְּמַיִם חַיִּים. אֲבָל הַזְּבָה וְשְׂאֵר הַטְּמֵאִין, בֵּין**
3 **אָדָם בֵּין בָּלִים - טוֹבְלִין אֶף בַּמַּקְוָה.**

24 מקוואות פ"א מ"ח. 25 של מים מתוקים ראויים לשתייה, אבל מלוחים או מרים וכן מעיינות חמים – פסולים כמבואר בהל' פרה אדומה פ"ו הי"ב גבי מי חטאת, שהתורה אמרה בהם גם כן "מים חיים".

4 ו. **כָּל חִיבֵי טַבִּילוֹת** 26 **טַבִּילְתָּן בַּיּוֹם** 27 **חַוִּץ מִגְּנֵהָ**
5 **וְיולֵדָתָ שֶׁטַּבִּילְתָּן בְּלִילָה** 28 **כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ** 29 **פְּעֻנָן**
6 **נִדְּהָ. וּבַעַל קְרִי טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, מִתְּחִלַּת**
7 **הַלֵּילָה** 30 **; שְׁנֹאמֵר: וְהִיא לַפְּנוֹת עֲרֵב** 31 **יִרְחֵץ בְּמַיִם**
8 **- מְזַלְמֵד, שֶׁטּוֹבֵל וְהוֹלֵךְ מִתְּחִלַּת הַלֵּילָה עַד הָעֶרֶב**
9 **שֶׁמִּשְׁשׁ.** 32

26 שבת קכא, ב. 27 ביום האחרון לטומאתם, ואינם רשאים לבילה שלפניו אע"פ שהלילה שייך ליום שלאחריו. ומלמדנו עוד, שאינם צריכים לחכות עד גמר יום הטומאה, היינו עד שקיעת החמה. במגילה כ, א למדו מהכתוב (במדבר יט, ט; ט) "והזהה הטהור על הטמא . . . ביום השביעי", שהזאה פסולה לבילה, וטבילה לומדים בהיקש מהזאה. [ואע"פ שלמדו טבילה מהזאה, נראה שיש הברל גדול בין שתיהן: טבילה לבילה שאחרי ימי הטומאה, כשירה והזאה פסולה, שהרי במשנה (פרה פי"ב מ"א) אמרו סתם "פסול", וכן גם לשונו של רבינו בהל' פרה אדומה פי"א ה"א. ונשאר לברר למה לא אמרו בזה: אין היקש למחצה. ראה 'תוספות' נדה סז, ב ד"ה משום סרך]. 28 בליל שמיני לתחילת ראייתה. בנדה כתבה תורה (ויקרא טו, יט): "שבעת ימים תהיה בנדתה" – תהא בנדתה כל שבעת הימים, ויולדת איתקש (השוותה) לנדה (פסחים צ, ב). 29 בספר קדושה, בהל' איסורי ביאה פ"ד ה"ו. 30 אם ראה קרי לבילה, רשאי לטבול לפני הנץ החמה (ראה השלמות). 31 רבינו מפרש כשהגיע הערב, ולא כפירוש רש"י (ראה רש"י ו'תוספות' נזיר סו, א בענין קושיית שמואל). 32 למחרת היום.

10 ז. **כָּל הַטּוֹבֵל** 33 **צָרִיךְ שִׁיטְבַל כָּל גּוּפוֹ כְּשֶׁהוּא עֹרֵם**
11 **בְּבַת אַחַת. וְאִם הָיָה בַּעַל שְׂעָר - יִטְבִּיל כָּל שְׂעָר**
12 **רֵאשׁוֹ, וְהָרִי הוּא כְּגוּפוֹ דִּין תּוֹרָה. וְכָל הַטְּמֵאִין**
13 **שֶׁנִּטְבְּלוּ בְּכַגְדֵיהֶן - עֲלֵתָה לָהֶן טַבִּילָה** 34 **מִפְּנֵי**
14 **שֶׁהַמַּיִם בָּאִין בְּהֵן** 35 **וְאֵינָן הוֹצֵצִין. וְכֵן הַנִּדְּבָה** 36
15 **שֶׁטָּבְלָה בְּכַגְדֵיהָ - מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ.**

~ נקודות משיחות קודש ~

חוץ מראש אצבע קטנה...

בפ"א ה"ב כתב "אם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו" ומוסיף כאן על דבר הצורך להטביל

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ז' תמוז – ספר טהרה – הלכות מקואות קא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

22 עֵבֶר בֵּין לֹא עֵבֶר - אֵינּוּ חוֹצֵץ וְאֵף עַל פִּי שְׁחוּפָה
23 אֶת רְבוּ. וְכֵן אִם הָיָה חוּפָה מְעוּטוּ - אֵינּוּ חוֹצֵץ, אֵף
24 עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עָלָיו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁶⁴: שֶׁכָּל
25 דְּבַר הַחוֹצֵץ, אִם הָיָה מְקַפֵּיד עָלָיו - לֹא עֲלָתָה לוֹ
26 טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עַל מְעוּטוֹ, גְּזֵרָה מְשׁוּם
27 רְבוּ; וְכָל דְּבַר הַחוֹצֵץ, אִם הָיָה חוּפָה אֶת רְבוּ - לֹא
28 עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ מְקַפֵּיד עָלָיו,
29 גְּזֵרָה מְשׁוּם רְבוּ הַמְקַפֵּיד עָלָיו. נִמְצְאָתָ אוֹמֵר: שֶׁאִם
30 הָיָה עַל בֶּשֶׂר הָאָדָם אוֹ עַל גּוֹף הַכֶּלִי דְּבַר מְדַבְּרִים
31 הַחוֹצֵצִין, כְּגוֹן בָּצֵק וְזֶפֶת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֶפְלוּ טָפָה
32 כְּתֻרְדֵּל, וְהוּא מְקַפֵּיד עָלָיו - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה;
33 וְאִם אֵינּוּ מְקַפֵּיד עָלָיו - עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה, אֶלָּא אִם
34 כֵּן הָיָה חוּפָה רַב הַכֶּלִי אוֹ רַב הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

אינו חוצץ...

עיקוב החציצה הוא תנאי צדדי בטבילה ולא פגם במהותה ולכן אם דבר חופה רק את מיעוטו או אפילו את רובו ואינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה מן התורה. אבל העיקוב ב"טובל ושרץ בידו" הוא פגם במהות הטבילה כי עניינו של שרץ הוא היפך הטהרה.

וראיה לדבר שמהתורה אם טבל כולו חוץ מראש אצבע קטנה הרי הוא בטומאתו אבל אם טבל בחציצה שאינו מקפיד עליה בכל זאת נקרא טובל כולו ומכאן שהוא תנאי צדדי.

(על פי לקו"ש ח"ל"ח ע' 19 ה' 19)

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר החוצץ...

שני דינים בטבילה וכל אחד בעל גדר שונה; הדין שצריך לטבול כל גופו במקוה הוא דין במעשה הטבילה של האדם שאפילו אם השאיר ראש אבר קטן בחוץ אין כאן מעשה טבילה (מן התורה), והדין שלא תהיה חציצה בינו ובין המים אינו חיסרון במעשה הטבילה אלא עניין צדדי - דבר החוצץ שבתנאים מסוימים אינו מעכב כי אין כאן פגם במעשה הטבילה.

בכך יובן מדוע בחר האדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק ה') לתאר את הקשר שבין ישראל לקב"ה (על פי הפסוק כי חלק ה' עמו כו') במילים: "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך", כי הוא חידוש לגבי מה שביאר (בחלק א' פרק מ"ח) ש"הארץ הלזו הגשמית...מלא כל הארץ כבודו" היינו אור-אין-סוף ברוך-הוא כמו שנאמר "את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'" כי שני הדינים בטבילה הם בדוגמת שני האופנים המתוארים בפרק מ"ח ובאגרת התשובה..

צריכה כוונה לתרומה ולקודש (למעלה ה"ח), ואם יגע הטובל הזה בתרומה וקדשים, יאמרו הרואים שטבילה אינה צריכה כוונה ויבואו לידי מכשול. [במסכת כלה רבתי פ"י, אמרו: "והטובל שני פעמים הרי זה מגונה, דילמא דייב על אינשי ולא חזי ליה" פירוש שמא יתזו מים על אנשים העומדים שם בין טבילה לטבילה והוא לא יראה אותם (לפני טבילה ראשונה הוא מסתכל ורואה). ושם אמרו שקופץ לתוך האמבטי "הוא דרך המיתה" (סכנה יש בדבר) ומובן שהוא הדבר בקופץ לתוך המקוה. וגדולה הפליאה שהריב"ש לא הביא ברייתא זו].

1 . בית הסתרים⁴⁹ ובית הקמטים אינן צריכין שכיבואו
2 בהן המים; ושנאמר: וידינו לא שטף במים - איברים
3 הנראים בלבד⁵⁰. ואף על פי כן צריכין להיות
4 ראויין⁵¹ שכיבואו בהן המים ולא יהיה דבר חוצץ⁵².
5 לפיכך אמרו חכמים⁵³: לעולם ילמד אדם בתוך
6 ביתו, שתהיה אשה מדיחה בין קמטיה במים ואחר
7 כף תטבל. והאשה טובלת פדרף גדילתה⁵⁴, פאורגת
8 וקמניקה את בנה.

(49 המקומות בגוף שאינם מגולים כשהאדם נמצא במצב טבעי. (50 ב'תורת כהנים' פרשת מצורע, פ"ד ה"ה דרשו: "מה ידינו בנראה אף כל בנראה, פרט לבית הסתרים". (51 קידושין כה, א. (52 בין אותם המקומות לבין המים אם יגיעו לשם. בפרק הבא יבואר מה הם הדברים החוצצים (ראה הלכה יב). (53 מימרא של רבא, נדה סו, ב. (54 כדרך עמידתה הטבעית בשעה שהיא אורגת או מיניקה את בנה, שהיא מתכופפת קצת (שם פז, א).

9 יא. אשה⁵⁵ אינה טובלת בנמל⁵⁶, מפני שמתבטשת
10 מבני העיר⁵⁷ ואינה טובלת בהגן⁵⁸. ואם הקיף לה
11 מפץ וכיוצא בו פדי להצניעה⁵⁹ - טובלת בנמל. ולא
12 תטבל על גבי פלי חרס⁶⁰ או סל וכיוצא בהן, מפני
13 שמתפחדת ולא תעלה לה טבילה.

(55 שם. (56 מקום שהספינות עוגנות. (57 הבאים שמה להגל עסקיהם. (58 כך פירש רבינו חננאל (ראה 'תוספות' שם טו, ב ד"ה אשה), אולם רש"י מפרש מפני הטיט המצוי שם, והוא נדבק על רגליה - וחוצץ. והוא יפרש שאביו של שמואל הניח מפצים על קרקע הנהר לעמוד עליהם. (59 שלא יראוה המסתובבים בנמל. רבינו מפרש כך מה שאמרו שם: אבוא דשמואל עביד לבנתיה (עשה לבנותיו) . . . ומפצי ביומי תשרי. וכן פירש ב'ערוך'. (60 שם.

14 יב. אחד האדם או הכלים⁶¹ לא יהיה דבר חוצץ
15 בינם ובין המים. ואם היה דבר חוצץ בינם ובין
16 המים, כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר
17 האדם או על גוף הפלי - הרי זה טמא פשהיה, ולא
18 עלתה להן טבילה. דבר תורה⁶²: אם היה דבר
19 החוצץ חופה את רב האדם או רב הפלי - לא עלתה
20 להן טבילה. והוא⁶³ שיקפיד עליו ורוצה להעבירו;
21 אבל אם אינו מקפיד עליו ולא שם אותו על לב בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 **ב. הַדְּבֵשׁ וְהַדִּיּוֹ וְהַחֶלֶב וְהַדָּם, וְשָׂרֵף הַתּוֹת¹¹**
 11 **וְהַתְּאֵנָה וְהַשְּׂקֵמָה¹² וְהַחֶרֶב - יִבְשִׁין חוּצָיִן¹³, לַחֲיִין**
 12 **אֵינָן חוּצָיִן¹⁴. וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׂרָפִין - בֵּין לַחֲיִין בֵּין**
 13 **יִבְשִׁין חוּצָיִן¹⁵. וְדָם שְׂנֹסְרֵף¹⁶ בְּפֶשֶׁר, אֶפְלוֹ לֹח -**
 14 **חוּצָיִן¹⁷. הָאֵיבָר וְהַפֶּשֶׁר הַמְדֻלְדָּלִים¹⁸ - חוּצָיִן¹⁹.**

11 שרף הנוסף מעץ התות. 12 דקל. 13 מפני שאינם נימוחים במים. 14 אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. 15 בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב). 16 שנדבק יפה וקשה להעבירו. 17 מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני השיעורים דומים]. 18 שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. 19 אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

15 **ג. בֵּית הַסֹּתְרִים בְּאֵשׁה - חוּצָיִן עַד שְׂתַדִּיחַ תְּחִלָּה²⁰,**
 16 **שֶׁהֲזַעָה שָׁם תְּמִיד וְהָאֵבָק מִתְקַבֵּץ וְחוּצָיִן. בְּמָה**
 17 **דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּנִשְׂוָאָה²¹; אֲבָל בְּפִנּוּיָה, הוֹאִיל**
 18 **וְאֵינָה מְקַפְּדָת - אֵינֹו חוּצָיִן²².**

20 אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. 21 שמקפידה כדי שלא תתגנה על בעלה. 22 אפילו אם יש שם לכלוך (תוספתא שם הלכה ד).

19 **ד. הָאֵגֶר²³ שְׁעָל גְּבִי הַמִּפְּה, וְהַקְּשָׁקְשִׁין שְׁעָל גְּבִי**
 20 **הַשְּׂבָר²⁴, וְהַשִּׁירִים²⁵ וְהַנְּזָמִים²⁶ וְהַקְּטָלִיּוֹת²⁷**
 21 **וְהַטְּבָעוֹת: בְּזֶמֶן שֶׁהֵן חֲזָקִים²⁸ וְדְבֻקִים בְּפֶשֶׁר -**
 22 **חוּצָיִם; רְפִים²⁹ - אֵינָם חוּצָיִן.**

23 תחבושת. 24 החובש קושר קשקשי מתכת על השבר אחרי שקירב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. 25 שרשראות לקישוט. 26 נומי האף. 27 מחרוזות של גרגירי זהב שהנשים עונדות סביב צוואריהן. 28 מהודקים בחזקה. 29 אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

23 **ה. חוּטֵי צֶמֶר וְחוּטֵי פֶשֶׁתִין וְהַרְצוּעוֹת שְׂקוּשְׂרוֹת**
 24 **הַנְּשִׂים בְּרֵאשִׁיהֶן לְנוֹי - חוּצָיִן, מִפְּנֵי שְׂמִבְדִּילִין**
 25 **בֵּין הַגּוֹף וּבֵין הַמַּיִם. אֲבָל חוּטֵי שְׂעָר - אֵינן חוּצָיִן,**
 26 **מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בָּאִין בֵּהֶן אֶף עַל פִּי שְׂאִינָן רְפִין.**

27 **ו. חוּטֵין שְׂבִצְנָא³⁰ - אֵינָן חוּצָיִן, אֶפְלוֹ שֶׁל**
 28 **פֶּשֶׁתִין³¹, לְפִי שְׂאִין אִשָּׁה חוֹנֶקת עֲצָמָה בֵּהֶן³². אֲבָל**
 29 **חֲבָקִים³³ שְׂבִצְנָא, פְּגוֹן קְטָלִיּוֹת וְעֻנְקִים - חוּצָיִן,**
 30 **לְפִי שֶׁהָאִשָּׁה חוֹנֶקת עֲצָמָה בֵּהֶן כְּדֵי שְׂתַרְאָה בְּעֵלַת**
 31 **פֶּשֶׁר.**

30 שהאשה קושרת בצווארה. 31 שאפילו רבי יהודה מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. 32 אין הנשים מהדקות אותם יותר מדאי. 33 תכשיטים של מתכת שחובקים את הצוואר.

בפרק מ"ח מדבר על כך שהקב"ה נמצא בכל מקום בשווה אצל כל הנבראים כי הוא מצד גדולתו של הקב"ה שאין לו סוף והוא בדוגמת הטבילה המקיפה את כל האדם בשווה. אבל באגרת התשובה מדבר על דבר מעלתם של ישראל מצד עצמם שהם "חלק הוי' עמו" ו"חלק משם הוי' ב"ה" והיה מקום לחשוב שאי אפשר שהוי' עצמו "יגיע" אל נשמת ישראל כפי שירדה "ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות" והתלבשה בגוף הגשמי עד שיש לה שייכות לגשמיות. לכך בחר אדמו"ר הזקן במילים "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ כו" כי נשמות ישראל בטלים לקב"ה משום שהם חלק אלוה ממעל מצד מעלת עצמם ולכן אין בין ישראל לקב"ה גם לא דבר החוצץ כי גם הציור הגשמי שבו התלבשה הנשמה אינו חוצץ בין ישראל לקב"ה.

(על פי לקו"ש ח"ט ט' ע' 75)

61 לקמן בפ"ב נימנו הדברים החוצצים באדם, ובפ"ג - החוצצים בכלים. 62 מכאן ועד סוף הפרק, היא מימרא של רבי יצחק, עירובין ד, ב. 63 וזה נאמר (בתנאי). 64 מגזירת חכמים.

יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנִי

1 יבאר דברים החוצצים באדם ושאינם חוצצים. ותקנת עזרא שתהיה אשה חופפת את שער. אשה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה או שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ.

1 **א. אֵלוֹ חוּצָיִן² בְּאָדָם: לְפָלֶף³ שְׁחוּץ לְעֵין,**
 2 **וְגִלְד⁴ שְׁחוּץ לְמִפְּה, וְהַדָּם יִבֵּשׁ שְׁעָל גְּבִי הַמִּפְּה,**
 3 **וְהַרְטִיָּה שְׁעָלֶיהָ, וְגִלְדֵי צוּאָה⁵ שְׁעָל פֶּשֶׁרוֹ, וּבִצָּק**
 4 **אוֹ טִיט שְׂתַחַת הַצַּפְרָן, וְהַמְלֻמּוּלִין⁶ שְׁעָל הַגּוֹף,**
 5 **וְטִיט הַיָּוִן⁷, וְטִיט הַיּוֹצְרִים⁸, וְטִיט שֶׁל דְּרָכִים**
 6 **הַנִּמְצָא שָׁם תְּמִיד אֶפְלוֹ בַּיְמֹת הַחֲמָה⁹ - כָּל אֵלוֹ**
 7 **חוּצָיִן. וְשָׂאֵר כָּל הַטִּיט: כְּשֶׁהוּא לֹח - אֵינֹו**
 8 **חוּצָיִן, שְׂהָרֵי נְמֻחָה בְּמַיִם¹⁰; וּכְשֶׁהוּא יִבֵּשׁ -**
 9 **חוּצָיִן.**

2 מקוואות פרק ט. 3 ליחה שהעין פולטת והיא נדבקת בעור שמחוץ לעין. [רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם לח חוצץ]. 4 ליחה שנפלטת מן המכה והגלידה על שפתה. 5 צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. 6 כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שיעריהם שנדבקו בידי, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". 7 במשנה מפורש: זה טיט הבורות. 8 עושי כלי חרס. 9 טיט זה נתייבש יפה יפה ואינו נמחה במים. 10 במי המקווה והם מגיעים לעור.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום חמישי ח' תמוז - ספר טהרה - הלכות מקואות קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

25 יב. המפְּשֵׁלֶת בְּנֵה לְאַחֲרָה⁴⁷ וְטָבְלָה - לֹא עֲלֵתָה
26 לָהּ טָבִילָה; שְׁמָא הָיָה טֵיט בְּרִגְלֵי הַתִּינוּק אוֹ בְּיָדָיו
27 וְנִדְבַק בָּאִמּוֹ בְּשַׁעַת טָבִילָה וְחָצֵץ, וְאַחַר שֶׁעֲלֵתָה
28 נִפְלָא⁴⁸.

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה.
(48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך לטבילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

29 יג. נִדְהָ שְׁנֵתְנָה שְׁעָרָה בְּפִיָּה אוֹ שְׁקַפְּצָה⁴⁹ יָדָה אוֹ
30 שְׁקַרְצָה⁵⁰ בְּשַׁפְּתוֹתֶיהָ אוֹ שְׁנַמְצָא עֵצִים בֵּין שְׁנֵיהֶם⁵¹ -
31 כְּאִלוֹ לֹא טָבְלָה. וְכֵן שְׂאָר כָּל הַטְּמָאִים. נִתְנָה מְעוֹת
32 בְּפִיָּה וְיָרְדָה וְטָבְלָה - טְהוֹרָה מִטְּמֵאֵת הַנְּדָה⁵², וְהָרִי
33 הִיא טְמֵאָה עַל גַּב רִקְחָה⁵³, וְנִמְצָאֵת רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה⁵⁴
34 כְּמִי שֶׁנִּגְעַע בְּרַק הַנְּדָה. וְכֵן הָדִין בְּבֵב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחוזק.
(51) נידה סו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת.
(52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני הפירושים כתבם הר"ש שם). (54) ומטמאה אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים.

35 יד. וְאִלוֹ שְׂאִין חוֹצְצִין בְּאֲדָם: קִלְקִלִי הָרֵאשׁ וּבֵית
36 הַשְּׁחִי וּבֵית הַסְּתָרִים שְׂבָאִישׁ, וְלִפְלוֹף שְׂבָעִין, וְגִלְד
37 שְׁהַעֲלֵתָה הַמִּפְּהָ, וְלִכְלוּכֵי צֹאֵה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ, וְצֹאֵה
38 שְׁתַּחַת הַצְּפָרָן⁵⁵, וְצַפְרָן הַמְּדַלְדֵּלֶת, וּכְשׁוֹת הַקֶּטָן,
39 וְהוּא הַשְּׁעָר הַדָּק שְׁעַל בְּשָׂרוֹ - כָּל אֵלוֹ אֵינָן חוֹצְצִין.

(55) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

40 טו. שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אוֹ יָתֵר שְׁהִיוּ קְשׁוּרִין כְּאַחַת קְשָׁר
41 אֶחָד - אֵינָן חוֹצְצִין, כְּמִפְּנֵי שְׁהֵמִים בְּאֵין בְּהֵן.
42 וְשְׁעָרָה אַחַת שְׁנִקְשְׂרָה - חוֹצְצָת. וְהוּא שְׁיֵהִיָּה
43 מִקְפִּיד עָלֶיהָ; אֲבָל אִם אֵינוֹ מִקְפִּיד עָלֶיהָ - עֲלֵתָה
44 לוֹ טָבִילָה, עַד שְׁיֵהִיָּה רַב שְׁעָרוֹ⁵⁶ קְשׁוּר נִימָא נִימָא
45 בְּפִנֵּי עֲצָמָה. כְּזֶה הוֹרֵו הַגְּאוּנִים. וְיִרְאָה לִי, שֶׁשְּׁעָרוֹ
46 שָׁל אָדָם כְּגוֹפוֹ הוּא חָשׁוּב לְעִנְיָן טָבִילָה, וְאֵינוֹ
47 כְּגוֹף בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ כְּדִי שְׁנֵאמַר רַב הַשְּׁעָר⁵⁷, אֲלֵא אָף
48 עַל פִּי שְׁכָל שְׁעָר רֵאשׁוֹ קְשׁוּר נִימָא נִימָא, אִם אֵינוֹ
49 מִקְפִּיד עָלָיו - עֲלֵתָה לוֹ טָבִילָה; אֲלֵא אִם כֵּן נִצְטַרְחָה
50 לְחוֹצֵץ אַחַר עַל גּוֹפוֹ⁵⁸ וְנִמְצָא הַכֹּל רַב גּוֹפוֹ, כְּמוֹ
51 שְׂבָאֲרָנִי. וְאַחַד הַנְּדָה וְאַחַד שְׂאָר הַטְּמָאִין שְׁיֵישׁ
52 בְּרֵאשׁוֹן שְׁעָר.

1 ז. שְׁעָר שְׁעַל הַלֵּב שְׁנִתְקַשְׂר וְנִעְשָׂה קִלְקִלִי³⁴, וְכֵן
2 קִלְקִלִי הַזֶּקֶן - חוֹצְצִין.

(34) סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד, ותתפרש המלה "הזקן" כפשוטה - זקן האיש.

3 ח. חֵץ הַתְּחוּב בְּאֲדָם: בְּזִמְן שֶׁהוּא נִרְאָה³⁵ - חוֹצְצִין³⁶,
4 וּבְזִמְן שֶׁאֵינוֹ נִרְאָה³⁷ - טוֹבֵל³⁸ וְאוֹכֵל בְּתַרוּמָתוֹ
5 לְעֵרֵב³⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵץ טְמֵא. וְכֵן מִי שֶׁבִּלַע
6 טַבַּעַת טְמֵאָה וְטָבַל - הָרִי זֶה טְהוֹר; וְאִם הִקְיָאָה
7 אַחַר שֶׁטָּבַל - נְטֵמָא בְּמַגְעָה⁴⁰. שְׂכָבָר בְּאֲרָנֵי, שְׂכָל
8 הַבְּלוּעִים בְּגוֹף הַחַי לֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מְתַטְמְאִין.
9 נִכְנְסוּ צְרוּרוֹת וְקִיסְמִין בְּסִדְקֵי רִגְלָיו מְלַמְטָה -
10 חוֹצְצִין⁴¹.

(35) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (36) מפני שנדבק קצת בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (37) שאינו מגולה. (38) והחץ אינו חוצץ. (39) ככל חיבי טבילות שטבלו אסורים בתרומה עד אחר הערב שמש. (40) בשעת ההקאה. (41) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים." ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו מפני שכבר נפסקה הלכה, שבית הסתרים אינו צריך ביאת מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

11 ט. אִסְפְּלָנִית, מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה⁴² שְׁעַל בֵּית הַסְּתָרִים
12 - חוֹצְצִין; אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף שְׁיַכְנְסוּ בְּהֵן
13 הַמַּיִם, צָרִיכִין שְׁיֵהִיו רְאוּיִין וְלֹא יֵהָא בְּהֵן דְּבָר
14 חוֹצֵץ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנִי. הֵיתָה בּוֹ שְׁעָרָה אַחַת אוֹ
15 שְׁתַּיִם⁴³ חוּץ לְמִפְּהָ וְרֵאשָׁה מְדַבֵּק לְמִפְּהָ, אוֹ שְׁהִיו
16 שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת רֵאשָׁם מְדַבֵּק בְּטֵיט אוֹ בְּצוּאָה, אוֹ
17 שְׁהִיו שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת בְּרִיסֵי עֵינָיו מְלַמְטָה וְיִקְבֵּן
18 וְהוֹצִיאָן בְּרִיסֵי עֵינָיו מְלַמְעָלָה - הָרִי אֵלוֹ חוֹצְצִין.

(42) מיני רטיות שונים שמשמים על גבי מכה. (43) מפני ששתי שערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת (ראה הלכה ט), משמיענו רבינו שבנדבקו למכה - גם שתיים חוצצות.

19 י. לֹא יִטָּבַל אָדָם בְּעֵפֶר שְׁעַל רִגְלָיו⁴⁴. וְאִם טָבַל -
20 אֵינוֹ חוֹצֵץ.

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

21 יא. הָאוֹחֵז בְּאֲדָם וּבְכֵלִים וְהַטָּבִילָן - הָרִי הֵן
22 בְּטְמֵאָתוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׂרָפָה יְדִיו⁴⁵ עַד שְׂבָאוּ בְּהֵן
23 הַמַּיִם, גְּזָרָה שְׁמָא לֹא יִרְפָּה. וְאִם הָרִיחַ יָדָיו בְּמַיִם
24 - עֲלֵתָה לָהֶן טָבִילָה⁴⁶.

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה"

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא כחלק מן הבשר (רש"י). (70) פירוש, שחוץ למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששנינו במקואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). (71) למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפלוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירשו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש. (72) לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירושי הרא"ש והטור].

22 **כא. כחל"ג⁷³ שבעין - אינו חוצץ; שעל גב העין -**
23 **חוצץ. ואם היו עיניה פוחות⁷⁴ - אף על גבי העין**
24 **אינו חוצץ⁷⁵.**

(73) צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם). (74) עוצמת ופוחתת תדיר. (75) מפני שתנועת העפעפים מורידה את הכוחל ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם).

25 **כב. פתחה עיניה ביותר או עצמתן ביותר - לא**
26 **עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין**
27 **טהרות⁷⁶; אבל להתיירה לבעלה - הרי זו מתרת. אף**
28 **על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט יטון,**
29 **או שהיה על גב עינה פחל, ובין פתחה עיניה או**
30 **עצמתן - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁷. שכל הדברים**
31 **האלו וכיוצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן,**
32 **ולענין טהרות גזרו, לענין ביאה לא גזרו⁷⁸. וכל**
33 **החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר הטמאין לענין**
34 **טהרות, וחוצץ בגר בשעת טבילה⁷⁹.**

(76) שאם נגעה בטהרות נטמאו. (77) רבינו חזון ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווהו במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. (78) הרי"ף גורס בנידה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לענין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. (79) כשהוא טובל לגירותו. גוי המתגיר צריך מילה וטבילה.

35 **כג. מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אף על**
36 **פי שנתעסק באתו המין⁸⁰ כל היום כלו - הרי הוא**
37 **בטמאתו, עד שיאמר: יודע אני בודאי שלא היה זה**
38 **עלי קדם הטבילה. הואיל והחזק טמא⁸¹ - העמד**
39 **טמא על טמאתו עד שתדע בודאי שטהרה⁸².**

(80) שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. (81) לפני הטבילה. (82) וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

(56) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין חציצה בפחות מרוב. (57) אין אנו אומרים שרוב השיער מספיק כדי לדונו כרובו שאינו מקפיד. (58) כאן משמינו רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

1 **טז. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁹ את**
2 **שערה ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה להחף בליה**
3 **ולטבל מיד תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת**
4 **הדחק⁶⁰ או מפני החלי חופפת אפלו בערב שפת**
5 **וטובלת למוצאי שבת⁶¹.**

(59) סורקת, כדי להפריד את השערות. (60) כגון שלא תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. (61) שהרי אי אפשר לה לחוף בשבת [והוא הדין לחוף ביום ראשון בערב ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה)].

6 **יז. טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם**
7 **באותו היום שחפפה טבילה - אינה צריכה להחף פעם**
8 **שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד; ואם לאו -**
9 **צריכה להחף פעם שניה⁶² ולטבל.**

(62) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא ישנו עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

10 **יח. לא תחף אשה בנתר⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את**
11 **השער; ולא באהלה⁶⁵, מפני שמסריף⁶⁶ את השער;**
12 **אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה, מפני שהחמין**
13 **משירין⁶⁷ את השער ומסלילין אותו; אבל הצונגין**
14 **מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר.**

(63) רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. (64) מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. (65) בערוך פירש: אלון. (בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"). (66) מסכך. (67) בגמרות שבידינו כתוב: "דקרירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הלכלוך.

15 **יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבילה⁶⁸ - לא עלתה**
16 **לה טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.**

(68) בלי רחיצת ידיים.

17 **כ. שרטה בבשרה והוציא דם וטבילה: בתוך שלשה**
18 **ימים - אין מקום השריטות חוצץ⁶⁹; לאחר שלשה**
19 **ימים - חוצץ, מפני שהדם נקפה שם כגלד שעל**
20 **גבי המפה⁷⁰. וכן לפלוף שבעין⁷¹, אם היה יבש,**
21 **והוא שהתחיל להוריק⁷² - חוצץ בנדה.**

(69) השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עודנו רך

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1 יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים
2 בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך
3 כלים טהורים.

1 א. וְאֵלוֹ חוּצְצִין² בְּכָלִים: הַזֶּפֶת וְהַחֶמֶר וְכִיּוּצָא
2 בְּהֵן. הַזֶּפֶת שֶׁבְּכּוֹס וְשֶׁבְּצִלוּחִית³ - מֵתוֹכָן חוּצְצִין,⁴
3 מֵאַחֲרֵיהֶן⁵ אֵינָן חוּצְצִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
4 מִבֵּית הָאֶמֶן; אֲבָל מִבְּעַל הַבַּיִת - בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין
5 מֵאַחֲרֵיהֶן חוּצְצִין.⁷ הַזֶּפֶת שֶׁבְּתַמְחוּי⁸ וְשֶׁבְּקֶרֶה,
6 בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מִבְּעַל הַבַּיִת בֵּין מִבֵּית
7 הָאֶמֶן - חוּצְצִין⁹.

2 מקוואות פ"ט מ"ה. 3 תוספתא שם פ"ז ה"ב.
4 זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם
5 מקפיד עליו. 6 אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב,
7 שבחציצה קובעת ההקפדה. 8 המשתמש בופת ואינו
9 מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. 7 בעל הבית
8 מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. 8 קערה גדולה.
9 בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחוץ
נמס ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

8 ב. הַמֵּר וְהַקּוּמוֹס¹⁰, בֵּין בְּכּוֹס בֵּין בְּצִלוּחִית בֵּין
9 בְּתַמְחוּי וְקֶרֶה, בֵּין מִבְּעַל הַבַּיִת בֵּין מִבֵּית הָאֶמֶן,
10 בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן - חוּצְצִין.¹¹ הִיָּה זֶפֶת אוֹ
11 חֶמֶר¹² וְכִיּוּצָא בְּהֵן עַל הַטְּבֵּלָא¹³ וְעַל הַשְּׁלֶחָן וְעַל
12 הַדְּרֻגָּשׁ¹⁴: אִם הָיוּ נְקִיִּים - חוּצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְפִּיד
13 עֲלֵיהֶן; וְעַל הַבְּלוֹסִין¹⁵ - אֵינָן חוּצְצִין, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ
14 מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן.

10 תוספתא מקוואות פ"ז ה"ב [במשנה מקוואות פ"ט ה,
כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את
המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם
לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין
להם טהרה במקוואה]. בספר עבודה, הלכות כלי המקדש
פרק א הלכה ג, כותב רבינו: "המור הוא הדם הצרור בחיה
שבהודו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה
אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו
פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור,
ונותנים אותו לתוך הדיו (רבינו בפירושו למשנה שבת קד,
ב). 11 על מור וקומוס מקפידים גם האומנים.
12 משנה שם. 13 לוח שאוכלים עליו. 14 רבינו
במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול.
אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה,
וכן פירש רבינו שם. 15 מלוכלכים (ראה שבת עו, ב
"עיסה בלוסה" פירוש לא נקיה).

15 ג. הָיוּ עַל מִטּוֹת¹⁶ בְּעַל הַבַּיִת - חוּצְצִין; עַל מִטּוֹת
16 שֶׁל עֲנִי - אֵינָן חוּצְצִין.¹⁷ עַל אֶפֶס בְּעַל הַבַּיִת -
17 חוּצְצִין; וְעַל זִקְקִין¹⁸ - אֵינּוֹ חוּצְצִין. עַל הַמְּרַדְעֵת¹⁹
18 מְשֻׁנֵי צִדְדִין²⁰ - חוּצְצִין.²¹

16 שם. 17 אין דרכם להקפיד כל-כך על הניקיון.

18 נודות של עור, שמניחים על החמור. 19 כר שנותנים
על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא
נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן
בגמרא שבת קיד, א.]. 20 אם הרבב הוא מעבר לעבר.
21 שבת שם.

ד. הָיוּ זֶפֶת אוֹ חֶמֶר²² וְכִיּוּצָא בְּהֵן עַל בְּגָדֵי תְּלִמִּידֵי
22 חֲכָמִים²³, אֶפְלוּ מִצַּד אֶחָד - חוּצְצִין,²⁴ מִפְּנֵי
23 שֶׁמִּקְפִּידִין עַל מְלַבּוּשָׁן לְהִיּוֹת נְקִי. עַל בְּגָדֵי עַמִּי
24 הָאֶרֶץ: מְשֻׁנֵי צִדְדִין - חוּצְצִין, מִצַּד אֶחָד - אֵינּוֹ
25 חוּצְצִין.

22 שם משנה ו. 23 במשנה: "של בנאים", ובגמרא שבת
שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבנינו של
עולם. 24 מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד
שמלבושיהם יהיו נקיים.

ה. הָיוּ עַל הַמְּטַפְּחוֹת²⁵ שֶׁל זֶפֶתִים²⁶ וְשֶׁל יוּצְרִים²⁷
25 וְשֶׁל מְפַסְלֵי אֵילָנוֹת²⁸ - אֵינָן חוּצְצִין.²⁹

25 שם משנה ז. 26 מוכרי זפת. 27 עושי כלי חרס.
28 כורתים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן.
29 מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.

ו. טַבַּח³⁰ שֶׁהָיָה דָם עַל בְּגָדָיו - אֵינּוֹ חוּצְצִין, מִפְּנֵי
27 שְׂאִינוֹ מִקְפִּיד.

30 זבחים צח, ב.

ז. מוֹכְרֵי³¹ רֶבֶב³² שֶׁהָיָה רֶבֶב עַל בְּגָדוֹ - אֵינּוֹ חוּצְצִין.
28 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הִיָּה הַטַּבַּח מוֹכֵר רֶבֶב וְהָיָה עַל
29 בְּגָדוֹ דָם וְרֶבֶב - הָרִי זֶה סִפֵּק אִם חוּצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
30 שְׁנַיִם וּמִקְפִּיד, אוֹ אֵינּוֹ חוּצְצִין, שֶׁהָרִי מְלַאכְתּוֹ הִיא
31 וְאֵינּוֹ מִקְפִּיד.³³

31 שם. 32 כל דבר הניתך ונבלע בבגד, נקרא רבב
(רש"י שם). 33 שם בעיא שלא נפשטה [לא נתבאר לי
למה כתב רבינו כאן שהוא ספק, הרי דרכו לפסוק לקולא
כל בעיא בענין דרבנן שלא נפשטה? ואולי מפני שיש כאן
חזקת טומאה].

ח. הִיָּה הַזֶּפֶת³⁴ אוֹ הַחֶמֶר וְכִיּוּצָא בְּהֵן עַל הַסַּנְדֵּל
33 מֵתוֹכּוֹ - מְלַמְעֵלָה חוּצְצִין,³⁵ מְלַמְטָה אֵינּוֹ חוּצְצִין.³⁶
34 עַל הַסַּפְסָל - מְלַמְעֵלָה אוֹ מִן הַצִּדְדִין חוּצְצִין,³⁷
35 מְלַמְטָה³⁸ אֵינּוֹ חוּצְצִין.

34 תוספתא מקוואות פרק ז הלכה ב. 35 האדם מקפיד
שלא יתלכלך השטח העליון של רגלו. 36 אינו מקפיד
על לכלוך השטח התחתון של רגלו, שאינו נראה.
37 מקפיד, כדי שלא יתלכלכו בגדי היושב עליו.
38 השטח שכלפי האדמה.

ט. לְכֻלּוֹכֵי³⁹ צוּאָה שֶׁבְּכֶסֶף וְשֶׁבְּתַדְרָה הַמְּכַבְּשִׁין⁴⁰,
37 בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מְלַמְטָה בֵּין מִן
38 הַצִּדְדִין - אֵינָן חוּצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים מַעֲבִירִין
39 אוֹתָן. אֲבָל לְכֻלּוֹכֵי שְׁמָרִים שֶׁבְּכּוֹס וְשֶׁבְּצִלוּחִית,
40

1 וְהַמִּוֶּךְ שֶׁבַשְׂרִיר⁴¹ וְשִׁבְזוּג⁴², וְהַטִּיט וְהַבָּצֵק שֶׁעַל יַד
2 הַקֶּרֶם וְשֶׁעַל יַד הַמְּגֵרָפָה [אֵינָן חוֹצְצִין; הַגְּלִידוֹ⁴³]
3 - חוֹצְצִין⁴⁴.

15 טָבֵל, מִפְּנֵי שְׁאֵין הַמַּיִם נִכְנָסִין בְּכֻלָּו⁵². הִיָּה בּוֹ
16 מְקוּם שְׁאֵין הַמַּיִם נִכְנָסִין בּוֹ⁵³ עַד שְׁיִטְּנוּ עַל צִדּוֹ -
17 לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה עַד שְׁיִטְּנוּ עַל צִדּוֹ.

18 י.ג. כָּלִי⁵⁴ שֶׁהוּא צָר מִכָּאן וּמִכָּאן וְרָחֵב בְּאֶמְצָעוֹ⁵⁵ -
19 אֵינוֹ טְהוֹר עַד שְׁיִטְּנוּ עַל צִדּוֹ.

54 ש.ם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.

20 יד. צְלוּחִית⁵⁶ שְׁפִיָּה שׁוֹקְעָה⁵⁷ - אֵינָה טְהוֹרָה עַד
21 שְׁיִטְּנָה עַל צִדָּהּ⁵⁸.

56 ש.ם. (57) בדומה לדירות שמשמשות בהן תלמידי
בתי ספר, ודיותה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך.
(58) במשניות שלפנינו: "עד שינקבנה". ולפי אותה גירסא,
אין הבדל בין צלוחית לקלמרין שבבבא הבאה. ונראה
בדעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך
כמו פי דיותה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.

22 טו. קְלַמְרִין⁵⁹ אֵינָה טְהוֹרָה עַד שְׁיִקְבְּנָה מְצַדָּהּ⁶⁰,
23 כְּדֵי שְׁיִפְנֶסוּ הַמַּיִם לְעַקְמוּמֵיּוֹת שָׁפָה.

59 דיותה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח
שבין הכפיפה ובין דפנות הקלמרין, מפני שאין מוצא
לאוויר הנמצא באותו שטח. (60) ויטבילנה כשהנבק
למעלה.

24 טז. בְּהֵמָה⁶¹ שֶׁהִיא הַשִּׁירִי⁶² שֶׁעֲלִיָּה רְפוּיָה⁶³ וְנִטְמָא -
25 מִטְּבִילִין אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ⁶⁴.

61 משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על
צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר,
והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

26 יז. לֹא יִטְבִּיל⁶⁵ אָדָם אֶת הַקְּמָקוֹם בְּפִחְמִין שְׁבוּיָה⁶⁶,
27 אֲלֵא אִם בֵּן שְׁפִשְׁףָה⁶⁷.

65 שם פרק ט משנה ב. (66) כשיש בו פחמים.
(67) הכניס ידו לתוך הקומקום, ולקח את הפחמים ואחז
אותם בידו. [כך פירש רבינו במשנה. ומפרשים אחרים
פירשו, שהכוונה לפיה שעלה על הקומקום, וצריך לשפשף
ולחסירו].

28 יח. כָּלִי⁶⁸ שֶׁהוּא מְלֵא מִשְׁקִין⁶⁹ וְהִטְבִּילוֹ - פְּאֵלוֹ לֹא
29 טָבֵל⁷⁰. הִיָּה מְלֵא מַיִם וְהִטְבִּילוֹ - הֲרִי הַמַּיִם⁷¹ וְהַכָּלִי
30 טְהוֹרִין כְּאֶחָד⁷², מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם יֵשׁ לָהֶן טְהוֹרָה
31 בְּמִקְוָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּטָמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין⁷³. הִיָּה
32 הַכָּלִי מְלֵא מִי רְגָלִים - רוֹאֵין אוֹתוֹ פְּאֵלוֹ הוּא מַיִם⁷⁴.
33 הִיָּה בּוֹ מִי חֲטָאָת⁷⁵: אִם הִיָּה רֵב הַכָּלִי פְּנוּיָה⁷⁶ כְּדֵי

39 ש.ם. (40) בתוספתא הגירסא "והמכושבין", ומפרש
ב'מנחת ביכורים': לחלוח שחור שנתייבש (הגר"א גורס
"המכושבין", ואיני יודע לפרש). (41) שיר הוא תכשיט
חלול, ורגילים למלאותו מוך. (42) פעמון. נתנים בתוכו
מוך, כדי שלא יקשקש. (43) נתייבשו. נראה שזה נמשך
לטיט ובצק בלבד, אבל לא ללכלוכי שמרים, שהרי הפסיק
באמצע וכתב דין מוך שבשיר ושבזוג שלא שייך בהם
הגלדה ונבכלל קשה להבין, מה ענין מוך בשיר וזוג לכאן,
הרי בידינו לכלוכים אנו עוסקים? ואולי הכוונה למוך
שנתלכלך. (זה דוחק). (44) מלשון "אבל" שבתחילת בבא
זו, יש ללמוד שלכלוכי צואה בכסא וקתדרה, אפילו הגלילו
אינם חוצצים, מפני שהמים מעבירים גם את היבשים.
[למעלה בפ"ב ה"א מחלק רבינו בין מיני טיט שונים, וכאן
לא חילק. ונראה שיש לחלק בין טיט שעל עור ושעל כלים].

4 י. דְּבַר בְּרוּר הוּא, שֶׁכָּל מְקוּם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּזַפְתּוֹ וּבְחִמְרוֹ
5 וְכִיּוּצָא בְּהֵן שְׁאֵינָן חוֹצְצִין בְּכָלִים - מִפְּנֵי שְׁאֵינּוֹ
6 מְקַפֵּיד הוּא. לְפִיכָּךְ, אִם הִיָּה רֵב הַכָּלִי חִפְּוֵי בְּזַפְתּוֹ
7 אוּ בְּחִמְרוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, כְּמוֹ
8 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵, אֶף עַל פִּי שְׁאֵינּוֹ מְקַפֵּיד. אֵין⁴⁶ בְּדָבָר זֶה
9 הַפֶּרֶשׁ בְּכָלִי מִן הַכָּלִים, אֲלֵא כָּל הַכָּלִים שְׁוִין בְּדָבָר
10 זֶה.

45 למעלה בפרק א הלכה יב, שרובו חוצץ אפילו אינו
מקפיד. (46) נראה שצ"ל "ואין".

11 יא. כָּל יְדוֹת הַכָּלִים⁴⁷ שֶׁהֵן חֲלוּלִין שֶׁהַכְּנִסָן שֶׁלֹּא
12 בְּדַרְכָּן⁴⁸, אוּ שֶׁהַכְּנִסָן בְּדַרְכָּן וְלֹא מִרְקָן⁴⁹, אוּ שֶׁהִי
13 שֶׁל מַתְּכָת וְנִשְׁבְּרוּיָה⁵⁰ - לֹא עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה.

47 מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים
נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים
ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו
"ומורק ושוטף במים"). (50) לא נשברו לגמרי אלא
נקמטו, ומתוך כך נסתם החלול ואין המים נכנסים לכולו.
[פירוש זה מסתמך על פירוש רבינו למשנתנו. אולם
הכסף-משנה, הברטנורא, ה'תוספות יום טוב' ו'תפארת
ישראל', מפרשים שהמדובר במשנה ביד שאינו מחובר לכלי
אלא מכניסים אותה לכלי ולפעמים מסירים אותה, ומלמדת
המשנה, שאם הכניס את יד הכלי בצורה בלתי נכונה - אינה
חיבור לכלי, ולפיכך היד חוצצת בטבילת הכלי, שהרי המים
אינם נכנסים למקום שהיא יושבת, "ולא מירקן" מתפרש:
שלא גמר את הכנסתו, כמו: "מירקן אחר שחיטה על ידו"
(יומא לב, ב) ואם נשברו אינן ראויות למלאכתן ולכן
חוצצות. ולשון המשנה: "הרי אלו חוצצין", סיוע לפירושם.
ורבינו כאן שינה לשון המשנה, וכתב: לא עלתה להן
טבילה.

14 יב. כָּלִי⁵¹ שֶׁהֵפֶךְ פִּיּוֹ לְמַטָּה וְהִטְבִּילוֹ - פְּאֵלוֹ לֹא

16 כא. אֶלֶּיךָ⁹³ שְׁאִין צָרִיכִין שְׂיִבְאוּ הַמַּיִם בְּהֵן : סֵתָם
17 קִשְׂרֵי בְּגָדֵי עֲנָיִים⁹⁴; וְאִם הִקְפִּיד עֲלֵיהֶן⁹⁵ - הוֹצֵצֵינָן.
18 וְקִשְׂרֵי בְּגָדֵי בַעֲלֵי בָתִּים - סֵתְמָן⁹⁶ הוֹצֵצֵינָן⁹⁷; וְאִם
19 אִינוּ מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן - אֵינָן הוֹצֵצֵינָן. וְקִשְׂרֵי נִימֵי
20 הַבְּגָדִים⁹⁸ שְׁנִקְשְׂרוּ מֵאֲלֵיהֶן⁹⁹. וְחֻבֵּט הַסַּנְדָּל¹⁰⁰.
21 וְתַפְּלָה שֶׁל רֹאשׁוֹ¹⁰¹ בְּזִמְן שֶׁהִקְצִיעָה¹⁰² דְּבוּקָה¹⁰³ עִם
22 הַרְצוּעָה שֶׁבַּה וְחֻזְקָה. וְתַפְּלָה שֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שְׂאֵינָה
23 עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת¹⁰⁴. וְאֲזַנֵּי הַחֲמַת¹⁰⁵ וְהַתּוֹרְמִיל¹⁰⁶. וְכֹל
24 פִּיּוּצָא בְּאֵלוּ מְקֻשְׂרִים וְתַפְּרִים שְׂאֵינוּ עֲתִיד לְהִתִּירָם.

(93) משנה מקוואות פרק י, ב.ג. (94) שנקרעו וקשר מקום הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים שאין דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. (95) גילה דעתו באיזו צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. (96) אם לא גילו דעתם כלל. (97) דרכם להקפיד ולתפור. (98) החוטים שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים אותם לנוי. (99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם שינוי תכנית הבגד. (ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו מאליהן אין הקשר מהודק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינו חוצצין. מה-שאינן כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל פירושו, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו להתירם, ואינם צריכים ביאת מים. (100) הלולאה הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. (101) תפילין מקבלות תומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות כלים פרק ז הלכה יב). (102) כל התפילה בלי רצועותיה נקראת קציצה. (103) מהודקת מאוד ואינה זזה ממקומה. (104) כשהאדם קושר את התפילה ומזיזה, אין הרצועה זזה ממקומה שבתוך התפילה. (105) נוד. (106) ילקוט הרועים.

25 כב. וְאֶלֶּיךָ¹⁰⁷ שְׁצָרִיכִין שְׂיִבְאוּ הַמַּיִם : הִקְשְׂרִים
26 שֶׁבִּפְתָּחֵי הַחֲלוּקִים¹⁰⁸ שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְזֵלְאוֹת. וְכֵן קִשְׂרֵי
27 לְזֵלְאוֹת שֶׁבִּפְתָּחֵיהֶן¹⁰⁹. וְשֶׁפָּה שֶׁל סִדִּין צָרִיף לְמַתַּח¹¹⁰.
28 וְתַפְּלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמְן שְׂאֵינָה קְבוּעָה בְּרַצוּעָה. וְשֶׁל
29 זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת. וְשֶׁנִּצְיָים¹¹¹ שֶׁל
30 סַנְדָּל. וְקִשְׂרֵי נִימֵי הַבְּגָדִים שֶׁקְשָׁרְנָם¹¹². וְכֵן כֹּל
31 פִּיּוּצָא בְּאֵלוּ הַמְקוּמוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְגַלּוֹתָן
32 וְלְמַתַּחָן¹¹³. הַסַּלְיָין¹¹⁴ שֶׁל גַּת¹¹⁵ וְשֶׁל בַּד¹¹⁶: אִם הָיוּ
33 חֲזָקִים¹¹⁷ - צָרִיף לְחַטֵּט, וְאִם הָיוּ רַפִּים - צָרִיף
34 לְנִיעָר¹¹⁸. הַפְּרִיר¹¹⁹ וְהַפְּסֵת¹²⁰ שֶׁל עוֹר - צָרִיכִים שְׂיִבְאוּ
35 בְּהֵן הַמַּיִם¹²².

(107) שם משנה ד. (108) בצד החזה. (109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף,

1 שְׂיִרְבוּ מִי מְקוּהָ עַל מִי חֲטָאת שֶׁבְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה
2 טְהוֹר; וְאִם לֹא - עֲדִין הוּא בְּטִמְאָתוֹ⁷⁷, וְכֹאֵלוּ הֵן
3 שְׂאָר מִשְׁקִין שֶׁהוֹצֵצֵינָם⁷⁸ בֵּין גּוֹף הַכֹּלִי וּבֵין מִי
4 הַמְקוּהָ.

(68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין חוצצים בין מי המקווה והכלי. (71) שנטמאו בנגיעתם בכלי. (72) הטבילה מטהרת שניהם. (73) בהלכות טומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שאם הטביל מים טמאים במקווה, כיון שצפו מי מקווה עליהן - טהרו". (74) שם פ"י ה"ב למדנו, שמי רגליים דינם כמים לענין הכשר, וה"ה להשקה. (75) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (76) ונתמלא במי מקווה. (77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים לגבי מי המקווה עד שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו). (78) כמבואר בהלכות טומאת אוכלין שם.

5 יט. כְּלֵי⁷⁹ שֶׁתּוֹכוֹ טְהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא⁸⁰, וְהִנֵּה מְלֵא יַיִן
6 לְבָן אוֹ חֲלָב⁸¹, וְהִטְבִּילוּ - הוֹלְכִין אַחֲרֵי הָרֵב: אִם
7 הָיָה רֵב הַכֹּלִי פְּנּוּי פְּדֵי שְׂיִרְבוּ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר,
8 מִפְּנֵי שֶׁטִּמְאָתוֹ מְדַבְּרֵיהֶן⁸². אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יַיִן אָדָם
9 אוֹ שְׂאָר מִשְׁקִין⁸³ - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה⁸⁴.

(79) זבחים עח, ב ר-עט, א. (80) כגון שנגעו משקין טמאים בגב הכלי, ולמדנו בהלכות טומאת אוכלין פרק ז הלכה ב, שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו בגב הכלי - נטמא הגב בכבוד ולא התוך. (81) יין לבן וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. (82) בהלכה הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו טומאה מן התורה, ולא חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים, אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקווה לבטל את המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה שהכלי אינו ריק. (83) שצבעם אדום. (84) אם לא דיהה מראה היין. ואם דיהה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כ"י יהודה בזבחים שם.

10 כ. לְגִין⁸⁵ שֶׁהוּא מְלֵא מַיִם טָמֵאִין, וְהִנֵּה עַל פִּי טֵיט
11 טוֹפַח⁸⁶, וְהִנֵּה הַטֵּיט שׁוֹקֵעַ בְּמַיִם⁸⁷, וְהִטְבִּילוּ -
12 טְהוֹר⁸⁸. וְאִם הָיָה טֵיט הַיִּין⁸⁹ וְכִיּוּצָא בּוֹ - כֹּאֵלוּ לֹא
13 טְבִיל⁹⁰. וְכֵן טַבְּעַת⁹¹ שֶׁנִּתְּנָה בְּלִבְנָה שֶׁל טֵיט טוֹפַח
14 וְהִטְבִּילָה - טְהוֹרָה⁹². וְאִם הָיָה טֵיט יוֹן - כֹּאֵלוּ לֹא
15 טְבִילָה.

(85) כד, בקבוק (תוספתא מקוואות, פרק ז הלכה א). (86) לח ורך. (87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט. פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון לכך. (88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקווה חודרים לתוכו ומגיעים ללגין. (89) טיט עבה חפור מבורות. (90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א. ומסרנו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו בתוספתא זו. (91) שם. (92) משמיענו, שאפילו כל הכלי שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

13 כו. פְּלֵי טְמֵא¹³⁷ שְׁנַתָּן בְּתוֹכוֹ פְּלִים אַחֲרֵים וְהַטְבִּיל
14 הַכֹּל - עֲלֶתָה לְהֵן טְבִילָה¹³⁸, אָף עַל פִּי שְׁפֵי הַפְּלֵי
15 צַר בְּיֹתֵר¹³⁹; שְׁהֵי הַמִּים נִכְנָסִין לֹא¹⁴⁰, וּמִתּוֹךְ
16 שְׁעֲלֶתָה טְבִילָה לַפְּלֵי הַגְּדוֹל - עֲלֶתָה טְבִילָה לַפְּלִים
17 שְׁבִתוֹכִי¹⁴¹. וְאִם הָטְהוּ עַל צִדּוֹ וְהַטְבִּיל¹⁴² - לֹא
18 עֲלֶתָה לְהֵן טְבִילָה¹⁴³ עַד שְׁיִהְיֶה פִּי רְחֹב כְּשֹׁפֶרֶת
19 הַנּוֹד¹⁴⁴. וְכֵן אִם הָיָה הַפְּלֵי טְהוֹר וְנָתַן לְתוֹכוֹ פְּלִים
20 טְמֵאִים וְהַטְבִּילָן - לֹא עֲלֶתָה לְהֵן טְבִילָה¹⁴⁵ עַד
21 שְׁיִהְיֶה פִּי רְחֹב כְּשֹׁפֶרֶת הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים
22 אֲמֹרִים¹⁴⁶? לְתַרּוּמָה; אֲבָל לְקִדְשׁ - אֵין מְטְבִילִין
23 פְּלִים לְתוֹךְ פְּלִים טְהוֹרִין כָּלָל, וְאִפְלוּ הָיוּ בְּסֵל אוֹ
24 בְּקַפָּה¹⁴⁷, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ לְמַעְלָה בְּמִקְוֵי¹⁴⁸.

(137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א.
(138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקווה עצמו, אלא במים המחוברים לו, כמו ששינונו (שם פרק ו משנה א); "כל המעורב למקווה - כמקווה". (139) ונתבאר שם, שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת אותם רחבה כשפופרת הנוד (כרוחב חלול השפופרת שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי אצבעות סביב). (140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו. (141) אע"פ שלא נטבלו במי המקווה, ולא במים המחוברים להם ברוחב שפופרת הנוד. (142) ולא מילאו המים את הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מניחים במים כלי שפוי צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה 'בית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סעיף-קטן כח. ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. (143) אפילו אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד. (144) בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו. (145) שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגרוור אחריה טהרת הכלים הקטנים. (146) משנה חגיגה כב, ב. שם נימנו אחת-עשרה מעלות שעשו חכמים בקודש על התרומה. ראה הלכות אבות הטומאות פי"ב. (147) שפיהם רחב יותר משפופרת הנוד. (148) בהלכות שאר אבות הטומאות פרק יב הלכה א.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר שמים שאובין פוסלים את המקווה. ואם צריך שיהיה כולו בידי שמים. המניח כלי תחת הצינור בכל עת ובכל זמן. כיצד פוסלין שלושה לוגים מים שאובים את המקווה. שאובה שהמשיכוה ואמבטיה ומרחצאות שלנו. מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ויורדים למערה.

25 א. דִּין תוֹרָה², שְׁפֵל מִים מְכַנְסִין³ טוֹבְלִין בָּהֶן;
26 שְׁנֵאמַר: מְקוּה מִים⁴ - מְכַל מְקוּם. וְהוּא שְׁיִהְיֶה בָּהֶן

וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. (110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמטבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. (111) הרצועות. (112) האדם. ראה הלכה כא. (113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמתוחם לפני הטבילה. (114) תוספתא מקוואות פרק ח הלכה א. (115) שדורכים בו ענבים. (116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. (117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואומר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחזק, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. (118) מנענע אותם והפסולת נופלת. (119) משנה שם. (120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). (121) בפנים. (122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

1 כג. פְּסֵת¹²³ עֲגֻלָּה¹²⁴ וְהַפְדוּר¹²⁵ וְהָאֲמוּם¹²⁶
2 וְהַקְמִיעַ¹²⁷ וְהַתְּפֵלָה - אֵינָן צְרִיכִין שְׂבִיאוֹ הַמִּים
3 לְחַלְלֵן. זֶה הַפְּלֵל: כָּל שְׂאֵין דְּרָפוֹ לְהוֹצִיא וְלִהְכָּנִים
4 - טוֹבֵל סְתוּם.

(123) שם משנה ב. (124) שמוניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרום את התפר ולהוציא את המוכין. (125) שמשחקים בו. (126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. (127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתיק קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

5 כד. הַמְטְבִּיל¹²⁸ בְּגָדִים הַמְכַבְּסִין¹²⁹ - צְרִיכִין שְׂיִפְנֹסוּ
6 בָּהֶן הַמִּים עַד שְׂיִבְעָבְעוּ¹³⁰. הַטְבִּילִין נְגוּבִין - עַד
7 שְׂיִבְעָבְעוּ וְיִנְוְחוּ מְבַבְּוּעִין¹³¹.

(128) שם משנה ד. (129) בעורם לחים. (130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבועות. ומובן, שמי המקווה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימצא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקווה ומתטהרים בהשקה ונעשו כמי המקווה. הבעבוע מוכיח, שמי המקווה כבר נספגו לתוך הבגד. (131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקווה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקווה לראש הבעבוע שהוא גבוה משטח מי המקווה.

8 כה. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים¹³² שְׁהֵן אֲרָפִים יוֹתֵר מִפְּדֵי צִרְפָּן
9 וְעֵתִיד לְאָצֵץ - מְטְבִילִין עַד מְקוּם הַמְדָּה¹³³. כִּיצַד?
10 שְׁלִשְׁלֹת דְּלֵי גְדוֹל - אֲרַבְעָה טְפָחִים¹³⁴, וְקָטָן -
11 עֶשְׂרֵה. מְטְבִיל מִן הַשְּׁלִשְׁלֹת עַד מְדָה זו בְּלִבְד¹³⁵,
12 וְהֶשְׂאֵר טְהוֹר¹³⁶.

(132) שם משנה ה. (133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשמישו. (134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. (135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. [ולמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא)]. (136) המדובר כשנגעה טומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר -

6 לְטַבֵּילָהּ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מְקוּה מִיּוֹם שְׁאִינָן שְׁאוּבִין
7 שְׁנִפְל לְתוֹכָן שְׁלוֹשָׁה לְגִין מִיּוֹם שְׁאוּבִין - פְּסָלוּ
8 הַכֹּל¹⁰. אִף עַל פִּי שְׁפֹסֹל מִיּוֹם שְׁאוּבִין מְדַבְּרֵי
9 סוֹפְרִים, לְמְדוּהוּ בְּהַקְשָׁא¹¹. שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: אִף
10 מְעִין וּבוֹר מְקוּה מִיּוֹם יְהִי טְהוֹר. הַמְעִין אֵין בּוֹ
11 תְּפִיסַת יַד אָדָם כָּלֵל¹², וְהַבוֹר כָּלוּ בְיַדֵּי אָדָם, שְׁהָרִי
12 כָּלוּ מִיּוֹם שְׁאוּבִין. אָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְקוּה לֹא יְהִי
13 כָּלוּ שְׁאוּב כְּבוֹר, וְאֵין צָרִיף לְהִיּוֹת כָּלוּ בְיַדֵּי שְׂמִים
14 כְּמְעִין, אֲלֵא אִם יֵשׁ בּוֹ¹³ תְּפִיסַת יַד אָדָם¹⁴ - כְּשָׂר¹⁵.

(9 גזירת חכמים. 10) מדובר כשהיו במקוה 40 סאה פחות שלושה לוגים, ונתן לתוכו שלושה לוגים שאובים והשלים את השיעור, אבל מקוה שיש בו 40 סאה מים שאינם שאובים אינו נפסל על ידי הוספת מים שאובים (ראה לקמן ה"א). (11) הסמיכוהו על ההיקש. (12) ידו של אדם אינה משתפת בעשייתו. (13) אפילו אם יש בו. (14) הבור עשוי בידי אדם. בהלכות הבאות יתבאר. (15) היקש זה מקורו ב'תורת כהנים' פרשת שמני, פ"ט ה"א. כללו של דבר: כולו בידי אדם, כגון ששאב מים ונתן לתוך הבור – פסול; מקצתו מפעל שמים ומקצתו מפעל אדם – כשר.

15 ג. פִּיצֵד? הַמְנִיחַ¹⁶ קַנְקָנִים בְּרֹאשׁ הַגַּג לְנִגְבֵּם וְיָרְדוּ
16 לָהֶם גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְאוּ, אִף עַל פִּי שְׁהִיא עֹבֵת
17 הַגְּשָׁמִים¹⁷ - הָרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת הַקַּנְקָנִים אוֹ יִכְפֹּם¹⁸
18 וְהַמֵּים הַנִּקְוִים מֵהֶם¹⁹ כְּשָׂרִים לְטַבֵּל, וְאִף עַל פִּי
19 שְׁפָל הַמֵּים הָאֵלוּ הֵיוּ כְּכֹלִים, שְׁהָרִי לֹא מְלֹאן
20 בְּיָדוֹ²⁰. לְפִיכָף, אִם הִגְבִּיחַ אֶת הַקַּנְקָנִים וְהִעָרַם²¹ -
21 הָרִי כָּל הַמֵּים שְׁפָהֶם שְׁאוּבִין.

(16) משנה, מקוואות פ"ב, מ"ז. (17) והיה לו לחשוב על האפשרות שיפלו מים לתוכו. (18) יהפכם על פיהם במקום שהם עומדים. (19) בקרקע. (20) וגם לא העמידם לשם קבלת מי גשמים, ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם, העמידם לשם קבלת מי גשמים ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם אינו מילוי בידי אדם. כרבי יהושע שם. (21) הרי עשה האדם בידיים כל פעולת מילוי המקוה.

22 ד. הַמְנִיחַ²² כָּלִים תַּחַת הַצְּנֹר²³ תְּמִיד כָּכֵל עַת וּבְכֵל
23 זְמַן²⁴, אֶחָד כָּלִים קְטָנִים וְאֶחָד כָּלִים גְּדוֹלִים, אֲפֹלוּ
24 כָּלֵי אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן כָּלִים שְׁאִינָן מְקַבְּלִין
25 טְמֵאָה, וְנִתְמַלְאוּ מִי גְשָׁמִים - הָרִי אֵלוּ פְּסוּלִין²⁵.
26 וְאִם כְּפָאן עַל פִּיָּהֶן אוֹ שְׁבָרָן - הַמֵּים הַנִּקְוִין מֵהֶן
27 כְּשְׁאוּבִין לְכָל דְּבָר, שְׁהָרִי לְדַעְתּוֹ נִתְמַלְאוּ; שְׁחֻזְקַת
28 הַצְּנֹר לְקַלַּח מֵיּוֹם. וְאֲפֹלוּ שְׁכַח הַכָּלִים תַּחַת הַצְּנֹר²⁶
29 - פְּסוּלִין, גָּזְרוּ עַל הַשׁוֹכֵחַ מִפְּנֵי הַמְנִיחַ. וְכֵן
30 הַמְנִיחַ²⁷ אֶת הַכָּלִים בְּחֻצְרוֹ²⁸ בְּעַת קֶשׁוֹר הָעֵבִים²⁹
31 וְנִתְמַלְאוּ - הַמֵּים שְׁבָהֶן פְּסוּלִין, שְׁהָרִי לְדַעְתּוֹ
32 נִתְמַלְאוּ. וְכֵן גְּזוּרוֹ³⁰ עַל הַשׁוֹכֵחַ בְּחֻצְרוֹ בְּשַׁעַת קֶשׁוֹר
33 עֵבִים מְשוּם מְנִיחַ. הַנִּיחָן בְּחֻצְרוֹ בְּעַת פְּזוּר עֵבִים³¹
34 וּבְאֵי עֵבִים וְנִתְמַלְאוּ - הָרִי אֵלוּ כְּשָׂרִין, כְּמוֹ שְׁמִינְיָח

1 פְּדֵי לְהַעֲלוֹת בָּהֶן פְּדֵי טַבֵּילָה לְכָל גּוֹף הָאָדָם בְּבַת
2 אַחַת. שְׁעָרו חֲכָמִים: אִמָּה עַל אִמָּה⁵ בְּרוּם שְׁלֹשׁ
3 אַמּוֹת⁶. וְשְׁעוֹר זֶה הוּא מְחֻזָּק אַרְבָּעִים סָאָה⁷ מִיּוֹם.
4 בֵּין שְׁאוּבִין⁸ בֵּין שְׁאִינָן שְׁאוּבִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר
"דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהם שנאמר מקוה מים.. כו" אבל "מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה".
ובעבודת האדם עניין הטבילה הוא להביא נפשו במי הדעת, ובזה יש חילוק בין מעין "בידי שמים" שהם העניינים המפורשים בתורה, ובור ש"בידי אדם" הם העניינים שלא התפרשו בתורה ופונה לגדול ממנו שיוורה לו דרך תשובה ומורה לו ע"פ מה שמתקבל על דעתו של שצריך לנהוג.

מדין תורה "כל מים מכונסין טובלין בהם" וגם בבור שכולו בידי אדם ובענייני האדם הוא כשפונה לגדול ממנו לקבל דרך תשובה ומשיב לו כפי שמתקבל על דעתו ואפשר לסמוך על דבריו שהם בבחינת "מי הדעת". אבל מד"ס גזרו שהמים השאובין (בידי אדם) פסולין לטבילה כי אחרי ירידת הדורות הוצרכו לגזירות וסייגים שלא כולם מתקבלים על דעתו של אדם - ידי אדם - ואמרו חכמים שאין לסמוך כלל על דעתו של אדם כדי שיחשב כמי הדעת.

ולאידך גם מד"ס אין צריך להיות כולו בידי שמים "אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר" כי ההוראות בענייני תורה ומצוות, צריכים להיות באופן של התלבשות ובמדידה והגבלה, ובזה יכול וצריך להיות "תפיסת יד אדם" מצד המעלה שבעבודת המטה.

(על פי יין מלכות טיוט קנב)

(2) עירובין ד, ב - ובכמה מקומות. (3) אפילו שאובים בכלי. (4) כל מים נקווים שהם. [בכל המקומות שבגמרא, למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ה) "ורחץ במים". דרכו של רבינו, כשהוא מוצא לימוד יותר פשוט מזה שאמרו בגמרא, הוא מסתמך עליו (יד מלאכי) כללי הרמב"ם אות ד)].
(5) נחלקו האחרונים בקביעת שיעור האמה שבתקופת התלמוד. יש מקטינים עד חצי מטר אירופאי, ויש מגדילים עד למעלה מששים סנטימטר, ויש קובעים שיעורים ממוצעים בין שני אלה. וקביעת הלכה למעשה בשיעור מקוה, מסורה בידי גדולי התורה. (6) אמנם לדעת מקטיני האמה - קומתו של האדם הבינוני היא יותר משלוש אמות, אבל חכמים שיערו שאפשר לו לטבול על ידי הרכנת הראש (ראה תוספתא, חגיגה יא, א - ד"ה ברום). (7) שהם 960 לוגים. (8) בכלים. ואפילו כל המים הם שאובים טובלים בהם (וכן ב'תוספות' פסחים יז, ב ד"ה אלא).

5 ב. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, שְׁהַמֵּים הַשְּׁאוּבִין פְּסוּלִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקוה: כאן יש צד אחד להקל יותר מבעצין, היינו שלא התכוון להכניס מים לתוך הקנקנים אלא לדפנותיהם, אולם אינו דומה למניח כלים בראש הגג, שאינו רוצה כלל בשאיבת מים, וכאן רוצה שאיבה בדפנות, ולפיכך הקילו מצד אחד, שאפילו לא נשארו מים במקוה - ישבור, והשאירו חומרא שאסור לכפות אלא ישבור. ביאור זה מניח ביותר את הדעת].

14 ו. פיצד פוסלין המים השאובין את המקוה בשלשה
15 לגין? 43? שאם היה במקוה פחות מארבעים סאה⁴⁴,
16 ונפלו לתוכן שלשה לגין והשלימום לארבעים
17 סאה] - הפל פסול⁴⁵. אבל מקוה שיש בו ארבעים
18 סאה מים שאינן שאובין, ושאב בכד וישפך לתוכו
19 כל היום פלו - פשר. ולא עוד⁴⁶, אלא מקוה עליון
20 שיש בו ארבעים סאה מים פשרין, והיה ממלא
21 בכלי ונותן לתוכו עד שירבו המים וירדו למקוה
22 התחתון ארבעים סאה - הרי התחתון פשר⁴⁷.

(43 ראה למעלה ה"ב. 44) מים כשרים. (45) שם פ"ג מ"א. (46) שם פ"ו מ"ח. (47) אפילו לא היו בו כלל מים כשרים אחרים. והטעם, מפני שהמים השאובים שנפלו לעליון שיש בו 40 סאה הפכו לכשרים.

23 ז. מקוה⁴⁸ שיש בו ארבעים סאה מכוננת ונתן לתוכו
24 סאה מים שאובין ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי
25 זה פשר. וכן נתן סאה ונטל סאה והוא פשר, עד
26 רבו⁴⁹.

(48) שם פ"ז מ"ב. (49) כרב יהודה בר שילא ביבמות פב, ב, שפירש: עד רובו, היינו שלא יוציא מן המקוה יותר מעשרים סאה מים כשרים. [רבים תמהו שמכשיר כאן רק עד רובו, ובהלכה הקודמת הכשיר אפילו ביותר מרובו, ומשנה מפורשת היא, ולכן נטו מדעתו ופירשו, שבנתן סאה ונטל סאה - מדובר במי פירות ולא במים שאובים. ובכסף משנה מיישב את הסתירה ומבאר שבנתן סאה ונטל סאה פסלו משום מראית העין שלא יאמרו שאובים כשרים, אבל בשפך לעליון ונפלו לתחתון אין הדבר ניכר כל-כך שניטלו ביד].

27 ח. אין המים השאובין⁵⁰ פוסלין את המקוה
28 בשלשה לגין עד שישפלו לתוך המקוה מן הפלי⁵¹.
29 אבל אם נגררו⁵² המים השאובין חוץ למקוה
30 ונמשכו וירדו למקוה - אינן פוסלין את המקוה עד
31 שיהיו מוחצה למחצה; אבל אם היה רב מן הפשרים
32 - הרי המקוה פשר⁵³. פיצד? מקוה שיש בו עשרים
33 סאה ומשהו מים פשרין, והיה ממלא ושואב חוץ
34 למקוה והמים נמשכין וירדו למקוה, בין שהיו
35 נמשכין על הקרקע או בתוך הסילו⁵⁴ וכיוצא בו
36 מדברים שאינן פוסלין את המקוה - הרי הוא פשר
37 ואפלו השלימו לאלה סאה; שהשאובה שהמשיכה
38 - פשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הפשר⁵⁵.
39 וכן גג⁵⁶ שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי

1 בראש הגג לנגב³². וכן אם הניחן פעת קשור
2 העבים ונתפזרו וחדרו ונתקשרו ונתמלאו - הרי אלו
3 פשרין³³. ואם שברן³⁴ או כפאן - המים הנקוין מהן
4 פשרין.

(22) משנה, מקוואות פ"ד מ"א, כפי שנתבאר בגמרא שבת טז, ב. (23) מדובר בצינור שאינו פוסל המים העוברים בו (ראה לקמן פ"ו ה"ו בהשלמות). (24) פירוש בכל זמן שהוא, בין כשהמים מעוננים ובין כשאינם מעוננים. (25) אם הניחם תחת הצינור, אפילו בשעה שאין עננים, גילה דעתו שהוא רוצה שיפלו לתוכם מי גשמים. (26) הניחם שם מתוך כוונה לסלקם מיד, ושכח ולא סילקם. (27) במשנתנו נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין שוכח. ופסק כבית-שמאי, כדברי רבי מאיר, שנמנו ורבו בית-שמאי על בית-הלל, ונקבעה הלכה כמרובים. (28) לא תחת הצינור. (29) מניחים אנו שהתכוון שיפלו גשמים לתוך הכלים. (30) דעת רבינו, שבכל מקום גזרו שוכח משום מניח, בין תחת צינור בין בחצר. (31) לא התכוון למי גשמים, כרב משרשיא שם. (32) שבהלכה הקודמת. (33) כשנתפזרו העבים, בטלה מחשבתו הראשונה לקבל לתוכן מי גשמים, וכשחזרו ונתקשרו באו גשמים שלא חשב עליהם (ראה השלמות). (34) ראה למעלה ה"ג ובהשלמות שם.

5 ה. הפסד³⁵ ששכח עציין³⁶ במקוה ונתמלא³⁷ מים,
6 אף על פי שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי
7 העציין יש בו רב המקוה - הרי זה ישבר את העציין
8 במקומו³⁸ ונמצא המקוה פלו פשר. וכן³⁹ המסדר
9 את הקנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן⁴⁰ ונתמלאו
10 מים⁴¹, אף על פי שבלע המקוה את מימיו ולא
11 נשאר שם מים פלל אלא מים שבתוך הקנקנים -
12 הרי זה ישבר את הקנקנים⁴² והמים הנקוין מהן
13 מקוה פשר.

(35) מקוואות פ"ב מ"ח. (36) הסד את הבור בסיד, והשאיר את העציין בבור ושקע, ובו היו מים כשרים. (37) צ"ל ונתמלא. (38) אבל לא יהפוך אותו על פיו. במניח קנקנים על הגג ככוונה ברורה לנגבם, אמרנו בה"ג שיותר גם להפכם, מה-שאינ-כן בנידון כאן (בית יוסף 'יו"ד סי' רא בשם הרא"ש). (39) שם מ"ט. (40) שיבלעו מים ולא יבלעו אחר-כך את המשקין שיתנו לתוכם. (41) נכנסו מי המקוה גם לתוכם. (42) אבל לא יכפם. [בבית יוסף שם קובע הבדלי הדינים שבין שלושת המקרים שנאמרו במשניות ז"ט, ומבאר נימוקיהם. והרי תוכן דבריו הנוגעים לדעת רבינו כאן: א. המניח כלים בראש הגג כדי לנגבם (הלכה ג) ולא התכוון כלל שישאבו לחלוחית, יכול לשוברים ואפילו לכפותם והמים כשרים לטבילה אפילו כשאין במקוה מים אחרים כלל; ב. עציין של סיד (הלכה ה): כאן התכוון לקצת שאובה, שהרי יש טיט בעציין ויש להניח שהוא רוצה שייבלעו קצת מים, ולפיכך מטילים כאן שתי חומרות: אחת, שצריך שיישארו בבור מעט מים, ושנייה שאסור לכפות אלא לשבור; ג. המסדר קנקנים בתוך

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי ט' תמוז – ספר טהרה – הלכות מקואות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נפלו למקוה יותר מעשרים סאה מי גשמים לפני שנפלו שלושה לוגין שאובים, אפשר להכשיר את המים המעורבים על ידי המשכה למקום אחר, ואם קדמו שלושה לוגין שאובים - נפסלו המים ואין להם תקנה לדעת רבינו החולק על חכמי מערב למעלה בה"ט (על-פי ה'כסף משנה'). רבינו מונה כאן כמה חילוקי דינים בהמשכה בסדר של "זה ואף זה", הדין הראשון (תחילת הלכה ח): המים הכשרים שיש בהם רוב מקוה, עומדים בפני עצמם לפני שהמשיכו להם את השאובים שהשלימו את המקוה. בזה מועילה ההמשכה ללא כל פקוקים, מפני שיש כאן שני נימוקים להכשיר: א. הכשרים באו תחילה ועומדים בפני עצמם; ב. הפסולים באו בהמשכה. הדין השני ("וכן גג") מוסיף, שאפילו נפלו השאובים שלא בהמשכה לעשרים ומשהו כשרים, ונפסלו כולם, אפשר להכשיר את המים הללו על ידי המשכה למקום אחר. בדין זה יש צד לפסול מפני שהשאובה באה שלא בהמשכה, ואעפ"כ מועילה ההמשכה השניה כשהיו רוב כשרים. הדין השלישי (הלכה י): כשרים ושאובים מעורבים שהמשיכו אותם למקוה. כאן לא קדמו רוב המים הכשרים לפסולים ואף-על-פי-כן מועילה ההמשכה מפני שגם הפסולים לא קדמו. ולבסוף מלמדנו, שני תנאים הכרחיים להכשרת שאיבה: רוב כשרים, והמשכת פסולים שלא קדמו לכשרים.

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ו

פרק חמישי

1) יבאר מקוה שנפלו אליו שלושה לוגים מים מכלי אחד או משנים ושלושה כלים אם מצטרפים. ודין שניים שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. ודין המטביל כר או כסת במקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות. ודין שני מקוואות ואין בכל אחד ארבעים סאה ונפל לכל אחד לוג ומחצה ונתערבו. ודין בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו. וכל דיני פיסול למקוה במים שאובים.

א. מקוה² שנפלו אליו שלשה לוגין מים שאובין³ מפלי אחד או משנים⁴ ושלשה פלים - מצטרפין; והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה פלים - אין מצטרפין⁴. בפה דברים אמורים⁵? בזמן שלא נתפון לרבות⁶; אבל אם נתפון לרבות את מי המקוה⁷, אפלו נפל משקל דינר בכל שנה - מצטרף לשלשה לוגין. בין שקדמו השאובים את הכשרים בין שקדמו הכשרים את השאובים או שנפלו שתייהן כאחת, פיון שנפלו שלשה לוגין שאובין לתוף ארבעים סאה [קדם שנפלו בו ארבעים סאה או לפחות מארבעים] נפסל הפל ונעשה שאוב.

2) מקוואות פרק ג משנה ד. 3) המדובר במקוה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים, שאם יש בו שיעור זה אין השאובים הנופלים לתוכו פוסלים אותו. 4) בברייתא תמורה יב, ב נחלקו תנא קמא ורבי יוסף בן חוני בזה, תנא קמא אומר - מצטרפים, ורבי יוסף בן חוני אומר - אין

1 גשמים ומלא בכתפו ונתן לתוכו⁵⁷ פחות מעשרים, 2 שנמצא הפל פסול, ופתח הצנור ונמשכו הפל 3 למקום אחד - הרי זה מקוה פשר; שהשאובה 4 שהמשיכה פלה - פשרה, הואיל והיה שם רב מן 5 הפשר⁵⁸.

50) תמורה יב, א רב. 51) ישר מן הכלי אל המקוה. 52) על הקרקע או על דבר שאינו פוסל את המים. 53) בגמרא שם מסיימים: "שהשאיבה מטהרת ברבייה". 54) לקמן בפרק שישי יבואר איזה סילון אינו עושה שאיבה. 55) פירוש, רוב משיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו, כמו שיתבאר לקמן. 56) תוספתא, מקוואות פ"ד ה"ב. 57) ישר מן הדלי. 58) ואף-על-פי שנפסלו תחילה ע"י השאיבה שנפלה לתוכם - מועילה ההמשכה, אבל מקוה שאובה שלא היו בה מעולם 20 סאה ומשהו כשרים - אין המשכה מועלת.

ט. הורו⁵⁹ מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו 6 חכמים: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה, אין אנו 8 צריכין שיהיו שם רב מים פשרין. וזה שהצריך רב 9 והמשכה - דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו 10 בסוף: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה. לפי דברי 11 זה, אם היה ממלא בכלי ושופך, והמים נזחלין 12 והולכין למקום אחד - הרי זה מקוה פשר. וכן פל 13 אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוואות פשרין, שהרי 14 כל המים שבהן שאוב ושנמשך הוא. ומעולם לא 15 ראינו מי שעשה מעשה בענין זה.

59) שיטת רבינו בזה מבוארת יפה בהלכה הקודמת.

ל. מי גשמים⁶⁰ ומים שאובין שהיו מתערבין בתצר 16 ונמשכין⁶¹ ויורדין לעוקה⁶² שבהצה, או שמתערבין 17 על מעלות המערה ויורדין למערה: אם רב מן 18 הפשר⁶³ - פשר⁶⁴; ואם רב מן הפסול - פסול; 19 מחצה למחצה - פסול. אימתי? בזמן שמתערבין 20 עד שלא גיעו למקוה ונמשכין ויורדין⁶⁵; אבל אם 21 היו הכשרים והפסולים מזלחין⁶⁶ לתוף המקוה: אם 22 ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרין עד 23 שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין - פשר, 24 ואם לאו - פסול⁶⁷.

60) מקוואות פ"ד מ"ד. 61) כשהם מעורבים. 62) לגומא, לבור. 63) פירוש, אם יש רוב שיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו. 64) המים המעורבים שבעוקה או שבמערה, הם מקוה כשר. 65) כשהם מעורבים. מפני שהפסולים לא נפלו בפני עצמם אלא כשהם מעורבים עם הכשרים, מועילה ההמשכה כשיש רוב כשרים, ואף-על-פי שגם הכשרים אינם בפני עצמם. ואם אינם מעורבים אלא יורדים למקוה, אלה בפני עצמם ואלה בפני עצמם - המקוה פסול, משום שפסולים עומדים בפני עצמם - פוסלים כשרים עומדים בפני עצמם. 66) ישר לתוך המקוה שלא בהמשכה. 67) המקוה הזה פסול. יש בזה שני דינים: אם

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם שְׁלוֹשָׁה פְּרָקִים לַיּוֹם - יוֹם שִׁישִׁי ט' תַּמּוּז - סֵפֶר טְהָרָה - הַלְכוֹת מִקְוֹאוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ אֲרָבָעִים סָאָה מֵיִם בְּשָׂרִים עַד שְׁלֹא
13 יִגִּיעוּ לְגִמְאָה הַשְּׁלִישִׁית¹⁸ - בְּשָׂר, וְאִם לֹא - פְּסוּל¹⁹.

(16) המדובר בבור שכתליו משופעים ובהם שלוש גומות זו למעלה מזו, ועיקר המקווה נמצא למטה מכולן. (17) לתוך המקווה עצמו מבלי לנגוע בגומות. (18) ואם כן היו במקווה ארבעים סאה מים כשרים לפני שנתערבו בהם שלושה לוגים שאובים. (19) משמע שאם אינו יודע - פסול. [בתוספות יום טוב מבאר, שלדעת רבינו שאפילו כולו שאוב כשר מן התורה אין טעם לפסול מפני הספק אפילו כשיש אפשרות שמי המקווה נגעו בגומא העליונה לפני שהיו בו שלושה לוגים מים כשירים. ולפיכך הוא מפרש שספיקו כשר, ומה ששינוי "ואם לאו פסול" הכוונה אם ידוע שלא היו ארבעים סאה לפני שהגיעו לגומא השלישית].

14 ה. שְׁנֵי מִקְוֹאוֹת, אֵין בְּכֹל אֶחָד מֵהֶן אֲרָבָעִים סָאָה²⁰,
15 וְנֶפֶל לָזָה לֶגַע וּמִחְצָה וְלָזָה לֶגַע וּמִחְצָה, וְנִתְעַרְבוּ שְׁנֵי
16 הַמִּקְוֹאוֹת - הָרִי אֵלֹו בְּשָׂרִין, מִפְּנֵי שְׁלֹא נִקְרָא עַל
17 אֶחָד מֵהֶן שֵׁם פְּסוּל²¹. אֲבָל מִקְוֵה שְׂאֵין בּוֹ אֲרָבָעִים
18 סָאָה שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לִגְיִן מֵיִם שְׂאוּבִין וְאַחַר
19 כֶּף נִחְלַק לְשָׁנַיִם, וְרִבָּה מֵיִם בְּשָׂרִים עַל כֹּל אֶחָד
20 מֵהֶן²² - הָרִי אֵלֹו פְּסוּלִין; שֶׁכֵּל הַמִּקְוֵה כֵּלֹו שֶׁנֶּפֶסֶל
21 כְּמִיִם שְׂאוּבִין הוּא חֲשׂוּב²³, וְכֵאלֹו כֵּל מִימֵיו נִשְׂאָבוּ
22 בְּכֵלֵי.

(20) ובשניהם יחד יש ארבעים סאה. (21) פחות משלושה לוגים שאובים אינם פסולים כלל אפילו מים מועטים, וכשנתערבו ויש בהם שלושה לוגים הרי יש כאן ארבעים סאה כשירים ואמרנו כבר שארבעים סאה אינם נפסלים על ידי שאובים. [מקווה, שאין בו 40 סאה אינו פסול אלא חסר]. (22) עד ארבעים סאה. (23) ואינם חוזרים להיות כשירים כשנשארו בהם פחות משלושת הלוגים שפסלו אותם, כי הם פסולים מצד עצמם, מובן, שאפשר להכשירם על ידי המשכה למקום אחר, מפני שיש בהם רוב כשירים.

23 ו. בּוֹר שֶׁהוּא מְלֵא מֵיִם שְׂאוּבִים וְהֵאמְרָה²⁴ נִכְנַסֶּת
24 לוֹ וְיוֹצֵאת מִמֶּנּוּ - לְעוֹלָם הוּא בְּפִסּוּלוֹ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁב
25 שְׁלֹא נִשְׂאָרוּ מִן הַשְּׂאוּבִין שֶׁהָיוּ בְּבוֹר שְׁלֹשָׁה
26 לִגְיִין²⁵. מִקְוֵה שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ²⁶ מֵיִם שְׂאוּבִין וְנֶפֶסֶל,
27 וְאַחַר כֶּף רִבָּה עָלָיו מֵיִם בְּשָׂרִים עַד שֶׁנִּמְצָאוּ
28 הַבְּשָׂרִים אֲרָבָעִים סָאָה - הָרִי הוּא בְּפִסּוּלוֹ עַד
29 שֶׁיִּצָּאוּ כֹּל הַמֵּיִם שֶׁהָיוּ בְּתוֹכוֹ²⁷ וְיִפְתְּחוּ הַשְּׂאוּבִין
30 מִשְׁלֹשָׁה לִגְיִין. פִּיצֵד? מִקְוֵה שְׂאֵישׁ בּוֹ עֲשָׂרִים סָאָה
31 מִי גִשְׁמִיִם וְנֶפֶל לְתוֹכוֹ סָאָה מֵיִם שְׂאוּבִים וְאַחַר
32 כֶּף הַרִבָּה עָלָיו מֵיִם בְּשָׂרִים - הָרִי זֶה בְּפִסּוּלוֹ עַד
33 שֶׁיִּדְעַע שֶׁיִּצָּאוּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרִים סָאָה שֶׁהָיוּ בּוֹ וְחִמְשָׁה
34 קִבִּין וְיֹתֵר מִרְבִּיעַ הַקֶּבֶץ²⁸, וְלֹא נִשְׂאָר מִן הַכֹּל
35 שֶׁנֶּפֶסֶל²⁹ חוּץ מִפְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לִגְיִין. וְכֵן אִם עָשָׂה
36 מִקְוֵה שְׂאֵישׁ בּוֹ אֲרָבָעִים סָאָה מֵיִם בְּשָׂרִים וְעָרְבוּ
37 עִם הַמִּקְוֵה הַזֶּה הַפְּסוּל - טְהָרוּ אֵלֹו אֶת אֵלֹו³⁰.

מצטרפים. ובפירושו שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי יוסף בן חוני, וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שיטתו נשנית בסתם משנה, וכל מחלוקת בבירייתא וסתם משנה הלכה כסתם. ורבינו גרשום בתמורה שם מפרש נימוקו של רבי יוסף בן חוני, מפני שלוג היא כמות חשובה ומצטרפת לפסול את המקווה, ומה שאמר בשלושה כלים מצטרפים המדובר כשכל כלי מכיל לכל הפחות לוג, ומשום כך ארבעה אין מצטרפים, שהרי אין לוג שלם בכל כלי וכלי, וכן פירש גם רש"י שם (ראה בית יוסף יורה דעה סימן רא). [ויצא מזה, שאם אין לוג שלם בכל כלי וכלי - גם שלושה או אפילו שניים אינם מצטרפים. ורבינו לא גילה דעתו בזה]. (5) שארבעה אין מצטרפים. (6) כשהוסיף את השאובים לא התכוון להרבות את מי המקווה, כדי שיוכלו לטבול בו הרבה אנשים (כסף משנה). (7) במשנתנו כתוב סתם: "נתכוון לרבות" ופירשה רבינו כמו שכתבנו, אולם הטור ביררה דעה סימן רא מפרש שבשעה ששפך מן הכלי הראשון הייתה כוונתו לשפוך גם את המים שבכלים האחרים. [וגם מרן בשולחן ערוך יורה דעה סימן רא סעיף טו קיבל להלכה דעת הטור].

1 ב. שְׁנַיִם שֶׁהִטִּילוּ זֶה לֶגַע וּמִחְצָה וְזֶה לֶגַע וּמִחְצָה,
2 וְהַסּוּחֵט פְּסוּלוֹ⁸ וְהַגְּבִיחָה⁹ וְהַמֵּיִם שֶׁבָּהּ נּוֹפְלִין
3 מִמִּקְוֹמוֹת הַרִבָּה, וְכֵן הַמְעָרָה מִן הַצְּרָצוּר¹⁰ שֶׁמִּטִּיל
4 מִמִּקְוֹמוֹת הַרִבָּה - הָרִי אֵלֹו פּוֹסְלִין¹¹.

(8) שטבל אותה במקווה שהיו בו מ' סאה מצומצמות. (9) ואינה נוגעת במי המקווה [שם היא נוגעת, שנינו בפרק ז ממקוואות משנה ז שהמים הבלועים בתוכה כמחוברים למקווה]. (10) כלי ששפתו עשויה כעין מסרק. (11) כחכמים במשנה. ונימוקם, מפני שכל הקילוחים באים מכלי אחד.

5 ג. הַמְּטָבִיל פֶּרֶ אוֹ כֶּסֶת שֶׁל עוֹר בְּמִקְוֵה שְׂאֵישׁ בּוֹ
6 אֲרָבָעִים סָאָה מְכוּוֹנוֹת, פִּינִין שֶׁהַגְּבִיחָה שֶׁפְּתוּחֵיהֶן מִן
7 הַמֵּיִם נִמְצָאוּ הַמֵּיִם שֶׁפְּתוּכֵן שְׂאוּבִין¹². פִּיצֵד יַעֲשֶׂה?
8 מְטָבִילִן וּמַעֲלִין דְּרָף שׁוֹלְיָהֶן¹³. אֲבָל הַקֶּפֶה¹⁴ וְהַשֶּׁק
9 - מְטָבִילִן וּמַעֲלִין כְּדִרְכָן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁵.

(12) שהרי מים אלה נותקו ממי המקווה אף על פי שהכר והכסת עודם בו. ואין זה דומה לכסות שבהלכה ב ססופגת מים ולפיכך כל זמן שהיא נוגעת במי המקווה - כל המים שספגה מחוברים למקווה, ולא דוקא מכוונות כי גם במקווה גדול נעשו שאובים, אלא שבמקווה גדול לא איכפת לנו אם ייעשו שאובים, אבל במקווה קטן אפשר שיפלו לתוכו בחזרה המים שנפסלו ויפסלוהו. ואפילו ייזהר ולא יפלו, גם כן יפסל המקווה מפני שאין בו ארבעים סאה. (13) יהפוך אותם על פיהם ויעלם מן המקווה ויישארו המים שבהם מחוברים למקווה. (14) סל קלוע מענפים דקים. (15) מפני שנקביהם גסים והמים נשפכים דרכם מהר - אינם נעשים שאובים.

10 ד. מִקְוֵה שְׂאֵישׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ גְּמוֹת¹⁶ מֵמֵיִם שְׂאוּבִין, לֶגַע
11 בְּכֹל גִּמְאָה, וְנֶפֶלֹו לְתוֹכוֹ¹⁷ מֵיִם בְּשָׂרִים: אִם יָדוּעַ

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי ט' תמוז – ספר טהרה – הלכות מקואות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

או ידיו פוסלים, ורגלי בהמה אינם פוסלים. (37 פירוש, שלא היו שם מים ניקווים כלל והלגיון הביא ברגליו כל ארבעים הסאה. [בתוספתא שם הלכה ב מחלק רבי יוסי בין זילף בידי וברגליו ובין הולכים על הקרקע. ומפרש רבינו כוונת רבי יוסי שנטל בידי ורגליו ממש את המים ונתנם למקווה, ורבינו מתכוון כשהולכים עם הקרקע (כסף משנה).

(24) שטף של מי גשמים. ואם הם מי מעיין מספיק כל שהוא לטהר את כל השאובים (בית יוסף יורה דעה סימן רא). (25) החשבון הוא כזה: קובעים כמה מים שאובים היו בבור וכמה נכנסו לו מן האמה של מי גשמים ותולים שהמים שיצאו מכילים תערובת של הכשרים והפסולים לפי יחס כמותם שנכנסו לבור (בית יוסף בשם הראב"ד. וראה ש"ך שם סעיף קטן נו). לדוגמא: בבור 40 סאה ואמת המים הכניסה 120 סאה (היינו פי שלושה) ויצאו 80 סאה אומרים: 3 חלקים היינו 60 יצאו ממי האמה ושליש מזה היינו עשרים - ממי הבור. [הראב"ד כתב פירוש שני לחשבון האמור במשנה, היינו מחצה על מחצה, כלומר אנו מניחים שחצי המים היוצאים הם מהשאובים וחציים השני מן האמה. ראה בית יוסף שם]. (26) כאן המדובר במקווה שיש בו מים כשרים אלא שאין בהם 40 סאה ולא כמו בדין הקודם שקדמו שאובים לכשרים, ולפיכך הקילו יותר בדין זה. (27) פירוש עד שיצאו מים כשיעור המים שהיו במקווה לפני נפילת השאובים. (28) הסאה היא שישה קבים והקב ארבעה לוגים ולכן אם יצאו מהסאה חמישה קבים ורובע הקב נשאר שלושה לוגים וכשיצא עוד משהו נשאר פחות משלושה לוגים. בנידון זה, שבמקווה נמצאו מים כשרים עומדים בפני עצמם, הקילו חכמים ואמרו: אנו תולים שהמים האחרונים דחפו את הראשונים ותפסו מקומם. (29) הכשרים הראשונים והשאובים שנפלו לתוכם. [ההבדל בין דין זה לבין הדין הקודם בולט. שם אין אנו תולים שהראשונים הם גם ראשונים ליציאה אלא משערים לפי חשבון, כמו שנתבאר למעלה, אבל בנידון אנו מקבלים הנחה זו. והנימוק: שם קדמו השאובים והם פוסלים את הכשרים הנופלים לתוכם ובנידון המדובר כשקדמו הכשרים]. (30) המקווה הכשר מכשיר את הפסול. זה נקרא "השקה".

ט. מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו פחות ממשלשה לגין מים טמאין³⁹ שאובין - הרי זה פשוט לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים⁴⁰, ופסולין להקוות עליהן⁴¹. ירדו עליהן גשמים ורבו עליהן⁴² - הרי אלו כשרים להקוות עליהם⁴³. נפל לתוכו שלשה לגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים⁴⁴, ופסולין להקוות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן - הרי הן כשרין לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים⁴⁵, ופסולין להקוות עליהן עד שיעצאו פל המים הראשונים שנעשו פלן כשאובין ולא ישאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר דינר⁴⁶ ונפלו לתוכו שלשה לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקוות עליהן. נפל לתוכו פחות משלשה לגין מים, אפלו פלן טמאין, ואחר כך נפלו לתוכו משקל דינר מי גשמים שהשלימו - כפשוטו⁴⁷; כפשוטו לטבילה, כך טהור לכל דבר⁴⁸.

(38) נפלו שלא לרצון בעלים. (39) טמאין ממש. (40) מפני שהשאובים בטלו בכשרים הטהורים וגם לא נטמאו בנגיעת הטמאים. כי משקין הנקווים בקרקע (לא בכלים) אינם מיטמאים אלא לרצון. (41) אפילו אם יוסיפו על תערובת זו מים כשרים עד ארבעים סאה יישאר המקווה בפסולו. ומה שאמרנו שפחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים היינו במים טהורים, אבל טמאים פוסלים (כסף משנה). (42) על מי התערובת. (43) כשאין במקווה 40 סאה ביחד עם מי הגשמים שרבו, אבל אם מי הגשמים השלימו לארבעים סאה אינו צריך להקוות. (44) לא נתבאר טעמו של הבדל זה בין שלושה לוגים לבין פחות מזה. [ואולי נימוקו, מפני ששלושת הלוגים הועילו לעשות את המים שבמקווה כשאובין, הועילו גם לטמאם]. (45) מפני שמי הגשמים המרובים שבאו באחרונה טיהרו אותם כבית הילל במקוואות פרק א משנה ה (ראה פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כו). (46) כמות מועטת שמשקלה כמשקל דינר. (47) קשה להבין מה בין דין זה לדין הראשון שבהלכה זו שפסק רבינו, שפסולים להקוות עליהם וצריך ריבוי מי גשמים. בכסף משנה מיישב בדוחק, שמכאן שהמקווה הגיע קרוב לארבעים סאה ונקרא עליו כבר שם ארבעים סאה, אין פחות משלושה לוגים פוסלים אותו ואפילו הם טמאים. (48) גם סיום זה בלתי מובן כלל, שהרי אפילו לפני השלמת המקווה היו המים כשרים לכל דבר. סוף דבר: כל הלכה זו צריכה עיון רב ולא עלתה בידינו לרדת לתוך עומק דעת רבינו (ראה ראב"ד).

ז. המסלק את הטיט³¹ לצדדים³² ונמשכו ממנו שלשה לגים למקוה - הרי זה פשוט³³. הריה תולש הטיט ומגביהו בידו והבדילו מן המקוה לצדה ונמשכו ממנו שלשה לגין - הרי אלו פוסלין³⁴.

(31) שבקרקעית המקווה. (32) וחלק ממנו מתבלט מעל פני המים. (33) מפני שהמים שבתוך הטיט היו מחוברים למי המקווה לא נעשו שאובים. (34) כשלא נשאר במקווה 40 סאה בלי המים שבטיט, ברגע שנבדל הטיט מן המקווה נעשו המים שבו שאובים.

ח. גיס³⁵ העובר ממקום למקום, וכן בהמה³⁶ העוברת ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשה לגין למקוה - הרי זה פשוט. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקוה בתחלה³⁷ - הרי זה פשוט.

(35) צבא. מובן שלא דוקא צבא אלא גם בשכונות מרובות אוכלוסים הדין כך. (36) בתוספתא כתוב: "לגיון וכן בהמה וכו'", ופירש הרא"ש (מובא בטור יורה דעה סימן רא), שלגיון היינו פרשים והסוסים העבירו ברגליהם את המים והוא מחלק בין רגלי אדם לרגלי בהמה, רגלי אדם

פֶּרֶק שְׁעִי

20 מְקוּהָ פֶּשֶׁר. סִתְמוּ פֶּסֶד אוֹ בְּגַפְסִיס - עֲדִין הוּא
21 פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוּהָ²² עַד שִׁיקְבְּעוּנוּ בְּאַרְץ אוֹ יַבְנֵה. וְאִם
22 הוֹלִיכוּ²³ עַל גַּב הָאָרֶץ וְעַל גַּב הַסִּיד²⁴ וּמִרַח בְּטִיט
23 מִן הַצְּדָדִין - הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר²⁵.

16 נקב כזה בכלי שנטמא, מטהר אותו מפני שיצא מתורת כלי (ראה בפרק יט מהלכות כלים, שיעורי הנקב בכלי חרס). (17) נתן לתוכה 40 סאה. (18) לטבול בו. כשם שיצא מתורת כלי לענין טומאה, כך גם לענין שאובה, שאין מימיו שאובים. (19) סתם. (20) בצרורות שמשמשים בהם לבנין (ר"ש). (21) סתימת סיד גיפיסס אינה יעילה. (22) פירוש, לא רק שפסול לטבול בו, אלא מימיו פוסלים את המים הכשרים שבמקוה (כסף-משנה). [לכאורה דין זה סותר לדין שחיברו בסלע שבהלכה הקודמת, שהצריך נקב כשפופרת הנוד, ומסתימת לשונו שם משמע, שגם בכלי חרס הדין כך, וכאן כתב "נקב המטהרו", והרי שיעור הנקב לטהר כלי חרס הוא כמוציא זיתים (פרק יט מהלכות כלים) שהוא פחות משפופרת הנוד. בכסף-משנה עמד על סתירה זו, וביאר את ההבדל שבין שני דינים אלה. שם המדובר בכלי שלם שחיברו לקרקע ואינו יוצא מידי שלימותו אלא בנקב כדול, אבל כאן המדובר בכלי שניקב לפני חיבורו, ולפיכך מספיק שיעור המטהרו]. מקור הלכה זו בתוספתא שם: "קסטלין המחליק מים לכרכים, אם היה נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקוה, ואם לאו פוסל..." אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית". ומפרש רבינו ש"קסטלין" הוא כלי גדול מאוד של חרס, שבני כרכים מניחים במקום מוצא המים, והם מתקבצים באותו הכלי וממנו מעבירים את המים לכרך. וסובר רבינו שהלכה כר' אליעזר בר' יוסי שהודו לו חביריו, ומפרש מה שאמר "הוריתי ברומי לטהרה" הכוונה שהורה להכשירו לטבול בו אם ניקב כשיעור המטהר מטומאה (כסף-משנה). ראה לקמן הלכה ח דין שידה תיבה ומגדל). (23) בתוספתא: הושיבו. (24) פירוש, או ע"ג הסיד. (25) לטבול בו. משמיענו שאפילו לא השקיעו בקרקע, וגם לא בנה סביבו אלא מירח מן הצדדים - דינו כמחובר לקרקע. [בתוספתא שבידינו כתוב: "או שמירחו", ורבינו גורס כדבריו כאן (כסף-משנה)].

24 ה. הַמְּנִיחַ²⁶ טְבֵּילָא תַּחַת הַצְּנוּר וְהֲרִי הַמַּיִם נִמְשְׁכִין
25 עַל הַטְּבֵּילָא וְיִוֶּרְדִין לְמְקוּהָ: אִם הָיָה לְטְבֵּילָא דְפָן²⁷
26 - הֲרִי זֶה פּוֹסֵלֶת אֶת הַמְּקוּהָ, וְאִם לֹא - אֵינָה
27 פּוֹסֵלֶת. וְקָפְהָ²⁸ תַּחַת הַצְּנוּר פְּדִי לְהַדְיָחָה, אָף עַל
28 פִּי שְׂיֵשׁ לָהּ דְפָן - אֵינָה פּוֹסֵלֶת, שְׂהֲרִי לֹא עֲשָׂאָהּ
29 לְקַבֵּל²⁹.

26 משנה מקוואות פרק ד, ב. (27) כל ארבעה צדדים (ר"ש). (28) על צידה. (29) לא העמידה באופן שתוכל לקבל. [הרא"ש בפירושו למשנתנו אומר, שאם המים אינם יכולים להגיע למקוה בלי הטבלא - נפסלו, ולא מפני שאובה, אלא מפני שמקוה צריכה הווייה בטהרה. פירוש, צריכה להתהוות שלא באמצעות כלים המקבלים טומאה].

1 יבאר המים הנקראים שאובים לפסול את המקוה. ודין גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מהמים וכו'. ודין חבית מלאה מים שנפלה לים וטבל שם. ודין שתי בריכות זו למעלה מזו ובתחתונה מים שאובים וכותל ביניהן ונקב בכותל.

1 א. כָּל הַכְּלִים² הַמְּקַבְּלִין שֶׁהֵלְכוּ הַמַּיִם עָלֵיהֶן או
2 שֶׁנִּפְלוּ מִתּוֹכָן³ - הֲרִי אֵלוֹ שְׂאוּבִין וּפּוֹסְלִין אֶת
3 הַמְּקוּהָ. וְהוּא שִׁיעֵשׂוּ לְקַבְּלָהּ⁴. אֶפְלוּ הָיוּ כְּלִים
4 שְׂאִין מְקַבְּלִין טְמָאָה, כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים וְכְלֵי אֲדָמָה
5 - הֲרִי אֵלוֹ פּוֹסְלִין.

2 מקוואות פרק ד משנה א. (3) צ"ל "לתוכן". (4) ראה הלכה הבאה.

6 ב. כָּל כְּלֵי⁵ שֶׁלֹּא נַעֲשְׂהָ לְקַבְּלָהּ⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
7 מְקַבֵּל - אֵינּוּ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוּהָ. כְּגוֹן הַסִּילּוֹנוֹת⁷
8 שֶׁהַמַּיִם נִמְשְׁכִין מֵהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן רַחְבִּים
9 בְּאֲמָצָע⁸ וּמְקַבְּלִין - אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוּהָ, בֵּין
10 שְׂהִיּוּ שֶׁל מִתְּכַת אוֹ שֶׁל חֶרֶס.

5 שם. (6) תשמישו של הכלי אינו לקבל. (7) צינורות, רבינו כותב "סילונות" סתם, ומשמע אפילו אינם פתוחים מלמעלה והם כקנה חלול - אינם פוסלים (וכן כתב גם ה'תפארת ישראל'). (8) ומים מתעכבים במקום זה. והטעם, שגם מקום זה לא נעשה לקבלה אלא לחזק את הזרם היוצא.

11 ג. הַשְּׂקֵת⁹ שֶׁבִּסְלַע¹⁰ - אֵינָה פּוֹסֵלֶת אֶת הַמְּקוּהָ, לְפִי
12 שְׂאֵינָה כְּלֵי¹¹. אֲבָל כְּלֵי שֶׁחִבְרוּ בְּסַלַע - פּוֹסֵל אֶת
13 הַמְּקוּהָ, אָף עַל פִּי שֶׁחִבְרוּ בְּסִיד¹². נִקְבָּה מְלִמְטָה¹³
14 אוּ מִן הַצֵּד כְּשֶׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד¹⁴ - כְּשֶׁרָה, וְאֵינָה פּוֹסֵלֶת
15 אֶת הַמְּקוּהָ¹⁵.

9 שם משנה ה. (10) שחקקה בסלע. (11) מפני שהיא מחוברת לקרקע, הרי היא כקרקע. [כתב בתפארת ישראל, שאפילו סלע שנעקר ממקומו הטבעי והשקיעו אותו באדמה ואחר-כך חקקו בו את השוקת - אינו פוסל, כמו שאמרו בבבא בתרא סו, א שקבעו ולבסוף חקקו כשר. "קבעו", משמע שהאדם קבע אותו. (12) מכיוון שהיה כלי לפני החיבור - אין החיבור מועיל לבטלו מתורת כלי. (13) אפילו כל שהיא. (14) נתבאר למעלה פרק ג הלכה כו. (15) המים שבשוקת הנקובה, אינם נחשבים כשאוובים מפני שהם נשפכים מאליהם. [הר"ש מפרש כך ה"במה דברים אמורים", שבתוספתא פרק ד הלכה ד, שמן הצד צריך שפופרת הנוד, אבל למטה - כמלוא מחט, והתוספתא אינה חולקת על המשנה אלא מבארת אותה. ונראה שזו היא גם דעת רבינו].

16 ד. הַלּוֹקֵחַ כְּלֵי גְדוֹל, כְּגוֹן חֲבִית גְּדוֹלָה אוֹ עֲרֻבָה
17 גְּדוֹלָה, נִקְבּוּ נִקְבַּי הַמְּטַהְרִי¹⁶ וְקִבְּעוּ בְּאַרְץ וְעֲשָׂאָהּ
18 מְקוּהָ¹⁷ - הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר¹⁸. וְכֵן אִם פִּקְקָה¹⁹ אֶת הַנִּקְבַּי
19 בְּסִיד וּבְבִנְיָן²⁰ - אֵינּוּ פּוֹסֵלִים²¹, וְהַמַּיִם הַנִּקְוִין בְּתוֹכוֹ

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שישי ט' תמוז - ספר טהרה - הלכות מקואות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ו. החוטט³⁰ בצנור³¹ מקום לקבל בו הצורות
- 2 המתגלגלין במים כדי שלא ירדו עם המים: אם היה
- 3 הצנור של עץ וקפר בו כל שהוא - פוסל, שהרי
- 4 כל המים שיורדין באין מתוף פלי שנעשה
- 5 לקבלה³². ואפלו שקבעו אחר שחקק בו³³, הואיל
- 6 והיה עליו תורת פלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו
- 7 בקרקע ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל³⁴.
- 8 ואם היה צנור של חרס - אינו פוסל עד שיהיה
- 9 בחקק כדי לקבל רביעית³⁵. אף על פי שנתמלא
- 10 המקום החקוק שבצנור צורות המתחלחלין
- 11 בתוכו³⁶ - הרי הוא בפסולו ואינו פסול. ירד לתוף
- 12 המקום שחקק עפר או צורות וסתמו ונכש³⁷ -
- 13 הרי זה פשר.

46) כלי חרס שבור. (47) אבל חלק מהפגמות (כלי חרס

שנשבר, אין מקום השבר שזה אלא יש בו כמה פגמות) נמצא תחת שטח מי המקווה שנכנסים לתוך הגיסטרא דרך הפגמות. (48) כלים טמאים. (49) מפני שהמים

שבגיסטרא מחוברים למי המקווה. (50) מהטמאה שהיתה עליהם לפני הטבילה. (51) בחלק הכולט מן המים.

(52) שכלי חרס מטמא מאויריו. מים שעל גבי הכלים אינם נחשבים כמחוברים למקווה. (53) את הכלים, שהרי גזרו

על המשקין שיטמאו את הכלים. והרויח בטבילתם יצאו מטמאה יותר חמורה שצריכה הערב שמש, וקיבלו טומאת משקין דרבנן שאינה צריכה הערב שמש. (54) שם.

(55) תנורים שבתקופתם, של חרס היו, כעין קדירה גדולה שאין לה שוליים, והיו מעמידים אותם על הקרקע ומחברים

בטיט. (56) אדם טמא. (57) ואפילו כשהתנור אינו מלא מים, שאדם אינו מתטמא מאויר כלי חרס. (58) גזרו חכמים שידיים מתטמאות מאויר כלי חרס. ראה הלכות

אבות הטומאות פרק ח הלכה א. גזירה זו היא משמונה עשר דברים שגזרו כשרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת

יג, ב). (59) וכשיוציא ידיו מן המים המטהרים, יימצאו למעלה מאויר התנור הטמא. (60) ולפיכך נשאר התנור

בטומאתו, אף-על-פי שהמים שבו מטהרים את הנטבל בהם. (61) בפרק א מהלכות כלים הלכה ג. נולמה הצריך כאן

שהיה מים כרום ידיו למעלה מן התנור, ולמעלה בדין גיסטרא אין הכלים מתטמאים אלא כשהמים אינם מגיעים

לשפת הגיסטרא, שהרי אמר: "עד שהם באוויר הגיסטרא מתטמאים המים שעל גבן", ומשמע שאם אינם באווירה

אינם מתטמאים? הרא"ש בפירושו למשנתנו מבאר את ההבדל, שם המדובר בכלים, וכלים אינם מתטמאים מאויר

כלי חרס, ואם-כן טומאתם באה על-ידי המים שעליהם שנטמאו באוויר הגיסטרא, ומשקין מטמאים כלים מגזירת חכמים, אולם כל זמן שהכלי בתוך המים, הרי המים שעל

גבו מחוברים למקווה ומטהרים בהשקה, אלא כשהגביה את הכלי ונפרדו המים שעל גביו מהמקווה, ובאותה שעה הם באוויר הגיסטרא - נטמאו. מה-שאי-כן בידים שהן עצמן - בלי תיווך המים - מתטמאים מאויר התנור, צריך שלא יימצא כל שהוא מהם באוויר זה ללא טבילה, וכשחלק מידיה הוא למעלה מן המים, הרי החלק התחתון של היד נמצא באוויר הכלי הטמא ללא טבילה, אף-על-פי שהוא במים, שאין טבילה לחצאין].

י. חבית⁶² מלאה מים⁶³ ששפלה לים, אפלו לים

הגדול - הטובל שם⁶⁴ לא עלתה לו טבילה; אי

(30) שם משנה ג. (31) לפני שקבע אותו (כתרגום העתיק לפירוש רבינו במשנה, נפלה טעות. ותרגומו של דיהרנבורג: "וחקק בו קודם שיקבעהו" הוא הנכון). (32) החטיטה הקטנה הזו, עושה את כל הצניור כלי עשוי לקבל (תפארת ישראל שם).

(33) בבא בתרא סה, ב. מכיוון שנעשה כלי לפני קביעתו בקרקע, אין הקביעה מועילה לבטלו מתורת כלי. (34) שם. (35) כפי השיעור של שברי כלי חרס המחזיקים עד סאה (ראה הלכות כלים פי"ח הי"ג).

(36) פירוש, לא סתמו לגמרי את החטיטה מפני שאינם מהודקים, והמים נכנסים ביניהם. (37) נתהדקו ונסתמה הגומא לגמרי, ואין מים מחלחלים לתוכה.

ז. הספוג³⁸ והדלי³⁹ שהיו בהן שלשת לגין מים

ונפלו למקוה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין ששפלו, לא פלי ששפלו בו⁴⁰ מים שאובין.

(38) שם פרק ו משנה ד. (39) המדובר בדלי שפיו צר מאוד, ולא נתערבו מימיו במי המקווה אלא נוגעים בהם. וכן ספוג מלא מים אין מימיו נשפכים למקווה (ראה לקמן פי"ח הי"ב דין סגוס). (40) נראה שצ"ל "שנפל וכו".

ח. השדה⁴¹ והתכה שפיהם⁴² - אין מטבילין בהן אלא

אם פן היו נקובים בשפופרת הנוד⁴³. ואם היה שק או קפה - מטבילין בהן⁴⁴. וכן המניח שק או קפה

תחת הצנור - אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקוה⁴⁵.

(41) שם משנה ה. (42) המדובר בכלים גדולים מאוד. (43) למעלה בהלכה ד גבי כלי חרס, קבע רבינו השיעור המטהר כלי טמא שהוא פחות משפופרת הנוד. אבל בכלי עץ, הואיל והשיעור המטהר הוא גדול מאוד - כמוציא

רימון (הלכות כלים פרק ו הלכה ב), מספיק שיעור כשפופרת הנוד לענין טבילה (כסף-משנה למעלה הלכה ד). (44) מפני שהם מלאים נקבים גסים, נחשבים המים שבהם כמחוברים למקווה, אע"פ שאין בכל נקב כשפופרת הנוד.

(45) מאותו נימוק (ראה למעלה פרק ה הלכה ג).

ט. גסטרא⁴⁶ טמאה שהיא בתוף המקוה ושפפתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כחכמים". [בכסף-משנה מבאר, שפסק כתנא-קמא. והדברים מפליאים, שהרי במשנה כתוב בפירוש "דברי ר' מאיר".]

9 יב. שתי⁷² ברכות⁷³ זו למעלה מזו וכתל⁹
10 ביניהן⁷⁴, והעליונה מלאה מים פשרים
11 והתחתונה מלאה מים שאובין, ונקב פתל שבין
12 העליונה לתחתונה, אם יש כנגד הנקב⁷⁵ שלשה
13 לגין מים שאובין - נפסלה העליונה; מפני
14 שהנקב כאלו הוא באמצע העליונה, לא
15 בצדה⁷⁶.

(72 שם מי"א. 73) אבמטיות מחוברות לקרקע, וכשירות לטבול בהן. (74) הבריכות עומדות זו בצד זו, והאחת במקום יותר גבוה. (75) פירוש, שבחלול הנקב (רבינו בפירושו למשנה). (76) ראה ההלכה הקודמת. וכל-שכן אם בעליונה שאובים ובתחתונה כשרים.

16 יג. כמה⁷⁷ יהיה בנקב ויהיה בו שלשה לגין? הכל
17 לפי הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים
18 סאה - צריך שיהיה הנקב אחד משלש מאות
19 ועשרים לברכה; היתה עשרים סאה - צריך להיות
20 הנקב אחד ממאה ושישים לברכה. וצא וחשב⁷⁸ לפי
21 השבון זה, שהסאה ששה קבין, והקב ארבעה לגין,
22 והלג שש ביצים⁷⁹.

(77 שם. 78) החשבון הוא פשוט: בסאה = 24 לוגים, וארבעים סאה = 960 לוג, נמצא ששלושה לוגים הם אחד מן 320 בארבעים סאה, או אחד מן 160 בעשרים סאה. (79) דרך-אגב מוסר רבינו שיעור הלוג, ואין לזה כל ענין מיוחד לדין שאנו עוסקים בו.

23 יד. שלשה מקוואות⁸⁰ זה בצד זה, בכל אחד מהן
24 עשרים סאה מכוונות, ואחד מהן שאוב מן הצד,
25 וירדו שלשה וטבלו⁸¹ שלשתן, ונערכו המים⁸²
26 מכלן ונתערכו למעלה - המקוואות פשרים⁸³
27 והטובלים טהורים; שהרי נעשה הכל ששים
28 סאה, מהן ארבעים פשרים זה בצד זה, ואין
29 המים השאובים פוסלין מקוה שיש בו ארבעים
30 סאה⁸⁴, כמו שבארנו. הנה השאוב באמצע וירדו
31 וטבלו בהן, ונערכו המים ונתערכו המקוואות -
32 הרי המקוואות כשהיו⁸⁵ והטובלין טמאין כשהיו;
33 שהרי לא נתערכו ארבעים סאה הפשרין⁸⁶, לפי
34 שאינן זה בצד זה, שהשאוב מבדיל ביניהן.

(80 שם משנה ג. 81) בבת אחת, כל אחד ואחד במקוואה אחר. (82) עלו למעלה משפתם. (83) שלשתם כשרים (רבינו בפירושו למשנתנו). (84) שני המקוואות הסמוכים זה לזה הצטרפו לארבעים סאה מים כשרים, ואין מי השאוב פוסלם, יתר על כן: גם השאוב הוכשר מפני שמימו נתערבו במי מקוואה כשר. [ואף-על-פי שנגעו מי האמצעי במי השאוב שבצידו לפני שנתערבו במי הכשר - אין בכך כלום, שהרי נתחברו עם הכשרים לפני שנפלו לתוכם השאובים

1 אפשר לשלשה לגין שלא יהיו במקום אחד⁶⁵. וכפר
2 של תרומה שפסל לשם⁶⁶ - נטמא במים שאובין⁶⁷,
3 שהרי המים עומדין שם. אבל הנקרות וכיצא בהן,
4 הואיל והם נמשכין - הרי זה טובל שם.

(62 מכות ד, א. 63) שאובים. (64) נראה שרבינו מפרש שטבל בתוך החבית (ראה ההערה הבאה). [מלשונו של רש"י שם, שמחק הגירסא "אי אפשר" לא משמע כן]. (65) ברור אמנם שנתערבו שם גם מי הים, אבל בוודאי נשאר שלשה לוגים במקום אחד. ומה שאמרנו למעלה (פרק ד הלכה ו), שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוואה כשר לא פסלוהו, היינו דוקא כששפך ונתערבו המים במי המקוואה, אבל כאן השאובים עומדים במקומם (כסף-משנה). [רש"י שם גורס: "חיישין" (חוששים אנו) במקום "אי אפשר", ומכאן שהוא מפרש שנשפכו המים במקום אחד, כגון שנשרבה החבית בתוך הים. אבל רבינו גורס "אי אפשר", ולפיכך יש להניח שהמדובר בטבל בתוך החבית]. (66) אחר טבילת הטמא. (67) שנטמאו מנגיעת האדם הטמא (ראה השלמות). בכיכר של תרומה משמיעו רבותא, לא רק האדם שחזקת טומאה עליו נשאר בטומאתו, אלא גם התרומה שהיא בחזקת טהרה - נטמאה (גמרא שם).

5 יא. מים שאובין⁶⁸ שהיו בצד המקוואה, אף על פי
6 שהמים נוגעין⁶⁹ במי המקוואה - לא פסלוהו⁷⁰, מפני
7 שהן במקוואה סמוך למקוואה. היו השאובין באמצע⁷¹
8 - פוסלין את המקוואה.

(68) מקוואות פרק ו משנה י. (69) אבל אינם מתערבים במי המקוואה. (70) אף-על-פי שנגעו לפני שהיו 40 סאה במקוואה. (71) והמים המגיעים למקוואה נמשכים על גביהם. בכסף-משנה מבאר, שזהו דין אביק שבמשנתנו. שנינו שם: "האביק שבמרחץ, באמצע פוסל, מן הצד אינו פוסל". בתפארת ישראל' מפרש את המשנה, שאביק הוא כעין קערה של מתכת שקועה בקרקעית המקוואה והיא נקובה, וסותמים את הנקב במגופה וכשרוצים להחליף את המים שבמקוואה מסיירים את המגופה והמים יוצאים, ואחר-כך סותמים וממשיכים מים כשרים אחרים. מובן שהמים הנכנסים למקוואה נופלים לתוך האביק לפני שהיו במקוואה ארבעים סאה ונעשו שאובים, וכל המים המגיעים למקוואה אחר שנתמלא האביק - ונפסלו, ואע"פ שמים שאובים אינם פוסלים מקוואה שיש בו ארבעים סאה - בנידון שלנו פוסלים מפני שבאו לפני הכשרים (ראה למעלה פ"ה סוף הלכה ה). אבל כשהאביק מן הצד הרי זה כמקוואה כשר בצד מקוואה פסול. ואין זה דומה לגיסטרא שבהלכה ט, מפני שבגיסטרא הגיעו לתוכה מי המקוואה כשהם מחוברים למקוואה, ולא נעשו מעולם שאובים. ולמה לא הוכשרו המים שבאביק על-ידי השקה? מפני שמים הנמצאים בכלים מועילה בהם השקה רק לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם לטבילה (וכן כתב התפארת ישראל' בפ"ה, יכין אות ב). מפירוש זה יוצא, שרבינו פסק כר' מאיר באביק מן הצד נגד דעת חכמים. ולא נתבאר למה העדיף דעת יחיד בניגוד למקובל בכל מקום. ובפירושו למשנה כתב בפירוש "והלכה

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי ט' תמוז – ספר טהרה – הלכות מקואות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

10 שם. 11) רבינו במשנה מפרש: "הוא שיקפא לפעמים. ואחרים פירשו: הטל הנקפא והוא כשיכבת שלג דקה מאוד. 12) קרח. 13) טיט רך כל-כך עד שאפשר להוריקו מכלי אל כלי. 14) משלים את המידה לארבעים סאה. 15) אף-על-פי שהיו מונחים בכלי לפני נפילתם למקוה - לא נעשו שאובים, בתנאי שלא נימחו בכלי. 16) מזה יוצא, שהם מעלים ולא פוסלים. 17) בגומא. 18) ב'בית יוסף' יו"ד סי' רא מפרש מיען את השלג ואע"פ שלא נמס. 19) במשנה שם, אמר רבי עקיבא: "והעידו אנשי מירבא משמו (של רבי ישמעאל) שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה", ופסק רבינו כרבי ישמעאל, מפני שעשה מעשה. ונראה שהתירו לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים ולא פוסלים הם רק משלימים את המקוה החסר, אבל מקוה שכולה מהם - פסולה. [בטיט הנרוק, נאמר בפירוש (בסוכה יט, ב) שכולו טיט - פסול] ויש להניח שצריך רוב מים, היינו 20 סאה ומשהו.

ד. ואלו²⁰ פוסלין²¹ ולא מעלין: מים שאובין, בין טהורין בין טמאים, ומי פבשים²², ומי שלקות²³, והתמד²⁴ עד שלא החמיץ²⁵, והשכר²⁶. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה למדת המקוה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה לגין מהן - פוסלין את המקוה.

20 שם מ"ב. 21) אם נפלו שלושה לוגים מהם למקוה שאין בו 40 סאה. 22) מים שכבשו בהם פירות או ירקות. 23) ששלקו בהם כל דבר מאכל שהוא. 24) משקה עשוי ממים שנתנו בהם שמרי יין או חרצנים וזגים של ענבים. 25) דרכו להחמיץ כשהוא שוהה זמן רב, וכל זמן שלא החמיץ - דינו כמים. 26) מימרא של שמואל, בעירובין כט, ב.

ה. ואלו²⁷ לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות, והציר²⁸, והמורק²⁹, והתמד משהחמיץ. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים פשרים פשהיו; שאין אלו פוסלין אלא בשוני מראה, כמו שבארנו³⁰.

27 שם. 28) מים המתמצים מדגים מלוחים. 29) שומן מדגים מלוחים. 30) למעלה ה"א.

ו. ופעמים³¹ שאלו מעלין את המקוה. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחדר ולקח סאה ממנו - הרי הארבעים שנשארו מקוה פשר³².

31 שם. 32) ביבמות פב, ב - אמר רבי יוחנן "עד רובר". כלומר, שלא יטול יותר מתשע-עשרה פעמים כדי שיישאר רוב מים (פירוש אחר: שלא יתן רוב מי פירות. ראה שם).

ר"ש ורא"ש). ובתפארת ישראל' מנמק: מפני שבאו בהמשכה וברוב כשרים. ראה הערה פה. 85) נשארו במצבם שלפני טבילת הטמאים, הכשרים - כשרים, והשאוב פסול. 86) פירוש, לא נתערבו הכשרים באופן ישר אלא דרך הפסולים. ואף-על-פי-כן לא נפסלו הכשרים מפני שהפסולים באו אליהם דרך המשכה (לא בנפילה), והכשרים מרובים (ראה למעלה פ"ד ה"ח).

פרק שביעי

1) יבאר שאין המקוה נפסל בשוני טעם וריח אלא בשוני מראה. ודין יש מעלים את המקוה ולא פוסלים או בהיפך או לא מעלים ולא פוסלים. מקוה שנפל לתוכו דבר ששינה את מראיו כיצד תקנתו. שלושה לוגים מים שנשתנה מראהם שנפלו למקוה.

א. אין המקוה נפסל לא בשוני הטעם ולא בשוני הריח, אלא בשוני מראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחלה - פוסל את המקוה בשוני מראה. פיצד? הנין או החלב והדם וכיוצא בהן ממי כל הפרות - אינן פוסלין את המקוה בשלשה לגין³, שלא אמרו אלא מים שאובין, ופוסלין בשוני מראה. אפלו מקוה שיש בו מאה סאה ונפל לו לג יין או מי פרות ושנה את מראיו - פסול⁶. וכן מקוה שיש בו עשרים סאה מים פשרים או פחות מזה ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות ולא שנו את מראיו - הרי אלו פשרים פשהיו. ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקוה⁷. ואם נוסף על העשרים עשרים אחרים מים פשרים - הרי זה מקוה פשר.

2) חולין קו, א: "מים שנפסלו משתיית בהמה - בקרקע כשרים". ובשבת יד, ב - אמרו, שהיו טובלים במי מערות מכונסים וסרוחים. 3) מקוואות פ"ז מ"ג. 4) מימרא של רב פפא, בשבת קמד, ב. 5) שנינו בחולין כה, ב: התמד משהחמיץ אינו פוסל את המקוה (ראה לקמן הי"א). 6) מקוואות שם. 7) שם מ"ב: "מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם - לא העלהו". נגירסת הגר"א: "לא פסלו ולא העלהו". נראה שלעיני ה'כסף משנה' היתה גירסא אחרת במשנתנו, ולפיכך מצא מקורו במשנה מקוואות פ"ז למה אינה עולה, והרי במשנתנו כתוב בפירוש: "לא העלוהו".

ב. יש⁸ מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

8) שם מ"א. 9) משלימים לארבעים סאה.

ג. ואלו¹⁰ מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והפפור¹¹, והגליד¹², והמלח, וטיט הנרוק¹³. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו¹⁴ והרי המקוה פשר ושלם¹⁵. נמצאו¹⁶ מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג בתחלה והניחין בעוקה¹⁷ ורסקו¹⁸ שם - הרי זה מקוה שלם וכשר¹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 מְרָאָה זֵינ, וְנִפְלֹו לְמִקְוָה - לֹא פְסָלוּהָ⁴⁸, אֲלֹא אִם
20 שָׁנו אֶת מְרָאיו⁴⁹.

(47) משנה, שם פ"ז, ה. (48) משום שנידונים לעניין זה כ"ן, שאינו פוסל בשאובים אלא בשינוי מראה. (49) מראה מי המקוה.

21 יֵא. שְׁלֹשָׁה לְגִינ⁵⁰ חֶסֶד דִּינָר מִיִּם שְׂאוּבִין שְׁנִפֵּל
22 לְתוֹכָן דִּינָר חֲלָבו⁵¹ אוּ מִי פְרוֹת, וְהָרִי מְרָאָה הַכֹּל
23 מִיִּם⁵², וְנִפְלֹו לְמִקְוָה - לֹא פְסָלוּהָ⁵³; עַד שֵׁיפֵלוּ
24 שְׁלֹשָׁה לְגִינ מִיִּם שְׂאוּבִין שְׂאִין בְּהֵן תַּעֲרֶכֶת מְשָׁקָה
25 אַחַר וְלֹא מִי פְרוֹת.

(50) שם. (51) שאינו פוסל בשלושה לוגים. (52) ואם כן, יש כאן שלושה לוגים שאובים שכולם מראה מים. (53) כתנא-קמא שם נגד דעת רבי יוחנן בן נורי.

26 יֵב. מִקְוָה⁵⁴ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מְרָאָה מִימֵיו מִחֲמַת עֲצָמוֹ וְלֹא
27 נִפֵּל לוֹ דָּבָר - הָרִי זֶה כְּשֵׁר. לֹא אָמְרוּ אֲלֹא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה
28 מִחֲמַת מְשָׁקָה אַחַר.

(54) דין זה למד רבינו מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים למעלה ה"ז (כספ-משנה).

יום ש"ק י' תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׂמִינִי

1) יבאר המעורב למקווה אם הוא כמקווה. עוקה שבתוך המקווה אם מטבילין בה. כותל שבין שני מקוואות שנסדק או לשתי או לערב אם מצטרפים. אם מטהרים המקוואות העליון מהתחתון והרחוק מהקרוב. מקווה שמימיו מרודדים.

29 א. פֵּל הַמְעַרְבֵי² לְמִקְוָה³ - הָרִי הוּא כְּמִקְוָה⁴
30 וּמְטַבִּילִין בּוֹ. גְּמוֹת הַסְּמוּכוֹת לְפִי הַמִּקְוָה⁵ וּמְקוּם
31 רְגֵלֵי פְּרָסוֹת בְּהֵמָה שֶׁהֵיוּ בְּהֵן מִיִּם מְעַרְבִין עִם מִי
32 הַמִּקְוָה כְּשֶׁפּוֹפְרֵת הַנּוֹד⁶ - מְטַבִּילִין בְּהֵן.

(2) מקוואות פרק ו משנה א. (3) מים שאין בהם 40 סאה הנמצאים בצד מקווה כשר. (4) ומטבילים בהם. אולם יש הבדלי דינים בזה, ורבינו מבאר ומתחיל בדין גומות. (5) מחוץ למקווה. (6) מכיוון שמקומות אלה נמצאים מחוץ לכתלי המקווה אינם מצטרפים למקווה בפחות משיעור זה.

33 ב. חוֹרֵי הַמְעַרְהָ⁷ וְסִדְקֵי הַמְעַרְהָ - מְטַבִּילִין בְּהֵן אִף
34 עַל פִּי שְׂאִין הַמִּיִּם שֶׁבְּהֵן מְעַרְבִין עִם מִי הַמִּקְוָה
35 אֲלֹא בְּכָל שְׁהוּא⁸.

(7) המקווה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקוואות במערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה", ורבינו נקט לשון המשנה. (8) מפני שהם בתוך חלל המקווה מספיק חיבור קטן ביותר.

36 ג. מַחֵט שֶׁהֵיחָה נִתְּנָה עַל מַעְלוֹת הַמִּקְוָה⁹, וְהֵיחָה

19]רש"י שם שואל למה מעלים כשנטל סאה, הרי בסאה זו שנטל יש הרבה מים, ולא נשאר 40 סאה מים? ומתוך שהסאה מי פירות בטלה ברוב מים, וכל 41 סאה הוכשרון. וכל זה כשנתן תחילה סאה מי פירות ואחר-כך נטל סאה, אבל להיפך - פסול, שהרי כשנטל סאה מים כשרים נשאר 39 סאים, ומי הפירות שהוסיף אחר-כך אינם משלימים (ראה למעלה פ"ד ה"ז בדין נתן סאה מים שאובים ונטל סאה).

1 ז. מִקְוָה³³ שֶׁהֵיחָה בּוֹ סִלֵי זֵיתִים וְעֵנָבִים³⁴ וְשָׁנו אֶת
2 מְרָאיו - כְּשֵׁר³⁵.

(33) שם מ"ג. (34) סלים ריקים שנדבק בהם לכלוך הפירות שהיו בהם. (35) הלכלוך אין בו ממש, ואינו נידון כמי פירות.

3 ח. מִי הַצֵּבֵעַ³⁶ פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה בְּשֵׁלֶשָׁה לְגִינ³⁷,
4 וְאִין פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשָׁנו מְרָאיו.

(36) שם. (37) במכות ג, ב - אמרו: "מיא דציבעא מקרי" ('מי צבע' שמים). פירוש, נשאר עליהם שם מים, ולפיכך דינם כמים - פוסלים בשאובים ואין פוסלים בשינוי מראה.

5 ט. מִקְוָה³⁸ שֶׁנִּפֵּל יֵין אוּ מַהֲלָ³⁹ אוּ שְׂאָר מִי פְרוֹת
6 וְשָׁנו אֶת מְרָאיו וְנִפֵּסֵל - פִּיעַד תִּקְנָתוֹ? יִמְתִּין עַד
7 שְׂיִרְדוּ גִשְׁמִים⁴⁰ וְיִחְזְרוּ מְרָאיו לְמְרָאָה מִיִּם. וְאִם
8 הָיָה בְּמִקְוָה אַרְבָּעִים סָאָה מִיִּם כְּשֵׁרִים - מְמַלֵּא
9 וְשׂוֹאֵב לְתוֹכָן⁴¹ עַד שֶׁיִּחְזְרוּ מְרָאיו לְמְרָאָה מִיִּם. נִפֵּל
10 לְתוֹכּוֹ⁴² יֵין אוּ מַהֲלָ וְכִיֵּאֵץ בָּהּ וְנִשְׁתַּנָּה מְרָאָה
11 מְקַצָּתוֹ⁴³, אִם אִין בָּהּ מְרָאָה מִיִּם שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה פְּדִי
12 אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי זֶה לֹא יִטְבֵּל בּוֹ⁴⁴. וְהַטּוֹבֵל
13 בְּמִקּוּם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה⁴⁵ - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה. אֲפֵלוּ
14 חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁנִּשְׁפְּרָה בֵּינָם הַגְּדוּל⁴⁶ וּמְרָאָה אוֹתוֹ
15 מְקוּם כְּמְרָאָה שֶׁל יֵין, הַטּוֹבֵל בְּאוֹתוֹ מְקוּם - לֹא
16 עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה.

(38) שם. (39) זיעת הזיתים המונחים בכלי (יש גורסים "מוהל"). (40) וירבו מימיו ויבטלו את מראה מי הפירות. מדובר במקוה שאין בו 40 סאה, ואם ימלא מים בכלים ויתן לתוכו יפסלוהו מדין שאובים. (41) נתבאר כבר כמה פעמים שמקוה שיש בו 40 סאה, אין השאובים פוסלים אותו. (42) שם מ"ד. (43) במקום אחד נשתנה מראה המים, ובמקומות אחרים לא נשתנה. (44) לא יטבול אפילו בצד שלא נשתנה, מפני שאין במקוה 40 סאה מים כשרים. (45) כאן מדובר, אפילו אם נשאר 40 סאה שלא נשתנו ויש כאן מקוה כשר, אף-על-פי-כן הטבילה במקום שנשתנה - פסולה. [אי-אפשר לפרש בכאן זה כשלא נשאר ארבעים סאה, שהרי במקרה זה גם הטבילה במקום שלא נשתנה - פסולה, כמו ששינוי בתוספתא מקוואות פ"ה ה"ח: "הטובל בין במקום היין בין במקום המים, כאילו לא טבול".] (46) תוספתא, שם ה"ט.

17 י. שְׁלֹשָׁה לְגִינ⁴⁷ מִיִּם שְׂאוּבִין שְׁנִפֵּל לְתוֹכָן אֲפֵלוּ
18 מְשָׁקֵל דִּינָר יֵין וְשָׁנָה מְרָאֵיהֶן, וְהָרִי מְרָאָה הַכֹּל

1 מוֹלֵיף וּמְבִיא בְּמֵים¹⁰ - בְּיֶזֶן שֶׁעָבַר עָלֶיהָ הַגֵּל
2 טְהוֹרָה.

23 שֶׁעָקְרוּ מִן הַתּוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁשְּׁעוּרוֹ הִלְכָה - סֶפֶק
24 שְׁעוּרוֹ לְהַחְמִיר²⁶.

9) מחוץ למים. (10) הניע את מי המקווה בידו או ברגלו ונערמו גלים.

3 ד. עוֹקֵה שֶׁבְּתוֹף מְקוּהָ¹¹: אִם הֵיְתָה הַקְּרָקַע
4 הַמְּבַדֵּלֶת בֵּין הָעוֹקֵה וְהַמְּקוּהָ בְּרִיאָה וְיִכּוּלָה
5 לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמָהּ¹² - אֵין מְטַבִּילִין בְּמֵים שֶׁבְּעוֹקֵה
6 עַד שִׁיְהִי מְעַרְבִין¹³ עִם הַמְּקוּהָ כְּשֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד;
7 וְאִם אֵינָה יִכּוּלָה לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמָהּ - אֶפְלוּ אֵינָן
8 מְעַרְבִין אֶלָּא בְּכֹל שֶׁהוּא מְטַבִּילִין בָּהֶן¹⁴.

11) חפירה בתוך המקווה עצמה תחת שטח המים עשויה ככיפה. (12) חזקה וכת קיימא. (13) כלומר, בפחות משיעור זה אין מטבילים בה. (14) מחיצה רעועה כזו שסופה ליפול מאליה דינה כסדק.

9 ה. כֹּתֵל שֶׁבֵּין שְׁנֵי מְקוּאוֹת שֶׁנֶּסְדָּק לְשָׁנִים¹⁵ -
10 מְצַטְרְפִין¹⁶, וְאִם הָיָה בְּשִׁנְיָהֶן אֲרָבַעִים סָאָה -
11 מְטַבִּילִין בְּכֹל אֶחָד מֵהֶן. וְאִם נֶסְדָּק לְעָרְב¹⁷ - אֵין
12 מְצַטְרְפִין עַד שִׁיְהִי בְּמָקוֹם אֶחָד כְּשֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד¹⁸.
13 נִפְרָץ הַכֹּתֵל מִלְּמַעְלָה, אִם נִתְעַרְבוּ הַמֵּים לְמַעְלָה מִן
14 הַתְּתֵל¹⁹ כִּקְלַפַּת הַשּׁוֹם²⁰ עַל רֹחַב שֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד -
15 מְצַטְרְפִין.

15) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו בפירושו למשנתנו). (16) אם בזה פחות מארבעים ובשני גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקואות אפילו בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקואות כשפופרת הנוד, היינו בנקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (17) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה. והראב"ד פירש כרבינו. (18) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד וירד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקווה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקווה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקווה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (19) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקווה זה לזה. (20) גובה המים המחברים שני המקואות.

16 ו. כִּמָּה הוּא שְׁעוֹר הַנֶּקֶב שֶׁהוּא כְּשֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד?
17 כְּרֹחַב שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת בִּינְיֹנוּיֹת שֶׁל כָּל אָדָם וְחוֹזְרוֹת
18 בּוֹ²¹. וְאֵינָן בְּגוֹדֵל, אֶלָּא שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת מִן
19 הָאֲרָבַע שֶׁבֶּפֶס הַיָּד²². כֹּל שֶׁיַּעֲמֵד בְּשֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד²³
20 - מִמְּעַט²⁴, וְאֶפְלוּ בַּדְּבָרִים שֶׁהֵן מְבַרְתּוֹ שֶׁל מֵים.
21 סֶפֶק יֵשׁ בְּנֶקֶב כְּשֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד סֶפֶק אֵין בּוֹ - אֵין
22 מְצַטְרְפִין; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר הַטְּבִילָה מִן הַתּוֹרָה²⁵, וְכֹל

21) אפשר לסבב אותן בריווח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקוטרו כרוחב שתי אצבעות. (22) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (23) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקווה או תולעים החיים במים. (24) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערובת בעובי שפופרת הנוד. (25) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה (עירובין ד, א). (26) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשוננו משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן התורה - להקל.

ז. מְטַהְרִין אֶת הַמְּקוּאוֹת הָעֲלִיּוֹן²⁷ מִן הַתְּחַתּוֹן²⁸
וְהַרְחֹק מִן הַקְּרוֹב. בִּיַּעַד? מְבִיאִין סִילוֹן²⁹ שֶׁל חֵרֶס
או שֶׁל אֲבָר³⁰ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׁאֵין הַסִּילוֹנוֹת פּוֹסְלִין
אֶת הַמְּקוּהָ, וּמְנִיחַ אֶת יָדָיו תְּחַתּוֹן³¹ עַד שִׁיִּתְמַלֵּא
מֵים³², וּמּוֹשְׁכּוֹ³³ וּמְשִׁיקוֹ³⁴ עַד שִׁיִּתְעַרֵב הַמֵּים
שֶׁבִּסְלִוִן עִם מֵי הַמְּקוּהָ כְּאֶחָד, אֶפְלוּ כְּשֶׁעָרָה דִּיּוֹ,
וְהָרִי שְׁנֵי הַמְּקוּאוֹת שֶׁהַסִּילוֹן בִּינְיָהֶן כְּמְקוּהָ אֶחָד.

27) המדובר במקוואות שבשיפוע הר והאחד במקום גבוה באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (28) כשבעליון מים שאובים ובתחתון מים כשרים. וכל שכן שמתהרים התחתון מן העליון. (29) נתבאר למעלה פרק ו הלכה ב שסילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טומאה אינם פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני ששאובה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל המקווה שאובה) הקילו בה חכמים. (30) עופרת. [בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (31) פירוש, סותם בידיו את פיו התחתון של הסילון. (32) לא התכוון לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום אחד אין כאן השקה. (33) נראה כוונתו שמושך למקווה התחתון את פיו התחתון של הסילון. (34) מסיר את ידו ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני המקואות והשקה מועילה בכל שהוא.

ח. שֶׁלֶשׁ גְּמוֹת שֶׁבְּנַחַל, הַתְּחַתּוֹנָה וְהָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל
עֲשָׂרִים סָאָה וְהָאֲמֻצְעִית שֶׁל אֲרָבַעִים, וְשִׁטְף שֶׁל
גְּשָׁמִים עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נִכְנָס
לְתוֹךְ וְיּוֹצֵא מִתּוֹךְ³⁵ - אֵין זֶה עָרוֹב³⁶, וְאֵין
מְטַבִּילִין אֶלָּא בְּאֲמֻצְעִית³⁷; שְׁאֵין הַמֵּים הַנּוֹחֲלִין
מְעַרְבִין³⁸ אֶלָּא אִם כֵּן עָמְדוּ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45 מפני שחלק ממי המקווה נשאר על גופו של הראשון ואם כן טבל השני במקווה חסר. במשנתנו חולק רבי יהודה ומטהר את השני כשרגלי הראשון נוגעות במים, ונימוקו: מפני שהמים שעל גופו מצטרפים למקווה. ותנא קמא סובר שרטיבות דקה כזו (משקה טופח) אינה מחברת, או מפני שזה כקטפרס. [בכסף משנה מוסיף נימוק, שמא נשארו מקומות נגובים בגופו והם מפסיקים]. (46) במקווה של 40 סאה מכוונות. (47) בגד צמר שסופג הרבה מים. (48) אחר טבילת הסגוס. (49) אין זה דומה לשניים שטבלו, כי בסגוס יש הרבה מים מכוונסים וכל זמן שלא הוציאו לגמרי מן המקווה הרי מים אלה מחוברים למקווה וזה דומה למקווה חסר המחובר למקווה כשר. (50) במקווה שיש בו 40 סאה מכוונות. (51) במשנה: "מפני שהמים מקדמים". (52) ושוליה למטה. (53) נערמים ועוברים על שפת המקווה. (54) לפני שנטבלה כולה במים. (55) לא התכוון לומר שהופך פיה למטה, שאם כן לא ייכנסו מים לתוכה ויערמו לפני שיהפך אותה, אלא הכוונה שיטה אותה על צידה כדי שייכנסו המים לתוכה. (56) שאם יעלה אותה כשהיא מטה על צידה, אפשר שיישאר חלק מהמים בתוכה מנותק ממי המקווה - כשיגביהנה קצת כלפי מעלה - ויהיו שאובים, ויחזרו לתוך המקווה ויפסלוהו.

28 יג. מקוה שמימיו מרדדין 57 - פובש 58 אפלו חבילי
29 קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין עד
30 שיערמו המים למעלה ויורד וטובל לתוכן.

57 שטוחים, לא עמוקים ואי אפשר להכניס את כל הגוף לתוך המים. (58) מניח אבן או דברים אחרים על החבילות, אם לא יכבוש אותם יצופו על פני המים מפני שהם קלים.

פרק תשיעי

1 יבאר שש מעלות שיש במקווה זו למעלה מזו, ומאי ביניהם. ודין מעיין שמימיו יוצאים ונמשכים לשוקת ואחר כך יוצאים וזוחלים. מעיין שמימיו נמשכים על גבי כלים שאין להם בית קיבול וכל דיני מי מעיין. ודין אם מטבילין מן הגל כשהוא באויר.

31 א. שש 2 מעלות 3 במקוואות 4 זו למעלה מזו.
32 הראשון: מי גבאים 5 ומי בורות 6 שיחין 7 ומערות 8
33 וכיוצא בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן
34 שאובין 9 ואף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל
35 ואינן מתטמאין אלא לרצון 10, כמו שבארנו 11 - הרי
36 הן בחזקת טהורין 12, וכשרין לעשות מהן עשה
37 הטבולה לחלה 13 ולטל מהן לידים. והוא שישל מהן
38 בכל 14, כמו שבארנו 15.

2) מקוואות פ"א, מ"א. (3) דרגות טהרה. (4) במים מכוונסים בקרקע, וביניהם גם כאלה שאין עליהם תורת מקווה כלל. (5) מים שנקוו בחפירה לא עמוקה שבקרקע (מלשון "ולחשוף מים מגבא" - ישעיה ל, יד). (6) חפירה עגולה ועמוקה. (7) חפירות מרובעות ארוכות וצרות. (8) בורות מכווסים מלמעלה, מקורים. (9) מילא מים בכלים ושפך לתוכן. [רבינו הוסיף מדעתו את הפיסקא: "אע"פ

35) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (36) אין עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקווה אחד. (37) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (38) בתוספתא שם שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו אין מטבילין אלא באמצעות שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני שקטפרס אינו חיבור, ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס אינו חיבור מפני שמקווה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן (מים נקוים ועומדים)].

1 ט. טיט רף שהפרה שוחה ושוחה ממנו - הרי זה
2 נמדד עם המקוה 39. היה עבה עד שאין הפרה שוחה
3 ושוחה - אינו נמדד עמו.

(39) משלים לארבעים סאה.

4 י. מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט 40 -
5 מטבילין בטיט ובמים 41. באי זה טיט מטבילין?
6 בטיט הרך, שהמים צפין על גביו. היו המים מצד
7 אחד והטיט הרך מצד אחר - מטבילין במים ולא
8 בטיט 42.

40) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק שמשלים את השיעור. (41) אם הגוף הוא במים עלתה לו טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב מנמקים, מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (42) ואף על פי כן משלים לארבעים סאה.

9 יא. כל שתחלת פרתו מן המים, בגון נבחושיין 43
10 אדמין - מטבילין בו. ומטבילין בעינו של דג 44.

43) מין תולעים השורצים במים. (44) כריש גדול שבים שנמחה עינו.

11 יב. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכונות וירדו
12 שנים וטבלו זה אחר זה, אף על פי שרגליו של
13 ראשון נוגעות במים - הראשון טהור והשני
14 בטמאתו 45, שהרי חסרו המים מארבעים סאה.
15 הטביל בו 46 תחלה סגוס עבה 47 וכיוצא בו והגביהו,
16 אם היתה מקצת הסגוס נוגעת במים - הרי הטובל
17 באחורונה 48 טהור, שהרי המים קלן מערבין 49.
18 הטביל בו 50 את המטה וכיוצא בה, אף על פי
19 שדחק רגלי המטה בטיט עבה שבקרקע המקוה עד
20 שצפו המים עליה למעלה - הרי זו טהורה, שהרי
21 לא נטבעו בטיט עד שטבלו במים תחלה 51. הטביל
22 בו יורה גדולה 52 - הרי זו טמאה פשהיתה, מפני
23 שהמים נתזין 53 ויוצאין חוץ למקוה ונמצא חסר
24 מארבעים 54. כיצד יעשה? מוידה דרך פיה 55
25 והופכה במקוה 56 ומטבילה. ומעלה אותה דרך
26 שוליה, כדי שלא יהיו המים שפנתוה שאובים
27 ויחזרו למקוה ויפסלוהו.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ש"ק י' תמוז - ספר טהרה - הלכות מקואות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) שם מ"ז. (30) מים מכונסים בקרקע שאינם מעיין. (31) שנאמר בו (ויקרא טו, יג): "ורחץ בשרו במים חיים", פירוש במי מעיין. ובזבה כתבה תורה (שם, כח): "ואחר טהרה" סתם, ולא כתבה "מים חיים", וסתם טהרה היא במקווה שיש בו ארבעים סאה. (32) בהלכות אבות הטומאות פ"ב ה"ב. ששפיכה מכלי אינה מטהרת לקודש אלא טבילה במקווה שיש בו ארבעים סאה.

ו. לְמַעַלָּה מִזֶּה³³: הַמַּעַיֵן שְׁמִימֵי מוּעָטִין וְהַרְבּוּי עָלָיו מֵיָם שְׁאוּבִין. שְׁוֶה לְמִקְוֵה - שְׁאִין מְטַהְרִין בְּמֵיִם הַנִּמְשָׁכִין מִמָּנוֹ אֲלָא בְּמֵיִם הַנִּקְוִין וְעוֹמְדִין בְּאֶשְׁבְּרֵן, וְשְׁוֶה לְמַעַיֵן - שְׁהוּא מְטַהֵר בְּכָל שְׁהוּא; שְׁהַמַּעַיֵן אֵין לְמִימֵי שְׁעוֹר, אֲפִלּוּ כָּל שְׁהוּ מְטַהְרִין³⁴.

33) שם. בשני דינים מחולק מעיין ממקווה. א. מעיין מטהר בכל שהוא, ומקווה (מים מכונסים) אינו מטהר בפחות מארבעים סאה. [בפסחים יז, ב אמרו שרביעית (רבע הלוג) כשירה לטהר בה כלים קטנים שכל גופם מכוסה במים בבת אחת, ובנוזר לח, א אמרו שחכמים ביטלו טהרת רביעית, אבל כל שהוא של מעיין לא ביטלו]. ב. מעיין מטהר בזוחלים (פירוש מותר לטבול במים הזוחלים מן המעיין אפילו בזמן שהם בתנועה, ואין טובלים בזוחלים מן המקווה אלא-אס-כן נקוו בחפירה. (בלשון המשנה: "באשבורן". תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ט). בהלכה זו מלמדנו רבינו דין מעיין שמימיו מועטים, ושפך לתוכו מים שאובים מרובים ממי המעיין. (34) מלשונו של רבינו משמע שמעיין מטהר בכל שהוא, בין כלים ובין אדם (כגון ילד שכל גופו עולה בבת אחת בפחות מארבעים סאה). אולם הר"י והרא"ש (הובאו ב'טור' יורה-דעה סימן רא) סוברים שמעיין כל שהוא מטהר כלים בלבד ולא אדם.

ז. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁵: הַמַּעַיֵן שְׁלֵא נִתְעַרַב בּוֹ מֵיִם שְׁאוּבִין אֲבָל מִימֵי מְיָם, כְּגוֹן שְׁהָיוּ מִימֵי מְרִים אוּ מְלוּחִים³⁶, שְׁהָרִי³⁷ הוּא מְטַהֵר בְּזוּחָלִים, וְהָן הַמֵּיִם הַנִּגְרָרִים וְנִמְשָׁכִין מִן הַמַּעַיֵן.

35) שם מ"ח. (36) בפרה פ"ח מ"ט שנינו: "אלו הן המוכים, המלוחין והפושרין". ותמוה הדבר למה השמיט כאן פושרין, והוסיף מרים? (37) "שהרי" זה אינו מתפרש כמו במקומות אחרים כנתינת טעם, אלא משמעותו ביאור, היינו האמור מטה היא המעלה שאינה במי מעיין שרבו עליהם שאובים.

ח. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁸: הַמַּעַיֵן שְׁמִימֵי מֵיִם חַיִּים, שְׁבִהָן בְּלִבְד טוּבָלִים בּוֹ הַזְּבִים הַזְּכָרִים, וְלֹקְחִין מִהֶן לְטָהֳרַת הַמַּצְרְעֵי³⁹ וְלִקְדָּשׁ מִי תְּשֹׁאֲת⁴⁰. מַה בֵּין מַעַיֵן לְמִקְוֵה? הַמִּקְוֵה אֵינוֹ מְטַהֵר אֲלָא בְּאַרְבָּעִים סָאָה; וְהַמַּעַיֵן מְטַהֵר בְּכָל שְׁהוּא. הַמִּקְוֵה אֵינוֹ מְטַהֵר אֲלָא בְּאֶשְׁבְּרֵן⁴¹, וְהַמֵּיִם הַנִּזְחָלִים מִמָּנוֹ⁴² אֵינָן מְטַהְרִין; וְהַמַּעַיֵן מְטַהֵר בְּזוּחָלִים. הַמִּקְוֵה - לֹא תַעֲלֶה בּוֹ טְבִילָה לְזָבִים⁴³; וְהַמַּעַיֵן, אִם הָיוּ מִימֵי מֵיִם חַיִּים - הַזָּב טוּבַל בִּהֶן.

שהן שאובין". במשנה איננה. (10) כשהטומאה נגעה בהם מרצון האדם. (11) בהלכות טומאת אוכלין פט"ו ה"א. (12) יש להניח שלא נגעה בהם טומאה מרצון. (13) מותר ללוש בהם עיסה החייבת להרים ממנה חלה שהיא קדושה כתרומה. האיטור לגרום טומאה לחולין הטבולים לתרומה או לחלה (ראה הלכות טומאת אוכלין פט"ז ה"ט) נאמר רק בטומאה ודאית, אבל כאן, בחשש רחוק - לא גזרו. (14) וישפוך על הידיים, אבל טבילת ידיים במקווה שאין בו ארבעים סאה אינה מטהרת אפילו כשהמים אינם שאובים. (15) בספר אהבה, פ"ו מהלכות ברכות, ה"ה. [הראב"ד משיג ופוסק שטבילת ידיים מועילה אפילו במקווה שאין בו ארבעים סאה, אם מימיו אינם שאובים (ראה כסף-משנה)].

ב. לְמַעַלָּה מִהֶן¹⁶: מִי תַמְצִית¹⁷ שְׁלֵא פְּסָקוּ, אֲלָא עֲדִין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין וְהַקְּרִים בּוֹצְצִין¹⁸ וְהֵן נִמְשָׁכִין וְנִקְוִין, וְאֵינָן שְׁאוּבִין אֲבָל אֵין בֵּהֶן אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הֵן פְּשָׁרִין לְתַרומָה¹⁹ וְלִטַל מִהֶן לְיָדִים, וּמְטַבִּיל בֵּהֶן אֶת הַמֵּיִם שְׁנִטְמָאוּ²⁰. פְּסָקוּ הַגְּשָׁמִים וְלֹא פְּסָקוּ הַקְּרִים מְלַהֲזָחִיל - עֲדִין הֵן מִי תַמְצִית. פְּסָקוּ הַקְּרִים וְאֵינָן בּוֹצְצִין - הָרִי אֵלוֹ כְּמִי גְבָאִין²¹.

16) דרגה שניה. (17) יש גורסים - תמציות. מי גשמים השוטפים ממקום גבוה למקום נמוך. (18) מבעבעים ומתמצים מהם מי גשמים. (19) מפני שמי הגשמים השוטפים מעבירים את המים הקודמים שיש עליהם חשש טומאה. (20) לא התכוון לומר שהמים הטמאים, אף-על-פי שהם נמצאים בעינם וניכרים - נטהרו. אלא הכוונה, תולים אנו שנשטפו על ידי מי הגשמים (תפארת ישראל, מלשונו של הר"ש משמע שנטהרו ממש. וכן כתב במעשה רוקח). (21) המכונסים בחפירה. מי תמציות אינם מכונסים אלא שוטפים על פני הקרקע.

ג. הַחוּפְרֵי²² בְּצַד הַיָּם וּבְצַד הַנְּהַר וּבְמִקְוֵם הַבְּצִיץ²³ - הָרִי הֵן כְּמִי תַמְצִית שְׁלֵא פְּסָקוּ²⁴.

22) תוספתא מקוואות פ"א ה"ז. (23) ומימיהם עוברים לחפירה. (24) המדובר כשמימי הים והנהר והביצות עוברים תדיר, ומעבירים את המים הקודמים.

ד. הַחוּפְרֵי²⁵ בְּצַד הַמַּעַיֵן: כָּל זְמַן שְׁהָיוּ בְּאֵין מִחֲמַת הַמַּעַיֵן, אָף עַל פִּי שְׁפּוֹסְקִין²⁶ וְחוּזְרִין וּמוֹשְׁכִין - הָרִי הֵן כְּמִי מַעַיֵן²⁷; פְּסָקוּ מְלַהֲיוֹת מוֹשְׁכִין - הָרִי הֵן כְּמִי גְבָאִים²⁸.

25) שם. (26) לפעמים נפסקים. (27) מטהרים בכל שהוא (ראה ה"ח). (28) בתוספתא שבידינו הגירסא: כמי תמציות (ראה השלמות).

ה. לְמַעַלָּה מִהֶן²⁹: מִקְוֵה³⁰ שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיִם שְׁאֵינָם שְׁאוּבִין, שְׁבוֹ טוּבַל כָּל אָדָם טָמֵא חוּץ מִן הַזָּב הַזְּכָר³¹, וּבּוֹ מְטַבִּילִין אֶת כָּל הַכְּלִים הַטְּמָאִים וְאֶת הַיָּדִים שְׁמִטְבִּילִין לְקָדָשׁ, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנָן³².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עצמם על שפת השוקת ואינם מעורבים עם השאובים, מהשאיין-כן בהלכה ו, שכולם מעורבים (תפארת ישראל). (50) מי מקווה. (51) ואינם יוצאים חוץ לבריכה, וממשיכים לדרת לבריכה (כסף-משנה). (52) לכל דבר, צריך ארבעים סאה ואינו מטהר בזוחלים. ואין דין מי הבריכה, כמעייין שמימיו מועטים והרבה עליהם שאובים, שבהלכה ו. (53) עוברים על פני המים שבבריכה ויוצאים חוצה לה, והחיבור עם המעיין לא נפסק. (54) פירוש, נשאר בפסולם לעניינים האמורים מטה, אבל דינם כמעייין לטהר בזוחלים ובכל שהוא. (55) זכרים. (56) להזייה. (57) מפני שהם מעורבים עם מים שבבריכה אינם מים חיים. (58) גם מי המעיין שנכנסו לבריכה לפני שיצאו מחוץ לבריכה. (59) נתבאר למעלה פ"ה ה"ו, בדין בור מלא מים שאובים.

11 י. מעיין⁶⁰ שמימיו נמשכין על גבי פלים שאין להן
12 בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן - הרי זה
13 פמקנה⁶¹; ובלבד שלא יטביל על גבי הפלים⁶².

(60) שם מ"ב. (61) לכל דבר, לאשבורן ולארבעים סאה. (62) במים בעודם על גבי הכלים. והטעם, גזירה שמא יטביל בתוך כלי שיש לו בית קיבול (ר"ש). פסק כ"ו יוסי.

14 יא. מעיין⁶³ שהיו אמות⁶⁴ קטנות נמשכות ממנו,
15 ורבה עליו מים שאובין⁶⁵ לתוף המעיין עד שגברו
16 המים שבאמות ושטפו - הרי הן⁶⁶ כמעין לכל
17 דבר⁶⁷. היו מימי המעיין עומדים⁶⁸ ואינן נמשכין,
18 ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים - הרי
19 המים שמשוכין שוין למקנה לטהר באשבורן
20 בלבד⁶⁹, ושוין למעיין לטהר בכל שהוא⁷⁰.

(63) שם מ"ג. (64) שטפי מים צרים. (65) במשנה: "ריבה עליו והמשיכו". ופירש רבינו, שריבה מים שאובים. וכן פירש הרא"ש (והר"ש פירש שהרחיב והוסיף בריכות). (66) אותן האמות. (67) מטהרות בכל שהן ובזוחלים, אבל אמות חדשות שנתווספו על ידי ריבוי השאובים אינם כמעייין לטהר בזוחלים אלא לטהר בכל שהוא (ראה למעלה ה"ו). והר"ן בנדרים מא, א כותב, שלדעת הרמב"ם כאן רק המקומות שהיו המים הולכים לפני שהוסיף, דינם כמעייין. אבל במקום שנתרחבו על ידי הריבוי, אינם כמעייין, כמפורש בתוספתא מקואות פ"ד ה"ו: "ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחילתו". ונראה שגם הראב"ד הבין כך את דעת רבינו, ומשום כך לא השיג בחריפות, אלא הביא את התוספתא ככתבה ללא כל הערה משלו (ראה כסף-משנה). [לא נתבאר דין מקום המעיין עצמו. למעלה בהלכה ו למדנו שאם ריבה שאובים על מי מעיין, דינם כמקווה שאינו מטהר בזוחלים וכמעייין שמטהר בכל שהוא, אולם אין הדבר מתקבל על הדעת שיעקר המעיין יהיה גרוע מהאמות הנמשכות ממנו, שדינם כמעייין לכל דבר. ונראה לפרש, שבה"ו המדובר במעיין שמימיו עומדים, וזה הוא הדין שבבבא האחרונה כאן. ואפשר גם לפרש שבה"ו המדובר כשרבו השאובים על מי המעיין, וכאן בלא רבו. וסיוע לפירוש זה אנו מוצאים בשינוי לשון רבינו כאן מלשונו בה"ו. שם כתב: "המעייין שמימיו

(38) שם. (39) להזיית המים המעורבים בדם הציפור, אבל לטבילת גופו אינו צריך מים חיים. (40) מים שנותנים עליהם אפר פרה אדומה, ומזים מהם על טמאי מת. (41) ראה ה"ו. (42) הנמשכים ממנו מחוץ לכתלי המקווה. (43) בכסף-משנה מעיר: "והוא-הדין למצורעים". מובן שלא התכוון לטבילת גופו, שהרי מצורע אינו טעון מים חיים, וכונתו להזייתו, כמו שכתבנו בתחילת הלכה זו. [ותמוה: למה הוצרך לכתוב זאת, הלא רבינו עצמו כתב: ולוקחין [וכו']

1 ט. מעיין⁴⁴ שמימיו יוצאין ונמשכין לתוף השקת⁴⁵
2 ואחר כך יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל המים
3 שבשקת ושחויין לו פסולין⁴⁶. היו מקצתן נמשכין
4 על שפת השקת⁴⁷, אפלו כל שהוא - הרי המים
5 שחויין לשקת פשרים⁴⁸, שהמעין מטהר בכל
6 שהוא⁴⁹. היו מימיו נמשכין לתוף ברכה שהיא
7 מלאה מים⁵⁰ ונקוין שם⁵¹ - הרי אותה הברכה
8 פמקנה⁵². הנה יוצא חוץ לברכה⁵³ - הרי זה פסול⁵⁴
9 לזבים⁵⁵ ולמצרעים⁵⁶ ולקדש מי חטאת⁵⁷ עד שידע
10 שייצאו כל מי המקנה⁵⁸ שהיו בתוף הברכה⁵⁹.

(44) שם פ"ה מ"א. (45) המדובר, בשוקת שהיא כלי (ראה למעלה פ"ו ה"ג). (46) דינם כשאובים, מפני שנכנסו לכלי. ואע"פ שהם מחוברים, אין המעיין מטהר אותם מפני שהם בכלי. וגם הזחילה שלאחר מכן אינה מועילה להחזיר להם תורת מעיין, מפני שחיבורם למעיין הוא דרך השאובים. (47) למעלה משפתה, ולא נכנסו לתוכה. (48) רבינו מדייק וכותב: "המים שחויין לשוקת כשרים" ומשמע שעל שפת השוקת אסור לטבול. וכן גם דעת מהר"ם מרוטנבורג. ובשוקת ממש אסור לטבול לכל הדיעות. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו שאובים שבהלכה ו, כי שם נשאר המעיין במקומו וטובלים בו, וכאן התערובת נמצאת מחוץ למקום המעיין. וגם אין לדמות זה למה ששנינו (מקואות פ"ו מ"ה) הישדה והתיבה שבים, טובלים בהם אם הם נקובים כשפופרת הנוד, והרי גם כאן מי השוקת מחוברים למעיין, מפני שבשידה ותיבה המים מקיפים אותם מכל צד, אבל בדין שלפנינו הם רק מחוברים (הרא"ש בפירושו למשנתנו). [לשון המשנה: העבירה על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה. ופירש הרע"ב: "כשרו להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה". וכן מפרש הר"ש. אולם רבינו בפירושו כותב: "הנה המים היוצאים מן השוקת כשרים". משמע שעל שפת השוקת פסולים. וכן משמע מלשונו כאן. וכן פירוש גם מהר"ם מרוטנבורג, והוא מנמק: "דכתוב (שכתוב) מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא, לו), דהיינו בקרקע דלא חזי לקבולי טומאה (שאינו ראוי לקבל טומאה), אבל על גבי כלים לא". (49) מהשאיין-כן במקואות שצריך חיבור כשפופרת הנוד, ודין המים האלה כמעייין (רבינו בפירושו למשנה). [ונראה שאינם ראויים לטבילת זב והזיית מצורע ומי חטאת כמו ביוצא חוץ לבריכה שבסוף הלכה זו]. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו מים שאובים שאינו מטהר אלא באשבורן (למעלה ה"ו), מפני שבנידון כאן מי המעיין המטהרים עומדים בפני

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ש"ק י' תמוז - ספר טהרה - הלכות מקואות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 הַמְנַטֵף טַבְּלָא שֶׁל חֶרְסָא⁸⁴ חֲלָקָה וְהָרִי הַמִּים נִזְחָלִין
16 וְיִזְרְדִין עֲלֶיהָ - הָרִי הֵן פְּשָׁרִין. וְכָל דְּבַר שֶׁמִּקְבֵּל
17 טַמְאָה, וְאַפְלוּ מַדְבְּרֵי סוֹפְרִים - אֵין מְזַחֲלִין בוּ.

82 שם. 83 רבינו מפרש במשנתנו, שהמדובר בנוטפים מן המעיין, שבדינם עוסקת המשנה. [הר"ש והברטנורא מפרשים שהכוונה למקווה שנפרצה שפתו, והמים יוצאים דרך הפירצה וזוחלין. ודעת רבינו, שדין זה נאמר רק בטיפות הנופלות ממעיין בלבד, אבל לא במי מקווה (ראה יורה-דעה סימן רא סעיף לג). ומה שכתב כאן "מקווה", הכוונה למקום שנקוות בו הטיפות. ובפירושו למשנה כתב מפורש: "כשישים בה במקום אשר יפלו אלו הטיפות". 84 שאינה מקבלת טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (הלכות כלים פ"א ה"ה).

18 טו. וְזִחְלִין⁸⁵ שֶׁקְּלָחִין⁸⁶ בְּעֵלֵי אַגְזוֹ⁸⁷ - פְּשָׁרִים
19 פְּשָׁרִים; וְשָׂאִין עֲלֵי הָאֶגְזוֹ הַלַּח שֶׁהוּא צוֹבֵעַ⁸⁸ חָשׁוּב
20 פְּכָלִים.

85 עדיות פ"ז מ"ד: "העיד ר' צדוק על זוחלין שקילחן בעלי אגוז שהן כשרים". 86 שפך אותם. 87 בעדיות שם פירש רבינו, שהכוונה לקליפה החיצונה הירוקה של אגוז, ונתן לתוכה את המים והזחלים. 88 ומלכלך את כל הנוגע בו, ומשום כך אינו ככלי ואינו מקבל טומאה. אבל כלים, אפילו קטנים מאוד, העשויים מקליפות או עלים שאינם מלכלכים - מקבלים טומאה (הלכות כלים פ"א) ואין מזחילים בהם.

21 טז. מִי גְשָׁמִים⁸⁹ הַבָּאִין מִן הַמְּדָרוֹן⁹⁰ וְהֵנָּם נִזְחָלִין
22 וְיִזְרְדִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵיוּ מִתְחַלְתֵּן וְעַד סוֹפֵן אַרְבָּעִים
23 סָאָה - אֵין מְטַבִּילִין בָּהֶן כִּשְׁהֵן נִזְחָלִין⁹¹, עַד שִׁיקּוּוּ
24 וַיְנוּחּוּ בְּאֲשַׁפְרֵן אַרְבָּעִים סָאָה⁹². הָרִי שֶׁהִקִּיף כָּלִים
25 וְעָשָׂה מֵהֶן מַחֲצוֹת עַד שְׁנַתְקַבֵּץ בִּיגִיחָן אַרְבָּעִים
26 סָאָה מִמֵּם הַנִּזְחָלִין מִן הַגְּשָׁמִים - הָרִי זֶה טוֹבֵל
27 בָּהֶן⁹³. וְכָלִים שֶׁעָשָׂה מֵהֶן הַגְּדָר - לֹא עֲלָתָה לָהֶן
28 טַבִּילָה⁹⁴.

89 מקוואות פ"ה מ"ו. 90 במשנה: "חרדלית", ומבאר רבינו שנתחלפה ה"א ב"חית", וכאילו נאמר "הר-דלית", פירוש, הר חלוש (ע"פ תרגום דיההינבורג) פירוש, לא גבוה. [בתוספתא פ"ד ה"ו כתוב בפירוש: "איזהו חרדלית? מי גשמים הבאים במידרון"]. 91 ואין אנו אומרים כל העומד להיעשות נידון כעשוי, מפני שזה נאמר רק במחוסר מעשה בלבד בלי שינוי בגוף הדבר, וכאן צריך לשנות הזחלים לאשבורן, ולכן אין להכשיר מפני שעומדים להיקוות ולא יהיו זוחלים (תפארת ישראל). 92 במשנה שם חולקים בית-שמאי ובית-הלל. בית-שמאי מקלים, ובית הלל מחמירים - ופסק כבית-הלל. 93 באותם המים. במשנה שם: "ומודים בית-הלל שהוא גודר כלים וטובל בהם". 94 מפני שהצד החיצון של הכלים לא הוטבל במים הנקווים אלא בזוחלים שמחוץ לכלים.

יז. גַּל שֶׁנִּתְלַשׁ⁹⁵ מִן הַיָּם וְנָפַל עַל הָאָדָם אוּ עַל

מועטים", וכאן כתב סתם "מעייין". 68 ולא נמשכו ממנו אמות. 69 ולא בזוחלים, מפני שנעשו ע"י שפיכת השאובים. 70 (גם כאן לא ביאר רבינו דין המעיין עצמו. ונראה שדינו כדין האמות).

1 יב. כָּל הַיָּמִים⁷¹ מְטַהְרִין בְּזוּחְלִין⁷², וּפְסוּלִין לְזָבִים
2 וְלַמְצַרְעִים וְלַקֵּדָשׁ בָּהֶן מִי חֲטָאת.

71 שם מ"ד. 72 כר' יוסי שם. [בכסף-משנה מקשה שדבריו סותרים למה שכתב בפירושו למשנה פרה פ"ח מ"ח, שר' יוסי מודה בים הגדול שאינו מטהר בזוחלים, וכן פסק בהלכות פרה אדומה פ"ח ה"י. ומתקבל על הדעת שנקט כאן לשונו של ר' יוסי שאמר: "כל הימים מטהרין בזוחלים", והכוונה חוץ לים הגדול. וגם כוונת רבינו חוץ לים הגדול, וסמך על דבריו בהלכות פרה הנ"ל (חזון איש). ידועה דרכו של רבינו להעתיק לשון המשנה ככתבה. והכסף-משנה מעיר על סתירה שנייה מכאן לדבריו בהלכות פרה שם. כאן פסק פסולים לזבים ומצורעים, ושם כתב: "ושאר הימים כמעייין", והמדובר לענין זבים ומצורעים וכו'. ותירץ בפלפול עמוק ומסובך. תמצית מסקנתו היא: שמי הימים פסולים לזבים כשהם זוחלים משום שזוחלים דומים לנהרות, אבל באשבורן כשרים. וכאן התכוון לזוחלים. וכן כתב גם בבית יוסף יורה-דעה סימן רא].

3 יג. הַמִּים⁷³ הַזּוֹחְלִין מִן הַמַּעֲיָן⁷⁴ - הָרִי הֵם כְּמַעֲיָן
4 לְכָל דְּבָרָא⁷⁵. וְהַמְּנַטֵּפִין מִן הַמַּעֲיָן⁷⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן
5 טוֹרְדִין⁷⁷ - הָרִי הֵם כְּמַקְוָה, וְאֵין מְטַהְרִין אֲלָא
6 בְּאַרְבָּעִים סָאָה עוֹמְדִין, וּפְסוּלִין לְזָבִים וְלַמְצַרְעִים
7 וְלַקֵּדָשׁ בָּהֶן מִי חֲטָאת. הֵיוּ הַזּוֹחְלִין מִן הַמַּעֲיָן
8 מִתְעַרְבִין עִם הַנוֹטְפִין [מִמֶּנּוּ, אִם רָבוּ הַזּוֹחְלִין עַל
9 הַנוֹטְפִין] - הָרִי הַכֹּל כְּמַעֲיָן לְכָל דְּבָרָא⁷⁸; וְאִם רָבוּ
10 הַנוֹטְפִים עַל הַזּוֹחְלִין, וְכֵן אִם רָבוּ מִי גְשָׁמִים עַל מִי
11 הַנְּהָר - אֵינֶן מְטַהְרִין בְּזוּחְלִין אֲלָא בְּאֲשַׁפְרֵן⁷⁹.
12 לְפִיכָף צָרִיךְ לְהִקִּיף מִפְּיָן⁸⁰ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַנְּהָר
13 הַמְּעַרְבֵי עַד שִׁיקּוּוּ הַמִּים וְיִטְבַּל בָּהֶן⁸¹.

73 שם מ"ה. 74 נהרות המושכים מימיהם מן המעינות (רבינו בפירושו למשנה). 75 לטהר בזוחלים ובכל שהוא, אבל פסולים לזבים, למצורעים ולמי חטאת (בהלכות פרה שם) כתב רבינו: וכל הנהרות פסולים למי חטאת. ראה הערות שם). 76 שנופלים טיפות מן מקום גבוה ונקווים למטה (רבינו בפירושו). 77 נופלים במהירות בהפסק זעיר בין טיפה לטיפה. 78 במשנה שם: "העיד ר' צדוק וכו'". 79 ובמחצה על מחצה דינם כמקווה מספק. 80 להקיף במפץ מקום מסויים מכל צדדיו. 81 בשבת סה, ב מסופר שאביו של שמואל העמיד מפצים בנהר פרת לצורך טבילת בנותיו בימי תשרי, שאז מתרבים מי הפרת ממי הגשמים, שחשש שמא ירבו ממי הגשמים על הזוחלים. [רש"י שם, וכן הר"ן בנדרים מ, ב מפרשים שנתן המפצים על קרקע הנהר, כדי שלא תתלכנה בטיט החוצץ. אולם רבינו, כנראה מפרש כדבריו כאן].

14 יד. נוֹטְפִין⁸² שֶׁעָשָׂן זִחְלִין⁸³, כְּגוֹן שֶׁסָּמַף לְמַקְוָה

מקווה שנמדד ונמצא חסר. ודין שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהם ועשה טהרות וכו'.
 א. ספק² מים שאובין שטהרו חכמים³ ביצד? מקנה¹² שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים⁴ או לא; ונאפלו ידע בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין¹⁴ ספק אין בהן; ונאפלו ידע בודאי שיש בהן שלשת לגין, ספק שהיה במקנה שנפלו בו ארבעים סאה⁵ ספק לא היה - הרי זה פשוט.⁶

(2) מקוואות פ"ב מ"ג. (3) ראה הל' אבות הטומאות פ"טו ה"א. (4) נתבאר כבר שלושה לוגים מים שאובים שנפלו למקוה שאין בו ארבעים סאה - פסלוהו, ואפילו אם יסיף אחר כך מים כשרים להשלים לארבעים סאה כשרים - לא הוכשר. (5) אמרנו למעלה בפ"ד ה"ו, שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוה שיש בו כשיעור הזה - לא נפסל. (6) מפני שמן התורה, מים שאובים כשרים לטבילה, וחכמים גזרו שיפסלו, וספק דרבנן לקולא. [בהל' אבות הטומאות פ"ד, כתב רבינו: "ואין מורין לו לטבול במקוה זה... ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות", וכאן כתב סתם "הרי"ז כשר". ראה הערות בה"ן].

ב. שני מקוואות⁷, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו - ספקו טהור, מפני שיש לו במה לתלה⁸. הרי שניהן פחותין מארבעים סאה ונפלו לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן - פל אחד משניהן פסול, שאין לו במה לתלה⁹; אם לזה נפלו - נפסל, ואם לזה נפלו - נפסל¹⁰.

(7) שם. (8) אנו אומרים שנפלו למקוה שיש בו ארבעים סאה. (9) כרי להכשיר. (10) מפני שאי אפשר להכשיר שניהם, אנו מוכרחים לפסול שניהם, שהרי אין הגיון בדבר לבחור אחד מהם ולהכשירו, ולפסול את השני.

ג. מקנה¹¹ שהניחו ריקן ונאפלו מלא - פשוט, מפני שזה ספק מים שאובין¹² למקנה זה.

(11) תוספתא, מקוואות פ"ב ה"א. (12) ראה ה"ד.

ד. צנור¹³ שמקלח¹⁴ למקנה והמכתשת¹⁵ נתינה ביצדו, ספק מן הצנור למקנה ספק מן המכתשת למקנה¹⁶ - הרי זה פסול, מפני שהפסול מוכח¹⁷. ואם יש במקנה רבו מים פשרים - הרי זה פשוט; שזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם מקנה פשוט קבוע¹⁸.

(13) שם. (14) מי גשמים שהם כשרים. (15) שהיא כלי, והמים שבתוכה הם שאובים. (16) מים מקלחים מן המכתשת, ואפשר שמים אלה נפלו למקוה. (17) פירוש, הפסול נמצא במקום ונראה לעינינו, ולפיכך פסלוהו חכמים. ובמקוה ריקן (בהלכה הקודמת) טיהרו רק כשאינן שם דבר שנותן מקום להניח שמים פסולים באו למקוה. (18) הכסף משנה גורס: רוב מקוה כשר קבוע. [ריבים

הפלים: אם יש בו ארבעים סאה - הרי אלו טהורין⁹⁶ לחלין⁹⁷; שאין הטובל לחלין צריך פונה⁹⁸, כמו שבארנו בהלכות שאר אבות הטמאות⁹⁹. ואם נתפון¹⁰⁰ והיה יושב ומצפה עד שיפיל עליו הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפון¹⁰¹ לו.

(95) שם. (96) ראה לקמן הי"ח. (97) ואינו טהור למעשר שני, ולדברים שדרגת קדושתם יותר גבוהה. (98) אבל למעשר ולמעלה ממנו צריך כוונה להיטהר, וכאן לא התכוון לטבול. (99) פ"ג ה"ב. (100) חגיגה י"ט, א. (101) ולכל הדברים שקדושתם למטה ממנו. אם נתכוון לחולין - מטהרת הטבילה לחולין בלבד, ואם נתכוון למעשר מועילה לחולין ולמעשר, אבל לא לתרומה וקודש, וכן הלאה.

יח. אין מטבילין¹⁰² בגל פשהוא באויר קדם שיפיל על הארץ, ואף על פי שיש בו ארבעים סאה; לפי שאין מטבילין בזוחלים, קל וחמר באויר¹⁰³. הרי שני ראשי הגל נוגעין בארץ - מטבילין בו; ואין מטבילין בפפה שלו¹⁰⁴, מפני שהוא באויר¹⁰⁵.

(102) חגיגה י"ט, א. (103) אם זוחלים אינם כלולים במה שאמרה תורה (ויקרא י"א, לו): "ובור מקוה מים יהיה טהור" אף-על-פי שהם על הקרקע, מים שבאויר לא כל-שכן שאינם בכלל מקווה מים שהרי לא ניקו. [בכסף-משנה מקשה, הלא ימים מטהרים בזוחלים. ולפי מה שביארנו למעלה בה"ב דעת רבינו שים הגדול דינו כמקוה אין כאן קושיא, שאפשר לומר שכאן המדובר בים הגדול (הים התיכון). כמו שהעיר הכסף-משנה עצמו, אלא שלא קיבל תירוץ זה, מפני שלדעתו בשיטת רבינו, גם ים הגדול דינו כמעין. ונראה להוסיף על מה שכתבנו בה"ב, שרבינו למד ממשנתנו שים הגדול כמקוה, שאם דינו כמעין למה אין מטבילים בגל? ועוד קשה: למה צריכים לארבעים סאה בגל, הלא מעיין מטהר בכל שהוא. ורוחק גדול לומר שתלישתו מורידה ממנו תורת מעיין (בכסף-משנה כאן כתב בפירוש שגל זה נידון כזוחלים). ואם נקבל את הסברה שהתלישה מבטלת תורת מעיין גם כן מתורצת קושיותו של הכסף-משנה כמובן. ולשיטת הכסף-משנה נשארה במקומה תמיהתנו, למה צריך שיהיה בגל ארבעים סאה. וקושיא זו אינה מתיישבת בתירוץ של הכסף-משנה כאן. ואין להקשות מן המשנה על הרא"ש והטור שסוברים שגם הים הגדול כמעין, משום שלדעתם רק כלים מיטהרים במעין בכל שהוא ולא אדם, ובמשנתנו כתוב על האדם. אולם הכסף-משנה כאן מפרש דברי רבינו, ולדעתו גם אדם מיטהר במעין כל שהוא. וצע"ג. (104) בגג של הגל שאינו נוגע בארץ. (105) צ"ל: באוויר (דפוס רומא-ר"מ וכת"י תימן).

פרק עשירי

(1) יבאר ספק מים שאובים שטיהרו חכמים כיצד. מקוואות הנמצאות בארץ ישראל לפנים מהמפתח או חוץ למפתח.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ש"ק י' תמוז - ספר טהרה - הלכות מקואות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 בֵּין שְׁהִיָּה הַמְקוּהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים²⁷ בֵּין שְׁהִיָּה בְּרִשּׁוֹת
15 הַיְחִיד - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבוּי²⁸ לְמַפְרַע²⁹
16 טְמֵאוֹת, עַד שֶׁיִּדְעַע זְמַן שֶׁנִּמְדָּד בּוֹ וְהִיָּה שְׁלֵם³⁰.
17 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³¹? כְּשֶׁהִיָּתָה הַטְּבִילָה מִטְּמֵאָה
18 חֲמוּרָה³²; אֲבָל אִם טָבַל מִטְּמֵאָה קְלָה, כְּגוֹן שֶׁאֲכַל
19 אֲכָלִין טְמֵאִין³³ אוֹ שְׁתָּה מִשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ בָּא רֵאשׁוֹ
20 וְרִבּוֹ בְּמֵים שְׂאוּבִין³⁴ אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְעַל רִבּוֹ
21 שְׁלֹשֶׁת לַגִּין מֵים שְׂאוּבִין, הוֹאִיל וְעַקֵּר דְּבָרִים אֵלוֹ
22 מִדְּבָרֵיהֶן³⁵ - הֲרִי סְפָקוֹ טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ. וְאִף
23 עַל פִּי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם טָבַל אוֹ לֹא טָבַל, אוֹ שֶׁנִּמְצָא
24 הַמְקוּהָ חָסֵר לְאַחַר זְמַן וְכַיּוֹצֵא בְּסִפְקוֹת אֵלוֹ - הֲרִי
25 זֶה טְהוֹר.

(23 שם פ"ב מ"א. 24) במקוה. (25) טומאתו היא ודאית (חזקתו שהוא טמא), וספק טבילה אינה מוציאה אותו מחזקתו טומאתו. (26) שאין בו ארבעים סאה. (27) למדנו בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"א, שספק טומאה ברשות הרבים - טהור. (28) על סמך טבילה במקוה זה. (29) לפני שנמדד ונמצא חסר. (30) והטהרות שנעשו לפני מדידה זו - טהורות. (31) שם. זה כתוב במ"ב אחר דין מקוה שנמדד ונמצא חסר, אבל נמשך גם לדינים שבמשנה א, היינו כל הדינים שנימנו בהלכה שאנו עומדים בה. (32) אדם שנטמא באב הטומאה, בין אב הטומאה דאורייתא ובין דרבנן (טהרות פ"ד מ"א). (33) בפ"א מהל' אבות הטומאות, למדנו שהאוכל או שותה דברים טמאים נטמא. טומאה זו היא אחת משמונה עשרה גזירות שנגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יד, ב). (34) למדנו בהל' אבות הטומאות פ"ט ה"א, שהוא כשני לטומאה מגזירת חכמים. (35) מדברי חכמים, אבל בטומאה הבאה מאב הטומאה אע"פ שהיא מדבריהם - ספיקה לחומר (משנה, טהרות פ"ד, יא). בה"א לא חילק רבינו בין טומאה חמורה לטומאה קלה, ומשמע שאפילו לטומאה חמורה המקוה כשר. והטעם, מפני שמדובר בפסולי מקוה מדברי חכמים, אולם כאן אנו עוסקים בפסולי מקוה מן התורה. [הר"ש והרא"ש במשנתנו מפרשים "טומאה חמורה" היינו טומאה דאורייתא וספק תורה לחומר, אבל באב הטומאה דרבנן ספיקות אלו טהורים. ותמה עליהם ה'תוספות יום טוב', שהרי זה מנוגד למשנה טהרות הנ"ל. ולא מצא יישוב לתמיהתן].

ז. שני מקוואות³⁶, אֶחָד כֶּשֶׁר וְאֶחָד פְּסוּל³⁷, וְטָבַל
27 בְּאֶחָד מֵהֶן מִטְּמֵאָה חֲמוּרָה³⁸ וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הֲרִי אֵלוֹ
28 תְּלוּיוֹת³⁹. טָבַל בְּשְׁנֵי וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הֲרֵאשׁוֹנוֹת
29 תְּלוּיוֹת כְּשֶׁהִיָּו⁴⁰, וְהַשְּׁנוּיֹת טְהוֹרוֹת⁴¹. וְאִם נִגְעוּ אֵלוֹ
30 בְּאֵלוֹ⁴² - רֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנוּיֹת יִשְׂרָפּוּ⁴³. וְכֵן אִם
31 נִטְמָא בְּאֶמְצַע טְמֵאָה קְלָה שֶׁבְּאַרְנֵנוּ⁴⁴ וְטָבַל בְּשְׁנֵי
32 וְעָשָׂה טְהָרוֹת. אֲבָל אִם טָבַל בְּאֶחָד מֵהֶן מִטְּמֵאָה
33 קְלָה וְעָשָׂה טְהָרוֹת, וְנִטְמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה וְטָבַל
34 בְּשְׁנֵי וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הֲרֵאשׁוֹנוֹת טְהוֹרוֹת⁴⁵,
35 וְהַשְּׁנוּיֹת תְּלוּיוֹת⁴⁶. וְאִם נִגְעוּ אֵלוֹ בְּאֵלוֹ - רֵאשׁוֹנוֹת

תמהו: א. מה בכך שהפסול מוכח? הלא סוף-סוף ספק דרבנן הוא? ב. אם הפסול המוכח מכריע לצד פסול עד שאין כאן ספק השקול, מה מוסיף רוב המים הכשרים, הלא לשיטת רבינו גם רוב שאוב אינו פסול מן התורה, ואם המכתשת שבצד המקוה מחזקת את ההנחה שממנה באו המים כשאינו רוב כשרים ודאי, הרי עלינו לפסול את המקוה גם כשיש בו רוב כשרים לפני נפילת המים שניתוספו? והש"ך ביו"ד סי' רא ס"ק קמד, מתרץ את הקושיא הראשונה ואומר, שמדובר כשיש סיבה לתלות יותר במכתשת, כגון שהיא קרובה יותר למקוה. אולם תירוצו זה לקושיא אחת מחזקת את הקושיא השנייה, שהרי במקרה זה אין כאן ספק השקול, ולמה מכשירים ברוב מים כשרים? ונראה ליישב את כל הדיוקים באמצעות מזיגה של שני התירוצים שנאמרו ב'כסף משנה' כאן לשאלה החמורה, למה פוסלת המכתשת בספק דרבנן. רבינו למד מלשון המשנה (טהרות פ"ד מ"ז): "ספק מים שאובים למקוה" שלא טיהרו חכמים ספק מים שאובים אלא כשנפלו לחפירה שיש בה מקוה מים, אבל אם נפלו לחפירה ריקה לא טיהרו, ומה שאמרו בתוספתא שם: "הניחו ריקן ומצאו מלא - כשר" נימקו שם: "וחזקת המקוואות כשורות", פירוש, חזקה שאין אדם טורח למלאות חפירה ריקה ארבעים סאה מים שאובים (סברת ה'כסף משנה' כאן). ונראה להוסיף שגם חפירה שיש בה פחות מרוב מקוה כשר, היינו פחות מכ' סאה ומשהו - אינו מקוה. ואחר ביאור זה, מובנים דיני מכתשת שבהלכה זו: כשאין רוב מים כשרים לא טיהרו חכמים כשהמכתשת בצידו מפני שהפסול הוא במקום ולעניינו, וה'פסול המוכח' מבטל או מחליש את כוחה של החזקה שנאמרה בדין הניחו ריקן, והרי כאן ספק השקול שלא טיהרוהו חכמים אלא במקוה, ובנידון - אין מקוה. וכל זה כשאין רוב מים כשרים, אבל אם יש רוב כזה הרי שם מקוה על החפירה, וזה הוא הספק ששינונו בטהרות (שם) שטיהרו חכמים. ובזה מתיישבות כל התמיהות, ואולי ה'כסף משנה' עצמו התכוון לביאור זה].

1 ה. כָּל הַמְקוּאוֹת¹⁹ הַנִּמְצָאִים בְּאַרְץ הָעַמִּים -
2 פְּסוּלִין, שֶׁחֲזַקְתָּן שְׂאוּבִין. וְכָל הַמְקוּאוֹת הַנִּמְצָאִים
3 בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְיָנוֹת²⁰ לְפָנִים מִן הַמִּפְתָּח²¹ -
4 בְּחֻזְקַת פְּסוּלִין, שֶׁאֲנָשֵׁי הַמִּדְיָנָה מְכַבְּסִים בָּהֶן
5 וּמְטִילִין לְתוֹכָן מֵים שְׂאוּבִים תְּמִיד. וְכָל הַמְקוּאוֹת
6 הַנִּמְצָאִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל חוּץ לַמִּפְתָּח - בְּחֻזְקַת
7 טְהוּרָה, שֶׁחֲזַקְתָּן²² מִן הַגְּשָׁמִים.

(19) משנה, שם פ"ח, א. (20) בכרכים. (21) משער העיר. יש גורסים במשנה "הפתח". (22) הנחה מתקבלת על הדעת, שהמים מי גשמים.

8 ו. הַטְּמֵא²³ שֶׁיָּרַד לְטָבַל, סְפֵק טָבַל סְפֵק לֹא טָבַל;
9 וְאִפְלוּ טָבַל, סְפֵק יֵשׁ בּוֹ²⁴ אַרְבָּעִים סָאָה סְפֵק אֵין
10 בּוֹ; שְׁנֵי מְקוּאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה וְאֶחָד
11 אֵין בּוֹ, וְטָבַל בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזָה מֵהֶן טָבַל
12 - סְפֵקוֹ טְמֵא, לְפִי שֶׁהַטְּמֵא בְּחֻזְקוֹ עַד שֶׁיִּדְעַע
13 שֶׁטָּבַל כְּרֵאוּי²⁵. וְכֵן מְקוּהָ שֶׁנִּמְדָּד וְנִמְצָא חָסֵר²⁶,

קבו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ד' תמוז – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כשהיו, משום שהשניות שנגעו באדם שבא במים שאובים נפסלו אבל אינן מטמאות אחרות (הר"ש במשנתנו, וה'כסף משנה' קיבל פירוש זה בדברי רבינו). (44) בהלכה הקודמת. (45) ככל ספק טומאה קלה. (46) שהן ספק טומאה חמורה. (47) מאותם הנימוקים. ראשונים ישרפו, כי בין שטבילה ראשונה היתה כשירה ובין שהשנייה היתה כשירה – נטמאו. במקרה הראשון נטמאו בנגיעה בשניות הטמאות, ובמקרה השני נטמאו בנגיעת הטמא שטבל במקוה פסול. (48) בתוספתא שם ה"ה כתוב "אחד שאוב", ורבינו הוסיף וכתב "כולו שאוב". [למעלה בה"ו הוכחנו שספק שאובים גם בטומאה חמורה – טהור. ולפי זה קשה למה פסק כאן בטומאה חמורה טהרותיו תלויות? הלא אפילו כולו שאוב כשר מן התורה לשיטת רבינו? ונראה, שבכולו שאוב החמירו חכמים בספיקו מה שאין כן בשלושה לוגים שבה"א (ראה מה שכתבנו למעלה בה"ד בשם ה'חזון איש' בדין מכתשת), ומשום כך הוסיף רבינו כאן את המילה "כולו". ויש להניח, שגם ברובו שאובים הדין כן]. (49) טומאה חמורה.

ח. שני מקואות⁵⁰ של עשירים ועשירים סאה, אחד שאוב ואחד פשר: הקרוי⁵¹ באחד מהן ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; הקר בשני ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי נדאי בא ראשו ורבו במים שאובין, כמו שבארנו.

(50) שם. (51) אדם טהור. שביארנו למעלה, שטהרות שנגעו בבא ראשו ורובו במים שאובים – ישרפו, אף-על-פי שטומאה זו היא מדרבנן ואין לה עיקר בתורה.

1 ישרפו, והשניות תלויות⁴⁷ פשהיו. היה באחד מהן
2 ארבעים סאה ואחד פלו שאוב⁴⁸, וטבלו בהן שנים,
3 אחד מטמאה חמורה ואחד מטמאה קלה, ועשו
4 טהרות - הטובל מטמאה חמורה טהרותיו תלויות,
5 והטובל מטמאה קלה טהרותיו טהורות. היה אחד
6 טמא⁴⁹ וירד לטבל והשני ירד להקר - זה שירד
7 לטבל באחד מהן טהרותיו תלויות, כמו שבארנו,
8 וזה שירד להקר טהור פשהיה; שזה ספק מים
9 שאובין הוא, שמא בשאוב טבל פשהקר ונטמא.

(36) תוספתא, שם פ"ב ה"ה. (37) שאין בו ארבעים סאה. [ה'חזון איש' נדחק לפרש שהכוונה לשאוב. וקשה לקבל פירוש זה, שהרי בהלכה זו עצמה בדין טבלו שנים, שינה וכתב רבינו "ואחד כולו שאוב", משמע שלמעלה מדובר בפסול אחד]. (38) נתבאר בהלכה הקודמת. (39) טמאות מספק, אסורות לאכילה ואין שורפים אותן, שמא הן טהורות ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (40) לא חל כל שינוי שישפיע עליהן לטומאה או לטהרה. (41) משמיענו, שלא נטמא מפני שבא ראשו ורובו במים שאובים. והטעם, משום שאנו תולים שהטבילה השניה היתה במקוה כשר, ואעפ"כ נשאר הרשונות תלויות ולא טמאות ודאי. (42) הטהרות הראשונות והשניות. (43) בוודאי נטמאו, אם טבילה ראשונה היתה במקוה כשר ונטהר, הרי נטמא האדם בטבילה שנייה משום שבא ראשו ורובו במים שאובים, וטימא את הטהרות השניות. ואם טבילה ראשונה היתה במקוה פסול, נטמאו הטהרות הראשונות וטימאו את השניות בנגיעתן. והראשונות נשאר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד"ו תמוז תשע"ו

יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ו הלכות מחסרי כפרה

פרק שלישי

(1) יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסק.

א. כל הימים שהזב רואה בהן זיבות הרי הוא טמא².
16 וכשיפסק הזיבות³ מונה שבועה ימים נקיים⁴ כזבה,
17 וטובל בשביעי⁵ ומעריב שמשו, ובשמיני מביא
18 קרבנו⁶ אם היה בעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה
19 של זוב, אפלו בסוף יום שביעי אחר שטבל - סתר
20 הפל, ומתחיל למנות שבועה ימים נקיים מאחר יום
21 ראיה האחרונה⁷.
ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו
22 סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבועה ימים ומביא
23 קרבנו. כיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו
24 שלשה ימים⁸, וטובל בשלישי, ומביא קרבנו ברביעי.
25 (8) שספירת היום החמישי נסתרה ונשאר לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.
ג. זב שפדק ביום ראשון מימי הספירה ומצא טהור,
26 ולא פדק כל שבועה, וביום השביעי פדק ומצא טהור
27

(2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ד' תמוז - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 קָרְבַּן שְׁמִינִי²⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבֵלָה²⁵.

14) שבעה ימים נקיים אחרים. 15) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. 16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. 17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכך אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. 18) שסופר שבעה נקיים וגם חיוב קרבן ביום השמיני. 19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש ראיות. 20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות. 21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. 22) לכל דיני התורה. 23) ראה בליל שמיני פרק א הלכה ת, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאה, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה. 24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאה ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל (כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים יום אחד. 25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

24 ה. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּלֵיל שְׁמִינִי וְשָׁתִי רְאִיּוֹת בְּיוֹם שְׁמִינִי - הֲרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, וּמְבִיא קָרְבַּן שְׁנֵי עַל זִיבוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת; שֶׁהֲרִי רְאִיָּה רְאִיּוֹת שֶׁל כָּל זָב כְּשֶׁכֶּבֶת זָרַע הִיא חֲשׂוּבָה²⁶, וְאִם רָאָה אַחֲרֶיהָ שְׁתֵּים - מִצְטָרְפֶת עִמָּהֶם לְקָרְבַּן²⁷. אָבֵל אִם רָאָה שְׁתֵּים בְּלֵיל שְׁמִינִי וְאַחַת בְּיוֹם שְׁמִינִי - אֵין מִצְטָרְפֶת, וְאֵינוֹ מְבִיא קָרְבַּן עַל הַזִּיבָה זֶה הָאַחֲרוֹנָה²⁸.

26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. 27) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי, ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן - אם ראה ראיה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. 28) שם המשך דברי רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

31 ו. הַכֹּל מִתְטָמֵאִין בְּזִיבָה, אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ²⁹, וְהַגְּרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְחָרַשׁ וְשׁוֹטֵה. וְיִרְאֶה לִי, שְׁמִינִי עֲלֵיהֶן³¹ כְּפָרָה³² כְּדִי לְהַאֲכִילֵן בְּקָדְשִׁים³³ וְחֲטָאֲתָן נֶאֱכָלָת, שֶׁהֲרִי הֵן כְּקָטָן שְׂאִינוֹ בֶּן דַּעַת. וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמָה³⁵ מִתְטָמֵאִין בְּזִיבָה כְּכֹל הָאֲנָשִׁים³⁶.

29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתווי קטן בן יומו, דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה. 30) עבדים

1 - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה. אֶפְלוּ בְּדַק בְּיוֹם הַטְּמָאָה עֲצֻמָּה⁹ וּמִצָּא טְהוֹר, וּפְסַק הַזּוֹב¹⁰, וְלֹא בְּדַק לְמַחַר בְּתַחֲלַת יָמֵי הַסְּפִירָה¹¹, וּבְדַק בְּשִׁבְעֵינִי¹² אוּ בְּשִׁמְיִנִי¹³ וּמִצָּא טְהוֹר - עָלוּ לוֹ יָמֵי הַסְּפִירָה, וְהֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה.

9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן. 10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור". 11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה. 12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. 13) כלומר: שהבדיקה השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכרב, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלה ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זבה: "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה).

6 ד. כָּל רְאִיָּה שֶׁהִיא סוֹתֶרֶת אֵינָה מְבִיאָה לִידֵי קָרְבַּן. 7 כִּיצַד? רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וְהִפְסִיק יוֹם אוּ יוֹמִים, וְהֲרִי הוּא מוֹנֶה שְׁבַעָה יָמִים נְקִיִּים, וּבְתוֹף הַשְּׁבַעָה רָאָה רְאִיָּה שֶׁל זוֹב - אֵינָה מִצְטָרְפֶת לְשְׁתֵּים, אֶלֶּא סוֹתֶרֶת וּמְתַחִיל לְמְנוֹת¹⁴ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. אֶפְלוּ רָאָה בְּתוֹף יָמֵי הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת זֶה אַחַר זֶה, אֶפְלוּ רָאָה אוֹתָם בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל שְׁבַעָה יָמִים נְקִיִּים - אֵינוֹ מְבִיא קָרְבַּן, שְׂרִיאִיוֹת אֵלּוּ לְסִתְרֵיהֶן. הֵן רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי¹⁵ - מְבִיא קָרְבַּן, שְׂאֵין רְאִיּוֹת אֵלּוּ סוֹתְרִין¹⁶. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּזוֹב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת¹⁷; אָבֵל זָב בַּעַל שְׁלֹשׁ שְׂרָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת¹⁸ בְּלֵיל שְׁמִינִי¹⁹ שֶׁלְאַחַר שְׁבַעָת יָמִים נְקִיִּים - אֵינוֹ מְבִיא קָרְבַּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת אֵלּוּ, אֶלֶּא קָרְבַּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הָרְאִיּוֹנוֹת. שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתְרוֹת, הֲרִי לֹא יִצָּא לְזִמְן שְׂרָאוֹי לְקָרְבַּן²⁰. וְהַלֵּילָה מְחַסֵּר זְמַן הוּא²¹ לְכָל²², חוּץ מִיּוֹלֶדֶת²³ שֶׁהַפִּילָה בְּלֵיל שְׁמוֹנִים וְאַחַד, שֶׁהִיא מְבִיאָה

קכח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ה' תמוז - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 מֵאֲמַשׁ? מִפְּנֵי שְׁהִיָּה רְגִיל בְּטַמְאָה¹⁸ בַּיּוֹם הַלּוֹטוֹ¹⁹,
17 וְאֵינוֹ נִזְהָר מִשׁוּם טַמְאָה, וְשָׂמָא נְטָמָא אַחַר שְׁטַבְל.
18 לְפִיכָךְ טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנוּ בְּעֶזְרַת הַנְּשִׂימִים בְּלִשְׁפַת
19 הַמְּצַרְעִים שְׁשִׁים²⁰, אִף עַל פִּי שְׂלֵא הִסִּיחַ דְּעֵתָה²¹.

(2) מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי הנגע. (3) ראה בהלכות טומאת צרעת פי"א, כיצד הוא הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. (4) מקל של עץ ארז (רש"י ויקרא יד, ד). (5) צמח קטן. (6) חוט צמר צבוע בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (7) כמו שנאמר (שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב". (8) כל שערו שעל בשרו, ובמשנה (נגעים פי"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר תער על כל בשרו". (9) אחרי שעשה את מעשה הטהרה, ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר". (10) כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכניה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא, בדרך ישב, מחוץ למחנה מושבו"; ממה שכתוב "בדרך ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר טמאים, כמו זב וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לוייה ואסור במחנה שכניה, וזב אסור גם במחנה לוייה ומותר במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא, הובאה בפיה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור בתשמיש המיטה (פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א). (11) ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה" לטמא אדם וכלים במגע (שם, הלכה ב). (12) שנאמר (שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שערו" וגו'. (13) משנה בנגעים שם. (14) שנאמר (שם): "ורחץ את בשרו במים וטהר". (15) ואוכל במעשר שני (שם משנה ג, והלכות טומאת צרעת שם). (16) ואוכל בתרומה, אם הוא כהן (שם, ושם). (17) שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, ופסק כ"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). (18) יומא ל: (19) כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. (20) נגעים שם: "ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים. (21) ולא נטמא, לא הבדילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא שם), שאם היח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי (תוספות שם, ד"ה היסח).

כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות. (31) על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב]. (32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. (33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. (34) שנותרס על ידי אדם. (35) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנולד סריס ממעי אמו. (36) ואף על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות.

1 ז. הַטְּמֹום וְהַאֲנִדְרוּגִינוּס³⁷ - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי
2 הָאִישׁ³⁸ וְחֲמֵרֵי הָאִשָּׁה³⁹: מִתְּטַמְּאִין בְּדָם כְּנִשְׂיִים,
3 וּבְלֶבֶן פְּאֻנְשִׁים. וְטַמְאָתָן בְּסִפְקָא⁴⁰. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה
4 אַחַד מֵהֶן בְּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיוֹת⁴¹ אוּ זָבָה שֶׁרְאָתָהּ דָם
5 שְׁלֹשָׁה יָמִים זָה אַחַר זָה⁴² - מְבִיאִין קְרָבָן⁴³ וְאֵינוֹ
6 נֶאֱכָל⁴⁴. הִיָּה מוֹנֶה שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים לְלֶבֶן וְרָאָה אֹדָם,
7 אוּ לְאֹדָם וְרָאָה⁴⁵ לֶבֶן - הָרִי זָה אֵינוֹ סוֹתֵר⁴⁶.

(37) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א). (38) שהאיש מטמא בלובן שהוא זב ואינו מטמא בראה דם. (39) שהאשה טמאה בראיית דם אבל אינה טמאה בלובן. (40) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתן וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). (41) של זוב שאז חייב הזב להביא קרבן. (42) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (43) חטאת העוף הבאה על הספק. (44) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (45) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (46) את הספירה, שאף על פי שטמא גם בלובן וגם באודם אין זה אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל כשופר ז' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים ששופר לאחר שראה אודם של אשה.

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ו

פְּרָק רְבִיעִי

1 יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו, והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

20 ב. נִתְאַחַר וְלֹא גִלַּח בְּשִׁבְעֵי יָגֵלַח בְּשִׁמְיָנוּ אוּ אַחַר
21 כְּמָה יָמִים - בַּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יִטְבֹּל וְיַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ,
22 וְלִמְחָר יָבִיא קְרָבֹנָתוֹ²² אַחַר שֶׁיִּטְבֹּל פְּעַם שְׁנִיָּה כְּמוֹ
23 שְׂבָאֲרֹנוּ²³. מִיָּצֵד עוֹשִׂין לוֹ? הַמְּצַרֵּעַ עוֹמֵד חוּץ
24 לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁴ כִּנְגֵד פֶּתַח מִזְרְחִית בְּאַסְקֶפֶת²⁵ שְׁעַר
25 יִקְנֹר²⁶ וּפְנָיו לְמַעְרָב²⁷. וְשֵׁם עוֹמְדִים כָּל מְחַסְרֵי
26 כְּפָרָה בְּעַת שֶׁמְטַהְרִין אוֹתָן²⁸, וְשֵׁם מְשַׁקֵּין אֶת
27 הַסּוֹטוֹת²⁹. וְהִפְתָּח לִקְחַת אֶשֶׁם שֶׁל מְצַרֵּעַ כְּשֶׁהוּא

8 א. כְּשִׁיתִרְפָּא הַצְּרוּעַ מְצַרְעָתוֹ²¹, אַחַר שֶׁמְטַהְרִין
9 אוֹתוֹ³¹ בְּעֵץ אֲרֹז⁴¹ וְאֹזוּב⁵¹ וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת⁶¹ וְשִׁתֵּי צַפְרִים⁷¹
10 וְמִגְלַחִין אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ⁸¹ וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ⁹¹, אַחַר כָּל זֹאת
11 יִכְנֹס לִירוּשָׁלַיִם¹⁰¹ וּמוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים¹¹¹, וּכְיוֹם
12 הַשְּׁבִיעִי מְגַלַּח תְּגַלַּחְתּוֹ שְׁנִיָּה¹²¹ כִּתְגַלַּחַת הָרֵאשׁוֹנָה¹³¹
13 וְטוֹבֵל¹⁴¹, וְהָרִי הוּא טוֹבֵל יוֹם¹⁵¹ וּמַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ¹⁶¹,
14 וְלִמְחָר בְּשִׁמְיָנוּ טוֹבֵל פְּעַם שְׁנִיָּה¹⁷¹ וְאַחַר כֵּן מְקַרְבִּין
15 קְרָבֹנָתוֹ. וּמִפְּנֵי מָה טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנוּ אַחַר שֶׁטוֹבֵל

במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות (סוטה ת. וראה רש"י שם). (29 משנה סוטה שם, ומשום שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'" (שם, בגמרא). (30 משנה במנחות סא. (31 הכהן מניפו, ואין המצורע משתתף בזה. ואע"פ שבתוספתא נגעים פ"ח (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף - זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין רב"ד). (32 שנאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33 "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקרום יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" - אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34 שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35 ספרא וגמרא שם: "מנין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36 אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה - אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37 נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפוננו של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שיזרוק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושוחטין אותו מיד", שאע"פ שאי אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) - אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38 משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין - לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39 תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40 שופך. (41 על המצורע, כדלהלן. (42 תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43 תוספתא זבחים שם. (44 כן

1 חיי 30 ומניפו 31 עם לג השמן 32 במזרח 33, פדרף פל
2 התנופות 34. ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו
3 - יצא 35. ואחר כך מביא את האשם של מצרע עד
4 הפתח 36, ומכניס שתי ידיו לעזרה וסומך עליו,
5 ושוחטין אותו מיד 37. ומקבלין שני פהנים את דמו,
6 אחד מקבל בכלי וזרקו על גבי המזבח, ואחד בידו 38
7 הימנית 39 ומערה 40 לידו השמאלית ומזה 41 באצבעו
8 הימנית 42. ואם שנה וקבל בשמאל תחלה - פסל 43.
9 הפהן שקבל מקצת הדם בפלי מוליכו וזרקו על
10 המזבח תחלה. ואחר כך יבוא הפהן שקבל הדם בכפו
11 אצל המצרע 44, הפהן מבפנים והמצרע מבחוץ 45,
12 ומכניס המצרע ראשו 46 ונותן הפהן מן הדם שבכפו
13 על תנוף אנו 47 הימנית 48. ואחר כך יכניס ידו הימנית
14 ויתן על פהן ידו, ואחר כך יכניס רגלו הימנית ויתן
15 על פהן רגלו 49. ואם נתן על השמאל - לא יצא 50.
16 ואחר כך 51 יקריב חטאתו ועולתו 52. ואחר שיתן
17 הדם 53 על הפהונות נוטל הפהן מלג השמן ויוצק
18 לתוף פפו של חבור 54 השמאלית 55. ואם יצק לתוף
19 כף עצמו 56 - יצא. וטובל אצבעו הימנית 57 בשמן
20 שבכפו ומזה שבע פעמים 58 פנגד בית קדש
21 הקדשים 59, על כל הזיה טבילת אצבע בשמן 60. ואם
22 הזיה ולא פון פנגד בית קדש הקדשים - פשרות 61.
23 ואחר כך יבוא אצל המצרע ויתן מן השמן על מקום
24 דם האשם בתנוף און ובהן ידו ובהן רגלו 62. והנותר
25 מן השמן שבכפו יתנונו על ראש המתטהר 63. ואם
26 לא נתן - לא פפר 64. ושאר הלג 65 מתחלק לפהנים 66.

(22 פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כסף-משנה). וכן הוא בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז). (23 למעלה הלכה א. (24 לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כסף-משנה). (25 משקוף (=פס). ראה בפיה"מ שבת צא: עומד באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה נגעים פרק יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז). שעומד בחלל השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. (26 נגעים פ"ד משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב, משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירוע נסים, ראה ביומא לח. (27 ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר לפני ה' פתח אהל מועד, ומעמידו בשער ניקנור אחוריהם למזרח, ופניהם למערב". (28 חוץ ממצורע, עומדת גם היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי

קל שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ו' תמוז - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2 פְּשָׁאָר קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, שְׁהָרִי הַקָּשׁ לְאִשָּׁם⁶⁸. וְאָסוּר
3 לְאָכְל מִלֶּג הַשֶּׁמֶן עַד שְׂיִתֵּן מִמֶּנּוּ מִתֵּן שֶׁבַע וּמִתֵּן
4 בְּהוֹנוֹת⁶⁹. וְאִם אָכַל - לֹאֲקָה⁷⁰, כְּאֹכֵל קְדָשִׁים קִדְּם
5 זְרִיקָה⁷¹.

67) במשנה שם צא. "אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שמתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו, אלא הוא וכו' ולוג שמן של מצורע". ומאחר שמתחלק בעזרה, משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהיו שם (כסף-משנה), וכן מפורש בתוספתא נגעים פ"ט "שירי השמן שבלוג נאכל לזכרי כהנים". 68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). 69) ברייתא בזבחים מד. "לוג שמן של מצורע וכו' ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". 70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בברייתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. 71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

6 א. אִי זֶהוּ תְּנוּךְ אֲזָן? זֶה גְּדֵר הָאֲמָצְעִי³. וְתָן⁴ עַל
7 צִדֵי הַבְּהוֹנוֹת⁵ - כְּשֶׁר; וְתָן עַל צִדֵי צִדֵיהֶן⁶ - פְּסוּל⁷.
8 בֵּין שְׁנֵתַן הַשֶּׁמֶן עַל דָּם הָאִשָּׁם עֲצָמוֹ מִלְמַעְלָה⁸ בֵּין
9 שְׁנֵתַן בְּצַד הַדָּם⁹, אִפְלוּ נִתְקַנַּח הַדָּם קִדְּם שְׂיִתֵּן
10 הַשֶּׁמֶן עַל בְּהוֹנוֹת¹⁰ - יִצָּא¹¹; וְשָׁנְאָמַר: עַל מְקוֹם דָּם
11 הָאִשָּׁם¹². אִין לֹא בִהֵן יָד יִמְנִית אוּ בִהֵן רִגְל יִמְנִית אוּ
12 שְׂאִין לֹא אֲזָן יִמְנִית - אִין לֹא טְהָרָה עוֹלָמִית¹³.

2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנותן הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. 3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבולט והחזק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושנמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פ"ד מ"ט. 4) השמן. 5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "וצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. 6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. 7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוחן ידו הימנית ועל בוחן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתינת השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנותנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוחן ידו ורגלו הימניות). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר - להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). 8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א - שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם". 9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. 10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם ה"י. 11) בדפוס רומי

נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. 45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). 46) לתוך שער ניקנור. 47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. 48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). 49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן המטהר הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית", ופסק כת"ק (נגעים שם) שאינו מכניס את שלשתן כאחת. ו"בהן" זה אגודל שהוא האצבע הקטנה הקיצונה העבה שביד ושברגל. 50) דלא כר' שמעון (שם). שהרי כתוב (שם) "הימנית", וכתוב (שם, ב) "זאת תהיה תורת המצורע" - "תהיה" לעיכובא (קריית ספר כאן). 51) אחר שגמר סדר האשם. 52) שכתוב (שם, יט) אחר סדר האשם "ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו, ואחר ישחט את העולה". 53) דם האשם לפני שמקריב החטאת והעולה, וראה ב"משנה אחרונה" לנגעים, שם משנה י. 54) שם. ולמדו כן ממה שכתוב (שם, טז): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית". הרי שהכהן המזהה היה יוצק על כף כהן אחר (ר"ש ורא"ש נגעים שם). 55) כמפורש (שם) "ויצק על כף הכהן השמאלית". 56) נגעים שם, שהרי לא כתוב מפורש בתורה שיצוק לתוך כף כהן אחר, וכמו כן כתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית", שמשמע כף של הכהן המזהה עצמו (קריית ספר). 57) שכתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית". 58) במנחות כז: אמרו: "בהזאות וכו' שבפנים ושבמצורע", הרי שבמצורע לא היתה ההזאה בפנים, אלא הופך פניו לצד בית קודש-הקדשים (ר"ש נגעים שם), וראה ברש"י מנחות עד: ותוס' שם ד"ה איכא. 59) נגעים שם, שכתוב (ויקרא יד, טז) "והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'", והיינו כנגד בית קודש-הקדשים. 60) נגעים שם, והיינו שלא יטבול פעם אחת ויזה שתי פעמים או יותר, שמה שכתוב (שם) "שבע פעמים" מוסב גם על "והזה" וגם על "וטבל" שבפסוק שם (ר"ש שם). 61) תוספתא זבחים פ"א (עמוד 23, 480) "הזאות של מצורע וכו' שאינן מכוונות וכו' הרי אלו כשירות" (כסף-משנה). 62) נגעים שם, כמו שכתוב (ויקרא שם, יז) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, על דם האשם". 63) המצורע, נגעים שם. כמו שכתוב (שם, יח) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה'". 64) כר"ע שם, וראה להלן פ"ה הלכה ה. 65) שאר השמן שבלוג. 66) בזבחים מד: למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ט) "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם וגו'", "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע שהוא נאכל לכהנים (הגהת מעשה ר"ב). ובספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרק ג הלכה ב) למדו מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא" - "לרבות לוג שמן של מצורע".

1 ג. שְׂיִרֵי הַלֵּג אִינוּ נֹאכְלֵי אֵלָא בְּעִזְרָה לְזִכְרֵי פְּהֵהָ⁶⁷

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ו' תמוז – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

8 ויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות".
9 "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" (סיפרא' שם,
10 קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר
11 במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב)
"זאת תהיה תורת המצורע", ראה במנחות כז, א ('קריית
ספר'), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב - ד"ה אין לו בהן,
שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהון או האוזן אחר שנצטרע,
אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה ב'מעשה
רוקח' כגן.

1 ב. אַשֶׁם מְצָרַעֵי¹⁴ שֶׁשָּׁחֲטוּ שְׂלֵא לְשִׁמּוֹ¹⁵ או שְׂלֵא נִתַּן
2 מְדָמוֹ עַל גְּבֵי בְּהוֹנוֹת¹⁶ - הֲרֵי זֶה עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ¹⁷,
3 וְטֵעוֹן נִסְכִּים¹⁸ פְּנוּסְפֵי אַשֶׁם מְצָרַעֵי¹⁹, וְצָרִיף הַמְצָרַע
4 אַשֶׁם אַחֲרָי²⁰ לְהִקְשִׁירוֹ²¹.

12 ה. יִצְק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ וְהִתְחִיל לְהוֹת³² וְנִשְׁפָּף הַלֵּג:
13 אִם עַד שְׂלֵא גָמַר מִתֵּן שָׂבַע נִשְׁפָּף הַלֵּג - יָבִיא אַחֵר
14 וְיִתְחִיל בְּמִתֵּן שָׂבַע³³; גָּמַר מִתֵּן שָׂבַע וְנִשְׁפָּף הַלֵּג -
15 יָבִיא אַחֵר וְיִתְחִיל לְכַתְּחֵלָה בְּבְּהוֹנוֹת³⁴. הִתְחִיל
16 בְּבְּהוֹנוֹת³⁵ וְנִשְׁפָּף הַלֵּג קִדְּם שִׁיגְמַר - יָבִיא אַחֵר
17 וְיִתְחִיל לְכַתְּחֵלָה בְּבְּהוֹנוֹת. גָּמַר הַבְּהוֹנוֹת וְאַחֵר כִּף
18 נִשְׁפָּף הַלֵּג³⁶ קִדְּם שִׁיתֵּן שְׂאָר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ עַל רֹאשׁ
19 הַמַּטְהָר³⁷ - אִינוֹ צָרִיף לְהִבִּיא לֵג אַחֵר; שִׁמְתַּנֵּת
20 הָרֹאשׁ אֵינָה מְעַפְּכֶת³⁸, שִׁנְאָמַר: וְהִנּוֹתָר בְּשִׁמּוֹ³⁹,
21 וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן⁴⁰.

14 תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה, א. ויומא סא,
ב. 15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן
שלמים. 16) כגון שנשפך הדם. 17) שהדין הוא שכל
הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א - במשנה.
18) במנחות פט, ב - מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים,
שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח,
שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו
לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי אפשר משום
שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם
בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם
מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל'
פסולי המוקדשין הי"ז. 19) ה: עשרון סולת בלול
ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות
ה"ו). 20) שזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו
לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). 21) למצורע
שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

5 ג. הַקִּדְּיִם חֲטָאוּ לְאַשְׁמוֹ²² - לֹא יִהְיֶה אַחֵר מְמַרְס
6 בְּדַמָּה²³, אֲלֵא תַעֲבֹר צוֹרְתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה²⁴.

32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שזוה מן השמן שבע פעמים
כנגד בית קדשי הקדשים. 33) כתנא-קמא בתוספתא
נגעים פ"ט (הובאה ביומא סא.), שכל ז' ההזאות הן מצוה
אחת ('קריית ספר'). 34) ואינו מתחיל בהזאות אלא
ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב,
והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם.
35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן
מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש
'קריית ספר' שם). 36) כלומר, נשפך השמן שבלוג
שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. 37) ראה
למעלה פ"ד ה"ב. 38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א)
ויומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך
להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהר,
שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת
השמן על ראש המטהר, כשם שכל שאר המתנות מעכבות

22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24),
הובאה במנחות ה, בבא-קמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח
(עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב - במשנה: "כל החטאות
שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא
בא על הכשר". 23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה
לאו עבודה היא, ינענע כהן אחר את הכלי עם הדם למען
לא יקרש, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו
ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת
לעבודת החטאת - אלא תעובר צורתו, משום שבעת
ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט
לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לבו ביום" (מנחות שם). אבל
צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו
מעכב. 24) יניח את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה
פירוש המשנה, פסחים פב:), ותשרף, שכל שהפסול אינו
בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה
פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

7 ד. יֵשׁ לְאָדָם לְהִבִּיא אַשְׁמוֹ הַיּוֹם וְלִגּוֹ אַחֵר עֲשֶׂרָה

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ו' תמוז - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קין אורה' מנחות שם.

- ח. מִצְרַע שֶׁנִּתְנַגַּע אַחַר שֶׁהִבִּיא אֶשְׁמוֹ⁵⁰ - צָרִיף⁸
קָרְבַּן אַחַר לְצַרְעַת שְׁנֵינָהּ⁵¹. וְכֵן אִם הִבִּיא אֶשְׁמוֹ⁵²
וְנִתְנַגַּע⁵³ - צָרִיף קָרְבָּן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁵⁴. אֲבָל אִם
נִתְנַגַּע וְנִרְפָּא וְהִבִּיא צָפְרָיו⁵⁵, וַיְחַזֵּר וְנִתְנַגַּע⁵⁶ וַיִּתְרַפָּא
וְהִבִּיא צָפְרָיו - קָרְבַּן אֶחָד לְכָל⁵⁷.

50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. (51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ובתוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא ציפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב'כסף משנה'. (52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"ש על הרמב"ם). (53) בשלישית. (54) תוספתא, נגעים וכריתות שם. (55) אותם הוא מביא מיד כשירפא מן הצרעת (שם, שם ד). (56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. (57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכריתות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

- ט. מִצְרַע שֶׁהִבִּיא קָרְבַּן עֲנִי⁵⁸ וְהֶעֱשִׂיר אוֹ עֶשְׂרִיר⁵⁹
וְהֶעֱנִי קֶדֶם שִׁיִּקְרִיב קָרְבָּנֹתָיו - הַפֶּל הוֹלֵךְ אַחַר
הָאֶשָׁם⁶⁰: אִם הָיָה בְּשַׁעַת שֶׁחִיטָּת הָאֶשָׁם עֶשְׂרִיר⁶¹ -
יְשַׁלֵּם קָרְבַּן עֶשְׂרִיר, וְאִם הָיָה עֲנִי - יְשַׁלֵּם קָרְבַּן עֲנִי⁶².

58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כא-כב). וראה למעלה פ"א ה"ג. (59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. (60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכריתות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (רע"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. (61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. (62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

- י. שְׁנֵי מִצְרָעִים⁶³ שֶׁנִּתְעַרְבוּ קָרְבָּנֵיהֶן⁶⁴ וַיִּזְרַק דָּם
אַחַת מִשְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת שֶׁלָּהֶן⁶⁵ וְאַחַר כֵּן מֵת אֶחָד מֵן
הַמִּצְרָעִים⁶⁶ - כִּיצַד עוֹשֶׂה זֶה הַמִּצְרָע הַחַי? לְהִבִּיא
חֲטָאת בְּהֵמָה⁶⁷ אֵינוֹ יָכוֹל, שָׁמָּה זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָה
חֲטָאתוֹ הִיא, וְאֵין מְבִיאִין חֲטָאת בְּהֵמָה עַל
הַסִּפְקָם⁶⁸; וְלְהִבִּיא חֲטָאת הָעוֹף⁶⁹ אֵינוֹ יָכוֹל, שֶׁעֲשִׂיר
שֶׁהִבִּיא קָרְבַּן עֲנִי לֹא יֵצֵא⁷⁰. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? וְיִכְתֹּב כָּל
נִכְסָיו לְאַחַר וְנִמְצָא עֲנִי, וְיִבִּיא חֲטָאת הָעוֹף מִסִּפְקָן⁷¹
וְלֹא תֵאָכַל, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁷², וְנִמְצָא אוֹכַל בְּקַדְשִׁים⁷³.

63) עשירים, כל הלכה זו בנגעים פ"ד מ"ג, ותוספתא שם פ"ט. (64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע.). (65) נראה מדברי רבינו, שרק החטאת קרבה אבל לא

כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכף, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהר לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קין אורה' זבחים ו). וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. זבחים שם. (39) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר וגו'", ודרשו ביומא סא, א - מ"והנותר" "ומיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש - 'קין אורה' שם).

1. וְהַקָּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן לְמִתֵּן דָּם⁴¹ - יִמְלֵא הַלֵּג שֶׁמֶן⁴²
2. וַיְחַזֵּר וַיִּתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחַר הַדָּם⁴³. הַקָּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן עַל
3. הַבְּהוֹנוֹת לְמִתֵּן שְׁבַע⁴⁴ - יִמְלֵא הַלֵּג וַיְחַזֵּר וַיִּתֵּן עַל
4. הַבְּהוֹנוֹת אַחַר מִתֵּן שְׁבַע⁴⁵. שְׁנָאמָר: זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת
5. הַמִּצְרָע - שֶׁתִּהְיֶה כָּל תּוֹרָתוֹ עַל הַסִּפְרָר⁴⁶.

41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן. (42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שניה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) - כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם-משנה למעלה ה"ד). (43) כלומר, אחר נתינת הדם, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו' על מקום דם האשם" (קריית ספר). (44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נותן השמן על הבהונות. (45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשוט הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכך ימלא ויתן מתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קריית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. (46) מנחות שם, וראה 'לחם משנה' ו'מרכבת המשנה' כאן.

- ז. נִתֵּן שְׁבַע הַמִּתְנֹת⁴⁷ שֶׁלֹּא לְשֶׁמֶן⁴⁸ - לֹא הִרְצָה,
וְהִכְשֵׁר הַמִּצְרָע⁴⁹.

47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבכפו שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. (48) שלא לשם המצורע הזה. (49) במנחות כח, א - מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות - שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר - הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁶, שֶׁפֶל מִצּוֹת לֹא
15 תַעֲשֶׂה שְׂאִין בָּהּ מַעֲשֵׂה - אִין לֹקִין עֲלֶיהָ⁷, חוּץ
16 מִנְשֻׁבָּע⁸ וּמְמִיר⁹ וּמְקַלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁰. שְׁלֹשָׁה
17 לְאוּיִן אֵלוֹ אֵי אֶפְשָׁר שִׁיחֶיהָ בְּהֵן מַעֲשֵׂה כִּלְלִי¹¹ וְלֹקִין
18 עֲלֶיהָ. וְלִמָּה לֹקִין עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי לֹא שָׁפָה נֶתֶק
19 לַעֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר: וְאִם הִמַּר יִמְיָנוּ וְהִיהָ הוּא וְתְמוּרָתוֹ
20 יִהְיֶה קִדְשׁ¹²? מִפְּנֵי שֵׁשׁ בָּהּ עֲשֵׂה וּשְׁנֵי לְאוּיִין¹³.
21 וְעוֹד, שְׂאִין לֹא שָׁפָה שְׁוָה לַעֲשֵׂה¹⁴; שֶׁהַצְּבוּר
22 וְהַשְּׁתַּפְּיִין¹⁵ אִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם הִמְיָרוּ¹⁶, אָף עַל
23 פִּי שֶׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֵא יִמְיָרוּ¹⁷. נִמְצְאָת אֹמֵר, שֶׁהִיחִיד
24 שְׁהִמִּיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קִדְשׁ. וְאֶפְלוּ הִמִּיר בְּשֵׁפֶת -
25 לֹקָה אֲרַבְעִים¹⁸. וְאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפְּיִין¹⁹ שֶׁהִמִּיר²⁰, אוֹ
26 מִי שֶׁהִמִּיר²¹ בְּקִרְבָּן מִקְרַבְנוֹת הַצְּבוּר²², הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ
27 בְּהֵן שְׁתַּפּוֹת²³ - הָרִי זֶה לֹקָה וְאִין הַתְּמוּרָה קִדְשׁ²⁴.

האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. (66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה - תמות, ואם עדיין לא הקריב אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות תמות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. (67) אחרת מן השוק. (68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנוקד דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. (69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. (70) נגעים פי"ד מי"ב. (71) אם החטאת שנוקד דמה אינה שלו, הרי זו חטאתו, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. (72) למעלה פ"א ה"ז. (73) כלומר, על-ידי-זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

1 יֹא. עֲשִׂיר שְׂאֲמַר: קִרְבָּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עֲלֵי²⁴,
2 וְהַמִּצְרַע יִהְיֶה עֲנִי - הָרִי זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ קִרְבָּנוֹת
3 עֲשִׂיר²⁵, שֶׁהָרִי יָד הַנּוֹדֵר מְשֻׁגָּת²⁶. וְעֲנִי שְׂאֲמַר:
4 קִרְבָּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עֲלִי, וְהִיהָ הַמִּצְרַע עֲשִׂיר - הָרִי
5 זֶה מְבִיא עַל יָדוֹ קִרְבָּנוֹת עֲשִׂיר²⁷, שֶׁהָרִי זֶה הַנּוֹדֵר
6 חֲבִיב²⁸ בְּקִרְבָּנוֹת עֲשִׂיר.

(74) פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. (75) אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני - חייב הוא להביא קרבן עשיר. (76) ערכין יז, א - במשנה ובגמרא שם. (77) שם. (78) כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת מְחַסְרֵי פְפֻרָה בְּסִיעֲתָא דְשְׂמִיא

יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ו

הִלְכוֹת תְּמוּרָה

7 יֵשׁ כִּכְלָלִין שֶׁלֵּשׁ מִצּוֹת. אַחַת מִצּוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם
8 מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְרָטִין: (א) שְׁלֵא יִמִּיר
9 בְּהֶמָּה בְּבִהֶמָּה. (ב) שֶׁתְּהִיָּה הַתְּמוּרָה קִדְשׁ אִם
10 הִמִּיר. (ג) שְׁלֵא יִשְׁנֶה הַקִּדְּשִׁים מִקְדָּשָׁה לְקִדְּשָׁה.
11 וּבְאוּר מִצּוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

12 א. כָּל הִמְמִיר - לֹקָה³ עַל כָּל בְּהֶמָּה וּבִהֶמָּה⁴ שִׁמְמִיר,
13 שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִחְלִיפֵנוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא

(2) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (= החולין) תחת זו (=הקרבן)". (3) סופג מלקות ארבעים. (4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. (5) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלעניין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא צ:): שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלא ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. (6) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. (7) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מכאן (מכות יג:): שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. (8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. (9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". (10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חבירו בשם מוציאו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבירו בלא שם - אינו לוקה. (11) וכל איסורו אינו אלא על ידי דיבור. (12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתיקה, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. (13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאוין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני הלאוין במקום

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

8 ג. אין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו³³. ואם
9 אמר בעל הקרבן: כל הרוצה להמיר בהמתי יבוא
10 וימיר - הרי זה ממיר בה³⁴. המיר קרבנו בבהמה
11 שאינה שלו³⁵ - אינה תמורה, שאין אדם מקדיש
12 דבר שאינו שלו.

(33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

13 ד. המתכפר הוא שעושה תמורה, אבל לא
14 המקדיש³⁶. כיצד? הקדיש בהמה שיתכפר בה חברו,
15 כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני
16 הנזיר³⁷ - אותו הנזיר הוא שעושה בהן תמורה, אבל
17 לא זה שהקדיש³⁸, לפי שאינן שלו³⁹.

(36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו [של המתכפר] קרינא ביה "קרבנו" דבתר המתכפר אזלינן". (37) אותו הנזיר הוא שעושה בהם תמורה. (38) דבתר מתכפר אזלינן ולא בתר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

18 ה. היוֹרֵשׁ⁴⁰ ממיר⁴¹. הניח בהמה לשיני פניו ונת -
19 הרי זו קרבה⁴², ואין ממירין בה; שהרי הם בה
20 שתפין⁴³, והשתפין אין עושין תמורה, כמו שבארנו.

(40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. (41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את היורש שתמורתו תמורה. (42) מקריבים היורשים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה טטחית) והרי הם כשותפים,

אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. (14) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבים בו. (15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. (16) נכלומר, הציבור והשותפין המירו, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אזהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכלה", שהרי אין כולה שלו. (17) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג.) ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו" - יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושים תמורה. (18) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני הלאווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. (19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. (20) בבהמת חולין שהיא שלו. (21) יחיד בבהמת חולין שלו. (22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. (23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. (24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג.) ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות) - פרק ו מהלכות בכורות הלכה י' יצאו קרבנות צבור והשותפין".

1 ב. אֶחָד הַמְּמִיר בְּדוֹן²⁵ או שהמיר בשגגה - הרי זה
2 עושה תמורה²⁶ ולוקה. כיצד? היתפון לומר: הרי
3 זו תמורת עולה שיש לי, ואמר: הרי זו תמורת
4 שלמים שיש לי²⁸ - הרי זו תמורה ולוקה²⁹. אבל אם
5 דמה שממיר להמיר והמיר³⁰, או שאמר: אֶכְנֶס לְבֵית
6 זֶה וְאֶמִיר מִדַּעַתִּי, וְנִכְנַס וְשָׂכַח וְהִמִיר שְׁלֵא מִדַּעַתוֹ³¹
7 - הרי זו תמורה ואינו לוקה עליה³².

(25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "יהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמתו להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ז' תמוז - ספר קרבנות - הלכות תמורה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17 ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבועא (כפרה
קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.
- 18 **ו. אין קדשי נדרים** 44 **עושיין תמורה** 45 **מן התורה**;
אבל מדברי סופרים, שהנכרי שהמיר - הרי זו
תמורה 46. **הקדיש הנכרי בהמה שיתפפר בה ישראל**
והמיר בה הנכרי - הרי זו ספק תמורה 47.
- 19 (44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב,
שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו.
20 (45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:) "קדשי עכו"ם לא
נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון".
21 (46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון
באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין", הרי
שמדרבנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו,
אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (47) כן הוא
בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בבאור בעייתו של רמי בר
חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה
תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל
בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם
צריך שייהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה
תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד
זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם,
ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.
- 22 **ז. אחד אנשים ואחד נשים אם המירו - עושיין**
תמורה 48.
- 23 (48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר
בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם)
"ואם המיר ימירונו": יתרה של "ואם" באה לרבות את
האשה, שאף היא תמורתה תמורה.
- 24 **ח. קטן שהגיע לעונת נדרים** 49 **שהמיר, אף על פי**
שאינו לוקה 50 - **יש בו ספק אם עושה תמורה או**
אינו עושה תמורה 51.
- 25 (49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן
(ניזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" -
לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו
הקדש. (50) שקטן אינו בר עונשין. (51) בעיא של רמי
בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש,
שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר,
או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו
יכול להמיר.
- 26 **ט. אין הפהנים ממירין פחטאת ובאשם** 52; **שאף**
על פי שהם שלהם 53 - **אינן זוכין בהן מחיים** 54,
27 **שאין להם בפשר עד שיירק הדם** 55. **ואין הפהנים**
ממירין בפכורה; שאף על פי שהוא זוכה בו
מחיים 56 - **אינו זוכה בו מתחלה, שהרי תחלתו**
בבית ישראל 57 **הוא. אבל הבעלים** 58 **שהמירו בפכור**
כל זמן שהוא בביתם - עושים תמורה. וכן פהן
- 52) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. (53) ראה בפרק
י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם
נאכלים אלא לזכרי כהונה. (54) במשנה תמורה ז: וראה
למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו
שלו. (55) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה.
56) שמצוה להפריש בכור וליתנו לכהן. (57) שאין נותנין
את הבכור לכהן כשיולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל
מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם)
"והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן
קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית
הבעלים. (58) ישראל. (59) ראה פרק א מהלכות בכורות
הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בככור בהמה טהורה.
60) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית
בעלים".
- 19 **י. אילו של פהן גדול** 61 **עושה תמורה** 62, **אבל פרו** 63
אינו עושה תמורה 64; **אף על פי שהוא משל** 65,
21 **הואיל ואחיו הפהנים מתפפרין בו** 66 - **הרי הם בו**
פשתפין 67.
- 22 (61) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר
לחטאת. (62) אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל
זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו.
23 (63) פר החטאת של כהן גדול. (64) שלא הסתפקו בזה
ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד"
- אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא
(ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבועא, הוא בעל
הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל.
24 (65) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לוי".
25 (66) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו
שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם
ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את
ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:) שמתכפרים מקיבועא.
26 (67) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה
למעלה הלכה א, שאין השותפין עושיין תמורה.
- 27 **יא. העופות והמנחות אינן עושיין תמורה, שלא**
נאמר אלא בהמה 68.
- 28 (68) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן
ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המיר ימיר בהמה בבהמה
והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".
- 29 **יב. קרבנות פדק הבית** 69 **אין עושיין תמורה. שנאמר**
במעשר: לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירונו 70. **והלאו**
המעשר בכלל כל הקדשים היה 71, **ולמה יצאו** 72?
28 **ללמד על הכלל** 73: **מה מעשר קרבן יחיד** 74, **יצאו**
קרבנות צבור וכן השתפין 75. **מה מעשר קרבן**
מזבח 76, **יצאו קדשי פדק הבית. מה מעשר בהמה**
29 **הקש למעשר דגן** 77, **שאין חייבין בו אלא ישראל** 78

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של הקדש. (88) כבשים של חולין בעזים של הקדש. (89) עזים של חולין בכבשים של הקדש. (90) וכל אלו הדברים למדו בכרייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. (91) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. (92) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (יונה ד, יא) "ובהמה רבה". (93) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזו אחר זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. (94) כן מפורש בתמורה כזו. שהמיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד.

טו. אין התמורה עושה תמורה⁹⁵, ולא ולד בהמות¹⁴ ההקדש⁹⁶ עושה תמורה. שְׁנֵאמַר: והיה הוא ותמורתו; 'הוא' - ולא ולדו, 'ותמורתו' - ולא תמורת תמורתו. אַבְל הממיר בבהמה⁹⁷ וחזר והמיר בה וחזר והמיר, אַפְלו אַף - פְּלוֹ תְּמוּרָה, ולוקה על פל אחד¹⁸ ואחד, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ.¹⁹

(95) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. (96) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה טו), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. (97) כלומר, בבהמת הקדש.

טז. אין ממירין איברים או עֲבָרִים בְּשִׁלְמִים ולא שְׁלָמִים בְּהֵן. פִּיעֵד? הָאוֹמֵר: רְגֵלָה שֶׁל בְּהֵמָה זוֹ אוֹ יָדָה תַּחַת עוֹלָה זוֹ⁹⁸, או שְׁאֵמַר עֵבֶר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת עוֹלָה זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת יָדָה אוֹ רְגֵלָה שֶׁל עוֹלָה זוֹ, אוֹ שְׁאֵמַר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת עֲבָרָה שֶׁל חֲטָאֵת⁹⁹ זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה¹⁰⁰.

(98) ייתכן כי בכוונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה. (99) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו, ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). (100) אפשר שלמדו כן ממה

1 וְלֹא נִכְרִים⁷⁸, יִצְאוּ קְרִבְנוֹת נִכְרִים שְׁאִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ⁷⁹.

(69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. (70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). (71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. (73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". (74) ואינו בא בשותפות. (75) שאין עושין תמורה. (76) שמקריבו על המזבח. (77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. (78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג). (79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

3 יג. המְקַדֵּשׁ בַּעֲלַת מוֹם קְבוּעָה⁸⁰ - אֵינָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, מִפְּנֵי שְׁלֹא נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפֵה קְדוּשׁ גְּמוּר, וְאֵינָה אֶלָּא קִדְשַׁת דָּמִים⁸¹. אַבְל המְקַדֵּשׁ בַּעֲלַת מוֹם עוֹבֵר⁸², אוֹ שְׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחַר כֵּן נוֹלַד לָהּ מוֹם קְבוּעָה - הֲרִי זוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁸³.

(80) כגון שהיה מחוסר אבר. (81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. (82) שקדושה קדושת הגוף. (83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדיש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה.

8 יד. אֶחָד המְמִיר תְּמִים בְּבַעַל מוֹם⁸⁴ אוֹ בַּעַל מוֹם בְּתָמִים⁸⁵, אוֹ שְׁהִמִּיר בְּקָר בְּצֵאֲן⁸⁶ אוֹ צֵאֲן בְּבָקָר⁸⁷, אוֹ בְּכִשִּׁים בְּעֵזִים⁸⁸ אוֹ עֵזִים בְּכִשִּׁים⁸⁹, אוֹ נִקְבוֹת בְּזָכָרִים אוֹ זָכָרִים בְּנִקְבוֹת⁹⁰, אוֹ שְׁהִמִּיר אֶחָד בְּמֵאָה⁹¹ אוֹ מֵאָה בְּאַחַד⁹², בֵּין בְּבַת אַחַת בֵּין בְּזוֹ אַחַר זוֹ⁹³ - הֲרִי זוֹ תְּמוּרָה, וְלוֹקֵין בְּמַגְנֵן הַבְּהֵמוֹת שְׁהִמִּיר⁹⁴.

(84) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. (85) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (86) המיר בקר של חולין בעז או כבש של הקדש (משנה שם). (87) צאן של חולין בבקר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ח' תמוז - ספר קרבנות - הלכות תמורה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 11 כ. כַּל הַחֲטָאוֹת שֶׁדִּינָן שְׁיִמּוּתָן¹¹⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין
12 תְּמוּרָה¹¹⁹, וְכָל חֲטָאת שֶׁדִּינָהּ שֶׁתִּרְעָה עַד שֶׁיִּפְּלֶה בָּהּ
13 מוֹם וְתִמְכַּר¹²⁰ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹²¹.

118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פרח הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאינן התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח.

- 14 כא. הַמְּפָרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ אוֹ לְעוֹלָתוֹ אוֹ לְאַשְׁמוֹ -
15 עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹²²; אִף עַל פִּי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְקָרֵב¹²³,
16 הוֹאִיל וְיִרְדוּ לְקִדְשֵׁי דְמִים וְהֵרִי הֵם תְּמִימִים¹²⁴ - יִרְדוּ
17 לְקִדְשֵׁי הַגּוֹף. אֲבָל הַמְּפָרִישׁ שְׁעִיר¹²⁵ לְחֲטָאתוֹ,
18 וְנִשְׂיָא¹²⁶ שְׁהַפְרִישׁ שְׁעִירָה¹²⁷ לְחֲטָאתוֹ, וְכֹהֵן גָּדוֹל
19 שֶׁהַפְרִישׁ פָּרָה לְחֲטָאתוֹ¹²⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה;
20 שֶׁכָּל הַמְּשֻׁנָּה בַּחֲטָאוֹת - לֹא נִתְקַדְּשָׁה כָּלָל וְאִפְלוּ
21 קִדְשֵׁי דְמִים¹²⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי
22 הַמְּקַדְּשִׁין.

122) אם התפיס בהם בהמת חולין, כרבנן בברייתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפיס בהמת חולין.

יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק שֵׁנִי

1) יבאר איך היא התמורה.

- 23 א. הַתְּמוּרָה² הוּא שְׁיִאמַר בְּעַל הַקָּרְבָּן עַל בְּהֵמַת
24 חֲלִין שְׁיִשׁ לוֹ: הָרִי ז'וֹ³ תַּחַת ז'וֹ⁴, אוֹ הָרִי ז'וֹ חֲלִיפַת
25 ז'וֹ⁵. וְאֵינָן צְרִיף לֹמַר, אִם אָמַר: הָרִי ז'וֹ תַּחַת חֲטָאת
26 ז'וֹ אוֹ תַּחַת עוֹלָה ז'וֹ - שְׁהִיא תְּמוּרָה⁶. וְכֵן אִם אָמַר:
27 הָרִי ז'וֹ תַּחַת חֲטָאת שְׁיִשׁ לִי בְּתוֹף הַפִּית אוֹ תַּחַת
28 עוֹלָה שְׁיִשׁ לִי בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי - הָרִי ז'וֹ תְּמוּרָה. וְהוּא
29 שְׁיִשׁ לִי⁷. אֲבָל אִם אָמַר עַל בְּהֵמַת חֲלִין: הָרִי ז'וֹ תַּחַת
30 עוֹלָה⁸ אוֹ הָרִי ז'וֹ תַּחַת חֲטָאת⁹ - לֹא אָמַר

שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

- 1 יז. הַמְּמִיר בְּכָל־אֵימִם¹⁰¹ אוֹ בְּטִרְפָּה¹⁰² יוֹצֵא דַּפְּנָיו¹⁰³ אוֹ
2 בְּטַמְטוּם¹⁰⁴ וְאֵנְדְרוּגִינוּס¹⁰⁵ - אֵין הַקִּדְשָׁה חֲלָה
3 עֲלֵיהֶן, וְהֵרִי זֶה כְּמִי שֶׁהַמְּמִיר בְּגַמְלָה אוֹ בְּחִמּוּר¹⁰⁶, לְפִי
4 שְׂאִין בְּמִינָן קָרְבָּן¹⁰⁷, וְלִפְיָךְ אֵינוֹ לֹקָה. מָה בֵּין אֵלוֹ
5 לְבַעַל מוֹם¹⁰⁸? בְּעַל מוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ קָרְבָּן¹⁰⁹, אֵלוֹ אֵין
6 בְּמִינָם קָרְבָּן¹¹⁰.

101) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). (102) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. (103) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלידתו וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. (104) "שאינן לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=טתום)". (105) "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". (106) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. (107) ראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכות א"ג שכלאייס, טריפה, טומטום ואנדרוגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח. (108) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה. (109) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. (110) שבהמות תמימות אינם מין אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

- 7 יח. הַרּוֹבֵעַ¹¹¹ וְהַנֶּרְבֵּעַ¹¹² - הָרִי הֵם כְּבַעַל מוֹם
8 וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה¹¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהִי¹¹⁴.

111) שור שבא על אשה. (112) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי הבעלים, אבל אם העירו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבר, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

- 9 יט. בְּהֵמָה שֶׁחֲצִיָּה קִדְשׁ וְחֲצִיָּה חֲלָלָה¹¹⁵ - לֹא עוֹשֶׂה
10 תְּמוּרָה¹¹⁶ וְלֹא נִעְשִׂית תְּמוּרָה¹¹⁷.

115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפיס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

1 פְּלוֹם¹⁰. וְכֵן אִם אָמַר: הֲרִי זֶה מְחַלֵּל עַל זֹו¹¹ - אֵינָה
2 תְּמוּרָה¹².

3 (2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר
4 לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת
5 ההקדש. כלומר, שהוא מתפס את החולין בהקדש, והוא
6 במשנה תמורה כו: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של
7 "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב
8 (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי
9 שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר
10 תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה
11 דוקא כשההקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום,
12 ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה
13 ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג.
14 (5) במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז,
15 י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם
16 הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם
17 זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת.
18 (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם,
19 "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר
20 אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז
21 עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול
22 הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כו: שכיון שאמר בלשון
23 חילול, לא אמר כלום, שאין בהמת הקדש תמימה יוצאת
24 לחולין (רש"י שם).

18) אע"פ שהוממה לאחר שהוקדשה, שעושה תמורה, ראה
למעלה פ"א הלכה יג. (19) ראה בפ"א מהלכות איסורי
מזבח הלכה י. (20) ולא הניח ידו על החולין ולא על
ההקדש, ראה רש"י תמורה כז. (21) שבעלת המום יצאה
לחולין, והחולין נתקדשה תחתה. (22) להתפס את החולין
בהקדש, שאסור לעשות כן, כמו שנאמר "לא יחליפנו ולא
ימיר אותו". (23) לפדות את ההקדש בבהמת חולין.
(24) בתמורה כו. היא הבעיא השלישית של אביי. ושוב
אמר: אם-תמציי-לומר שאין אדם מניח דרך של היתר ועובר
לדרך של איסור, כל שיכול לעשות בהיתר, אע"פ שבאותו
מעמד הוא עובר פעמיים על האיסור. וידועה דעתו של
רבינו כי זוהי פשיטות לבעיא. (25) כ"אם שתי מלקיות
על שתי הבהמות התמימות שהתפס בשתי הבהמות של
ההקדש. (26) הבעיא הרביעית של אביי בתמורה שם, ושם
הגירסא "ארבע בהמות", ורבינו מביא כאן "עשר בהמות"
משום שבוודאי "ארבע" לאו דוקא, והוא הדין יותר (קרית
ספר כאן). (27) שהיא בעלת מום. (28) כיון שבעלת מום
יוצאת לחולין בפדיון. (29) כלומר, אע"פ שעבר יותר
משלש פעמים על איסור, ויש מקום לומר שלא נתכוון כלל
לחללה אלא להמיר אותה. (30) בתמורה שם, היא בעיא
שלא נפשטה. ופסק בה רבינו להקל, משום שאין מלקין על
הספק (כסף-משנה). ואם כן, לא נתחללה בעלת המום והרי
היא בקדושתה מספק, וראה במעשה רוקח. (31) שם
בתמורה הבעיא השניה של אביי. ואומר, אם תרצה לומר,
שאינן אדם מניח היתר ועושה איסור, מה הדין בג' בהמות
וכו'. ואחרי-זה שאל מה הדין בד' בהמות, שהוחזק
במלקיות. ואם כן, דברי רבינו צריכים עיון, שהרי הפך את
סדר הדברים, וכתב מקודם את הדין של עשר בהמות,
ופסקו לקולא. אם כן, בשתי בהמות, שלא הוחזק במלקיות,
בוודאי כוונתן לחילול ולא לתמורה (לחם-משנה).

ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושלמים - דבריו
קיימים³², ותמכר³³ ויביא בחצי דמיה תמורת עולה
ובחצי דמיה תמורת שלמים³⁴. אומר: הרי זו תמורת
עולה ותמורת שלמים, אם נתפנו לכה מתחלה³⁵ -
דבריו קיימים³⁶; ואם לא נתפנו פתחה אלא לתמורת
עולה, וחרז ואמר תמורת שלמים, אף על

3 ב. היו לפניו¹³ שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש
4 שגפלה בה מום¹⁴, הניח ידו על בהמת חלין ואמר:
5 הרי זו תחת זו - הרי זו תמורה¹⁵ ולוקה¹⁶. הניח ידו
6 על בהמת הקדש ואמר: הרי זו תחת זו - הרי זה
7 חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה, אלא כפודה
8 בעלת מום בזה הבהמה¹⁷.

13) שם כו. (14) ראה למעלה פ"א הלכה יג שהמקדיש
בהמה תמימה ואח"כ נולד לה מום קבוע, הרי זו עושה
תמורה. (15) שכיון שהניח ידו על החולין, ודאי התכוון
לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש, והרי זה כאומר
הרי זו תמורת זו. (16) משום "לא יחליפנו ולא ימיר
אותו", ראה למעלה פ"א הלכה א. (17) שכיון שהניח ידו
על ההקדש, בוודאי כוונתו לחלל את ההקדש שנפל בה מום
על בהמת החולין, שהמובן של "תחת" הוא גם לשון חילול,
כמו שכתוב (ישעיה ס, יז) "תחת הנחושת אביא זהב" (שם
בגמרא).

9 ג. היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן
10 בעלת מום¹⁸ שהרי היא עומדת לפדיון¹⁹, ושלש
11 בהמות תמימות חלין, ואמר: הרי אלו תחת אלו²⁰ -
12 הרי שפטים מן החלין תחת שפטים התמימות תמורתן
13 תמורה, ולוקה עליהם שפטים; והבהמה השלישית
14 היא תחת בעלת מום שנתחלה עליה²¹, ולחללה
15 נתפנו ולא להמיר בה. שפיון שיש לפניו דרך אסור,
16 והיא התמורה²², ודרך היתר, והוא החלול²³ - תזקה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ט' תמוז – ספר קרבנות – הלכות תמורה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלמים ובתמורה, וראה להלן. (4) ואין נקבה קריבה עולה, ראה למעלה פ"א הכ"א, וראה שם הי"ד, שממירים נקבות בזכרים, וזכרים בנקבות. (5) ואסור ליקרב על המזבח. (6) שהרי המקדיש נקבה לעולה, דינה שתריעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה עולה (במשנה, שם יח:). ותמורת עולה כעולה, והוא-הדין שבעלת מום, שהזכיר רבינו לפני כן – "תימכר ויביא בדמיה עולה". (7) בין זכר בין נקבה. (8) משנה, שם כא, ב. (9) פ"ד ה"א, ודבר זה הלכה למשה מסיני. ומיתה זו היא: שמכניסה לבית ונועל עליה הדלת עד שמתה (רבינו, שם). (10) בין זכר בין נקבה. (11) משנה, שם כ, ב – כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר. "שכל שבחטאת מתה – באשם רועה" – "עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה" (שם יח. ופ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ד, וראה להלן פ"ד ה"ד). (12) במשנה, שם. "והוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש (ראה פ"ב מהל' שקלים ה"ב), ובית-דין מקריבים באותן מעות עולות נדבה" (להלן פ"ד ה"ה). (13) ראה למעלה הערה ב. (14) שיסמוך שתי ידיו על ראש הקרבן סמוך לשחיתתו. (15) יין וסולת בלולה בשמן, שמביאים עם הקרבן, וראה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כמה הוא שיעור הנסכים. (16) ראה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו, וז, סדר התנופה והלכותיה. (17) שהאימורים קרבים על המזבח, והבשר נאכל ליום ולילה (משנה, תמורה יח: וראה רש"י שם). ולמדו כן (בגמרא שם) כמה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" – "אם על תודה" לרבות תמורות וחליפות וולדות תודה. (18) במשנה, שם. ואף-על-פי שהמביא תודה מביא לחם, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות וגו'" – תמורת תודה אינה חייבת בלחם, ולמדו כן מהפסוק הנ"ל: "התודה – תודה טעונה לחם, ולא ולד תודה ולא תמורת וחליפת תודה טעונות לחם" (תמורה שם, וראה להלן פ"ד ה"א). (19) פ"ב ה"ח. ושם מבואר, שאין הדברים אמורים אלא בתודת חובה, ולאחר שכיפר בתודה העיקרית, אבל לפני הכפרה או בתודת נדבה, אפילו לאחר כפרה – צריך לחם. (20) משום שהפסח קודם חצות לא נקבע עדיין בשם פסח, ואם רצו הבעלים יכולים להפריש פסח אחר, ופסח ראשון יהיה מותר הפסח, שדינו שקרב שלמים – דינו כפסח שאבד, ונמצא אחר חצות קודם שחיתת השני, שכיון שאפשר להקריבו פסח ואפשר להקריבו שלמים, ואין בו קדושה אחת קבועה, אין בו כח להתפס לתמורתו ליקרב, אלא רועה עד שיסתאב, כמפורש פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו (מרכבת המשנה' שם), וראה להלן. (21) שחצות היום קבע את הכבש שהפריש לפסח, להיקרב לקרבן פסח, ואם הוא מתפס בו בהמה אחרת נחשבת תמורה זו למותר הפסח, שהדין הוא שקרב שלמים (מרכבת המשנה' שם). וכל זה אינו אלא אם הפריש כבש אחד לפסח, אבל אם נאבד הפסח והפריש אחר תחתיו ואחר-כך נמצא הראשון והמיר בו, הדין הוא שאם נמצא אחר שחיטה" והמיר בו, התמורה קרבה שלמים, אבל אם נמצא לפני שחיטה והמיר בו אפילו לאחר חצות – כיון שיש כאן שני כבשים ואיזה שירצה יכול להקריב, נחשב זה כאילו פסח ושלמים מעורבים בכל כבש וכבש, ואין תמורתו קריבה. וכרבה בפסחים צו, ב – ודלא כרבי זירא שם, ראה

1 פִּי שְׁחִזֹר בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבוֹר - אֵין תּוֹפְשִׁין אֶלָּא לְשׁוֹן
2 רֵאשׁוֹן, וְהָרִי הִיא תְּמוּרַת עוֹלָה בְּלִבְדָּ. 37.

(32) בזה אין צריך בדיקה אם נתכוון לשניהם, שבוודאי לכך נתכוון. ואף מי שסובר "תפוס לשון ראשון" מודה בזה (תמורה כו.). והמדובר כאן, שהיו לו לאדם זה עולה ושלמים לפניו, או שהיו לו עולה ושלמים בביתו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א (תוי"ט תמורה פ"ה משנה ג, ומעשה רוקח כאן). (33) כלומר, לאחר שיפול בה מום, תמורה כו. וראה בפירוש המשנה לרבינו שם. (34) כדין האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים (פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, וראה להלן פ"ג ה"ג). (35) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (36) ותימכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים, כר"י בתמורה שם כה: (37) שתוך כדי דיבור כדיבור (ואפשר לחזור בו) חוץ ממקדיש ומימר, מחרף, ועובד עבודה-זרה, מקדש ומגרש (רבינו בפירוש המשנה תמורה כה. וראה גם בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"א).

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שיש תמורה קריבה, ותמורה שאינה קריבה.

- 3 א. פִּיצַד דִּין הַתְּמוּרוֹת לְקָרֵב? תְּמוּרַת הָעוֹלָה? 2 -
- 4 תְּקָרֵב עוֹלָה. 3. וְאִם הִיְתָה תְּמוּרַתָּה נְקֵבָה 4 או בְּעֵלַת
- 5 מוֹם 5 - תְּרַעַה הַנְּקֵבָה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַר
- 6 וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ עוֹלָה. 6. תְּמוּרַת הַחֲטָאֵת 7 - תְּמוּרַת 8, כְּמוֹ
- 7 שְׂבָאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין. 9. תְּמוּרַת הָאֶשֶׁם 10 -
- 8 תְּרַעַה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם 11, וְיִפְלוּ דָמֶיהָ לְנִדְבָה. 12.
- 9 תְּמוּרַת הַשְּׁלָמִים - בְּשְׁלָמִים לְכֹל דְּבָר 13, טְעוּנָה
- 10 סְמִיכָה 14 וְנִסְכִּים 15 וְתִנּוּפַת חֲזָה וְשׁוֹק 16. תְּמוּרַת
- 11 הַתּוֹדָה - בְּתוֹדָה 17, אֶלָּא שְׂאֵינָה טְעוּנָה לְחֵם 18, כְּמוֹ
- 12 שְׂבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת פִּסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין 19. תְּמוּרַת הַפֶּסַח:
- 13 אִם הִמִּיר בָּהּ קֹדֶם חֲצוֹת יוֹם אֲרַבְּעָה עָשָׂר - אֵין
- 14 תְּמוּרַתוֹ קְרֵבָה 20, אֶלָּא תְּרַעַה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם,
- 15 וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ שְׁלָמִים; וְאִם הִמִּיר בָּהּ אַחַר חֲצוֹת -
- 16 הָרִי הַתְּמוּרָה עֲצָמָה תְּקָרֵב שְׁלָמִים 21. 22 תְּמוּרַת
- 17 הַבְּכוֹר וְהַמְּעַשָּׂר 23 - אֵינָם קָרִיבִין לְעוֹלָם 24. שְׂנֹאֲמַר
- 18 בְּבִכּוֹר: לָהּ הוּא, מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ 25: הוּא קָרֵב,
- 19 וְאֵין תְּמוּרַתוֹ קְרֵבָה; וְדִין הַמְּעַשָּׂר בְּבִכּוֹר 26. תְּמוּרַתוֹ 27
- 20 תְּרַעַה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם וְתֵאָכֵל 28.

(2) שהמיר זכר בעולה. (3) משנה, תמורה יח, ב. ולמדו כן (שם יז:): ממה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשין אשר יהיו לך ונדרין, תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו'" – "רק קדשין, אלו תמורות וכו', תשא ובאת, יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומוזון כדי שימותו, ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם, כדרך שאתה נוהג בעולה, אתה נוהג בתמורה וכו', כדרך שאתה נוהג בשלמים, אתה נוהג בוולדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מום ותמכר ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים (פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ג, וראה למעלה פ"ב ה"ד). (35) אם המיר בה. (36) שאינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. והוא בברייתא תמורה כו, א. (37) נראה, שהכוונה לבעלת מום עובר, או הקדיש תמימה ואחר-כך נולד לה מום קבוע, שעושות תמורה (למעלה פ"א ה"ג) ורובע ונרבע וכיוצא בהן (למעלה שם ה"ח), והמפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו (שם הכ"א), שכולן אינן קריבות אלא נפדות אחר שנופל בהן מום קבוע (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"ד). (38) נלמד מדין בהמה, שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, שלמעלה (כסף-משנה). (39) [בתמורה כו, ב: "אמר אביי, אמר חצייה עולה וחצייה מעשר, דברי הכל עולה קריבה". ואפשר שבנוסחאות שלו (= של רבינו) מצא חצייה עולה וחצייה תמורה, דברי הכל עולה קריבה וכו'"] (הראב"ד, וראה להלן). וכעין זה כתב הכסף משנה: "ורבינו נראה שהיה גורס הכל מודים, היכא דאמר חצייה תמורה וחצייה עולה, דברי הכל קריבה. חצייה עולה וחצייה מעשר, תקרב עולה". והראב"ד הטעים בזה "כיון דאיכא איסורא (= שאסור להמיר) לא איכוין מעיקרא לאיסורא, ולבסוף הוא דטעה ואימליך (= ונמלך) והמיר". אבל זה אינו אלא לפי גירסתו "חצייה עולה וחצייה תמורה", אבל לפי דברי רבינו "חצי בהמה זו תמורה, וחצייה עולה" שהקדים "תמורה" ל"עולה", אין לומר כדברי הראב"ד. וצריך לומר כמו שכתבנו למעלה (פ"א הט"ז, הערה קטז), שאע"פ שאין ממירים באיברים, אם אמר "לבה או ראשה של בהמה זו תמורה" פשטה קדושה בכולה, ואם כן כאן באומר "חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה, שוודאי נתכוון לשתיהן, אין מקום להתפשטות הקדושה בכולה ע"י החצי של התמורה, שהרי החצי השני – עולה, ומכיון שכך לא חלה התמורה כלל, שהרי אין ממירים באיברים, ולעומת זאת, חצי העולה – נשאר, שהרי אפשר להקדיש חצי עולה ושוב פשטה קדושה בכולה, וראה להלן]. (40) [אף כאן, כמו למעלה בתמורה, אין מעשר בהמה לחצאין (הראב"ד, וכן הוא בעירובין נ). והואיל והחצי השני הוא עולה, לא שייך לומר פשטה קדושה בכולה, ונשאר רק חצי עולה, ושוב פשטה קדושה בכולה כנ"ל]. (41) [הואיל ואף אחד מהם אינו נתפס לחצאין, והואיל ולא שייך באף אחד מהם "פשטה קדושה בכולה", כיון שכל אחד השני עומד כנגדו – על כרחנו שכוונתו היתה לומר או חצייה תמורה או חצייה מעשר, וע"י ב'אור שמח]. (42) אם כוונתו לתמורה הנוהגת בכל הקרבנות, או כוונתו למעשר בהמה שיש לו חומרות אחרות (תמורה שם).

בהל' קרבן פסח פ"ד ה"ו (מרכבת המשנה' חלק ב, פ"ד מהל' קרבן פסח שם, וחלק א כאן. 'מעשה רוקח' כאן. וכן נראה ברברי ה'מאירי' בפסחים, שם. וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן). (22) (כן הוא לפי כתי' תימן, וראה להלן). (23) מעשר בהמה. (24) שאפילו לאחר שיפול בהם מום, אינו מביא בדמיהם קרבן, ראה להלן בהמשך הלכה זו ובה"ב. (25) אביי ורבא, בתמורה ה, ב. (וראה שם כא. וזבחים לז: וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל קודש הם, ובלחם-משנה כאן). (26) שהרי בבכור נאמר (שמות יג, יב) "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר נאמר (ויקרא כז, לב) "כל אשר יעבור תחת השבט", ולמדו מעשר מבכור בגזירה-שוה "עברה עברה" (חולין לז:). (27) של בכור ושל מעשר. (28) משנה, תמורה כא, א: "תמורת הבכור והמעשר וכו', הרי אלו בכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים".

1 ב. תְּמוֹרַת הַבְּכוֹר - לְפָנֵינוּ, וְתְּמוֹרַת הַמַּעֲשֵׂר -
2 לְבַעְלֵים.³⁰ וְכֹשֶׁם שְׂאֵין פּוֹדִין בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שְׁנֹפֵל בְּהֵן
3 מוֹם,³¹ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהֵלְכוֹת אֶסְרוּ מִזְבַּח³², כִּף אֵין
4 פּוֹדִים תְּמוֹרַתָּן.³³

(29) (בכת"י תימן, אין כאן הפסק, ו"תמורת הבכור וכו'" מחובר למה שלפניו: "עד שיפול בם מום ותאכל תמורת הבכור וכהנים וכו'", וכן נכון). (30) כלומר, מה שאמרו במשנה שם "תמורת הבכור והמעשר הרי אלו בכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים", היינו כשם שהמעשר שייך לבעלים, והבכור שייך לכהנים והם בעליו, כמו כן תמורתם: המעשר לבעלים והבכור לכהנים, שהם הבעלים שלו ולא ישראל שהמיר. וכן נראה בזבחים ט, א - משאלת הגמרא בעניין מותר הפסח שהוא שלמים - "אימא, אם שחטו לשם בכור שיהיה בכור וכו' ליתביה לכהן", והוא הדין לתמורה שכתוב בה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", שהיא שייכת לכהן, אבל דעת ה'תוספות' (זבחים עה: דיבור-המתחיל "בכור") שתמורת הבכור לבעלים, היינו לישראל ולא לכהן, וראה להלן פ"ד ה"ו ('אור שמח'). (31) ראה מה שכתב רבינו בפ"א מהל' בכורות ה"ז לעניין בכור, ובפ"ו שם ה"ה"ו לעניין מעשר בהמה. (32) פ"א ה"ב. (33) בזבחים עה, ב - פשט רבא בעייתו של רמי בר חמא, לעניין תמורת בכור, מהברייתא "בכור ומעשר שהוממו, עושין תמורה ותמורתן כיוצא בהן" (וראה ב'תוספות' הנ"ל שם). ובתמורה יג, ב - מפורש כן לעניין תמורת מעשר בהמה, שאינה נגאלת ('יד איתן').

5 ג. בְּהֵמָה שֶׁהִקְדִּישָׁה חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה שְׁלָמִים³⁴
6 - תְּמוֹרַתָּה³⁵ כְּמוֹהָ³⁶. וְכֵן כָּל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ שְׂאֵינָה
7 קֶרֶבָה מִפְּנֵי תַחֲלַת הַקֹּדֶשׁ³⁷ - הֲרִי תְּמוֹרַתָּה כְּמוֹהָ³⁸.
8 אָמַר : חֲצִי בְּהֵמָה זוֹ תְּמוֹרָה וְחֲצִיָּה עוֹלָה - הֲרִי זוֹ
9 תְּקָרֵב עוֹלָה³⁹. חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה מַעֲשֵׂר - תְּקָרֵב
10 עוֹלָה⁴⁰. חֲצִיָּה תְּמוֹרָה וְחֲצִיָּה מַעֲשֵׂר⁴¹ - הֲרִי זוֹ
11 סִפְקָא⁴², וְאֵינָה קֶרֶבָה.

ד. הַמִּקְדִּישׁ בְּעֵלַת מוֹם עוֹבֵר⁴³, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר
12 תְּמִימָה⁴⁴, וְאַחַר כֵּף נוֹלֵד בְּהָ⁴⁵ מוֹם קָבוֹעַ וְנִפְדִּיתָ,
13 וְהַמִּיר בְּהָ אַחַר שְׁנֹפְדִיתָ - הֲרִי זוֹ תְּמוֹרָה⁴⁶, וְאֵינָה
14 קֶרֶבָה וְאֵינָה נִפְדִּיתָ⁴⁷, אֲלָא מִנִּיחָה עַד שְׁתְּמוֹתָ⁴⁸.
15 אֵינָה קֶרֶבָה - מִפְּנֵי שְׁפָאָה מִכַּח קִדְּשָׁה דְּחוּרָה⁴⁹,
16 וְאֵינָה נִפְדִּיתָ - שְׂאֵין בְּכַח קִדְּשָׁתָה לְתַפְּשׁ פְּדִיוֹנָה⁵⁰.

(34) שהיא "קדושה ואינה קריבה אלא רועה עד שיפול בה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש י' תמוז – ספר קרבנות – הלכות תמורה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

– ישכחו ספק הוא ולא יפדו אלא על קרבן אחד, ולכן הצריכוהו לקחת בהמה אחרת, כדלקמן, כדי שיהיו לפניו שני קרבנות, ולכשיסתאבו ויפלו בהם מומים, יפדו שניהם (לחם-משנה, ועי' ראב"ד). (59) תוספתא, שם. (60) כלומר, מקדישה נדבה. (61) נדבה כנ"ל. (62) שדינם נתבאר למעלה, ומפורש בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין שם, שירעו עד שיסתאבו וכו'. (63) תוספתא, שם. (64) שאם ידע שהמיר בזו התמורה (הראשונה) – הרי זו חולין "שאינן התמורה עושה תמורה" (למעלה פ"א ה"ט"ו) אבל עכשיו שאינו יודע באיזו המיר, הרי היא מוטלת בשני ספקות שהם שלשה: א' שמא היא תמורת התמורה והרי היא חולין, ב' שמא היא תמורת השניה, שהיא ספק עולה ספק שלמים, והרי היא כמותה, וגם בזה אי אפשר שתרעה עד שתסתאב ותיפדה מספק כיון שהביא אחת, שמא ישכחוהו ויפדוהו על אחת (כנ"ל בשם לחם-משנה). (65) תוספתא, שם. כלומר, בהמת חולין (כסף-משנה). (66) שהמירה על אחד מהתערובת השניה (= תמורת ספק וקרבן פסח). (67) כלומר, תמורת תמורה ראשונה. (68) זו התמורה השניה. (69) כלומר, החולין שהביא מתוך ביתו נשאר חולין כמו שהיה, שהרי גם התמורה, השניה שעמה היא חולין, כמבואר למעלה (ובפ"א ה"ט"ו). (70) כלומר, התמורה השניה היא תמורת הבהמה האחרת, שהביא אותה בצירוף התמורה הראשונה (היא ספק הקרבן). (71) כלומר, החולין שהביא מביתו. (72) כלומר, אם התמורה השניה היא עולה – הרי הוא מקדיש זו החולין לשלמים, ואם התמורה השניה היא שלמים – הרי זו לעולה. (73) תוספתא, שם. כלומר, ספק זבח וספק תמורה (שהרי יש גם ספק חולין). (74) פ"ו.

21 ז. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּכֹכֹר אֹךְ בְּמַעֲשֵׂר⁷⁵ וְהַמִּיר
22 בְּאֶחָד מֵהֶן⁷⁶ - הָרִי זֶה לֹא יִקָּרֵב⁷⁷, אֲלֵא יִרְעֶה עַד
23 שְׂיִפֵּל בּוֹ מוֹם וְיִפְדֶּה⁷⁸, וְיֵאָכֵל בְּכֹכֹר אֹךְ כְּמַעֲשֵׂר כְּמוֹ
24 שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁷⁹.

(75) תוספתא, תמורה פ"ג: "שלמים שנתערבו בככור, שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו בככור" (וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ד). (וברור שצריך לפדות את זה שהוא שלמים, אע"פ שאינו יודע מי הוא, כדלהלן). (76) ואם כן, התמורה היא ספק שלמים ספק בכור (או מעשר). (77) תוספתא שם, שהרי תמורת הבכור (או המעשר) אינם קריבים, אלא נאכלים במום (ראה למעלה ה"ב). (78) אף שתמורת הבכור והמעשר שנפל בהן מום, אינם צריכים פדיון (למעלה ה"ב) – צריך כאן פדיון משום תמורת שלמים, שדין תמורת שלמים כשלמים (למעלה ה"א). ובדפוס רומי וויניציאה ובכתי' תימן, חסרה המילה "ויפדה", וראה ב'לחם משנה' 'מעשה רוקח' ו'אור שמח'. (79) למעלה ה"ב.

יום שבת קודש י' תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר כיצד דין ולדות הקדשים וולדי ולדות, והמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה.

(43) שאילו בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה (למעלה פ"א ה"ג). (44) כלומר, הקדיש בהמה תמימה. (45) כלומר, לתמימה או לבעלת המום העובר. (46) בבכורות טז, א: "בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו, עושה תמורה", שהרי "אינם יוצאים לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרים בגיזה ועבודה אחר פדיונם" (להלן ה"ה, ועי' 'תוספות' שם ד"ה "ותמורה"). (47) כלומר, אין אפשרות לפדות תמורה זאת. (48) דברי רב נחמן בשם רבה בר אבון, בבכורות שם. (49) שהתפיס אותה בבהמה שנפדתה כבר. (50) בכורות, שם.

1 ה. כָּל הַתְּמוּרוֹת שֶׁהֵיוּ בְּעֵלֵי מוֹמִין קְבוּעִין מִתְּחִלָּתָן⁵¹
2 - הָרִי אֵלּוּ יִפְדוּ, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחִלִּין לְכָל דָּבָר דְּבִי
3 שִׁיָּהִיו מִתְּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה אַחֵר פְּדִיוֹנָן⁵². שֶׁהַקֹּדֶשׁ
4 חָלָה בְּתְמוּרָה עַל פְּעֻלַּת מוֹם קְבוּעִי⁵³, שֶׁנֶּאֱמַר: אֹךְ
5 רַע בְּטוֹב, וְרַע הָאֱמוּרָה כָּאֵן הוּא פֶּעַל מוֹם⁵⁴ וְכִיּוֹצֵא
6 בּוֹ שֶׁאֵינּוּ רְאוּי לְקָרְבָן, וְאֵף עַל פִּי כֵן כְּתוּב בּוֹ יִהְיֶה
7 קִדְּשׁ⁵⁵.

(51) כלומר, אף-על-פי שהיו בעלי מומין קבועים מתחילתן, וכל-שכן אם היו תמימים מתחילתן ואח"כ נפל בהם מום. (52) משנה, תמורה טז, ב. יז, א. (53) כלומר, אע"פ שבהקדש אם הקדיש בעל מום בתחילה, מותר בגיזה ועבודה אחר פדייה (ראה פ"א מהל' מעילה ה"ט), לפי שלא חלה עליו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד – בתמורה חלה קדושת הגוף אף על בעל מום. (54) ראה במשנה, תמורה ט, א. (55) ראה רש"י שם יז, א.

8 ו. עוֹלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּזִבְחִים⁵⁶ וְהַמִּיר⁵⁷ בְּאֶחָת מִן
9 הַתְּעִרְבוֹת⁵⁸ - הָרִי זֶה מְבִיא⁵⁹ בְּהֵמָה אַחֶרֶת וְאוֹמֵר:
10 אִם תְּמוּרַת עוֹלָה הִיא זֶה - הָרִי בְּהֵמָה זֶה שְׁלָמִים⁶⁰,
11 וְאִם תְּמוּרַת שְׁלָמִים הִיא זֶה - הָרִי בְּהֵמָה זֶה עוֹלָה⁶¹.
12 וְנִמְצָא הַבְּהֵמָה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמוּרָה פְּעוֹלָה וְשְׁלָמִים
13 שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה⁶². חֲזַר וְהַמִּיר⁶³ בְּאֶחָת מִשְׁתֵּיהֶן
14 וְאֵין יֹדֵעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן הַמִּיר⁶⁴ - מְבִיא זִבְחִים⁶⁵ אַחֵר
15 מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר עַל הַתְּמוּרָה הַשְּׁנִיָּה⁶⁶: אִם תְּמוּרַת
16 תְּמוּרָה⁶⁷ הִיא זֶה⁶⁸ - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא חֲלִין⁶⁹, וְאִם
17 תְּמוּרַת עוֹלָה אֹךְ שְׁלָמִים הִיא⁷⁰ - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא⁷¹
18 עוֹלָה אֹךְ שְׁלָמִים⁷². וְהָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמוּרָה
19 הַשְּׁנִיָּה פְּזִיחָה וְתְמוּרָה⁷³ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה. וְכִבֵּר בְּאֲרָנוֹ
20 דִּין הַתְּעִרְבוֹת בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין⁷⁴.

(56) כלומר, בשלמים – בתוספתא תמורה פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 555, 13): "עולה שנתערבה בזבחים, ירעה (צ"ל: ירעו) עד שיסתאבו וימכרו, ויביא בדמי יפה שבהן זבח, ובדמי יפה שבהן עולה". והביאה רבינו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ה"ו. (57) בתוספתא, שם. (58) ואינו יודע באיזה מהן (תוספתא, שם). והרי תמורה זו הראשונה ספק עולה ספק שלמים, ואי אפשר להקריבה על המזבח, אלא תרעה עד שתסתאב ויפול בה מום ויפדה אותה ויביא בדמיה עולה או שלמים, אחד משני הקרבנות האלה, ויביא מביתו לקרבן השני. אלא שחששו שמא עד שיפול בה מום

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י' תמוז - ספר קרבנות - הלכות תמורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחת היא נאכלת לכל אדם ובכל מקום, משום שוולדי קדשים אינם קדושים אלא בלידתם.

- ד. וְלֹד תְּמוּרַת הָאֶשֶׁם וְוֹלֵד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - 16
יָרְעוּ עַד שְׁיִפְּלוּ בָּהֶם מוֹם, וְיִמְכְּרוּ וְיִפְּלוּ דְמִיָּהּ
לְנִדְבָה¹⁸. וְאִם יִלְדָה זָכָר¹⁹ אַחַר שֶׁהִקְרִיב אֶשְׁמוֹ²⁰ -
הַוֹלֵד עֲצָמוּ יִקְרַב עוֹלָה. הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְאֶשְׁמוֹ וְיִלְדָה
- תִּרְעָה הִיא וּבָנָה עַד שְׁיִפְּלוּ בָּהֶן מוֹם, וְיִמְכְּרוּ וְיָבִיאוּ
בְדָמֵי שְׁנֵיהֶם אֶשְׁמוֹ²¹. וְאִם כִּבְרָה הִקְרִיב אֶשְׁמוֹ - יִפְּלוּ
דְמִיָּהּ לְנִדְבָה²².

(18) ופירושו "שיפלו דמיהם לנדבה" ראה להלן הלכה ח, שנותן המעות בשופרות (=תיבות) שהיו במקדש, ובית דין מקריבין באותן המעות עלות נדבה (ולא אשם, שאין אשם בא בנדבה). (19) כלומר, תמורת האשם ילדה זכר. (20) שאין חשש שיקריבוהו לאשמו. (21) ראה במשנה תמורה יט: "המפריש נקבה לאשם (ואשם אינו בא אלא ממין זכר) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו'". ולעניין וולדה אמרו שם (בגמרא שלפני המשנה הנ"ל), שאפילו רבי אליעזר שאמר "המפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה", מודה במפריש נקבה לאשם וילדה זכר שאינו קרב אשם, לפי שאין שם אשם על אמו (אבל בעולה יש מציאות של נקבה, בעולת העוף). (22) לעולה, שהרי כבר הקריב אשמו.

- ה. וְלֹד תְּמוּרַת הָעוֹלָה וְוֹלֵד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - 23
הָרִי אֵלוּ כְּעוֹלָה, וְהֵן עֲצָמָן יִקְרָבוּ עוֹלָה²³. הַפְּרִישׁ
נִקְבָה לְעוֹלָתוֹ וְיִלְדָה, אֵף עַל פִּי שְׁיִלְדָה זָכָר - יָרְעָה
עַד שְׁיִפְּלוּ בּוֹ מוֹם, וְיָבִיאוּ בְדָמָיו עוֹלָה²⁴. כִּבְרָה בְּאֶרְנּוֹ
בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, שְׂפָל מְקוֹם שְׂאֲנּוֹ אוֹמְרִין יִפְּלוּ
לְנִדְבָה, הוּא שִׁיתָן הַמְּעוֹת בְּשׁוֹפְרוֹת שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ,
שְׂבָאֲרָנוּ בְּשִׁקְלִים בְּמָה הֵם²⁵, וּבֵית דִּין מְקַרְבִּין
בְּאוֹתָן הַמְּעוֹת עוֹלוֹת נִדְבָה, וְנִסְכֵיהֶם מְשַׁל צְבוּר,
וְאֵינָן טְעוֹנוֹת סְמִיכָה. אֲבָל מְקוֹם שְׂנֵאמַר הוּא עֲצָמוֹ
יִקְרַב עוֹלָה אוֹ יָבִיאוּ בְדָמָיו עוֹלָה - הָרִי זוֹ טְעוֹנָה
סְמִיכָה, וְנִסְכֵיהָ מְשַׁלוּ.

(23) משנה שם יח: ונלמד שם יז: ממה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה' ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה'" וגו' - "רק קדשיך" אלו תמורות וכו' "אשר יהיו לך" אלו הוולדות כו', "ועשית עולותיך הבשר והדם" כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה וכו'. (24) ואינו קרב עצמו עולה משום שאמו שהיא הקדושה הראשונה, והוא בא מחמתה, אינה קריבה עולה, שאין עולה באה אלא מן הזכר, אבל וולד תמורת עולה אף שהתמורה עצמה אינה קריבה, משום שהיא נקבה - וולדה קרב, משום שההקדש הראשון, שהתמורה באה מחמתו, היה זכר והוא קרב. (25) כמה שופרות היו במקדש.

- ו. וְלֹד הַמַּעֲשֵׂר²⁶, [וְוֹלֵד] תְּמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר²⁷, וְלֹד
תְּמוּרַת הַכֹּזֵר, וְוֹלֵדֵי וְלֹדוֹתֵיהֶן עַד סוֹף הָעוֹלָם - 34
35

- א. פִּיצַד דִּין וְלֹדוֹת הַקְּדוּשִׁים? וְלֹד שְׁלָמִים וְוֹלֵד
תְּמוּרַת שְׁלָמִים - הָרִי אֵלוּ בְּשְׁלָמִים, וְהֵן עֲצָמָן
בְּשְׁלָמִים² לְכָל דְּבָרָא³. וְכֵן וְלֹד הַתּוֹדָה וְוֹלֵד תְּמוּרָה -
הָרִי אֵלוּ יִקְרָבוּ כְּתוֹדָה⁴, אֲלֵא שְׂאֵינָן טְעוּנִין לָחֵם.
שְׂאֵינָן מְבִיאִין לָחֵם אֲלֵא עִם הַתּוֹדָה עֲצָמָה, שְׂנֵאמַר:
עַל זִבְחַת הַתּוֹדָה; עֲלֵיו - וְלֹא עַל וְלֹדָה וְלֹא עַל
תְּמוּרָתָהּ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּוֹלֵדוֹת
עֲצָמָן; אֲבָל וְלֹדֵי וְלֹדוֹת - אֵינָן קְרִבִּין⁵. שְׂמַתוֹף
מַעֲשִׂי⁶ נִפְרָר שֶׁהוּא מְשַׁהָה אוֹתָן לְגַדְּלָה מִהֵן עֲדָרִים
עֲדָרִים⁷, וְלִפְיָכָף קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְלֹא יִקְרִיבֵם.

(2) כלומר, וולד השלמים וולד תמורת השלמים הם עצמם קריבים על המזבח, ולא שירעו עד שיפול במ מום ויביא בדמיהם שלמים. (3) שטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק. (4) משנה שם יח: ונלמד בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות וולדות. (5) אלא רועים עד שסתאבו, ורש"י (שם) כתב שכונסן לבית ונועל בפניהם את הדלת ומתים ברעב. (6) שלא הקריב מיד את וולדות השלמים והתודה וולדות תמורתם, אלא השאירם עד שגם הם ילדו. (7) וכשיקריבם אחר זמן רב יהיה לו הרבה בשר לאכילה, שהשלמים והתודה נאכלים לבעלים, ובינתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו".

- ב. וְלֹד הַחֲטָאתָ⁸ יָמוֹת⁹, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר וְלֹד
תְּמוּרָתָהּ¹⁰.

(8) והיא אחת מחטאות המתות. (9) היינו שמכניס אותו לבית ונועל את הדלת עד שימות וכגון שהקדישה ואחר כך נתעברה אבל אם נתעברה לפני שהקדישה אין הוולד מת. (10) של חטאת בוודאי ימות, שהרי תמורת החטאת עצמה אף היא מתה.

- ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאתָ¹¹ וּמִצָּא בָּהּ¹² בֶּן אֲרֻבָּעָה¹³
14¹⁴ - הָרִי זוֹ נִאֲכַלְתָּ¹⁵ כִּבְשֵׁר הַחֲטָאתָ¹⁶; שְׁוֹלְדֵי
הַקְּדוּשִׁים בְּמַעֲזֵי אֶמְן הֵם קְדוּשִׁים¹⁷.

(11) וכגון שהיתה שעירה, אבל כבשה אי אפשר שתלד בתוך שנתה הראשונה. (12) בבטנה. (13) והכוונה לבהמה גסה, שזמן עיבורה הוא תשעה חדשים, אבל זה לא ייתכן, שהרי בבהמה גסה אין חטאת, שתהיה נקבה אלא זכר, והזאתו בפנים והוא נשרף ואינו נאכל. (14) המדובר בבהמה דקה, שזמן עיבורה חמישה חדשים. ולפי שלא כלו לו חדשיו, הרי הוא כאבר מאברי אמו, אבל אם מצא בן חמשה חדשים חי - דינו כוולד חטאת שימות. ומכיוון שהביא רבינו דין זה סמוך לוולד חטאת, נראה, שהמדובר כשהקדישה ואחרי כן נתעברה, כדלהלן, אבל אם נתעברה ואחרי כן הקדישה, שאין הוולד מת - אין הבדל בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו. (15) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירתו באכילה. (16) לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים (=בעורה) וליום אחד. (17) ולא בעת לידתם, ויש בהם קדושת חטאת, וראה בתמורה שם שזוהי מחלוקת בין שתי ברייתות, ולפי ברייתא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י' תמוז - ספר קרבנות - הלכות תמורה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. וְלֹד בְּעֵלַת מוֹם⁴⁵ - הָרִי הוּא פּוֹלֵד הַתְּמִימָה לְכָל¹⁸
דָּבָר, וְיִקְרָב⁴⁶ פְּרָאוֹי לוֹ.¹⁹

(45) כלומר, נולד מבהמה בעלת מום וכגון שהוקדשה בעת שהיתה תמימה או היתה בעלת מום עובר ואחרי כן הוממה, וולד זה נולד לפני שנפדתה האם. (46) כן מפורש בגמרא בכורות טו: שמי שסובר "אין בעלי חיים נדחין" - סובר שאם ילדה לפני פדיונה הוולד קדוש.

י. קְדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ נֶפֶל אוֹ שְׁלִיא⁴⁷ - יִקְרָרוּ, וְהָרִי²⁰
הֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה⁴⁸.²¹

(47) כיס שבו מונח העובר במעי אמו. ואף על פי שהפילה שליא בלבד ולא היה בה עובר - בוודאי נמח בה הוולד, כי אין שליא בלי וולד. (48) משנה בתמורה לג: "ואלו הן הנקברין קדשים שהפילה יקברו, הפילה שליא תיקבר". ומפרש רש"י שכל הנך נקברין משום שהם איסורי הנאה, וכמו כן מפורש במשנה חולין עז. "המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תיקבר".

יא. הַמְשֻׁנָּה אֶת הַקְּדָשִׁים מִקְדָּשָׁה לְקְדָשָׁה⁴⁹ - עוֹבֵר²²
בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֹר: לֹא יִקְדִישׁ אִישׁ אֶת־²³
שְׂלֵא יַעֲשֶׂנוּ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים⁵⁰. וְהוּא הִדִּין לְשֹׂאֵר²⁴
הַקְּדָשִׁים שְׁאִין מְשַׁנֵּין אוֹתָן מִקְדָּשָׁה לְקְדָשָׁה⁵¹, אֶחָד²⁵
קְדָשִׁי מִזֶּבֶחַ וְאֶחָד קְדָשִׁי בְּדֶק הַבַּיִת⁵². פִּיּוּצָד⁵³? אִם²⁶
הַקְּדִישׁ לְבֶדֶק הַהֵיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבֶדֶק הַמִּזְבֵּחַ⁵⁴. וְכֵן²⁷
כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁵⁵. וְאִין לֹקִין עַל לָאו זָה⁵⁶.²⁸

(49) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכן כל כיוצא בזה. (50) היינו שלא יאמר "הרי זו עולה" או "הרי זו שלמים". (51) ספרא בחוקותי (פרשה ה הלכה ב-ג) "מנין שלא יקדיש אדם בכור, תלמוד לומר בכור לא יקדיש איש אותו וכו' אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותם מקדושה לקדושה, תלמוד לומר (שם) בבהמה לא יקדיש איש אותו" כ"אילו אמר כל מה שיהא לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו קדושה אחרת אלא יישאר כמו שהוא". (52) משנה בתמורה לב. "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה". וראה בחינוך (מצוה שנו), שכתב, שגם קדשי בדק הבית למדו מהפסוק הנ"ל "בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "ירמוז בכל בהמה קדושה בין בקדושה לקדשי מזבח בין לבדק הבית, שאין משנין אותה מקדושתה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו" (לשון החינוך שם). (53) אין משנים בקדשי בדק הבית (שקדשי מזבח אין משנין, הוא שאומר על עולה שהוא שלמים או להיפך כנ"ל). (54) שכשם שבקדשי מזבח אין משנים מעולה לשלמים ומשלמים לעולה, כך בקדשי בדק הבית אין משנים מבדק ההיכל לבדק המזבח. וייתכן כי מבדק הבית למזבח, מותר. (55) שאם הקדיש לבדק דבר זה, אסור לשנותו לבדק דבר אחר. (56) לפי שאין בו מעשה שהרי לא אהנו מעשיו, ואינו קדוש.

יב. פִּיּוּצָד מְעַרְמִין עַל הַכֹּרֶךְ לְהַקְדִישׁוֹ לְמִזְבֵּחַ²⁹
הַקְּדָשׁ אַחֲרָי? מִקְדִישׁוֹ בְּפִטְן קָדָם שְׁוֹלֵד. שֶׁנֶּאֱמַר: ³⁰

הָרִי אֵלָיו לֹא יִקְרָבוּ, אֶלֶּא יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בְּהֵן מוֹם²⁸
וְיֹאכְלוּ, בְּכֹר וּכְמַעֲשָׁר שֶׁנֶּפֶל בְּהֵן מוֹם. וְלֹדוֹת²
תְּמוּרַת הַכֹּרֶךְ - לַפְּהֵן²⁹, וְלֹדוֹת מַעֲשָׁר וְתְמוּרַת־³⁰
לְבַעֲלָיו³¹.⁴

(26) מעשר בהמה. (27) אינו קרב, שהרי גם תמורת המעשר עצמה אינה קריבה. (28) משנה בתמורה כא. "תמורת הבכור והמעשר, ולדן, וולד וולדן עד סוף העולם הרי אלו בכבור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים". (29) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה שם "ויאכלו במומן לבעלים" שהיינו לכהן, ולא לישראל. (30) כלומר, וולדות מעשר וולדות תמורת מעשר. ואילו תמורת המעשר עצמו, שהיא לבעלים, כבר הביא רבינו למעלה פרק ג שם. (31) במשנה שם: "ויאכלו במומן לבעלים".

ז. וְלֹד תְּמוּרַת הַפֶּסַח - בְּתְמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הִיְתָה⁵
אִמּוֹ קְרָבָה שְׁלָמִים³² - וְלֹדָהּ יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם הִיְתָה⁶
דִּינָה שֶׁתְּמַכֵּר וְיִבִּיא בְּדַמִּיהָ שְׁלָמִים³³ - אִף וְלֹדָהּ⁷
נִמְכָּר וְיִבִּיא בְּדַמִּיו שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְפִסְחָהּ³⁴
וְיִלְדָהּ³⁵, אוֹ שֶׁהַפְּרִישָׁה מַעֲבֵרַת - הִיא וְיִלְדָהּ יִרְעוּ⁹
עַד שִׁיפֹל בְּהֵן מוֹם, וְיִבִּיא בְּדַמִּיהֶן פֶּסַח. וְאִם נִשְׂאָרָה¹⁰
נִקְבָה זוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח אוֹ שִׁילְדָה אַחַר הַפֶּסַח -¹¹
תִּרְעָה הִיא וְיִלְדָהּ עַד שִׁיפֹל בְּהֵן מוֹם, וְיִבִּיא בְּדַמִּיהֶן¹²
שְׁלָמִים³⁶.¹³

(32) כגון, שהתפיס בהמת החולין בקרבן פסח, אחר חצות יום י"ד. (33) כגון שהמיר לפני חצות יום י"ד. (34) ברייתא מובאה בתמורה יט. וראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א, שהפסח אינו בא אלא ממין זכר. (35) כלומר, שנתעברה לאחר שהפריש. (36) כחכמים שם. ואף על פי, שפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ושלמים באים נקבה - נקבה זו שהפרישה לפסח, לא תקרב שלמים, שכל קדושתה היא קדושה פסולה, שהקדישה לפסח, ואין פסח בא נקבה, לפיכך נדחית היא וגם וולדה מהקרבה לשלמים, אלא ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם שלמים.

ח. וְלֹדוֹת הַקְּדָשִׁים שֶׁיִּצְאוּ דָרָךְ דָּפֶן³⁷, אוֹ שִׁילְדוֹ¹⁴
טְמֵטוֹם³⁸ וְאֲנִדְרוֹגִינוֹס³⁹ וְכִלְאִים⁴⁰ וְטִרְפָּה⁴¹ - הָרִי¹⁵
אֵלָיו יִפְדוּ⁴², וְיִבִּיא בְּדַמִּיהֶן קִרְבָּן⁴³ הָרָאוֹי לְהִבִּיא בְּדַמִּי¹⁶
וְלֹד שֶׁל זָוִי⁴⁴.¹⁷

(37) כגון שנתקשתה לילד וחתכו את דופן בטנה והוציאו את הוולד. (38) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות. (39) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (40) כגון תיש הבא על הרחל (=כבש). (41) ראה בפרק י מהלכות שחיטה הלכה ח שבעים מיני טריפה. ואף כי אין פודין טריפה להאכילה לכלבים (פרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה י) - יש לחלק בין אם נטרפה לאחר שהקדישוה שאין פודין אותה, לבין אם היתה טריפה במעי אמה שפודין אותה. (42) אף אם לא נפל בהם מום, שאין לך מום גדול מזה (לחם משנה). (43) איזה שירצה. (44) טעם הדברים לפי שוולדות הקדשים במעי אמן הם קדושים וחל על הוולד שהוא יוצא דופן וכו' קדושת דמים.

20 חמישית כסף ערפך עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת
21 האדם וקצת יצרו הרע. שטבע של אדם נוטה
22 להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף על פי שנדר
23 והקדיש - אפשו שחזר בו ונחם ויפדה בפחות
24 משויו. אמרה תורה: אם פדה לעצמו - יוסיף
25 חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא
26 יחזר בו, וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה
27 בפחותה ממנה; ואם תתן לו רשות להחליף הרע
28 בייפה - יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך
29 סתם⁶⁰ הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף
30 ואמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו
31 הדברים פדי לכף את יצרו ולתקן דעותיו. ורב דיני
32 התורה אינו אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן
33 הדעות ולישר כל המעשים. וכן הוא אומר: הלא
34 כתבתי לך שלישים במצוות ודעת. להודיעך קשט
35 אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיהך.

63 כתנא קמא של רבן שמעון בן גמליאל בתמורה כד: כה.
ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כז, כו) "אך בכור אשר
יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "משיבוכר לה'
אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש את הבכור בבטן, יכול
אף וולדי כל הקדשים כן (שאתה יכול להקדישם בקדושה
אחרת) תלמוד לומר "אך" חלק, הרי שוולדות הקדשים
ממעי אמם הם קדושים. (64) ואינם לפי הבנתו של האדם.
65) ולא כל הטעמים, שהרי על מצוות פרה אדומה אמר
שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקרתי
ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (במדבר רבה

8 יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה
9 קדשה אחרת, אלא הרי היא פקדשת אמו; שולדות
10 הקדשים ממעי אמהם הם קדושים⁶³, כמו שבארנו,
11 והרי כל עבר מהן פקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו
12 בפטן קדרף שעשה בכור, שהבכור ביציאתו הוא
13 שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזרות הם⁶⁴,
14 כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל
15 מה שאמה יכול לתן לו טעם - תן לו טעם. הרי
16 אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב
17 הטעמים⁶⁵ של כל חקי התורה. יראה לי, שזה
18 שאמר הכתוב: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש,
19 פענין שאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ויספ

1 אֲשֶׁר יִבְכַר לָהּ לֹא יִקְדִישׁ אִישׁ אֹתוֹ - מְשִׁיבֵכֶר אִי
2 אֹתָהּ מִקְדִישׁוֹ, אֲבָל אֹתָהּ מִקְדִישׁוֹ בְּפִטְוֹ⁵⁷. לְפִיכֶךָ
3 יֵשׁ לוֹ לֹמַר: מֵה שְׂבַמְעִיָּה שֶׁל מִבְּכֶרֶת זֶה, אִם הוּא
4 זָכָר - הָרִי זֶה עוֹלָה⁵⁸. אֲבָל אֵינִי יָכוֹל לֹמַר זָבָחִי
5 שְׁלָמִים⁵⁹, שְׂאִינִי יָכוֹל לְהַפְקִיעַ אוֹתוֹ מִקְדָּשׁוֹ פְּדִי
6 לְהֵנֹת בּוֹ⁶⁰. וְאִם אָמַר: עִם יִצְיָאת רֶב רֵאשׁוֹ⁶¹ יְהִיָּה
7 עוֹלָה - הָרִי זֶה בְּכוֹר וְאֵינִי עוֹלָה⁶².

57) גמרא שם כה. "שהבכור ביציאתו [מרחם אמן] הוא
שמתקדש". (58) במשנה שם, שקדושת עולה חמורה
מקדושת בכור, שבכור נאכל לכהנים ועולה כליל לה', לכך
יכול לשנותו. (59) כלומר, מה שבמעיה של מבכרת זו הרי
הוא זבחי שלמים. (60) שם בגמרא, שבכור הוא לכהן
ושלמים נאכלים לבעליו והיא קדושה גרועה משל בכור,
ואינו יכול לשנות מקדושה חמורה לקדושה גרועה. "ונראה
שאין זה אסור אלא מדרבנן". (61) שביציאת רוב ראשו
דהיינו פדחתו, הרי הוא כילוד. (62) זוהי בעייתו של רב
עמרם מרב ששת בתמורה שם, אם אמר על הבכור, כשהוא
בבטן אמו, שעם יציאת רובו (שאו חלה עליו קדושת
בכורה) יהיה עולה, באופן שישנה כאן התנגשות של שתי
קדושות (קדושת בכור וקדושת עולה) לחול בבת אחת, איזו
מהן עדיפה, אם קדושת עולה שהיא כליל לה', או קדושת
בכור שהיא מרחם. ופשט אביי שלא חלה קדושת עולה אלא
קדושת בכור, משום ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
שומעין". כלומר, קדושת בכור היא של הרב, של הקדוש-
ברוך-הוא, ואילו קדושת עולה היא של התלמיד, שאין כאן
מצוה להקדישה לעולה.

8 יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה
9 קדשה אחרת, אלא הרי היא פקדשת אמו; שולדות
10 הקדשים ממעי אמהם הם קדושים⁶³, כמו שבארנו,
11 והרי כל עבר מהן פקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו
12 בפטן קדרף שעשה בכור, שהבכור ביציאתו הוא
13 שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזרות הם⁶⁴,
14 כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל
15 מה שאמה יכול לתן לו טעם - תן לו טעם. הרי
16 אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב
17 הטעמים⁶⁵ של כל חקי התורה. יראה לי, שזה
18 שאמר הכתוב: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש,
19 פענין שאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ויספ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד'י' תמוז תשע"ו

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קד.

48 המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב
49 מטמא, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם הוא
50 נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא ולולתו.

יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קו.

45 המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זכה
46 מטמא, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
47 נעשית זכה, ואיך מטמאה וולתה אחר שנעשתה זכה.

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה צו.

1 המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה
 2 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל דיניה. והני
 3 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
 4 מה שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
 5 כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
 6 חבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזהרים
 7 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
 8 זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר
 9 זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה,
 10 כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו
 11 אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא
 12 במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של
 13 רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
 14 ספרא (פרשת שמייני): "ויבנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
 15 — "יכול אם נגע אדם בבבלה ילקה ארבעים? תלמוד
 16 לומר: "ולאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם
 17 נבלה ללך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ויבנבלתם לא
 18 תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם פן המצוה היא
 19 — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
 20 בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חיובי הטמאים:
 21 לצאת חוץ למחנה שכינה (מעורת ישראל שבמקדש
 22 ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה —
 23 וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
 24 אם היה בקרבנותו באפן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני
 25 הטמאה.

32 זו (הלכות מקוואות). ומתנאיה, שהנב בלבד יהיו המים
 33 שיטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הפתוב: "במים
 34 חיים" (שם, יג). ואין הפונה באמרנו שהטבילה מצות
 35 עשה, שכל-טמא חיב לטבול בהכרח, כדרך שכל-
 36 המתעטף בטלית חיב לעשות ציצית, או שכל-מי שיש לו
 37 בית חיב לעשות מעקה — אלא פנתי בכך לדין טבילה
 38 שאנו נצטוינו שכל-הרוצה להטהר מטמאתו לא יתכן
 39 דבר זה אלא בטבילה במים, ואז יטהר. ולשון ספרא
 40 (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים, יכול גזרת מלך (הקדוש
 41 ברוך הוא, ללא טעם) תלמוד לומר: ואחר זבא אל המחנה
 42 — מפני הטמאה". הריהו רומז לכלל הנה שבאיתי לך:
 43 שזה דין בלבד למי שרוצה להטהר שייעשה-כך — ודין
 44 זה הוא המצוה; אבל לא שנוחבוהו טבילה דוקא, אלא
 45 הרוצה להשאר בטמאתו ולא יפגס למחנה שכינה (מעורת
 46 ישראל שבבית המקדש ולפנים) אינה זמן — רשאי. וכבר
 47 באר ספר האמת ("ספר התורה") שכל-מי שנטמא וטבל
 48 שהוא טהור, אלא שאין טהרתו שלמה עד שייעריב שמשו
 49 (שתשקע השמש ביום הטבילה). וכן בא גם בפרוש המקבל,
 50 שצריך לטבל וגופו ערום נוגע בשטח המים. אמרו
 51 (עירובין ד:): "כל-בשרו" — שלא יחא דבר חוצץ בינו ובין
 52 המים". הנה נתבאר לך, שמצוה זו — והיא מצות טבילה
 53 — כוללת דיני המקוה ודיני התציצה ודיני טבול יום (זה
 54 שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). ומצוה זו
 55 מבארת במסקת מקנאות ובמסקת טבול יום.

יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קט.

המצוה הק"ט נדפסה ביום הקודם.

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קט.

המצוה הק"ט נדפסה ביום רביעי.

יום שבת קודש י' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קט.

המצוה הק"ט נדפסה ביום רביעי.

יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קט.

26 המצוה הק"ט — הצווי שנוצטוינו לטבול במי מקוה
 27 ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה שנטמאנו בו, והוא
 28 אמרו ותעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו, טז),
 29 ובא בקבלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שכל-בשרו עולה
 30 בהם והוא שעור מקוה", אלא אם היו מים נובעים
 31 (ממעין), שלהם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות מצוה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד ב

7 אהבה שאמר צד תמות במקומה עומדת, אלא גם צד תמות שבו נעתק
 8 מתמות ונכנס לכלל העדאה, וחיב קאמר רב, שדווקא בפי האי גוונא
 9 שקרן אחת תמה וקרן אחת מועדת הוא דמשפחת ביה בשור אחד צד
 10 תמות ומועדת, ואם שמר שמירה פחותה והזיק בקרן ימנית פטור
 11 לגמרי כרבי יהודה שלמועד די בשמירה פחותה, ואם הזיק בקרן
 12 שמאלית משלם חצי נזק כדן תם.

1 בקרן ומין עצמה נמי אית ביה צד תמות ואית ביה צד מועדת, שכן
 2 כאמור צד תמות במקומה עומדת, נמצא שאף בקרן אחת לבד מצאנו
 3 שני סוגי שמירות, לגבי צד תמות לא די בשמירה פחותה ולגבי צד
 4 מועדות די בשמירה פחותה, ואם כן קשה מה לימדנו רב שנקט חילוק
 5 זה בשני קריים. אמרי, לעולם סובר רב כרבי יהודה שמחלק בין חיוב
 6 שמירת תם לחיוב שמירת מועד, ולא סבירא ליה כדרך אדא בר

ישעיה פרק כח זייב

ז וגם־אלה בנין שגו ובשכר תעו כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן־היין תעו מן־השכר שגו בראה פקו פליליה: ה פי פל־שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום: (פ) ט את־מל יורה דעה ואת־מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים: י פי צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו זעיר שם זעיר שם: יא פי בלעגי שפה ובלשון אחרת ידבר אליהם הנה: יב אשר אמר אליהם זאת המנוחה הניחו לענף וזאת המרגעה ולא אבוא שמוע:

רש"י

מצוה להם מאת הקב"ה והם יש להם צו של עכו"ם כנגד צו זה וחוזר הנביא ומוכיחם והם תמיד אומרים יש לנו צו לצו, שלנו חשוב משלך: קו לקו. יש להם קו משקולת משפטי רשע כנגד קו הצדק: זעיר שם. הנביא אומר להם עוד מעט תבוא עליכם רעה והם אומרים זעיר שם ימהר יחישה מעשהו לימים מועטין: (יא) בלעגי שפה. וכן כל לשון לעגים וכן (לקמן לב) עלגים שניהם לשון הפוך שאינו מיושר להשמע: ידבר אל העם הנה. כל המדבר אליהם דבר נבואה ותוכחה דומה להם ללשון נלעג שאין יכולין להבין בו: (יב) אשר אמר. הנביא להם זאת המנוחה היותכם בשלוח הניחו לעיף שלא תגזלוהו זאת תהיה לכם המרגעה:

מצודת ציון

(ז) שגו. מל' שגגה ומשגה: ובשכר. יין ישן: תעו. מי שהוא מבולבל בדעתו ואינו יודע מה לעשות נקרא תועה והושאל מהתועה בדרך שאינו יודע להיכן ילך: נבלעו. ענין השחתה כמו ובלע בהר הזה (לעיל כה): פקו. ענין הכשלה כמו ופיק ברכים (נחום ב): פליליה. ענין משפט כמו ופללו אלהים (ש"א ב): (ח) קיא. הוא המאכל החוזר מן הגוף דרך הפה: צואה. כמו וצואה והיא צואת הגוף: (ט) יורה. ענין לימוד כמו ולהורות נתן בלבו (שמות לה): גמולי מחלב. כן נקרא התינוק הנפרש מקרוב מן ההנקה כמו ויגדל הילד ויגמל (בראשית כא): עתיקי. מל' העתק והסרה וכן ויעתק משם ההרה (שם יב): (י) צו לצו. מל' צואה: קו לקו. ענינו חוט המשקולת של הבנאי וכן וקו ינטה (זכריה א): זעיר. מעט כמו כתר לי זעיר (איוב לו): שם. ר"ל במקום הידוע המוכן ללמוד שמה וכן על כל המעשה שם (קהלת ג) ופי' במקום המוכן אל הדבר: (יא) בלעגי. המדבר בהפך תכונות הדבר שאין נוה להבין קרוי נלעג בל' המקרא כמו נלעג לשון אין בינה (לקמן לג): (יב) המרגעה. ענין מנוחה כמו הלוך להרגיעו ישראל (ירמיה לא): אבוא. ענין רצון וחפץ כמו לא אבה יבמי (דברים כה) והאלי"ף נוספת וכן ההלכוא אתו (יהושע י):

מצודת דוד

(ז) וגם אלה. גם יהוד' ובנימין בעבור שכרות היין שגו בדעתם ובעבור השכר תעו מדרך הישר: כהן. הוא המורה וכן נאמר כי שפתי כהן וכו' ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב): ונביא. הנביא השקר אשר העמידוהו להוכיח' וליישר דרכם: שגו בשכר. בעבור שתיית השכר שגו בדעת': נבלעו. נשחתו מן השכרות: שגו ברואה. שגגו בדעתם בענין הראיה כדרך השכור שאין דעתו מסכמת לאמיתת הדבר הנראה: פקו פליליה. הכשילו את המשפט ולא דנוהו דין אמת: (ח) כי כל שלחנות. אשר הם מסוכים עליהם: קיא צואה. הקאה ושלשול היציאה כדרך היין המביא הקאה ושלשול מלמטה: בלי מקום. אין מקום פנוי ונקי מאלה: (ט) את מי. הואיל והגדולים פונים אל השכרות א"כ למי ילמוד הנביא דעה ולמי יבין השמועה אשר שמע מאת ה': גמולי מחלב. וכי ילמד לאלה שנגמלו מהנאת החלב: עתיקי. הנעתקים משדי אמן וכפל הדבר במ"ש: (י) כי צו לצו. מהתענג ומרוב כל המה רחוקים ממצות ה' עד שההכרח לעשות להם צוואה במצות ה' ר"ל לעשות עוד סייג וגדר למצות ה' ואל הצוואה והסייג הזה ההכרח לעשות עוד לה סייג וצוואה אחרת: קו לקו. ע"ש שקו המשקולת עשויה להשמר לבל יעקמו הבנין לזה קורא למשמרת בלשון קו, ורצה לומר ההכרח לעשות להם משמרת למשמרת התורה ולעשות עוד משמרת למשמרת והענין כפול במ"ש: זעיר שם. ר"ל אף במקום המוכן ללמוד תורת ה' אין להשמרת על הצמצום: (יא) כי בלעגי שפה. כי דברי הנביא בעיניהם כאילו ידבר אליהם בלעגי שפה ובלשון אחרת שאינם מכירים בו: (יב) אשר אמר אליהם. רצה לומר הלא לטובתם ידבר כי זהו הדבר אשר אמר אליהם הניחו לעיף ותש כח ואל תגזלו אותו ובזאת תמצאו מנוחה ומרגוע ועכ"ז אינם רוצים לשמוע עם שהדבר הוא לטובתם:

הוא לטובתם: (יב) אשר אמר אליהם. רצה לומר הלא לטובתם ידבר כי זהו הדבר אשר אמר אליהם הניחו לעיף ותש כח ואל תגזלו אותו ובזאת תמצאו מנוחה ומרגוע ועכ"ז אינם רוצים לשמוע עם שהדבר הוא לטובתם:

איוב פרק ד יג-כא

יג. בשעפים מחזיונות לילה בנפל תרדמה על-אנשים: יד. פחד קראני ורעדה ורב עצמותי הפחיד: טו. ורוח על-פני יחלף תספור שערות בשרי: טז. יעמוד | ולא-אפיר מראהו תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע: יז. האנוש מאלוה יצדק אם מעשהו יטהר-גבר: יח. הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה: יט. אף | שכני בתיחמר אשר-בעפר יסודם ידפאום לפני-עש: כ. מבקר לערב יפתו מבלי משים לנצח יאבדו: כא. הלא-נפע יתרם בם ימותו ולא בחכמה:

רש"י

יצדק. בתמיה: ואם מעושהו יטהר גבר. ואם יותר מעושהו יטהר גבר ומה זה חבירך יצעק: (יח) הן בעבדיו. הצדיקים לא יאמין שלא יחטאו לו ומסלקם מן העולם לפני זמנם: תהלה. ל' הוללות: (יט) אף. כל שכן: שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. קברם: ודכאום לפני עש. מן השמים מתישין את כחם עד שהן שפלים ונדכאים לפני הרימה האוכלתן במותן: (כ) מבקר לערב יכתו. ביום אחד הם כתותים ונדכאים: מבלי משים. על לב לשוב לקונם: לנצח יאבדו. וגם זה הוא מקרא חסר: (כא) הלא נסע יתרם בם. כמו (ישעיה טו) יתרה עשה וגו' גאותם וחכמתם תתבלע בגופן והנה נוסעת ונסחת כמו (שם לג) בל יסע יחידותיו:

מצודת ציון

(יג) בשעפים. ענין מחשבה וכן לכן שעפי ישיכוני (לק' כ): מחזיונות. ענין ראייה כמו ואתה תחזה (שמות יח): תרדמה. היא שינה עמוקה: (יד) קראני. מל' מקרה: (טו) ורוח. ר"ל המלאך: יחלוף. יעבור כמו חלף הלך לו (ש"ה ב): תסמר. מל' מסמר ויתד ור"ל נתקשה כמסמר וכן סמר מפחדך בשרי (תהלים קיט): (טז) ולא אכיר. הוי"ו היא כטעם אפ"כ וכן הנמלים וגו' וכינוי וגו' (משלי ל): תמונה. צורה: דממה. מל' דמיה ושתיקה: (יח) יאמין. ענינו קיום וכן יתד במקום נאמן (ישעיה כב): תהלה. ענין אורה כמו בהלו נרו (לקמן כט): (יט) אף שוכני תחסר מלת כי וכאומר אף כי והוא ענין כ"ש כמו אף כי אש אכלתה (יחזקאל טו): חומר. טיט: עש. ענין הבלוי וההפסד כמו עששה מכעס (תהלים ו): (כא) יתרם. ענין ריבוי ותוספת:

מצודת דוד

(יג) בשעפים. בעת היו המחשבות מלאות מחזיונות לילה ר"ל מראיית הדמיונות הנראים בלילה על המשכב והיא תחלת הלילה שאז הרעיונים מלאים מדמיונות שהרהרו ביום: בנפול. בעת אשר התרדמה נופלת על אנשים כי בתחלת הלילה האדם נלאה ועיף ממלאת היום והתרדמה נופלת עליו וכפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור ולתפארת המליצה: (יד) פחד. אז בעת ההיא קרה לי פחד וגם רעדה והפחד ההיא הפחיד את הרוב מעצמותי ואחוזם חיל ורתת: (טו) ורוח וגו'. המלאך הדובר חלף ועבר לפני: תסמר. קבוצת שערות בשרי תעמוד ותתקשה כמסמר כדרך המתפחד ונבעת: (טז) יעמוד. עם כי בעת חלף לפני היה עומד זמן מה עם כל זה לא הייתי מכיר מראהו אף כי היתה תמונת פניו לנגד עיני: דממה וקול אשמע. שמעתי קול נמוך מאד כאילו

היתה מורכבת משתיקה וקול: (יז) האנוש. והנה שמעתי אומר האנוש מאלוה יצדק ר"ל האם אפשר שיהא האדם מוצדק בסדר ההנהגה יותר מן המקום ב"ה ואם הגבר יהיה טהור במפעליו יותר מה' אשר עשהו וכאומר הלא אף האדם השלם המסדר הנהגה מה הנה לא יסדרה באופן יהיה מקרה אחד לרע ולטוב ואיך א"כ יחשוב מי שהמקום ב"ה מסר הכל ביד הנהגת מערכת השמים עד כי יהיה מקרה אחד לצדיק ולרשע ויצדק א"כ האנוש מאלוה: (יח) הן בעבדיו. הנה בעבדיו המלאכים עם כי ירבו מאנוש בשלימות רב ע"כ לא נתן בהם קיום בעצמם לבל יצטרכו בכל עת השפעת אלוה עליהם: ובמלאכיו. מלת 'לא' משמשת בשנים, כאילו אמר ובמלאכיו לא ישים תהלה והוא כפל הענין במ"ש לומר הנה לא שם במלאכיו עצמם להיות בהם אורה משלהם כי הכל בא ממנו בכל עת וא"כ הוא שלם מאד מן מלאכי מעלה ואין לו ערך ודמיון עמהם: (יט) אף שוכני ומכ"ש שהוא שלם מבני אדם השוכנים בבתי חומר ר"ל בעולם השפל אשר יסוד מצבה הוא בעפר הארץ שהוא סבה לדכא אותם לפני הבלוי והרקבון המושל בהם לא כמלאכי מעלה השוכנים בעולם העליון אשר לא יקרה להם הבלוי וההפסד וכאומר הלא משכנות עולם השפל ומקרוי המה סבות מונעות ההשגה והשלימות ולזה אינם אפילו כמלאכי מעלה וכ"ש הוא שמאד רחקו מערך שלימות המקום ב"ה ואיך יחשוב מי אשר יצדק אנוש מאלוה: (כ) מבוקר וגו'. כל היום המה כתותים ומדוכאים ומבלי משים בו הכתיחה כ"א אולת אדם תסלף דרכו וחובל בעצמו: לנצח יאבדו. וכן בכל יום המה כתותים ואבודים ואיה א"כ שלימות האדם אם אין בו דעת אף לשמור עצמו: (כא) הלא נסע וגו'. יתרון החכמה אשר ניתן בהם יותר משאר בעי"ח הלא נסע והלך מהם כי המקריים המתהיים מזולתם ומעצמם המה יסבבו להשליך החכמה מנגד ולזה ימותו ולא ימצאו חכמה ר"ל יהיה לבם צפון מחכמה עד כי ימותו ובהיות כן איה א"כ שלימות האדם לחשוב אשר יצדק מאלוה:

ו היתה שדהו זרועה בצלים, ומבקש לטע בתוכה שורות של דלועים – רבי ישמעאל אומר: עוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת, ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות, ועוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת. רבי עקיבא אומר: עוקר שתי שורות ונוטע שתי שורות, ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות, ועוקר שתי שורות ונוטע שתי שורות. וחכמים אומרים: אם אין בין שורה לחברתה שתיים עשרה אמה, לא יקים את הזרע של בנתים. ז דלעת בירק – בירק, ובתבואה – נותנין לה בית רבע. היתה שדהו זרועה תבואה, ובקש לטע לתוכה שורה של דלועין – נותנין לה לעבודתה ששה טפחים. ואם הגדילה – יעקר מלפניה. רבי יוסי אומר: נותנין לה עבודתה

פירוש ברטנורא

1 עוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת. שיעור השורה אין פחות מד' אמות רוחב, וכשעוקר שתי שורות של בצלים שהן ח' אמות ונוטע באמצען שורה אחת של דלועים שהיא ד' אמות נשתירו ב' אמות בורות מכאן וב' אמות בורות מכאן; ומניח קמת בצלים כ' שורות. שהן שמונה אמות רוחב ועוקר שתי שורות שהן כמו כן ח' אמות וזרע באמצען שורה א' של דלועין שהיא ד' אמות, נמצא בין שורה ראשונה של דלועין לקמת הבצלים שתי אמות בורות וקמת הבצלים ח' אמות, ושתי אמות בורות בין קמת הבצלים לשורה שניה של דלועים, הרי בין שורה של דלועים לשורה של דלועים י"ב אמה וכן לעולם: רבי עקיבא אומר עוקר כ' שורות ונוטע שתי שורות. קסבר שאין צריך להפסיק בין שתי שורות של דלועים לקמת הבצלים אלא התלם, כדתנן לעיל בפרקין בשאר ירקות. ובין שורות של דלועים לשורות של דלועים מפסיקים שמה אמות של קמת הבצלים בלבד: וחכמים אומרים אם אין בין שורה לחברתה י"ב אמה וכו'. חכמים כר' ישמעאל סבורא להו שצריך שיהיה בין שורה של דלועים לחברתה י"ב אמה, מהו רבי ישמעאל מצריך הפסק שתי אמות בורות בין שורה של דלועים לקמה של בצלים וחכמים מתירים לסמוך שורה של דלועים אצל קמה של בצלים ולא מצרכי אלא תלם אחד בלבד בשאר ירקות. אבל י"ב אמה בין שורה של דלועים לחברתה בעו חכמים לפי שהדלועים עלין שלהן רחבות ומתפשטות הרבה כדי שלא תראה כל השדה מעורבת בבצלים ודלועים. והלכה כחכמים:

2 דלעת בירק, הבא ליטע דלעת אצל ירק עבודתה כירק דהיינו ששה טפחים. אבל אם בא ליטע דלעת בתבואה צריך להרחיב לו בית רובע כשיעור עבודת התבואה שהוא עשר אמות ושני טפחים ומחצה על עשר אמות, והוא מקום זרעת רובע הקב: שורה של דלועים נותנים לה עבודתה ששה טפחים. וקלא שורה מולעת יחידית, דלעת יחידית בתבואה צריכה בית רובע, לפי ששורה מנכרא בפני עצמה וליכא ערובו כמו בדלעת יחידית, וששה טפחים

משניות מבוארות – קהתי

לו לקיים את הבצלים שביניהם משום כלאים. בירושלמי מבואר, שאמנם חכמים סוברים בזה כרבי ישמעאל שבין דלועים לדלועים צריך להיות מרחק של שתיים עשרה אמה, אלא שחלוקים הם בשיעור ההרחקה שבין הבצלים לדלועים: לדעת רבי ישמעאל צריך הפסק של שתי אמות בין שורת הדלועים לקמת הבצלים, ואילו לדעת חכמים מותר לזרוע בצלים כל שתיים עשרה אמה שבין שורות הדלועים, ואין צורך אלא בהפסק תלם בין הדלועים לבצלים. מכל מקום בין שורות הדלועים צריך שיהא מרחק של שתיים עשרה אמה, כדי שלא תיראה השדה זרועה דלועים ובצלים בערבוביה. והנהגה בזמננו.

בענין ההלכה ששינוי לעיל (משנה ד'): "הנוטע שתי שורות של קשואים, שתי שורות של דלועים, שתי שורות של פול המצרי – מותר", מובאת בירושלמי שתי דעות. יש אומר שהלכה זו היא כדעת רבי עקיבא הסובר במשנתנו שיותר לזרוע שתי שורות של דלועים במקום שתי השורות של הבצלים. אבל לדעת רבי ישמעאל וחכמים צריכים גם שם ההרחקה של שלש שורות, שהן שתיים עשרה אמה. ויש אומר שהלכה זו (שבמשנה ד) היא לדברי הכל, שכן י"פה כוח מוקשה בין המוקשיות (קישואים ודלועים) להציל בשמונה", כלומר, שהכל מודים בקישואים ודלועים ופול המצרי, הואיל והעלים של כל אלו ארוכים וניכרים, שמותר לזרעם שתי שורות, שהן שמונה אמות (ר"ח אלבק – "השמות"). ויש מפרשים, שהבא לעקור חמור יותר מן הנוטע בתחילה (ר"ש ועין "נתספת יום טוב", "משנה ראשונה").

באור משנה ז

דלעת בירק – הבא ליטע דלעת יחידית בשדה בירק, בירק – דינה כירק, שצריך להרחיקה מן הירק ששה טפחים. ובתבואה – אבל הבא ליטע דלעת יחידית בשדה תבואה, נותנין לה – לדלעת בכל צד, בית רבע – הקב, עשר אמות וחמישית האמה על עשר אמות וחמישית האמה, כדן ירק בתבואה (עיינין לעיל, ב, *). היתה שדהו זרועה תבואה, ובקש לטע לתוכה שורה של דלועין – ורצה ליטע לתוך התבואה שורה אחת של דלועים, נותנין לה לעבודתה – לצורך עבודתה של שורת הדלועים, ששה טפחים – שטח פנוי ברוחב ששה טפחים, ובאורך – עשר אמות ומחצה בקירוב (כמפורש בתוספתא). בשורה של דלועים הקלו חכמים מבדלעת יחידית, לפי ששורה ניכרת שלא נזרעה בערבוב, ולכן בדלעת יחידית שנינו לעיל שצריך הרחקה של בית רובע, ואילו בשורה של דלועים אין צורך

באור משנה ו

משנתנו דנה במי שרצה לזרוע שורות של דלועים בתוך שדה הזרועה מין ממיני הירקות. וכבר הזכרנו, שהעלים של הדלועים ארוכים הם ומתפשטים הרבה ומסתככים בצמחים שבצידם. הלכך נישנו בהם דינים מיוחדים לענין כלאים. היתה שדהו זרועה בצלים – והוא הדין למין אחר של ירקות, ומבקש – ורוצה בעל שדה הבצלים, לטע בתוכה שורות של דלועים – שעליהן דרכם להתפשט ולהסתבך, כמו שהזכרנו לעיל, רבי ישמעאל אומר: עוקר שתי שורות – של בצלים, וכל שורה רחבה ארבע אמות (2 מטרים בקירוב), ונוטע שורה אחת – של דלועים באמצע, וכיון שרוחב השורה ארבע אמות נשאר, איפוא, שתי אמות פנויות מכאן ושתי אמות מכאן, ומניח קמת בצלים – הבצלים כשהם בגידולם נקראים קמה כתבואה, במקום שתי שורות – כלומר שמשאיר שתי שורות של בצלים במקומן, שהן שמונה אמות רוחב, ועוקר שתי שורות – של בצלים אחרי קמת הבצלים שהניח, ונוטע שורה אחת – של דלועים באמצע. נמצא בין שורות הדלועים מרחק של שתיים עשרה אמה, כצורה זו:

וכן יכול הוא לעשות על פני כל השדה כרצונו. טעמו של רבי ישמעאל, שהואיל והעלים של הדלועים ארוכים והם מסתככים, אם אין בין שורות הדלועים מרחק של שתיים עשרה אמה נראית השדה מעורבת מדלועים ובצלים, שהם כלאים. רבי עקיבא אומר: עוקר שתי שורות – של בצלים, ונוטע – במקום הבצלים העקורים, שתי שורות – של דלועים, ומניח קמת בצלים במקום שתי שורות – במקומן שתי שורות; ואינו צריך להרחיק שתי אמות מהדלועים לבצלים, אלא די בהפסק התלם שביניהם, כמו ששינונו לעיל (משנה ג). ועוקר שתי שורות – של בצלים, ונוטע שתי שורות – של דלועים במקום הבצלים; נמצא המרחק בין דלועים לדלועים – לדעת רבי עקיבא – כשיעור רוחב קמת הבצלים בלבד, שהוא שמונה אמות. וחכמים אומרים: אם אין בין שורה לחברתה – של הדלועים – שתיים עשרה אמה, לא יקים את הזרע של בנתים – אסור

אַרְבַּע אַמוֹת. אָמְרוּ לוֹ: הַתְּחִמִיר זֶה מִן הַגֶּפֶן? אָמַר לָהֶן: מְצִינוּ שֶׁזֶה חֲמוּרָה מִן הַגֶּפֶן, שֶׁלִּגְפָן יְחִידִית נֹתֵנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ שֶׁשֶׁה טַפְּחִים, וְלִדְלַעַת יְחִידִית נֹתֵנִין לָהּ בֵּית רֹבַע. רַבִּי מֵאִיר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית סָאָה – לֹא יָבִיא זֶרַע לְתוֹךְ בֵּית סָאָה. רַבִּי יוֹסִי בֶן הַחוּטָף אָפְרָתִי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית בּוֹר – לֹא יָבִיא זֶרַע לְתוֹךְ בֵּית בּוֹר.

פ ר ק ר ב י ע י

א קרחת הכרם – בית שמאי אומרים: עשרים וארבע אמות; ובית הלל אומרים: שש עשרה אמה. מחול הכרם – בית שמאי אומרים: שש עשרה אמה; ובית הלל אומרים: שתים עשרה אמה. ואיזו היא קרחת הכרם? פרם שחרב מאמצעו; אם אין שם שש עשרה אמה – לא יביא זרע לשם. היו שם שש עשרה

פירוש ברטנורא

דתנן הכא הוי שיעור רוחב אבל שיעור אורך לא אהפוש במתניתין ובתוספתא פירושו דצריך שיהיה שיעור האורך עשר אמות ומחצה: ואם הגדילה השורה ונכנסו הענפים בתוך ששה טפחים, יעקור מלפניה כל הענפים שנתפשטו ונכנסו בתוך שיעור זה: נותנין לה עבודתה. של שורת הדלועים ארבע אמות, שצריך להרחיק ארבע אמות מן התבואה: התחמיר זה מן הגפן. דתנן לקמן בפ"ד הנוטע שורה של חמש גפנים בית הלל אומרים אינו כרם ואינו נותן לה עבודת הכרם ארבע אמות אלא ששה טפחים, והכי נמי בשורה של דלועים אין להתחמיר וליתן להו ד' אמות דאין להתחמיר בכלאי זרעים יותר מבכלאי הכרם: מצינו שזו חמורה מן הגפן. אע"ג דאיסור כלאי זרעים קיל מאיסור כלאי הכרם, מ"מ הא אשכחן דלגפן יחידית כשבא ליטע אותה בתבואה נותנין לה עבודתה ששה טפחים ולדלעת יחידית נותנים לה בית רובע שהן עשר אמות ושני טפחים ומחצה על עשר אמות מפני שהיא מתפשטת והולכת מרחוק הכי נמי אין לתמוה אם לשורה אחת של גפנים נותנים לה עבודתה ששה טפחים ולשורה של דלועין נותנין לה ארבע אמות: כל שלשה דלועין לבית סאה. ר"מ פליג אתנא קמא דאמר שלדלעת יחידית בתבואה נותנים לה בית רובע וכבר איהו דנותנים לה שלישית בית סאה, ורבי יוסי בן החוטף אפרתי סבר שלישית בית כור. ואין הלכה כדברי כולם אלא כתנא קמא בלבד. ודלעת השנייה במתניתין היא דלעת יוגית בלבד שעלים שלה רחבים ומסתככים ומסתככים טפי, אבל דלעת מצרית עם שאר דלועין דינן כשאר ירקות:

ד א קרחת הכרם ומחול הכרם, מפורש להו ואויל: בית שמאי אומרים כ"ד אמות. אם קרחתה כ"ד אמות מותר לזרוע לשם פחות מכאן לא יביא זרע לשם: שחרב מאמצעו. ויש גפנים כל סביבות הקרחה שהיא שש עשרה אמה על שש עשרה אמה, וכן אם הלכה הקרחת על פני רוחב הכרם

משניות מבוארות – קהתי

ביניהם רבי מאיר ורבי יוסי בן החוטף אפרתי, אלא שבתחילת ימיו שנה רבי ישמעאל לרבי מאיר "שלושה דלועים לבית סאה", ובסוף ימיו חזר בו ושנה לרבי יוסי "שלושה דלועים לבית כור". כן מבואר שם שהמדובר במשנתנו בדלעת יוונית, שעליה מתפשטים ביותר ומסתככים, אבל דלעת מצרית ושאר הדלועים דינם כשאר ירקות. ההלכה כתנא קמא.

ב א ו ר מ ש נ ה א

עד כאן נישנו הלכות כלאי זרעים. מכאן ואילך – בארבעת הפרקים הבאים – נישנים דיני כלאי הכרם; וכבר בארנו ענייני כלאי הכרם בפתיחה למסכתנו (עיין שם). – ולענין משנתנו של ההקדים, שנותנים לכרם כדי עבודתו ארבע אמות (2 מטרים בקירוב) לכל צד, וזהו שיעור החקתו מוציאים. ארבע אמות אלו נקראות, איפוא, "עבודת הכרם", היינו מקום לעגלה ולשוורים שעובדים בהם בכרם בשעת החרישה ובשעת הבצירה.

קרחת הכרם – שטח חשוף בכרם שיש מסביבו גפנים, כפי שיבואר עוד להלן, מה צריך להיות שיעורו שיהא מותר לזרוע בו ולא יהא בזה כלאים? בית שמאי אומרים: עשרים וארבע אמות – אם הקרחת היא עשרים וארבע אמה על עשרים וארבע אמה מותר לזרוע בה. פחות מכאן אסור; ובית הלל אומרים: שש עשרה אמה – קרחת שהיא שש עשרה אמה על שש עשרה אמה מותר לזרוע בה. אבל בפחות משש עשרה אמה אסור לזרוע, כפי שמבואר להלן במשנתנו. מחול הכרם – השטח הפנוי שבין הכרם לגדר, כמפורש להלן במשנה ב, בית שמאי אומרים: שש עשרה אמה – אם הוא רחב שש עשרה אמה מותר לזרוע בו; ובית הלל אומרים: שתים עשרה אמה – אם רחבו שתים עשרה אמה מותר לזרוע בו. ואיזו היא קרחת הכרם? מה נקרא "קרחת הכרם"? כרם שחרב מאמצעו – שגפניו האמצעיות נתיבשו או נעקרו, ונשאר בו הגפנים שמסביב או אפילו משני הצדדים בלבד, אותו מקום חשוף נקרא "קרחת הכרם"; אם אין שם שש עשרה אמה – כדברי בית הלל, לא יביא זרע לשם – אסור שם לזרוע מין זרע, לפי שארבע אמות מצד זה וארבע אמות מצד זה הרי הן עבודת הכרם, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, וכיון שאין נשארות באמצע משונה

אלא בהרחקה של ששה טפחים. ואם הגדילה – השורה, ונכנסו עלי הדלועים לתוך השטח הפנוי של ששת הטפחים, יעקור מלפניה – את העלים שנתפשטו לתוך ששת הטפחים. רבי יוסי אומר: נותנין לה עבודתה ארבע אמות – צריך להניח לצורך עבודתה של שורת הדלועים הזרועה בתוך שדה התבואה שטח פנוי של ארבע אמות, היינו עשרים וארבעה טפחים. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי יוסי: הַתְּחִמִיר זֶה מִן הַגֶּפֶן – האם חמור דינה של דלעת מדין הגפן? שכן הנוטע שורה של חמש גפנים אין נותנים לה לעבודתה אלא ששה טפחים (כמפורש לקמן ד, ה); וכלאי הכרם הרי חמורים הם מכלאי זרעים, שכלאי הכרם אסורים בהנאה, ואילו כלאי זרעים מותרים אפילו באכילה (כמו שהזכרנו בהקדמה למסכתנו – ומפורש לקמן ח, א). אָמַר לָהֶן – רבי יוסי: מְצִינוּ – אמנם מוצאים אנחנו, שזו חמורה מן הגפן – שחכמים החמירו בדלעת יותר מבגפן, שֶׁלִּגְפָן יְחִידִית – הבא ליטע גפן יחידית בתוך שדה של תבואה, נֹתֵנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ – לצורך עבודתה, שֶׁשֶׁה טַפְּחִים – שטח פנוי של ששה טפחים, וְלִדְלַעַת יְחִידִית – אבל הבא ליטע דלעת יחידית בתבואה, נֹתֵנִין לָהּ בֵּית רֹבַע – הקב, כמפורש לעיל. הלכך אף בשורה של דלועים יש להתחמיר מבגפן, ולתת לה לעבודתה ארבע אמות, מפני שהדלועים עליהם מתפשטים למרחוק. רַבִּי מֵאִיר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית סָאָה – אם נטועים שלושה דלועים בשטח של בית סאה, שהוא חמישים על חמישים אמה, לא יביא זרע לתוך בית סאה – אסור לזרוע כל זרע אחר בתוך שטח של בית סאה. מכאן שלדעת רבי מאיר נותנים לדלעת יחידית בתבואה רווח של שליש בית סאה, ולא די בבית רובע כדעת תנא קמא. רַבִּי יוֹסִי בֶן הַחוּטָף אָפְרָתִי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית בּוֹר – אם נטע שלושה דלועים, אפילו בבית כור, דהיינו מקום שזורעים בו שלושים סאה תבואה, ושטחו שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות, לא יביא זרע לתוך בית כור – לא יזרע זרע אחר באותו בית כור; כלומר שלדעת רבי יוסי בן החוטף אפרתי נותנים לדלעת יחידית בתבואה ריווח של שליש בית כור, היינו מקום שזורעים בו עשר סאה תבואה. בירושלמי מבואר, שלא נחלקו

אמה – נותנין לו עבודתו, וזרע את המותר.

ב איזה הוא מחול הפרים? בין פרם לגדר. אם אין שם שתיים עשרה אמה – נותנין לו עבודתו וזרע את המותר.

ג רבי יהודה אומר: אין זה אלא גדר הפרים. ואיזה הוא מחול הפרים? בין שני הפרמים. איזה הוא גדר? שהוא גבה עשרה טפחים. וחרין? שהוא עמק עשרה ורחב ארבעה.

ד מחצת הקנים – אם אין בין קנה לחברו שלשה טפחים פדי שיכנס הגדי, הרי זו כמחצה. וגדר שנפרץ עד

פירוש ברטנורא

שארן גפנים אלא משני צדי הקרחת: אם אין שם שש עשרה אמה. כדברי בית הלל לא יביא זרע לשם אפילו באמה האמצעית, דארבע אמות שבצד הכרם מזה וארבע אמות שבצד הכרם מזה הוו עבודת הכרם דעבודת הכרם ארבע אמות כדתנן לקמן, לפי שהיו בוצרים בשוורים ובעגלות ובעת החרישה חורשים אותה בשוורים הלכך אותן ארבע אמות ככרם דמו, ואם נשאר בינתים שמנה אמות חוץ מאותן ארבע לכל צד לא בטלי לגבי כרם ומותר לזרען, בציר משמנה אמות שדי פלגא להכא ופלגא להכא בטלי לגבי כרם וככרם דמו ואסור לזרוע בהן משום כלאים. ולבית שמאי לא חשיב שדה פחות משמנה אמות הלכך ארבעה ועשרים אמות בעינן ארבע לעבודת הכרם מכאן וכנגדן מכאן פשו להו שש עשרה שרי ח' להכא וח' להכא איכא שדה ולא בטלי: **ב מחול הכרם.** מקום פנוי בין כרם לגדר סביב, כמו מחולות הנשים כשמקודות בסבוב לשון או תשמח בתולה במחול (ירמיה לא): **אם יש שם י"ב אמה.** כדברי בית הלל, נותן ד' אמות לעבודת כרם וזרע השאר. אבל אם אין שם י"ב אמה לא יביא זרע לשם, דארבע אמות דלהדי כרם עבודת הכרם, וארבע אמות דלהדי כותל כיון דלא מודיעי מפני תקון הכותל כדי שיהלך אדם על גבי קרקע סמוך לכותל ויהיה העפר נדוש ויתחוקק יסודותיו אפקורי מפקר להו. ואמצעיות אי איכא ד' אמות חשיבו ואי לא בטלי לגבי כרם, והכא לא בעינן שש עשרה שאין האסור אלא מצד אחד. וכל הנך אמות באמה בת ששה טפחים:

ג אין זה אלא גדר הכרם. מקום שבין גדר לכרם גדר הכרם הוא קרוי, ואפילו אין שם אלא שש אמות מרחיק ארבע אמות וזרע את המותר: ואיזהו מחול הכרם. שצריך י"ב אמות, מקום שבין ב' כרמים. ות"ק סבר מקום שבין ב' כרמים ככרם שחרב באמצעו הוא נדון. ובירושלמי מוכיח דלא אמר ר' יהודה איזהו מחול הכרם בין שני הכרמים אלא כגון שאין שורות הכרמים שוות של זו לזו, כגון דכרם של צד זה של מחול שורתיה מן המורה למערב ושבעד אחר מן הצפון לדרום, דאם היו מכוונים מודה רבי יהודה דנראה כקרחת הכרם ובעי מ"ז אמה. ואין הלכה כר' יהודה: איזהו גדר. המפריש בין הכרם שיכול להניח כרם מצד זה ולזרוע מצד אחר, וכן חרין:

ד ג' טפחים. דכל פחות מג' כלכוד דמי. והוא שיעור כדי שיכנס הגדי: הרי הוא כמחיצה. ומותר לסמוך גפנים מצד זה וזרעים מצד זה: נדון כפתה.

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ובא כאן רבי יהודה לחלוק בענין הגדרת "מחול הכרם".

רבי יהודה אומר: אין זה אלא גדר הפרים – המקום הפנוי שבין כרם לגדר אינו נקרא "מחול הכרם" אלא "גדר הכרם", ודינו שאפילו אין רחבו שתיים עשרה אמה, נותנים לכרם כדי עבודתו, ארבע אמות, וזורעים את המותר. **ואיזה הוא מחול הפרים** – ששיעור רחבו, לדעת בית הלל, שתיים עשרה אמה? **בין שני הפרמים** – שטח הפנוי שבין שני כרמים, שאם הוא רחב שתיים עשרה אמה, נותנים ארבע אמות לכרם זה וארבע אמות לכרם זה, וזורעים את ארבע האמות שבאמצע, שהן חשובות בפני עצמן ואינן שייכות לא לכרם זה ולא לכרם זה. כרם, תנא קמא סובר, שמקום פנוי בין שני כרמים דינו כקרחת הכרם. בירושלמי מבואר, שאם הגפנים שבפני הכרמים מכוונות זו כנגד זו, אף רבי יהודה מודה, שהמקום הפנוי שביניהם דינו כקרחת הכרם, לפי ששני הכרמים נראים ככרם אחד; ולא אמר רבי יהודה שבין שני הכרמים הוא "מחול הכרם" אלא כשאין הגפנים של שניהם מכוונות זו כנגד זו, באופן שניכר שהם שני כרמים. **איזה הוא גדר** – מהו שיעורו של גדר? **שהוא גבה עשרה טפחים** – פסיקה זו היא הלכה בפני עצמה ונשתנה כאן אגב "גדר הכרם", שנוכר בדברי רבי יהודה, ובאה המשנה לפרש, שגדר שהוא גבוה עשרה טפחים (= 93 ס"מ בערך) הרי הוא חשוב הפסק לענין כלאים, ומותר לסמוך לו כרם מצד זה וזרעים מצד זה; ואגב גדר מפרשת המשנה גם חרין שדינו כגדר (עיין לעיל ב, ח): **וחרין** – מהו שיעורו של חרין? **שהוא הפסק לענין כלאים? שהוא עמק עשרה** – טפחים, **ורחב ארבעה** – טפחים (= 37 ס"מ בערך).

ב א ו ר מ ש נ ה ד

מחצת הקנים – מחיצה העשויה מקנים, אם אין בין קנה לחברו שלשה טפחים פדי שיכנס הגדי – כלומר ששלושה טפחים

אמות, היינו ארבע אמות לכל צד שהוא שיעור מקום חשוב, הרי הן בטלות לגבי הכרם, וכאילו כל הקרחת שייכת לכרם, הלכך אסור לזרוע שם משום כלאים. **היו שם שש עשרה אמה** – ואם היו בקרחת שש עשרה אמה, **נותנין לו עבודתו** – נותנים לכרם כדי עבודתו, ארבע אמות לכל צד, **וזרע את המותר** – ומותר לזרוע את שמונה האמות הנשארות שבאמצע. אבל בית שמאי סוברים, ששטח שהוא פחות משמונה אמות אינו חשוב שדה, הלכך צריך שתהא הקרחת עשרים וארבע אמה, ארבע אמות לעבודת הכרם מכאן וארבע אמות מכאן, ושש עשרה הנתורת מותר לזרוען, אבל אם נשאר באמצע פחות משש עשרה אמה, היינו פחות משמונה אמות לכל צד, הואיל ואינן חשובות שדה, הרי הן בטלות לגבי הכרם, ואסור לזרוען.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה לפרש ענין "מחול הכרם". **איזה הוא מחול הפרים? בין פרם לגדר** – שטח פנוי שבין כרם לגדר שמסביבו נקרא "מחול הכרם", על שם שהוא הולך וסובב את כל הכרם (ר"ש), או על שם המחולות שהיו עורכים בכרמים במקום זה ("תוספות אנשי שם"; ועיין ספר שופטים כא, בא). ויש מפרשים: "על שם שמוחלים ומפקירים מקום זה (ומב"ם). **אם אין שם שתיים עשרה אמה** – כדברי בית הלל במשנה הקודמת, **לא יביא זרע לשם** – אסור לזרוע שם, לפי שארבע אמות שליד הכרם הן עבודת הכרם, וארבע אמות שליד הגדר, אין דרך בני אדם לזרועם, כדי שלא יתרכך העפר ויפול הגדר, וכיון שלא נשאר בינתים כרוחב ארבע אמות שהוא שיעור חשוב בפני עצמו, הרי הוא בטל לכרם. **היו שם שתיים עשרה אמה** – אם מחול הכרם היה רחב שתיים עשרה אמה, **נותנין לו עבודתו** – נותנים לכרם כדי עבודתו, היינו ארבע אמות, **וזרע את המותר** – את השטח הנשאר. אבל בית שמאי סוברים שאין שדה פחות משמונה אמות, ולפיכך אמרו: "מחול הכרם שש עשרה אמה" כמו ששינו במשנה הקודמת.

עֶשֶׂר אַמוֹת – הָרִי הוּא כְּפֶתַח; יֵתֵר מִכֵּן, כְּנֶגֶד הַפְּרִצָה אָסוּר. נִפְרָצוּ בּוֹ פְּרִצוֹת הַרְבֵּה – אִם הָעוֹמֵד מְרַבֵּה עַל הַפְּרוּץ, מֵתֵר; וְאִם הַפְּרוּץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הַפְּרִצָה אָסוּר.

הַ הַנוֹטֵעַ שׁוֹרֵה שֶׁל חֲמֵשׁ גָּפְנִים – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כָּרֵם; וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אֵינוֹ כָּרֵם, עַד שְׂיֵהוּ שֵׁם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת. לְפִיכֵךְ הַזּוֹרֵעַ אַרְבַּע אַמוֹת שְׁבֻכָּרָם – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: קִדְשׁ שׁוֹרֵה אַחַת; וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: קִדְשׁ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת.

וְהַנוֹטֵעַ שְׁתֵּים כְּנֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב – הָרִי זֶה כָּרֵם. שְׁתֵּים כְּנֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת בְּנִתְּיָם, אוֹ שְׁתֵּים כְּנֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת בְּאֻמְצָע – אֵינוֹ כָּרֵם, עַד שְׂיֵהוּ שְׁתֵּים נֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב.

פירוש ברטנורא

ואפילו כנגדו מותר לסמוך אבל יותר מעשר לא חשיב כפתח וצריך הרחקה כנגד המקום הפרוץ; ואם הפרוץ מרובה על העומד אסור כנגד הפרוץ. אבל כנגד העומד מותר אם הוא רחב ארבעה, אבל פחות מארבעה אף כנגד העומד אסור:

ה בית שמאי אומרים כרם. וצריך להרחיק ממנה ארבע אמות כדי עבודת הכרם: אינו כרם עד שיהיו שתי שורות. ואין צריך להרחיק אלא ששה מפחים כגון יחידות: הזורע ארבע אמות. כלומר בתוך ארבע אמות של עבודת הכרם: בית שמאי אומרים קדש שורה אחת. דכי אמרה תורה (דברים כב) פן תקדש המלאה הזרע אשר תורע ותבואת הכרם, שורה אחת מקריא כרם: ובית הלל אומרים קדש שתי שורות. דאין נקרא כרם פחות משתי שורות, הלכך ותבואת הכרם דאמרה תורה דקדשה שתי שורות משמע:

ו ואחת יוצאה זנב. כגון ג' גפנים נמועות בשורה אחת, ושתיים בשורה שנייה כנגד שתיים מן השלש: ואחת בינתים. שהשתיים כנגד שתיים והחמישית כנגד ארבע: ואחת באמצע. כגון גפן המנועה וארבע גפנים לארבע רוחותיה:

משניות מבוארות – קהתי

בהנאה, שנאמר (דברים כב, ט): "פן תקדש המלאה הזרע אשר תורע ותבואת הכרם" (פירוש: שאם תורע כרמך כלאים, תקדש – כלומר תיאסר בהנאה כהקדש, המלאה – התבואה שתגדל באיסור כלאים, הזרע אשר תורע ותבואת הכרם – כלומר שתבואת הכרם מתקדשת עם הזרעים, וצריך לשרוף כל מה שנתקדש); מכאן נקטו חכמים בכלאי הכרם לשון "קידוש" כלשון המקרא, ופירושו: אסר בהנאה; וסוכרים בית שמאי: קידוש שורה אחת מן הכרם, היינו החיצונה הסמוכה לזרע, שכן "תבואת הכרם" משמעה השורה האחת של הכרם, שהרי לדעתם אף שורה אחת נקראת "כרם". ובית הלל אומרים: קדש שתי שורות – שתי שורות אסר בהנאה, החיצונה והסמוכה לה, שהרי לדעתם פחות משתי שורות לא נקרא "כרם", הלכך מה שאמרה התורה "תבואת הכרם" משמעה שתי שורות. נמצאים בית שמאי מקילים בענין זה ובית הלל מחמירים.

באור משנה ו

במשנה הקודמת למדנו, שלדעת בית הלל אין כרם פחות משתי שורות של שלש גפנים כל אחת. משנתנו באה להשמיע שיש וגם חמש גפנים נקראות "כרם".

הנוטע שורה של חמש גפנים, כנגד שתי גפנים, וְאַחַת – הגפן החמישית, יוצאה זנב – כגון (לפי הר"ם) בצורה זו: **★ ★ ★ ★ ★** כלומר שנטע שלש גפנים בשורה אחת, ושתי גפנים כנגד שתיים מהן שהן סמוכות בשורה שניה. והרמב"ם מפרש,

שיוצאה זנב, היינו שהיא עומדת כנגד הריווח שבין שתי השורות של שתיים כנגד שתיים, כגון בצורה זו: **★ ★ ★ ★ ★** וְהָרִי זֶה כָּרֵם – וצריך להרחיק ממנו זרע ארבע אמות כדי "עבודת הכרם".

כרם זה נקרא "כרם קטן" (רמב"ם). אבל הנוטע שתיים כנגד שתיים וְאַחַת בְּנִתְּיָם – כצורה זו: **★ ★ ★ ★ ★** או שתיים כנגד שתיים וְאַחַת בְּאֻמְצָע – כצורה זו: **★ ★ ★ ★ ★** אֵינוֹ כָּרֵם – אינו חשוב כרם, ודינן כגפנים יחידות, עַד שְׂיֵהוּ שְׁתֵּים נֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב – כמו שבארנו לעיל.

בעל "תוספות יום טוב", כותב, שהתנא חוזר ושונה: "אינו כרם עד שיהו שתיים נגד שתיים ואחת יוצאה זנב", לפי "שתי צורות" (היינו של הר"ש ושל הרמב"ם) ראיות להיקרא "יוצאה זנב" ואחת מהן היא יותר ראויה, ובא התנא בסיפא להשמיענו, שדווקא אותה היותר ראויה היא בכלל כרם ולא האחרת. ואילו לא חזר ושנה "עד שיהו"

הוא שיעור של פירצה שהגדי יכול לעבור דרכה בבת אחת, ואם בין קנה לקנה אין פירצה בשיעור כזה, הרי זו כְּמִתְחַצֵּה – גמורה, שפחות משלושה טפחים דומה כלבוד, כאילו הקנים מחוברים זה לזה (לבד היינו מחובר), ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא (רמב"ם). ודין מחיצה זו כדין גדר ששינו במשנה הקודמת, שיותר לסמוך לה גפנים מצד זה וזרעים מצד זה. וְגֵדֵר שֶׁנִּפְרָץ – גדר של כרם שנהרס חלק ממנו, עַד עֶשֶׂר אַמוֹת – אם מקום הפירצה איננו יותר מעשר אמות, הרי הוא כְּפֶתַח – דינו של מקום הפירצה כפתח, ומותר לסמוך לו זרעים; יֵתֵר מִכֵּן – אבל אם מקום הפירצה הוא יותר מעשר אמות, כְּנֶגֶד הַפְּרִצָה אָסוּר – לזרוע זרעים עד שירחיק כשיעור. נִפְרָצוּ בּוֹ פְּרִצוֹת הַרְבֵּה – וכל פירצה עד עשר אמות, אִם הָעוֹמֵד – הגדר הקיים, שלא נפרץ, מְרַבֵּה עַל הַפְּרוּץ – שאם נצרף כל חלקי הגדר הקיים ונצרף כל המקומות הפרוצים, יהא הקיים מרובה מן הפרוץ, מֵתֵר – לזרוע אפילו כנגד הפירצה, והוא הדין אם הפרוץ הוא כעומד (שהחלק הפרוץ והחלק הקיים שווים זה לזה); וְאִם הַפְּרוּץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד – אבל אם כל הפרוץ מרובה על כל הגדר הקיים, כְּנֶגֶד הַפְּרִצָה אָסוּר – לזרוע; אבל כנגד העומד מותר, ובכלד שיהא רחב ארבעה טפחים. כרם, אם הוא פחות מארבעה טפחים, אף כנגד העומד אסור (ר"ם; ברטנורא).

באור משנה ה

למדנו במשניות הקודמות שיעור ההרחקה מכרם הוא ארבע אמות, והוא הנקרא "עבודת הכרם"; ואילו שיעור ההרחקה מגפן יחידית אינו אלא ששה טפחים. משנתנו דנה בשורה אחת של גפנים אם דינה ככרם, ונחלקו בה בית שמאי ובית הלל.

הנוטע שורה של חמש גפנים, בית שמאי אומרים: כרם – דינה ככרם, ואם הוא רוצה לזרוע בצידה, צריך הוא להרחיק ממנה ארבע אמות כדי עבודת הכרם, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אֵינוֹ כָּרֵם – שורה אחת של גפנים, ואפילו הן מאה (רמב"ם), אינה חשובה כרם, ודינה כגפנים יחידות שאינו צריך להרחיק מהן אלא ששה טפחים, עַד שְׂיֵהוּ שֵׁם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת – ובכל שורה שלש גפנים או יותר (רמב"ם). לְפִיכֵךְ – הואיל וסוכרים בית שמאי ששורה אחת נקראת כרם, ובית הלל סוכרים שאין כרם פחות משתי שורות, הַזּוֹרֵעַ אַרְבַּע אַמוֹת שְׁבֻכָּרָם – כלומר בתוך ארבע אמות שצריכים להרחיק את הזרע מן הגפנים כדי עבודת הכרם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: קִדְשׁ שׁוֹרֵה אַחַת – כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו) שכלאי הכרם אסורים

ז הנוטע שורה אחת בתוך שלו, ושורה אחת בתוך של חברו, ודרך היחיד ודרך הרבים פאמצע, ונדר שהוא נמוך מעשרה טפחים – הרי אלו מצטרפות. גבה מעשרה טפחים – אינן מצטרפות. רבי יהודה אומר: אם ערסן מלמעלה, הרי אלו מצטרפות.

ח הנוטע שתי שורות – אם אין ביניהן שמונה אמות, לא יביא זרע לשם. היו שלש – אם אין בין שורה לחברתה שש עשרה אמה, לא יביא זרע לשם. רבי אליעזר בן יעקב אומר משום חנניה בן חכניאי: אפילו חרבה האמצעית, ואין בין שורה לחברתה שש עשרה אמה – לא יביא זרע לשם, שאילו מתחלה נטען, הרי זה מתר בשמונה אמות.

פירוש ברטנורא

ז שורה אחת בתוך שלו ושורה אחת בתוך של חברו. ומירי כגון ששורה אחת של שתי גפנים ושורה אחת של שלש. ואפילו רבי שמעון דאמר לקמן גבי המסך גפנו על גבי תבואתו של חברו לא קדש דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, הכא מודה דמצטרפין לאסור הזרעים כיון דאיכא שלו ושל חברו: ודרך היחיד ודרך הרבים. שאין אחד מהם רחב שמנה אמות, דברוחב שמנה אמות אמרין בשלהי פרקין דאין מצטרפות: הרי אלו מצטרפות. להיות קרוין כרם וצריך להרחיק ארבע אמות: אם ערסן מלמעלה. שהעלה ראשי הגפנים על גבי הגדר ומתערבן אותם שבצד הגדר מזה עם אותם שבצד הגדר מזה. ועירסן הוא לשון איזה ערים דתנן לקמן בריש פרק ו, כלומר שעשה להן ערש:

ח הנוטע שתי שורות. של שתי שתי גפנים ואין בהן אמת יוצאה וזב: אם אין ביניהם ח' אמות לא יביא זרע לשם. דמצטרפין להיות כרם, אבל רחוקים שמנה חוץ ממקום הגפנים אין מצטרפים והרי הן כגפן יחידית, ומרחיק ששה טפחים משורה זו וששה טפחים משורה זו וזרע ששה אמות שבאמצע: בין שורה לחברתה ט"ז אמה. דכיון דאיכא שלש שורות הוו ככרם גדול והמקום שבין כל שתי שורות מהן נדון כדון קרחת הכרם שהוא שש עשרה אמה. אבל חרבה השורה האמצעית, לדברי תנא קמא לא בעינן כנייהם שיעור קרחה כיון דלא נשתייר כרם, ולא דמי לכרם בן ארבע וחמש שורות דכי חרבה האמצעית אכתי נשאר כרם הלכך כני המקום המוקרח ט"ז אמה: רבי אליעזר בן יעקב אומר אפילו חרבה השורה האמצעית. מאחר שהיה כבר כרם אף עתה דין כרם יש לו וצריך ט"ז אמה: שאילו מתחלה נטען. כלומר שאם לא הגיעו לעולם לכלל כרם ולא היה נטען מתחלה אלא שתי שורות לא היה צריך להיות כנייהן אלא שמנה אמות כדאמרין לעיל, עכשיו שנטען שלש והגיעו לכלל כרם אע"פ שחרבה אמצעית ולא נשארו אלא שתיים הרי הן ככרם שחרב באמצעיתו וצריך ט"ז אמה. ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב:

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ח

הנוטע שתי שורות – של גפנים, אם אין ביניהן – בין השורות, שמונה אמות – הרי הן מצטרפות לכרם, ולכן לא יביא זרע לשם – אסור לזרוע בשטח שבין שתי השורות. אבל אם יש בין שתי השורות שמונה אמות חוץ ממקום הגפנים עצמן, אינן מצטרפות לכרם, ודינן כגפנים יחידות, ומרחיק ששה טפחים משורה זו וששה טפחים משורה זו, וזרוע את השטח הנשאר. לפי רוב המפרשים מדובר במשנתנו בשתי שורות של שתיים שתיים גפנים, ובאה המשנה להשיעור, שאף על פי שחוצה להן אין דינן ככרם, כמו ששינונו במשניות הקודמות, ודי בהרחקה של ששה טפחים, מכל מקום לגבי השטח שביניהן שונה הדין, שאם אין ביניהן שמונה אמות, הרי הן מצטרפות לכרם ואסור לזרוע שם. וכן נראה גם מפירושו של הרמב"ם למשנתנו. אבל יש חולקים על פירוש זה וסוברים, ששתי שורות של שתיים שתיים לעולם אין דינן ככרם אלא כגפנים יחידות, ולא באה משנתנו אלא להשמיע שהנוטע שתי שורות של שלש שלש גפנים או יותר, אימתו דינן ככרם? כשאין בין השורות שמונה אמות, אבל אם יש ביניהן שמונה אמות, אינן מצטרפות לכרם ("מלאכת שלמה"). וכן גם כותב הרמב"ם ב"משנה תורה" (הלי כלאים ז, ב). ה"ו שלש – שורות של גפנים, אם אין בין שורה לחברתה שש עשרה אמה – הואיל ויש שלש שורות הרי הן ככרם גדול והשטח שבין השורות נידון כדון "קרחת הכרם" ששיעורה שש עשרה אמה, ואם אין בין השורות ריווח של שש עשרה אמה, לא יביא זרע לשם – שמצטרפות הן לכרם. אבל אם חרבה השורה האמצעית, הואיל ולא נשארו אלא שתי שורות בלבד, אין השטח שביניהן נידון כדון "קרחת הכרם", שהרי אין כאן כרם, כמו שלמדנו למעלה; ואין זה דומה לכרם של ארבע וחמש שורות, שאם חרבה השורה האמצעית עדיין נשאר כרם, והמקום החרב נידון בשיעור "קרחת הכרם". היינו שש עשרה אמה. רבי אליעזר בן יעקב אומר משום חנניה בן חכניאי: אפילו חרבה האמצעית – השורה האמצעית, ולא נשארו אלא שתי שורות, ואין בין שורה לחברתה שש עשרה אמה – כשיעור "קרחת הכרם", לא יביא זרע לשם – שהואיל והיה כבר כרם, אף עכשיו יש לשתי השורות הנשארות דין כרם, וצריך שיהא ביניהן שש עשרה אמה כדי לזרוע

וכו' היינו אומרים ששתי הצורות הן כרם. והתנא סמך על שבימיו היה ידוע ומפורסם איזו היא הצורה היותר ראויה. ואמנם נראה שלדעת הר"ש הצורה של הרמב"ם אינה כרם, ולדעת הרמב"ם הצורה של הר"ש אינה כרם. ובעל "תוספות יום טוב" כותב: שמעתי מפי זקן אחד מצפת תוב"ב שעל פי צורה זו של הרמב"ם באחת יוצאה זב, כן הם כל הכרמים שראה הוא בארץ ישראל.

בירושלמי אמרו, שצורה זו – "שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זב" – למדוה מדרך נטיעת הכרמים על ידי הכנענים, שהיו בקיאים בטבעה של עבודת הארץ, וכן מובא בבבלי (שבת פה, א): "אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ" (בראשית לו, כ) וכל כי העולם יושבי רקיע הם? אלא שהיו בקיאים בישובה של ארץ (שהיו מבחינים בין אדמה לאדמה, איזו ראויה לגדל זיתים ואיזו תאנים, וכן היו בקיאים בשיעור ניקה של הצמחים השונים), ומהם למדו החכמים כמה עניינים המקובלים בעבודת האדמה.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנתנו באה ללמד בשתי שורות של גפנים, שאף על פי שכל שורה היא בשדהו של אחר, דינן ככרם.

הנוטע שורה אחת – של גפנים, בתוך שלו – בקצה כרמו, ושורה אחת – היתה נטועה, בתוך של חברו – בכרם הסמוך של חברו, ודרך היחיד ודרך הרבים פאמצע – ואפילו דרך היחיד או דרך הרבים בין השורות; ומבואר במפרשים שמדובר כאן בדרך הרבים שאינה רחבה שמונה אמות (אף שסתם דרך הרבים רחבה שש עשרה אמה), ויש מפרשים: דרך הרבים – שביל הרבים (הראב"ד; "תפארת ישאל", ונדר – או גדר, שהוא נמוך מעשרה טפחים – מפסיק ביניהן, הרי אלו מצטרפות – שתי השורות הללו מצטרפות יחד להיקרא כרם, וצריך להרחיק זרע מהן ארבע אמות. גבה מעשרה טפחים, אם היה ביניהן גדר שהוא גבוה עשרה טפחים, או מעשרה ולמעלה, אינן מצטרפות – אין שתי השורות מצטרפות לכרם, ויש להן דין גפנים יחידות. רבי יהודה אומר: אם ערסן מלמעלה – אם הדלה את הגפנים של שתי השורות על גבי הגדר ועשה מהן "עריס", דהיינו שקלען יחד ועשאן כמין עריסה (כמבואר להלן ו, א), הרי אלו מצטרפות – לכרם, אף על פי שהגדר שביניהן גבוה למעלה מעשרה טפחים.

מ הנוטע את פרמו על שש עשרה אמה שש עשרה אמה, מתר להביא זרע לשם. אמר רבי יהודה: מעשה בצלמון באחד שנטע את פרמו, על שש עשרה אמה, והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד וזרע את הניר, ובשנה האחרת היה הופך את השער למקום אחר, וזרע את הבור – ובא מעשה לפני חכמים, והתירו. רבי מאיר ורבי שמעון אומרים: אף הנוטע את פרמו על שמונה שמונה אמות, מתר.

פ ר ק ח מ י ש י

א פֶּרֶם שְׁחָרַב – אִם יֵשׁ בּוֹ לְלֶקֶט עֵשֶׂר גַּפְנִים לְבֵית סָאָה וְנִטְוְעוֹת פְּהֶלְכֶתָן, הָרִי זֶה נִקְרָא פֶּרֶם דֵּל. פֶּרֶם שֶׁהוּא נְטוּעַ עַרְבּוּכֵיָא – אִם יֵשׁ בּוֹ לְכֹזֵן שְׁתֵּים נֶגֶד שְׁלֹשׁ, הָרִי זֶה פֶּרֶם; וְאִם לֹא – אֵינוֹ פֶּרֶם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: הוּאִיל וְהוּא נִרְאָה פְּתֻבָּתִית הַפְּרָמִים, הָרִי זֶה פֶּרֶם.

ב פֶּרֶם שֶׁהוּא נְטוּעַ עַל פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אֲמוֹת – רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵינוֹ פֶּרֶם; וְחֲכָמִים אָמְרִים: פֶּרֶם, וְרֹאֵין

פירוש ברטנורא

ט הנוטע את פרמו ט"ז אמה. שכל שורה של גפנים רחוקה מחברתה ט"ז אמה: מותר להביא זרע לשם. ואין צריך להרחיק אלא ששה טפחים מן השורה, כעבודת גפן יחידית: צלמון. שם מקום: הופך שער שתי שורות. כרם גדול היה שכל שורה רחוקה מחברתה ט"ז אמה ולא היה רוצה לסבך גפנו ע"ג תבואתו, והיה מצרף השורות שתיים שתיים, וראשי הגפנים דהיינו השער של כל שתיים ושתיים הופך לצד אחד אלו כלפי אלו, ונשאר המקום פנוי מצד זה ומצד זה וזרע אלא שמנה ששה טפחים, ולשנה אחרת עושה להפך. שכן היה דרכם מקום שזורעים בו שנה אחת לשנה אחרת מניחים אותו בור בלא חרישה ובלא זריעה: אף הנוטע את פרמו על שמנה שמונה אמות מותר. קסברי כיון דרחוקות השורות שמנה אמות הוה ליה כגפן יחידית, ומנה סמוך לשורה ששה טפחים וזרע את השאר, ולא בעינן שש עשרה אמה אלא בכרם חרב אבל בנוטע מעיקרא כי מרחקי שמנה אמות דיו. וכן הלכה: ז א כרם שחרב. עשר גפנים לבית סאה. שיש בקרקע של בית סאה עשר גפנים לא פחות מכן; ונטועות בחלכתן. דהיינו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב ואין רחוקות זו מזו ט"ז אמות ולא פחות מארבע אמות: כרם דל. שנפניו מועטים ואעפ"כ דין כרם יש לו. ואין זה קרחת הכרם דאיתו חרב מאמצעו והוה נחרב מכל צד: ערבוביא. שאין הגפנים מכוונים כשורה: אם יבול לבוין. בכל הכרם שתיים כנגד שלש, כגון שיביא חוט ומותח ומוצא הגזע מכוון שתיים כנגד שתיים ואחד יוצא זנב אע"פ שהגזע אינו מכוון הרי זה כרם. אבל אם מוצא הגזע מכוון והגזע אינו מכוון אין זה כרם: כתבנית כרמים הרי זה כרם. ובעי הרחקה ט"ז אמות, ואין הלכה כרבי מאיר:

משניות מבוארות – קהתי

שחרב, אבל בכרם שנטעו מתחילה שורות רחוקות זו מזו, די שיהא המרחק בין שורה לשורה שמנה אמות, שלא יצטרפו לכרם.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פֶּרֶם שְׁחָרַב – שנעקרו ממנו גפנים במקומות הרבה (לא רק מאמצעו כמו ב"קרחת הכרם"), אם יש בו ללקט עשר גפנים לבית סאה – אם נשאר בו לפחות עשר גפנים על שטח של בית סאה, שהוא אלפיים וחמש מאות אמה מרובעות, ונטועות פהלכתן – שתי גפנים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב (לעיל ד, ו), הרי זה נקרא פֶּרֶם דֵּל – שגפניו מועטות, ומכל מקום דינו ככרם, שאסור לזרוע בכלו, וצריך להחזיק ממנו ארבע אמות. אבל אם אין בו התנאים הללו, אין הגפנים מצטרפות לכרם ודינן כגפנים יחידות, שמרחיק מהן ששה טפחים וזרע. פֶּרֶם שֶׁהוּא נְטוּעַ עַרְבּוּכֵיָא – שאין הגפנים נטועות בשורות מכוונות, אם יש בו לכוון שתיים נגד שלש – כלומר אם בתוך הערבוביא אפשר למצוא חמש גפנים שהן מכוונות בגזעיהן שתיים כנגד שלש, היינו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, הרי זה פֶּרֶם – ושיעור הרחקה הזרע ממנו הוא ארבע אמות. ואם לאו – שאין בו לכוון שתיים כנגד שלש, אינו פֶּרֶם – ודין להרחיק ששה טפחים מכל גפן וגפן. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: הוּאִיל וְהוּא נִרְאָה פְּתֻבָּתִית הַפְּרָמִים – שהרי יש בו שורות שורות גפנים, אלא שאינן מכוונות, הרי זה פֶּרֶם – תורת כרם עליו.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

כבר החבר ברפך הקודם, שאין שורות גפנים מצטרפות לכרם, אלא אם כן היו נטועות במרחק מתאים זו מזו. בענין השיעור של המרחק הגדול ביותר שבין שורות גפנים לחברתה נחלקו שם תנאים: יש מבדילים בין כרם קטן (שתי שורות) לכרם גדול (שלש שורות ויותר), שבכרם קטן המרחק בין שורה לשורה צריך להיות לא יותר משמונה אמות, ואילו בגדול עד שש עשרה אמה מצטרפות השורות לכרם. ויש חולקים וסוברים שאין הבדל לענין זה בין כרם קטן לגדול, וכל שיש בין שורה לשורה שמנה אמות אין השורות מצטרפות לכרם. משנתנו באה ללמד מהו שיעור המרחק הקטן ביותר שבין שורה לשורה כדי להקרא כרם, שכן אם השורות צפופות מדי אין הגפנים יכולות לגדול כאילו להן (רמב"ם), או שאי אפשר להרוש בין השורות ולטפל בעבודת הגפנים (רש"י), ולכן אינן ראיות להיקרא כרם.

באמצע כדון "קרחת הכרם", שאלו מתחלה נטען – שתי שורות בלבד, הרי זה מתר בשמונה אמות – ריווח ביניהן כדי לזרוע שם, כמו שלמדנו ברישא, אבל הואיל והיו שלש שורות והגיעו לכלל כרם גדול, אף על פי שחרכה השורה האמצעית ולא נשתירו אלא שתי שורות, הרי הן ככרם שחרכ באמצעו, ואין להביא זרע לשם אלא אם כן יש ביניהן שש עשרה אמה. ואין הלכה כרבי אליעזר בן ענקב.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנתנו באה ללמד, שאפילו בכרם שיש בו הרבה שורות, אם יש בין שורה לשורה שש עשרה אמה, דין כל שורה כגפנים יחידות, ואין צריך להרחיק זרע ממנה אלא ששה טפחים,

הנוטע את פרמו על שש עשרה אמה שש עשרה אמה – שמניח בין שורה לחברתה שש עשרה אמה, מתר להביא זרע לשם – בין השורות, ואינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה, כדון גפן יחידית, שאין השורות מצטרפות. אמר רבי יהודה: מעשה בצלמון – עיר בגליל התחתון, באחד שנטע את פרמו, על שש עשרה אמה – כמו שבארנו, והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד – אלו כלפי אלו, כדי שהענפים לא יסככו על הזרעים, וזרע את הניר – המקום החרוש, הפנוי מצד זה ומצד זה, בריחוק ששה טפחים מכל שורה. ובשנה האחרת היה הופך את השער למקום אחר – לצד שכנגד, היינו למקום הניר שזרע בשנה שעברה, וזרע את הבור – הקרקע שלא נזרעה בשנה שעברה; ושינה בכל שנה ושנה את מקום הזרע כדי להשביח את גידולה של התבואה, שקרקע הנזרעת לסירוגין חרייה משובחת, וכא מעשה לפני חכמים, והתירו – ורבי יהודה הביא את המעשה, כראיה לדברי תנא קמא (יתוספות יום טוב). רבי מאיר ורבי שמעון אומרים: אף הנוטע את פרמו על שמונה שמונה אמות – שמניח בין שורה לחברתה שמנה אמות בלבד, מתר – להביא זרע בין השורות, שלדעתם אין הבדל בין כרם גדול לכרם קטן, וכל שיש בין שורה לשורה שמנה אמות אין השורות מצטרפות, ואין מרחיקים מכל שורה אלא ששה טפחים; ושיעור שש עשרה אמה לא נאמר אלא בכרם

את האמצעיות כאלו אינן.

ג הריין שהוא עובר בפרם עמוק עשרה ורחב ארבעה – רבי אליעזר בן יעקב אומר: אם היה מפלש מראש הכרם ועד סופו – הרי זה נראה כבין שני כרמים, וזרעים בתוכו; ואם לאו, הרי הוא פנת. והגת שפפרם עמקה עשרה ורחבה ארבעה – רבי אליעזר אומר: זרעים בתוכה; ותכמים אוסרים. שומרה שפפרם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה, וזרעין בתוכה; ואם היה שער פותש, אסור.

פירוש ברטנורא

ב כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ארבע אמות: אינו כרם. ומרחיק ששה טפחים וזרע את השאר, דכיון שאין יכול לחרוש כשורים ביניהם אין שם כרם עליו: והכ"א כרם. דרואים את האמצעיים כאלו אינם ומצטרפין החיצונים אם יש ביניהם ריוח הראוי להם. לפי שדרך בני אדם ליטע שורות רצופות הרבה ביחד ואתן שראויין להתקיים ולהעשות כרם ישארו כרם והשאר יהיו לעצים הלכך אלו האמצעיים הנטועים בתוך הריוח הראוי להיות בין שורה לשורה רואים אותם כאלו הם עצים בעלמא והחיצונים מצטרפים להיות כרם:

ג זורעים בתוכו. דחשיב הפסק ורשות אחרת כיון דעמוק עשרה ורחב ארבעה ומפולש. אבל פחות מעשרה או מר' או אפילו עמוק עשרה ורחב ארבעה ואינו מפולש אלא שהכרם מקיפו משלש רוחות, אין זורעים בתוכו, שהרי היא כנת שנחלקו בה רבי אליעזר ורבנן לקמן, ורבי אליעזר בן יעקב סבר כרבנן דאסרי לזרוע בנת: שומרה שבכרם. תל גבוהה שהשומר עומד עליו לשומר הכרם ורואה למרחוק: זורעים בתוכה. ובהא לא פליגי רבנן על רבי אליעזר לפי שהיא גבוהה ואין אור הכרם מקיפה אבל בנת שאור הכרם מקיפה אסרי רבנן וכן הלכה: ואם היה שער פותש. שהשורים של הנפנים שהן קרויין שער היו מתערבים ומסתבכים למעלה ע"פ השומרה ועג"ז כעלי במכתש:

משניות מבוארות – קהתי

פרם שהוא נטוע על פחות פחות מארבע אמות – שאין בין שורה לשורה ארבע אמות, ואין צורך להרחיק את הזרע ממנו אלא ששה טפחים כדין גפן יחידית; ותכמים אוסרים: פרם – וצריכים להרחיק ממנו ארבע אמות, ורואיין את האמצעיות כאלו אינן – רואים את השורות האמצעיות כאלו אינן מן הכרם, והשורות החיצוניות שיש ביניהן ארבע אמות מצטרפות להיקרא כרם. לפי זה יוצא שאם אין שם אלא שתי שורות במרחק של פחות מארבע אמות ביניהן, אף חכמים מודים שאינן כרם. בכבלי (בבא בתרא קב, ב) מבואר טעם המחלוקת, שלדעת רבי שמעון אין אדם נטוע גפנים על דעת לעקרם אחר כך, הלכך לשם כרם נטע הכל, וכיון שלא נטעו כהלכתו אינו חשוב כרם. ותכמים סוברים שאדם נטוע תחילה בצפיפות על מנת לבחון איזו גפן תעלה יפה, וזו שלא תעלה יפה יעקור אותה לעצים, הלכך רואים את האמצעיות כאלו אינן.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

הריין שהוא עובר בפרם עמוק עשרה ורחב ארבעה – שאין בין רבי אליעזר בן יעקב אומר: אם היה מפלש מראש הכרם

13 נפקא – שיעקר איסור האכילה למדים ממה שנסקל השור שנהיה בכך
14 נבילה, אי סלקא דעתך שהאי לא יאכל את בשרו' איסור הנאה
15 הוא – בא לומר שאסור אף בהנאה, אם כן נכתוב רחמנא לא יתנה,
16 ומדוע הוצרך לכתוב בלשון אכילה. ובהכרח שבא לאסור אף באיסור
17 אכילה, והיינו בשור שנגמר דינו לסיקל ועדיין לא נסקל.
18 אי נמי, אף אם נגמר שכונת הפסוק לאסור בהנאה שור הנסקל, היה
19 די שיהיה כתוב לא יאכל, את בשרו' למה ל, אלא ודאי בא לרבות,
20 דאף על גב דעבדיה בעין בשר דשחמיה אסור – שאף באופן שעשה
21 את השור כעין בשר, כלומר ששחטו, מכל מקום לא יאכל.
22 מר זוטרא מקשה על דרשת הבריייתא: מתקנת לה מר זוטרא, אם
23 מבאין למדים לאיסור האכילה כששחטו, אימא הני מילי שאסור,
24 באופן

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד א

1 האבלי' לא תאכלו, אהד איסור אכילה ואהד איסור הנאה
2 במשמע, עד שיפרט לך הנתוב שמותר בהנאה בדרה שפירט לך
3 בנבילה – שנאמר בה' לא תאכלו ומכל מקום הוצרך לפרש ולומר
4 שמותר בהנאה, שהתיר לתתו לגר בנתניה ולעובד בוכבים במכירה,
5 ומשמע שלולא כן היה אסור בהנאה. ואף בשור הנסקל יש לומר
6 שלכך נאמר ולא יאכל את בשרו' לאוסרו בהנאה לאחר שנסקל, אך
7 לפני שנסקל אף שנגמר דינו לסיקל אינו נאסר באכילה ובהנאה.
8 אמרי, הני מילי שלשון אכילה כולל איסור הנאה, היבא דנפיק ליה
9 איסור אכילה ואיסור הנאה מקרא מ'לא יאכל' – באופן שמאותו
10 פסוק למדים הן את איסור האכילה והן את איסור ההנאה, שמאחר
11 והיה צריך לכתוב שאסור באכילה כללה התורה בלשון זה אף את
12 איסור ההנאה, אכל האבא בשור הנסקל דאיסור אכילה מפקל ופקל

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

אני והו — בגימטריא: אנה ה'. ועוד: משבעים ושתיים שמות הן, הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת "ויהי בשלח": "ויסע" וגו' "ויבא בין מחנה" "ויט משה את ידו", ושלשתן בני שבעים ושתיים אותיות, ומדן שם המפורש: אות ראשונה של פסוק ראשון, ואחרונה של אמצעי, וראשונה של אחרון, וכן בזה הסדר כולו. השם הראשון "והו": וי"ו של ויסע, ה"א דכל הלילה, וי"ו דויט. ושם השלשים ושבע הוא "אני": אל"ף דמאחריהם, ונו"ן ראשון דהענן בחשבון של מפרע, וי"ו דרוח קדים. יופי לך — היופי הזה אנו עושין לך, שאתה מכפר עלינו. ליה ולך — אנו עושין את הכבוד הזה. ליה אנו מודים — שהוא אלהינו. ולך אנו משבחים — שאתה חביב לפניו לכפר עלינו. מודים לאו לשון הוד, אלא לשון תודה, שאנו מודים בו ולא כופרים. מאי דכתיב חמוקי ירכיך וגו' למה נמשלו וכו' — רב ענן דרש לקרא "כמו חלאים" — כלוחות, שהיו מאבנים טובות, כמו "גזם [זהב] וחלי כתם" (משלי כה), "מעשה ידי אמון" — והלוחות מעשה אלהים" (שמות לב). חמוקי ירכיך — הנסתרים כירך, שכבוד התורה בצנעא, ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר, ולא לשנות לתלמידי בשוק. כדאמר במועד קטן (טז, א). הוצאת המת והכנסת בלה — דכתיב בהו "לכת", "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" (קהלת ז) אף שם צריך הצנע, לסעוד במדה נאה, ולשמוח במדה נאה ולא להנהיג קלות ראש בעצמו. ויש אומרים: אם צריך לבזבז להוצאת מת עני או להכנסת כלה ענייה — יעשה בצנעא, ולא לימא קמי מאן דלא ידע דעבדי [כן]. וכן מפרש בשאלתות דרב אחאי. דברים שדרבן לעשותן

דף מט עמוד א. משנה בכל יום מימי החג היו מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים 'אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא', רבי יהודה אומר, היו אומרים בהקפתם אני והו הושיעה נא. ואותו היום - ביום השביעי מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן - פרידתן ממצות ערבה ביום השביעי מה הן אומרים, יופי לך מזבח יופי לך מזבח - היופי הזה אנו עושין לך המזבח שאתה מכפר עלינו. רבי אלעזר אומר, ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח - כלומר לה' ולך המזבח אנו עושין את הכבוד הזה. שנינו במשנה: בשעת פטירתן מה הן אומרים וכו' יופי לך מזבח יופי לך מזבח, רבי אלעזר אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח. מקשה הגמרא: כיצד כולל בשבחו לדעת רבי אלעזר, את הקב"ה והמזבח כאחד, והא קא משתתף שם שמים ודבר אחר, ותניא כל המשתתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם, שנאמר 'זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לברו'. מתרצת הגמרא: הכי קאמר, ליה אנהנו מודים שהוא אלהינו ואין אנו כופרים בו חלילה, ולך המזבח אנו משבחין שאתה חביב לפני הקב"ה לכפר עלינו, ליה אנהנו מודים ולך אנו מקלסין. נמצא שאינו כולל את המזבח עם שם שמים אלא שני דברים נפרדים הם, הודאה בהקב"ה ושבח למזבח שנבחר על ידו לכפר עלינו. דרש רבא, מאי דכתיב 'מה יפו פעמיה בנעלים בת נדיב', כוונת הכתוב, מה יפו פעמותיהן - רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, ונקראת כנסת ישראל 'בת נדיב' שהיא בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, משום שנדבו לבו להכיר את בוראו, שנאמר 'נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם' - גרים מן העמים נאספו לחסות תחת כנפי השכינה והצטרפו לעם אלהי אברהם לקבל על עצמם עול מצוות, וקשה וכי הקדוש ברוך הוא הוא אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב, אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים - הראשון שנדבו לבו להתגייר, ולכן נקראו הגרים שבאו אחריו על שמו. תנא דבי רב ענן, מאי דכתיב 'חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמון', שפסוק זה נדרש על התורה: 'כמו חלאים' - כמו הלוחות שהיו מאבנים טובות ומעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא, ויש לשאול למה נמשלו דברי תורה כנה, אלא לומר לך מה ירך פסתך אף דברי תורה בפסתך, ופירוש הכתוב 'חמוקי ירכיך' הנסתרים כירך, שכבוד התורה בצניעא ולא להיות יושב ושונה בשוק בפרהסיא. והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש מך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך', 'עשות משפט' זה הדין לדון דין תורה, 'ואהבת חסד' זו גמילות חסדים, 'והצנע לכת עם אלהיך' זו הוצאת המת והכנסת בלה לחופה שנאמר בהן 'לכת' (קהלת א) 'טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה', שאף בהן צריך לנהוג בצניעות, ולא יפרסם שהוציא הוצאות על מת עני או להכנסת כלה ענייה. והלא דברים קל וחומר ומה דברים - מצוות אלו שדרבן לעשותן בפרהסיא, אמרה תורה 'הצנע לכת' - לעשותן בצניעא ולא להשתבח בהן בפני מי שאינו יודע שעשאו, דברים שדרבן לעשותן בצניעא, כגון צדקה הניתנת לעני בסתר, ואין אחרים מתעסקים איתו כמו עם מת וכלה, ואין יודעים שפירז מממונו לצדקה, על אחת כמה וכמה שלא יפרסם. ומדברי רבי אלעזר שכל דבר צריך צניעות, יש ללמוד גם לדברי תורה שצריך ללמדם בסתר.

בצנעא — כגון צדקה הניתנת לעני בסתר שאין צריך להודיע לשום אדם. מה שאין כן במת ובכלה, לפי שאחרים מתעסקין בהן ויודעין היציאה משל מי. והיינו דאמר רבי אלעזר דכל מיילי בעי צניעותא, והוא הדין לדברי תורה.

57 וְשִׁמְעָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה כְּבֵר, וְיָתֵן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ כְּתִיב, 58 והיינו נפשו של המזיק. וְרַבְּנָן דְּחוּמֵי דְיוֹק זֶה, אֵין - אכן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ 59 כְּתִיב, ואכן תשלום זה בא לפדות את נפשו, מִיּוֹד כִּי שְׂוִימִין בְּדִנְיָק 60 שְׂוִימִין - ומכל מקום שווי התשלום הוא כפי שווי הניזק, ובכך יפדה 61 את נפשו. 62 מספרת הגמרא: מִשְׁכַּח לִיה רַבָּא לְרַב נַחְמָן בְּדַרְבַּא אַחָא בַר יַעֲקֹב 63 דְּאָרְסֵי גִדּוּל הוּא - רבא היה משבח לפני רב נחמן את רב אחא בר יעקב 64 שגדול בתורה הוא, אָמַר לִיה רַב נַחְמָן לְרַבא, לְכַשְׁבָּא לְיָדָךְ הַבְּיָאָהוּ 65 לְיָדֵי - כשיבוא אליך תביאנו אלי. כִּי אַחָא לְגַבִּית - כשבא רב אחא 66 לפני רב נחמן, אָמַר לִיה רַב נַחְמָן כְּעֵי מִינְאֵי מִילְתָּא - שאל ממני 67 דבר. בְּעָא מִינְיָה, שוֹר מוּעֵד שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתְפִין שְׁהַרְג אדם, בְּיַצֵּד 68 מְשַׁלְמִין בּוֹפָר, אם תאמר שמשלם האי בּוֹפָר וְהָאֵי בּוֹפָר - שכל 69 אחד ישלם כופר שלם, הרי בּוֹפָר אַחַד אָמַר רַחֲמֵנָא וְלֹא שְׁנֵי בּוֹפְרִין 70 - התורה חיבה בכופר אחד, ומדוע ירוויחו יורשי הניזק ויקבלו שני 71 תשלומים. ואם תאמר שישלם הַאי חֲצֵי בּוֹפָר וְהָאֵי חֲצֵי בּוֹפָר, הרי 72 בּוֹפָר שְׁלֹם אָמַר רַחֲמֵנָא, וְלֹא חֲצֵי בּוֹפָר - ואין המזיק מתכפר במה 73 שישלם חצי כופר. 74 אֲדִוְתִיב וְקָא מְעִין קָה - בתוך כדי שישב רב נחמן ועיין בספק זה, אָמַר 75 לִיה סַפֵּק נוֹסֵף, הֲנֵן בערכין (כא.). חֲצִיב עֲרָכִין מְשַׁכְּנִין אוֹתָן חֲצִיבֵי 76 חֲטָאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת אֵין מְשַׁכְּנִין אוֹתָן - אדם שאמר 'ערכי עלי' 77 שנתחייב לתת לבית המקדש כפי הערך שנאמר בתורה, רשאי גבור 78 ההקדש למשכנו על חיוב זה, כלומר ליכנס לביתו ולגבות בעל ברוחו 79 את הסכום שנתחייב, שכיון שאין תשלום זה בא לכפרה יש לחשוש 80 שיתעכב מלשלם. אך אדם שחטא ונתחייב להביא קרבן חטאת או 81 אשם, כיון שהקרבן בא לכפר עליו אין לחשוש שיתעכב מלהביא 82 הקרבן, ולכך אין רשאים למשכנו על הקרבן. ושאל רב אחא, חֲצִיבֵי 83 בּוֹפְרִין מֵאֵי, האם יורשי הניזק רשאים למשכנו על הכופר או לא. בְּיוֹן 84 דְּכִפְרָה הוּא, כְּחֲטָאת וְאֲשָׁם דְּמֵי - כיון שתשלום הכופר בא לכפר 85 על בעל השור, דומה חיובו לחיובי חטאת ואשם, וְהַחֲמִיר חֲמִיר עֵלְיָהּ 86 וְלֹא כְּעֵי מְשַׁכְּנִיתָ - וחמור בעיני חיוב זה ואין צריך למשכנו. או 87 דְּלִמָּא, בְּיוֹן דְּלַחֲבַרְיָה הוּא דְּחֲצִיב מִתְּבָא לִיה (ממונא הוּא) וְלֹא 88 לְגַבִּיתָ הוּא - כיון שחיוב זה נתחייב לחברו הניזק, ולא לגבוה לבית 89 המקדש, (ממונא הוּא) וְלֹא חֲמִיר עֵלְיָהּ וְכַעֲי מְשַׁכְּנִיתָ - חשוב 90 בעיני חיוב זה לחיוב ממוני שבין אדם לחבירו ואינו חמור עליו, וצריך 91 למשכנו. אֵי נְפִי יש לומר סברא נוספת, בְּיוֹן דְּהוּא לֹא חֲטָא וְמוֹנִיתָ 92 הוּא דְּאִוִּיק - כיון שלא בעל השור בעצמו חטא, אלא ממונו הדיינו 93 השור, לֹא חֲמִיר מִלְתָּא עֵלְיָהּ וְכַעֲי מְשַׁכְּנִיתָ - אינו חמור עליו 94 חיוב זה, וצריך למשכנו. 95 אָמַר לִיה רַב נַחְמָן, שְׁכַבְּן - הנח ואל תוסיף להקשות, אֲסַתְנַר 96 בְּקַמְיָתָא - כבר בקשייתך הראשונה הושתקתי, שאיני יודע תשובה 97 עליה: 98 תַּנּוּ רַבְּנָן, שְׁאֵלוּ לְשׁוֹר כְּחֻקָּתָא תָּם, וְנִמְצָא מוּעֵד לְאַחַר שִׁנְיָה, שְׁנֵי 99 לו שֶׁכָּבַר הִיא מוּעֵד בְּרִשׁוֹת הַבְּעֵלִים, הַפְּעִילִים מְשַׁלְמִין חֲצֵי נֹקָה שֶׁל 100 מוּעֵד, שכיון שלא הודיעו לשואל שהשור מועד, לא קיבל עליו שמירת 101 שור מועד אלא שמירת שור תָּם, וְשׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹקָה, שְׁהָרִי אֵף 102 אם היה תָּם היה חייב לשלם החצי נוק. 103 ואם היה תָּם אלא שהועד כְּבִית שׁוֹאֵל, וְהַחֲזִירוּ לְאַחַר מִכֵּן לְבַעֲלִים 104 וּגְנַח בְּרִשׁוֹתָם, בְּעֵלִים מְשַׁלְמִין חֲצֵי נֹקָה וְשׁוֹאֵל פְּטוֹר מִכְּלוּם, 105 שֶׁרִשׁוֹתָם מִשְׁנֵי וְחֲזִירוּ לְהִיּוֹת תָּם. 106 אָמַר מַר, שְׁאֵלוּ כְּחֻקָּתָא תָּם וְנִמְצָא מוּעֵד בְּעֵלִים מְשַׁלְמִין חֲצֵי נֹקָה 107 וְשׁוֹאֵל חֲצֵי נֹקָה, מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא, וְאֲמַאי חֲיִיב הַשׁוֹאֵל כֻּלָּל, לְלִמָּא לִיה 108 - יאמר לבעלים, תוֹרָא שְׁאֵלִי אֲרִיאָא לֹא שְׁאֵלִי - שור שאלתי ולא 109 אריה, כלומר מאחר שלא ידעתי ששור זה רגיל לנגוח לכך לא נזדהתי 110 בשמירתו, ועליך היתה מוטלת שמירתו. 111 אָמַר רַב, אֲכַן אם לא ידע שרגיל לנגוח פטור השואל לגמרי, וְהָכָא 112 בְּמֵאֵי עֲסָקִין, באופן שֶׁחֲבִיר בּוֹ שְׁהוּא נִתְּנָן - שהכיר ששור זה רגיל

1 אֵי לְרַבִּי יוֹחָנָן - אם סובר כרבי יהודה (לקמן מה): שצריך לשמור 2 שור תָּם בשמירה מעולה, מדובר דְּעָבֵד לִיה שְׁמִירָה פְּחוּתָה וְלֹא עָבֵד 3 לִיה שְׁמִירָה מְעוּלָה, וְאֵי לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב - ואם סובר כרבי 4 אליעזר בן יעקב שדי לשומרו בשמירה פחותה, מדובר דְּלֹא עָבֵד לִיה 5 שְׁמִירָה כֻּלָּל, ולכך חייב. וכמו דְּתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב 6 אָמַר אַחַר תָּם וְאַחַר מוּעֵד שְׁשִׁמְרֵן שְׁמִירָה פְּחוּתָה פְּטוּרִין, ובאופן 7 זה אמר רבי יעקב שחייב לשלם, וְהָאֵי קָא מְשַׁמְעֵי לֵן רַבִּי יַעֲקֹב 8 דְּמַעְמִידִין לָהּן אֲפּוּטְרוּפוֹסִין לְתָם לְגַבִּיתָ מְגוּפוֹ, ומדוע הוצרך לבאר 9 שהברייתא מדברת במועד. 10 אָמַר לִיה, אֲכַן היה יכול רבא להעמיד כן, אמנם הֲכִי קָאֵמַר רַבא, 11 חֲרָא דְּאִית בֵּיה תְּרֵי מַעְמָא - אפשר להעמידו באופן אחד שיש בו 12 שני טעמים, כלומר שאם נעמיד דברי רבי יעקב במועד יש בכך כמה 13 חידושים, שסובר כרבי יהודה שבמועד די בשמירה פחותה ושצד 14 תמות במקומה עומדת, ושמעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו. אך 15 אם נעמידו בתם, לא היה בכך אלא חידוש אחד שמעמידין אפטרופוס 16 לתם, ולא הייתי יודע שסובר כרבי יהודה שצד תמות במקומה עומדת 17 ושלמועד די בשמירה פחותה. 18 רבינא חוזר לתרץ קושיית אביי ממה ששינו בברייתא שרבי יהודה 19 ורבי יעקב חולקים: רַבִּינָא אָמַר, מִז שֶׁמְבֹאֵר בְּבֵרֵיתָא הַשְּׁנִייה 20 שְׁחֹלְקִים רַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי יְהוּדָה, אֵין מִחְלוקָתָם בְּאֶחָד מִדְּהִבְרִים 21 שֶׁהוֹחֲזֵר בְּדַבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב בַּהּ שְׁטוּבָה רַבִּי יְהוּדָה, אֵלָא דְּבַר 22 אַחַר, וְרִשׁוֹת מְשַׁנָּה אִיכָא בְּיַנְיָהוּ, אם באופן ששנתנה הרשות חזר 23 לתמותו או לא. וְכַגִּוֹן דְּהִנָּה מוּעֵד בְּרִשׁוֹת הַאֲפּוּטְרוּפוֹסִין, וְנִתְפַּקְּתָ 24 הַחֲרִישׁ וְנִשְׁתַּפְּחָה הַשׁוֹמֵת וְהַגִּדִיל חֲקִין, ולא שמרו כראוי ונגח, רַבִּי 25 יוֹחָנָן כְּבֵר הָרִי הוּא פְּחוּקָתָהּ, וְהִינוּ כְּמוּעֵד לְשֵׁלֵם נֹקָה שֶׁלֵם, וְרַבִּי 26 יַעֲקֹב כְּבֵר רִשׁוֹת מְשַׁנָּה וְחֲזוּר לְהִיּוֹת תָּם, ואינו חייב אלא חצי נוק 27 בלבד: 28 הגמרא דנה בשור של יתומים שהרג אדם: תַּנּוּ רַבְּנָן, אֲפּוּטְרוּפוֹסִים 29 הַמְמוּנִים עַל שׁוֹר הַיְתוּמִים, מְשַׁלְמִין עַל נֹקֵי הַשׁוֹר מִן הַעֲלִיָּה - 30 משאר הנכסים ולא מגוף השור, אם היה מועד, וְאֵין מְשַׁלְמִין בּוֹפָר 31 אם הרג אדם. 32 מְבַרְרָת הַגְּמָרָא: מֵאֵן תַּנָּא בּוֹפְרָא כְּפַרְהָ וְיִתְמֵי לֹא בְּנֵי כְּפַרְהָ נִינְהוּ 33 - מי התנא שסובר שתשלום הכופר הינו כפרה על בעל השור על 34 שהרג אדם, ולכך פוטר מכופר שכיון שקטנים הם אינם צריכים כפרה. 35 אָמַר רַב חֲסִדָּא, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, 36 וכמו דְּתַנְיָא, נִאֲמַר בְּפִסְקוֹ (שמות כא ל) 'אם כפר יושת עליו ונתן 37 פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ', היינו דְּמֵי נִיזָק - כשווי דמי הנהרג. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שֵׁל 38 רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, הַכּוֹפֵר הוּא דְּמֵי מוּיָק - כשווי בעל השור, 39 לפי שתשלום הכופר הוא כדי לפדות ממימתת בידי שמים, ולכך צריך 40 שישלם את שוויו. ומבאר רב חסדא, מֵאֵי לֹא כְּהָא קַמְיַלְגִי, דְּרַבְּנָן 41 כְּכַרִּי בּוֹפְרָא מְמוּנָא הוּא - תשלום הכופר הוא ממון, והיינו שצריך 42 לשלם שווי הניזק לירשיו ככל דיני ממונות, ולכך משלם כפי שווי 43 הניזק, וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה כְּבֵר בּוֹפְרָא 44 כְּפַרְהָ, ולכך צריך לשלם כפי שווי המזיק. 45 רב פפא דוחה ביאורו של רב חסדא במחלוקתם: אָמַר רַב פַּפָּא, לֹא - 46 אין מחלוקתם תלויה בדבר זה, אֵלָא רַבּוּלִי עֲלִמָּא ואף רבנן סוברים 47 שבוֹפְרָא כְּפַרְה הוּא, וְהָכָא כְּהָא קַמְיַלְגִי, שְׁרַבְּנָן כְּכַרִּי בְּדִנְיָק 48 שְׂוִימִין - בשווי דמי הניזק שמים את הכפרה לבעל השור, שבכך 49 קבעה התורה כפרתו, וְאֵילוּ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן 50 בְּרוּקָה כְּבֵר, בְּדְמוּיָק שְׂוִימִין, וְמֵאֵי מַעְמָא דְּרַבְּנָן, שהכופר הוא בדמי 51 הניזק, משום שְׁנִאֲמַרְהָ לְשׁוֹן 'שִׁיתָה' לְמַפָּה - לגבי שור מועד שהמית 52 אדם, וכמו שנאמר (שמות כא ל) 'אם כפר יושת', וְנִאֲמַרְהָ לְשׁוֹן 53 'שִׁיתָה' לְמַעְלָה - לפני פרשה זו, לענין דמי ולדות, שנאמר (שמות כא 54 כב) 'כִּי יִצְעוּ אִנְשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיִצְעוּ יִלְדֶיהָ וְגו' עוֹשׂ יַעֲשֶׂה 55 כְּאֲשֶׁר יִשֵּׁת עָלָיו', ויש ללמוד זה מזה, מִזָּה לְחֻקָּן לְגַבִּי דְּמֵי וְלִדּוֹת הִינּוּ 56 בְּדִנְיָק - בשווי דמי הניזק שהם הולדות, אֵף כֵּאֵן בְּדִנְיָק, וְרַבִּי

1 שור של ב' שותפין. בשני שוורים של שנים לא מצי למיבעי דלריי בן בתרא דאמר
2 (סנהדרין דף עח.) בהכותו עשרה בני אדם בזה אתר זה האחרון חייב ה"ג האחרון
3 חייב ואי בבת אחת בולן פטורין ממיתה דכמיתה בעלים כר מיתה השור וכן דפטורין
4 ממיתה פטורין מכופר למד' לקמן אין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר. **כופר**
5 אחר אמר רחמנא ולא ב'. ואע"ג דלגבי חטאת
6 אמר כפי המצוי (שבת דף צב.) ושם גבי המוציא
7 כפר לרה"ר והוציאו שנים חייבין ומסתמא כל
8 חד וחד חייב חטאת ה"מ דכל חד מייחב
9 אודונו פרת מייחב נמי אשגגו חטאת ועוד
10 חטאת דלגובה אין להקפיד אי מביאין שתי
11 חטאות אכל כופר דלחבירו לקח ירויה זה במה
12 שהשור לשנים: **כופר** שלם אמר רחמנא ולא
13 חצי כופר. ודוק לענין כופר דכפרה היא
14 דמסתמא כפרה שלמה צרכה אכל לענין
15 התשלומין אמר לקמן במדב' (דף עא.) דכל כפר
16 ואפילו ה' חצאי כפר ושה אפילו מקצת שה דפ'
17 אורו ואת בנו (חולין דף עט.) דמנו ואפילו מקצת
18 דמנו דכיסוי הדים (שם דף פח.) וחצי מתנות
19 דהזרוע (שם דף קג.) ובכור ואפילו מקצת בכור
20 דריש בכורות (דף ו.) ושם לא שיקר לאתריי קבא
21 וההיא דחומש ולא חצי חומש דפ' יש בכור (שם
22 דף מח.) שיקר טפי וקא דמשלם תם חצי כופר לר'
23 יוסי הגלילי היינו כופר שלם דידיה וכן המית מי
24 שחציו עבר וחציו בן חורין דהשולח (גיטין דף
25 מב.) דמשלם חצי כופר ליוזשים היינו כופר שלם
26 דידיה: **חייבי** כופר מאי. בירוש' הניקח עצמו
27 מבקיא ליה אם יבולץ למשנהו: **ולייבא** ליה אי
28 תם הנה משתלם מגופו. דף פרכא לית ליה לריי
29 דאמר צד תמות במקומה עומדת וכן ההיא פירכא
30 דהנה מערקא ליה לאנגא אכל ההיא פירכא
31 דמודיקא ומפסרי אתאי אף אליבא דריי דכיון
32 דאייעד לא קנסא הוא:
33 **לאו** תורא בעית לשלומי. ואת"ל אי תהו תם לא
34 תהו משתלם אלא כמו שהשור שהו
35 והשתא משלם כל חצי נוק מעלגיה אע"פ שאין
36 השור שהו כל כך וי"ל דהשתא נמי לא משלם
37 אלא בשורו של שור.

1 **האי** כופר והאי כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין האי חצי כופר והאי
2 חצי כופר כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר אדיתוב וקא מענין כה א"ל תנו חייבי ערבין
3 כמשפנן אותן חייבי חטאות ואשמות אין ממשפנן אותן חייבי כופרין מאי כיון דכפרה
4 הוא כחטאת ואשם דמי מחבר חמיר עליוהו ולא כפי משפוגיה או דלקא כיון דלחבריה
5 הוא לגובהו הוא ולא חמיר עליוהו וכפי משפוגיה אי נמי כיון דהוא לא חטא וכמוניה הוא דאזיק
6 לא חמיר מילתא עליוהו וכפי משפוגיה א"ל שבקן אסתגר כקמייחא: ת"ר שאלו בחוקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק
7 ושואל משלם חצי נוק הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים משלמין חצי נוק ושואל פטור מכלום אמר מר שאלו בחוקת תם
8 ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק ושואל חצי נוק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הכא כמאי עסקינן
9 שהכיר בו שהוא נגחן וגימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל סוף סוף אי תם הנה פלגא נוקא בעית שלומי השתא
10 נמי זיל שלים פלגא נוקא וגימא ליה אי תם הנה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לא תורא בעית שלומי דלדידי וגימא ליה
11 ולא משלי

1 אי לריי. כלומר אי כריי סבירא ליה דאמר לקמן תם לא סגי ליה בשמירה פחותה כגון
2 דעבד ליה שמירה פחותה: אי לריי בן יעקב. דאמר תם סגי ליה בשמירה פחותה כגון
3 דלא עבד ליה שמירה כלל ואיצטריך לר' יעקב לאשמעינן דמעמידין אפוטרופוס להם
4 ולהכי תנא ח"ג ולא תנא רבי יעקב מתייב סתמא דלא תימא במועד קמיידי וכולהו נוקא
5 קאמר אכל בתם אפילו פלגא נוקא נמי לא דאין
6 מעמידין: א"ל **היא דאית ביה תרתי טעמא.**
7 והואיל וסיל לרבי דלא פליגי ר' יעקב ור"י
8 בכולהו סבירא ליה הכי ולהכי אוקמה רבא
9 במועד ובשמירה פחותה דתשמע מנה דאית
10 ליה לר' יעקב כרבי יהודה דסגי ליה לצד
11 מועדת בשמירה פחותה וצד תמות במקומה
12 עומדת ולדידה לא סגי ליה בשמירה פחותה
13 ותשמע נמי דמעמידין אפוטרופוס להם לגבות
14 מגופו: רשות משנה איכא בנייהו. בין רבי יעקב
15 לר"י: תרי הוא כחוקתו. שהועד בבית
16 אפוטרופוס ומשלמים בעלים גיש החצי מגופו
17 וחצי מעלגיה ככל תמים שהועד: משלמין מן
18 העלגיה. נוק ואין משלמין כופר. היכא דהמית
19 את האדם: בדיניק שיימינן. בגופו של מת והכיר
20 מכפר מדיק נאמרה שיתה למעלה. לענין דמי
21 וקלוד באשתי ושת עליו בעל האשה: ונאמרה
22 שיתה לפשה. במועד שהמית אם כופר ושת
23 עליה: ביצד משלמין כופר. דבשלמא נוקין האי
24 פלגא משלם והאי פלגא משלם דאיהווקא דיניק
25 קפדי רחמנא והאי מטי ליה נוק שלם אכל
26 כופרא כפרה דמזיק הוא ותרוייהו כפרה בעו
27 וכחצי כופר לא מכפר: כמשפנן אותו. ודבר
28 הקדש דכיון דלאו לכפרה אתי משחי ליה: תיבי
29 חטאות אין כמשפנן אותן. דכיון לכפרה
30 חטאה קבעי לה לא משחי ליה: אסתגר
31 כקמייחא. והסגרה ונאלמתי קראשונה: ונמצא
32 מועד. והויק בבית שואל: בעלים משלמין ח"ג
33 ושואל חצי נוק. דנשירוקא דתם מיקא מקבל
34 עליה ובעלים הואיל ולא הודיעוהו משלמין
35 החצי: הועד בבית שואל. שהויק בתוך ימי
36 שאילתו ג' פעמים: והחזירו לבעלים. ואח"כ הויק
37 בעלים משלמין חצי נוק לקמן מפרש טעמא
38 דקסבר רשות משנה ופריכין רישא לסיפא: אריא
39 לא שאילי. נשירוקא דאריא לא קבילת על דאי
40 תם הנה לא הנה נגח: שהכיר בו שהוא נגחן.
41 אכל לא ידע שנגח ג' נגחות הלכך נשירוקא
42 ודחם) נגח קביל עליה ונהה ל' לנטורי: מגופו
43 ולא משלי

1 הוא
2 הוא דבעי מיתבא ליה כמונא הוא ולא לגובהו הוא ולא חמיר עליוהו וכפי משפוגיה אי נמי כיון דהוא לא חטא וכמוניה הוא דאזיק
3 לא חמיר מילתא עליוהו וכפי משפוגיה א"ל שבקן אסתגר כקמייחא: ת"ר שאלו בחוקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק
4 ושואל משלם חצי נוק הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים משלמין חצי נוק ושואל פטור מכלום אמר מר שאלו בחוקת תם
5 ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק ושואל חצי נוק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הכא כמאי עסקינן
6 שהכיר בו שהוא נגחן וגימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל סוף סוף אי תם הנה פלגא נוקא בעית שלומי השתא
7 נמי זיל שלים פלגא נוקא וגימא ליה אי תם הנה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לא תורא בעית שלומי דלדידי וגימא ליה
8 ולא משלי

56 שמבואר ברישא שרשות אינה משנה, צריך לומר שבסיפא נמי
 57 סוברת שרשות אינה משנה, וסיפא היינו מעמא – ומה ששינוי
 58 בסיפא שאין הבעלים משלמים אלא חצי נזק, אינו משום שרשות
 59 משנה, אלא משום דאמר ליה הבעלים לשואל, לאו כל במינה
 60 דמייעדת ליה לתוראי – אין בכוחך לעשות שורי מועד, שיתכן ומאחר
 61 שלא היה השור שלך לא שמרת כראוי, ולכך חוזר השור להיות חם
 62 ברשות הבעלים.
 63 רב פפא אמר, מדיסיפא מבואר שרשות משנה, צריך לומר שברישא
 64 נמי סוברת שרשות משנה, ורישא היינו מעמא שנשאר השור מועד
 65 אף לאחר שעבר לרשות השואל, אינו משום שרשות אינה משנה,
 66 אלא משום דכל מקום שהולך השור, שם בעליו עליו – אינו חשוב
 67 שיצא מרשות הבעלים:
 68 שנינו במשנה: שור האצטדין אינו תיב מיתה [וכו'] שנאמר 'כי יגח'
 69 ולא שיגחורו:
 70 איבעיא להו, שור האצטדין מהו לגבי מוצת – האם דינו ככל שור
 71 הנוגח אדם שאף באופן שאינו נסקל פסול להקרבה על גבי המזבח, או
 72 שכיון שנגיחתו היתה באונס כשר להקרבה.
 73 מביאה הגמרא, נחלקו אמוראים בכך: רב אמר כשר, ושמואל אמר
 74 פסול. רב אמר כשר משום שאנוס הוא בנגיחתו, ושמואל אמר
 75 פסול, שהרי נעבד בו עבירה – ושור שנעשתה בו עבירה פסול לגבי
 76 מזבח.
 77 מיתיבי, נאמר בפסוק (ויקרא א ב) 'מן הבהמה מן הבהמה מן הצאן
 78 תקריבו את קרבנכם, וממה שנאמר 'מן' משמע למעט שרק חלק
 79 מהבהמות כשרות להקרבה ולא כולם, ויש לדרוש 'מן הבהמה'
 80 להוציא את הרובע ואת הנרבע – למעט שור שבעל אשה או בהמה
 81 שנבעלה לאיש. 'מן הבהמה' להוציא את הנעבד – למעט בהמה
 82 שעשאה עבודה זרה והשתחו לה, שפסולה להקרבה. 'מן הצאן'
 83 להוציא את המוקצה – למעט בהמה שיחורה להקריבה לעבודה זרה.
 84 וממה שנאמר 'ומן הצאן' בתוספת וא"ו, יש לדרוש להוציא את
 85 הנזקת – למעט שור שנגח והרג אדם.
 86 אמר רבי שמעון, אם נאמר מיעוט לרובע, למה נאמר מיעוט נוסף
 87 לנוגת, ואם נאמר נוגת למה נאמר רובע, והלא דין שניהם שוה שאם
 88 שני עדים שרבע השור או נגח צריכים לטוקלו, ומאחר שנתמעט
 89 אחד מהם יש למעט אף השני. אלא מפני שיש חומרה ברובע שאין
 90 בנוגת, ויש חומרה בנוגת שאין ברובע, הרובע חמור שכן עשה בו
 91 אונס ברצון, ואילו הנוגת לא עשה בו אונס ברצון, והנוגת חמור
 92 שכן משלם בופר אם היה מועד להרוג אדם, ואילו רובע אינו משלם
 93 את הופר, לפיכך הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגת.
 94 ומדייקת הגמרא: קתני מיתה בדברי רבי שמעון, 'רובע עשה בו אונס
 95 ברצון, נוגת לא עשה בו אונס ברצון, ולמאי הלכתא – לענין מה
 96 נאמר חילוק זה, לאו – האם לא לענין קרבן שבו עוסקת הברייתא.
 97 ומבואר כדעת רב ששור האיצטדין כיון שאנוס הוא, כשר לגבי מזבח.
 98 דוחה הגמרא: לא – חילוק זה לא נאמר על פסול להקרבה, אלא
 99 לקטלא – לענין הריגת הבהמה, שבהמה הנרבעת באונס נסקלת ואילו
 100 שור הנוגח באונס כגון שור האיצטדין אינו נסקל כמבואר במשנה, אך
 101 לענין ההקרבה יש לומר שפסול אף באונס וכדעת שמואל.
 102 והכי נמי מסתברא שרבי שמעון מדבר בהריגת הבהמה ולא בפסול
 103 הקרבתה, דאי אמרת לרובע, אם כן מה זה שאמר רבי שמעון שאילו
 104 לא נאמר מיעוט לנוגח לא הייתי לומד מרובע משום שנוגת לא עשה
 105 בו אונס ברצון, והרי כל עוד שלא נאמר המיעוט לנוגח, לאו אונס
 106 דידיה כתיב ולא רצון דידיה כתיב – לא נאמר כלל בתורה פסול
 107 הנוגח לקרבן לא באונס ולא ברצון, ואיך מוכיח רבי שמעון מדין
 108 שעדיין לא נאמר. אלא לאו חילוק זה נאמר לקטלא – לענין הריגת
 109 הבהמה על פי עדים, שדין זה כבר נאמר, ומוזה מוכיח רבי שמעון שדין
 110 הנוגח קל מדין הרובע.

1 אם היה חם, הוה מדינא בבית דין שהשור נגח לפני שיבוא עדים,
 2 ומפסדינא בכך, שהרי תשלום חצי נזק הוא קנס ר'מודה בקנס פטור/
 3 ואפילו למאן דאמר שפליגא נקא ממונא, ולא היה נפטר בהודאתו,
 4 עדיין נקא ליה השואל, אי חם הוא הוה מעריקנא ליה לאנפא –
 5 הייתי מבריחו לאגס ולא היה מהיכן לגבות החצי נזק, שכן שור חם
 6 אינו משתלם אלא מגופו.
 7 אלא, הקא במאי עסקינן שחייב השואל, בגון דאקדים בי דינא
 8 ותפסיה – באופן שקדמו בית דין ותפסו את השור בעוד שלא היה לו
 9 שהות כלל להבריחו לאגס.
 10 מקשה להגמרא: אי הכי, בעלים אמאי משלמים חצי נזק – מדוע
 11 מחייבת הברייתא את הבעלים לשלם החצי נזק של מועד, נימא ליה
 12 הבעלים לשואל, אתפסתי לתוראי בידא מאן דלא מצוינא
 13 לאשתעונו דינא בתריה – התפסת את שורי ביד מי שאיני יכול
 14 לעמוד עמו בדין ולהוציא שורי ממנו, שלא היית צריך להתפס השור
 15 ביד בית דין.
 16 מתרצת הגמרא: משום דאמר ליה השואל לבעלים, הלא אף אי
 17 אתדרתייה ניהלף – אם הייתי מחזיר לך, וכי לא מינף הוה שקלי ליה
 18 – לא ממך היו גובים את השור, ואף עתה שתפסו את השור מרשותי לא
 19 השדתיך בוה.
 20 שואלת הגמרא: ונימא ליה עדיין הבעלים לשואל, אי אתדרתייה
 21 ניהלף הוה מעריקנא ליה לאנפא – אם היית מחזיר לי את השור
 22 קודם שיתפסוהו בית דין, הייתי מבריחו לאגס. ומאחר שפשעת ולא
 23 שמרת על השור כראוי שלא יתפסוהו, עלך לשלם היזק זה.
 24 משיבה הגמרא: משום דאמר ליה השואל לבעלים, סוף סוף מאחר
 25 שהשור מועד, וכי לא מעלייה הוה משתלמי – לא היו גובים בית דין
 26 את מלא הנזק משאר הנכסים, ולא היית מרוויח כלום במה שהיית
 27 מבריחו לאגס.
 28 שואלת הגמרא: הניחא תשובה זו, היקא דאית ליה נכסי – באופן
 29 שיש לבעלים שאר נכסים, אך היקא דאית ליה נכסי מאי איקא
 30 למימר, הלא אם היו מבריחים את השור לאגס לא היה לבית דין
 31 מהיכן לגבות.
 32 משיבה הגמרא: משום דאמר ליה השואל לבעלים, בי היקא
 33 דמשתעבדנא לדיך – כשם שמחויב אני להחזיר לך את השור,
 34 ששאלתי ממך, הכי נמי משתעבדנא להאיך – כך מחויב אני לשלם
 35 את השור לניזק, ודין זה נלמד מדברי נהו, דתנינא, רבי נתן אומר
 36 מנין לנושה בבכירו מנה ונכירו בבכירו – שאם היה לראובן תביעת
 37 ממון על שמעון, וכגון שהלה לו ממון, ולשמעון היתה תביעת ממון
 38 על לוי, מנין שמוציאין מנה ונותנים לזה – שמוציאים את הממון מלוי
 39 ונותנים אותו לראובן, שכיון שחייב שמעון לראובן, אף לוי נשתעבד
 40 לראובן ונחשב כבעל חובו, תלמוד לומר לגבי גזל ממון ונשבע
 41 לשקר, כאשר יודה על חטאו (במדבר ה ז) 'נתן לאשר אשם לו' – יתן
 42 את הגזילה לאותו אדם ששייך לו ממון זה, ומשמע אף שלא גזל ממנו
 43 אלא שנשתעבד לו מחמת שחגגל היה חייב לו ממון, ואף כאן כיון
 44 שחייבים לבעלים לשלם לניזק, יכול השואל לשלם מהשור לניזק, ואין
 45 יכולים הבעלים לטעון כנגדו שהיה לו להבריח השור.
 46 שנינו בברייתא לעיל: הוצד בבית שואל ותחזירו לבעלים, בעלים
 47 משלמים חצי נזק ושואל פטור מכלום. ומבינה הגמרא הטעם משום
 48 רשות משנה, שכיון שעבר מרשות השואל לרשות הבעלים נשתנה
 49 דינו וחזר להיות חם. ואם כן יקשה, בסיפא מבואר שרשות משנה,
 50 ומדוע ברישא שעבר השור מרשות הבעלים לרשות השואל רשות
 51 אינה משנה ונשאר מועד.
 52 אמר רבי יוחנן, תברא – אכן יש סתירה מהרישא לסיפא, וצריך לומר
 53 שמי ששנה זו – את הרישא לא שנה זו – את הסיפא, ומחלוקת תנאים
 54 היא.
 55 רבה אמר, הברייתא כולה כדעת תנא אחד היא, ומדרישא – וממה

52 אָלָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּגוֹן שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם מִדְּרָפָה,
 53 שעל הריגתם אינו נסקל, ולאחר מכן כשנגנח אדם שלם והרגו משלם
 54 כופר ונסקל. מקשה הגמרא, וְכִי מוֹעֵד לְמִדְּרָפָה, הֲוֵי מוֹעֵד לְשֵׁלֶם,
 55 והלא הטרופה קרוב למיתה יותר מאדם שלם, ומניין שאף אדם שלם
 56 היה הורג.
 57 אָלָא אָמַר רַב פַּפְא, כְּגוֹן דְּקָטַל וְעָרַב לְאַנְמָא דְּקָטַל וְעָרַב לְאַנְמָא
 58 – שבכל פעם לאחר שהעידו בו שנגנח ונגמר דינו ליסקל ברח לאגם,
 59 ולכן לא סקלוהו עד שנהיה מועד.
 60 רַב אֲחָא בְרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר, כְּגוֹן שֶׁהוּזְמַן וְזוּמְמֵי וְזוּמְמֵי – שבכל
 61 פעם שנגנח השור והעידו עליו עדים ונגמר דינו ליסקל, באו עדים
 62 והזימו את הראשונים, ולכן לא סקלו את השור, ולאחר הנגיחה
 63 השלישית באו עדים אחרים והזימו את העדים המזימים, ומעתה
 64 חוזרים בית דין ומקבלים את כל העדויות על נגיחות השור, ונמצא
 65 שנעשה עתה השור מועד ומשלם כופר.
 66 שואלת הגמרא: הֲנִיחָא אִי לְיַעוּדֵי תוֹרָא בְּעֵינָי – אם נסבור שבכדי
 67 לעשות את השור מועד די להעיד על השור בפעם אחת שנגנח שלש
 68 פעמים, שְׁפִיר – מובן שבאופן זה נעשה השור מועד, אָלָא אִי לְיַעוּדֵי
 69 גְּבֵרָא בְּעֵינָי – אך אם נסבור שצריך שיעידו בפני הבעלים בין כל נגיחה
 70 ונגיחה, אם כן באופן זה: שבתחילה כשהעידו על נגיחת השור הוזמו
 71 העדים, מִימַר אָמַר לִיה – יכולים הבעלים לומר, לֹא הָיָה יַעֲנֵא – לא
 72 הייתי יודע שהשור אכן נגח כדי שאשמרנו, שאף שהעידו עליו עדים
 73 מאחר שהוזמו לא נתקבלה עדותם.
 74 משיבה הגמרא: כאן מדובר כְּגוֹן דְּאָמְרֵי הַעֲדִים האחרונים שְׁכָל
 75 אֵימַת דְּקָטַל תּוֹרָה גְּבִיה הָיָה קָאֵי – שבכל הפעמים שנגנח השור היו
 76 הבעלים אצל השור וראו את הנגיחה, ואינם יכולים לטעון שלא ידעו
 77 ששורם נגח.
 78 רַבִּינָא אָמַר, יתכן שיהיה השור מועד, בְּמִכְרִינֵי אֶת בַּעַל הַשּׁוֹר וְאִין
 79 מִכְרִינֵי אֶת הַשּׁוֹר – באופן שהעידו עדים על בעל השור שאחד
 80 משווריו נגח, אך אינם יודעים איזה שור היה זה, ולכן לא נסקל השור
 81 עד עתה, ולאחר הנגיחה האחרונה הכירו העדים שהוא הוא השור
 82 שנגנח בפעמים הראשונות, ומשלם כופר ונסקל.
 83 מקשה הגמרא: אם לא הכירו את השור מֵאֵי הָיָה לִיה לבעל השור
 84 לְמַעַבְד כְּדִי לְשׁוֹר שְׁלֵא יגח, והלא לא ידע איזה שור לשמור, ומדוע
 85 נעשה מועד.
 86 מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְּאָמְרֵי לִיה בית דין, תוֹרָא נְתִיבָא אֵימַת לָךְ
 87 בְּבִקְרָךְ – שור נגחן יש לך ברפתך, אִיבְעֵי לָךְ נְטוּרֵי בּוֹלֵי בְּקִרְךָ –
 88 וצריך הנך לשמור את כל הרפת:
 89 שנינו במשנה: וְהָיָה וְהָיָה תִּיבִין מִתָּה כו'.
 90 תִּנּוּ רִבְּנָי, נאמר בפסוק (שמות כא כז) 'סְקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל
 91 אֶת בְּשָׂרוֹ וְבעַל הַשּׁוֹר נָקִי, ולבארה, מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאמַר 'סְקוּל יִסְקַל
 92 הַשּׁוֹר, אִינִי יוֹדֵעַ שֶׁנִּבְּלָה הָיָא – שהרי מתה בלא שחיטה, וְנִבְּלָה
 93 אֲסוּרָה בְּאִבְלָהּ, ואם כן לשם מה תִּלְמֹד לומר עוד לֹא יֵאָכַל אֶת
 94 בְּשָׂרוֹ! אלא מִינֵי לָךְ הִקְתּוּב – הפסוק מלמדנו כאן, שְׁאִם שְׁחַטוּ
 95 לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינֵי לִיסקל, מכל מקום אֲסוּר בְּאִבְלָהּ. ואִין לִי מִפְסוּק
 96 זֶה לְלַמֵּד אָלָא שאסור בְּאִבְלָהּ, בְּהִנָּחָה מִנּוּ, תִּלְמֹד לומר וְעַבַּל
 97 הַשּׁוֹר נָקִי. וְמֵאֵי מִשְׁמַע מִכָּאן שְׁנֵאמַר אֵי בְּהִנָּחָה, שְׁמַעוֹן בֶּן זִמְנָא
 98 אָמַר, בְּאֵדָם שְׁאֹמֵר לְחִבְרֵי יֵצֵא אִישׁ פְּלוּנֵי נְקִי מִנְּבִיחוּ וְאִין לֹא
 99 בְּהֵם הִנָּחָה שֶׁל בְּלוּם, ואף כאן הכוונה שיצא בעל השור נקי מכל
 100 עַרְךְ הַשּׁוֹר וְאִין לוֹ בּוֹ בְלוּם, כלומר שְׁנֵאמַר עליו לגמרי אף בהנאה.
 101 מקשה הגמרא: וּמִפְּמֵי דִּלְא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ! בא ללמד לְהִיבֵא
 102 דְּשִׁחְטוּ אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינֵי שְׁאֲסוּר בְּאִבְלָהּ, אֵימַת דְּהִיבֵא דְּשִׁחְטוּ
 103 לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינֵי שְׂרִי – [ומותר] בְּאִבְלָהּ הוּא, וְהָיָא לֹא יֵאָכַל אֶת
 104 בְּשָׂרוֹ! בא ללמדנו לְהִיבֵא דְּשִׁחְטוּ מִסְּקַל – לאופן שנסקל השור
 105 ממש, ולומר דְּאֲסוּר בְּהִנָּחָה הוּא, ואף שלא נאמר בתיבות אלו איסור
 106 הַנָּחָה, מכל מקום יש ללמוד מִכָּאן אֵי אִיסוּר הַנָּחָה, וּבְדַרְבֵּי אַבְהוֹ,
 107 דְּאָמַר רַבִּי אַבְהוֹ אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל מְקוֹם שְׁנֵאמַר לֹא יֵאָכַל לֹא

1 כְּמֵאן דְּקָטַלָה דְּמִי – הרי זה כמו שהרג את האשה בנגיחה, ויתחייב
 2 בכופר, קָא מִשְׁמַעוֹן לְ רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁכִינֵן שְׁלֵא הָרַג הָאִשָּׁה בְּמַעֲשֵׂה אִינוּ
 3 חייב כופר.
 4 רַבָּא אָמַר, לְעוֹלָם רַבִּי שְׁמַעוֹן מְדַבֵּר בְּאוּפֵן דְּרַבְּעָה וְקָטַלָהּ, וְדָקָא
 5 קָשְׂיָא לָךְ מְדוּעָה אִינוּ מְשַׁלֵּם כּוֹפֵר, שֶׁכֵּן מַה לִּי קָטַלָהּ בְּקִרְנֵים מַה לִּי
 6 קָטַלָהּ בְּרִבְעָה. יש לחלק, שכן קָרַן בְּפוֹנְתָהּ לְהִזִּיק ולכן חייב, אך הָיָא
 7 רוּבַע בְּפוֹנְתָהּ לְהִנָּחָה עֲצֻמָּו הוּא ולא להזיק, ולכן פטור.
 8 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: כְּמֵאֵי פְּלִיגֵי אֲבִי וְרַבָּא, כלומר מדוע אביי אינו מבאר
 9 כרבא. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא, מחלוקתם בְּרַגְלֵי שְׂדֵרְסָה עַל גְּבִי תִינּוּק בְּחִדְרָה
 10 הַנִּזְיָן – בהמה שבדרך הילוכה בחצר הניזק דרסה על אדם והרגתו,
 11 לְאֲבִי מִשְׁלֵם כּוֹפֵר, לְרַבָּא לֹא מִשְׁלֵם כּוֹפֵר, ולכן אביי אינו מבאר
 12 כרבא, שאף באופן זה שהרג ללא כוונה להזיק היה חייב כופר, כמו
 13 שחייב כשהרג ברגלו בדרך הילוכה, אך רבא סובר שלרבי שמעון פטור
 14 מכופר באופן זה.
 15 הגמרא חוזרת למחלוקת רב ושמואל אם שור האיזטדין כשר
 16 להקרבה: תִּנְיָא פּוֹתִיחַ דְּרַב שְׁכִישׁ הַקְּרִבָּה, ששנינו, שור הַאֲצִטְדִין
 17 אִינוּ תִּיבֵי מִיתָה וְקָשֶׁר לְגַבֵּי מוֹבַח מִפְּנֵי שְׁהוּא בְּמַעֲשֵׂהָ – כמו
 18 שהכריחוהו לנגוח, שאנוס הוא בכך. ומבואר כדברי רב:

משנה

19 שור שֶׁנִּגְחָה אֶת הָאָדָם וְמָת, אם היה מוֹעֵד לנגיחת אדם, מִשְׁלֵם בעל
 20 השור כּוֹפֵר לְיוֹרְשֵׁי הַמֵּת, וְתָם פְּטוּר מִן הַכּוֹפֵר, וְהָיָה וְהָיָה – בין מועד
 21 ובין תם, תִּיבִין מִיתָה בְּסָקִילָה.
 22 וְכֵן כְּגוֹן קָטַן וְכֵן בְּבֵית קֶטְנָה שְׁמַתוֹ בְּנִגְיַחַת הַשּׁוֹר הַדִּין כֵּן, שהשור
 23 נסקל הן תם והן מועד, ומשלם כופר אם היה מועד.
 24 נִגְחָה שור המועד עַבְד אוֹ אִשָּׁה כְּנַעֲנִים שֶׁטְּבָלוּ לָמַשׁ עֲבֻדוֹת, מלמד
 25 שהשור נסקל, נוֹתֵן – משלם בעל השור לבעל העבד שְׁלֹשִׁים סָלְעִים,
 26 בֵּין שְׁהוּא גֵּפֶה – בין אם היה העבד שוה מֵאֵה מְנָה, ובין שְׁאִינוּ גֵּפֶה
 27 אָלָא דִּינָר אַחַד:

גמרא

28 שואלת הגמרא: וְכִי מֵאַחַר דְּמִתֵּן קָטְלִינֵן לִיה – מאחר שאף שור תם
 29 שהרג צריכים בית דין לטוקלו, מוֹעֵד הִיבֵי מִשְׁבַּחַת לָהּ – כיצד שייך
 30 שינגח שלש פעמים ויהיה מועד, הלא בנגיחה הראשונה דינו ליסקל.
 31 הגמרא מביאה כמה אופנים ליישב דבר זה: אָמַר רַבָּה, הֲכָא בְּמֵאֵי
 32 עֲסָקִינָן, באופן שלא נגח השור אלא כְּגוֹן שֶׁאֲמַדְוָהוּ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם
 33 – שראו את השור רץ אחר אדם לנגוחו, ואמרו בית דין שאם לא היה
 34 בורח היה השור הורג, ובין שעשה כך שלש פעמים נעשה מועד,
 35 ומכל מקום אינו נסקל כל עוד שלא הרג ממש.
 36 רַב אֲשִׁי אָמַר, אֲוִמְדֵנָא לֹא בְּלוּם הוּא – אין השור נעשה מועד במה
 37 שאמדוהו שהיה הורג בלבד, אָלָא הֲכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן, כְּגוֹן שֶׁיִּסְבֵּי
 38 לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם – שאכן נגח שלשה אנשים אמנם לא מתו אלא
 39 סיכנם עד כדי שנעשו גוססים, ובנגיחת האחרון כבר מתו כולם, ונמצא
 40 שרק עתה לאחר שמתו חייב מיתה, ועל הנגיחה האחרונה כבר מועד
 41 הוא ומשלם כופר.
 42 רַב וְיִבְדִי אָמַר, כְּגוֹן שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה בְּהִמּוֹת, ובכך נעשה מועד, ולאחר
 43 מכן כשנגנח אדם והרגו משלם כופר ונסקל. מקשה הגמרא, וְכִי מוֹעֵד
 44 לְבִהְמָה הֲוֵי מוֹעֵד לְאָדָם, והלא את האדם קשה ליגח יותר מהבהמה
 45 לפי שיש לו מזל, ומניין ששור זה שהועד לבהמה מועד אף לאדם.
 46 אָלָא אָמַר רַב שִׁימֵי, כְּגוֹן שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, ובכך נעשה
 47 מועד לאדם, שהרי אף לעובד כוכבים יש מזל ומכל מקום נגחו השור,
 48 אך אינו נסקל על כך, לפי שאינו נסקל על הריגת עבד, ולאחר מכן
 49 כשנגח לישראל והרגו משלם כופר ונסקל. מקשה הגמרא, וְכִי מוֹעֵד
 50 לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים הֲוֵי מוֹעֵד לְיִשְׂרָאֵל, והלא לישראל יש מזל יותר
 51 מעובדי כוכבים.

בבא קמא. שור שנגח – פרק רביעי דף מא עמוד א – מותר מזהירות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסא רש"י תוספות

1 **בְּחֵצֵי הַנִּזְקִי**. ודאילו ברה"ר אין חייב בגנל לדרבי הכל דכתיב בשדה אחר בפ' קמא דף
 2 א: **לאבי משלם בופר**. אע"פ שלא נתפחו להזיק דהא אוקי דרבעה ולא קטלה הא קטלה
 3 משלם בופר: **מתני'** וזהו חייבין מיתה. דבתם נמי כתיב סקל יסקל: וכן כבן וכן כבת.
 4 בן קטן ותנוקת קטנה חייב עליהן סקילה וכופר בגדולים: **גמ'** שאמרוהו לשלשה בני
 5 אדם. שרין אחריהן זה אחר זה וקרחו מפניו
 6 ואמרו שאם לא ברחו היה הורגן: שפי' ב' בני
 7 אדם. לפיכך לא נסקל בשנים הראשונים
 8 ובשנגח ותלשי מותר בולם הלכך משלם עליו
 9 כופר: הני מועד לאדם. בתמיהה אסרפה לא
 10 קטלינן ליה דגברא קטילא קטיל: הני מועד
 11 לשלם. בתמיהה דקפול וערק לאנאם. לאחר
 12 שהעידו בו ברת: שהחזמו זוממי וזממי. בשנגח
 13 ב' נגידות ראשונות והעידו בו ב' כיתות עדים
 14 כאן פת אחת והחזמום ופטרודו ובשנגח נגידה
 15 שלשית ותלשידו בו באתה פת המנוקת להזיק
 16 והחזמה אותה פת אח על פה החמות ראשונות
 17 ונמצא השור מועד ומשלם כופר על השלישית:
 18 התיקא או ליעודי תורא בעינן. ג' זממי דכתיבי
 19 בקרא: שפיר. הרי נגח שלש נגידות בני זממי
 20 וע"ג שלא נתקיימה העדאתו אלא בבת אחת
 21 לא איכפת לן אלא אי ליעודי גברא בעינן.
 22 שלשה זממי: אמר לא הוה רבעא. ב' נגידות
 23 הראשונות דאינטריה שהחזמוין הטעוני: גביה
 24 הוה קאי. שהחזמוין העידו דגביה הוה קאי
 25 ודאנה בנגידותיה: רבינא אמר. משפחת לה דלא
 26 נסקל בשתיים הראשונות כגון שהעדים
 27 מעידים עליו אין מכירין את השור ובג' הוכר
 28 מאי הוה ליה. לבקעלי לזמיעבר ואמאי מחייבת
 29 ליה בופר: לאחר שנגמר דינו. דהכי משמע קרא
 30 משבא שור לדי סקילה וסקל ושוב לא יאכל
 31 את בשרו: להיכא דסקליה מסקל. ואמאי לא
 32 יאכל לאוסרו בהנאה וכדריב אבדו ונקי מבציא
 33 ליה לדרשה אחרייתו לחצי כופר ולדמי לירות
 34 כדלקוח: כדרך שפטר לך בגביה. שקבת לך מה
 35 לא תאכלו והוצרך הכותוב לפרש לך בה הוה
 36 הנאה לגר אשר בעשרך וגו' אלמא לא תאכלו
 37 אישור הנאה הוה משמע: ה"פ. דמפיק קרא
 38 לאישור הנאה בלשון אבילה: תיקא דנפיק לן
 39 אבילה והנאה מלא יאכל. אבד דמורי לן נמי
 40 אבילה נפיק ליה בלשון אבילה: אכל הנאה
 41 דאבילה נפקא לן מסקול וסקל. אי להנאה
 42 גירדוהא אתא לכתוב לא יתנה: אי נמי. אפילו
 43 לדיך לכתוב לא יאכל ותו לא: את בשרו למה
 44 ל. אלא לאו לאשמועינן אע"ג דעבדיה בעין
 45 בשר שחטו בהכשר אסור באבילה ובהנאה
 46 דהשתא אצטרך ליה לקרא לאפוקי בלשון
 47 אבילה: אימא ה"פ. דאסור אם שחטו:
 48 הובא

1 **כִּמְאֵן** דקטלה דמי. וא"ת ומה פשע השור היא הריגה ועצמה שרבי הביאתו עליה וי"ל כמו
 2 שפירש ר"ח דפפץ עליה השור לרבעה ולרבעה הוה יצרה ונתרצה ואפילו למיד
 3 בכתובות פ' גערה (דף נא) תחילתה באונס וסופה ברצון דמותר היינו תחילת ביאה באונס
 4 אכל הקא תחילת ביאה זו ברצון ואסורה לכ"ע ודחי שגוריה: **הא** אין כוונתו לחיוב.
 5 ואע"ג דכשפשה באמתה מבציא בפ' ביצה הרגל
 6 (לעיל דף טו) לפי שיש שם שינוי קצת ודמי טפי
 7 לרצון אכל רביעה לאו שינוי הוא ולא דמי לרצון
 8 ובשן נגמורה היא שפוקת ע"י אבילה:
 9 **ברגל** שורסה. שן הוה שיור למנקה הבא אלא
 10 אבד דנקט רגל ספ"ב (דף כו) נקטיה
 11 הקא: **לרביא** לא משלם בופר. אליבא דהך
 12 ברייתא קאמר כדפי' בספ"ב (דף כו): **מאתר**
 13 דמתם קטלינן כו. לא מצי לאוקמי כגון בשבשל
 14 נגידות ראשונות נתפחו להרגו הבקמה והרג את
 15 הקאם דכה"ג לא הרי מועד לאדם הואיל ולא
 16 נתפחו לאדם וגם בהרג ג' פעמים על פני בעליו
 17 לא הרי מועד כדאמרין בפרק שני (דף כד) אין
 18 השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים
 19 ובפני כ"ד: **כגון** שאמרוהו לג' בני אדם. מלה
 20 סוגיא מוכחא דלא מחייב מילשי ניש
 21 דפרשישית בפ"ב (דף כד): **איני** יודע שהיא
 22 נבילה. וא"ת אצטרך לכן פוקעה לרצון רבי
 23 מאיר דלא בעי שחיטה (חולין דף עד). וכו' דלא
 24 אקרי שור הא לענין פטר חמור מקרי שור בפ"ק
 25 דבכורות (דף יב) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף
 26 עד) ואפילו שחטו מוכח ביומא (דף מט: ג) דמקרי
 27 פטרי וכ"ש בן פוקעה וי"ל בלאו הכי פריך שפיר
 28 ולפי מהספקא נתיא דנפקא לן מבשרו אע"ג
 29 דשחיטה ועבדיה בעין בשר: **והאי** לא יאכל
 30 להיכא דסקליה מסקל דאסור בהנאה. ובעל השור
 31 נקי לתנאת עורו וכי תיקא לשתוק מלא יאכל אם
 32 בן לא הוה מוקמינן נקי אלא לתנאת בשר וקרא:
 33 **בדרבי** אבהו. לרשותא דמלתא נקט דבלאו רבי
 34 אבהו לא הוה מצי למימר אלא לתנאה
 35 דלאבילה לא צריך:
 36 **כל** מקום שנגמר לא יאכל. ואם תאמר חמץ
 37 בפסח התנאו: הדיה בברת דכתיב פי כל
 38 אוכל חמץ ונכרתה וכו' הכי נמי א"כ בפרק כל
 39 שעה (פסחים דף כב) דבעי מאי איכא בין חמץ
 40 לרבי אבהו הוה ליה למימר דהא איכא בינייהו
 41 וי"ל דלא יאכל או לא תאכל ילפינן מלא תאכלו
 42 אכל פי כל אוכל מלא תאכלו לא ילפינן:
 43 הובא

1 **כִּמְאֵן** דקטלה דמי. וא"ת ומה פשע השור היא הריגה ועצמה שרבי הביאתו עליה וי"ל כמו
 2 שפירש ר"ח דפפץ עליה השור לרבעה ולרבעה הוה יצרה ונתרצה ואפילו למיד
 3 בכתובות פ' גערה (דף נא) תחילתה באונס וסופה ברצון דמותר היינו תחילת ביאה באונס
 4 אכל הקא תחילת ביאה זו ברצון ואסורה לכ"ע ודחי שגוריה: **הא** אין כוונתו לחיוב.
 5 ואע"ג דכשפשה באמתה מבציא בפ' ביצה הרגל
 6 (לעיל דף טו) לפי שיש שם שינוי קצת ודמי טפי
 7 לרצון אכל רביעה לאו שינוי הוא ולא דמי לרצון
 8 ובשן נגמורה היא שפוקת ע"י אבילה:
 9 **ברגל** שורסה. שן הוה שיור למנקה הבא אלא
 10 אבד דנקט רגל ספ"ב (דף כו) נקטיה
 11 הקא: **לרביא** לא משלם בופר. אליבא דהך
 12 ברייתא קאמר כדפי' בספ"ב (דף כו): **מאתר**
 13 דמתם קטלינן כו. לא מצי לאוקמי כגון בשבשל
 14 נגידות ראשונות נתפחו להרגו הבקמה והרג את
 15 הקאם דכה"ג לא הרי מועד לאדם הואיל ולא
 16 נתפחו לאדם וגם בהרג ג' פעמים על פני בעליו
 17 לא הרי מועד כדאמרין בפרק שני (דף כד) אין
 18 השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים
 19 ובפני כ"ד: **כגון** שאמרוהו לג' בני אדם. מלה
 20 סוגיא מוכחא דלא מחייב מילשי ניש
 21 דפרשישית בפ"ב (דף כד): **איני** יודע שהיא
 22 נבילה. וא"ת אצטרך לכן פוקעה לרצון רבי
 23 מאיר דלא בעי שחיטה (חולין דף עד). וכו' דלא
 24 אקרי שור הא לענין פטר חמור מקרי שור בפ"ק
 25 דבכורות (דף יב) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף
 26 עד) ואפילו שחטו מוכח ביומא (דף מט: ג) דמקרי
 27 פטרי וכ"ש בן פוקעה וי"ל בלאו הכי פריך שפיר
 28 ולפי מהספקא נתיא דנפקא לן מבשרו אע"ג
 29 דשחיטה ועבדיה בעין בשר: **והאי** לא יאכל
 30 להיכא דסקליה מסקל דאסור בהנאה. ובעל השור
 31 נקי לתנאת עורו וכי תיקא לשתוק מלא יאכל אם
 32 בן לא הוה מוקמינן נקי אלא לתנאת בשר וקרא:
 33 **בדרבי** אבהו. לרשותא דמלתא נקט דבלאו רבי
 34 אבהו לא הוה מצי למימר אלא לתנאה
 35 דלאבילה לא צריך:
 36 **כל** מקום שנגמר לא יאכל. ואם תאמר חמץ
 37 בפסח התנאו: הדיה בברת דכתיב פי כל
 38 אוכל חמץ ונכרתה וכו' הכי נמי א"כ בפרק כל
 39 שעה (פסחים דף כב) דבעי מאי איכא בין חמץ
 40 לרבי אבהו הוה ליה למימר דהא איכא בינייהו
 41 וי"ל דלא יאכל או לא תאכל ילפינן מלא תאכלו
 42 אכל פי כל אוכל מלא תאכלו לא ילפינן:
 43 הובא

36 **שרי באבילה** הוא והאי לא יאכל לא את בשרו למה שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באבילה אין לי אלא באבילה
 37 כל מקום שנגמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד אישור אבילה ואחד אישור הנאה במשמע עד שפטרט לך הכותוב כדרך
 38 שפטרט לך בגביה לגר בנתינה ולעובר פוכבים במכירה אמרי הני מילי היכא דנפיק ליה אישור אבילה ואישור הנאה מקרא מלא
 39 יאכל אכל הקא דאישור אבילה מסקל וסקל נפקא אי סלקא דעתך האי לא יאכל את בשרו אישור הנאה הוא נכתוב רחמנא לא
 40 יתנה אי נמי לא יאכל את בשרו למה לי דאף על גב דעבדיה בעין בשר דשחיטה אסור מתקוף לה מר וזמרא אימא הני מילי
 41 הובא

1 היבא דבדק צור. דהיינו בעין סקילה (כא) באבנים: אמו סכין כתיבא באורייתא. שתתא
 2 שחיתו ושיבא להתייר יותר משחית צור: והשתא דנפקא ליה אכילה והנאה מלא
 3 יאכל. כרבי אבהו להיבא דשחיתיה וכ"ש להיבא דסקליה בעל השור נקי למה לי: את לא
 4 דריש. כדתינא דפירש מהו נחמיה: אתין ונגיין רביינן: שהגיע לאת ה' אלהיו תירא. לא
 5 ידע מה לרבות: נקי מחצי בופר. דלא תימא
 6 כשהחית משלם חצי בופר פי היכי דבנקין ח"נ
 7 אמר לו רבי עקיבא. פשיטא דפטור והלא אם
 8 חייב היה אין תשלומיו אלא מגופו וזה שנסקל
 9 ממה משלם יאמרו לו בעלים הביאהו לב"ד
 10 וישלמו לך הימנו: אין דיני. אין מדרש זה שאני
 11 דורש אלא כשהחית על פי עד אחד שאינו
 12 נסקל אבל ממונא אימא לשלם להכי אצטרך
 13 תקרא: מודה בקנס. פטור וכי היכי דמפטור סקלא
 14 מפטור נמי מבופר ולמה לי קרא והוא הדין דתנה
 15 מצי למפרך אעד אחד פשיטא דפטור: קסבר
 16 בופרדי כפרה. לפיכך אי לא מעשההו נהא אמנא
 17 ליחייב בין בעד אחד בין ע"פ עצמו כי היכי
 18 דתיגוי ליה כפרה: אלא במתפונן להרוג בו.
 19 דפטור מסקילה דרתנן במתני' ולקמן דף מה.
 20 מתפונן אמר ליה ברישא. דראיה גדולה היא
 21 דלהאי ודאי אצטרך קרא אבל החית על פי עד
 22 אחד כו' ראיה קטנה היא דאיכא לאותוביה
 23 מודה בקנס פטור ובעד אחד נמי איכא למימר
 24 פשיטא דלא מתחייב דהא תרי בעינין לאפוקי
 25 ממונא ואפילו בעד גיבוי נמי פטור.

משבח

רבי אליעזר אומר נקי מחצי בופר אמר לו ר' עקיבא והלא הוא עצמו אין משתלם אלא
 מגופו הביאהו לבית דין וישלם לך אמר לו רבי אליעזר כד אני בעיניך שדיני כזה שחייב
 מיתה אין דיני אלא כשהחית את האדם על פי עד אחד או על פי בעלים על פי בעלים
 מודה בקנס הוא קסבר בופרדי כפרה תנאי איך אמר לו רבי אליעזר עקיבא כד אני
 בעיניך שדיני כזה שחייב מיתה אין דיני אלא במתפונן להרוג את ההבחה והרג את האדם
 למצרו והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא הי אמר ליה ברישא רב פהנא משמיה דרבא
 אמר מתפונן אמר ליה ברישא רב טביומי משמיה דרבא אמר ליה ברישא
 רב פהנא משמיה דרבא אמר מתפונן אמר ליה ברישא מושל לציד ששולה דגים מן הים

משבח

העליה בדלקקן לית ליה לרבי אליעזר וא"ת ולימא נקי מדמי עבד מושל דלא משלם דמיס כדמשמע לקמן הלכך אצטרך למפטרם וי"ל בין דבתם ליבא
 קנס בכונה שלא בכונה נמי פשיטא דלא משלם דמיס א"י אין סברא להעמיד פטור דנקי אלא אחיבא כדתיב בפרשה בהדיא בגון בופר וקנס ודמי ולדות ולפי השעמים הללו איש נמי
 לרבי עקיבא דריש לקמן נקי מדמי עבד כולומר משלשים של עבד ולא בעי לננקט נקי מחצי בופר משום דאפילו מועד נמי פטור שלא בכונה ולא בעי לאוקמי נקי מדמי בן חורין
 דמועד איכא דמיס שלא בכונה כדמוכח לקמן אלא היינו טעמא דפררשית או משום דקיימא לא כתיבי או משום דכיון דלא אשכחן בופר בתם לא אצטרך למעט הדמים וא"ת והא
 לקמן ילפינן א"ש שלא בכונה משור שלא בכונה אע"ג דליבא בופר באש וי"ל דלא דמי דבאש לא שייך בופר כלל הלכך משום בופר לא שכיבין דמיס אכל שור דשייך ביה בופר
 ואפ"ה ליבא בופר בתם אין סברא לחייבו דמיס שלא בכונה ועי"ל טעם אחר לר"א דמסתבר ליה לאוקמי בבופר מבבל דבר דהכי משמע ליה פשיטא דקרא מדכתיב במתריה ואם שור
 נגח הוא שישלם בופר וא"ת לרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי בופר וקאמר נקי מדמי ולדות טפי הוה ליה למימר נקי מחצי בופר משמעא דפררשית וי"ל דאין דומה לו סברא
 לפטורו מחצי בופר מאחר שחייבו הקתוב ח"נ: הביאהו לבית דין וישלם לך. וא"ת והא לרבי יהודה מועד משלם בופר שלם אע"פ שהשור נסקל דכתיב והשור יסקל וכתיב אם בופר יושת
 עליו איכ' משלם מן העליה אע"ג דלענין ניוקן משלם מגופו דעד תמות במקומו עומדת וי"ל דשאני מועד דגלי ביה קרא ושמיא מצד מועדת מחייבו הקתוב בופר שלם אכל הם דלא כתיב
 בהדיא לא מצי למילף אלא מניקין וניקין גופיהו מגופו:

על פי עד אחד או על פי בעלים. בריש פרק התערבות (נוכח ד' עא. ושם ובריש פרק כל האסורים (תמורה ד' כח. ושם) פי' הקונטרס דשור אין נהרג על פי בעלים לא נוגח ולא רובע
 משום דמודה בקנס הוא ותימה לר"י היכן מצינו דהריגת שור הוא קנס ובפ"ק דסנהדרין (ד' ט') נמי דקאמר פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפין להורגו משום דאין אדם קרוב אצל
 ממונו ומה בכך מ"מ יפטר משעם דמודה בקנס ונראה דהיינו טעמא דלא מחייב על פי ובעלים אפילו יהיו ב' בגון של שני שותפין ומועדין עליו משום דאדם קרוב אצל ממונו דהא
 דאמרין בסנהדרין דאין אדם קרוב אצל ממונו ד"מ כשאין להעיד ג"כ על הבריו שצאקן על הבריו נאקן גם על שורו כדמוכח סוגיא התם אכל אמר שורי נרבע לא מנעאי לן
 דפשיטא דקרוב אצל ממונו הוא פון שלא בא להעיד על הבריו.

מודה בקנס הוא. דקיימא לן פלגא נוקא קנסא ונראה דתנה מצי למפרך אעד אחד דאין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה ואין רוצה לישבע ואף על גב דעל ידי העד בא
 עליו חיוב זה אלא הפשוט יותר קנט:

הא

1 היבא דבדק צור כו. אע"ג דשחיתא בצור כשרה מפל מקום כיון דהך שחיתא בעין
 2 סקילה אסרה תורה ומשני אטו סכין כתיב בהדיא ולא אתיא צור אלא מריבוא
 3 כף הוא עיקר שחיתא בצור אפילו לשרוט לבתחילה כמו בסכין ולפיכך אין לחלק כלל בין
 4 צור לסכין ובדין הוא דליבעי לאתווי ברייתא דבפל שוחטין בין בצור בין בקרומית כו' (וחילין
 5 דף טו) דמשמע לבתחילה אלא דתיבא ליה
 6 להביא אסרה ומ"מ סמין אברייתא דשריא
 7 אפילו לבתחילה ובהאיש מקדש (קדושין דף נו)
 8 מיייתי הברייתא אהך מילתא גופה: נפקא להו
 9 מאת בשרו. משמע דרבי יוסי הגלילי דריש אתין
 10 דאיהו דריש לקמן נקי מדמי ולדות ותימה דכפרק
 11 המקשה (וחילין דף ע: ושם גבי הא דתנן רבי יוסי
 12 הגלילי אומר בטמאה קטא בטורה טהור
 13 דריש מילכא פהם בתיב טמאתי לך ופריך
 14 קלוטה במני קלוטה ליטמא דמהלכי ד'
 15 (ובמהלכי ד' היא ומאי קשה הא קתני בטמאה
 16 קטא והאי בטמאה הוא דרבי יוסי הגלילי ובין
 17 דריש אתין ע"כ ב"רש"י ס"ל דאוסר גמל במעי
 18 פרה כדמוכח בפ"ק דבכורות (ד' ו) דמאן דשרי
 19 לא דריש אתין וי"ל דבחולין פריך מקלט
 20 שראשו ורובו זומה לאמו דמודה ריש דשרי
 21 כדמוכח פרק קמא דבכורות (שם) אינ' רוצה
 22 ליישב דברי רבי יוסי הגלילי דבחולין אפילו
 23 לרנן דבכורות: ביון שהגיע לאת ה' אלהיו
 24 תירא ופירש. אע"ג דבפ"ק דקדושין (ד' לו) דריש
 25 נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה'
 26 אלהיו תירא השנה הכתוב מורא אב ואם
 27 למורא שמים לא הוה ניתא ליה למדרשה
 28 לאוקמי לעשה ותיבא: לרבות ת"ח. וא"ת מפני
 29 שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מתקא וי"ל דהכא
 30 ברבו מובהק דרתנן נאבות פ"ד מעשה (א"ב מורא
 31 רבך כמורא שמים או רב מופלג דהוי בעין רבו:
 32 נקי מחצי בופר. לא בעי למימר נקי מדמי ולדות
 33 כרבי יוסי הגלילי משום קושיא דאששים
 34 ומדמי עבד דהיינו שלשים של עבד לא קאמר
 35 דכריש לקיש ס"ל דאמר לקמן (ד' מג) בשאין
 36 השור בסקילה דלא משלם קנס אע"ג דבופר
 37 מחייב רבי אליעזר היינו משום דריש אם בופר
 38 לרבות בופר שלא בכונה כרבי יוחנן דלקמן
 39 אכל אם עבד לא דריש דה"ק ר"ל לקמן וסברא
 40 דרבי עקיבא דס"ד דתם משלם דמי עבד מן

העליה בדלקקן לית ליה לרבי אליעזר וא"ת ולימא נקי מדמי עבד מושל דלא משלם דמיס כדמשמע לקמן הלכך אצטרך למפטרם וי"ל בין דבתם ליבא
 קנס בכונה שלא בכונה נמי פשיטא דלא משלם דמיס א"י אין סברא להעמיד פטור דנקי אלא אחיבא כדתיב בפרשה בהדיא בגון בופר וקנס ודמי ולדות ולפי השעמים הללו איש נמי
 לרבי עקיבא דריש לקמן נקי מדמי עבד כולומר משלשים של עבד ולא בעי לננקט נקי מחצי בופר משום דאפילו מועד נמי פטור שלא בכונה ולא בעי לאוקמי נקי מדמי בן חורין
 דמועד איכא דמיס שלא בכונה כדמוכח לקמן אלא היינו טעמא דפררשית או משום דקיימא לא כתיבי או משום דכיון דלא אשכחן בופר בתם לא אצטרך למעט הדמים וא"ת והא
 לקמן ילפינן א"ש שלא בכונה משור שלא בכונה אע"ג דליבא בופר באש וי"ל דלא דמי דבאש לא שייך בופר כלל הלכך משום בופר לא שכיבין דמיס אכל שור דשייך ביה בופר
 ואפ"ה ליבא בופר בתם אין סברא לחייבו דמיס שלא בכונה ועי"ל טעם אחר לר"א דמסתבר ליה לאוקמי בבופר מבבל דבר דהכי משמע ליה פשיטא דקרא מדכתיב במתריה ואם שור
 נגח הוא שישלם בופר וא"ת לרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי בופר וקאמר נקי מדמי ולדות טפי הוה ליה למימר נקי מחצי בופר משמעא דפררשית וי"ל דאין דומה לו סברא
 לפטורו מחצי בופר מאחר שחייבו הקתוב ח"נ: הביאהו לבית דין וישלם לך. וא"ת והא לרבי יהודה מועד משלם בופר שלם אע"פ שהשור נסקל דכתיב והשור יסקל וכתיב אם בופר יושת
 עליו איכ' משלם מן העליה אע"ג דלענין ניוקן משלם מגופו דעד תמות במקומו עומדת וי"ל דשאני מועד דגלי ביה קרא ושמיא מצד מועדת מחייבו הקתוב בופר שלם אכל הם דלא כתיב
 בהדיא לא מצי למילף אלא מניקין וניקין גופיהו מגופו:

על פי עד אחד או על פי בעלים. בריש פרק התערבות (נוכח ד' עא. ושם ובריש פרק כל האסורים (תמורה ד' כח. ושם) פי' הקונטרס דשור אין נהרג על פי בעלים לא נוגח ולא רובע
 משום דמודה בקנס הוא ותימה לר"י היכן מצינו דהריגת שור הוא קנס ובפ"ק דסנהדרין (ד' ט') נמי דקאמר פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפין להורגו משום דאין אדם קרוב אצל
 ממונו ומה בכך מ"מ יפטר משעם דמודה בקנס ונראה דהיינו טעמא דלא מחייב על פי ובעלים אפילו יהיו ב' בגון של שני שותפין ומועדין עליו משום דאדם קרוב אצל ממונו דהא
 דאמרין בסנהדרין דאין אדם קרוב אצל ממונו ד"מ כשאין להעיד ג"כ על הבריו שצאקן על הבריו נאקן גם על שורו כדמוכח סוגיא התם אכל אמר שורי נרבע לא מנעאי לן
 דפשיטא דקרוב אצל ממונו הוא פון שלא בא להעיד על הבריו.

מודה בקנס הוא. דקיימא לן פלגא נוקא קנסא ונראה דתנה מצי למפרך אעד אחד דאין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה ואין רוצה לישבע ואף על גב דעל ידי העד בא
 עליו חיוב זה אלא הפשוט יותר קנט:

הא

36 הברייתא לעיל:
 37 הגמרא מביאה דרשות נוספות מהפסוק 'ובעל השור נקי: תגו רבנן,
 38 'ובעל השור נקי', רבי אליעזר אומר נקי מהצי בופר – פסוק זה בא
 39 לפטור את בעל השור ממשלם כופר, שפטור אף מחצי כופר.
 40 אמר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר, והלא הוא עצמו אין משתלם
 41 אלא מנפשו – והלא כל תשלומי שור תם אינם משתלמים אלא מגוף
 42 השור, ואם כן אף בלא פסוק אין אפשרות לחייבו בחצי כופר, שכן
 43 יאמר בעל השור לניזק הביאהו – הבא את השור לבית דין וישלם לך
 44 – וישלמו לך ממנו, שכיון שסוקלים את השור אינו שוה כלום, ומהיכן
 45 יגבה תשלום החצי כופר.
 46 אמר לו רבי אליעזר לרבי עקיבא, וכי כף אני בעיניך שדיני בזה
 47 שחייב מיתה – וכי חשוד אני בעיניך שכונותי היתה לדרוש על שור
 48 שחייב מיתה, אין דיני אלא כשהמית את האדם על פי עד אחד או
 49 על פי בעלים, שבאופנים אלו אין השור נהרג, ובהם בא הפסוק לומר
 50 שאינו משלם חצי כופר.
 51 מקשה הגמרא: על פי בעלים, מודה בקנס הוא – באופן שהבעלים
 52 מודים הלא לבאורה ודאי פטור על הכופר אף בלא הפסוק, שהרי חצי
 53 הכופר הוא קנס כשם שתשלום חצי הנוק הוא קנס, והמודה בקנס
 54 פטור. מתרצת הגמרא, קצת רבי אליעזר בופרא בפרה – שתשלום
 55 הכופר הוא כפרה על בעל השור, והיה מקום לומר שכשם שאדם
 56 מתחייב קרבן חטאת על פי עצמו או על פי עד אחד, הוא הדין לענין
 57 כופר, ולכן צריך למעט מ'בעל השור נקי'.
 58 תניא אידך, כך אמר לו רבי אליעזר לרבי עקיבא, עקיבא, כף אני
 59 בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה, אין דיני אלא באופן שמתכוון
 60 השור להרוג את הבהמה והרג את האדם, או במתכוון למצרי והרג
 61 ישראל, לנפלים והרג בן קיימא, שבאופנים אלו מבואר לקמן (מד).
 62 שאין השור נהרג, והוצרך הפסוק לומר שאינו משלם כופר בתם.
 63 מבררת הגמרא: הי אמר ליה ברישא – איזו תשובה השיב רבי אליעזר
 64 קודם לרבי עקיבא.
 65 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בכך: רב כהנא משמיה דרבא
 66 אמר, מתכוון לבהמה והרג אדם, אמר ליה ברישא, רב מביימי
 67 משמיה דרבא אמר המית על פי עד אחד או על פי הבעלים אמר ליה
 68 ברישא, וביאור סברתם, רב כהנא משמיה דרבא אמר, מתכוון אמר
 69 ליה ברישא, משל למה הדבר דומה, לציד ששולח – מעלה דגים מן
 70 הים

1 היא דבדק צור – באופן שבדק סלע מחודד שיהיה כשר לשחיטה
 2 וישחט בו, ולכן נאסר משום דעבדיה בעין סקילה – שהמיתו באבן
 3 בעין הסקילה, אבל היא דשחמיה בסכין, לא יאסר באבילה.
 4 אמרי – תירצו בני הישיבה, אמו סבין בתיבא באורייתא – וכי נאמר
 5 בפירוש בתורה סבין לענין שחיטה יותר מצור, והתנן במשנה (חולין
 6 טו) השוחט במגל יד, בצור – סלע מחודד, ובקנה – חתיכת עץ
 7 שחידדו בסכין, שחייבו בשיטה. הרי שאף בצור כשירה השחיטה
 8 בסכין, ואין לומר שתיאסר בהנאה בצור יותר מאם שחט את השור
 9 הנסקל בסכין.
 10 שואלת הגמרא על הברייתא: והשתא לאחר שנתבאר דנפקא ליה –
 11 שלפי רבי אבהו אפשר ללמוד איסור אכילה ואיסור הנאה מ'לא
 12 יאכל את בשרו', 'בעל השור נקי' שממנו למדה הברייתא את איסור
 13 ההנאה, למה לי.
 14 משיבה הגמרא: פסוק זה נצרך להנאת עורו – לאסור בהנאה אף את
 15 עור השור הנסקל, דסקלא דעתה אמינא שבשרו הוא דאסור
 16 בהנאה, אבל עורו נשתרי בהנאה, קמשמע לן 'בעל השור נקי' –
 17 שירצא בעל השור נקי לגמרי מהשור, ואף עורו נאסר.
 18 שואלת הגמרא: ולהנה תנא – ולאותם תנאים, דמפקן ליה ליה –
 19 שדורשים את הפסוק 'בעל השור נקי' לדרשה אחרת [בדבועין
 20 למימר קמן – וכמו שיובא להלן], הנאת עורו מנא להו – מנין לדעתם
 21 שאף העור אסור בהנאה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מאת בשרו' –
 22 דורשים הם ממה שנאמר 'את בשרו שתיבת 'את' באה לרבות את
 23 הטפל לבשרו, ומאי ניהו – ומהו הדבר הטפל לבשר, עורו.
 24 שואלת הגמרא: והאי תנא של הברייתא לעיל שדורש לאסור הנאת
 25 עורו מ'בעל השור נקי', מדוע אינו דורש מ'את'. משיבה הגמרא, 'את'
 26 לא דריש – אותו תנא סובר שאין לדרוש כלל לחיבת 'את', וכדתניא
 27 בברייתא שיש תנא הסובר כן, שמעון העמסוני ואמרי לה – ויש
 28 אומרים נחמיה העמסוני, הנה דורש כל אתין שפתורה, בין שהגיע
 29 ל'את ה' אלהיך תירא' (דברים ו יג) לא ידע מה לרבות ממנו, ולכן
 30 פירש – עוב דרכו וחזר בו מכל הדרשות שדרש. אמרו לו תלמידיו,
 31 רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם בשם שקבלתי
 32 שקר על הדרשה – על מה שדרשתי כן קבלתי שקר על הפרשה
 33 – על שחזרתי בי. עד שבא רבי עקיבא ולימד שאף פסוק זה יש
 34 לדרוש, 'את ה' אלהיך תירא' לרבות שיש לירא מתלמידי חכמים.
 35 ומבואר שנחמיה העמסוני אינו דורש לרבות מ'את', וכדעתו סוברת

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ'תמוז, בו כותב אשר בקרוב ימלאו לו תשע עשרה שנה ותיכף אחר זה ממשיך מויכוחו עם הנהלת הישיבה שאינו יכול לקיים דרישתם ללמוד מתאים לסדרי הישיבה וכו'. הנה בטח גם הוא מבין שזהו סתירה מרישא לסיפא כי אם בקרוב ימלאו לו תשע עשרה שנה בודאי אי אפשר שיהי' לו הנסיון בחינוך ובאופני הנהגה[ה], כאדם של כמה עשיריות שנים ובמילא מובן אשר החלטותיו בזה אי אפשר וזה מוכרח וכו' הרי עלולים לטעות ובפרט כשאלו העוסקים במשך כמה שנים בתוך ואינם נוגעים בדבר אומרים ההיפך מהחלטתו הוא, ובנוסף על זה ההנה כיון שהמסובב מהחלטתו הוא שהזניח את הלימוד יצא מהישיבה ומהמשמעת שם וכו' הרי בטח קרוב לוודאי גם בעיניו שזהו מתעלולי ופתווי היצר הרע המתנכל בכל הדרכים האפשרים לנתק את האדם מעבודת הבורא, ובא אליו בטענות של יראת שמים כבוד אס, מוצא כמה אשמות בהנהלת הישיבה כו'.

המשך בעמוד הבא

45 לגבי בושת שנאמר בו (דברים כה יא) 'כי יצו אנשים' ודרשו 'אנשים'
 46 ולא שוורים, יש לדרוש באופן זה, שכיון שהיה מקום לומר שמה
 47 שדורשים 'אנשים' ולא שוורים, היינו בשוורים הדומין לאנשים, מה
 48 אנשים מועדין אף שוורים מועדין, וקל וחומר לתמין דפטורי
 49 מבושת, לכך תרר כתב רחמנא 'בעל השור נקי' לומר שרק תם פטור
 50 מבושת, ומועד חייב. ובי תימא הכי נמי – ואם תאמר שאכן רבי יוסי
 51 הגלילי דרש כך אף לגבי בושת, אי הכי ליתני בברייתא בפירושו,
 52 'בעל השור נקי' רבי יוסי הגלילי אומר פטור מדמי ולדות ומפוזות.
 53 ובהכרח שלא לדרשה זו כוון רבי יוסי הגלילי לענין דמי ולדות.
 54 אביי ורבא מבארים דרשת רבי יוסי הגלילי באופן אחר: אלא, אפי
 55 ורבא דאמרי תרווייהו, כיון שדין דמי ולדות נאמר רק באופן שהאשה
 56 לא מתה, אך אם מתה כיון שחייב עליה המכה מיתה פטור מלשלם
 57 את דמי הולדות, לכך היה מקום לומר שמה שמיעטה התורה
 58 ב'אנשים' היינו לומר, דווקא ב'אנשים', אם אין אסון באשה – שלא
 59 מתה, וענשו לשלם דמי ולדות, ואם יש אסון באשה לא יענשו, ולא
 60 שוורים, דאף על גב דיש אסון באשה, יענשו לשלם דמי ולדות, לכך
 61 תרר כתב רחמנא 'בעל השור נקי', לומר דפטור השור מדמי ולדות
 62 ככלל.
 63 רב אדא בר אבהה מקשה על ביאור אביי ורבא: מתקף לה רב אדא
 64 בר אהבה, אטו – וכי מה שפטרה התורה מדמי ולדות באנשים
 65 כשהאשה מתה, פאסון תליא מילתא – תלוי הדבר במיתת האשה
 66 בלבד, שאם מתה פטורים ואם לא מתה חייבים, הלא בכונת תליא
 67 מילתא – הדבר תלוי בכונת המכה, שאם נתכוון להרוג את האשה
 68 ומתה פטור מדמי ולדות, אך אם לא התכוון להרוג את האשה אלא
 69 את חברו, חייב בדמי ולדות אף אם האשה מתה. ואם כן אין שייך
 70 לדרוש מאנשים שרק באנשים יש חילוק אם יש אסון או אין אסון,
 71 שהיה אף באנשים אין חילוק זה ובכל אופן חייבים בדמי ולדות,
 72 ובהכרח הדרשה 'אנשים' ולא שוורים היינו לומר שהשוורים פטורים,
 73 וחזרת הקושיא מדוע צריך רבי יוסי הגלילי לדרוש מנקי.
 74 רב אדא בר אבהה מיישב דברי רבי יוסי הגלילי באופן אחר: אלא אמר
 75 רב אדא בר אהבה, מאנשים ולא שוורים היה מקום לדרוש כך,
 76 דווקא 'אנשים' כי נתבנו להרוג זה לזה ולא להרוג את האשה, אף
 77 על גב שיש אסון באשה יענשו לשלם דמי ולדות, אך כי נתבנו
 78 לאשה עצמה ומתה, לא יענשו בדמי ולדות, כיון שחייבים עליה
 79 מיתה, ולא שוורים, דאפילו נתבנו לאשה עצמה, יענשו בדמי
 80 ולדות, לכך כתב רחמנא בעל השור נקי לומר דפטורי בכל אופן
 81 מדמי ולדות.
 82 וכן בי אתא – כשבא רב חני מדרימא, אתא ואיתי מתניתא בידיה
 83 כנותיה דרב אדא בר אהבה – הביא ברייתא בידו שמפורש בה
 84 כדברי רב אדא, שדרשת רבי יוסי באה להוציא שלא נדרוש מאנשים'
 85 לחייב השור בדמי ולדות בכל אופן אף אם נתכוון להרוג את האשה.
 86 ברייתא נוספת בדרשת הפסוק ובעל השור נקי: תניא ארדה, בעל
 87 השור נקי, רבי עקיבא אומר פטור זה בא לומר נקי מדמי עבד –
 88 ששור תם שנגח עבד פטור מלשלם שלושים שקלים.

1 משפח רב רבי שקיל – כשמוצא דגים גדולים לוקחם, ולאחר מכן
 2 כשמוצא זופרי – דגים קטנים, שקיל אף אותם, ואינו נמנע. ואף רבי
 3 אליעזר בתחילה אמר את התירוץ החזק שאין עליו תשובה, והוא
 4 האופן שהיה השור מתכוון לבהמה והרג אדם, ולאחר מכן כשמוצא
 5 אופן נוסף שיש להעמיד בו, והיינו על פי בעלים, אמר אף אותו ואף
 6 שאפשר להקשות עליו שמודה בקנס פטור. ואילו רב טביומי משמיה
 7 דרבא אמר, המית אמר ליה ברישא, משל לציד ששולח דגים מן
 8 הים, משפח זופרי שקיל – בתחילה כאשר מוצא דגים קטנים לוקח
 9 אותם, שמא לא ימצא אחרים, אך לאחר מכן כשמשפח רב רבי, שרי
 10 זופרי ושקיל רב רבי – זורק את הקטנים ולוקח רק את הגדולים, מפני
 11 שאין לו מקום בבלי לשניהם. וכמו כן רבי אליעזר אמר בתחילה את
 12 האופן של על פי עד אחד או על פי הבעלים שיש להקשות עליו,
 13 ולאחר מכן כשמוצא אופן יותר טוב, חזר בו מהאופן הראשון ונשאר רק
 14 באופן זה של מתכוון לבהמה.
 15 ברייתא נוספת בדרשת הפסוק ובעל השור נקי: תניא ארדה, בעל
 16 השור נקי, רבי יוסי הגלילי אומר, פטור זה בא לומר נקי מדמי
 17 ולדות – ששור תם שנגח פטור מחצי דמי ולדות.
 18 אמר לו רבי עקיבא רבי יוסי הגלילי, תרי הוא אומר לענין דמי
 19 ולדות, (שמות כא כב) 'כי יצו אנשים ונגפו אשה' ומשם כבר יש
 20 לדרוש 'אנשים' ולא שוורים, ומדוע נצרך למיעוט נוסף מנקי.
 21 שואלת הגמרא: קאמר רבי עקיבא, ומה יענה על כך רבי יוסי
 22 הגלילי. אמר רב עולף בריה דרב אידי, איצטריף לדרשת נקי ואין
 23 די במה שנאמר 'אנשים', משום שסלקא דעתך אמינא שמה שמיעטה
 24 התורה 'אנשים' ולא שוורים, היינו בשוורים הדומין לאנשים, כלומר
 25 מה אנשים האמורים בפסוק לחיוב הם מועדין, שהרי אדם מועד
 26 לעולם וכמו ששינונו לעיל (כו), אף שוורים שמיעטנו מדובר
 27 במועדיו, הא תם מתייב – אך שור תם יהיה חייב בדמי ולדות. לכך
 28 כתב רחמנא בעל השור נקי לומר דפטור אף שור תם.
 29 רבא מקשה על תירוץ של רב עולף: אמר רבא, המשל אומר, יצבא
 30 פארעא וגיורא בשמי שמיא – וכי אזרח ותושב המדינה יהיה למטה
 31 בארץ ואילו הגר יעלה ויתנשא מעליו. כלומר, וכי אפשר לומר
 32 שהשור המועד לנגוח יהיה פטור על הולדות, ואילו התם שאינו רגיל
 33 בכך יהיה חייב בדמי ולדות, ואין אפשר לומר שהמיעוט 'אנשים'
 34 נאמר רק על מועד ולא על תם. ובהכרח המיעוט אף על תם, ומדוע
 35 צריכים לדרוש כן מנקי.
 36 רבא מיישב באופן אחר: אלא אמר רבא, איצטריף לדרשת נקי ואין
 37 די במה שנאמר 'אנשים', משום שסלקא דעתך אמינא שמה שמיעטה
 38 התורה 'אנשים' ולא שוורים, היינו בשוורים הדומין לאנשים, כלומר
 39 מה אנשים שהפסוק מדבר בהם הם מועדין, אף שוורים שמיעטנו
 40 מדובר במועדיו, וקל וחומר לתמין דפטורי, ולפי זה היה אף שור
 41 המועד פטור מדמי ולדות, לכך תרר כתב רחמנא בשור תם בעל
 42 השור נקי, ללמד שרק תם פטור ומועד חייב.
 43 אביי מקשה על ביאורו של רבא: אמר ליה אפי, אלא מעתה שכך
 44 דרש רבי יוסי הגלילי לגבי דמי ולדות, נבי בושת נמי נימא הכי – אף

המשך בעמוד הבא

ואם לדעתי ישמע יחזור להישיבה על מנת ללמוד שם במסירה ותנינה ואז יצליח וגם בהנוגע לבריאות הנה כשיתייעץ עם רופא דמקצוע זה בודאי יסדר לו לימודו שתהי הנשמה בריאה וגם הגוף בריא, ואין הדבר תלוי אלא בו שיחליט באמת לעסוק בתורת ד' ע"כ עוד משך איזה זמן וללכת בדרכיו ואז יצליח.

ברבכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בבא קמא. שור שנגח - פרק רביעי דף מב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קסה רש"י תוספות

משפח רבְרְבִי. בְּרִישָׁא שְׁקִיל לְהוּ וְכִי הָדָר מִשְׁפַּח זֹוּטְרִי שְׁקִיל הָבָא נְמִי אַע"ג דְּרָאִיָּה
גְּדוּלָה אֲמַר לִיה בְּרִישָׁא כִּי הָדָר מִשְׁפַּח רָאִיָּה זֹוּטְרִי אֲמָרָה נִיחִילִיה: מִשְׁפַּח זֹוּטְרִי.
בְּרִישָׁא שְׁקִיל לְהוּ סָבַר דְּלִמָּא לֹא מִשְׁפַּח אַחֲרֵיָּה וְכִי הָדָר מִשְׁפַּח רַבְרְבִי וְלִית לִיה מְנָא
כּוּלִי הָאִי דְּלִיחֻקְסִינְהוּ לְכּוּלְהוּ שְׂדֵי זֹוּטְרִי וְשְׁקִיל רַבְרְבִי ה"ג הֵמִית אֲמַר לִיה בְּרִישָׁא דְאַבְתִּי
לֹא הָדָר דָּע לִיה מִילְתָּא דְעִירפֿא מִינֵיה כִּי הָדָר
מִשְׁפַּח הָךְ הָדָר בִּיה מִקְמִיָּתָא: מְדַמִּי וְלָדוּת. גִּנְח
אֵת הָאִשָּׁה וְרָבָא וְלִדְרָה: כִּי יַנְצוּ אַנְשֵׁי: וְגִנְפוּ
אִשָּׁה הָרָה וְלֹא שְׁוֹרִים: אַף שְׁוֹרִים. דְּפִטֵר לְהוּ
קָרָא מוּעֲדִים הוּא דְּפִטֵר אָבֵל תַּמּוּן לִיחִיבָה כְּתַב
רְחֵמָנָא וְכַעַל הַשּׁוֹר נָקִי. לְמִימְרָא דְלֹא דְרִשְׁקוּן
אֲנָשִׁים וְלֹא שְׁוֹרִים הַדּוּמִין לְאֲנָשִׁים אֵלֶּא תַּם
פְּטוּר מוּעֲדֵי חַיִּיב: גְּבִי בּוֹשֶׁת נְמִי. דְּקִימָא לָן
לְקַמְן דָּף פּו. שוֹר שְׂבִישׁ פְּטוּר וְנִפְקָא לָן מִכִּי
נִנְצוּ אַנְשֵׁים יַחְדּוּ אִישׁ וְאַחִיו וְקָרְבָה אִשְׁתּוּ וְגו'
וְקִצּוּתָהּ אֵת כּוּפָה מִמּוֹן דְּהֵינּוּ בּוֹשֶׁת נִימָא הָכִי
כּוּ: וְכ"ח ה"ג. דְּרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי מִשְׁלַם מוּעֲדֵי
מִמּוֹן בּוֹשֶׁת: אֵלֶּא אַבְיִי וְרָבָא דְאַמְרִי תְרוּוִיָּהוּ.
לְהָכִי אֲצִטְרִיךְ דְּאִי מִדְרַע הָהּ אֲמִינָא אֲנָשִׁים
וְלֹא שְׁוֹרִים הָכִי מִיִּדְרַשׁ אֲנָשִׁים הוּא דְכִי יֵשׁ
אֵת קְאָשָׁה לֹא יַעֲנֶשׁוּ בְדַמִּי וְלָדוּת דָּקֵם לִיה
בְּדַרְבָּה מִינֵיה אָבֵל שְׁוֹרִים אֲפִילוּ שֵׁ אִסוּן יַעֲנֶשׁוּ
בְדַמִּי וְלָדוּת דְּלִיבָא בַּה חַיִּיב מִיִּתָּה כְּתַב רְחֵמָנָא
כּוּ: אֲטוּ בְּאִסוּן תְּלִיא מִילְתָּא כְּכּוּנָה תְּלִיא
מִילְתָּא. וְאַפִּילוּ יֵשׁ אִסוּן בְּאִשָּׁה יַעֲנֶשׁ אִם
נִתְפָּחֵן לְחִבְרוּ דְסִבְרִיא לִיה לְרַב אָדָא בְרִ
שַׁמְעוֹן דְאַמְרָא בְּמִשׁ סְנַהֲדְרִין בְּאֵלוּ הֵן הַבְּשָׂרְפִין
(דף עט.) נִתְפָּחוּן לְהַרְגוּ אֵת זֶה וְהָרַג אֵת זֶה פְּטוּר
מִמִּיתָה וְחַיִּיב מִמּוֹן וְלִית לִיה דְּתַנְיָא דְבִי חֻקָּה
דְאַמְרָא לֹא חֻלְקָתָ בּוּ בִּין מִתְפָּחֵן לְשִׂאֵן מִתְפָּחֵן
לְחִיבֵי מִמּוֹן אֵלֶּא לְפִטְרוּ מִמּוֹן וְלֹא יִזְהִי אִסוּן
דְקָרָא כְּחִבְרוּ קְדָרִישׁ לִיה אִם אִסוּן אִסוּן כְּחִבְרוּ
אֲפִילוּ יֵשׁ אִסוּן בְּאִשָּׁה יַעֲנֶשׁ וְכִינּוּ דְאַנְשֵׁים
אֲהִיבָא דְרִישׁ אִסוּן נְמִי יַעֲנֶשׁוּ אֲשַׁחְבַּת דְאַמְרַעֲט
שְׁוֹרִים בִּין בִּישׁ אִסוּן בִּין בִּישָׁאֵן אִסוּן וְכַעַל
הַשּׁוֹר נָקִי לְמָה לִּי.

ונימא

ה"א תם מתייב. לא בעי למימר תם שמחויב ממה שהמועד פטור דאטו משום דאיימד יתה
פטור יותר אלא ה"ק דמועד יתה פטור שלא לחייבו בהעדא יותר מהם והא דקאמר
יצבא בארעא משום צד המות הקל שאין משלם אלא מגופו חייב צד מועדת לא כ"ש:
כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור. ואצטריך למכתב אנשים דאי לא כתב אלא בעל
השור נקי והוה מוקמינן נקי מחצי כופר והוה
מחייבין נקי תם בין מועד בדמי ולדות אכל
השקא דכתוב אנשים למעוטי מועד אית לן
לאוקמי פטור דנקי אתם דלא להו יצבא בארעא
וכו': כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור
ומועד חייב. ונקי מדמי ולדות דקמי לאו לפטורו
מדמי ולדות אצטריך אלא כלומר דוקא תם פטור
מדמי ולדות ואי לא כתב אנשים כלל הוי פטורין
נמי במועד דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום
שחייב בתם כדפרישתי לעיל (לח) ולחייב כתב
אנשים דליתו נקי לגלמי עליה דלא משמע
אנשים ולא שוורים אלא בתם והא דתניא
בדחובל לקמן דף פו.) שור אין משלם אלא נוק
ופטור מדמי ולדות משמע דאיירי במועד
דמשלם נ"ש ועוד דומיא דאדם ואפילו הכי
פטור מדמי ולדות והויא כ"ע אתא:
גבי בושת נמי נימא הכי אנשים כו'. דגבי בושת
כתיב כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו
דמאיש בעמיתו לא נפקא אלא עער לחודיה
ורישו ושבת נפקא מתוה כדאמרין בהמניח (לעיל
דף לג.) ואפילו ל"ע דמאיש בעמיתו נפקי כולוהו
מודה הוא דבושת לא נפיק מיניה אלא עער
ורישו ושבת שרגילין להיות ע"י חבלה דומיא
דנתינת מום אכל בושת דרגילין להיות רוב פעמים
בלא חבלה לא נפיק מאיש אלא מאנשים וא"ת
ורישו ושבת בין ל"ע ובין לרבנן ליתפ מאנשים
דכתיב גבי רישו ושבת וכי יריבון אנשים וי"ל
דקים ליה לגמרא דהווא אנשים אהא לדרשה
אחרתא ומתאי טעמא נמי איש דלא פריך גבי
ריפו ושבת נמי נימא הכי אכל הווא דבושת
קיס לן דלמעוטי שוורים אהא והא דלא פריך
גבי עער נמי נימא הכי דכתיב איש בעמיתו ולא
שור בעמיתו שור דומיא דאיש כו' משום דניחא
ליה למפרך מקרא דאנשים דומיא דהויא
דאיירי בה: **בכּוּנָה** תְּלִיא מִילְתָּא. פ"ה דס"ל
כ"ש דאמר באלו הן הנשחרפין (סנהדרין דף עט.
ושם) נִתְפָּחוּן לְהַרְגוּ אֵת זֶה וְהָרַג אֵת זֶה פְּטוּר
מִמִּיתָה וְכִינּוּ דְפִטְרוּ מִמִּיתָה חַיִּיב בְדַמִּי וְלָדוּת
דְלִית לִיה דְּתַנְיָא דְבִי חֻקָּה וְקָשָׁה לְר"י וְכִי יִזְהִי
תַמָּה רַב אָדָא בְרִ אַהֲבָה עַל אַבְיִי וְרָבָא אִם
סְבִירִין כְּרַבְּנָן וְעוֹד דְצִירְבָא לְמִימְרָא דְרַב אָדָא וְכִינּוּתָא פְּלִגִי אַתְּנָא דְבִי חֻקָּה וְה"ל לְמַפְרָךְ הֵכָא כְּדַפְרִיךְ רָבָא עֲלֵיהּ דְרַב דִּימִי פִּרְקֵי אֵלוּ גֵּרָוּת (כתובות דף לה.) ושם נמי
איבא מאן דלית ליה דתנא דבי חוקה ונראה לר"י דרבא אבבי לא היו פוטרין שוורים מדמי ולדות מנקי אלא דוקא חיבא דלא נתפוחו לאשה דומיא דאנשים דמשמע בהו הכי אכל
נתפוח לאשה עצמה חייב מדלא קאמר אנשים אין אסון יענשו הא יש אסון לא יענשו בין נתפוחו זה לזה בין לא נתפוחו זה לזה אלא לאשה עצמה ולא שוורים דבין הכי ובין הכי יענשו
כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור והוה משמע שפיר דפטור בכל ענין אלא ודאי בנתפוחו לאשה עצמה חייבין לאבין ורבא וע"ג דבאנשים פטירי טפי כשמתפוחים לאשה היינו משום
דשייך בהו קם ליה בדרבא מיניה אכל בשור לא שייך ופריך רב אדא בר אבהו ותא ע"כ בכּוּנָה תְּלִיא מִלְתָּא לְרַבִּי דְרִישֵׁי בְּהַשְׂרָפִין (סנהדרין דף עט.) ונתתה נפש תחת נפש ממון
ולית ליה לא חלקת בין מתפוחין לשאין מתפוחין לענין דמי הנרגג וסובר רב אדא הווא הדיון לענין דמי ולדות דכיון דגלי קרא שיש לחלק בין מתפוחין לשאין מתפוחין לענין דמי הנרגג לא
נלמוד עוד שום פטור ממון כשאין מתפוחין מכח הקישא ואע"ג דאית ליה דקישא לענין שאר דברים וא"כ לדחידיה אנשים אפילו יש אסון באשה יענשו ולדידיה יש לנו לפטור בשוורים
אפילו נתפוחו לאשה שאי אפשר לרבי לדרוש אלא כמו שדורש אחרי כן ומדברי נשמע לכולהו תנאי שלא מצינו מחולקת זה ביניהם ואבין ורבא סבירי להו דדוקא למאי דגלי קרא
בגון לדמי הנרגג לרבי גלי אכל בשאר ממון לא גלי וכן מוכח בהפגרה (לקמן דף מט.) דאבין ורבא סבירי להו שהוא חייב בשוורים כשנתפוחין לאשה עצמה דתנן שור שרקיה מתפוחין לחשירו
והכה אשה ויצאו ולידה פטור מדמי ולדות ודיקיינן בגמרא טעמא דנתפוחין לחבירו אכל נתפוחין לאשה משלם נימא תתוי תויבתא דרב אדא בר אבהו משמע דלרבא ואבין ניתא דמחייב
ומתניתין דדחובל (לקמן דף פו.) דפטור שור מדמי ולדות דוקא כשלא נתפוחין לאשה דומיא דאנשים דקרא:

ונימא

1 וַיִּנְיָא רבי עקיבא לנפשיה. ולא בעי למימר שלא יהיה יודע אותם תירווצים וכפאמר לו
2 רבי אליעזר קבלם דפשוטו לו לגמרא דמסתמא יהיה יודע ומה שלא היה חושש
3 משום דאית ליה דרבה דאי אין השור בסקילה אין העלים משלמים כופר וא"ת ודלמא אם
4 כופר לא דריש ואם עבד דריש וי"ל כיון דלא דריש אם כופר כ"ש דלא דריש אם עבד
5 דכמוכח לקמן: **אָלָא** אמר רב אפי כו. וא"ת ומה

6 דחזקו לתרץ נימא דגם ר"ע היה יודע וסובר אותו
7 תירוץ שגהיב לו ר"א וסבר דלמא אית ליה
8 טעמא אחרינא כדאמר לעיל אקדם ושחטו וי"ל
9 דגבי טעם דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו
10 טעם טוב כדפירשית לעיל אבל אטעם דהמית על
11 פי עד אחד ונבי טעמא דנתבון לא שייך למימר
12 דלמא אית ליה טעמא אחרינא דטעמים חשובין
13 הן ולקיא למפרך עליוהי מדי:
14 **וְעָבַד** וי"ל סלע נותן ל' אע"ג דשוקה"ק אין נותן
15 אלא שלשים מ"מ כיון שנותן קצבה של
16 שלשים אע"פ שאין שוקה אלא סלע או יותר
17 שלעולם הקצבה עומדת אי"כ גם כשהשור אין
18 שוקה כלום כקיימת:

19 **מָה** כשחייב בן חורין חלקת בין תם למתעד.
20 ברייתא זו מוכחא דר"ע לא קבל השוקה
21 דר"א דהא לא דריש ר"ע נקי מחצי כופר ואפילו
22 הכי פטר כפאן בתם והיינו משום דכי לא מייחב
23 סקילה פשיטא דפטור מכופר: **נָקִי** מדמי עבד.
24 פירוש משלשים של עבד ויש מפרשים דאפילו
25 דמים לא משלם וכ"ש קנס:
26 **וְהוּהוּ** ליה ראי. אף על גב דביש נחלוין (כ"ב דף
27 קיג.) דריש דאין מוכחא דר"ע לא קבל השוקה
28 בכמותוק מקרא אחרינא מהקא לא נפקא דהוה
29 אמינא דשאני כופר דלעולם הוי ראי ולא אתי
30 מיניה שאר ראי וכופר נמי לא נפיק מהתם
31 דהתם בירושא שפלה לאתר מיתת האשה אין
32 הבעל נוטל כרואי אבל כופר דמחיים ננטל:
33 ההובלה שהכופר בא על ידה הוה אמינא דנטול:
34 **נֹתֵן** נוק וצער לאשה. נקט נוק וצער לפי
35 שרגילות הוא שמצטער יותר וגם נפחתין דמיה
36 כשפגלת ע"י הכאה מבשילות מונגה אבל ריפוי
37 ושבח אורחא דמילתא הוא שאין צריכה ריפוי
38 וגם אינה מתבטלת יותר ממלאכה משאר יולדות
39 וכזה היה סופה כשתלד וא"ת ובושת מי"ל לא
40 חשיב וי"ל נתבון לביש זה וביש זה פטור לא
41 בהחובל (לקמן דף פו.) ומיירי דנתבון לחכות
42 ויבירו והכה האשה כפשטיה דקרא:

43 **הִיזְתָּה** שפחה ונשתחררה או גיורת וכה. פ"ה
44 נתעברה מן הגר ומן המשותתיר וכן
45 משמע בהפדה (לקמן דף מט.) דקאמר לא שנו
46 אלא שחבל בהם בחיי הגר ואין לומר כריכ"א
47 שנתעברה בעודה פטורה דאין לבעל כלום דלש
48 ארון ניהו ועכשיו נשתחררה כרמשמע לישאנא
49 דהיתה שפחה דהא בהפדה (שם) משמע כדפ"ה
50 והא דנקט היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט
51 היתה משותתרת משום דע"כ כשאין לה בנים
52 קאמר ולקחי נקט ונשתחררה דמשמע עתה
53 מקרוב נהיה לישראלית נשואה לגר ומת הגר
54 דפטור דהא דמי ולדות לבעלה והא דנקט
55 שפחה וגיורת משום דאורחא דמילתא כר דסתם
56 משותתרת נשואה למשותתרת וסתמא גיורת לגר
גרושה

1 וַיִּנְיָא ר"ע לנפשיה. כדאקשי ליה לר' אליעזר לעיל: כשקדם בעליו וחסמו. קודם שנגמר
2 דינו אצטרף ליה קרא למפטורה: **אִי הָכִי**. אמאי מותיב ר"ע לרבי אליעזר לעיל הביאהו
3 לב"ד ולא אסיק אדעתיה דמצי לשנויי ליה כשקדם וחסטו אי לית ליה טעמא אחרינא:
4 **אָמַר לֵה**. ר' אליעזר שקדם וחסטו לא אצטרף קרא דהתם כי תרגו שלא בבונה אצטרף
5 למפטורה מבופר: דשור לאו בר קטלא הוא כלא.

6 ואי לא מיטסיה הוה אמינא עיקר חיובו כופר
7 הוא: **אָבֵל הָכֵא**. דשור בר קטלא הוא תחילת
8 דינו נפטר ממנו ולא חלה עליו תשלומין
9 דאיכא למימר הביאהו לב"ד הלכך כי קדים
10 ושחטו נמי בלא קרא מיפטר ולא צריך קרא:
11 לר"ע נמי ודאי הכי הוא: כושאן היא: נשלים דמי
12 עבד מעלייה. ואע"ג דמסקיל דהא לגבי הבלת
13 אדם אין תורת תם עליו ואינו נפטר בטענת
14 הביאהו לב"ד כתב רחוקא נקי: והא תכריח רבי
15 עקיבא לזוניה. דאשמעיהן בהדיא דאין משתלם
16 אלא מגופו ואבתי איכא למימר הביאהו לב"ד:
17 הואיל ומחטיני בעבד. לגבי מועד: חלקת בו בין
18 תם למועדי. דמועד משלם כופר ותם פטור:
19 שאינו נותן אלא שלשים. אפילו שוקה ק' מנה
20 והמית איש וגו'. במועד כתיב: ונקיה לירושיה:
21 ולא לבעלה: וירש אותה. ונתתם את נחלתו

22 לשארו הקרוב אליו וגו' שארו זו אשתו והא
23 ליכא למימר דלדידה ניתיב ירושה דידיה דהא
24 ממשפחתו כתיב אלא היק ונתתם את נחלתו
25 לקרוב אליו ממשפחתו ושאר שיהיא אשתו הוא
26 יורש אותה: לא אמר ר"ע. נקיה לירושיה: אלא
27 כבופר הואיל ואין משתלם אלא לאתר מיתתה.
28 הלכך לא זכתה בו מחיים: והוה ליה ראי. ולא
29 מהחוק וקיימא לן ביש נחלוין (כ"ב דף קיג.) דאין
30 הבעל יורש את אשתו כרואי לבוא לאתר
31 מיתתה בכמותוק לה מחיים: **מָאי טַעְמָא**. אין
32 כופר משתלם אלא לאתר מיתה אע"ג דכתיב
33 והמית נימא דכיון שחודרהו אלא לאתר מיתתה
34 מחיים: והמית כ"א. שור אינו בסקילה עד
35 שקמות הניק דכתיב והמית איש והשור יסקל:
36 ודמי ולדות לבעל. התורה זכתה לו בדכתיב
37 בעל האשה (שמות כא:) אין האשה נותנת
38 לירושיה. נוק וצעה: היתה שפחה ונשתחררה כו.
39 כלומר היתה משותתרת מעוברת ממשותתרת:
א

וַיִּנְיָא רבי עקיבא לנפשיה והלא עצמו אין משתלם
אָלָא מגופו הביאהו לבית דין וישלם לך אמר רב
שמואל בר רב יצחק כשקדם בעליו ושחטו מהו
דתימא לישתלם מיניה קמ"ל הואיל ובר קטלא הוא
אע"ג דשחטיה לא לישתלם מיניה אי הכי לרבי
אליעזר נמי כשקדם ושחטו ה"נ וסבר דלמא אית
ליה טעמא אחרינא דערין מהאי וינימא ליה ורבי
אליעזר נמי לישני ליה שקדם ושחטו אמר לך התם
הוא דנתבון להרוג את הבהמה והרג את האדם
דשור לאו בר קטלא הוא כלא דס"ד אמינא ניתיב
אצטרף קרא למעוטי אבל הכא דמעיקרא בר קטלא
הוה לא צריך קרא אע"ג דשחטיה ולר"ע נמי ודאי
הכי הוה אלא אמר רב אפי האי מילתא מפי דנבנרא
רבה שמייע לי ומנו רבי יוסי ברבי הנינא סלקא דעתך
אמינא הואיל ואמר ר"ע אף תם שחבל פאדם משלם
כמותר נוק שלם משתלם נמי [דמי עבד] מעלייה
כתב רחוקא בעל השור נקי אמר ליה רבי וזרא
לרב אפי והא תכריח ר"ע לגזויה דתניא ר"ע אומר
יכול ישלם מן העלייה ת"ל כמושפט הוה יעשה לו
מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה אלא אמר רבא
אצטרף ס"ד אמינא הואיל ומחמיני בעבד יותר
מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע שלשים
נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים משתלם
נמי דמי עבד מן העלייה כתב רחוקא בעל השור
נקי תניא פותיה דרבא בעל השור נקי ר"ע אומר
נקי מדמי עבד והלא דין הוא הואיל ותייב בעבד
ותייב בבן חורין מה כשחייב בבן חורין חלקת בו
בין תם למועד אף כשחייב בעבד נחלק בו בין תם
למועד ועוד ק"ו ומה בן חורין שנותן כל שווי חלקת בו בין תם למועד עבד שאינו
נותן אלא שלשים אינו דין שחלוק בו בין תם למועד לא מחמיני בעבד יותר מבן
חורין שבן חורין יפה סלע נותן שלשים נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים
יכול יהא תייב ת"ל בעל השור נקי נקי מדמי עבד: תנו רבנן והמית איש או אשה
אמר ר"ע וכי מה בא זה למדרגו אם לתייב על האשה פא"ש הרי כבר נאמר כי
יגח שור את איש או את אשה אלא לתקיש אשה לאיש מה איש ננקו לירושיו אף
אשה נקיה לירושיה וסבר ר"ע לא ירית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל
יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא ככופר הואיל ואין משתלם
אלא לאתר מיתה והוה ליה ראי ואין הבעל נוטל כרואי ככמותוק מאי טעמא אמר
קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושט עליו ובנקיון
לא אמר ר"ע והתניא הבה את האשה ויצאו ילדיה נותן נוק וצער לאשה ודמי ולדות
לבעל אין הבעל נותן לירושיו אין האשה נותנת לירושיה היתה שפחה ונשתחררה

א

וּשְׁלָם לָךְ. וישלם לך.
 רבא מיישב שיטת רבי עקיבא באופן אחר: אִלְמָא אָמַר רַבָּא, אֲצַמְרִיף
 לדרוש מ'נקי' למעט דמי עבד, משום שסלקא דעתך אמינא, הואיל
 וּמְחַמְרֵינִי – כיון שמחמירים אנו לגבי שור מועד שנגח, בְּעֵבֶד יוֹתֵר
 מִבְּן חוֹרִין, שְׁהָרִי בֶן חוֹרִין יָפֵה סָלַע נִוְתָן סָלַע, שְׁלֹשִׁים נִוְתָן
 שְׁלֹשִׁים, ולא יותר משוויו, ואילו עֵבֶד, אף אם הוא יָפֵה סָלַע, נִוְתָן
 שְׁלֹשִׁים, ויש לומר שאף דבר זה החמירה שמשתלם נמי דְּמֵי עֵבֶד מִן
 הַעֲלִיָּה, לְכַךְ כִּתְבָה דְּחֻמְנָא 'בְּעַל הַשּׁוֹר נָקִי' לומר שפטור מדמי עבד.
 תֵּנְיָא בְּנִוְתֵיהּ דְּרַבָּא – מצינו ברייתא המסייעת לרבא, 'בְּעַל הַשּׁוֹר נָקִי',
 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר נָקִי מְדַמֵּי עֵבֶד, וְהָלַל דִּין הוּא – והרי יש ללמוד
 אף בלא הפסוק שפטור מ'במה מצינו, הוֹאִיל וְחַיִּיב בְּעֵבֶד שְׁלוּשִׁים
 שְׁקֵלִים וְחַיִּיב בְּבֶן חוֹרִין כּוֹפֵר, מִתְּפִשְׁתִּיב בְּבֶן חוֹרִין חֲלָקָתָּ בּוּ בִּין
 תָּם לְמוֹעֵד, שהתם פטור מכופר והמועד חייב, אִף בְּשִׁחְתִּיב בְּעֵבֶד
 שְׁלוּשִׁים שְׁקֵלִים נְחָלָק בּוּ בִּין תָּם לְמוֹעֵד, שהתם יהיה פטור
 משלושים של עבד והמועד יהיה חייב. וְעוֹד, קָל וְחֹמֶר לְפוֹטְרָא, וְזִמָּה
 בֶּן חוֹרִין שְׁנוֹתָן בְּתִשְׁלוּם הַכּוֹפֵר כֹּל שְׁוִוִּי, חֲלָקָתָּ בּוּ בִּין תָּם לְמוֹעֵד
 וּפְטַרְתָּ אֵת הַתָּם מְכּוֹפֵר, עֵבֶד שְׁאִינוּ נִוְתָן כֹּל שְׁוִוִּי אִלְמָא שְׁלֹשִׁים, אִינוּ
 דִּין שְׁנַחְלֹק בּוּ בִּין תָּם לְמוֹעֵד, וּנְפִטוֹר אֵת הַתָּם מְשְׁלוּשִׁים שֶׁל עֵבֶד.
 ומתיר רבי עקיבא, לֹא – אין לדרוש במה מצינו וקל וחומר לְפוֹטְרָא,
 שכן מְחַמְרֵינִי בְּעֵבֶד יוֹתֵר מִבְּן חוֹרִין, שֶׁבֶן חוֹרִין יָפֵה סָלַע נִוְתָן סָלַע,
 שְׁלֹשִׁים נִוְתָן שְׁלֹשִׁים, ואילו עֵבֶד יָפֵה סָלַע נִוְתָן שְׁלֹשִׁים, וכיון
 שהעבד חמור יותר, יָבֹל יֵהָא חַיִּיב אִף שׁוֹר תָּם בְּשְׁלוּשִׁים שֶׁל עֵבֶד,
 תְּלָמוּד לומר 'בְּעַל הַשּׁוֹר נָקִי', נָקִי מְדַמֵּי עֵבֶד. הרי מבואר בסיבת
 החיוב כטעמו של רבא:
 הגמרא דנה בתשלום שור מועד שהרג אשה:
 תֵּנּוּ רַבְּנָן, נאמר בשור המועד (שמות כא כט) 'וְהָמִית אִישׁ אִו אִשָּׁה',
 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְכִי מַה בָּא פְסוּק זֶה לְלַמְדֵנוּ, אִם לְחַיִּיב עַל הָאִשָּׁה
 בְּאִישׁ – לומר ששור שנגח אשה דינו כשור שנגח איש ונסקל ומשלם
 כּוֹפֵר, הָרִי כִבֵּר נִאֲמַר לִפְנֵי זֶה (שם כח), 'כִּי יִנַּח שׁוֹר אִתְּ אִישׁ אִו אֵת
 אִשָּׁה', אִלְמָא פְסוּק זֶה בֵּא לְהַקְיֵשׁ אִשָּׁה לְאִישׁ, לומר מַה אִישׁ אִם מַת
 נָקִיו לְיֹדְשָׁיו – יורשיו הם שזוכים בתשלומי הנזק שחייבים עליו, אִף
 אִשָּׁה נְקִיָּה לְיֹדְשָׁיהָ ולא בעלה.
 שואלת הגמרא: וְכִבֵּר רַבִּי עֲקִיבָא לֹא יְרִית לָהּ בְּעַל – האם אכן סובר
 רבי עקיבא שהבעל אינו יורש את אשתו מהתורה, ולכך אמר
 שהיורשים הם שמקבלים את הנזקין, וְהַתֵּנְיָא, נאמר בפרשת נחלות
 (במדבר כז יא) 'וְיָרֵשׁ אֹתָהּ, מִכֹּפֵן שֶׁבְּעַל יוֹרֵשׁ אֵת אִשְׁתּוֹ, דְּבָרֵי
 רַבִּי עֲקִיבָא. וכיצד דורש כאן שאין הבעל יורש את נזקי האשה.
 ריש לקיש מיישב שיטת רבי עקיבא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אֲכַן לֹא אָמַר
 רבי עקיבא שהבעל אינו יורש את אשתו לכל הדברים, אִלְמָא כְּכּוֹפֵר
 בלבד, הוֹאִיל וְהַכּוֹפֵר אֵין מְשַׁתְּלָם אִלְמָא לְאַחַר מִיתָה, וְהָיָה לִיהּ רְאִיו
 – ונמצא שאין ממון זה מוחזק ביד האשה, אלא רק ראוי לבוא לה
 לאחר מיתתה, והכלל שאֵין הַבְּעַל נוֹטֵל בְּרְאִיו בְּכִמְחוּזָק – אין הבעל
 יורש את הנכסים הראויים לה לאחר מיתתה, אלא את נכסי אשתו
 שהיו מוחזקים בידיה בחייה. וּמֵאֵי טַעְמָא – ומנין שאין חיוב הכופר
 אלא לאחר מיתה, שכן אָמַר קְרָא 'וְהָמִית אִישׁ אִו אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִקְבַּל
 וְגַם בְּעֲלָיו יוֹמֵת אִם כִּפֵּר יוֹשֵׁת עָלָיו', הרי שחיוב הכופר הוא לאחר
 סקילת השור, וסקילת השור ודאי אינה אלא לאחר מיתה.
 שואלת הגמרא: וּבְנִקְוִין לֹא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא – ובשאר נזקים שחל
 חיובם עוד בחייה האשה, וכי בהם לא אמר רבי עקיבא שאין הבעל
 יורשם, וְהַתֵּנְיָא, אדם שהכה אֵת הָאִשָּׁה שהיתה מעוברת וּבְצִאוֹ
 יְלִדֶיהָ, נִוְתָן נִזְק וְצֵעַר לְאִשָּׁה, וְדַמֵּי וְלָדוֹת לְבַעַל. אֵין הַבְּעַל – מת
 הבעל לאחר ההכאה, נִוְתָן דמי הוולדות לְיֹדְשָׁיו. אֵין הָאִשָּׁה
 (נותנת) [נותן] את דמי הצער והנזק לְיֹדְשָׁיהָ ולא לבעלה. ואם הָיְתָה
 שְׁפִחָה וְנִשְׁתַּחֲרָדָה, ולאחר שהשתחררה נתעברה מעבד משוחרר,

שואלת הגמרא: והלא לעיל (מא:) הקשה רבי עקיבא שאין על רבי
 אליזר שאין לדרוש 'נקי מחצי כופר', שכיון שהשור נסקל 'הביאהו
 לבית דין וישלם לך', ואם כן יקשה, וְנִימָא רַבִּי עֲקִיבָא לְנִפְשֵׁיהּ –
 וישאל רבי עקיבא על עצמו, וְהָלַל עֲצֻמוֹ – כל חיובי שור התם, אֵין
 מְשַׁתְּלָם אִלְמָא מְנוּפּוֹ, הִבִּיאָהוּ לְבֵית דִּין וְיִשְׁלָם לָךְ. ומדוע צריך פסוק
 למעט מדמי עבד.
 רב שמואל בר רב יצחק מיישב שיטת רבי עקיבא: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר
 רַבִּי יִצְחָק, רבי עקיבא מדבר בְּשִׁקְרָם בְּעָלָיו של השור וְשִׁחְטוּ קוֹדֵם
 שנגמר דינו, שבאופן זה אין הבשר נאסר בהנאה, וְזִמָּה דְּהַתֵּמָא
 לְיִשְׁתְּלָם מִיָּנִיָּה – שיתחייב הנזק בדמי העבד, ויגבוהו מבשר השור,
 קָא מְשַׁמְעֵ לָן 'בעל השור נקי', שהוֹאִיל וְכִי קָמְלָא הוּא – שכיון
 שהשור עשה מעשה המחייבו מיתה, אִף עַל גַּב דְּשִׁחְתִּיָּה, לֹא
 לְיִשְׁתְּלָם מִיָּנִיָּה – אף ששחטו ובשרו מותר בהנאה, לא נתחייב לשלם
 את דמי העבד.
 מקשה הגמרא: אִי הָכִי, אִף לְרַבִּי אֶלְיעָזָר נְמִי שְׁדוּרֵשׁ נְקִי מְחַצֵּי כּוֹפֵר'
 היה אפשר לתרץ שמדובר בְּשִׁקְרָם וְשִׁחְטוּ, ומדוע שאל רבי עקיבא
 עליו ולא העלה בדעתו שיכול רבי אליעזר להשיב לו כן.
 מתרצת הגמרא: הָכִי נְמִי – אכן ידע רבי עקיבא שאפשר ליישב כך לפי
 רבי אליעזר, וְכִבֵּר בְּקוּשִׁיתוֹ, דְּלִמָּא אִית לִיה טַעְמָא אַחֲרֵינָא דְּעֲרִידָה
 מִהָאֵי וְנִימָא לִיה – שמא יש לרבי אליעזר תירוץ יותר טוב ויאמר לו.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֶלְיעָזָר נְמִי אִף עָלֵי יִקְשָׁה, לְיִשְׁנֵי לִיה שִׁקְרָם
 וְשִׁחְטוּ – מדוע אכן לא ענה כך לרבי עקיבא שמדובר באופן זה שקדם
 ושחטו. מתרצת הגמרא, אָמַר לָךְ רבי אליעזר, הָתָם הוּא – דווקא
 באופן ההוא דְּנִתְבַּוּוֹן לְהַרְגֵי אֵת הַבְּהֵמָה וְהַרְגֵי אֵת הָאָדָם, דְּשׁוֹר לֹא
 בַּר קָמְלָא הוּא בְּלָל – שהשור לא נתחייב כלל מיתה, ולכך נצרך
 פסוק למעטו מכופר, משום דְּסִלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְיָנָא נִיחַיִּיב בְּחַצֵּי כּוֹפֵר
 כשם שחייב שור תם חצי נזק, וְאַצְמְרִיף קְרָא לְמוֹעֵדִי. אֲכַל הָכָא
 באופן שהעמיד רבי עקיבא, הדיינו שקדם ושחטו, דְּמַעְרָקָא בַּר
 קָמְלָא הָיָה – שבשעה שהרג נתחייב מיתה, לֹא צָרִיף קְרָא אִף עַל גַּב
 דְּשִׁחְתִּיָּה – אין צריך פסוק למעטו מחיוב כופר ואף שקדם ושחטו,
 שכיון שמתחילת דינו עומד ליסקל לא יהיה כלא אפשרות לגבות
 ממנו, שפוטט הוא שמתחילה לא חל עליו כלא חיוב זה.
 מקשה הגמרא: וְלְרַבִּי עֲקִיבָא נְמִי אִף עָלֵי יִקְשָׁה, שהרי וְדָא הָכִי
 הָיָה – סברא זו ודאי נכונה היא, ומדוע הוצרך פסוק למעט על אופן זה
 שקדם ושחטו.
 רב אסי מיישב שיטת רבי עקיבא באופן אחר: אִלְמָא אָמַר רַב אֲסִי, הָאִי
 מִיִּלְתָּא – ביאור זה מְפִי דְּהַבְּרָא רַבָּה שְׁמַעִי לִי – שמעתיו מאדם גדול
 בתורה וּמְנָן רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי תֵּנְיָא, מה שהוצרך פסוק למעט מדמי
 עבד, משום שסלקא דעתך אמינא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אִף תָּם
 שְׁחַבְל בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נִזְק שְׁלָם – שבאופן שחבל שור תם
 באדם והאדם חבל בשור, לא רק האדם משלם נזק שלם אלא אף התם
 שחבל באדם משלם נזק שלם, ולכך אם החבלה שלו באדם היתה יותר
 מחבלת האדם בו, מנכים את שווי חבלת האדם ומשלם התם את מלא
 ההפרש. הרי שלרבי עקיבא משלם שור תם החובל אדם נזק שלם
 כשור מועד, והיה מקום לומר שמשתלם נמי [דְּמֵי עֵבֶד] מְעָלְיָה –
 שאף כשנגח עבד ישלם את דמי העבד משאר הנכסים כשור מועד,
 לְכַךְ כִּתְבָה דְּחֻמְנָא 'בְּעַל הַשּׁוֹר נָקִי' לומר שפטור כלל מדמי עבד.
 רבי זירא מקשה על ביאור זה: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא לְרַב אֲסִי, וְהָא
 תְּבָרִית רַבִּי עֲקִיבָא לְגִזְוִיָּה – והלא שבר רבי עקיבא את כח אגרופו,
 כלומר צמצם את דינו שאמר שמשלם נזק שלם, וכמו דְּתֵנְיָא, רַבִּי
 עֲקִיבָא אוֹמֵר מאחר שהתם שחבל באדם משלם נזק שלם, יָבֹל אִף
 יִשְׁלָם מִן הַעֲלִיָּה, תְּלָמוּד לומר 'בְּמִשְׁפַּח הָיָה יַעֲשֶׂה לִּי' – ומשמע
 שהחיוב שמחייבים את השור על נזקי האדם הוא יַעֲשֶׂה לִּי על השור
 בלבד הוא, כלומר שמונופו מְשַׁלֵּם וְאִינוּ מְשַׁלֵּם מִן הַעֲלִיָּה. ומבואר
 שאף לדעתו אינו משלם אלא מנופו, ועדיין יקשה 'הביארו לבית דין

39 לאחר מיתת האב נחשב 'מוחזק', וכמו כן במלוה בין אם גבו מעות ובין
40 אם גבו קרקע, נחשב מוחזק ויורשם הבעל, ולדעתו הוצרכו להעמיד
41 בגרושה;
42 הגמרא דנה בשור שנגח שלא בכונה לענין חיובו בכופר ושליש של
43 עבד: **אמר רבי שמעון בן לקיש, שור שהמית את העבד שלא**
44 **בכוונה, פטור משלשים שקלים, שנאמר 'כסף שלשים שקלים יהו**
45 **לאדניו והשור יפקל', הרי שהוקש תשלום הקנס למיתת השור, לומר**
46 **כל זמן שהשור בפקלה הפעלים משלמין שלשים שקלים, אין**
47 **השור בפקלה כגון שהרג שלא בכונה, אין הפעלים משלמין**
48 **שלשים שקלים.**
49 דין נוסף: **אמר רבה, שור שהמית בן חורין שלא בכוונה, פטור**
50 **מכופר, שנאמר 'השור יפקל וגם בעליו יומת אם כפר יושת עליו',**
51 **הרי שהוקש תשלום הכופר למיתת השור, לומר כל זמן שהשור**
52 **בפקלה בעלים משלמין כופר, אין השור בפקלה אין בעלים**
53 **משלמין כופר.**
54 **איתניבא אביי** רבה, ממה ששינוי (כתובות מא.), אדם שהודה בפני
55 בית דין ואמר המית שוריי את פלוני, או המית שוריי את שורו של
56 פלוני, הרי זה משלם על פי עצמו, משום שתשלומים אלו אינם קנס
57 שהמודה בהם פטור אלא ממון. **מאי לאו** מה שחייבה המשנה לשלם
58 כשהודה 'המית שוריי את פלוני', היינו **כופר**, שזוהו התשלום שחייבה
59 התורה כשהרג אדם, והרי באופן זה שלא היו עדים על ההריגה, אין
60 השור נסקל בהודאת הבעלים, ומכל מקום חייב לשלם כופר.
61 מתוך רבה: **לא** – אין כוונת המשנה לתשלום כופר, אלא לדימים –
62 לתשלום שוויו של הנהרג, שכשם ששור המזיק אדם חייב לשלם את
63 שווי הנזק, כמו כן אם הרג אדם צריך לשלם את שוויו ליורשיו,
64 ותשלום זה חייב באופן שאין השור נסקל, אך כופר אינו משלם.
65 אביי אינו מקבל תירוץ זה: **אי** כוונת המשנה לחיוב דימים, **אימא**
66 **סיפא**, ששם נאמר שאם הודה ואמר המית שוריי את עבדו של פלוני,
67 אינו משלם קנס שלושים שקלים על פי עצמו, משום שמודה בקנס
68 פטור. **ואי דימים, אמאי לא** – ואם אכן יש חיוב דימים על הריגת אדם,
69 אף כשהרג עבד היה צריך להיות שישלם דימים, ותשלום זה היה חייב
70 אף כשהודה, שכן חיוב ממון הוא ולא קנס, ומדוע סתמה המשנה
71 שאינו משלם על פי עצמו.
72 **אמר ליה** רבה לאביי, **ובילינא לשנויי לך** – הייתי יכול לתרץ לך,
73 שאכן **רישא דימים וסיפא קנס, מיהו, שנוייה דהיקא לא מושנינא**
74 **לך** – אמנם לא אתרץ לך תירוץ דחוק כזה, לבאר המשנה בשני
75 עניינים, אלא אכן **אידי ואידי דימים** – הן הרישא והן הסיפא מדברת
76 בחיוב הדימים,

1 **או גיורת** הנשואה לגר, ומתו שניהם, **יפה** המזיק ואינו משלם נזק
2 וצער ודמי ולדות, שכיון שאין להם יורשים כל הקודם לזכות בנכסיהם
3 זכה, וזה שהממון בידו קודם לכל אדם ואינו צריך לשלם. וממה
4 שנאמר 'אין האשה נותן ליורשיה', מבואר שאף בנזק וצער סובר רבי
5 עקיבא שאין הבעל יורש את אשתו.
6 רבה ורב נחמן מיישבים דברי הברייתא: **אמר רבה**, הברייתא מדברת
7 בגרושה – שלאחר החבלה גירש את אשתו, ולכן אינו יורשה כלל, אך
8 באופן שהיתה נשואה לו יורש הבעל אף את נזקיה חוץ מכופר. **וכן**
9 **אמר רב נחמן**, הברייתא מדברת בגרושה.
10 **אמרי** – הקשו בני הישיבה, גרושה נמי תיפלוג בדימי ולדות – אם
11 מדובר בגרושה, מדוע דמי הולדות שייכים לבעל, אף אותם היתה
12 צריכה האשה לקבל, שהרי מה שדמי הולדות לבעל נלמד מהפסוק
13 'כאשר ישית עליו בעל האשה', ומשמע שלא זיכתה התורה אלא אם
14 'בעל האשה' הוא, אך בגרושה אינו עוד בעלה.
15 **אמר רב פפא**, אין דין זה נכון, אלא התורה זכתה דמי ולדות לפעל
16 אפילו אם לא נשאה מעולם אלא **פא עליה פזונה**, וכל שכן בגרושה,
17 **מאי טעמא, אמר קרא 'כאשר ישית עליו בעל האשה', ובעל**
18 **משמעותו 'בועל',** שלבועל האשה שייכים דמי הולדות.
19 שואלת הגמרא: מדוע רבה ורב נחמן הוצרכו להעמיד הברייתא
20 בגרושה, **ונקמה** – היו יכולים להעמיד כפי מה שנחלקו במקום אחר,
21 לפי רבה, **כגון שגבו מעות** בשביל הנזק והצער, שכיון שמעות אלו
22 לא היו בידה סובר רבה שנחשבים 'ראוי' ואין הבעל יורש בראוי, **ולרב**
23 **נחמן, כגון שגבו קרקע** בשביל הנזק והצער, שכיון שקרקע זו לא
24 היתה בידיה סובר רב נחמן שנחשבת 'ראוי'. שכן מצאנו לענין ירושת
25 בכור (ב"ב קכד): שאינו נוטל בראוי, שאם גבו היתומים חוב אביהם,
26 נחלקו רבה ורב נחמן, **דאמר רבה**, אם **גבו קרקע יש לו** פי שנים
27 בקרקע זו, שנחשבת מוחזקת ביד האב כיון שמשועבדת לו בחובו, אך
28 אם **גבו מעות אין לו** פי שנים, משום שמעות אלו לא היו ביד האב,
29 ונחשבים 'ראוי'. **ורב נחמן אמר**, **גבו מעות יש לו** פי שנים, משום
30 שהאב נחשב מוחזק בהם, שהרי מעות הלזה ומעות החזירו לו, **גבו**
31 **קרקע, אין לו** פי שנים, משום שקרקע זו לא היתה ביד אביהם,
32 ונחשבת 'ראוי'. וכמו כן כאן לענין תשלום הנזק והצער יש להחשיב
33 המעות או הקרקע כראוי, ומדוע הוצרכו להעמיד בגרושה.
34 **אמרי** – תירצו בני הישיבה, הני מילי **לכני מערבא אליבא דרבנן** –
35 מחלוקת רבה ורב נחמן בבכור נאמרה רק על דברי בני מערבא
36 הסוברים כדעת רבנן שכל שבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת האב
37 נחשבים 'ראוי', **פי קאמרי קא** – אך מה שתירצו רבה ורב נחמן כאן,
38 היינו **פרבי** שחולק על רבנן, ולדעתו כל שבח ששבחו נכסים מאליהם

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיום ששי לסדר חקת התורה בו מבשר טוב אשר בנו יוסף שיי נכנס
בברית המצות וגם דרש בתורה"ק מענינא דיומא ובמאמרי זהר הק'. ויהי רצון מהשי"ת שמבן שלש
עשרה למצות יגיע לבן חמש עשרה לגמרא וכו' וכו' וכפסק תוה"ק והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנו ומכל
ב"ב רוב נחת. ולפלא קצת שאינו מזכיר במכתבו אשר הבר מצוה כלל בדרכתו גם דברי תורת החסידות
אף שבדאי ידוע לו הכתוב במכתב כ"ק הבעל שם טוב הקדוש אשר בראש השנה תק"ז עלה להיכל
המשיח ושאלו אימתי קאתי מר וענה משיח צדקנו לכשיפוצו מעינותיך חוצה היא תורת החסידות
וכמבואר בארוכה בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע צי"ע בשמחת תורה ת"ר צדיק.

ברכה לבשר טוב בכל הני"ל ובבי' מזי"ט.

בבא קמא. שור שנגח – פרק רביעי דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסט רש"י תוספות

או גזירת. מעוברת מגר ומתו שניהם פטור מן הפל שהוא קודם הואיל ואין לה יורשין כל הקודם בשלה זכה וזה שישנו בידו קודם לכל אדם אבל ישראלית מעוברת מישאל אפילו אין להם בנים יש לה יורשין לירש הלכה ויש לו יורשין לירש חלקו ודוקא נשתתרה קודם חבלה אבל היתה שפחה בשחבל בה חייב בכל אפילו בדמי ולדות ויתן לאדוניה דדמי ולדות שפחה אינם אלא לבעלים

שלה כדאמרין לקמן בשור שנגח את הפרה ורף מט) דאמר ליה חמרתא מעברתא אזקת מיאנא: בגרושה. עסקין ומשי"ח נותן לירשיה שגיתישה אחר החבלה בעל האשה. אבועל הקפיד: ונקמה לרבה כו'. למתו להו לרבה ור"נ לאוקמה בגרושה לוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ביש נוהלין נוקמה לרבה כגון שגבו כ"ד מעות מן המזיק לשלם וזקו וצער ואי עפ"י שנתחייב לה מנחים לא עדיף במלואה בששה: דאמר רבה גבו. יורשין קרקע במלואה שהלוח אביהם יש לו לכבוד פי שנים דהוה ליה כמתוקן דהאי קרקע אשתעבד ליה לאבוחו: גבו מעות אין לו. פי שנים דלא הני מעות הניח אביהו וחי ראי: ור"נ אמר גבו מעות יש לו. דכמתוקן דמי שהרי מעות הלוח אביהם ומעות נטלו: גבו מעות אין לו. דקרקע לא הניח אביהם והוי ראי והבא נמי לזקמא ר"נ כגון שגבו קרקע דהוי ראי: אמרי. הני מילי דאפלוג רבה ור"נ ביש נוהלין: אליבא דהני מערבא. דשלחו כבוד נוטל פי שנים במלואה ולא ברביית ואוקמנא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי דאמרי אין כבוד נוטל פי שנים בשבט ששבוהו נכסים לאחר מיתת אביהו דאי רבי אפילו ברביית נמי שקיל פי שנים דשקתא דממילא הוא ופרשוהו רבה ור"נ להא דהני מערבא דאמרי לרבנן כבוד נוטל פי שנים במלואה מר גבנו מעות ומר גבנו קרקע: וכי אמרי הקא. בגרושה ולא מוקמנא לה בהכי: קרבי. דאמר כבוד נוטל פי שנים בשבט דכמתוקן דמי וכ"ש במלואה דכמתן דגבאי דמי לא שגא גבו קרקע ולא שגא גבו מעות הלכה אין לאו דגיתשה שקיל דבעל כבוד ומידה בכופר אפילו רבי מודה דראוי הוא דהואיל ואין בו שום חיוב מחיים לא הוי כשקתא דממילא: ה"ג ה"מ לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמר הקא קרבי: שור שלא בכונה פטור מסקילה כדתנן במתני' (לקמן דף מד.) נתפסו להרוג את הבהמה כו' וילפינן לה בגמרא כמיתת בעלים כף מיתת השור: אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר. ור"א דאמר לעיל (דף מא.) אין דיני אלא במתפסין להרוג כו' פליגי עליה דמדיאצטריך קרא למפטריה בתם שלא בכונה מפלל דמועד שלא בכונה (בר כופר הוא ועוד מתניתין בהדיא תנא לקמן דפליגי עליה דקתני מועד שלא בכונה) פטור ממיתה וחייב בכופר ורבה אקרא סמיה מוקמין למתני' דלקמן כותיה דהאי דקתני מתני' פטור מכופר ומסקילה קאמר: או שורו של פלוני. במועד אוקמנא בפירקא קמא קתני מיתה המית שוריי את פלוני משלם ע"פ עצמו: לאו כופר. ואע"ג דאין השור בסקילה שהרי הודה ואמר כמיתת בעלים כף מיתת השור ואדם הודאנתו אינו נהרג: לא דמים. דא דקתני משלם לאו בתורת כופר דניבעי כפרה דאפילו לא משלם נמי כגון אי לית ליה נכסי לאו בכלל עונש הוא דאין כופר בלא סקילה דשור אבל היכא דאית ליה נכסי ע"כ משלם דמים ולא לרעה מיתה מנזקין דאילו אזקתו אע"ג דאינו בסקילה בעי לשלומי ליה פתח דמיו ה"ב משלם דמיו לירשיה: אינו משלם ע"פ עצמו. דשלשים של עבד קנס הו: ואי דמים. כלומר אי ס"ד יש תורת נזקין להיכא דקטליה וע"כ פי היכי דבן חורין במקום שאין כופר משלם דמיו עבד נמי במקום שאין קנס משלם דמיו ואמאי קתני דלא: שנוניא דחיקא. בתרי

גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות. דקס"ד דלא אקרי בעל האשה אלא כשהאשה תחתיו וק"ס מאי פריך דתפלוג בדמי ולדות אטו ולדות צררי ניהו דזקה בהו דהכי פריך לקמן (דף מט.) דבעל גופיה לא הוה זכי בהו אי לאו דאשכחן דוכי ליה רחמנא ולאשה לא אשכחן דוכי:

אפילו בא עליה בנות. בירושלמי בעי ר"ע בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל התרין תיל בעל אותו שראי לקרות בעל דאזא אלו שאינם ראוים לקרות בעל: ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות. הוה מצי למימר לרבה אליבא דנפשיה לוקמיה בין גבנו מעות בין גבנו קרקע דבסוף גט פשוט (ב"ב דף קעה) מוכח דס"ל אליבא דנפשיה אפילו גבו קרקע אין לו דשעבדא לא דאורייתא אלא לא חש להקדש כל כף ולהצריך שיהיה צריך להקשות היתה דשעבדא לא דאורייתא אהיהא דגבו קרקע יש לו ולתקום: ולר"ב נחמו שגבו קרקע. פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא בא למעוטי מעות דהא דחשיב התם ר"נ מעות כמתוקן היינו גבי מלואה כדפ"ה משום דהוי תהיב וחי שקיל אבל הקא לא שייך האי טעמא ור"י מפרש לפי שדרך בני אדם לפרוע מעות חשיב ר"נ מעות מתוקנים: אמר רבה שור שהמית בן חורין. בר"ע ס"ל דלראי ודאי חייב כדאמרין לעיל ואבני דפריך כבר דאפילו ר"ע מודה דחייב כופר מועד שלא בכונה מאם כופר לרבות שלא בכונה והא דאצטרחי ליה לר"ע לאוקמי בעל השור נקי לדמי עבד ולא כפי לאוקמי נקי לחצי כופר שלא בכונה היינו משום דמאם כופר לא מרבינן אלא דבשלא בכונה מתייב בכונה והיינו דוקא מועד דמתייב ע"פ עדים בכונה אבל תם ע"פ עדים ליבא כופר בכונה משום דהביאנו לב"ד וישלם לך שלא בכונה נמי או ע"פ עצמו ליבא לרבותי מאם כופר ולהכי פריך שפיר ר"ע ולר"א אפילו לאבני דממח הביאנו לב"ד וישלם לך יש לפטורו אפילו שלא בכונה בלא קרא דנקי וכן (אמר) רב דימי א"ר יוחנן לקמן דאמר אם כופר לרבות כופר שלא בכונה אפילו לר"ע נמי קאמר הכי כדפריך אבני רב ושמואל דפליגי נמי לקמן (דף מד.) אמנת' דשור שהיה מתחפר בכותל בכופר שלא בכונה נראה לר"י אליבא דר"ע פליגי וזה דאיתותב רב מבריייתא דמיתת תניא פותיה דשמואל ותיובתא דרב או תיובתא דרבה לגיטת רשב"ם מ"ל דחשיב ליה גמרא תיובתא אמורה משום דאירי בסיפא רבי יוחנן ור"ש שהם תלמידי ר"ע כדאמרין בסנהדרין (דף פו.) ובזמן אליבא דר"ע וביבמות (דף סב.) נמי אמר עד שבא ר"ע אצל רבותינו שברדו ושהו להם ור"א ס"ל דאיכא כופר שלא בכונה בלא ריבי דאם כופר ולהכי אצטרחי קרא דנקי למעוטי תם שלא בכונה מחצי כופר ואת"ל דמרביתא דאם כופר נפקא ליה כופר שלא בכונה נמי לר"א צ"ל דבתר סכרא דפריך לא מרבינן מאם כופר שלא בכונה אלא היכא דאיכא כופר בכונה פליג איהו אדר"ע:

מאי לא כופר לא דמים. וא"ת למ"ד (לעיל דף מ.) כופר דמי נוקח מאי איבא בין דמים לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאחר מיתה כמו שפאת ואשם דאין באין לאחר מיתה אבל דמים משלם ולפ"ו תמורה שלא בכונה מבכונה והכי נמי יש חומרא אחרת שלא בכונה מבכונה למ"ד כופר דמי מזיק דפגעמם שהזיק שיה יתר מן המזיק ועוד י"ל דנפקא מינה בין דמים לכופר דמים: יכול למחול וכופר אין יכול למחול ואי הוה פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר הוה נימ נמי להא: ר"ישא דמים וסיפא קנס. תיבה מה תירחי וזה הוא ואומר ר"י ומצי לירש פירוש המשנה כן המית שוריי את פלוני הרי זה משלם תשלומין שהיבדו הכתוב כגון כופר על פי עצמו ומשלמו בתורת דמים אבל עבדו של פלוני תשלומין שהיבדו הכתוב דהיינו שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי עצמו:

מיוו

1 מיהו בן חורין. דאשקתן ביה בופר ע"פ עצמו ותיכי דמי בגון דאתו סהרי בו'. דהקא ודאי משלם בופר דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטור משום הודעתא עצמו ותיקא דליקא עדים
 2 כלל הוא דפטורא מבופר משום גזירת הכתוב דאין השור בסקילה והקא דהרי השור בסקילה בהעדרת העדים דאי נמי תם הוי בר סקילה הוא הלכך היקא דליקא עדים כלל דאינו בר
 3 בופר משלם דמים אגל עבד דלא משכחת ביה קנס ע"פ עצמו דאי נמי אתו סהרי ואמרי קטל עבד ולא ידעין אי תם אר מועד ואמר מריה מועד הוא דפטור מקנס אע"ג דהשור
 4 בסקילה ואפילו תם כדאמרינן לקמן כל שחייב מיתה בן חורין חייב בעבד מיהו מודה בקנס פטור הלכך פי ליקא עדים כלל אפילו דמים לא משלם: אלא לאו דמים. וקתני כל שחייב
 5 בן חורין חייב בעבד וכיון דאמרתן בן חורין ע"פ
 6 עצמו משלם דמים אמאי קתני לגבי עבד אינו
 7 משלם ע"פ עצמו: הכי קאמר כל שחייב בו'. הכי
 8 פירושא דברייתא דקתני כל לא במודה מפי
 9 עצמו קאי אלא בהעדרת עדים כסתם כל באי
 10 לב"ד והעדרת עדים ליקא מידי דמחייבת בן
 11 חורין דלא מיתביי בעבד והכי קאמר כל שחייב
 12 בן חורין בכונה ע"פ עדים בופר כלומר כל
 13 שחייב בן חורין בופר בגון בכונה ע"פ עדים
 14 חייב נמי בעבד בכונה ע"פ עדים קנס שלשים
 15 דהא השור בסקילה וכל שחייב בן חורין דמים
 16 והכי דמי בגון שלא בכונה ע"פ עדים חייב נמי
 17 בעבד דמים אגל ע"פ עצמו אע"ג דבן חורין
 18 משלם דמים בעבד פטור בדאמרון הואיל ומצינו
 19 חילוק בע"פ עצמו בין בופר דבן חורין לקנס
 20 דעבד אגל בעדים שלא בכונה לא אשכחן
 21 חומרא בכופר מבקנס דהקא והקא פטור הלכך
 22 לגבי דמים תרוייהו פי הדידי נידה: אי הכי.
 23 דשורו שלא בכונה ע"פ עדים דליתיה בתורת
 24 בופר משלם דמים כיון שיש דמים למיתת אדם
 25 במקום שאין בופר וקנס אשו נמי דליתיה בתורת
 26 בופר לשלם דמים שלא בכונה דהא ישנה
 27 בתורת נוקן ומיהו בכונה פשיטא לן דפטור
 28 דקם ליה בדרבה מיניה: היה גדי כפות לו.
 29 לגדיש: חייב. אגדי ואגדיש ופטור על העבד
 30 דהיה לו לברות: עבד כפות לו וגדי סמוך לו.
 31 ונשרפו עמו פטור וקסבר רבא האי פטור אעבד
 32 וגדי קאמר אעבד משום דאין תשלומין לעבד
 33 אלא במקום קנס בשור המועד ואגדי משלם
 34 דהיה לו לברות אגל משום דקם ליה בדרבה
 35 מיניה לא פטר ליה דקסבר אשו משום ממונו
 36 ואין כאן חיוב מיתה: האמר ר"ל. כפי פירוש בגון
 37 שהצית בגופו של עבד. דאיכא עליה חיוב מיתה
 38 ואפילו אגדיש נמי פטר ליה משום דקם ליה
 39 בדרבה מיניה: בין דבך שאין ר"ל. ליתקבה
 40 נידו וסבסבה אבניה ואילו שהאש משלמת שלא
 41 בכונה. דליקא דרבה מיניה דמים: מה שאין כן
 42 בביר. דפטור ביה מיתת אדם דכתיב שור ולא
 43 אדם לא קתני: אלא רבא גופיה. הא דאיתבי
 44 לעיל אשו שלא בכונה לאו דפשיטא ליה דלא
 45 משלם ובתיבתא מייתי לה אלא בלשון בעיא
 46 אייתי לה והכי קאמר ליה רבא לרבה אי הכי
 47 דשור שלא בכונה שאין בופר יש דמים אשו
 48 שלא בכונה מאי אגל אש דבכונה לא משלם
 49 בופר. קודא דאין בופר באש ועוד דקם ליה
 50 בדרבה מיניה: לרבות בופר שלא בכונה. אע"ג

1 אשו שלא בכונה. על פי עדים לשלם דמים
 2 כיון דשורו שלא בכונה אע"פ שאין יכול
 3 לבא בשום ענין לידי בופר וקנס משלם דמים אם
 4 כן באש נמי משלם דמים אע"פ שאין יכול לבא
 5 בשום ענין לידי בופר ולא דוקא אשו שלא
 6 בכונה דכ"ש אשו בכונה דאי בכונה פשיטא
 7 ליה דלא משלם דמים היכי דייק ממהוא דעבד
 8 כפות לו דפטור דלקא ההיא בכונה ודוקא
 9 אליקא דמ"ד אשו משום ממונו פריך דתניא
 10 דמיקא דשור אגל למד אשו משום חציו היינו
 11 אדם המזויק:
 12 וכי
 13 אופא אלא לאו דמים אופא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה אופא דאמרי אמר
 14 ליה רבה הכי קתני כל שחייב בן חורין בכונה על פי עדים בופר חייב בעבד קנס וכל
 15 שחייב בן חורין שלא בכונה ע"פ עדים דמים חייב בעבד שלא בכונה על פי עדים
 16 דמים א"ל רבא אי הכי אשו שלא בכונה ע"פ עדים נשלם דמים ומנא ליה לרבא דלא
 17 משלם אילימא מדרתנן היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו
 18 וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור האמר ריש לקיש בגון שהצית בגופו של עבד דקם ליה
 19 בדרבה מיניה ואלא מהא דתניא חומר באש מכבוד שהאש מועדת לאכול בין דבך הראוי
 20 לה בין דבך שאין ראוי לה מה שאין כן בביר ואילו שהאש משלמת שלא בכונה דמים
 21 מה שאין כן בביר לא קתני דלקא תנא ושירי אלא רבא גופיה אבעווי מבנעיא ליה אשו
 22 שלא בכונה מי משלם דמים או לא מי אמרינן גבי שור הוא דבכונה משלם בופר שלא
 23 בכונה משלם דמים אגל אשו דבכונה לא משלם בופר שלא בכונה נמי לא משלם דמים
 24 או דלקא כיון דגבי שורו שלא בכונה אע"ג דליקא בופר משלם דמים גבי אשו נמי אע"ג
 25 דבכונה לא משלם בופר שלא בכונה מיתה משלם דמים ולא ידעין תיקו: פי אתא רב
 26 דימי א"ר יוחנן בופר מה ת"ל אם בופר לרבות בופר שלא בכונה כבופר בכונה א"ל
 27 אבני אלא מעתה עבד נמי מה ת"ל אם עבד לרבות עבד שלא בכונה בעבד בכונה וכי
 28 תימא הכי נמי והאמר ריש לקיש שור שהמית את העבד שלא בכונה פטור משלשים
 29 שקלים א"ל גברא אנברא קאי רבות פי אתא רבין א"ר יוחנן עבד מה תלמוד לומר אם
 30 עבד לרבות עבד שלא בכונה בעבד בכונה ולריש לקיש נמי גימא מדעבד אם עבד לא
 31 דריש בופר אם בופר נמי לא דריש אמרי לא עבד אם עבד לא דריש בופר אם בופר
 32 דריש ומאי שנא עבד אם עבד לא פתיב במקום תשלומין בופר אם בופר פתיב במקום
 33 תשלומין: וכן בגון או בבת: ת"ר או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים בגדולים והלא
 34 דין הוא הואיל וחייב אדם באדם וחייב שור באדם מה כשחייב אדם באדם לא שנא
 35 בין קטנים לגדולים אף כשחייב שור באדם לא תחלוך בו בין קטנים לגדולים ועוד קל
 36 וחומר הוא ומה אדם באדם שלא עשה בו קטנים בגדולים חייב בו על הקטנים בגדולים
 37 שור

1 דאין השור בסקילה ופליגא אדרבה: לרבות עבד שלא בכונה. לקנס: אם בופר פתיב במקום תשלומים. דסבכרא דלרבויה אחריו אתא לתשלומין דלגופיה לא אצטרין דהיה ליה
 2 למכתב בופר. אם עבד לא פתיב גבי נגיחה אם עבד יגח ולגופיה אצטרין לחלק בין עבד לבן חורין: לתיבי על הקטנים. סקילה: והלא דין הוא. ולא צריך קרא:
 3 הואיל וחייב. מיתה באדם החורג את האדם: וחייב. מיתה שור באדם: לא חלקת בין נהרגים קטנים לגדולים. דכתיב פי יגח כל נפש אדם אפילו קטנים במשמע: מה אדם באדם שלא
 4 עשה בו. רוצח קטן כגדול דכתיב (ויקרא כד) ואיש בו יפה איש ולא קטן: חייב בו. על הנקרגין קטנים בגדולים:

בבא קמא דף מג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעא

57 הממון שנתחייב באותה שעה. ועדיין יש לומר שבאופן שהנזק נעשה
58 על ידי האש יש לחייב בדמיים.
59 **וְאֵלֶּא תֹאמְרוּ שֶׁרַבָּא לּוּמְד כֵּן מֵהָא דְתַנְיָא, הוֹמְרָא בְּאֵשׁ מִכְבוֹר, שְׁהָאֵשׁ**
60 **מוֹעֲדָתָא לְאִכּוּל – רִגְלֵהּ לֹאכּוּל וּלְשׁוּרָה בֵּין דְבָר הָרְאוּי לָהּ, כְּגוֹן**
61 **עֲצִים, בֵּין דְבָר שְׂאֵין רְאוּי לָהּ, כְּגוֹן אִם לִיחֻכָּה אֶת הַקְּרַקַּע הַחֲרוּשָׁה**
62 **וְצִרִיךְ לְחַרְשָׁה שֵׁנִיחַ, או שִׁרְפָּה אֶת הָאֲבָנִים וְהוֹרִיקְתָּ, שֶׁאִף עֲלֵיהֶם**
63 **חַיִּיב בְּנֻקֵי הָאֵשׁ. מַה שְׂאֵין כֵּן כְּבוֹר שִׁפְטוֹר כְּשִׁמּוּק בְּאֻפְן שְׁאִינוּ**
64 **רִגְלֵי לְהוֹרִיק. וְאִילוּ שְׁהָאֵשׁ מוֹשְׁלֵמַת שְׁלֵא בְּכוּוּנָה דְמִים כְּשֶׁהֲרָגָה**
65 **אִדָּם, מַה שְׂאֵין כֵּן כְּבוֹר שִׁפְטוֹר עַל מִיתַת אִדָּם, לֹא קָתְנִי, וּבִהֲכִרַח**
66 **מִשׁוּם שֶׁאִף פְּטוֹר מַחֲזִיב דְמִים. אִף מִכָּאן אֵין לְהוֹכִיחַ כֵּן, שֶׁכֵּן**
67 **דְּלִמָּא תִּנְאַ וְשִׁנְיָר – שְׁמַא אֲכַן חֲמוֹר הָאֵשׁ מִחֲבוֹר בְּדִבְרַז, אֲלֵא**
68 **שֶׁהֲנַחַנּוּ שִׁיּוֹרוֹ וְלֹא כָּתַב אֶת כֻּל הַחוּמְרוֹת.**
69 **אֲלֵא, אֲכַן רַבָּא לֹא הִקְשָׁה עַל רַבָּה מִדִּין הָאֵשׁ, אֲלֵא רַבָּא גִּפְיָה**
70 **אֲבַעְיָו מִכְּעֵינָא לִיָּה – נִסְתַּפֵּק בְּדִבְרַז זֶה וְשָׁאֵל אֶת רַבָּה, לְפִי דְבִרְוֵי שִׁישׁ**
71 **חַיִּיב דְמִים עַל גִּיחַת הַשּׁוֹר שְׁלֵא בְּכוּוּנָה, מַה הֲדִין בְּאִשׁוֹ שְׁלֵא**
72 **בְּכוּוּנָה, מִי מוֹשְׁלֵם דְמִים אוֹ לֹא. וְצִדְדֵי הַסֵּפֶק, מִי אֲמִירֵנָּה שְׁדוּקָא**
73 **לְנַפְשֵׁי שׁוֹר, הוּא – בּו נִאֲמַר שְׁכִיּוֹן דְּבְּכוּוּנָה מוֹשְׁלֵם בּוֹפְרָא, אִף שְׁלֵא**
74 **בְּכוּוּנָה מוֹשְׁלֵם דְמִים, אֲכַל אִשׁוֹ דְּבְּכוּוּנָה לֹא מוֹשְׁלֵם בּוֹפְרָא, שְׁלֵא**
75 **בְּכוּוּנָה נְמִי לֹא מוֹשְׁלֵם דְמִים. אוֹ דְלִמָּא שְׁכִיּוֹן דְּנַפְשֵׁי שׁוֹר שְׁלֵא**
76 **בְּכוּוּנָה אִף עַל גַּב דְּלִיבָא בּוֹפְרָא מוֹשְׁלֵם דְמִים, נְמִי אִשׁוֹ נְמִי אִף עַל**
77 **גַּב דְּבְּכוּוּנָה לֹא מוֹשְׁלֵם בּוֹפְרָא, שְׁלֵא בְּכוּוּנָה מִיחַת מוֹשְׁלֵם דְמִים, וְלֹא**
78 **יִדְעִינָּה, תִּיּוֹב:**
79 **הַגְּמָרָא הִבִּיאָה לְעִיל (ע"א) שֶׁלְדַעַת רַבָּה שׁוֹר מוֹעֵד שֶׁהֲרַג אִדָּם שְׁלֵא**
80 **בְּכוּוּנָה שִׁפְטוֹר מִכּוֹפֵר. מִבִּיּאָה הַגְּמָרָא שֶׁרַבִי יוֹחֲנָן חוֹלֵק עַל כֵּר. בִּי אֲתָא**
81 **רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, הִיָּה דִי שִׁיחִיָּה כְּתוּב ב'בּוֹפְרָא, מַה תִּלְמוּד**
82 **לוֹמֵר אִם בּוֹפְרָא, מִיִּתּוֹר הַלְשׁוֹן יֵשׁ לְדוֹרֵשׁ לְרַבּוֹת בּוֹפְרָא שְׁלֵא בְּכוּוּנָה**
83 **בְּבוֹפְרָא בְּכוּוּנָה.**
84 **אָמַר לִיָּה אֲבִי רַב דִּימִי, אֲלֵא מַעֲתָה עֶבֶד נְמִי – אִף עֵבֶד יֵשׁ לְדוֹרֵשׁ**
85 **כֵּר, שִׁיחִיָּה דִי שִׁיחִיָּה כְּתוּב עֵבֶד' מַה תִּלְמוּד לוֹמֵר אִם עֶבֶד, לְרַבּוֹת**
86 **עֶבֶד שְׁלֵא בְּכוּוּנָה עֶבֶד בְּכוּוּנָה. וְכִי תִּמְאָה חֵכִי נְמִי – שֶׁאֲכַן רַבִּי**
87 **יוֹחֲנָן דּוֹרֵשׁ כֵּן אִף עֵבֶד וּמַחֲזִיב שְׁלוֹשִׁים שֶׁל עֵבֶד שְׁלֵא בְּכוּוּנָה,**
88 **וְהָאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ (לְעִיל ע"א) שׁוֹר שְׁהִמִּית אֶת הָעֶבֶד שְׁלֵא בְּכוּוּנָה**
89 **פְּטוֹר מוֹשְׁלֵשִׁים שְׁקָלִים, וּמְבוּאָר שֶׁרִישׁ לְקִישׁ אִינוּ סוֹבֵר כֵּן לְגַבֵּי עֵבֶד.**
90 **אָמַר לִיָּה רַב דִּימִי לֹאבִי, נְבָרָא אֲנָבְרָא קָא רְמִית – מִקְשָׁה הֵנָּךְ**
91 **מִדְּבִרֵי רִישׁ לְקִישׁ עַל רַבִּי יוֹחֲנָן, רַבִּי יוֹחֲנָן חוֹלֵק עַל רִישׁ לְקִישׁ וְדוֹרֵשׁ**
92 **אִף לְגַבֵּי עֵבֶד לְרַבּוֹת מֵאִם' שׁוֹר שְׁנוּגָה עֵבֶד שְׁלֵא בְּכוּוּנָה חַיִּיב**
93 **בְּשׁלוֹשִׁים שֶׁל עֵבֶד.**
94 **מִימְרָא אַחֲרַת שֶׁל רַבִּי יוֹחֲנָן שְׁבָה דִּיבֵר בְּפִירוּשׁ בְּדִין הָעֵבֶד: בִּי אֲתָא**
95 **רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, הִיָּה דִי שִׁיחִיָּה כְּתוּב 'עֶבֶד', מַה תִּלְמוּד לוֹמֵר**
96 **'אִם עֶבֶד, לְרַבּוֹת עֶבֶד שְׁלֵא בְּכוּוּנָה שְׁמוּשֵׁלם שְׁלוֹשִׁים שֶׁל עֵבֶד**
97 **בְּעֶבֶד בְּכוּוּנָה. וְחוֹלֵק עַל רִישׁ לְקִישׁ.**
98 **מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְלְרִישׁ לְקִישׁ שִׁפְטוֹר שׁוֹר שְׁנַגַּח שְׁלֵא בְּכוּוּנָה עֵבֶד,**
99 **נְמִי נִימָא – הָאֵם אִף נִאֲמַר, מִדְּעֶבֶד אִם עֶבֶד לֹא דְרִישׁ – שְׁכִמוֹ שְׁאִינוּ**
100 **דּוֹרֵשׁ לְרַבּוֹת מֵאִם' הָאֲמוֹר עֵבֶד, בּוֹפְרָא אִם בּוֹפְרָא נְמִי לֹא דְרִישׁ –**
101 **כְּמוֹ כֵּן אִינוּ דּוֹרֵשׁ לְרַבּוֹת מֵאִם' הָאֲמוֹר לְגַבֵּי בֵּן חוֹרִין, וּפְטוֹר שׁוֹר**
102 **שְׁנוּגָח שְׁלֵא בְּכוּוּנָה בְּכוֹפֵר.**
103 **אָמַרִי בְּנֵי הִישִׁיבָה, לֹא – אֵין הֲרַרְשׁוֹת תְּלוּיוֹת זוֹ בּוֹז, וְעֶבֶד אִם עֶבֶד**
104 **לֹא דְרִישׁ, אֲךָ בּוֹפְרָא אִם בּוֹפְרָא דְרִישׁ. וּמֵאִי שְׂאֵין, שְׁכֵן עֶבֶד אִם עֶבֶד**
105 **לֹא כְּתִיב בְּמִקּוּם תְּשׁלוּמִין – לֹא נִאֲמַר לְגַבֵּי חַיִּיב הַתְּשׁלוּמִים אֲלֵא**
106 **לְגַבֵּי עֵיקַר הַגִּיחַת, וְאִפְשָׁר לּוֹמַר שְׁנַחֲבַת לְגוֹפּוֹ כְּדִי לְחַלֵּק בֵּין בֵּן חוֹרִין**
107 **הָאֲמוֹר בְּפִסּוּק קוֹדֵם לְבִין עֵבֶד. אֲךָ בּוֹפְרָא אִם בּוֹפְרָא כְּתִיב בְּמִקּוּם**
108 **תְּשׁלוּמִין – וְכִיּוֹן שֶׁלְגוֹפּוֹ אֵין צִרִיךְ לְתִיבָה זֶה, יֵשׁ לְדוֹרֵשׁ לְרַבּוֹת**
109 **כְּשִׁנְגַח שְׁלֵא בְּכוּוּנָה:**
110 **שִׁנְיָר מִשְׁנַח: וְכֵן כְּגוֹן אוֹ כְּבֵית:**
111 **תְּנֵי בְּרַבִּין, נִאֲמַר לְגַבֵּי שׁוֹר מוֹעֵד שֶׁהֲרַג אִדָּם (שְׁמוֹת כֹּא לֹא) 'אוֹ בֵּן**
112 **יָחָ אוֹ בֵּת יָחָ, לְחַיִּיב עַל גִּיחַת הַקְּטָנִים בְּגוֹלָמִים בְּסִקְלֵיהּ.**

1 מִיחַה יֵשׁ לְחַלֵּק, שְׁכֵן חוֹרִין מֵאֲחַר דְּמוֹשְׁלֵם בּוֹפְרָא עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְהִיבִי
2 דְמִי, כְּגוֹן דָּא אֲתוֹ סְהַרִי וְאִסְהַרִי בִּיה דְקַמְטָל – שֶׁאֵם בָּאוּ עֵדִים
3 הַהֵעִידוּ שֶׁשׁוֹרוֹ הֲרַג אִדָּם בֵּן חוֹרִין, וְלֹא יִדְעִי אִי תָם הָוּה אִי מוֹעֵד הָוּה
4 – וְלֹא יִדְעוּ אִם הִיָּה הַשּׁוֹר תָּם וּפְטוֹר מִכּוֹפֵר אוֹ מוֹעֵד וְחַיִּיב בְּכוֹפֵר,
5 **וְאָמַר מְרִיָּה דְמוֹעֵד הוּא –** וְהוֹדָה בְּעַל הַשּׁוֹר שֶׁשׁוֹרוֹ הִיָּה מוֹעֵד, כִּיּוֹן
6 שֶׁהַשּׁוֹר נִסְקַל וְאֵין לְפִטּוֹר מִכּוֹפֵר מִשׁוּם 'כֵּל שֶׁאֵין הַשּׁוֹר בְּסִקְלֵה אֵין
7 הַבְּעֵלִים מִשְׁלֵמִים כּוֹפֵר', הֲדִין הוּא דְמוֹשְׁלֵם בּוֹפְרָא עַל פִּי עֲצָמוֹ, שֶׁהִרִי
8 הַכּוֹפֵר אִינוּ קִנְס כְּדִי שִׁיפְטוֹר בְּהוֹדָאָתוֹ. וּמֵאֲחַר שְׁמוּשֵׁלם עַל פִּי הוֹדָאָתוֹ
9 בְּאֻפְן שֶׁהַשּׁוֹר נִסְקַל, לְכַךְ אִף הוֹיבָא דְלִיבָא עֲדִים עַל הַגִּיחַת אֲלֵא
10 הוּא הוֹדָה שֶׁשׁוֹרוֹ נִגַּח, שְׁבִאֻפְן זֶה אֵין מִשְׁלֵם כּוֹפֵר מִשׁוּם שֶׁאֵין הַשּׁוֹר
11 בְּסִקְלֵהּ. מִכָּל מִקּוּם מוֹשְׁלֵם דְמִים עַל פִּי הוֹדָאָתוֹ. אֲבֵל גַּבֵּי עֶבֶד
12 שְׁלַעוּלִם אִינוּ מוֹשְׁלֵם קִנְס עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְהִיבִי דְמִי, דָּא אֲתוֹ עֲדִים
13 וְאִסְהַרִי בִּיה דְקַמְטָל – שֶׁאִף אִם בָּאוּ עֵדִים הַהֵעִידוּ שֶׁשׁוֹרוֹ הֲרַג עֵבֶד
14 וְלֹא יִדְעִי אִי תָם הָוּה אִי מוֹעֵד הָוּה – וְאִינֵם יוֹדְעִים אִם הַשּׁוֹר תָּם
15 וּפְטוֹר מִשְׁלוֹשִׁים שֶׁל עֵבֶד אוֹ מוֹעֵד וְחַיִּיב בְּשׁלוֹשִׁים שֶׁל עֵבֶד, וְאָמַר
16 מְרִיָּה מוֹעֵד הוּא – וְהוֹדָה בְּעַל הַשּׁוֹר שֶׁהִיָּה מוֹעֵד, אִף שֶׁהַשּׁוֹר נִהַרַג
17 שֶׁהִרִי הַהֵעִידוּ עֵדִים עַל הַגִּיחַתוֹ. מִכָּל מִקּוּם לֹא מוֹשְׁתַּלֵּם קִנְס עַל פִּי
18 עֲצָמוֹ, מִשׁוּם שֶׁמוֹדָה בְּקִנְס פְּטוֹר. וּמֵאֲחַר שֶׁלֹּא מִצְאֵנוּ אֻפּוֹן שְׁמוּשֵׁלם
19 עַל פִּי הוֹדָאָתוֹ, לְכַךְ אִף הוֹיבָא דְלִיבָא עֲדִים כֻּלָּל עַל הַגִּיחַת אֲלֵא הוּא
20 הוֹדָה שֶׁשׁוֹרוֹ נִגַּח, לֹא מוֹשְׁלֵם דְמִים עַל פִּי הוֹדָאָתוֹ.
21 **מְתִיב רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק עַל חִילּוֹק זֶה, מִמַּה שֶׁשִּׁנְיָר בְּרִירִיתָא,**
22 **כֵּל שְׁחִיבִי בְּכֵן חוֹרִין חַיִּיב עֶבֶד בֵּין בְּכִיָּה בֵּין בְּמִיתָה. וְלִבְאוּרָה**
23 **בּוֹפְרָא עֶבֶד מִי אִיבָא –** הֵלֵא אִינוּ מִשְׁלֵם כּוֹפֵר אֲלֵא שְׁלִשִׁים שֶׁל עֵבֶד,
24 **אֲלֵא לֹא וְדָא כּוּוּנַת הַבְּרִירִיתָא לְדְמִים, שְׁדִין בֵּן חוֹרִין וְעֵבֶד שׁוֹה**
25 **שְׁבִשְׁנֵיהֶם יֵשׁ חַיִּיב דְמִים, וְקִשָּׁה עַל רַבָּה שִׁפְטוֹר עֵבֶד מִדְּמִים.**
26 **אִיבָא דְאָמַרִי הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – יֵשׁ שֶׁאֲמָרוּ שֶׁרַב**
27 **שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק עֲצָמוֹ יִישֵׁב אֶת הַקּוּשִׁיא, וְאִיבָא דְאָמַרִי אָמַר לִיָּה**
28 **רַבָּה – וְיֵשׁ שֶׁאֲמָרוּ שֶׁרַבָּה יִישֵׁב אֶת הַקּוּשִׁיא. הִכִּי קָתְנִי – פִּירוּשׁ**
29 **הַבְּרִירִיתָא כֵּךְ הוּא, כֵּל שְׁחִיבִי בְּכֵן חוֹרִין בְּכוּוּנָה עַל פִּי עֲדִים בּוֹפְרָא,**
30 **חַיִּיב עֶבֶד קִנְס, וְכֵל שְׁחִיבִי בְּכֵן חוֹרִין שְׁלֵא בְּכוּוּנָה עַל פִּי עֲדִים**
31 **אִינֵם, חַיִּיב עֶבֶד שְׁלֵא בְּכוּוּנָה עַל פִּי עֲדִים דְמִים. כְּלוּמַר, הַבְּרִירִיתָא,**
32 **הִיָּה מִדְּבַר בְּאֻפְן שֶׁהוֹדָה עַל פִּי עֲצָמוֹ, שְׁבִאֻפְן זֶה אֲכַן אֵין דְמִים**
33 **עֵבֶד וְכִמוֹ שְׁנַחֲבָר מִהַמְשַׁנָּה בְּכַתּוּבָתוֹ, אֲלֵא מִדְּבַר בְּאֻפְן שֶׁהֵעִידוּ**
34 **עֵדִים עַל גִּיחַת הַשּׁוֹר, וְבוֹה מִשׁוֹה הַבְּרִירִיתָא דִין הָעֵבֶד לְבֵן חוֹרִין, שֶׁאֵם**
35 **הִיָּתָה הַגִּיחַת בְּכוּוּנָה חַיִּיב בְּכֵן חוֹרִין כּוֹפֵר וְעֵבֶד קִנְס שְׁלִשִׁים שֶׁל**
36 **עֵבֶד, וְאִם הִיָּתָה שְׁלֵא בְּכוּוּנָה פְּטוֹר בְּשִׁנְיָהֶם מִכּוֹפֵר וּמִקְנֵס, שֶׁהִרִי כֵל**
37 **שֶׁאֵין הַשּׁוֹר בְּסִקְלֵה אֵין הַבְּעֵלִים מִשְׁלֵמִים כּוֹפֵר וְשְׁלִשִׁים שֶׁל עֵבֶד,**
38 **חַיִּיב בְּשִׁנְיָהֶם דְמִים.**
39 **רַבָּא מִקְשָׁה עַל רַבָּה שְׁמַחֲזִיב דְמִים עַל הִרִיגַת אִדָּם: אָמַר לִיָּה רַבָּא**
40 **לְרַבָּה, אִי הִכִּי שֶׁאֲכַן יֵשׁ חַיִּיב דְמִים עַל הִרִיגַת אִדָּם עַל פִּי עֲדִים,**
41 **בְּמִקּוּם שֶׁאֵין כּוֹפֵר אוֹ קִנְס, אִם כֵּן אִשׁוֹ – אִדָּם שֶׁהִצִּית אִשׁ וְיִצְאָה**
42 **שְׁלֵא בְּכוּוּנָה וְהֲרָגָה אִדָּם כְּפוֹת עַל פִּי עֲדִים, שְׁלֵם דְמִים, שֶׁהִרִי עַל**
43 **נְזִיקֵי הָאֵשׁ פְּטוֹר מִכּוֹפֵר, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְחַיִּיב דְמִים.**
44 **מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְיִמָּנָא לִיָּה לְרַבָּא דְלֵא מוֹשְׁלֵם – וּמִנְיָן אֲכַן לְרַבָּא**
45 **שֶׁאִינוּ מִשְׁלֵם דְמִים עַל הִרִיגַת הָאִדָּם עַל יְדֵי הָאֵשׁ. אִילוּמָא שְׁמַקּוֹרו**
46 **מְדַתְנָן בְּמִשְׁנָה (לְקַמְטָל ס'א): אִדָּם שֶׁהִצִּית אִשׁ בְּגִדִישׁ, וְהָיָה גְדִי כְּפוֹת**
47 **לוֹ – לְגִדִישׁ, וְגַם עֶבֶד כְּנַעֲנִי כְּמוֹד לוֹ, וְנִשְׂרָף עִמּוֹ – עִם הַגִּדִישׁ הָעֵבֶד**
48 **וְהַגְדִי, חַיִּיב לְשַׁלֵּם עַל הַגְדִי הַהַגְדִישׁ וּפְטוֹר עַל הָעֵבֶד מִשׁוּם שֶׁהִיָּה לוֹ**
49 **לְבִרוֹת. אֲךָ אִם הִיָּה הָעֶבֶד כְּפוֹת לוֹ, וְגַדִי כְּמוֹד לוֹ, וְנִשְׂרָף עִמּוֹ,**
50 **פְּטוֹר מִשְׁלֵם. וְסוֹבֵר רַבָּא שֶׁהַפְּטוֹר הוּא הֵן עַל הַגְדִי וְהֵן עַל הָעֵבֶד,**
51 **עַל הַגְדִי מִשׁוּם שֶׁהִיָּה לוֹ לְבִרוֹת, וְעַל הָעֵבֶד מִשׁוּם שֶׁאֵין חַיִּיבִים דְמִים**
52 **עַל הִרִיגַת אִדָּם בָּאֵשׁ. וּמִכָּאן הוֹכִיחַ רַבָּא שֶׁאִינוּ חַיִּיב בְּדִמִּים. אֵין**
53 **לְלַמּוֹד מִשֵּׁם דִּין זֶה, שֶׁכֵּן הָאָמַר רִישׁ לְקִישׁ – בִּיאַר רִישׁ לְקִישׁ (לְעִיל**
54 **כֵּב) בְּטַעַם הַמְּשַׁנָּה, שְׁמִדּוּבֵר כְּגוֹן שְׁחִיבָתָא אֶת הָאֵשׁ בְּגוֹפּוֹ שְׁל עֶבֶד,**
55 **שְׁבִאֻפְן זֶה חַיִּיב עַלִּי מִיחַת מִשׁוּם רֹצַח, וְטַעַם הַפְּטוֹר הוּא מִשׁוּם דְקָם**
56 **לִיָּה בְּרַבָּה מִיָּגִיָּה – שְׁכִיּוֹן שְׁנַחֲזִיב בְּמִיתָה הַחֲמוּרָה פְּטוֹר עַל חַיִּיבִי**

35 לְכַנְעֵנִי וְהָרַג בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְנִפְלִים וְהָרַג בְּנֵי קְרִימָא, בכל אלו כיון שלא
36 הרג השור בכוונה את האדם, פְּטוּר.

נמרא

37 הגמרא מביאה מחלוקת מאיזה חוב פטרה המשנה את השור שהרג
38 שלא בכוונה: אָמַר שְׂמוּאֵל, מה ששנינו במשנה שפטור, היינו פְּטוּר
39 השור מְמִיתָהּ, כיון שהרג שלא בכוונה, וְחַיִּיב בְּכוֹפֵר, שאף השור
40 שהרג שלא בכוונה שפטור ממיתה חייב בכופר. וְרַב אָמַר, פְּטוּר מִזָּה
41 וּמִזָּה – הן ממיתה והן מכופר.

42 מקשה הגמרא על דעת שמואל: וְאֵמַר חייב בעל השור שנתחכך
43 בכותל והרג אדם בכופר, וְהָא תָּם הוּא – והרי זו הפעם הראשונה
44 שנתחכך בכותל והרג, ותם אינו משלם כופר. מתרצת הגמרא, כְּדָאָמַר
45 רב – כמו שפירש רב את המשנה לקמן (מז), שמדברת בְּשׂוֹר שהיה
46 מוּעֵד לִפְּלוֹל עַל בְּנֵי אֲדָם בְּכוֹרוֹת, ולכך חייב לשלם כופר, הֲבֵיא נְמִי
47 יש לבאר שהמשנה מדברת בְּשׂוֹר שהיה מוּעֵד לְהַתְּחַבֵּךְ עַל בְּנֵי אֲדָם
48 בְּכַתְלִים, ולכך משלם כופר.

49 ומבינה הגמרא שהשור הפיל את הכותל בכוונה על בני אדם ובכך
50 נעשה מועד, ואף בפעם הרביעית הפיל בכוונה, ומקשה הגמרא: אִי
51 הָכִי הָרִי הַשׂוֹר בְּרַ קְטָלָא הוּא – חייב מיתה על הריגת האדם, ומדוע
52 פוטרנו המשנה. וּבִשְׂלָלָא הָתָּם – מילא במשנה לקמן שפירש רב
53 שהיה השור מועד ליפול על בני אדם בבורות, שם אין להקשות
54 שהשור חייב מיתה, שכן יש לומר שאכן לא הפיל עצמו השור בכוונה
55 על בני אדם, אלא כמו שיאר רב יוסף לקמן (מה): דְּהוּא הַשׂוֹר יְרוּקָא
56 – עשב על פי הבור ובא לאוכלו, וְנִפְּלַל שלא בכוונה והרג את מי שהיה
57 בבור, ולכך אינו חייב מיתה שהרי נפל שלא בכוונה, וכיון שעשה כן
58 שלש פעמים נעשה מועד וחייב על הפעם הרביעית כופר, אֲלָא הָבֵא
59 בשור שנתחכך בכותל והפילו על בני אדם, מָאִי אִיכָא לְמִמֵּר – איך
60 אפשר לומר שלא נתכוון השור למעשיו.

61 מתרצת הגמרא, הָבֵא נְמִי מדובר שהפיל את הכותל על בני אדם בלא
62 כוונה, וכגון בְּמַתְחַבֵּךְ בְּכוֹתֵל לְהַנְאִתּוֹ, ולכך אינו חייב מיתה, ובוה
63 נחלקו רב ושמואל אם כיון שפטור ממיתה פטור אף מכופר או לא.

64 שואלת הגמרא: וּמָנָא יִדְעֵינָן – שאכן כוונת השור היתה להתחכך
65 להנאתו ולא להפילו על בני אדם. משיבה הגמרא, כגון שרואים אנו
66 דְּבָתֵר דְּנִפְּלַל – שאף לאחר שנפל הכותל, עדיין קָא מַתְחַבֵּךְ הַשׂוֹר בֵּיה
67 – בכותל, ומוכח שאין כוונתו להפיל על האדם ולהמיתו, אלא
68 להתחכך להנאתו.

1 שוֹר בְּאֲדָם שֶׁעָשָׂה בּו קַטְנִים בְּגִדוּלִים, שאף אם היה השור שהרג
2 קטן חייב מיתה, אִינוּ דִּין שְׁחִיב עַל הַקְּטָנִים שהרג בְּגִדוּלִים. אמנם
3 יש לדחות, לֹא, אִם אִמְרַת אֲדָם בְּאֲדָם שְׁחִיב אף אם הרג קטן, שֶׁכֵּן
4 יש בו חומרא אחרת, שְׁחִיב בְּאַרְבַּעָה דְּבָרִים – שְׁחִיב לִשְׁלֹם אַרְבַּעַה
5 דְּבָרִים דְּהֵינּוּ עֵר רִפּוּי שְׁבֵת וּבוֹשֶׁת מַלְבַּד הַזּוֹק, תֵּאמָר בְּשׂוֹר שְׂאִינוּ
6 חַיִּיב בְּאַרְבַּעָה דְּבָרִים, אלא נזק בלבד, ויש לומר שכמו כן אינו חייב
7 על הקטנים. לָכֵן תְּלַמּוּד לִזְמַר 'אוּ בְּנֵי אוּ בְּתֵי יָגַח' לְחַיִּיב עַל
8 הַקְּטָנִים בְּגִדוּלִים.

9 וְאִין לִי לַלְמוּד מִפְּסוּק זֶה לְחַיִּיב עַל הַקְּטָנִים, אֲלָא בְּמוּעֵדֵינָן שְׁבָהם
10 מְדַבֵּר הַפְּסוּק, בְּתָם מְנַיֵן שאף הוא חייב על הקטנים. דִּין הוּא – אפשר
11 לַלְמוּד כֵּן מִבְּמַה מְצִינּוּ, הוּאִיל וְחַיִּיב בְּאִישׁ וְאִשָּׁה – מאחר שחייבה
12 התורה שור שהרג איש ואשה גדולים, וְחַיִּיב אף בְּכֵן וּבֵת קְטָנִים, מֵה
13 בְּשְׁחִיב בְּאִישׁ וְאִשָּׁה לֹא חֲלָקָה בּוּ בֵּין תָּם לְמוּעֵד, ואף התם חייב
14 עליהם, אִם בְּשְׁחִיב בְּכֵן וּבֵת, לֹא תַחְלוּק בּוּ בֵּין תָּם לְמוּעֵד. וְעוּד
15 יש ללמוד כן מִקַּל וְחֹמֶר, מֵה אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁכֵּן הוֹרַע בְּתָם בְּנִקְוִין –
16 שגרעה התורה כוחם לגבי אם הם הזיקו, שחייבים לשלם על נזקם,
17 ובכל זאת לֹא חֲלָקָה בּוּ בֵּין תָּם לְמוּעֵד ואף התם חייב עליהם מיתה,
18 בְּן וּבֵת קְטָנִים שֶׁיִּשָּׂא בְּתָם בְּנִקְוִין שְׁהָרִי אִם הוֹזִיק פְּטוּרִים מִלְּשֹׁלֵם עַל
19 נזקם, אִינוּ דִּין שְׂלֵא תַחְלוּק בְּתָם בֵּין תָּם לְמוּעֵד ואף התם יהיה חייב
20 עליהם מיתה.

21 דוּחָה הַבְּרִייתָא: אִמְרַת – איך אפשר ללמוד כן ב'במה מצינו', וְכִי דִנְיָן
22 קַל מְחַמְרִי לְהַתְּמִיר (עָלְיוּ – וכי אפשר ללמוד את הדבר הקל מהדבר
23 החמור לחמיר אף על הקל אותה חומרא שיש בחמור, ואף כאן אִם
24 הַתְּמִיר בְּמוּעֵד הַתְּמִיר שְׁחִיב עַל הַקְּטָנִים, תְּחַמְרִי אף בְּתָם הַקַּל.
25 וְעוּד, אף הקל וחומר אינו נכון, שכן יש לומר) אִם אִמְרַת בְּאִישׁ וְאִשָּׁה
26 שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶם הֵן תָּם וְהֵן מוּעֵד, שֶׁכֵּן חַיִּיבִין בְּמַצּוֹת, תֵּאמָר בְּכֵן
27 וּבֵת שֶׁפְּטוּרִין מִן הַמַּצּוֹת, ולכך לא החמירה התורה בהם לחייב בתם.
28 ומאחר שאין ללמוד כן מבמה מצינו או קל וחומר, תְּלַמּוּד לִזְמַר 'אוּ
29 בְּנֵי יָגַח אוּ בְּתֵי יָגַח', ומריבוי הפסוק שכתב פעמיים 'יגח', יש ללמוד
30 שריבתה התורה בקטנים, הֵן נִיחָה בְּתָם וְהֵן נִיחָה בְּמוּעֵד, וכן יש
31 לדרוש לרבות הֵן נִיחָה לְמִיתָה וְהֵן נִיחָה לְנִקְוִין, שאף אם הוֹזִיק
32 השור ולא המית חייב לשלם עליהם:

משנה

33 שוֹר שֶׁהָיָה מַתְחַבֵּךְ בְּכוֹתֵל לְהַנְאִתּוֹ, וְנִפְּלַל הַכוֹתֵל עַל הָאָדָם וְהָרַג,
34 או שור שנתכבדו לְהָרֹג אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם, או שנתכוון

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נתקבל מכתבו מיום גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע וגאולתנו כי גופא בתר רישא אזיל. ומה שכותב שאינו כותב מפני שאין לו מה להודיע. הנה זהו תמוה וקשה יותר מאשר העדרת הכתיבה, כי בשעה שנמצא הוא בעיר בה דרים אלפים ואלפים מבני ישראל ואיך שלא יהיה המצב ביהדות הרי תמיד יש מה לתקן שזהו צד השווה בכל המקומות ובכל הזמנים מלאחר חטא העגל ועד אשר רוח הטומאה יעבור מן הארץ הרי מובן שמן המוכן הוא ג"כ חומר לכתיבה, פרט באם אין הרצון לעשות ולתקן מה או שאין הרצון לכתוב עדי"ו. ומ"ש אשר המקום הוא באופן שלא ירים איש את ידו וגוי הרי יש לדון בזה כ"ש וק"ו שזה מקום אשר לא ירים איש את ידו מבלעדי הקב"ה שהוא ממח"מ וגם ע"פ שכל האנושי ואפילו ע"פ שכל דנה"ב הנה נוגע שם ענין המרות והבעלות כלפי חוץ אבל הפעולות עצמן אינן מבלבלות ובמילא לא יעכבו עליהם וכיון שבפנימיות הענינים הרי אינו נוגע אלא הפעולות והמרות והבעלות כלפי חוץ אינו נוגע הרי יש מקום לפעולה והמרות אינה נוגעת בכל הני"ל, סיכום החשבון במלות אחרים:

המשך בעמוד הבא

בבא קמא. שור שנגח - פרק רביעי דף מד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קעג רש"י תוספות

שור בארם שעשה בו. שור קטן ההורג בשור גדול ההורג דהא שור בן יומן קרי שור דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב כי יזלה. אינו דין. שחייב בו סקילה על תינוק קטן כעל אדם גדול; שכן חייב. בנזקין ארבעה דברים שהשור פטור מהן ונזק לא חשיב דהא שור נמי נזקא משלם: ת"ל בן ובת. קטנים משמע דלעיל מיניה כתיב והמית איש או אשה

ואין לי אלא כמזיע. דקרא במועד כתיב: לא חלקת בין הם למזיע. לענין סקילה: שהורע בתן בנזקין. דאם היוקו משלמין: פה בתן. דתנש שוטה וקטן פגיגעתו רעה החובל בהן חייב ותן שחבלו באחרים פטורין וכי דנין קל מקמור. תם ממועד: להחמיר. על הקל דנימא כי היכי דהמור חייב קל נמי חייב דקדושת תם ממועד כמה מצינו דקתני חייב באיש ואשה ותיב בבו ובת ממועד דהא חייב דבו ובת באיש ואשה דתיב בבו ובת וקאמרת מה חייב דאיש ואשה (במועד) עשה בו תם ממועד אף בן ובת נעשה בו תם ממועד ואשתבח דקא ילפת תם ממועד דאי לא אשכחתי חייב דבו ובת ממועד לא היה ילפת ליה בתם מאיש ואשה דהא במועד גופיה אי לא דרבינוהו קרא לא מצית לאתחייבוהו מדיקא לעיל: אם חמיר. התובט דבו ובת באיש ואשה במועד כתב לך שהרי חמור הוא לענין כופר: נחמיר. אנו מדיקא בתם הקל בתמיה: אם אמרת באיש ואשה. כלומר וקו' דדרשת נמי בסיפא פריכא הוא דאם אמרת באיש ואשה כ"ל לא וכי דנין קל וחומר בן ובת שפטורין מן המצות מאיש ואשה וזה שמעתי וראשון מקאתי וכבר הוא מן האחרון דהכי פשיטא ליה דהך קולא ודך חומרא דקמתמה וכי דנין כו' והא תנא אשבח חומרא בבו ובת דפה בתן בנזקין מאיש ואשה: ת"ל או בן יגח או בת יגח. יגח יגח תרי ומני דריבא לה יגחה למועד ויתם למיתה ולנזקין: פטור מפייתה. דהא לא נתבון דאמרין לקטן (ע"ב) במיית בעלים אם הרג בן מיתת השור שהרג: והייב בכופר. דדרשין כופר אם כופר להביא שלא בכונה: ורב אמר פטור מזה ומזה. כדדרש רבא לעיל השור יסקל וגו' על זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר: והא תם הוא. אפילו למאן דדרש אש כופר ה"מ למועד שלא בכונה והאי תם הוא בחיבור וזה: במועד ליפול על בני אדם בבורות. לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מח): בשלמא ההם. גבי שור שנפל על האדם בבור אפא לתרזי כדמתרזין התם דהאי דלא קטלינן ליה בגניחות ראשונות בגון דחיא ירוקא ונפל שלא בכונה על זה שראש עשב בתוך פי הבור וכו' לאוקלה ונפל אלא היא. הואיל ומועד לכך מאי שלא מתבון איכא: הקא נמי. דחזיון ליה דמתחבר להנאתו ולא להפילו עליה

שור בארם שעשה בו קטנים בגדולים אינו דין שחייב על הקטנים בגדולים לא אם אמרת אדם בארם שכן חייב בארבעה דברים תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים ת"ל או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים בגדולים ואין לי אלא במועדין בתם מנין דין הוא הואיל ותיב באיש ואשה ותיב בבו ובת מה כשחייב באיש ואשה לא חלקת בו בין תם למועד אף כשחייב בבו ובת לא תחלוק בו בין תם למועד ועוד קל וחומר מה איש ואשה שכן הורע פהם בנזקין לא חלקת בו בין תם למועד בן ובת שיפה פהם בנזקין אינו דין שלא תחלוק בהן בין תם למועד אמרת וכי דנין קל מקמור לתחמיר (עליו אם החמיר במועד החמור תחמיר בתם הקל ועוד) אם אמרת באיש ואשה שכן חייבין במצות תאמר בבו ובת שפטורין מן המצות ת"ל או בן יגח או בת יגח ויגחה בתם ויגחה במועד ויגחה למיתה ויגחה לנזקין: מתני': שור שהיה מתחבר בכותל ונפל על האדם נתפיון להרוג את ההמה והרג את האדם להנעני והרג בן ישראל לנפלים והרג בן נוימא פטור: גמ' אמר שמואל פטור מפייתה והייב בכופר ורב אמר פטור מזה ומזה ואמאי הא תם הוא כדאמר רב במועד ליפול על בני אדם בבורות הקא נמי במועד להתחבר על בני אדם בכתלים אי הכי בר קמלא הוא בשלמא התם דחיא ירוקא ונפל אלא הקא מאי איכא למימר הקא נמי במתחבר בכותל להנאתו ומנא ידעינן דבתר דנפל קא מתחבר ביה ואכתי

וב' דנין קל מקמור. פ"ה דהך פריכא אדון ראשון דבדיו שני דקו' דאיש ואשה שהורע בתן בנזקין לא דנין קל מקמור דאפילו אי לא יהו כתיב מועד כלל יהו ילפינן בהאי קל וחומר אע"ג דבקי' נמי קאמר לא חלקת האי לישנא לאו דוקא ולכך אצטרף לא אם אמרת לעשות פריכא בדיו שני שהוא קו': גי'יהא לנזקין. אצטרף לרבות נזקין משום דדרשין בסיפיה דהאי קרא בנזקין בהמניח (לעיל דף לג.) במשפט שור בשור וכן בסוף פרקין לענין שמירה מעלה הנזקין דריש שלא ישמרו אע"ג דלא ישמרו גבי מיתה כתיב: והא תם הוא. לא כעי למימר דמתני' כר"י הגלילי כדמוקי שמואל מתני' בהפרה (לקמן דף מח) גבי יהו אביו או בנו בתובט דמאי דוחקיה דשמואל לאוקמי מתניתין כר"י הגלילי ומה פלוגתא יהו שייך ביה דהו פליגי רב ושמואל מתני' כמאן ועוד דרישא דמתני' דקתני מועד דמשלם כופר ותם פטור מן הכופר לא אתיא כר"י הגלילי והא דלא מוקי שמואל מתני' דלקמן במועד ליפול על בני אדם בבורות כדמפרש מילתא דהכא במועד להתחבר על בני אדם בכתלים משום דההוא לא שכיחא כי האי: והא תם הוא. דתמקש סבור שמתחבר בכותל להפילו ולא מתבון להפילו על בני אדם דאי"ל לא היה פטור מפייתה ועל זה מקשה והא תם הוא שאפילו עשה בן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכונה אין מועד להרוג אדם כופר לעיל מלא אשכחן מועד במתבון להרוג את ההמה והרג את האדם ומשני במועד להתחבר על בני אדם פירוש במתחבר להנאתו כדמפרש ואזיל דהו מועד מתחילתו והני באריותה וא"ת ומי דחוק לשמואל לומר שחייב כופר יעמידנו במתבון להפילו הותול לא נתבון להפילו על בני אדם ופטור גם מכופר לפי שהוא תם וי"ל דלרב שמואל משמע להו לישנא דמתני' דקתני ונפל על האדם שלא היה מתבון להפילו אלא ממילא אירע שפול ע"י שהיה מתחבר בו להנאתו ולכך קאמר שמואל היכא דמתחבר בכותל להנאתו כדמשמע לישנא דמתני' דפטור מפייתה ותיב כופר ורב אמר פטור מזה ומזה כדמשמע לישנא דפטור שפטור לגמרי דתמקשן יהו סבור דהא דנקט בבנתני' ונפל על האדם ולא קתני להפילו משום דלא מתבון להפילו על האדם מיירי אכל

מ"מ במתבון להפילו ושלא על האדם משמע ליה שמיירי: הקא נמי במתחבר להנאתו. תימה דהכא אמר רב דפטור מזה ומזה ולקמן בהפרה (דף מח) מוקי רב מתניתין דקתני משלם הכופר במועד ליפול על בני אדם בבורות והוא ירוקא ותירץ רבינו תם דלקמן הו' רגל בכונה כשמיניח עצמו בבור כדי לאכול הירק שבבור ויודע שמתמעך האדם כמו רגל שהירקה ע"ג תינוק שיועד שיהרגו התינוק ולפיכך משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה הואיל ואינו מתבון להזיק דילפינן רגל בכונה מקרן בכונה אכל הקא שמתחבר בכותל להנאתו (שלא בכונה) והיא שן ושלא בכונה) שאינו יודע שיפול הותול על האדם לפיכך פטור מן הכופר כקרן שלא בכונה ומועד דהכא ודלקמן לאו דוקא מועד בשלש פעמים אלא כלומר דבר שיעשה מועד מתחילתו בגון שן ורגל ודא דפרין לקמן כדמוקי לה במועד ליפול על בני אדם בבורות אי הכי בר קמלא הוא דייק ממתני' דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה ומשלם הכופר משמע דפטור הוא מן המיתה ורש"י פירש כל הסוגיא ולקמן בע"א אכל וזכק הוא ושמ אפרש בע"ה ועל פי ר"ת נמי קשה דפטור רגל בכונה לירוש על האדם ממייתה כיון שלא נתבון להרוג א"כ ר"ש דילוף בשמעתינן נזקין מקטלא פטר רגל מנזקין בכונה דריש על הכלים בשלא נתבון להזיק וזה אי אפשר דעל פרחך לאו בכונה היוק חייביה רומנא דאי בכונה היוק א"כ היינו קרן והואיל וכן על פרחך ליכא מיליף נזקין מקטלא לענין כונה ורבינו שמואל מקא בספר ישן דלא גרסינן מילתא דרב דפטור מזה ומזה ולקמן גרסינן תניא כותיה דשמואל ותיובתא דרב דפטור לעיל מכופר כשאין השור בסקילה:

המשך מהעמוד הקודם

בכל הצעות והסברות והצטדקות שאמר לי בע"פ ושכותבם במכתבים. אם אף צודקים לא תתוסף אין פעולה אחת בהפצת התורה בכלל והפצת המעינות בפרט, משא"כ כשיתחיל לפעול מה וידוע פסק נשיאנו הק' אשר חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם וטובה פעולה אחת מאלף אנחות, ובפרט שאין אתנו יודע עד מה נוצאות פעולה שבקדושה שיכולה להביא פירות ופירי פירות עד סוף העולם וכפירוש רבותינו עד סוף ההעלם וההסתר.

הנה ליה פלגא ופלגא וספק נפשות להקל. תימה למיד התראת ספק לא שמייה התראתה בלא טעמא דספק נפשות להקל פטרינו ליה מהאי טעמא דלא שמייה התראתה אפילו ס"ל דספימא לחומרא ואי אליבא דמ"ד שמייה התראתה היכי פטרינו ליה מהאי טעמא הכא אם נמצא שישאל הרב הא מחייבין ליה בחובה את זה ותרז והנה את זה אע"ג דספק הוא ובנותר שאמר לו אל תותיר וי"ל דשאני התם

דיועד בבירור דבא לידא אסור ודאי אם ויתר או
אם יכח את שניהם משום הכי שמייה התראתה אבל
הכא כשזרק אבן לגו אין יודע שיבא לידא אסור
ודאי שאין יודע את מי יבה. כל קבוע במחצה על
מחצה דמי. מהכא נפקא בכל דוכתי כדאיתא
בפ"ק דתבותות (דף טו.) ותימה לר' שמעון קבוע
מקא ליה ואין לומר הכא בדמיסקי בערכין (דף ט)
ובתשפ"ץ (סנהדרין דף עט.) דר' שמעון ל"ף
נתינה נתינה איתר ליה וארב לו לקבוע דאיתר
לתנא דבי חזקיה קשה מקא ליה דכל קבוע כו'
ועוד כיון דפטר רש אפילו בבולן ישראל עד
שיאמר לפלוני אני מכרין לא שייך למדרשה
ככל וי"ל דלר' שמעון בבולן ישראל ובעניני אהד
ואמר לאותו שעומד שם אני מכרין דפטור משמע
קבוע ומארב לו דכתיב ונאנא כולן ישראל
הייבין: שור שור שבעה כו'. חד לגופיה ושית
לאותו:
שור האשה. אצטרף לאתי משום דאמר
לעיל (ע"א) כי יגח נגיחה למיתה נגיחה
לנזקין ובנזקין כתיב איש דוקא לכך אצטרף
ריבוי:

מכור

מתניתין דלא כר' שמעון דתניא ר' שמעון אומר אפילו נתפזין להרוג את זה והרג את זה
פטור מ"ט דרבי שמעון דאמר קרא השור ופקל וגם בעליו וימת כמותם בעלים כד מיתת
השור מה בעלים עד דמכרין ליה אף שור נמי עד דמכרין ליה ובעלים גופיהו מנול דאמר
קרא וארב לו וקם עליו עד שיתפזין לו ורבנן האי וארב לו מאי עבדי ליה אמרי דבי רבי
ינאי פרט לזורק אבן לגו היכי דמי אילימא דאיבא תשעה פנענים ואחד ישראל ביניהם
תיפוק ליה דרובא פנענים ניהו אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל לא צריכא דאיבא
תשעה ישראלים ואחד פנעני דאע"ג דרובא ישראלים ניהו פיון דאיבא חדא פנעני ביניהו
הוי ליה קבוע וכל קבוע במחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל: מתני' שור האשה
ישור היתומים שור האפטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין
הרי אלו חייבין מיתה ר' יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת פטורין מן
המיתה לפי שאין להם בעלים: גמ' ת"ר שור שור שבעה להביא שור האשה שור היתומים

ואבתי צרות ניהו. ואין כופר כתוב אלא בגיחה דהיי גופו ממש: דקאיל. כותל: מיה
מיה. ע"י דחיתו וגלגלו כל שעה עד שפילו עליו ומיהו אינו מתכוין להרוג: חייב
בכופר ופטור מן המיתה. דדרשין כופר אם כופר והיינו פותיה דשמואל: והנזקין. שהזקק
שור שלא בכונה ולא הרג: מכופרי. דאמרין שלא בכונה חייב מרבית דאם כופר:
חייבית דשור. תשלומי נזקין מוקמת הבור כאין:
מחייבין: דשור. קטליה: כופר חייבא דבעלים.
כפרת נפשו: מה בעלים עד דמכרין ליה. ר'
שמעון אית ליה חק סבא גפי רוצח באלו חן
הנשפין (סנהדרין דף עט.) ורבנן פליגי עליה
ואמרי אף בעליו נמי מתכוין להרוג את זה והרג
את זה חייב דהאי וארב לו אמרי דבי רבי ינאי
רבנן מוקמי ליה פרט לזורק אבן לגו לתוך
חבורת אנשים ויש שם פנענים וישראלים ואיבא
למימר לכנענים נתכוין: תיפוק ליה דרובא
פנענים ניהו. ולא איצטרף קרא למפטריה: ואי
נמי. חמשה פנענים וחמשה ישראלים לא
איצטרף קרא למפטריה דרמקנא אמר (במדבר
לה) ושפטו העדה והיצילו העדה דהא ספק
נפשות אנשים לא צריכא דאיבא תשעה
ישראלים. דאי לא קרא אהד איתא דל בתר
רובא ולישראל איבין ואע"ג דדלקא לאו להאי
איבין נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב קא
משמע לן קרא דהואיל ונהו ליה פנעני קבוע
ביניקן במחצה על מחצה דמי וספק נפשות
להקל ולכל מילי יקרימא לן קבוע במחצה על
מחצה דמי מהאי קרא נפקא לן: מתני' שור
היתומים. שאין להן אפטרופוס או שור
אפטרופוס של יתומין אלא שעל אפטרופוס
לשומרו: גמ' שור שור ז' שור כותבין
בפרשה בוגג אדם: שור האשה. דלא תימא
בעל השור כתיב לשון זכר: מדקתני תרתי. שור
הפקר תרי זמני: א"ל כמ"ל. הא דהדר תנת שור
הגר לר' יהודה דאע"ג דנגח בחיי הגר ומת והוי
ליה הפקר פטור: והועד בבעליו. היינו בב"ד דאין
העראה אלא בב"ד: מתני' מסרו לשומרי חנם.
עד שלא נגח ולא ארישא קאי אלא מילתא
אחריתי היא: תחת הבעלים. מתחייבין בנזקין
מכר. גמ' אם עד שלא נגמר דינו מכר
מכר. ואפילו לרבנן דלא דרשי בבעליו דנהוי
מיתה והעמדה בדין פאי ומיתייב קטלא:
מכור

ואבתי צרות ניהו רב כרי בריה דרב כהנא
דקאיל מיה מיה תניא פותיה דשמואל ותיובתא
דרב יש חייב במיתה ובכופר ויש חייב בכופר ופטור
ממיתה ויש חייב במיתה ופטור מן הכופר ויש פטור
מזה ומזה הא פיצד מועד בכונה חייב במיתה
ובכופר מועד שלא בכונה חייב בכופר ופטור ממיתה
תם בכונה חייב במיתה ופטור מכופר תם שלא
בכונה פטור מזה ומזה והנזקין שלא בכונה ר'
יהודה מחייב ור' שמעון פטר מאי טעמא דרבי
יהודה יליף מכופרו מה כופרו שלא בכונה חייב
אף הנזקין נמי שלא בכונה חייב ורבי שמעון יליף
מקטליה דשור מה קטליה שלא בכונה פטור אף
נזקין שלא בכונה פטור ור' יהודה נמי יליף מקטליה
דינן תשלומין מתשלומין ואין דינן תשלומין ממיתה
ור' שמעון נמי יליף מכופרו דינן חייבית דשור
מחייבית דשור לאפקי כופר דחייבית דבעלים הוא:
נתפזין להרוג את ההמה והרג את האדם [וכו']
פטור: הא נתפזין להרוג את זה והרג את זה חייב

שור האפטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין ר' יהודה אומר שור המדבר שור הגר
שמת ואין לו יורשין פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים אמר רב הונא פטר היה רבי יהודה אפילו נגח ולכסוף הקדיש נגח
ולכסוף הפקור ממאי מדקתני תרתי שור המדבר שור הגר שמת ואין לו יורשין שור הגר שמת מאי ניהו דכיון דאין לו יורשין
הוה ליה שור הפקר היינו שור המדבר היינו שור הגר שמת ואין לו יורשין אלא לאו הא קמשמע לן דאפילו נגח ולכסוף הקדיש
נגח ולכסוף הפקור שמע מיה תניא נמי הכי יתר על כן אמר ר' יהודה אפילו נגח ולכסוף הקדיש נגח ולכסוף הפקור פטור
שאמר והועד בבעליו והמית וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין פאחד וגמר דין לא בעינן והא השור ופקל גמר דין הוא
אלא אימא עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין פאחד: מתני' שור שהוא יוצא ליפקל והקדישו בעליו אינו מוקדש
שחטו בשרו אסור ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש ואם שחטו בשרו מותר ויצא ליפקל והקדישו בעליו אינו מוקדש
ולשוכר נכנסו תחת הבעלים מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק: גמ' תנו רבנן שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכר
מכור

57 **וְאָרְבַּ לֹא יָקָם עֲלָיו וְהִכּוּהוּ נֶפֶשׁ וְגו'** ומשמעות 'ארב לו' היינו עד
58 **שִׁיתְכַּנּוּן** מתחילה לו – לאותו אדם שנהרג, אך אם התכוון לאחר
59 פטור.
60 מבררת הגמרא: **וְרַבְּנָן** המחייבים אדם או שור שנתכוונו לזה והרגו
61 אדם אחר, **האי 'וְאָרְבַּ לֹא'** שמשמעותו שיתכוון לאותו נהרג, **מאי**
62 **עֲבָדֵי לִיה** – מה דורשים ממנו. **אֲמַרֵי דְרַבִּי יְנָאי**, פסוק זה בא לומר,
63 **פָּרַט לְזוֹרֵק אֶבֶן לְגו' –** למעט אם זורק אבן לתוך חבורת אנשים שיש
64 בה ישראלים וגויים, שאף אם נהרג ישראל אינו חייב, משום שספק
65 הוא למי התכוון הזורק, וכמו שיתבאר.
66 שואלת הגמרא: **לִיכֵי דְמִי** – באיזה אופן מדובר, **אֵילֵימָא** באופן
67 **דְאֵיכָא** – שיש באותה חבורה תשעה ישראלים **וְאֶחָד בְּנֵעֲנֵי**, **וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל בְּיַיְהִיבָהּ**,
68 יקשה מדוע צריך לימוד מיוחד על אופן זה לפטור, **תִּיּוּבָק לִיה** –
69 אפשר להוציא דין זה וללומדו מסברא, משום דְרַבְּנָא **בְּנֵעֲנֵי נִיְהוּ** –
70 שכיון שרוב חבורה זו הם גויים, נמצא שהזורק אבן לחבורה זו הרי הוא
71 כמתכוון לזרוק לגויים, ואף אם נהרג ישראל הרי זה כמתכוון לגוי והרג
72 ישראל שפטור. **אֵי נִמְי' –** ואף אם נאמר שמדובר באופן שחבורה זו
73 היתה פְּלִגָא ופְּלִגָא – חציה גויים וחציה ישראלים, עדיין יקשה שעל
74 אופן זה אין צריך פסוק לפטור, שכן יש לפטור מסברא משום שבִּסְפָק
75 חיוב נְפִשׁוֹת הולכים להקל.
76 משיבה הגמרא: **לֹא צָרִיכָא** – אכן לא הוצרך הפסוק אלא באופן
77 דְאֵיכָא בחבורה זו **תְּשַׁעַה יִשְׂרָאֵלִים וְאֶחָד בְּנֵעֲנֵי**, ובא הפסוק לומר
78 דָּאֵה עַל בְּנֵי דְרַבְּנָא יִשְׂרָאֵלִים נִיְהוּ – שאף שרוב החבורה ישראלים
79 הם, והרי זה כמו שנתכוון לזרוק האבן על ישראל ונהרג ישראל,
80 שלדעת רבנן חייב אף אם לא הרג לאותו ישראל שנתכוון לו, מכל
81 מקום כיון דְאֵיכָא דְרָא **בְּנֵעֲנֵי בְּיַיְהִיבָהּ** – כיון שיש גוי אחד באותה
82 חבורה, הוּי לִיה קְבֻעַ – יש לדון אותו כדיון קבוע, כלומר כדבר
83 שהתעורר בו ספק במקום קביעותו וולא לאח שפרש ממקומו, וְכָל
84 דבר הקבוע כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְמִי – יש לדון אותו כמחצה על
85 מחצה, דהיינו שהספק שקול ואין הולכים בו אחר הרוב, ולכך פטור
86 הישראל כדיון מחצה על מחצה, שספק למי היתה כוונתו, **וְסָפֵק נְפִשׁוֹת**
87 **לְהַקֵּל**.

משנה

88 המשנה מביאה מחלוקת באיזה שור יש חיוב סקילה אם הרג אדם: **שור**
89 **הַאֲשֵׁה, וְשור הַתְּזוּמִים** שאין להם אפטרופוס, או **שור של יתומים**
90 שמוטל על הַאֲפִטְרוֹפּוֹס לשומרו, או **שור הַמְדַבֵּר** שהוא הפקר, או
91 **שור הַתְּקַדֵּשׁ**, או **שור הַגֵּר שָׁמֵת וְאִין לֹא יוֹרְשִׁין**, ונמצא שעתה אין
92 לשור בעלים, אם המיתו אדם הרי אלו חֲיִיבִין מִיתָהּ, רבי יהודה
93 חולק ואומר, שור הַמְדַבֵּר או שור הַתְּקַדֵּשׁ או שור הַגֵּר שָׁמֵת ואין
94 לו יורשים, פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה, לְפִי שְׂאִין לָהֶם בְּעֵלִים.

גמרא

95 הגמרא מביאה מקור לומדים ששורים אלו נסקלים: **תַּנּוּ רַבְּנָן,**
96 **בַּפְרָשָׁה הַעוֹסֶקֶת בְּשׁוֹר שֶׁנִּגַח אִדָּם נִמְר' שוֹר' שְׂבָעָה פַעֲמִים,**
97 **פַּעַם אֶחָד לְצוֹרֵךְ הַנִּינֵן עֲצֵמוֹ, וְשֵׁאֵר פַּעֲמִים לְהִכָּיִא שוֹר הַאֲשֵׁה, שׁוֹר**
98 **הַתְּזוּמִים, שׁוֹר הַאֲפִטְרוֹפּוֹס, שׁוֹר הַמְדַבֵּר, שׁוֹר הַתְּקַדֵּשׁ, שׁוֹר הַגֵּר**
99 **שָׁמֵת וְאִין לֹא יוֹרְשִׁין, שְׂכַל אֵלּוּ אִם הַמִּית אֶחָד מֵהֶם אִדָּם חַיִּיבִים**
100 **מִיתָהּ, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, שׁוֹר הַמְדַבֵּר או שׁוֹר הַתְּקַדֵּשׁ או שׁוֹר הַגֵּר**
101 **שָׁמֵת וְאִין לֹא יוֹרְשִׁין, שְׁהַמִּית אֶחָד מֵהֶם אִדָּם, פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה,**
102 **לְפִי שְׂאִין לָהֶם בְּעֵלִים.**
103 הגמרא מבארת מתי מצריך רבי יהודה שיהיה לשור בעלים על מנת
104 שיהיה ניתן לחייבו: **אֲמַר רַב הוּנָא, פְּטוּר הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אִפְּלִיז נָחַח**
105 **בּוֹמָן שְׁהוּי לֹא בַעֲלִים, וְלִבְסוּף שְׁבַעַת הַעֲמֵדָה לְדִין או שְׁבַעַת גַּמַר דִּין**
106 **הַקְדִּישׁ את השׁוֹר, או שְׁנַגְּחָה וְלִבְסוּף הַפְּקִיר. וְמוֹסִיף רַב הוּנָא לְבֹאֵר**
107 **מִמָּאֵי שְׂרַבִּי יְהוּדָה פְּטוּר אֵף בַּאֲפִינָם אֵלּוּ, מְדַקְדְּתֵי מְדַבְּרֵי תִרְתִּי, שׁוֹר**
108 **הַמְדַבֵּר שאין לו בעלים והרי הוא הפקר, וְשׁוֹר הַגֵּר שָׁמֵת וְאִין לֹא**
109 **יוֹרְשִׁין, והרי שׁוֹר הַגֵּר שָׁמֵת ואין לו יורשים מאי נִיְהוּ –** מה טעם

1 מקשה הגמרא: **וְאֵפְתִי קֵשָׁה,** מדוע חייבים הבעלים כופר, והלא צְרוּרוֹת
2 נִיְהוּ – אופן זה דומה לצרורות שהבהמה מתיזה תוך כדי הילוכה, ולא
3 חייבה התורה כופר אלא כשהמית בגופו ממש, וכגון בנגיחה. **אֲמַר רַב**
4 **מְרִי בְרִיה דְרַב כְּהָנָא,** אכן המשנה מדברת דְקָאִיל מִיְצִיה מִיְצִיה – שאף
5 לאחר שנפל הכותל דחף השׁוֹר ללא הפסק עד שהפילו עליו, נמצא
6 שהמיתו בגופו ממש.
7 הגמרא מביאה ראייה לדברי שמואל וקושיא לרב: **תַּנּוּא כְּוֹוִתִיה**
8 **דְשִׁמּוּאֵל, שׁוֹר מוֹעֵד שְׁהָרַג שְׂלֵא בְכוּוֹנָה חַיִּיב בְּכּוֹפֵר וּפְטוּר מִמִּיתָה,**
9 **וְתִיּוּבָתָא דְרַב, שְׁשִׁנּוּ בְּבִרְיָתָא, יֵשׁ אֹפֶן שׁוֹר שְׁהָרַג חֲיִיב בְּמִיתָה**
10 **וּבְכּוֹפֵר, וְיֵשׁ שְׁחֵיב בְּכּוֹפֵר וּפְטוּר מִמִּיתָה, וְיֵשׁ שְׁחֵיב בְּמִיתָה**
11 **וּפְטוּר מִן הַכּוֹפֵר, וְיֵשׁ שְׁפִטוּר מִזֶּה וְזֶה –** ממייתה ומכופר. **הָא בִּיצֵר,**
12 **אִם הִיָּה הַשׁוֹר מוֹעֵד וְהָרַג בְּכּוּוֹנָה, חֲיִיב בְּמִיתָה וּבְכּוֹפֵר, וְאִם הִיָּה**
13 **מוֹעֵד וְהָרַג שְׂלֵא בְכּוּוֹנָה, חֲיִיב בְּכּוֹפֵר וּפְטוּר מִמִּיתָה, וְאִם הִיָּה תָם**
14 **וְהָרַג בְּכּוּוֹנָה, חֲיִיב בְּמִיתָה וּפְטוּר מִכּוֹפֵר, וְאִם הִיָּה תָם וְהָרַג שְׂלֵא**
15 **בְכּוּוֹנָה, פְּטוּר מִזֶּה וְיִמְזָה –** ממייתה ומכופר. ומבואר אם הרג שלא
16 בכוונה חייב בכופר וכדעת שמואל.
17 והמשך דברי הברייתא: **וְהַנְּקוּן –** ואם הוּק הַשׁוֹר שְׂלֵא בְכּוּוֹנָה, רַבִּי
18 **יְהוּדָה חֲתִיב וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר.**
19 מבררת הגמרא: **מאי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה** שמחייב על נזקי שור שלא
20 בכוונה. מבארת הגמרא, משום שְׁלִיף לְחַיִּיב 'במה מצינו' **מְכּוֹפֵרוֹ,**
21 **מַה בּוֹפְרוֹ** אין אם המית **שְׂלֵא בְכּוּוֹנָה חֲיִיב,** וכמו שנתבאר בברייתא
22 לעיל, **אָף הַנְּקוּן נִמְי אֵף אֵף הוּי שְׂלֵא בְכּוּוֹנָה חֲיִיב, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן**
23 **שְׁפוֹטֵר עַל נֹזְקֵי הַשׁוֹר שְׂלֵא בְכוּוֹנָה, טַעְמוֹ מִשּׁוּם שְׁלִיף מְקַטְלִיה**
24 **דְשׁוֹר –** שלומד 'במה מצינו' מחיוב הריגת השׁוֹר כשהמית אדם, מַה
25 **קְטִילִיה –** כשם שלענין הריגתו, אם המית **שְׂלֵא בְכּוּוֹנָה הִיָּה הוּא פְּטוּר**
26 **מִסְקִילָה, אָף הַנְּקוּן אִם הוּי שְׂלֵא בְכּוּוֹנָה פְּטוּר.**
27 שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה נִמְי נִלְף מְקַטְלִיה –** אף רבי יהודה היה
28 לו ללמוד ממיית השׁוֹר עצמו לפטור שלא בכוונה, וכרבי שמעון,
29 משיבה הגמרא, לרבי יהודה דְנִין תְּשַׁלּוּמִין מִתְּשַׁלּוּמִין, וְאִין דְנִין
30 תְּשַׁלּוּמִין מִמִּיתָה – עדיף ללמוד חיוב תשלומי הנזק מחיוב תשלומי
31 הכופר, ולא מחיוב מיתת השׁוֹר.
32 שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן נִמְי נִלְף מְכּוֹפֵרוֹ –** אף רבי שמעון היה
33 לו ללמוד מחיוב הכופר לחייב אף שלא בכוונה, וכרבי יהודה. משיבה
34 הגמרא, דְנִין חֲיִיבִיה דְשׁוֹר מְחִיבִיה דְשׁוֹר – עדיף ללמוד את הנזקים
35 שנגרמו מחמת השׁוֹר מדין מיתת השׁוֹר שהוא חובת השׁוֹר עצמו,
36 **לְאִפְסוּקֵי –** להוציא חיוב הכּוֹפֵר הַחֲיִיבִיה דְבְעֵלִים הוּא – שהוא חוב
37 המוטל על הבעלים לכפרת נפש:
38 שנינו במשנה: **נִתְכַּוֵּן לְהַרְגוֹ אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם [וכו']**
39 **פְּטוּר:**
40 מדייקת הגמרא: **הָא –** אך אם נִתְכַּוֵּן לְהַרְגוֹ אֶת אִדָּם זֶה וְהָרַג אֶת
41 **זֶה –** אדם אחר, חֲיִיב הַשׁוֹר סְקִילָה, ואף שלא התכוון לאותו אדם
42 שנהרג, ומבואר שְׁתַּנְתִּיזוּ דְלֵא **כְרִבִּי שְׁמַעוֹן,** וכמו דְתַנּוּא, רַבִּי
43 **שְׁמַעוֹן אֹמֵר, אִפְּלִיז נִתְכַּוֵּן לְהַרְגוֹ אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה, פְּטוּר הַשׁוֹר**
44 **מִמִּיתָה.**
45 מבררת הגמרא: **מאי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן** שפטור. מבארת הגמרא,
46 **דְאֲמַר קְרָא** לגבי מיתת השׁוֹר (שמות כא כט) 'אִם שׁוֹר נִגַח הוּא וְגו'
47 **וְהַמִּית אִישׁ או אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל וְנָם עֲלָיו יוֹמֵת,** ובהכרח אין
48 הכוונה לחייב את הבעלים מיתה, שהרי אינם חייבים אלא כופר בלבד,
49 אלא כוונת הפסוק לומר, כְּמִיתָת בְּעֵלִים כְּדֵ מִיתָת הַשׁוֹר – שיש
50 לדמות דין מיתת השׁוֹר למיתת הבעלים, מַה בְּעֵלִים אינו חייב עד
51 **דְמִיכּוּוֹנָה לִיה –** שיתכוון לאותו אדם שנהרג, אך אם נתכוון לאדם זה
52 והרג אדם אחר, פטור, **אָף שׁוֹר נִמְי דִינוֹ כֵן,** שאינו חייב סקילה עד
53 **דְמִיכּוּוֹנָה לִיה.**
54 מבררת הגמרא: **וּבְעֵלִים גּוֹפְיִיהוּ מְנָלָן –** ומנינם אכן שהבעלים פטורים
55 באופן זה שנתכוונו לאדם זה והרגו אדם אחר. מבארת הגמרא,
56 **מְדַאֲמַר קְרָא** לגבי רוצח (דברים ט יא) 'כִּי יִהְיֶה אִישׁ שֵׁנָא לְרַעְדוֹ

בפניו, ונמצא שאף ללא פעולת המסירה היה הנזק נעשה מאליו, ובמסירת השור לבית דין על ידי השומר לא נעשה כל נזק. הגמרא מביאה מקור לשיטת רבנן שאין גומרים את דינו של השור אלא בפניו: מבארת הגמרא: **מאי טעמא דרבנן** שסוברים שאין גומרים את דינו של השור למיתה אלא בפניו, וממה שהקיש הכתוב את דינם לומדים פמיתת הפעלים כף מיתת השור, מה פעלים אין דינם נגמר למיתה בבית דין אלא בפניהם, שנאמר (במדבר לה יב) **וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עֲמִדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לִמְשַׁפֵּט**, כלומר שהוא עצמו נדרש לעמוד לפני הסנהדרין בשעה שגומרים את דינו, **אף שור** אין בית דין גומרים את דינו אלא בפניו. ורבי יעקב סובר גומרים את דינו של השור למיתה אף שלא בפניו, וההקש אינו נאמר לענין זה, משום שלדעתו יש חילוק ביניהם, **דבשלמא** דין הפעלים צריך להגמר בפניהם משום שגני טענה ניהו, ויתכן שיטענו טענה שתזכם בדין, **אלא שור בר טענתא הוא**. שנינו במשנה, **מסרו לשומר חנם ולשואל בו** נכנסו במקום הבעלים להתחייב בתשלום נזקי השור: הגמרא מבררת באיזה שמירה נאמר דין זה: **תנו רבנן, ארבעה נכנסו תחת הפעלים** להתחייב בתשלומי נזק כמותם, **ואלו הן, שומר חנם ושואל נושא שכר והשוכר**. אם הרגו – אם השוורים שהרגו הם תמיין, נהרגין ובעלים פטורין מן הכופר, ואם הם מועדין, נהרגין ובעלים משלמין את הכופר. ומסיימת הברייתא: **וכיון שהשור הומת ואינו מוחזר לבעליו תיבין** השומרים להחזיר דמי שור לבעליו, חוץ משומר חנם שפטור מלהחזיר את דמיו.

מבררת הגמרא באיזה שמירה מדברת הברייתא: **אמר, היכי דמי, אי דנמריה** – אם מדובר ששומר את השור שמירה מעולה שלא יזיק, מדוע פוטרת הברייתא רק את השומר חנם מלהחזיר את דמיו, **אפילו בוליהו שומרים ומלבד שואל נמי ליפטריו** מלהחזיר את דמי השור, **ואי דלא נמריה** כראוי, **אפילו שומר חנם נתייב** להחזיר את דמיו, כיון שפשע בשמירתו, ושומר חנם חייב על נזק שנעשה מחמת פשיעתו. **אמר, הכא במאי עסקינן דנמריה שמירה פחותה**, דהיינו שנעל בפניה דלת הראויה לעמוד ברוח מצויה, **ולא נמריה שמירה מעולה**, ומעתה מובן, **דשומר חנם פטור מלהחזיר את דמי השור לפי שפלתה לו שמירתו** – די לו בשמירה פחותה ובוה מסתיימת חובתו, ואינו מחוייב בשמירה מעולה מזו, ולכן פטור מלהשיב לבעלים את דמי השור, מה שאין כן הנהך – שאר השומרים, **לא פלתה שמירתן** – לא די להם בשמירה פחותה, אלא חייבים להתחזק בשמירת השור, וכשלא עשו כן פשיעה היא בידם, ומחוייבים בהשבת דמי השור לבעלים.

הגמרא מקשה על האוקימתא האמורה: **אמר, לפי הדברים האמורים יקשה כמאן** – כדעת מי את הברייתא, **אי כדעת רבי מאיר** שסובר (להלן ע"ב) שלמועד לא די בשמירה פחותה, ולכן מחייבת הברייתא את הבעלים בתשלום כופר, יהיה קשה המשך הברייתא שפוטרת רק שומר חנם מהחזר דמי השור לבעלים,

הרי הוא **מבור** ויכול הקונה לחרוש בו עד שיגמר דינו לסקילה, ואם הקדישו הרי הוא **מוקדש**, ואם שקטו, **בשרו מותר** באכילה. וכן אם נגח והמית אדם בעודו אצל השומר והחזירו שומר לבית בעליו, הרי הוא **מוחזר** ופטור השומר מלשלם לבעלים. אבל אם משנמך דינו לסקילה **מבור**, אינו **מבור**, ואם הקדישו, אינו **מוקדש**, ואם שקטו, **בשרו אסור** באכילה. וכן אם נגח והמית אדם בעודו אצל השומר ונגמר דינו לסקילה ולאחר מכן החזירו שומר לבית בעליו, אינו **מוחזר** כיון שבשעת החזרתו אסור בהנאה. **רבי יעקב אומר, אף אם משנמך דינו נאסר בהנאה החזירו השומר לבעליו**, הרי הוא **מוחזר**, ופטור מלשלם לבעלים את דמיו.

מבררת הגמרא במה חלקו רבנן ורבי יעקב: **לימא בהא קמיפלגי, דרבנן כברי אין אומרים באיסורי הנאה הרי שלף לפניה, כלומר שדבר שנאסר בהנאה בעודו בבית השומר מחמת פשיעתו, השבת הדבר אינה נחשבת השבה**, ואינו נפטר אלא בתשלום דמי הדבר שנאסר, **ורבי יעקב סבר אומרים באיסורי הנאה הרי שלף לפניה, כלומר שהשומר יכול להשיב את הדבר כמות שהוא**, ופטור מלשלם דמיו. הגמרא דוחה שאין להעמיד מחלוקתם בכך: **אמר רבה, דבוגלי עלמא** – רבנן ורבי יעקב סוברים שאומרים באיסורי הנאה הרי שלף לפניה, **דאם בן שרבנן** סוברים שהשומר אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, **נפלוג רבנן** על רבי יעקב גם לענין חמץ בפסח, כלומר, אם גזל חמץ קודם הפסח ונתחייב בהשבתו, ועבר עליו הפסח ונאסר בהנאה, יסברו רבנן שאין הגזל יכול להשיבו אחר הפסח ולומר הרי שלך לפניך, ואילו להלן (צח): **בריייתא שנינו, גזל חמץ ועבר עליו הפסח וכו' ושור עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך**, אבל משנגמר דינו לא, ומוכח שהברייתא סוברת כדעת חכמים שמחלקים בין נגמר דינו של השור לסקילה ללא נגמר, ואילו לענין חמץ שעבר עליו הפסח מודים חכמים שיכול לומר לבעלים הרי שלך לפניך ופטור מלשלם, כיון שהוא איסור הנאה הבא מאליו. ונמצא שאי אפשר לתלות את מחלוקתם בזה.

הגמרא מבררת את מחלוקתם באופן אחר: **אלא הכא נידון מחלוקתם** הוא מה דינו של שומר שתפש את השור והביאו בידיו לבית דין על מנת שיגמרו את דינו, האם חייב לשלם לבעליו את דמי השור או לא, ובגומריין דינו של שור לסקילה **שלא בפניו קמיפלגי**, **דרבנן סברי אין בית דין גומריין דינו של שור לסקילה אלא בפניו**, ולדעתם חייב השומר לשלם את דמי השור לבעלים משום **דאמר ליה** מפקיד לשומר, **אי אהדרתיה ניהלי תה מעיקמא ליה לאגמא** – אם היית מחזירו אלי הייתי מבריחו לאגם באופן שבית דין לא היו יכולים לגמור את דינו לסקילה ולא היה נאסר, אבל **השתא אתפשתייה לתוראי בידא דלא וקילגא לאשתעוויי דינא כהדיה** – התפסת ו- מסרת את שורי בידים ליד בית דין שאיני יכול לעמוד כנגדם בדין, ונחשב הדבר כאילו חזקת בידים ממש. **ורבי יעקב סבר גומריין דינו של שור אפילו שלא בפניו**, ולכן פטור השומר מתשלומין, **דאמר ליה** שומר למפקיד סוף סוף **מיגמר הוו נמרי ליה** בית דין **לדינא** של השור אפילו שלא

אגרות קודש

בי"ה, י"ח תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' תמוז בענין שאינו יודע יום היארצייט של אביו ז"ל. הנה יתייעץ בזה עם אנ"ש והם יתדברו עם אמו תחי' לברר היום שיש לומר שהוא היותר קרוב להיארצייט, ולקבוע בו. בהנוגע למ"ש אודות הנחת תפילין למלאת לו י"ב שנה. הנה אף שמובא מנהג כזה אבל לא

המשך בעמוד הבא

בבא קמא. שור שנגח – פרק רביעי דף מה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קעז תוספות

מבור. פי בקונטרס לרד"א ומשנגמר דינו אינו מכור דאסור בהנאה ואפילו ר"ת דמפרש דמחיים לא מתקור מימי חרי אסור להשהותו לענות דינו ובמהדורא אחת פרשי" מכור מכור דאמר ליה מוכר היה לך לשחוטו כיון שידעת שהרג ואת הוא דאפסדת אנפשיך ולא הוי מקח טעות וא"ת וסיפא בשנגמר דינו דקתי אינו מכור מסתמא יודע שנגח ושנגמר דינו דומיא דרישא שידע שהרג וא"כ ליהוי מעות מתנה כמו בקדש אחרות ויל שאין הכל בקצאין בדין שור הנסקל וסבור שכולו להשהותו לעשות בו מלאכתו או אפילו לשחוטו סבור דשרי: דאם כן לפילו בהמזבז פסטה. פ"ה ואן ק"ל בהגוזל ועצום) ולקמן דף ע"ה דלרבנן אומר חרי שלף לפניך דקתינן בבביתא גזל חמץ ועבר עליו הפסח שור והחזירו עד שלא נגמר דינו אומר לו חרי שלף לפניך אבל משנגמר דינו לא דומיא סברא דרבנן הוא דשמעיתן ליה וקתינן בראמי בפסח מודו וקשה לפירושו דסוגיא דהבא איתא נמי התם בהאי שמעתא ומוכח התם דרבה שדקיה ואמר רבי'ע אומרין באיסורי הנאה הרי שלף לפניך מדלא פליגי בהמזבז פסטה לא היה וידע אותה ברייתא אלא רבה בר שמואל הביאה ואמר ליה רב חסדא אי משכחת להו לא תימא להו ואור"י דדייק מדלא פליגי בהמזבז פסטה לא היה יכול לטעות ולהעמיד מחלוקתם במילתא אחריתי:

השתא אתפסתיה לתוראי. פי הקונטרס אתפסתיה בידים משורו לביד' לדנו בסקלה ולכר אין יכול לומר לו חרי שלף לפניך לפי שהתפסו בידים והשתא לפי זה נובל להעמיד כל הבכא דמתני' בהגוזל קמא ולקמן ד' ע"ה) ברבנן דרבי יעקב לפי דחוי דרבא ושור היוצא לסקל דקתינן במתני' דהתם דאל' הרי שלף לפניך כגון שתפסוהו ב"ד מאליהן ומיהו רשי" פי שם שאין מעמיד ברבנן רק רישא אבל לסיפא דשור היוצא לסקל דמתניתין לא איתא כרבנן אלא בר' יעקב וזקא וזה פי' משום שרוצה להעמיד שור היוצא לסקל דמתניתין בתפיסה בידים ליד ב"ד דומיא דברייתא דהיינו בהתפסו בידים וקשה לפירושו דאם זה התיקו לא הוי הדין ניכר אפילו אתפסה בידים לא יתחייב ואם הוא ניכר אפילו פסחו ב"ד מאליהן למה יפטר וכי לא היה לו לשחוטו שלא לביד' כר' יעוד דאם הוא פטור בשתופסים אותו מאליהן בשתופסים אותו בידים נמי פטור דסוף סוף אפילו לא היה מתפסו בידים הוי תופסים אותו מאליהן ולא הפסידו בעלים בהתפסותו כלום

מבור. הוא לרד"א: הקדישו מוקדש. ונפקא מיניה דאי מיתחגי מיניה מעלי: מוחך. ואע"ג דשקלי ליה פי דינא הוי שומר פטור דהיא בשקלחיה שור מעללא הוא: אינו מוקדש. דלא ברשותיה דמריה קאי לאקדושה: אין אומרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך. ונפקא מיניה לגזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו אינו מוחזר: דא"כ. דלרבנן אין אומרין: ליפלו רבנן בהמזבז בפסח ולמירו דחייב ואנן קיימא לן בהגוזל עצים ולקמן ד' ע"ה) דלרבנן אומר לו חרי שלף לפניך דקתינן גזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו וכן שור עד שלא נגמר דינו אומרין לא חרי שלף לפניך אבל משנגמר לא ותיא סברא לרבנן הוא דשמעיתן ליה וקתינן בהמזבז בפסח מודו דאמרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך אלא דבולי עלמא אומרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך דהבא דאיסורא ממילא איתא ליה כגון חמץ בפסח ולא מצי א"ל האי לא מדי הוא אבל הבא משום הכי אמרי רבנן אינו מוחזר דאמר ליה אתפסתיה לתוראי כו' והויקא דבדידים הוא שהביאו לבי דינא והאי דנקט אי אתדחתיה ניהיליה לאו משום דחייבא דלא אתדחתיה הוא דא"כ בהמזבז בפסח נמי לימא ליה אי אתדחתיה ניהיליה הנהא כהבאנא ליה ועוד לר' יעקב נמי הוי דנוגמריס דינו של שור שלא כבבא נמיא ליה אי אתדחתיה ניהיליה הנהא שחטתא ליה אלא אדלא אתדחתיה לא מחייבי ליה רבנן דהא קמחזר ליה השתא ואמרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך אלא חייביה משום דחוליו לביד' בדידים והכי קאמר ליה לא היה לך להחליבו לביד' דאי הנה בדי הנה מערקנא ליה מנייהו: סוף סוף מינפך הנה נפרי ליה לדיניה. הלכך הנה ליה הויקא דממילא ולא בדידים: מה בעלים בפנייהם. כדכתיב עד עמוד לפני העדה למשפט (מבור לה: אי דנפריה. שמירה מעולה: בוליה נמי ניפטר. מדמי שור בר משואל דהא אנוסין הם: שמירה פחותה. דלת שבוכה לעמוד ברח מצויה: פלגה ליה שמירתו. דאין עליו להתחוק בשמירתו ודי בכך ולא פשיעה היא הלכך לגבי בעלים פטור מדמי שור דהא סגי ליה בשמירה פחותה ובעי כפרה: ותני לא פלגה שמירתן. שחייבין הוי להתחוק בשמירתו שיהא שומר לבעליו ופשיעה היא מיד' הדחה אנגיבה ואבידה: כמאן א"ה"ם. דאמר במתניתין מועד לא סגי ליה בשמירה פחותה ומשום הכי נמי קתינן משלמין כופר:

השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כף מיתת השור מה בעלים בפניהם אף שור בפניו ור' יעקב בשלמא בעלים בני מענה ניהו אלא שור בר מענתא הוא: מסרו לשומר חנם ולשואל כו': תנו רבנן ארבעה נכנסו תחת הבעלים ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שרר והשוכר הרגו תמין נהרגין ופטורין מן הכופר מועדין נהרגין ומשלמין את הכופר וחייבין להחזיר דמי שור לבעליו חוץ משומר חנם אמרי חייב דמי אי דנמריה אפילו בוליה נמי ליפטרין ואי דלא נמריה אפילו שומר חנם יתחייב אמרי הכא כמאי עסקינן דנמריה שמירה פחותה ולא נמריה שמירה מעולה שומר חנם פלגה לו שמירתו הנך לא פלגה שמירתן אמרי כמאן אי פרבי מאור דאמר

בזכות

מבור. הוא לרד"א: הקדישו מוקדש. ונפקא מיניה דאי מיתחגי מיניה מעלי: מוחך. ואע"ג דשקלי ליה פי דינא הוי שומר פטור דהיא בשקלחיה שור מעללא הוא: אינו מוקדש. דלא ברשותיה דמריה קאי לאקדושה: אין אומרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך. ונפקא מיניה לגזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו אינו מוחזר: דא"כ. דלרבנן אין אומרין: ליפלו רבנן בהמזבז בפסח ולמירו דחייב ואנן קיימא לן בהגוזל עצים ולקמן ד' ע"ה) דלרבנן אומר לו חרי שלף לפניך דקתינן גזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו וכן שור עד שלא נגמר דינו אומרין לא חרי שלף לפניך אבל משנגמר לא ותיא סברא לרבנן הוא דשמעיתן ליה וקתינן בהמזבז בפסח מודו דאמרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך אלא דבולי עלמא אומרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך דהבא דאיסורא ממילא איתא ליה כגון חמץ בפסח ולא מצי א"ל האי לא מדי הוא אבל הבא משום הכי אמרי רבנן אינו מוחזר דאמר ליה אתפסתיה לתוראי כו' והויקא דבדידים הוא שהביאו לבי דינא והאי דנקט אי אתדחתיה ניהיליה לאו משום דחייבא דלא אתדחתיה הוא דא"כ בהמזבז בפסח נמי לימא ליה אי אתדחתיה ניהיליה הנהא כהבאנא ליה ועוד לר' יעקב נמי הוי דנוגמריס דינו של שור שלא כבבא נמיא ליה אי אתדחתיה ניהיליה הנהא שחטתא ליה אלא אדלא אתדחתיה לא מחייבי ליה רבנן דהא קמחזר ליה השתא ואמרין באיסורי הנאה חרי שלף לפניך אלא חייביה משום דחוליו לביד' בדידים והכי קאמר ליה לא היה לך להחליבו לביד' דאי הנה בדי הנה מערקנא ליה מנייהו: סוף סוף מינפך הנה נפרי ליה לדיניה. הלכך הנה ליה הויקא דממילא ולא בדידים: מה בעלים בפנייהם. כדכתיב עד עמוד לפני העדה למשפט (מבור לה: אי דנפריה. שמירה מעולה: בוליה נמי ניפטר. מדמי שור בר משואל דהא אנוסין הם: שמירה פחותה. דלת שבוכה לעמוד ברח מצויה: פלגה ליה שמירתו. דאין עליו להתחוק בשמירתו ודי בכך ולא פשיעה היא הלכך לגבי בעלים פטור מדמי שור דהא סגי ליה בשמירה פחותה ובעי כפרה: ותני לא פלגה שמירתן. שחייבין הוי להתחוק בשמירתו שיהא שומר לבעליו ופשיעה היא מיד' הדחה אנגיבה ואבידה: כמאן א"ה"ם. דאמר במתניתין מועד לא סגי ליה בשמירה פחותה ומשום הכי נמי קתינן משלמין כופר:

ראמר

ונראה לר"י דבתפסוהו מאליהן נמי חייב דמה שנופל ליד ב"ד חשוב הדין ניכר וכיון דעל ידי פשיעה נפל ליד ב"ד חייב ולא יכול לומר חרי שלף לפניך כמו בהמזבז ועבר עליו הפסח שהוא הדין שאינו ניכר הלכך יכול לומר שם חרי שלף לפניך ור' יעקב לא חשיב הדין ניכר מה שנופל ליד ב"ד ונמרו את דינו כיון שאפילו בא לידים הוי גומרין את דינו ונמצא שאינו מפסיד ע"י שבא אלא כאילו נמרו דינו שלא בפניו חשיב לפי שגם אז היה נאסר ויהי הדין שאין ניכר ולכך יכול לומר לו חרי שלף לפניך כמו בהמזבז ועבר עליו הפסח ואי אתדחתיה לאו נתינת טעם הוא שהיה יכול להצילו ע"י כך שאין תלוי בזה כמו שפ"ה אלא כלומר לא היה גומרין דינו שלא בפניו ועכשיו נקמה שנתפס בידים וגומרין דינו ע"י מה שנופל בידים וכיון שנפסד ע"י מה שנופל בידים חשיב הדין ניכר ולא תוכל לומר חרי שלף לפניך וכן משמע בהגוזל (ניסו ד' ע"ה) דבהיקו ניכר אין יכול לומר חרי שלף לפניך דפריי מתני' דגזל מטבע ונפסל כו' ואי אמרת הדין שאין ניכר שמיא הדין פי' משום דחשיב כאילו ניכר אמאי אומר ליה חרי שלף לפניך גזל הוא ומומנא מעללא בעי לשלומי כי אין זה ממוח שגזל כיון שהשוכר כאילו התיקו ניכר בו שאין לך שינוי גדול מזה אילו היה ניכר ושור תם דמזיק ברשות שומר אפילו קודם גמר דין אם יחזירו שומר לבעלים לא יפטר בכך כיון דמזיק ע"י פשיעת שומר ונפל ברשות ניזק להחליט לו מיד' לר"ע להשתעבד בו ולרבי ישמעאל לגבות מגופו והנה ליה הדין ניכר שהוא מופסד שנופל ברשות אחרים ולא יכול לומר חרי שלף לפניך כמו שביכול לומר בשור שהרג אפילו לאמר גמר דין לו. יעקב ולרבנן קודם גמר דין ובחמץ לכו"כ: אלקא שור בר טענה הוא. ואפילו דרשין בעלמא כמיתת בעלים כן מיתת השור ליה מילתא אין סברא לדורש: חז"ן משומר חנם. הוא הדין דהוא מצי למימר כולן פטורין בשמירה מעולה חוץ משמואל דחייב באנוסים: אפילו בוליה נמי ליפטר. ושואל גופיה נתי חייב לשלם דמי שור לבעלים מ"מ כופר אין משלם:

המשך מהעמוד הקודם
ראיתי נוהגין ככה בין אנשי לשנות התחלת תפילין ליתום ויתנהג ע"פ המובא בלוח היום היום ב' מנייא להתחיל הנות תפילין בשני חדשים לפני הבר מצוה.
ברככה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטיא
מוכר

בחוקת

1 שימור קיימי. אין פירושו בההיא דפ"ק (ד' טו) גבי פלוגתא דפלגא נוקא קנטא
 2 דבחוקת שימור דהתם היינו דאין צריכין שימור שאין דרכו להזיק כמו שן ורגל
 3 אבל חוקת שימור דהקא היינו שדרך בני אדם לשמורו וסתם עבדי להו שמייה פחותה
 4 ור"ת גרס בדר' מאיר בחוקת שימור ובדריבי יהודה לאו בחוקת שימור ולפי הגיר' הכי
 5 פירושו מאי טעמא דר' מאיר קסבר סתם שוורים
 6 בחוקת שימור חשיבי לבעלים שסבורין בהבעלים
 7 שאין דרכן להזיק ועל פן אינם חוששין לשמורם
 8 וטעמא דר"י סתם שוורים לאו בחוקת שימור
 9 חשיבי לבעלים ונשרי להו שמייה פחותה ולהך
 10 גירסא תרי פירושו חוקת שימור דהקא בחוקת
 11 שימור דפ"ק ומיהו בין לר"מ בין לר"י סברי שפיר
 12 פלגא נוקא קנטא: והוא מיבעי ליה ללא. נראה
 13 בגירסת הספרים דגרסי ותא מיבעי ליה לגופיה
 14 כלומר לריבוי אחר ריבוי: לא פטר ר"א אלא צד
 15 העדאה שבו. מסקרא אומר פן דאטו משום
 16 העדאה מועד גרע וקטר אפילו מח"ב בשמירה
 17 פחותה וא"ת התיניח לחומרא דאית לן למימר צד
 18 תמות במקומה עומדת מסקרא פדרישית אלא
 19 לקולא דאין משתלם אלא מגופו ואין מעמידין
 20 אדפטורפוס מנגל ויל הואיל דצריכין אנו לחמר
 21 צד תמות במקומה עומדת לחומרא דה"ל לקולא
 22 ומיהו ליפטר בהודאתו למ"ד פלגא נוקא קנטא לא
 23 אמרין במקומה עומדת דכין דאייבעד לאו קנטא
 24 הוא: מועד לקרן זמין. מיצני למימר דדוקא נקט
 25 לפי שקרן זמין מוחקן להזיק יותר מקרן של שומאל
 26 אבל מועד לקרן שומאל כ"ש דמועד לקרן זמין או
 27 שמא אין מועד ואורחא דמילתא נקט:
 28 אלא

1 דאמר שזכר כשומר חנם דמי. בכבא מציעא בהשואל (ו' צה) ונתני חרץ משומר חנם
 2 והשוכר: ואי כר"י. היבא דשמרו שמירה פחותה אמאי משלמים בופר האמר ר"י מועד
 3 סגי ליה בשמירה פחותה: ר"א היא דאמר. במתניתין אין לו שמירה למועד אלא סבין
 4 ואפילו שמירה מעולה וכ"ש האי דשמירה פחותה נטריה ומשום הכי משלמין בופר
 5 ולענן דמי שור נמי חייבין דעליהן לשומרו
 6 שמירה מעולה הואיל ונושאי ש"כר הן ובדנטריה
 7 שמירה מעולה לא מצי מוקים לה אפילו לר"א
 8 דאע"ג דלענן בופר חייבין דלא סגי ליה
 9 בשמירה מעולה לענן דמי שור לבעלים פטורין
 10 דהא נטריהו ומאי הוה להו למיעבד: וכתבא
 11 דמילתא. שור נגחן כי מקבל איניש נטריהתיה
 12 עליה למה שהוא מוחזק מקבל עליה דלא לזיק
 13 אחרניי אבל דלא לזיקה אחרניי לא מסיק
 14 אדעתיה ש"כר אין שור מתיצב לנגדו מפחד:
 15 מתני' ונעל כפניו כראוי. היינו שמירה פחותה
 16 דלת שיכולה לענן דמי שור לקמן בהבובין
 17 (דף נה): ולא ישמרונו בעליה. במועד כתיב מיטע
 18 הכתוב לשמירה מועדת כדמפרש בגמרא: אין
 19 לו שמירה. למעשה: אלא סבין. ואפילו שמרו
 20 שמירה מעולה והפיל הכותל ורץ חייב ושלש
 21 מחלוקות בדבר לר"מ בשמירה פחותה חייב
 22 ובמעולה פטור ולר"י בפחותה נמי פטור ולר"א
 23 במעולה נמי חייב: גמ' לאו בחוקת שימור
 24 קריפי. אין אדם משמר שורו כלל אלא מניחו
 25 ויצא: נתיח להם נתיח למועדי. מגזירה שיה
 26 דלבעי נמי תם שמירה מעולה: סתם שוורים
 27 בחוקת שימור קריפי. אין לך אדם שאינו משמר
 28 שורו שמירה פחותה וחיוב הכתוב בתם אלא
 29 שמירה מעולה בעי הדר כתב בו: ובי תיבא.
 30 גילף נתיח נתיח דתם נמי לטגי ליה בפחותה:
 31 והא. לא ישמרונו מבעי ליה ללא כלומר לגופיה
 32 דאם לא שמרו שמירה מעולה ליחייב ודרשקן
 33 ביה ריבוי אחר ריבוי ומיעוטא דתם מנא ליה:
 34 לזה. מיעוטתיה לפחותה ולא לאחר: אבל צד
 35 תמות במקומה עומדת. דלא סגי ליה בפחותה
 36 ומשלם חצי נוק: אליבא דבאון. כלומר הא ודאי
 37 לענן תשלומין לא אצטרף ליה לרב
 38 לאשמועין דלמין נוק שלם ולשמאל שלא
 39 הועד לה משלם חצי נוק דהא כי האי הונא
 40 טובא תנן דאפילו מועד לאדם אינו מועד
 41 לבתקא וכ"ש מועד לקרן זמין שהוא צד חוקה
 42 שבו אינו מועד לשמאל אלא ודאי רב לענן
 43 שמירה אשמועין ואי אליבא דר"מ הא תם
 44 ומועד לענן שמירה כי הדין ניהו לא גרסינן אי
 45 אליבא דר"מ פשיטא ואי גרסינן הכי מפרש אי
 46 אליבא דר"מ ולענן שמירה לא אשמועין רב
 47 דהא אין חילוק בשמירתו אלא לענן תשלומין
 48 אשמועין פשיטא דהא כי האי הונא טובא תנן:
 49 אלא אליבא דר"י. ואשמועין רב דאם שמרו

1 ושמור הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סבין: גמ' מאי טעמא דר"מ קסבר סתם
 2 שוורים לאו בחוקת שימור קיימי ואמר רחמנא תם נתייב דניבעי ליה שמירה פחותה הדר
 3 אב"ר רחמנא ולא ישמרונו גבי מועד דניבעי ליה שמירה מעולה ויליף נתיח לתם נתיח
 4 למועד ר"י סבר סתם שוורים בחוקת שימור קיימי אב"ר רחמנא תם נשלם דניבעי ליה
 5 שמירה מעולה הדר אב"ר רחמנא ולא ישמרונו גבי מועד דניבעי ליה שמירה מעולה הוי
 6 ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מיעט הכתוב לשמירה מעולה וכי תיבא
 7 נתיח לתם נתיח למועד הא מיעט רחמנא ולא ישמרונו לזה ולא לאחר והא מיבעי ליה
 8 ללא אם פן נכתוב רחמנא ולא ישמור מאי ולא ישמרונו לזה ולא לאחר תניא ר"א פן
 9 יעקב אומר אחר תם ואחר מועד ששמרו שמירה פחותה פטור מאי טעמא סבר לה כר"י
 10 דאמר מועד בשמירה פחותה סגי ליה ויליף נתיח לתם ונתיח למועד אב"ר רב אדא בר
 11 אהבה לא פטר ר"י אלא צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת אב"ר רב מועד
 12 לקרן זמין אינו מועד לקרן שומאל אמרי אליבא דבאון אי אליבא דר"מ האמר אחר תם
 13 ואחר מועד שמירה מעולה בעי אי אליבא דרבי יהודה מאי ארזא קרן שומאל אפילו בזמין
 14 נמי אית ביה צד תמות ואית ביה צד מועדת אמרי לעולם פרבי יהודה ולא סבירא ליה
 15 דרב אדא בר אהבה והכי קאמר פי האי הונא הוא דמשפחת ביה צד תמות ומועדת

אבל
 1 שמירה פחותה ורץ והזיק בקרן זמין שהועד לה פטור דמועד בשמירה פחותה סגי ליה ואם נגח בשמאל חייב דתם לא אמעית לשמירה פחותה: מאי ארזא קרן שומאל. דאי נגח בה
 2 חייב חצי נוק כי נגח בזמין נמי איבא צד תמות ומועדת לחצי פטור ולחצי חייב דהא צד תמות במקומה עומדת ואשתכח דהקא נמי חצי נוק משלם ומאי נפקא לן מדרב: לית ליה
 3 דרב אדא. אלא לגמרי פטר ביה ר"י ואשמועין רב דכי האי הונא משפחת צד תמות ומועדת בחד תנא ולענן שמירה דאם שמרו שמירה פחותה והזיק בקרן זמין פטור לגמרי ואם
 4 בשמאל משלם חצי נוק:

גמרא

56 ביאור טעמי המחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה: מבררת הגמרא: מאי
 57 טעמא דרבי מאיר שסובר בין תם ובין מועד צריכים שמירה מעולה.
 58 קסבר, סתם שנויים לאו בחוקת שימור קיימי, כלומר, אין דרך אדם
 59 לשמור על שורו שלא יזיק, ואמר רחמנא שבאופן זה שור תם נתייב
 60 בתשלומין, כדי שמוזה נלמד דניבעי ליה שמירה פחותה על מנת
 61 לפטרו מן התשלומין, כלומר, מאחר והתורה חיובה שור תם שאינו
 62 פחותה פטור, הדר אמר רחמנא וילא ישמרנו בעליז לגבי מועד, כדי
 63 ללמד דנבעי ליה למועד שמירה מעולה. ולאחר ששלמדנו חוב
 64 שמירה מעולה למועד, מוסיף רבי מאיר ויליף בגזירה שווה נתיחה
 65 האמורה לגבי תם מנתיחה האמורה לגבי מועד, שאף התם צריך
 66 שמירה מעולה. רבי יהודה סבר סתם שנויים בחוקת שימור קיימי
 67 כלומר, דרך בני אדם לשמור על שורם שמירה פחותה שלא יזיק,
 68 ואמר רחמנא שור תם נשלם כדי שמוזה נלמד דניבעי ליה שמירה
 69 מעולה ולא די בשמירה הפחותה המצויה, והדר אמר רחמנא וילא
 70 ישמרנו בעליז לגבי שור מועד כדי ללמד דנבעי ליה לשור מועד
 71 שמירה מעולה, ונמצא דהוי ריבוי אחר ריבוי, ואין ריבוי אחר ריבוי
 72 אלא למעט, ומה בא הכתוב למעט, מיעט הכתוב לשמירה מעולה
 73 – שאין חיוב שמירה מעולה במועד.

74 שואלת הגמרא: וכי תימא שלאחר שלימדנו הכתוב שם צריך
 75 שמירה מעולה, נלמד בגזירה שווה נתיחה האמורה לגבי תם מנתיחה
 76 האמורה לגבי מועד שאף לתם די בשמירה פחותה. מיישבת הגמרא:
 77 הא מיעט רחמנא במה שאמר וילא ישמרנו לגבי שור מועד, ללמד
 78 שדי בשמירה פחותה לזה – למועד הווקא ולא לאחר – לתם. שואלת
 79 הגמרא: היאך ניתן למעט מ'ולא ישמרנו' שור תם מחיוב שמירה
 80 מעולה, והא הכתוב ו'לא ישמרנו' מ'יבעי ליה ללאו, כלומר לחיוב
 81 בנזקי מועד אם לא שמרו הבעלים שמירה מעולה, ולדרוש ממנו ריבוי
 82 אחר ריבוי למעטו מחיוב זה. מיישבת הגמרא: אם בן שהכתוב אכן
 83 נאמר רק כדי לדרוש ממנו ריבוי אחר ריבוי במועד ולמעטו מחיוב
 84 שמירה מעולה, הכתוב רחמנא וילא ישמרנו, מאי וילא ישמרנו,
 85 שמורה על מיעוט, אלא ודאי בא למעט לזה ולא לאחר.
 86 הגמרא מביאה שיטה נוספת שאינה מחלקת בין תם למועד, ובשניהם
 87 די בשמירה פחותה: תניא, רבי אליעזר בן יעקב אמר, אחד תם
 88 ואחד מועד ששמרו שמירה פחותה, פטור משלומי נזק. מבררת
 89 הגמרא: מאי טעמא. ומבארת: רבי אליעזר בן יעקב סבר לה פרבי
 90 יהודה דאמר שור מועד בשמירה פחותה סני ליה, ויליף רבי אליעזר
 91 בן יעקב בגזירה שווה 'נתיחה' האמורה לגבי תם ו'נתיחה' האמורה
 92 לגבי מועד, שאף לתם די בשמירה פחותה.

93 הגמרא מבארת את שיטת רבי יהודה: אמר רב אדא בר אבהו, לא
 94 פטר רבי יהודה על נזקי שור מועד ששמרו בעליז שמירה פחותה,
 95 אלא רק צד העדאה שבו, כלומר החלק שמחוייב בו מצד היותו מועד,
 96 אבל החלק שמחוייב בו מצד תפלות שהוא תשלום חצי נזק, במקומה
 97 עומדת – נותר בתמותו, ולא נעתק מתמות למועדו. ואין הבעלים
 98 נפטרים מחיוב זה בשמירה פחותה, וממילא שור מועד ששמרו שמירה
 99 פחותה יוצא והזיק חייב בחצי נזק.
 100 דין שור שמועד לקרן אחת: אמר רב, שור שנעשה מועד לקרן זמין,
 101 אינו מועד לקרן שמואל, ואם נגח בקרנו השמאלית, דינו כתם שמשלם
 102 חצי נזק. ולפי זה יתכן צד תמות וצד מועדות בשור אחד. אמר, אליא
 103 דמאן – כמי מהשיטות שנאמרו לגבי שמירת השור סובר רב. אי
 104 אליא דרבי מאיר, האמר רבי מאיר אחד שור תם ואחד שור מועד
 105 שמירה מעולה בעי, ואילו רב מחלק בין שמירת תם לשמירת מועד.
 106 ואי אליא דרבי יהודה, והשמיענו רב בשבור אחד יש שתי סוגי
 107 שמירה, ואם שמרו שמירה פחותה והזיק בקרן שוהו עד לה חצי
 108 כיון שדי לו למועד בשמירה פחותה, ואם נגח בקרן שמאלית חייב חצי
 109 נזק כיון שלתם לא די בשמירה פחותה, אם כן מאי אריא קרן שמואל –
 110 מדוע הוצרך להשמיענו חילוק זה בין קרן זמין לשמואל, והרי אפילו
 111

1 שכן רבי מאיר לשיטתו דאמר (ב"מ צה): שוכר פשוט תם דמי ודי
 2 לו בשמירה פחותה, ואם כן ליתני בהמשך הברייתא ו'חייבין להחזיר
 3 דמי שור לבעליו חוץ משוכר תם והשוכר'. ואי פרבי יהודה הלחן
 4 במשנה שמועד די לו בשמירה פחותה, ולשיטתו דאמר שוכר פנושא
 5 שוכר דמי ולכן מחייבת הברייתא את השוכר בדמי השור, יהיה קשה
 6 מדוע מועדן נהרגין ומשלמים את הכופר, והרי הוא סובר שדי להם
 7 בשמירה פחותה, ואם כן נתיני הברייתא חוץ משוכר תם וכו' וכו'
 8 במועדיו, פטורין לענין כופר, שהרי מדובר ששמרו את השור באופן
 9 הראוי לו.

10 הגמרא מתרצת בשני אופנים את הברייתא: אופן הראשון בביאור
 11 הגמרא: אמר רב הונא בר חיננא, הא מני רבי אליעזר היא דאמר
 12 מועד אין מעולה לו אפילו שמירה מעולה אלא סבין – מיתה, ולכן
 13 חייבים השומרים בכופר אף ששמרו שמירה פחותה, ולענין שוכר סבר
 14 לה פרבי יהודה דאמר שוכר פנושא שוכר דמי ולא די לו בשמירה
 15 פחותה. אופן נוסף בביאור הברייתא: אפי' אמר, לעולם פרבי מאיר
 16 סובר שהמועד לא די לו בשמירה פחותה, ועל כן כולם חייבים בכופר
 17 כשמרו שמירה פחותה, והטעם שהברייתא לא טרה גם את השוכר
 18 מדמי השור, הוא משום שרבי מאיר הוא זה שסובר שהשוכר דינו
 19 כשומר שוכר, וכדמחליף רבה בר אבהו ותני, שוכר ביצד משלם,
 20 רבי מאיר אומר פשוט שוכר רבי יהודה אומר פשוט תם, ונמצא
 21 שהברייתא כולה סוברת כרבי מאיר.

22 אמר רבי אליעזר, מסר שורו לשוכר תם, אם הזיק חייב השומר
 23 בתשלומי נזק, ואם הזיק פטור השומר מלשלם לבעלים את דמי נזק.
 24 הגמרא מבררת באיזה אופן אמור דינו של רבי אלעזר: אמר, היכי
 25 דמי, אי דקביל עליה שומר את שמירת נזקו של השור, שלא יזיק
 26 ושלא יזיק, אפילו הזיק נמי ליחייב שומר, ואי דלא קביל עליה שומר
 27 את שמירת נזקו של השור, אפילו הזיק נמי ליפטור השומר. אמר
 28 רבא, לעולם שקיבל עליו השומר את שמירת נזקו, ולכן אם הזיק
 29 השור חייב השומר, אמנם יש להבין מדוע אם הזיק פטור השומר,
 30 והקא פמאי עסקינן בגון שהפיר בו השומר שהוא שור נזקן וקביל
 31 עליו את שמירתו בסתם, וסתמא דמילתא, דלא אויל איהו ומזיק
 32 אחרני קביל עליה – שלא יזיק הוא את אחרים קביל על עצמו, מאחר
 33 והעלה אפשרות זו בדעתו, אבל דאתי אחרני – שוריים ומזיקי
 34 ליה לדידיה – ויזיקו לשור זה שהוא נגחן ואימתו מוטלת על האחרים,
 35 לא אפיק אדעתיה – לא העלה בדעתו, וממילא בקבלתו לא קבל עליו
 36 את שמירתו.

משנה

37 בתורה נאמרו שני פסוקים בדבר חיובי שור תם ומועד שהזיקו. לגבי
 38 שור תם נאמר (שמות כא לה) וכי יגף שור איש את שור רעהו ונת, ו
 39 ומקרו את השור החי וקצו את כספו וגו'. ולגבי שור מועד נאמר (שם
 40 כא לו) 'או נודע כי שור נגח הוא מתמל שלם ולא ישמרנו בעליו,
 41 שלם ישלם שור תחת השור' וגו'. המשנה מבארת באיזה שמירה
 42 פחוייבים הבעלים בתם ובמועד, שבהעדרה חייבים בתשלומי נזק,
 43 וששל שיטות מחלוקת בשנו בהז.
 44 קשרו בעליו במופך – חבל העשוי גמי ונעל בפניו כראוי, כלומר
 45 כשיעור שיכולה הדלת לעמוד ברוח מצויה, והיינו שמירה פחותה,
 46 ואף על פי כן יצא והזיק, אחד שור תם ואחד שור מועד חייב השומר
 47 בתשלומי נזקו, דבר רבי מאיר. רבי יהודה אומר, על נזקי שור תם,
 48 חייב השומר, ועל נזקי שור מועד פטור, שנאמר (שמות כא לו) 'או
 49 נודע כי שור נגח הוא וגו' ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם' וגו', וכיון
 50 שהכתוב תלה את חיוב הבעלים בחסרון שמירה, הרי שכל שישנה
 51 שמירה ולו גם שמירה פחותה שוב אין לחייבו שהרי ושמור הוא זה,
 52 כלומר די לו למועד בשמירה פחותה, וכמו שיתבאר בגמרא. רבי
 53 אליעזר אומר אין לו למועד אפשרות שמירה כלל אלא סבין –
 54 מיתה, ואפילו אם שמרו שמירה מעולה יוצא והזיק, חייב על נזקי
 55 השור.

37 רק בשווי הפרה, אם משַׁנְנָהּ יְלֵדָה, ויכול בעל השור לגבות גם בשווי
38 הולד. בעל השור מְשַׁתְּלֵם – מקבל תשלומים חֲצֵי נֹזֵק מִן – משווי
39 הַפְּרָה וְרִבִיעַ נֹזֵק מִן – משווי הַזֶּלֶד.

נמרא

40 שמואל מבאר שמשנתנו כסומכוס, וחכמים נחלקו עליו: אָמַר רַב
41 יהודה אָמַר שְׁמוּאֵל, זו דְּבָרֵי סוּמְכוּס דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַפּוֹטֵל בְּסַפֵּק,
42 הוֹלְקִין, ואף שלבעל השור יש חזקת מרא קמא על הממון. אָבֵל
43 חֲכָמִים אֹמְרִים, זֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּדִין, הַמוּצִיא מִחִבְרֵי עֲלִיו הַבֵּיא
44 הַרְאִיה – עדים שהוא מוציא מיד חבירו בדין, ובמשנתנו שלבעל
45 השור יש חזקת מרא קמא. אומרים 'המוציא מחבירו עליו הראיה',
46 ופטור מתשלום על הולד.

47 שואלת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִימַר – מדוע צריכים חכמים לומר זֶה כָּלֵל
48 גְּדוֹל בְּדִין, משיבה הגמרא: אֲצַטְרִיחַ, לבאר דְּאֵפִילוּ בַּמִּשְׁנֵיתוּ
49 שֶׁהֵנִיחַ אֹמְרֵי בְּרִי – ודאי לי שהפרה ילדה אחרי הנגיחה, וְהַמּוֹיֵק
50 שהוא המוחזק אָמַר שְׁמָא וְאִינוּ יוֹדַע הָאֵם הַפְּרָה יִלְדָה קוֹדֵם הַנְּגִיחָה
51 או אחריה, הַמוּצִיא מִחִבְרֵי עֲלִיו הַרְאִיה. אִי נָמִי, חכמים אמרו ז'ה
52 כלל גדול בדין לְכִי הָא דְּאֵתְמַר – כדי להשמיענו ברייתא זו, הַמּוֹכֵר
53 שוֹר לְחִבְרֵי וְנִמְצָא שהוא נִנְחָן קודם המכירה, ואינו ראוי לחרוש בו
54 אלא הוא מיעיד לשחיטה, והלוקח טוען שקנה את השור כדי לחרוש
55 בו, ואף שלא אמר כן בשעת המכירה, רוב בני אדם מתמשים
56 בשוורים לחרישה. רַב אָמַר, חֲרִי זֶה מִקַּח טְעוּת, והולכים אחר הרוב
57 להוציא ממון מהמוכר אף שהוא מוחזק. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, יָבֹל הַמּוֹכֵר
58 שְׂאִימָר לוֹ, לְשַׁחֲטָהּ מִחִבְרֵי לָךְ, שהרי יש מיעוט שקונים שוורים
59 לשחיטה, וכיון שהמוכר מוחזק, לא הולכים אחר הרוב, והמוציא
60 מחבירו עליו הראיה. וזו כוונת חכמים שאמרו ז'ה כלל גדול בדין,
61 שאפילו אם יש רוב כנגד המוחזק, לא מוציאים ממנו.

62 שואלת הגמרא: אָמַי – מדוע נחלקו רב ושמואל אם הולכים אחר
63 הרוב או אחר המוחזק, וְנִיחָיו – נראה אִי נִבְרָא דְּבִין לְרִדְיָא – האם
64 הלוקח הוא עובד אדמה הצריך שור לחרישה, והמוכר הכירו וידע את
65 זה, אִי נִבְרָא דְּבִין לְנִכְסָהּ – או שהוא טבח הצריך שור לשחיטה.
66 משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, מדובר בְּנִבְרָא דְּבִין לְהָא וְלְהָא – באדם
67 שהוא גם עובד אדמה וגם טבח, והוא קונה שוורים גם לחרישה וגם
68 לשחיטה, ואי אפשר לדעת עבור מה הוא קנה את השור. שואלת
69 הגמרא: וְנִיחָיו – נראה כמה שילם הלוקח למוכר עבור השור, אִי דְּמִי
70 רְדִיָא – אם שילם דמי שור לחרישה שהוא יקר, מוכח שהתכוין לקנותו
71 לְרִדְיָא – לחרישה, ואִי דְּמִי נִכְסָהּ – ואם שילם דמי שור לשחיטה
72 שהוא זול, מוכח שהתכוין לקנותו לְנִכְסָהּ – לשחיטה. משיבה
73 הגמרא: לֹא צְרִיכָא, מדובר דְּאֹקִיר פִּישְׂרָא וְקָא דְּמִי רְדִיָא –
74 שהבשר התייקר, ושור לשחיטה נמכר באותו מחיר של שור לחרישה.
75 אָמַר – הקשו על דברי רב שהולכים אחר הרוב,

1 אָבֵל בשור מוֹעֵד לְנִמְרֵי, לֹא מְשַׁבְּחָת בֵּיהּ בשור אחד לצד תמות
2 כָּלֵל שנחייבו על היזקו חצי נזק, כיון שצד תמות אינה עומדת
3 במקומה.

4 שנינו במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר אִין לוֹ לְמוֹעֵד שְׁמִירָה אֱלָא סְבִין
5 (כו'): הגמרא מבררת מנין למד רבי אליעזר את דינו: אָמַר רַבָּה, מֵאִי
6 טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קָרָא גבי מועד (שמות כא כט) 'אֵם שור
7 נָגַח הוא מתמל שלשם הוועד בבְּעֵלֵי וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ' וגו', שוב אִין לוֹ
8 שְׁמִירָה לְזֶה, כלומר, ככל שישמרנו אין זו שמירה, אלא עליו לשוחטו,
9 ומטעם זה חייב אפילו שמרו שמירה מעולה. אָמַר לִיה אַבְּבִי, אֱלָא
10 מַעֲתָה נִדְרֹשׁ גַּם את מאי דְּכָתִיב לגבי בור 'וְלֹא יִכְסְנוּ' שמשמעו נְמִי
11 שְׁשׁוּב אִין לוֹ כִּיפּוֹי לְזֶה ועליו לאטום את הבור. וְכִי תִימָא חֲכִי נְמִי,
12 וְהִתְנֵן כְּפָהוּ לְבוֹר כְּרָאוּי ועבר ונִפְלַל לְתוֹכּוּ שוֹר אוֹ הַמּוֹד וְזַת
13 כְּפָהוּ, ומוכח שכיסוי לבד מועיל.

14 מביאה הגמרא טעם אחר לדינו של רבי אליעזר: אֱלָא אָמַר אַבְּבִי,
15 הֵינִי טַעְמָה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר ששור מועד אין לו שמירה אלא עליו
16 לשוחטו, כְּרָתִינָא, רַבִּי נָתַן אֹמְרֵי, מַעֲנִין שְׁלֹא יִגְדַל אֲדָם כָּלֵב רַע
17 כְּתוּב בֵּיתוֹ, וְכֵן שְׁאֵל יַעֲמִיר אֲדָם סוּלָם רַעוּעַ כְּתוּב בֵּיתוֹ, שְׁנֵאמַר
18 (דברים כב ח) 'כִּי תִבְנֶה בֵּית חֵדֶשׁ וְעִשִׂית מַעֲקֶה לְגַגְךָ וְלֹא תִשִּׂים דְּמִים
19 בְּבִיתְךָ' וגו', ומדברי רבי נתן לומדים שגם 'לא ישמרנו' האמור לגבי
20 שור המועד שסכנתו מרובה, הכוונה שלא יקימנו.

הדרן עלך שור שננה ארבעה וחמשה

21 בתחילת המסכת (ב). שנינו, ארבעה אבות נזיקין, השור והבור
22 והמבעה וההבער. פרק זה עוסק בענייני בור, אולם קודם ענייני בור
23 נתבאר בו כמה עניינים הנוגעים לנזקי שור, וכן מה דינו של הנכנס
24 לחצר חבירו או מכניס כליו לרשות חבירו, והזיקו כליו או הזוק:

משנה

25 משנה זו מבארת שבאופן שיש ספק האם השור הזיק, בעל השור
26 והניזק חולקים בממון המטופק. וכן פרה שנגחה ויש ספק האם ולדה
27 הזיק, חולקים בעל הולד והניזק בדמי הולד:
28 שוֹר תִּם שֶׁנִּגְחָה אֶת הַפְּרָה הַמְעוּבֶרֶת, וראו עדים מרחוק את הנגיחה,
29 ואחרי הנגיחה נִמְצָא עֹבְרָה מִת בְּצִדָהּ, וְאִין יָדוּעַ הָאֵם עַד שְׁלֹא
30 נִנְחָה – קודם הנגיחה יְלֵדָה, אם מְשַׁנְנָהּ – או שאחרי הנגיחה
31 יְלֵדָה, ומחמת הנגיחה הפילה את עובריה. בעל השור מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֵק
32 לַפְּרָה, כִּדִין שוֹר תִּם, וְרִבִיעַ נֹזֵק לְזֶלֶד, מכיון שיש ספק האם הזיק את
33 העובר או לא. ולכן בעל השור ובעל הולד מתחלקים בממון המטופק
34 שהוא דמי חצי הנזק של הולד. וְכֵן פְּרָה מְעוּבֶרֶת תִּמָּה שֶׁנִּגְחָה אֶת
35 הַשּׁוֹר, ואחרי הנגיחה נִמְצָא וְלֵדָה בְּצִדָהּ. ושור תִּם שהזיק משלם רק
36 כשווי גופו. וְאִין יָדוּעַ הָאֵם עַד שְׁלֹא נִנְחָה יְלֵדָה, ובעל השור גובה

אגרות קודש

ב"ה, כ' תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבך אודות יום הולדת שלך, הנה בטח תקבל על עצמך - בלי נדר - להוסיף מכאן ולהבא בלימוד ובהנהגה טובה ובהשפעה על הסביבה וביחוד על חברותיך לשמוע בקול הורים ומורים ולהתנהג כראוי לבנות ישראל בנות שרה רבקה רחל ולאה, ובדאי תנצלנה ימי החופש מהלימוד בבית הספר לארגן מסיבות שבת בשביל ילדות הקטנות מכן וכן גם בימות החול לאספן על כל פנים פעמים או פעם בשבוע לספר לחן מסיפורי תורתנו הקדושה וללמד אותן ברכות דיני ומנהגי ישראל בכלל נחוצים לגילן.

המשך בעמוד הבא

בבא קמא. שור שנגח – פרק רביעי דף מו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפא רש"י תוספות

1 אֵלָא טַעמָא דר"א כדנתנא. תימיה מהאי טעמא נמי לא תסתמיך ביה בור בכסוי משום דרבי נתן וי"ל דבור אית ליה תסקתא טפי בשמכסוהו כראוי משור נגחן ועי"ל דמעיקרא ודאי ס"ד ר"א לענן
2 תשלומין קאמר אבל השתא דמסקין טעמא כדר נתן לאו לענן תשלומין אידי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו ואיכא למימר דגבי בור נמי איכא אבל מודה שאם שמרו
3 שמייה מעוקה דחויק פטור מיהו בשמייה פחותה ודאי לא סגי מדאוסר לקיימו ולהכי קאמר לעיל (דף מה) הא מני ר"א היא:

הדרן עלף שור שנגח ד' וה'

4 שור שנגח את הפרה. זו דברי סומכוס. תימיה
5 דבפרק השואל (ב"מ דף ק. ושם משמע
6 דלא אמר סומכוס יחלוקי אלא בעומד באגם
7 גבי המחליף פרה בחמור דפרין בנגרא אמאי
8 יחלוקי ונחוי ברשות דמאן קיימא אמר שמואל
9 בעומדת באגם ופרין ונאקמה בחוקת מרא קמא
10 הא מני סומכוס היא מדל אמר אלא משמע
11 דלא דרד ביה משנרא קמא ותר דהבא איכא
12 לאוקמי בעומדת באגם לר"ע דאמר יחלט
13 השור אבל לר' ישמעאל דמצי לטלף ליה בוזי
14 לא תתישב אך מההיא דהנניח (לעיל דף לה)
15 קשה דדייק זאת אומרת חלוקים עליו חביריו
16 על סומכוס דמשמע הוה דאפילו בקרי וקרי
17 קאמר סומכוס דחולקין ואפילו עמד בביתו
18 מדלא אוקי מתניתין בעומד בביתו או כרבי
19 ישמעאל דאמר ב"ח הוא ומצי לסלוקי בוזי
20 ותימי אפילו כסומכוס: דאפילו נזק אומר
21 ברי ומזיק אומר שמא. וא"ת והא מחויב שבועה
22 ואין יכול לישבע הוא שזה מודה במקצת בנזק
23 הפרה ובנזק היקל אומר איני יודע ומתוך שאין
24 יכול לישבע משלם כדאמר רבא בפרק השואל
25 (ב"מ דף צח. ושם) ומיהו שמואל לית ליה האי
26 סבא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם
27 ועוד י"ל דלמ"ד פלגא נזקא קקסא לא יהא
28 מחויב שבועה גדולה מהודאית עצמו דמודה
29 בקנס פטור ועוד אומר ר"י דלא דמי כלל דהא
30 טעמא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם
31 מפרש בפרק כל הנשבעין (שם) משום דכתיב
32 שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין יהודים
33 ומפרש הוה כגון שאמר ליה מנה לאבא ביד
34 אביך ואמר ליה חמישים ידענא וחמישים לא

1 אֵבֶל מוֹעֵד לְגַמְרֵי לֹא מִשְׁפַּחַת לֵה לְעַד תְּמוֹת כָּל־
2 ר"א אומר אין לו שמורה אלא ספין (פו'): אָמַר רַבָּה
3 מֵאֵי טַעמָא דר"א דְאָמַר קָרָא וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ שׁוֹב אֵין
4 לוֹ שְׁמוּרָה לֵוּה א"ל אֲבִי אֵלָא מַעֲתָה דְכִתְיִב וְלֹא
5 יִכְסְנוּ נְמוֹ שׁוֹב אֵין לוֹ פִּסְוִי לֵוּה וְכִי תִמָּא חֲכִי נְמוֹ
6 וְהִתְנֵן כְּפִהוּ כְּרָאוֹ וְנִפְלֵל לֹתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וּמַת
7 פְטוֹר אֵלָא אָמַר אֲבִי הֵינְנו טַעְמִיה דר"א כִּרְתִּינָא ר'
8 נְתָן אֹמֵר מִנִּין שְׁלֵא יִגְדַל אֲדָם כָּל־כּ רַע תְּהוּדָ בִּיתוֹ
9 וְאֵל יַעֲמִיד סוּלָם רַעוּע תְּהוּדָ בִּיתוֹ שְׁנֹאֲמַר וְלֹא תִשִּׁים
10 דְמִים בְּבִיתְךָ:

הדרן עלף שור שנגח ארבעה וחמשה

11 שור שנגח את הפרה ונמצא עופרה בצדה ואין ידוע
12 אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה
13 משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לילד וכן פרה שנגחה
14 בעל

14 אֵת הַשׁוֹר וְנִמְצָא וְלִדְהָ בְצֵדָה וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֵא נִגְחָה יִלְדָה אִם מִשְׁנִגְחָה יִלְדָה מִשְׁתַּלֵּם
15 חֲצִי נִזְק מִזֵּן הַפְּרָה וְרִבְעֵי נִזְק מִזֵּן הַיֶּלֶד: גְּמ' אָמַר רַב הַיְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל זוֹ דְבָרֵי סוּמְכוֹס
16 דְאָמַר כְּמוֹן הַמוּטָל בְּסַפֵּק חוֹלְקִין אֵבֶל חֲכָמִים אוֹמְרִים זֶה כָּל־גְּדוֹל בְּדִין הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ
17 עָלָיו הֲרָאִיהָ לְמָה לִי לְמִימַר זֶה כָּל־גְּדוֹל בְּדִין אֲצִמְרִיף דְאִפְלוֹ נִזְקֵךְ אֹמֵר בְּרִי וּמִזִּיק אֹמֵר
18 שְׁמָא הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרָאִיהָ אִי נְמוֹ לְכִי הָא דְאִתְמַר הַמוֹכֵר שׁוֹר לְחִבְרֵי וְנִמְצָא נִתְּנָן
19 רַב אָמַר הֲרִי זֶה מִקַּח טַעוּת וְשְׁמוּאֵל אָמַר יוֹכֵל שְׂאִימַר לוֹ לְשִׁחִטָה מְכָרְתוּ לָךְ אֲמַאי וְנִחְוִי
20 אִי גְבָרָא דִּבְוִין לְרִדְיָא אִי גְבָרָא דִּבְוִין לְנִכְסְתָא לֹא צְרִיכָא בְּנִבְרָא דִּבְוִין לְהָא וְלִהָא וְנִחְוִי אִי
21 דְמוֹ רִדְיָא לְרִדְיָא אִי דְמוֹ נִכְסְתָא לְנִכְסְתָא לֹא צְרִיכָא דְאוֹקֵר בִּישְׂרָא וְקָאִי בְּדָמֵי רִדְיָא אֲמַרִי
וְאִי

ידענא דבאביה דה"ג מתייב ועל כרחק צריך ליתן טעם למה באב חייב וביודשים פטור דכלא טעמא אין לומר כדאמר הוה אי דאמר ליה נ' אית ליה ונ' אית ליה מיה לי הוא
מה לי אביה אלא היינו טעמא דבאב חייב לא ידענא דהיה לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו אבל יורשיו לא היה להם לידע במילי דאבהונו ומהאי טעמא אית ליה נמי למיפטר
בשמעתין שאין לו לידע דבר זה אם משנגחה ילדה או קודם וא"ת דהבא משמע דלית ליה לרב יהודה ברי עדיף ולקמן בפרק בתרא (דף קיח.) ובהשואל (ב"מ דף צז. ושם אמר מנה
לי בדרך והלה אומר איני יודע רב יהודה ורב הונא מחייבי דברי עדיף ואין לתרץ דהבא משמיה דשמואל קאמר דהא בס"פ דכתיבות (דף קי) ושם בעי למימר הא דרב יהודה ורב
הונא דשמואל היא ולפי אותה סבא תקשה דשמואל אדשמואל וי"ל דפרשיית לעיל דהתם ברי שלו טוב שיועד שיחשישנו אם הוא משקר וגם אותו יש לו לידע אם חייב לו
אם לאו הלא מדעין שמא מוכחא מלתא דברי דהאי אמת הוא וברי עדיף אבל הבא מה שטוען ברי לפי שיועד שזה לא היה בשעת נגיחה וזה טוען שמא טוב שאין לו לידע
משורה אין ברי עדיף ובס"פ דכתיבות (שם) דבעי למימר הא דרב הונא ורב יהודה דשמואל היא ולא מסיק אדעתיה הא דרבי הוה התם במסקנא היה יכול להקשות התם דשמואל
אדשמואל דהתם פסיק שמואל כריג דאמר נאמנת בהדיא דמשארסתי נאנסתי אע"ג דהתם אין לבעל לידע מהי נאנסת והבא בשמעתין מודה שמואל דלא אמר ברי עדיף במקום
שהברי גרוע אלא שבבמה מקומות יכול לומר וליתעמיר ולא קאמר וההיא דהבית והעלייה (ב"מ דף קטז. ושם דנהי אקור מביר מקצת אבניו ונטולן וקמר ובגמ' דאמר קאמר איני
יודע ופרין לימא תיבתי דר"ג ומשמע דרב יהודה ניתא התם י"ל דרגילות הוא שכל אחד מביר מקצת אבניו וכן מוכח דמוקי לה כגון שיש עסק שבועה ביניהם ואם לא
היה לו להכיר אבניו ולא הייתי אומר מתוך שאין יכול לישבע משלם דפרשיית לעיל וההיא דתנן גיש נחלין (ב"מ דף קלו. ושם קלו) זה אחי אין נאמן ויטול עמו בחלקו ומוקי
בגמ' דאמרי איקא אין אנו יודעין ודייק זאת אומרת מנה לי בדרך והלה אומר איני יודע פטור אע"ג דברי גרוע הוא שאין להם לאחזין לידע אם הוא אחיהם דמה יודעים באותו
שבא ממדינת הים התם בלאו הכי דחי שפיר ואין חושש לומר וליתעמיר ועוד י"ל דהתם מצי למימר דהכי קאמר זאת אומרת מנה לי בדרך והלה אומר איני יודע פטור היבא
דחוי ברי גרוע והשקא טוב כעין ההיא דמתני' דהתם:

המוציא מחבירו עליו הראיה. משמע מהבא דאין הלקה כסומכוס מדלא ס"ל שמואל כוונתה ובשמעתין דכל דאלים גבר בפרק חזקת הבתים (ב"מ דף לה. ושם יש להאריך בזה ונחוי
אי דמי רדיא לרדיא. פי' תר"י בר מרדכי דהבא אפי' כרגנן דאמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עז.) מוכר החמד לא מוכר הפקר ולית ליה תדמים מודיעים הבא מודה דהני
מילי גבי צמד דאיכא רובא וחוזה דרובא קרו לצמד צמד ולקבר כקר וגם הוא מוחזק ואפילו לפי הספרים דלא גרסי רובא מ"מ לא אתיא דמים לחזויהו ומפיק מתוקה אבל הבא רובא
לרדיא ונבי ואיכא חזקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרין הדמים מודיעים לסייע לו ארו בו לחזקה ורש"ם פירש בהמוכר פירות (שם דף צב. ושם בעין אחר:

1 אֵבֶל מוֹעֵד לְגַמְרֵי לֹא מִשְׁפַּחַת לֵה לְעַד תְּמוֹת כָּל־
2 כָּל־. דְלִיחִיב חֲצִי נִזְק: שְׁלֵא יִגְדַל אֲדָם כו'. חֲכִי
3 נְמוֹ הָאֵי לֹא יִשְׁמְרֵנוּ לֹא יִקְיִמְנוּ הוּא:

הדרן עלף שור שנגח ארבעה וחמשה

4 שור שנגח את הפרה ונמצא עופרה בצדה.
5 ומת: ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה.
6 ולא מת מהמת הנגיחה: אם משנגחה. ומחמת
7 הנגיחה הפילתו: ורביע נזק. דתם חייב חצי נזק
8 והאי ויל מוטל בספק הוא וחולקין: וכן פרה
9 שנגחה כו'. מפרש בגמ': גמ' אי נמי לבי הא.
10 היכול לומר לשחטה מכרתיו לך ואף על גב
11 דאיכא למימר דיל בתר רובא ורובא לרדיא
12 קובני והוי מקח טעוה אשמעינן מתניתין דהואיל
13 ונקט מוכר דמי הוה ליה איך מוציא מחבירו
14 ועליו הראיה: לנכסתא. לשחטה: דמי רדיא.
15 קרי:

14 אֵת הַשׁוֹר וְנִמְצָא וְלִדְהָ בְצֵדָה וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֵא נִגְחָה יִלְדָה אִם מִשְׁנִגְחָה יִלְדָה מִשְׁתַּלֵּם
15 חֲצִי נִזְק מִזֵּן הַפְּרָה וְרִבְעֵי נִזְק מִזֵּן הַיֶּלֶד: גְּמ' אָמַר רַב הַיְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל זוֹ דְבָרֵי סוּמְכוֹס
16 דְאָמַר כְּמוֹן הַמוּטָל בְּסַפֵּק חוֹלְקִין אֵבֶל חֲכָמִים אוֹמְרִים זֶה כָּל־גְּדוֹל בְּדִין הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ
17 עָלָיו הֲרָאִיהָ לְמָה לִי לְמִימַר זֶה כָּל־גְּדוֹל בְּדִין אֲצִמְרִיף דְאִפְלוֹ נִזְקֵךְ אֹמֵר בְּרִי וּמִזִּיק אֹמֵר
18 שְׁמָא הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרָאִיהָ אִי נְמוֹ לְכִי הָא דְאִתְמַר הַמוֹכֵר שׁוֹר לְחִבְרֵי וְנִמְצָא נִתְּנָן
19 רַב אָמַר הֲרִי זֶה מִקַּח טַעוּת וְשְׁמוּאֵל אָמַר יוֹכֵל שְׂאִימַר לוֹ לְשִׁחִטָה מְכָרְתוּ לָךְ אֲמַאי וְנִחְוִי
20 אִי גְבָרָא דִּבְוִין לְרִדְיָא אִי גְבָרָא דִּבְוִין לְנִכְסְתָא לֹא צְרִיכָא בְּנִבְרָא דִּבְוִין לְהָא וְלִהָא וְנִחְוִי אִי
21 דְמוֹ רִדְיָא לְרִדְיָא אִי דְמוֹ נִכְסְתָא לְנִכְסְתָא לֹא צְרִיכָא דְאוֹקֵר בִּישְׂרָא וְקָאִי בְּדָמֵי רִדְיָא אֲמַרִי
וְאִי

המשך מהעמוד הקודם

בודאי משמור כל הנ"ל לחברותיך וכולכן יחד תשתפו פעולה והשיית יצליחכן.

ברברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ה"ג אי דליכא לאשתלומי מיניה לשקול תורא בוזי לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה ואת דגריס אי דליקא להני וזי משמע שאם אין אותו מעות בעין שנתן לוקח למוכר אפי' אית ליה וזי אחרוני לא ידבי ליה וזי ואין נראה לר"ת מאחר שמקח טעות הוא סבירא הוא שדינו כדין ביח וביח"א אית ליה וזי לא מצי לסלקוי בשאר מילי כדמוכח בהכותב (כתובת דף פו. ושם) בההוא דקאמר תולה

מעותיו נגבריה הנה אורח"ת שיש ג' דינים לב"ח ולנוקח ולשכירי דבעל חוב אי אית ליה וזי לא מצי לסלקוי בשאר מילי כדפי' ואי ליה וזי לא מצי א"ל זיל טרח וזבין ואייתו וזי כדמוכח בהכותב והכא בשמעתין דקאמר מקרי רשותך פארי אפרע ונוקחן אפי' אית ליה וזי מצי לסלקוי בארעא לרב הונא דאמר בפ"ק (דף ט.) או בסף או מיטב ולרב ספא ולרב הונא בריה דרב יהושע כל מילי מיטב הוא ובשכיר אפי' ליה וזי אמרין ליה זיל טרח ואייתו וזי דגבי פועל לא אמרין מקרי רשותך פארי אפרע כדמוכח בהבית והעלילה (ב"מ דף קסח):

ש"אין נוקקין אלא לתובע תחילה. פ"ה בגון ראובן תובע לשמעון מנה שהלוחו ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משיבו היה בדרך נפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נוקקין לטענת ראובן ומוציאים לו המנה משמעון ואח"כ נוקקין לשמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון והשתא צ"ל פ"ה דמירי בגון שיש לראובן שטר על המנה דאי לא הכי נאמן שמעון אפי' יש עדים לראובן והמלוה את חבריו בעדים אין צריך לפרועו בעדים וא"ת הכי דמי אי יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שביא עדים תוך ל' יום שתפס ראובן משלו למה יגבה ראובן תחילה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נותנים לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שביא עדים שלו לאחר ל' יום אפי' בלא קרא נמי לא היינו שומעין לו ואפי' יזלו נכסיה דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתיים יביא עדים מי שומעים ליה כלל וי"ל בגון דשמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שדברי פן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת גוה שהיו בשעת המעשה ואי לאו קרא ד"א שראוי להמתין להם אפי' סופן לבא למון מרובה ז"מ בגון שזה תובע ונחביל בו לשמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו ומגביה לראובן דמי תכלתו אע"פ ששמעון אומר שהיו אם למקר יביא עדים ואין ממתנית לו כלל דק"ל בהחובל (לקמן דף צא.) דאין נותנין זמן לחבולות ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה מדמיייתי עליה קרא דאשרו המזין בפרק אהד דניי ממונות (טכורין דף לה. ושם):

ורביע נוק אחד משמונה בנות. תימה האיך משוה הולך לפרה פשיטא שלא עשה הולך נוק כמו הפרה דאטו אם יש לו לאחד ט' חלקים ולאחד חלק אחד מי ישלם זה כמו זה כאילו יהיה חציה זה והא תניא בהדיא בפרק ארבעה וחמשה (לעיל דף לו.) האחרון נוטל מנה ולשפניו וחמשים וזו ושנים הראשונים ידך וקב משמע שכל אחד מפסידי כפי מה שיש לו ומפרש ריב"א דכולה מלתא נקט לסימנא בעלמא כאילו הולך עשה חצי נוק אבל לעולם לא משלם אלא רביע נוקו שם הפרה שוה שמונים וזו בלא הולך ועם הולך מנה וחצי כל נוק שעשתה מנה בגון שנגחה שור שנה מאתים ונמצא חלק חמישית לולך ואם היה ודאי שותף היה נוטל הפרה עם הולך ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולך שהוא עשר זה שזוא רביע נוקו של וולך:

גלית אדעתיה דשותפא אית לי. ומאחר שהודיע שיש לו שותף לא ישלם רק חצי התשלומין ואיך פלגא לא משלם כולו בעל הולך דשקא לך ואח"כ נגחה וחולקין ואפי' לר' נתן דאמר (לקמן דף גג.) כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי מודה הקא דער כאן לא קאמר רבי נתן אלא בשור תם שדחה את חבריו לבור שבעל השור אין לחייבו אלא רביע אע"פ שודאי הויק לפיכך משתלם כל השאר מבצל הבור כיון שהבור הרגו לשור אבל כאן שאם הולך בנעיר אמו בשעת נגיחה יש לו להתחייב בתשלומין אין לחייב הפרה תשלומין שהם על הולך לשלם אם נגח:

מידע ידעי דשותפות אית לי. פ' שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת שהיא מעברת והשתא היא יודעה ומודה סומכוס כיון דאיכא רתי' שהוא מחוקק וגם איכא חזקת גופא דאמרין דמע"ה הלך לא משלם בעל הפרה אלא רביע כאילו ודאי אית ליה שותפי ומיהו להוציא ממון מדי בעל הולך אין מועלת חזקה הלך לא משלם בעל הולך אלא אחד משמנית נוק ואיך אחד משמנית נוק מפסיד ודני אשכחן בההוא דהמתקין פרה בהמור דמוקי בהשואל (ב"מ דף ק.) ושם בסומכוס ולא אמרין אוקי אנוקתיה והשתא הוא יודעה להוציא ממון מחזקת מרה קמא וקשה לר"י דבפרק השואל (שם דף צו. ושם צח.) תן וזו אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו גבי שאילה היום ושכרה למקר ומנוקא לה בסומכוס ואמאי לא אמרין אוקמיה אנוקתיה והשתא היא דמתה להעמיד הממון גבי השואל ופטור מלשלם ואורי' דשקא יחלוקו לאו אשאלה היום ושכרה למקר קאי אלא אשאל אתה ושכר אחת:

בעל דברים. תובע: שאין נוקקין אלא לתובע תחילה. בגון ראובן תובע משמעון מנה שהלוחו (בעדים או בשטר) ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משיבו היה בדרך נפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נוקקין לטענת ראובן ומוציאים לו המנה משמעון ואחר כך נוקקין לו לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון: דקא וי"ל נכסיה. שיש כאן תנאים שיקנהו בדמים יקרים ומקר ילכו להם אי נמי שקרקעותיו ולות עיי תביעה זו שרואין אותו דחוק ואם יוציאו לו תפיסתו או משכנו ימכרם וישלם לו מהן: חצי נוק ורביע נוק. הרי כל הנזק חסר רביע ואמאי הא תם הוא ופלגא נוקא הוא דכעי שלומי ותו לא והאי כל נוקא נכי רבעא דמחייבת ליה לשלומי מאי עבדיה: אמר אביי חצי נוק. דקתני היינו חצי תשלומין שישנו על הפרה אם אין וולך דהא אייתי משלמת ח"נ השתא משלם רבעא משום דאית ליה שותפות וכדמפרש ואזיל דולד דאיניש אחרתא: הוא: ורביע נוק. דקתני אולך רביע חצי נוק שהיה חייב אם הוא לברו נגח ודיינו אחד משמונה בנות כדמפרש טעמא: ואי פרה וולך כו'. דפרה דחר וולך דחר. כגון שומכר לו פרה חוץ שמקרה: דא"ל. בעל הפרה: גלית אדעתיה דשותפא אית לי. ורבעא דנוקא הוא דמתחייבא לך ובעל וולך אמר ליה אי ודאי עם וולך נגחה הווי אגא שותפא ומתחייבא לך רבעא דנוקא השתא דמספקא לך שמינית משלמת מניא:

ש"אין נוקקין אלא לתובע תחילה. פ"ה בגון ראובן תובע לשמעון מנה שהלוחו ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משיבו היה בדרך נפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נוקקין לטענת ראובן ומוציאים לו המנה משמעון ואח"כ נוקקין לשמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון והשתא צ"ל פ"ה דמירי בגון שיש לראובן שטר על המנה דאי לא הכי נאמן שמעון אפי' יש עדים לראובן והמלוה את חבריו בעדים אין צריך לפרועו בעדים וא"ת הכי דמי אי יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שביא עדים תוך ל' יום שתפס ראובן משלו למה יגבה ראובן תחילה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נותנים לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שביא עדים שלו לאחר ל' יום אפי' בלא קרא נמי לא היינו שומעין לו ואפי' יזלו נכסיה דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתיים יביא עדים מי שומעים ליה כלל וי"ל בגון דשמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שדברי פן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת גוה שהיו בשעת המעשה ואי לאו קרא ד"א שראוי להמתין להם אפי' סופן לבא למון מרובה ז"מ בגון שזה תובע ונחביל בו לשמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו ומגביה לראובן דמי תכלתו אע"פ ששמעון אומר שהיו אם למקר יביא עדים ואין ממתנית לו כלל דק"ל בהחובל (לקמן דף צא.) דאין נותנין זמן לחבולות ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה מדמיייתי עליה קרא דאשרו המזין בפרק אהד דניי ממונות (טכורין דף לה. ושם):

ורביע נוק אחד משמונה בנות. תימה האיך משוה הולך לפרה פשיטא שלא עשה הולך נוק כמו הפרה דאטו אם יש לו לאחד ט' חלקים ולאחד חלק אחד מי ישלם זה כמו זה כאילו יהיה חציה זה והא תניא בהדיא בפרק ארבעה וחמשה (לעיל דף לו.) האחרון נוטל מנה ולשפניו וחמשים וזו ושנים הראשונים ידך וקב משמע שכל אחד מפסידי כפי מה שיש לו ומפרש ריב"א דכולה מלתא נקט לסימנא בעלמא כאילו הולך עשה חצי נוק אבל לעולם לא משלם אלא רביע נוקו שם הפרה שוה שמונים וזו בלא הולך ועם הולך מנה וחצי כל נוק שעשתה מנה בגון שנגחה שור שנה מאתים ונמצא חלק חמישית לולך ואם היה ודאי שותף היה נוטל הפרה עם הולך ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולך שהוא עשר זה שזוא רביע נוקו של וולך:

גלית אדעתיה דשותפא אית לי. ומאחר שהודיע שיש לו שותף לא ישלם רק חצי התשלומין ואיך פלגא לא משלם כולו בעל הולך דשקא לך ואח"כ נגחה וחולקין ואפי' לר' נתן דאמר (לקמן דף גג.) כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי מודה הקא דער כאן לא קאמר רבי נתן אלא בשור תם שדחה את חבריו לבור שבעל השור אין לחייבו אלא רביע אע"פ שודאי הויק לפיכך משתלם כל השאר מבצל הבור כיון שהבור הרגו לשור אבל כאן שאם הולך בנעיר אמו בשעת נגיחה יש לו להתחייב בתשלומין אין לחייב הפרה תשלומין שהם על הולך לשלם אם נגח:

מידע ידעי דשותפות אית לי. פ' שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת שהיא מעברת והשתא היא יודעה ומודה סומכוס כיון דאיכא רתי' שהוא מחוקק וגם איכא חזקת גופא דאמרין דמע"ה הלך לא משלם בעל הפרה אלא רביע כאילו ודאי אית ליה שותפי ומיהו להוציא ממון מדי בעל הולך אין מועלת חזקה הלך לא משלם בעל הולך אלא אחד משמנית נוק ואיך אחד משמנית נוק מפסיד ודני אשכחן בההוא דהמתקין פרה בהמור דמוקי בהשואל (ב"מ דף ק.) ושם בסומכוס ולא אמרין אוקי אנוקתיה והשתא הוא יודעה להוציא ממון מחזקת מרה קמא וקשה לר"י דבפרק השואל (שם דף צו. ושם צח.) תן וזו אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו גבי שאילה היום ושכרה למקר ומנוקא לה בסומכוס ואמאי לא אמרין אוקמיה אנוקתיה והשתא היא דמתה להעמיד הממון גבי השואל ופטור מלשלם ואורי' דשקא יחלוקו לאו אשאלה היום ושכרה למקר קאי אלא אשאל אתה ושכר אחת:

ליחא

בבא קמא דף מו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

מאכן ויפסיד ממון. או שכין שבני אדם רואים שביט דין מוציאים ממנו
ממון, לא ירצו לקנות את קרקעותיו אלא בפחות משווים. ולכן נוקקין
בתחילה לטענת שמעון, כדי שלא יפסיד ממון.
שנינו במשנה, וכן פרה שנגחה את השור [ובו] ונמצא ולדה בצדה,
ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה, משתלם חצי נוק
מן הפרה ורביע נוק מן הולד:
מקשה הגמרא: אם מדובר שהפרה והולד שייכים לאדם אחד, מדוע
הניזק מקבל חצי נוק ורביע נוק, הלא הפרה הנוגחת היא תמה ופולגא
נוקא הוא דבעי שלומי – ובעל הפרה מחויב לשלם רק חצי נוק, ואילו
כאן הניזק מקבל שלושה רבעים מהנוק, ופולגי נוקא נכי רבעא מאי
עבדיתיה – כל הנוק פחות רבע ו-1 שלושת רבעי הנוק מה מעשהו באן,
כלומר מדוע הניזק מקבל כך.
אבי מתרץ את קושיית הגמרא: אמר אביי, חצי נוק הכוונה אחר
מארבעה בנות – רבע נוק, שזה חצי מהתשלומים שמוטלים על בעל
הפרה לשלם, ורביע נוק הכוונה אחר משמנה בנות – שמינית מהנוק,
שזה חצי מהתשלומים המוטלים על בעל הולד לשלם. ואי – ואם
נאמר שהפרה והולד דחד נגהו – שייכים לאדם אחד, הכי נמי דמצי
אמר ליה – ודאי יכול הניזק לומר לבעל הפרה, ממה נפשך חצי נוק
הב לי – תן לי, שהרי ודאי בהמתך הויקה את שורי, או כשהולד היה
בתוכה, או אחרי שילדה את הולד. אלא לא צריכא אלא באופן דפרה
דחד וולד דחד – שהפרה שייכת לאדם אחד והולד שייך לאדם אחר.
ועוד יש לחלק, שאי דקדים תבעיה – אם מדובר שהניזק קדם ותבע
לבעל הפרה תחלה, הכי נמי דאמר ליה – ודאי יכול הניזק לומר
לבעל הפרה, פרה דידך איזקתן – פרתך ודאי הויקה את שורי, אלא
שאתה טוען שגם הולד השתתף בנגיחה, הב – תן לי ראתה דאית לך
שותפי – שאכן היו לך שותפים בהיזק, וכל זמן שאינך מביא ראיה,
אתה חייב לשלם לי חצי נוק. אלא מדובר באופן דקדים תבעיה –
שהניזק קדם ותבע לבעל הולד תחלה, ואז יש לבעל הפרה טענה
כנגדו, דאמר ליה, גלית אדעתך דשותפא אית לי – גילית דעתך
שבעל הולד שותף עמי בהיזק, ואם כן איני חייב לשלם לך אלא רבע
נוק, ואת הרבע השני עליך לתבוע מבעל הולד, וכשתובע את בעל
הולד טוען שאינו ודאי שותף למעשה ההיזק כיון שיתכן שהפרה ילדה
קודם הנגיחה, וממון המוטל בספק חולקין, ובעל הולד צריך לשלם רק
שמינית נוק.
איכא דאמרי – יש אומרים, שאף על גב דקדים תבעיה – שהניזק
קדם ותבע לבעל הפרה תחלה, בעל הפרה מצי מדחי ליה – יכול
לדחותו על ידי דאמר ליה – לניזק, מידע ידעי (אנא) – אני יודע
דשותפא אית לי – שיש לי שותף להיזק, והוא בעל הולד, כלומר
שהפרה ילדה אחרי הנגיחה. וכיון שבעל הפרה מוחזק בממון, וגם יש
לפרה חזקת מעוברת, שכמו שהיתה מעוברת קודם הנגיחה כך היתה
מעוברת בשעת הנגיחה, מודה סומכוס שהמוציא מחבירו עליו הראיה,
והניזק אינו יכול לגבות מבעל הפרה יותר מרבע נוק. ומבעל הולד
גובה עוד שמינית נוק.
רבא דוחה את ביאור אביי: אמר רבא, אטו – וכי אחר מארבעה בנות
ו-1 רבע נוק ואחר משמנה בנות ו-1 שמינית נוק קתני – כתוב במשנה,
הלא חצי נוק ורביע נוק קתני – כתוב במשנה, ואיך אתה ואביין
מעמיד את המשנה שמדובר ברבע נוק ושמינית נוק. אלא אמר רבא,
לעולם מדובר בפרה וולד דחד – השייכים שניהם לאדם אחד, והכי
קאמרינן – וכך הוא ביאור דברי המשנה, שאם איתיה לפרה – הפרה
קימת לפנינו משתלם – גובה הניזק את כל חצי הניזק מן הפרה,

ואי לרא לאשתלומי מיניה – אם מדובר שאין למוכר מעות להחזיר
ללוקח, אם כן לי שקליה לתורא בוניו – יקח הלוקח את השור במקום
המעות, וכמו דאמרי אנשי – שבני אדם רגילים לומר 'מפרך ושוותך
פארי אפרעי' – מהאיש שאתה נושה בו תגבה נכסים, אפילו גרועים
כמו טובין, נמצא שבין לרב ובין לשמואל השור נשאר אצל הלוקח,
לרב בתורת פירעון, ולשמואל המקח קיים, ובמה נחלקו. מתרצת
הגמרא: לא צריכא, מדובר דאיכא לאשתלומי מיניה – שיש למוכר
מעות והלוקח יכול לגבותם, רב אמר, הרי זה מקח טעות, מפני
שאומרים ויל פתר רובא – לך אחר הרוב. ורובא דאנשי לרדא הוא
דוקני – ורוב האנשים קונים שור לחרישה, ושמואל אמר, יכול
המוכר שיאמר לו, לשחיטה מכרתיו לך, ולא אזלינן פתר רובא –
ולא הולכים אחר הרוב. מפני שבי אזלינן פתר רובא – הדין שהולכים
אחר הרוב הוא רק פאיסורא – דיניי איסור והיתר, אבל כממנא –
דיניי ממונות לא אזלינן פתר רובא – לא הולכים אחר הרוב כדי
להוציא ממוחזק, אלא המוציא מחבירו עליו להביא ראיה על ידי
עדים.
הגמרא מביאה ברייתא סומכוס וחכמים נחלקו האם הולכים אחר
הרוב בממונות: תניא נמי הכי – כך גם שנינו בברייתא, שור תם שנגח
את הפרה המעוברת, ואחרי הנגיחה נמצא עוברתה של הפרה מת
בצדה, אינו יודע האם עד שלא נגחה ילדה הפרה, אם משנגחה
ילדה, ומחמת הנגיחה הפילה את עוברתה, בעל השור משלם חצי נוק
לפרה, כדון שור תם, ורביע נוק לולד, אלו דברי סומכוס הסובר
שממון המוטל בספק חולקין. וחכמים אומרים, המוציא מחבירו עליו
להביא ראיה. ומפורש בברייתא כדברי שמואל שאמר שמשנתנו
כסומכוס, וחכמים חולקים ולדבריהם פטור לגמרי על הולד.
הגמרא מבארת את מקור הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה: אמר
רבי שמואל בר נחמני, מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה,
שנאמר (שמות כד יד) מי בעל דברים יגש אליהם, כלומר, שמי
טוען דברים על חבירו צריך להביא ראיה על טענתו, ומפרשת
הגמרא שכונת המילה 'יגש' היא שיגיש ראיה אליהם – לבית דין.
רב אשי מקשה על דברי רבי שמואל בר נחמני: מתקין לה רב אשי,
הא – דין זה שהמוציא מחבירו עליו הראיה, למה לי קרא – מדוע
צריך ללמוד מפתוק, הלא סברא הוא, דכאוב ליה כאיכא אויל לבי
אכא – שמי שיש לו כאב הוא הולך לבית הרופא, וכמו כן על
התובע להביא ראיה להוציא מן המוחזק. אלא קרא – הפסוק בא
ללמד לברך נחמן אמר רבה בר אבבה, דאמר רב נחמן אמר רבה
בר אבבה, מניין שאין נוקקין אלא לתובע תחלה – באופן שראובן
תובע משמעון שהוא חייב לו ממון, ושמעון טוען שראובן תפס ממנו
ממון עבור החוב, או שיש לו משכון ביד ראובן וראובן השתמש
במשכון והוא נפחת משוויו, ולכן הוא פטור מלשלם לראובן, בית דין
נוקקין תחילה לראובן שתבע ראשון, ומוציאים משמעון, ואחר כך
נוקקין לדון בטענת שמעון, שנאמר 'מי בעל דברים יגש אליהם',
ומדייק רב נחמן, שכונת המילה 'יגש' היא שיגיש דבריו אליהם –
לבית דין, כלומר, שראובן התובע שנקרא 'בעל דברים' מגיש תחילה
את דבריו לבית דין, ובית דין מוציאים את הממון משמעון, ואחר כך
אם שמעון יביא עדים שראובן חייב לו, ראובן יחזיר לו את הממון.
הגמרא מבארת שלפעמים נוקקין לנתבע תחילה: אמרי נהדרעי,
פעמים שנוקקין לנתבע תחלה, והיכי דמי, במקרה דקא וילי נכסייה
– שיש סוחרים שרוצים לקנות משמעון את נכסיו בדמים יקרים, ואם
לא ניתן לו עכשיו את מה שראובן חייב לו לפי טענתו, ילכו התגרים

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
כו' מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ח' תמוז עם הפ"נ.

וכיון שנמצאים אנו ערב ימי הגאולה יב-יג תמוז גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולשנים ולדורות הבאים לאחרי זה, וכמובן מפרטי העניינים של פרשת המאסר והגאולה.

הנה יבוא זה בפועל בפעולות באותם השטחים עליהם מסר נפשו, הם עניני הפצת היהדות בכלל והפצת המעיונות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עד"ז מחוייבים בזה.

וכיון שלהצלחת העבודה זקוקים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה השי"ת רועה ישראל יאר פניו ויגאל אותו מכל עניינים המבלבלים, וימלא את כל הנ"ל מתוך הרחבה אמתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט,

מ. שניאורסאהן

במש"כ בדרמ"צ ע"ד הבעש"ט (הובא בתוסי' פרטים בקונטרס ומעין סמ"ט) דלמה לא המשיך בשנה ה' והג' - הנה כמה עניינים שאין מתחדשים בכל שנה ושנה משרשם הראשון, וכמו מספר שני האדם (ראה יבמות ספ"ד) וראה עט"ר איך שכל שנה הוא פרט הנמשך מהכלל דאלף שנה.

ב"ה, י"ד תמוז, ה'תשי"ט
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מלאכתו
מלאכת שמים וכו' מוה"ר משה שי

שלום וברכה!

לאחרי ההפסק הארוך נתקבל מכתבו מכ"ח אייר, שנתעכב בהלוכו יתר על הרגיל.

ות"ח ת"ח על טרחתו לכתוב לי על תוצאות ביקורו בכמה מדינות בנוגע לשאלת ההפרדה. ובודאי לדכוותי למותר להאריך בטענות המנגדים לענין ההפרדה שהן טענות בשכל אנושי הבאות להצדיק את העובדא או את הרצון. וכמו כל העניינים גם זה משתקף בתורתנו תורת חיים, גם להלכה למעשה, שמוצאים אנו בה' הוראות מן הקצה אל הקצה בענין זה: לא נחשדו ישראל כו' (קדושין פב, א); ואין אפוטרופס כו' (חולין יא, ב).

כמו כן בודאי למותר לעורר את כ' שינצל כל כחותיו לעסוק בענין ההפרדה גם להבא, שאף על פי ואת"ל שעתה עדיין קשה להגשימו, אבל אין אתנו יודע עד מה, והחוב על איש ישראל לעשות כל התלוי בו והשם הטוב בעיניו יעשה.

תודתי מיוחדת עבור הפ"ש ממוסדות חנוך החב"דיים שביקר, ובודאי גם זה למותר לבקשו לסייע בביסוסם והתפתחותם, והרי השפעת כ' מגעת בכמה וכמה מקומות ומשרדים וכו'.

ובהמצאנו למחרתו של יום הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר פרשת מאסרו ומס"י שלו בטח ידועה לכי, יהי רצון שכל אחד ואחד בתוך כלל ישראל ימלא תפקידו המוטל עליו מההשגחה העליונה בשטח התורה והמצוות בכלל, וביחוד בחינוך על טהרת הקדש, אשר תמיד היתה בעי' חיונית ועל אחת כמה וכמה בתקופתנו רבת המאורעות וביחד עם זה רבת הבלבולים וטשטוש המוחים והגבולים.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בעניינים הכלליים והפרטיים גם יחד.

ב"ה, ט"ו תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפתקא שלהם, בצירוף נדבת לבם הט' חלק מנבזבז ומתנן דיהבן לחתן וכלה.

(עיין זהר חלק א' קמט, א).

ויהי רצון אשר נדבתם האמורה בתחלת בנין ביתם בישראל בנין עדי עד, תפעול ההרחבה וההגדלה בברכות השי"ת והצלחתו בבנינם האמור, בית נאמן.

(עיין ד"ה מזמור שיר חנוכת הבית, לרבנו הזקן, לקו"ת ברכה צ"ח ד', ובספר התניא ספ"ד).

ומתוך הרחבת הדעת יבשרו טוב בענייניהם הכלליים ובענייניהם הפרטים בטוב הנראה והנגלה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מדי' תמוז, בהנוגע לנסיעה על חדש תשרי הבע"ל לכאן.

והנה העיקר חסר במכתבו, והוא שע"פ המדובר בכ"מ גודל הענין דהפצת המעינות, מובן וגם פשוט שלכל ראש זה גם מענינו הוא, ובפרט ע"פ החינוך שקבל ובמה שרואה ממעשי אבות שליט"א במשך שנות חייו בהפצת המעינות, וביחוד בשעה שנמצאים בסביבתו אברכים אחביי שליט"א הספרדים, שרק מקרוב נודע להם ע"ד ענין המעינות, וע"פ מוצאם שייכים לפנימיות התורה לימוד הזהר מקדם קדמתא, הרי חובתו בזה גדולה פי כמה בתוככי שאר התמימים ובני התמימים מרוסיא שנפגשים עתה עם אחינו הספרדים, ולצערי עד עתה לא שמעתי כלום מהשתדלותו בזה, וגם במכתבו אין מזכיר עדי"ז, ובטח ימלא במכתבו הבא, ויהי רצון שתהיינה בשורות טובות בזה העושה פירות טוב דקדושה וגם טוב במלופים וכמבואר הענין בדא"ח (עיין לקו"ת שה"ש - י, סע"ד).

ובהמצאנו בערב ימי חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שמסר נפשו על ענין הפצת המעינות, יהי רצון שתתגלגל זכות ליומין זכאין להתעוררות פנימיות בזה ושיביא לבכן ולפועל ולבשו"ט.

המחכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מובן שכהנ"ל מופנה לכל חבריו מבני התמימים ואני"ש שי.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 **ט** וְאֶפִּילוּ אִם יֵשׁ לוֹ פֶּסֶם יִינן שְׁאִינוּ מְלֵא וְכֹס מְלֵא שְׁכָר אוֹ שְׁאָר מִשְׁקָה חָמֵר מְדִינָה טוֹב יוֹתֵר לְהִבְדִּיל
2 עַל הַיַּיִן אִם אֵינוּ פָּגוּם אֲכָל אִם הוּא פָּגוּם וְהוּא בְּעֵינֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ מִפְּגִמָּתוֹ עַל יְדֵי נְתִינַת מְעַט
3 מִיִּם לְתוֹכוֹ פְּגוֹן שֶׁהוּא מְזוּג בְּמִיִּם פְּכָר פְּרָאוּי בְּעֵינֵי שְׂאֵם יוֹסִיף עָלָיו מְעַט מִיִּם לְתוֹכוֹ יִתְקַלְקַל⁶⁷ אִזּוֹ טוֹב
4 יוֹתֵר לְהִבְדִּיל עַל מִשְׁקָה חָמֵר מְדִינָה שְׁאִינוּ פָּגוּם⁶⁸:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף ט
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה. הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

כ"ו] שְׁאִינוּ פָּגוּם - בשעת הדחק שאין לו לא יין ולא מים מוטב לברך על כוס פגום מלבטל הבדלה על הכוס לגמרי⁶⁸.

ציונים והוספות

- 67) ראה גם לעיל סי' קפב ס"ו: והוא שאינם מתקלקלים מחמת המים עד שאינם ראויים לשתיה, וראה עוד בס'י רד ס"ט על שיעור המזיגה האפשרי. ובס'י רעא ס"כ במי שיש לו רביעית יין מצומצמת עבור קידוש הלילה והיום שעליו למזוג בה מים (בשיעור שלא מקלקל היין) כדי שתספיק לכל השבת.
- 68) והיינו במקומות ששאר משקים אינם חמר מדינה, או שאין לו (ע"פ סי' קפב ס"ו). לכאורה עדיף להבדיל על כוס יין פגום מאשר על משקאות שהם ספק חמר מדינה כמו תה או קפה דלעיל (והיינו שאי אפשר לתקן היין על ידם או משום שהיין כבר מזוג לגמרי, או משום שהם משקים המקלקלים היין מיד).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

- 1 **ך** במה דברים אמורים כשכל המבואות הם מוכשרים
2 במחיצות כהלכתן בין שהכשירם על ידי לחי או קורה
3 בין שהם בענין שאינם צריכים לתיקון כלל כגון עיר
4 המוקפת חומה ויש לה דלתות שאין מבואותיה צריכים
5 תיקון אבל עיר שמבואותיה צריכים תיקון יכולים להכשיר
6 מקצת מבואות העיר ולהניח השאר בלא תיקון ואין
7 המבואות שאינם מתוקנים אוסרים על המתוקנים אפילו אין
8 ביניהם צורת פתח או פסין אלא לחי או קורה ואפילו היא
9 עיר של יחיד ומתחלה הורגלו לערב עירוב שהיו כל
10 המבואות מתוקנים ואחר כך נפרצו ואפילו מבוי אחד
11 יכולים לחלק לרחבו על ידי לחי שיעמידו באמצעותו כמו
12 שנתבאר בס'ימ"ג ואין שאר בני המבוי שחוקן ללחי
13 אוסרים על הפנימית מחמת שלא עירבו עמהם כיון
14 שהחיצונים אוסרים טלטל במבוי ואי אפשר להם לערב
15 כלל.
- 16) ומטעם זה אפילו אם המבואות שאינם מתוקנים יש להם
17 דריסת רגל על המתוקנים אינם אוסרים עליהם כיון שאינם
18 יכולים לערב עמהם והוא הדין אם כולם מתוקנים אלא
19 שמפסיק ביניהם מקום האסור בטלטול מחמת שאינו מוקף
20 מחיצות כהלכתן אף על פי שמקצתם לא עירבו אין אוסרים
21 ולא אמרו שרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה
22 אלא בב' חצרות זו לפנים מזו שיכולות לערב יחד).
- 23 ועיר המוקפת חומה ויש לה דלתות ננעלים רק שבפתח אחד
- 24 אין לה דלת וגם אין שם משקוף שיהא נדון משום צורת
25 פתח אלא מזוזות בלבד הרי מזוזות אלו אינן גרועים מלחי
26 שמועיל למבואות המפולשים לרשות הרבים וא"כ אם אין
27 בעיר רשות הרבים אע"פ שמבואותיה מפולשים לסרטיא
28 שהיא רשות הרבים הרי היא ניתרת בלחי שמכאן ודלתות
29 שמכאן ושוב אין שאר מבואותיה צריכים תיקון ואי אפשר
30 להם ליחלק בעירובם אלא על דרך שנתבאר ואם יש בה
31 פרצה האוסרת בטל הכשרה ויכולים לערב חציה ולהניח
32 חציה בלי הכשר:
- 33 **ץ** (וכל זה כשכני המבואות עוברים זה על זה בשבת אבל
34 ב' מבואות הפתוחים זה לזה ופתוחים ג"כ לרשות
35 הרבים שרוצים להסתלק זה מזה שלא לעבור זה על זה
36 בשבת אלא כל אחד ילך לרשות הרבים דרך פתחו יש
37 אומרים שיכולים לערב כל אחד לעצמו אף על פי שאין
38 ביניהם צורת פתח או פסין אלא לחי או קורה אם אין שם
39 רוחב יותר מעשר שכיון שאינם עוברים זה על זה אינם
40 אוסרים זה על זה כמו שהחצר הפתוחה למבוי ואינה עוברת
41 בו בשבת אינה אוסרת אם יש לה פתח אחר למבוי אחר
42 כמו שנתבאר בס'י שפ"ו.
- 43 ולפי זה אם מבוי אחד עירב לעצמו והשני לא עירב כלל
44 כופין אותו על מדת סדום שלא יעבור בשבת על זה שעירב
45 כדי שלא יאסר עליו כיון שיש לו פתח אחר לצאת לרשות

עליו תוספת שבת (והעיקר כסברא הראשונה בקבלת תוספת
שבת בלבד אבל אם התפלל תפלת ערבית של שבת הרי
קבל עליו שבת עצמה כיון שהתפלל תפלת ליל שבת ונאסר
בכל השבותים כמו בשבת עצמה לבד ממה שנעשה ע"י
אחר כמו שנתבאר בס"י רס"א ורס"ג ואפילו אם הוא לא
התפלל אם רוב הציבור התפללו המיעוט נמשכים אחריהם
בעל כרחן ולא משגמרו התפלה אלא אפילו משהתחילו
אותה דהיינו עניית ברכו כמו שנתבאר שם):

ג העירוב אינו צריך להיות קיים אלא בין השמשות ויכול
לאוכלו כשודאי חשכה (שכיון שנקבעה דירתו במקום
עירוב בבין השמשות שהוא תחלת כניסת השבת שוב אינה
נפקעת משם כל השבת אע"פ שנוטל משם עירובו).

ויש לבצוע עליו בשבת שחרית (או בסעודת הלילה אם
סועד משחשכה ודאי) דהואיל ונעשית בו מצוה אחת יש
לעשות בו ג"כ מצוה אחרת.

ואפילו נאכל עירובו בבין השמשות קנה עירוב (ובדיעבד)
כי בין השמשות הוא ספק לילה ושמא נכנס כבר תחלת
השבת וספק דברי סופרים להקל.

ואפילו עירב לשנים לאחד עירב מבעוד יום ונאכל עירובו
בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות ונשאר עירובו קיים
עד שחשכה שניהם קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין
השמשות אנו חושבין שבין השמשות הוא לילה ולאותו
שעירב לו בין השמשות אנו חושבין שבין השמשות הוא
יום שאין מערבין משתחשך ואע"פ שעירב לשניהם בבין
השמשות אחד והרי הן ב' קולות הסותרות זו את זו אין
בכך כלום כיון שהם לשני בני אדם אבל אם עירב לאחד
בין השמשות ונאכל העירוב בין השמשות לא קנה עירוב
ואין מקילין כל כך לומר שברגע שעירב היה עדיין יום
וכשנאכל היה כבר לילה וכבר קנה עירוב:

חלק ב סימן שצג דין עירוב [בין] שחל בערב שבת ודין בין
השמשות לעירוב:

א ספק עירוב כגון ספק אם היה קיים בין השמשות אם
לאו מותר שספק דברי סופרים להקל והוא שהניחו שם
ואירע בו ספק אבל ספק אם הונח שם אם לאו אסור:

ב צריך שיהא העירוב בין השמשות במקום שראוי ליטלו
ולאוכלו לפיכך אם נפל עליו גל ואינו יכול ליטלו עד
שיחפור במרא וקדרום אינו עירוב מפני שחפירה זו היא
מלאכה גמורה של תורה ואסורה אפילו בבין השמשות אבל
דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות לצורך
מצוה כמו שנתבאר בס"י רס"א והעירוב ג"כ הוא צורך
מצוה כדי שלא יטלטלו באיסור כמו שנתבאר בס"י רס"ו:

ג נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח קודם שחשכה אם
אי אפשר להוציא משם העירוב אלא א"כ יעשה מלאכה
גמורה הרי זה כמי שאבד ואינו עירוב שהרי אי אפשר
לאכלו.

ואם נמצא המפתח בשבת אם היה במקום שיכול להביאו

הרבים כמו שכופין את החצר שלא עירבה במבוי שלא
תעבור בו בשבת אם יש לה פתח למבוי אחר לעבור דרך
עליו לרשות הרבים כמו שנתבאר שם.

ואין צריך לומר אם עירבו ב' המבואות זה לעצמו וזה
לעצמו ובשבת בא אחד לעבור על חבירו שיכול לעכב עליו
כיון שכבר גילה דעתו שסילק דריסת רגלו מעל חבירו במה
שעירב לעצמו.

במה דברים אמורים בעיר שמבואותיה צריכים תיקון
ותיקוני מבואות אלו בצורת פתח לצד רשות הרבים ולחי
או קורה ביניהם כדין מבוי עקום שנתבאר בס"י רס"ד אבל
עיר המוקפת חומה בענין שאין מבואותיה צריכים תיקון
מפני שנעשית כולה כחצר אחת של רבים כמו שנתבאר אינן
יכולים לחלוק מבואותיה לערב אלו לעצמן ואלו לעצמן
אלא בצורת פתח או בפסין כמי שרוצה לחלוק חצר אחת
לשתיים אבל לחי וקורה אינן מועילות אפילו אם לא יעברו
זה על זה בשבת שאינן אוסרים בדריסת רגלם מ"מ אוסרים
זה את זה במה שכל אחד פרוץ במילואו למקום האסור לו
שהרי אסור לטלטל מבתי מבוי זה למבוי אחר שלא עירב
עמו ולתקן פרצת חצר צריך צורת פתח או פסין כמו
שנתבאר בס"י רס"ג משא"כ עיר שמבואותיה צריכות תיקון
אזי כל מבוי המתוקן בפתחו בלחי או קורה יש תורת פתח
עליו ולא שם פרצה לפיכך מועיל בו סילוק דריסת הרגל
כמו שמועיל בחצר הפתוחה כמו שנתבאר):

ח עיר של רבים שנתמעטה ועמדה על חמשים דיוורין
מערבין כולה ואין צריך שיעיר:

ט המזכה בשיתוף לכל בני העיר אם מערב עירוב אחד
לכולם אינו צריך להודיע להם שזכות הוא להם.

ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני העיר או מי שהלך
לשבות בעיר אחרת או נכרי שדר עמהם בעיר דין הכל
כדינם בחצר ובמבוי:

חלק ב סימן שצג דין עירובין לעיר:

א אין מערבין עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביו"ט שחל
להיות בערב שבת מפני שנראה כמתקן דבר.

ואם חלו ב' ימים טובים ביום ה' וביום ו' ושכח ולא עירב
מערב יום טוב יערב ביום טוב על תנאי שיאמר ביום טוב
א' אם היום חול יהא זה עירוב ואם היום קדש אין בדברי
כלום ולמחר יאמר אם היום קדש הרי עירבתי אתמול ואם
היום חול יהא זה עירוב ועצה טובה שיערב למחר בפת
שעירב בה אתמול שאם יערב בפת אחרת יאסר לאכול
שתייהן קודם שחשכה ליל שבת.

במה דברים אמורים בב' ימים טובים של גליות אבל בב'
ימים טובים של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי מפני
שהם כיום אחד ארוך כמו שיתבאר בס"י ת"ר:

ב אחד עירובי חצירות ואחד שיתופי מבואות מערבים
אותם בין השמשות מטעם שנתבאר בס"י רס"א.

ואפילו אם כבר קיבל עליו תוספת שבת ויש אוסרין אם קבל

שבת דהיינו שקדש עליו היום במקום המוקף מחיצות בענין
שמותר לטלטל בכולו הרי כולו נחשב לו כד' אמות ונותנים
לו אלפים סביב להיקף זה ע"ד שיתבאר בסי' שצ"ט אפילו
יש בו כמה מילין.

והוא שיהא מוקף לדירתו מתחילתו אע"פ שאין בו עתה
דירורין ואין משתמשין בו כלל כמו שיתבאר בסי' ת"ח או
אפילו אינו מוקף לדירה אלא שאין בו יותר מבית סאתים
אבל אם יש בו יותר מבית סאתים כשם שאין מחיצותיה
מועילות שיהא מותר לטלטל בכולו כך אינן מועילות שיהא
כולו נחשב כד' אמות לענין תחומין:

ב ד' אמות אלו שלענין תחומין בין ד' אמות שבמקום
שביתתו בין ד' אמות שיש לו כשיצא חוץ לתחום יש
אומרים שהן כד' אמות שברשות הרבים שלענין טלטול
שהוא בורר לו ד' אמות לאיזו רוח שירצה וכשהלך לרוח
אחת ד' אמות שוב אינו יכול לחזור ולילך לרוח השנית
(שכנגדה) אפילו כל שהוא אם הוא חוץ לתחום כמו שאינו
יכול לטלטל חפץ אחד יותר מד' אמות שאין נותנים אלכסון
לענין טלטול אלא מפני שאין שם ריבוע כמו שנתבאר בסי'
שמ"ט וכן במקום ששבת בו אם הלך לרוח אחת ד' אמות
ואלפים שוב אינו יכול לילך לרוח השנית (שכנגדה) אלא
אלפים ואם לא נטל לו כל ד' אמות לרוח אחת יכול
להשלימן ברוח הב' (שכנגדה).

ויש אומרים שד' אמות אלו שלענין תחומין אינו כד' אמות
שלענין טלטול אלא הן ד' אמות לכל רוח שהן ח' על ח'
מרובעות בין במקום ששבת בו בין כשיצא חוץ לתחום
(ולפי סברא זו כל-שכן שאין מודדים לו ד' אמות עם
אלכסונם לכל רוח שכיון שנותנים לו ח' על ח' מרובעות
הרי יש בהן אלכסון ממש של ד' אמות לכל רוח דהיינו
מאמצעיות לארבע הזוויות משא"כ בד' אמות שלענין טלטול
שמודדים לו ד' אמות ביושר אל עבר פניו לאיזו רוח שירצה
וכיון שלא שייך בהן אלכסון ממש צריך ליתן לו הן
ואלכסונם כמ"ש בסי' שמ"ט) ויש לסמוך על דבריהם להקל
בדברי סופרים:

ג ד' אמות אלו שלכל רוח ורוח שהן שיעור תחתיו של
אדם מודדים אותו לכל אדם באמה שלו ואם הוא ננס
באברים שגופו גדול ואמתו קטנה נותנים לו ד' אמות
בינונית של כל אדם שכל אחת מהן ו' טפחים כמו שנתבאר
בסי' שמ"ט.

וכבר נתבאר שם שד' אמות אלו מודדים אותן מצומצמות
ויש אומרים שמודדים אותן מרווחות ויש לסמוך על
דבריהם בד' אמות אלו שלענין תחומין שעיקרן אינן אלא
מדברי סופרים:

1 בלא מלאכה של תורה הרי זה עירוב ואע"פ שלא היה
2 המפתח בידו בין השמשות כיון שמצוי הוא שימצאנו אנו
3 חושבים אותו כשמצאו כאילו היה בידו למפרע:

חלק ב סימן שצד פסק עירוב מה דינו:

א מצוה לחזור(ר) אחר שיתופי מבואות כמו אחר עירובי
5 חצרות.

6 ומברך עליו על מצות עירוב ואומר בזה השיתוף יהא מותר
7 לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי.

8 ואם משתתפים בפת וסומכין על שיתוף במקום עירוב ואין
9 מערבין בחצרות כלל כמו שנתבאר בסימן שפ"ז יאמר ג"כ
10 מחצרות לבתים.

11 אימתי מברך עליו בשעה שמקבץ אותו מבני המבוי או
12 בשעה שמוזה להם כמו שנתבאר בסי' שס"ו.

13 ואם לא בירך ולא אמר עליו כלום אינו מעכב כמו שנתבאר
14 שם:

חלק ב סימן שצה דיני ברכת עירוב:

א שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי יש
16 אומרים שזו אזהרה ליוצא חוץ לתחום ושיעור תחום
17 של תורה הוא י"ב מיל כשיעור מחנה ישראל שהיתה י"ב
18 מיל על י"ב מיל וחכמים אסרו לצאת יותר מאלפים אמות
19 שהן מיל א'.

20 ויש אומרים שאין לתחומין עיקר מן התורה כלל אלא אפילו
21 יותר מי"ב מיל אינו אסור מן התורה כלל וזה שנאמר אל
22 יצא איש ממקומו זו היא אזהרה על הוצאה שהזהיר משה
23 שלא לצאת עם הכלי מרשות היחיד לרשות הרבים ללקוט
24 המן ושבו איש תחתיו קבלו חכמים שזו אזהרה שלא
25 לטלטל ברשות הרבים אלא כשיעור תחתיו של אדם שהוא
26 ד' אמות כמו שנתבאר בסי' שמ"ט.

27 אלא שחכמים סמכו איסור התחומין של דבריהם למקרא זה
28 אל יצא איש ממקומו שלא יצא יותר מאלפים מהמקום
29 ששבת בו כי עד אלפים נקרא מקומו כמו שמצינו בערי
30 מקלט שנאמר ושמתו לך מקום וגו' והן קולטות אותו גם
31 כשהוא חוצה להן שנאמר ומצא אותו מחוץ לגבול עיר
32 מקלטו ונאמר להלן ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה
33 אלפים באמה וגו' מה חוץ האמור להלן אלפים אף חוץ
34 האמור כאן אלפים.

35 ושבו איש תחתיו כשיעור תחתיו מכאן סמכו חכמים שכל
36 אדם יש לו ד' אמות בכל מקום שהוא אפילו יצא חוץ
37 לתחום יכול להלך שם ד' אמות וכן יכול לטלטל בהן וכן
38 כשמודדים אלפים ממקום שבינתו מודדים חוץ מד' אמות
39 אלו שהן כשיעור תחתיו (ויכול לטלטל בהן לפיכך) אם

חלק ב סימן שצו דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת ובו ד'
טעיפוס:

39 וכל-כך למה?

40 כי אמנם על ידי הרהור תשובה בלבד נמחל
41 ונמחק החטא לגמרי, עד שהאדם אינו נחשב עוד
42 כרשע (ויכול לחזור ולהתדבק בה' על ידי לימוד
43 התורה כנ"ל), מכל-מקום, כדי להיות קרוב לה'
44 כמו קודם החטא לא די בהרהור תשובה לכו, כי
45 על ידי החטא נעשה פגם בנפשו, ופגם זה אינו
46 נמחק אלא על ידי תשובה שלימה ונכונה, כל חטא
47 וחטא כפי הראוי לאותו החטא.

48 זאת ועוד:
49 גם לאחר שעשה תשובה שלימה עד שנמחל
50 לו העון לגמרי, מכל-מקום, כדי שיהי' "מרוצה
51 וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות נחת רוח
52 לקונו מעבודתו", צריך לתעניות וסיגוף הגוף.

53 וכל מה שיאריך ויעמיק בענין פחיתת עצמו,
54 ויהיה נבזה בעיניו נמאס, וישים עצמו כשיריים,
55 למה נברא בעולם, אזי תהיה שמחת נפשו
56 בעסק התורה כפולה ומכופלת ביתר שאת.
57 ככל שיוסיף להתבונן באריכות בפחיתות עצמו
58 ויעמיק הרבה בהתבוננות זו, עד שיהי' נבזה ונמאס
59 בעיני עצמו, ויהי' נחשב בעיניו כ"שיריים"
60 (כדברים שאין בהם שום צורך) - אזי, לא זו בלבד
61 שהרגש הזה לא ימנע ממנו את שמחת נפשו בה',
62 אלא להיפך ממש, דוקא על-ידי-זה יוכל לשמוח
63 בעת לימוד התורה בשמחה כפולה ומכופלת וביתר
64 שאת;

65 והוא - בהעלותו על דעתו איך שהקב"ה שהוא
66 מלך רם ונשא משפיל את עצמו אליו, עם היותו
67 הדיוט ושפל אנשים, ומתקרב אליו ונותן לו את
68 האפשרות שאורו יתברך ישכון בנפשו על ידי
69 לימוד תורתו.

70 והעצבות הוא כשמבקש גדולות דוקא.
71 ולאידך, מי שנופל בעצבות מחמת פחיתות
72 ערכו, הרי זו הוכחה שאינו מעריך נכונה את מצבו
73 האמיתי, ובמקום להכיר בערכו שאינו שייך
74 למדריגות גבוהות בעבודת ה' מדמה בנפשו שהוא
75 בעל מדריגה גבוהה. ולפיכך, כשרואה בעצמו
76 שבמשך היום הוא "נופל מבחינת אהבה" ביחס

1 ועתה ימשיך שאדרבה, פחיתות האדם הבאה
2 כתוצאה מהכרה בריחוקו מהש"ת יכולה להגדיל עוד
3 יותר את השמחה בעבודת ה'!

4 ואדרבה, כל מה שיתבונן היטב איך הוא רחוק
5 מה', על ידי שיכיר מקומו וידע ערכו.
6 לא זו בלבד שהאדם יכול לשמוח בה' למרות
7 מצבו הירוד - שהוא רחוק מאור ה' מחמת עיסוקו
8 בדברים גשמיים - אלא אדרבה: ככל שמרגיש יותר
9 את פחיתות עצמו כתוצאה מריחוקו מה', כך תגדל
10 שמחתו בה' יותר ויותר, בהתבוננו בדבר זה עצמו,
11 שאף שהוא במצב נמוך כל-כך מכל-מקום ה' שוכן
12 אתו בתוך תורתו.

13 שאפילו הוא יושב אוהל בו', שהרי יכול לדבר
14 דברים בטלים באמצע לימודו באין מונע.
15 התבוננות זו בפחיתות נפשו וריחוקו מה'
16 שייכת (לא רק כבעל עסק הטרוד ועסוק בענינים
17 גשמיים, אלא) גם ביושב אהל, כי אף שהוא עוסק
18 בתורת ה' כל היום ואם כן לכאורה הרי הוא קרוב
19 אליו ית' - מכל מקום, מזה שיתכן אצלו "לדבר
20 דברים בטלים באמצע לימודו", בלי שום מונע
21 וסיג, הרי זו הוכחה שאף בעת עסקו בתורה נפשו
22 רחוקה מאלקות, שהרי אילו הי' מרגיש קרוב
23 לאלקות בגלוי, הרי קירוב זה הי' מונע אותו
24 מלהפסיק בדברים בטלים באמצע הלימוד.

25 מכל-שכן אם נכשל בדבר איסור בחטאת
26 נעורים, כי ידע אינש בנפשיה.
27 מה גם אם נכשל בעבר בחטאת נעורים - כפי
28 שיודע אדם בנפשו - שאז בוודאי יקל לו להכיר
29 את מקומו ולדעת את ערכו על ידי התבוננות עד
30 כמה התרחק מאור ה' על-ידי-זה.

31 ואף שהרהר ועשה תשובה, אם עדיין לא עשה
32 תשובה שלימה, וסיגופים הממרקין יותר.
33 אף אם כבר הרהר ועשה תשובה בלבו על
34 דברים אלו, ואם כן לכאורה כבר חזר והתקרב
35 לאלקות, מכל-מקום כל זמן ש"לא עשה תשובה
36 שלימה" ונכונה כפי הדרוש בהתאם לחומרת
37 החטא, ונוסף על זה עשה גם "סיגופים הממרקין
38 יותר" את החטא - הרי הוא עדיין מרוחק מה'.

24 איתא בזהר שרשב"י אמר על עצמו "בחד
25 קטירא אתקטירנא, נשמתי בי' אחידא, בי' להיטא"
26 (נשמתי מקושרת עם הקב"ה בקשר אחד ויחיד;
27 נשמתי מאוחדת ומיוחדת בו יתברך, ומתלהטת
28 באש האהבה אליו יתברך).

29 פירוש, שלא היה בבחינת שינה, ולא היה צריך
30 לעורר את האהבה.

31 אש האהבה לה' היתה בוערת בלבו של רשב"י
32 תמיד, ואף פעם לא הי' בבחינת "נופל" ח"ו
33 מאהבה לה', ומאחר שהאהבה לא היתה "בבחינת
34 שינה" כלל, לכן הי' צריך לעורר את האהבה".

35 ולכן היה פטור מתפלה.

36 ובזה יובן מה שאמרו רז"ל על רשב"י שמתוך
37 שהיתה תורתו אומנתו "לכן הי' פטור מתפלה",
38 היות שכל ענין התפלה אינו אלא כדי לעורר את
39 האהבה מ"שינתה", וכיון שאצל רשב"י האהבה
40 שלו לאלקות היתה בהתגלות תמידית, לכן הי'
41 פטור מעבודת התפלה.

42 [לסיכום: גם מי שרחוק מאור ה' יכול לשמות
43 בעסק התורה, ואודבה, הריחוק גורם להגדלת
44 השמחה ביתר שאת, ואילו סיבת העצבות היא משום
45 שמחפש גדולות לעצמו, אבל האדם המכיר את ערכו
46 האמיתי ישמח מאד בעסקו בתורה.

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ה

1 למצבו בעת התפלה שאז מתעורר באהבה, הרי
2 הוא אומר לעצמו: אצל הצדיקים הגדולים אש
3 האהבה לה' בוערת בלבם תמיד בלי הפסק, ומדוע
4 יגרע חלקי מהם, וכתוצאה ממחשבה זו, הרי הוא
5 נופל בעצבות.

6 ונמצא שהעצבות שלו היא "כשמבקש גדולות
7 דוקא".

8 להניע למדריגת רבי שמעון בן יוחאי שתורתו
9 אומנתו.

10 מדריגה נעלית כזו - להיות בדביקות תמידית
11 באהבת ה' - היא מדריגת רשב"י, שעליו אמרו
12 חז"ל שהיתה "תורתו אומנתו".

13 פירוש:

14 לפי פשוטו, "תורתו אומנתו" היינו שעוסק
15 בתורה יומם ולילה ואינו מפסיק מלימודו כלל; אבל
16 הפירוש הפנימי ב"תורתו אומנתו" הוא - שנמצא
17 במדריגה גבוהה ונעלית כל כך, שעל ידי לימוד
18 התורה מרגיש את דביקותו בהקב"ה השוכן בקרבו
19 על ידי התורה (דאורייתא וקוב"ה כולא חד) תמיד,
20 בלי שום הפסק כלל.

21 - וזו היתה מדריגת רשב"י [וכמו שממשיך:]

22 כמו שאמר בחד קטירא אתקטירנא, נשמתי ביה
23 אחידא ביה להיטא וכו'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

13 כשרוצה לחקור דבר סתר מחבירו שידוע שלא יגיד לו
14 בפירוש יסבב בדברים אחרים שמן הצד שמשם יביאנו
15 לידי גילוי בדבר שרוצה לחקור וכן בענייני מלחמה
16 כשלא יוכל לנצח לשונאו כשיעמוד לנגדו בגלוי יארום
17 לו במסתרים שלא יבחין בזה ומשם יבא הניצוח וכן
18 כל דבר שלא יוכל להוציא מכח אל הפועל בגילוי כמו
19 שהוא יסבב הדבר בתחבולות ועצות מרחוק הנקרא
20 התחכמות כמו הבה נתחכמ' לו וכמו שיסבב הדבר כך
21 יבא הדבר אם לטוב או לרע לאוהבו יעשה תחבולות
22 לטוב ולשונאו להיפוך (וע"ד דוגמא זו הנה ידוע
23 ומבואר במ"א בענין הקניגייא שעתידי הקב"ה לעשות
24 לצדיקים לעתיד שזהו כמו הצחוק שהשרים והמלכים

1 (יב) ובכ"ז יובן ענין והוא מסיבות מתהפך
2 בתחבולותיו שהוא כמשל גלגל היוצר
3 שמסבבו כפי הצריך לו באופן הצורה בחומר כך או
4 כך כנ"ל ולא החומר עושה הצורה ולא הצורה מצד
5 עצמה רק הכל מן המגלגל הגלגל בסיבובי' שונים
6 ומהפך מצורה לצורה וכמו תתהפך כחומר חותם
7 שהחומר מתהפך בסיבוב הגלגל בשינוי מצורה לצורה
8 (כמו שהעשיר יהיה עני והעני יהיה עשיר וכן גם
9 מטפח חכם וכח"ג אע"פ שכבר נגזר ישונה צורה
10 הראשונה וכן מצדיק לרשע רק שצדיק ורשע לא קאמר
11 דביבור מטעם הנ"ל וד"ל) ודמיון לזה הוא כמו
12 התחבולה שהיא באה בסיבה מן הצד דוקא כמו

11 וכך יעשה כמו קניגיא לצדיקים שיראו מה שגברו על
12 יצרם בצדקתם לא הי' מצד כח עצמם רק מצד העזר
13 מלמעלה וכמאמר יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא
14 עוזרו כו' וכן לא רשעת הרשע מצד עצמו אלא
15 שעוזרים לו כו' ואע"פ שהכל תלוי בבחירה גם
16 הבחירה עצמה יש לה עזר והכל כפי רצה"ע שהוא לפי
17 אופן התענוג הנעלם העליון באופן הבירורים דרפ"ח
18 שכך יהיה ההעלאה וכן יהיה ההמשכה כנ"ל והוא נק'
19 מאמר קו המדה כנ"ל וכמ"ש בכמ"א בענין אם צדקת
20 מה תתן לו לפי שאינו שלך וד"ל).

שער הבחירה. ראה נתתי לפניך. יג"ט

קונטרס קטן בענין בחירה

1 עושי' שמעמידין ב' חיות כארי וכנמר ונלחמים יחד
2 ועושי' תחבולה מן הצד שינצח הא' לזולתו והוא במה
3 שעוזרים לזה ומכשילים לזה שממילא ינוצח וכן
4 להיפך יעזרו לזולתו ויכשילו לזה עד שכל עניני
5 הניצוח זל"ז הכל נעשה שלא מצד עצם כח החיות כלל
6 שהארי כאשר מתגבר בכחו ונדמה לו שבכחו ינצח
7 יעשה תחבול' שיעזרו להנמר וינצחנו הנמר וכן להיפך
8 בהתגברות הנמר יעשו לו מכשול ועזר לארי וזהו לנגד
9 כ"א כשרוצה להתגבר ולפעמים יעזרו להגובר מצד
10 העצם והכל כפי אופן התענוג הנרצה בזה למלך כו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

27 אלקי', ל"ב אלקי', ל"ב נתיבות המשכת תענוג עליון,
28 אבל בשבת הנה כתי' ויכל אלקים נסתלק התענוג עליון
29 כי התענוג עליון הוא ע"י שם אלקי' וכמ"ש צחוק
30 עשה לי אלקי' שזהו ענין תענוג, ואיך הוא הקיום
31 עולמות בשבת, וזהו כל האומר ויכולו הוא נעשה
32 שותף להקב"ה במע"ב כי ע"י אמירת ויכולו בשבת
33 הוא הקיום שנמשך מלמעלה תענוג עליון יותר מבימות
34 החול, ע"י ג"פ ביום השביעי שבו יכולו שהוא נגד ג'
35 סעודות דשבת שזהו ענין העלאה והמשכה וממוצע,
36 וזהו ענין זכור ושמור בדיבור אחד, וזהו שמור לנוק'
37 בחי' העלא' וזכור לדכורא בחי' המשכה ובדיבור אחד
38 הוא הממוצע. וזהו שאין תוקעין בשבת כי יש תענוג
39 ושכל, והתענוג הוא למעלה מהשכל, והראי' כשמציא
40 שכל חדש יש לו תענוג אבל כשנתישן השכל אזי אין
41 לו תענוג כ"כ, וגם כשמספר השכל לאחר ג"כ אין
42 לאחר כ"כ תענוג, מחמת שהתענוג הוא מלמעלה
43 מהשכל וכשמציא השכל אזי נתגלה התענוג, וזהו
44 התענוג נתגלה בשבת ע"י אמירת ויכולו השמים
45 והארץ שנשלם המלאכה בבריאת העולמות ויש בזה
46 תענוג בבחי' העלאה ובבחי' המשכה וממוצע ע"י ג'
47 סעודות וג"פ שביעי, לכן אין תוקעין כי השופר ממשך
48 ג"כ תענוג ע"י מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות
49 בבחי' העלאה זכרונות בבחי' המשכה ושופרות הוא
50 הממוצע אבל בשבת יש בלא"ה תענוג היותר עליון
51 ע"י סעודות שבת ואמירת ויכולו אזי אין צריך לתקוע
52 כלל.

1 ומעתה צריך להבין ענין השופר גנוחי גנח ילולי
2 ליל, וזהו ענין ויבדל את הרקיע שזהו ענין
3 הבדלה במע"ב בין מ"ע למ"ת, כי מ"ע הוא בחי' ח"ע
4 ותענוג אלקי ומים תחתונים הוא ענין תענוגי' גשמי',
5 וזהו ענין הבדלה שבאין ערך למ"ע למ"ת, וזהו מ"ת
6 בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא בבחי' עלי' ובוכין
7 על הירידה, וזהו ג"כ אצל אדם בגוף כי הנשמה קודם
8 בואה לגוף היא בבחי' עלי' וכמ"ש חי ה' אשר וכו'
9 ואח"כ ירדה בגוף גשמי וזהו ירידה גדולה, וזהו הבכי'
10 שבוכין קדם מלכא על הירידה שירד כ"כ בגוף גשמי
11 עם תאוות גשמיות, ועיקר הבכי' הוא בר"ה מחמת
12 שאדה"ר נברא בר"ה והוא בר"ה עיקר הירידה צורך
13 עלי', וזהו בכסה ליום חגיגנו בכסה לשון הסתר המגן
14 ומחסה ליום חגיגנו זהו ענין הגילוי כמו אחוי לי'
15 במחוג שזהו ענין הגילוי כך הוא בכסה הוא ענין
16 הצמצום ואח"כ הגילוי בחי' הוי' ע"י השופר, שזה
17 ענין שפרו מעשיכם שזהו ענין תענוג שהשופר ממשך
18 בחי' העונג עליון, וזהו ענין גנוחי גניח שזהו ענין
19 הבכי' להמשיך תענוג עליון שיהי' רצון למלוכה.
20 ומעתה צ"ל ענין שבת, כי הנה בימות החול הנה כתי'
21 בראשית ברא אלקי' בחוכמתא, וזהו ענין ל"ב
22 אלקי' ל"ב נתיבות החכ' כי הנתיב הוא ענין צמצום
23 וזהו המשכת תענוג עליון ע"י הנתיבות כי הגם לאו
24 אורחא דמלכא לאשתעי במילין [דהדיוטא] וזהו כמשל
25 חכם גדול והוא משפך, כך הגם שלא אורחא דמלכא
26 אעפ"כ יש בזה תענוג עליון במע"ב, וזהו ע"י שם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

37 אז אינו מניח להמדה להיות מדה בפ"ע כי אין שיין
 38 גילוי המדה כ"א כאשר השכל מתיישב בכלי אבל
 39 כשאינו מתיישב אז אין שום גילוי המדה בפ"ע, וכן
 40 יובן במדות דכאשר יהי' האדם בתוקף המדה אז מחמת
 41 התפעלות המדה אינו יכול לדבר כלום ונתעלם הדבור
 42 כאילו אינו יכול לדבר כלל. וכן יובן למעלה דכאשר
 43 עלה ברצונו הפשוט ית' להאציל ע"ס הי' כח המגביל
 44 כל אור לפי הכלי קדום דאל"כ הי' ספי' הכתר עד א"ס
 45 ולא הי' יכול להיות גילוי מוחין, ואם נצייר שהי' נאצל
 46 מוחין לא הי' יכול להיות אצילות מדותיו ית' אם לא
 47 מחמת כל יכול, וא"כ לא הי' יכול להיות ע"ס והרי עלה
 48 ברצונו להוות ע"ס, ע"כ שהכח המגביל הוא קדום
 49 וכמ"ש בראשית ברא אלקים שבמקור האמיתי שם
 50 אלקים שהוא כח המגביל קדום אפי' להתהוות אורות
 51 דעקודים כו' וכמו שהי' תחלה גלות מצרים רד"ו שנה
 52 בכדי שיהי' אח"כ גילוי אור דמ"ת, וזהו בוצינא
 53 דקרדוניתא. וראשית הגילוי הוא במו"ס כי ה"ג דעתיק
 54 מתלבש במו"ס ואח"כ מתלבש בה"ג דאימא ומה"ג
 55 דאימא נמשך בה' גבורות דמל' להיות התהוות ביי"ע,
 56 ועד"מ כשעולה לאדם ברצונו לבנות בנין הרי נצטייר
 57 ברצונו כל החדרים ומדידות כל חדר אך זהו עדיין רצון,
 58 וכאשר נצרך לבוא למעשה אז מתלבש הרצון באותיות
 59 המחשבה ואח"כ לריבור עד מעשה, וכן הוא עד"מ
 60 למעלה שראשית הגילוי מה"ג דעתיק הוא במו"ס שנק'
 61 רצון בכלל שהוא הרצון להאציל אורות אצ"י בכלל,
 62 ואח"כ כשנצרך להאציל פרצוף ז"א אז נמשך ומתלבש
 63 ממו"ס בה"ג דאימא שנק' מחשבה בכלל, ועוד כי בינה
 64 הוא הבנה והשגה וא"א להיות בלתי אותיות המחשבה,
 65 ומבינה נמשך במל' שמה"ג דמל' מתהווה מאין ליש כל
 66 פרטי עולמות ביי"ע להיות כל נברא בפרט במדתו
 67 ובערכו, וזהו מאמר קו המדה. וענין קנה המדה אמרו
 68 בזהר לאו איהו בוצינא דקרדוניתא אלא כד אסתלק
 69 לעילא, ופי' אסתלק שלא יהי' מאיר בגילוי ונשאר מעט
 70 אור הנק' רשימו כדי להחיות עולמות, כמו למשל כאשר
 71 מסתלק הרצון הרי נשאר ממנו איזו רשימו וכן השכל
 72 והמדות, ורשימו זה נק' בשם קנה המדה.

1 ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם, ופי' בזהר
 2 שהשנתיים ימים הוא דתב דרגא לדרגא דאית
 3 ביה זכירה, ופי' בזה"ח שדרגא התחתונה הוא מל'
 4 ודרגא העליונה הוא יסוד ותב דרגא לדרגא הוא יחוד
 5 זו"נ, ועל ויהי מקץ פי' שהוא קץ הימים, ובלק"ת
 6 להאריז"ל פי' דקאי על קץ הימין, וההפרש גדול
 7 ביניהם כי קץ הימים דקין ממנו נמשך שכחה כמ"ש
 8 ולא זכר כו' וישכחהו, ומקץ הימין נמשך זכירה שיהי'
 9 גאולה, ומפי' הזהר גופא בשנתיים ימים משמע כפי'
 10 האריז"ל כי בזמה"ג כתיב השיב אחור ימינו והשנתיים
 11 ימים הוא יחוד זו"נ ואז וימינו תחבקני ונעשה גילוי
 12 הימין, ומהמד"ר משמע ג"כ כפי' האריז"ל שפי' ע"פ
 13 קץ שם לחושך זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה
 14 באפילה ומה טעם קץ שם לחושך שכ"ז שיצה"ר
 15 בעולם אופל וצלמות בעולם דכתיב אבן אופל וצלמות,
 16 נעקר יצה"ר מן העולם אין אופל וצלמות בעולם, הרי
 17 פי' על הגאולה.

18 ובכדי להבין ההפרש בין קץ הימין ובין קץ הימים
 19 צריך להקדים מה שנמצא בקבלה שני לשונות
 20 חלוקים קו המדה וקנה המדה, כי קץ הוא מלשון מדה
 21 וגבול, והענין כי קו המדה הוא בוצינא דקרדוניתא
 22 המודד כל המדידות מפרצופי אצ"י כמה יהי' המשכת
 23 אורות בכלים ושיעור קומה של יוצר בראשית, וראשית
 24 הגילוי היא במו"ס, והכח הזה להגביל האור שיהי'
 25 מוגבל ספי' הכתר מן החכמה וכן החכמה מן הבינה
 26 הוא נמשך מעצמות אוא"ס, כמו האור שבודאי נמשך
 27 מעצמות א"ס, ואדרבה הכח המעציר הוא קדום, דאל"כ
 28 הי' ספי' הכתר מונע לחכ' שכשם שהוא א"ס כך שמו
 29 א"ס. ויובן זה דכמו שאנו רואים באדם שכאשר הוא
 30 בתוקף הרצון אז אין השכל פועל כלום כי הרצון
 31 מתפשט בכל כחות הנפש ואין השכל פועל כלום
 32 שהרצון הוא יותר נעלה מהשכל, והיא הנותנת שמפני
 33 שהוא גבוה הרבה ממנו לכן אינו מניח להשכל
 34 להתפשט, ומפני זה אנו רואים שמחמת תוקף הרצון
 35 יכול לעשות דברים נגד השכל ממש, וכן הוא בשכל
 36 ג"כ שכאשר הוא בעמקות השכל וטרוד בטרדת השכל

יודי מקץ שנתיים

בס"ד. פ' מקץ. תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

מגדיל אף את ההשפעה הנמשכת מהיחוד החיצוני
 (שפע בגשמיות), וכפי שבגאולה האמיתית והשלימה
 שיהיה גילוי אלוקי בדרגה הנעלית ביותר, זה ישפיע גם
 על מצב העולם בגשמיות.
 ובלשון הרבי נ"ע:
 וידוע דראיה של אלוקות זהו מבחינת יחוד פנימי בין
 הספירות האלוקות חכמה ובינה (הנקראים בלשון
 הקבלה 'אבא ואמא').
 שהוא הגילוי דבחינת עצמות אור אי"סוף ברוך-הוא, -
 כלומר, זה שיש יחוד בין הספירות הוא בכוח עצמות
 אי"סוף שמושלל מכל גדר, וממילא, ביכולתו לעשות
 יחודים עליונים בין הספירות אף שבגדרן הן הפוכות זו
 מזו. וכמו כן בבית המקדש שהאיר עצמות אי"סוף,
 ולכן היה שם גילוי של בלי-גבול בתוך גבול, שמקום
 הארון (גבול) אינו מן המידה (בלי-גבול).
 והרי זה ההמשכה הנמשכת על-ידי יחוד הספירות היא
 בחינת יושר בחינת אור פנימי - הביטוי 'יושר' הוא
 כינוי לאור הפנימי הנמשך כקו ישר ויש לו התחלה וסוף
 (בניגוד לבחינת ה'עיוגולים' המסמלים את האור המקיף)
 רק שזוהו לא האור הנמשך בדרך כלל בפנימיות, אלא
 בחינת תוספת אור בהפנימי בו, והיה זה בזמן הרצון
 דוקא בו.
 וגם בגשמיות היה אז בזמן בית המקדש ריבוי השפעה
 והיה ישיבה לבטח, כלשון הפסוק¹⁵⁹: איש תחת גפנו
 ותחת תאנתו בו, וכנודע דיתוד פנימי הרי זה נשמה אל
 יחוד חיצוני דאב ואם בו, השפעה גשמית באה מיחוד
 חיצוני של אב ואם, וכיון שהיה בזמן בית המקדש יחוד
 פנימי שהתבטא בראיית אלוקות ולא בגשמיות, זה
 נעשה 'נשמה' (כח מניע) ליחוד החיצוני, ועל כן לפי
 שהיה אז בחינת יחוד פנימי ד'אבא ואמא' היה תוספת
 אורות גם בבחינת יחוד חיצוני דאב ואם בו. ולכן היתה
 אז השפעה מרובה גם בגשמיות.
 וכן בעולמות העליונים היה הריבוי ביותר - לא רק
 בעולם הזה הגשמי היתה תוספת ההשפעה בגשמיות,
 אלא גם בעולמות הרוחניים העליונים נעשה ריבוי
 השפעה כתוצאה מהגילוי שהאיר בבית המקדש.
 וכמאמר רבותינו ז"ל במסכת חגיגה דף י"ג עמוד ב' שיש
 לכאורה סתירה בין שני פסוקים, כתוב (פסוק) אחד

ועל-דרך מה שנתבאר לעיל בפירוש מאמר חכמינו¹⁵⁶
 "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שליבו חפץ",
 שכאשר יש לו רצון (מקיף) בענין, הלימוד (פנימי) שלו
 הוא באופן נעלה יותר. וכך בעולמות, כשיש התעוררות
 הרצון (המקיף), נמשך לעולם אור פנימי בתוספת גילוי.
 וכמו בזמן בית המקדש שהוא בכללותו זמן של 'עת
 רצון' שהיה גילוי אור אי"סוף בכל העולמות הרוחניים
 עד שגם למטה בעולם הזה הגשמי היה מאיר גילוי אור,
 שאור זה שהאיר היה אור פנימי, והראיה לזה היא,
 שהכל ראו גילוי אור אי"סוף בבית המקדש, היינו,
 הנבראים מצד עצמם יכלו לקבל ולראות את האור
 שהאיר בבית המקדש, וכמו שכתוב¹⁵⁷ שלש פעמים
 בשנה יראה כל זכורך ודרשו על זה חכמים (בענין חיוב
 העליה לרגל)¹⁵⁸ דכשם שבא לראות כך בא לראות בו.
 על פי פשט, הפירוש הוא שצריך לראות בשתי העיניים.
 והפירוש על פי פנימיות העיניים הוא, שבבית המקדש
 לא רק שהקדוש-ברוך-הוא ראה את העולים למקדש,
 אלא גם שהיה באפשרות העולים למקדש לראות
 אלוקות.
 על מנת להבין את השורות הבאות, יש להקדים: הקיום
 של כל העולמות תלוי ביחודים העליונים הנעשים בין
 הספירות העליונות, וכיון שקיום העולם הוא תמידי, יש
 באופן תמידי יחוד עליון בין החכמה לבינה (ראשית
 הספירות) הנקרא בלשון הקבלה - יחוד 'אבא ואמא'.
 אלא שיחוד 'חכמה ובינה' שלצורך קיום העולמות, הוא
 חיצוני בלבד. פירוש הדברים: כיון שקיום העולמות
 הוא אינו מטרה כשלעצמו אלא אמצעי בשביל התכלית
 (עם ישראל והתורה), היחוד לצורך זה הוא יחוד חיצוני
 בלבד (כמו אדם שעושה דבר ללא חשק פנימי אלא רק
 בחיצוניות). וכאשר נשלמת תכליתו של העולם, היינו -
 שישנה עבודה רוחנית של קיום התורה והמצוות על-ידי
 עם ישראל, זה מעורר את היחוד הפנימי של החכמה
 והבינה.
 והנה, ראיית והרגשת האלקות בעולם נמשכת מהיחוד
 הפנימי של 'חכמה ובינה', והמשכת השפע הגשמי
 בעולם נמשכת מהיחוד החיצוני של 'חכמה ובינה'.
 ומבואר, שהיחוד הפנימי הוא נשמה ליחוד החיצוני.
 והיינו, כאשר יש יחוד פנימי (גילוי אלוקי בעולם), זה

158 (158) ראה חגיגה ב, א.
 159 (159) מלכים-א ה, ה.

156 (156) עבודה זרה יט, א.
 157 (157) שמות לד, כג.

13 ובמו שמספרת התורה שלאחר ש"רבה רעת האדם
14 בארץ" בדורו של נח, ויתעצב - הקדוש-ברוך-הוא - אל
15 לבו¹⁶² ואמר שיהרוג את כל בני האדם, כאן רואים
16 שסילוק הרצון גרם סילוק האור והחיות בו, ולעומת
17 זאת, בזמן גילוי הרצון נמשך תוספת אור בכחינת אור
18 פנימי בו.
19 הרי דמסקנת הענין היא: כחינת אור הסובב כאמת
20 נמצא בכל העולמות וההשתלשלות, וכמאמר הזוהר¹⁶³
21 לית אתר פנוי מיניה (אין מקום פנוי ממנו), ונוסף לזה,
22 פועל בכל העולמות בכחינת ההתהוות והגילוי שבהם
23 וגם כחינת תוספת אורות בו.

שבת פרשת תצא

1 אומר¹⁶⁰ אלף אלפים ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי
2 יקומון (אלף אלפים ישמשו את הקדוש-ברוך-הוא
3 וריבוא רבבות יעמדו לפניו) בו' ואף שזהו מספר עצום
4 של מלאכים אבל בכל זאת זה מספר וכמות מסוימת,
5 אלף אלפים וריבוא רבבות, וכתוב אחד אומר¹⁶¹ בלשון
6 תמיהה: היש מספר לגודליו? בו', והיינו, שאין כלל
7 מספר למלאכים. ואם כן, זוהי סתירה לכאורה? ומתרת
8 הגמרא, שמדובר על שני זמנים שונים - כאן בזמן שבית
9 המקדש קיים שאז לא היה כלל מספר למלאכים וכאן
10 בזמן שאין בית המקדש קיים לאחר שנחרב שכביכול
11 נתמעטה פמליא של מעלה שאז על-ידי סילוק הרצון
12 נתמעטה החיות בעולמות העליונים בו',

(162) בראשית ו, ו.

(163) תקוני זוהר, תקון נ"ז (צא, סוף ע"ב).

(160) דינאל ז, י.

(161) איוב כה, ג.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 התורה והנשמה נקראים נר, כי מאירים את החושך הרוחני שבעולם, לעשותו דירה
2 בתחתונים. "גשמיות" - מסתיר על החיות האלקית, "חומריות" - עושה את השקר לאמת.

23 העולם הוא בשביל ישראל, וישראל בשביל התורה,
24 דזהו דכתיב "בראשית ברא אלקים את השמים ואת
25 הארץ", ד"בראשית" הוא ב' ראשית, דשנים נקראים
26 ראשית, התורה נקראת ראשית וישראל נקראים ראשית,
27 ובשביל ב' אלו נברא העולם, והינו דתכלית הפונה
28 בכריאת והתהוות העולם הוא שישאל יתעסקו בתורה
29 ועבודת ה' ותברך, וכמו שכתוב (ישעיה מה יב) "אנכי
30 עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי וגו', ד"אנכי" מי
31 שאנכי שעשיתי ארץ, הוא בשביל ה' "אנכי הני' אלקיך"
32 שבמתן תורה, והינו דנתאנה הקדוש-ברוך-הוא להיות
33 לו ותברך דירה בתחתונים, ובשביל זה הגה "עשיתי
34 ארץ", ובכדי דכונה זו תשלם על ידי התחתונים, הגה
35 "ואדם עליה", שהיא בריאת האדם, ד"אתם קרויים
36 אדם", וזהו "ואדם עליה", מה שנברא האדם הוא
37 בשביל בראתי, בגימטריא תר"ג, בכדי שיקים המצות
38 אשר בגזרת רצונו ותברך ויתעלה נתלבשו בדברים
39 גשמיים. וזהו דהנפש והתורה נמשלו בגר, דענינו להאיר
40 את החשף, כן הגה ישראל ותורה מאירים את החשף
41 דעולם הזה שנמשל ללילה, וכשם שבבילה הגה מפני
42 החשף הרי אין האדם רואה מאומה ויכול לפל באחד

3 דהנה איתא במדרש רבה (דברים פרשה ד): הנפש
4 והתורה נמשלו בגר, הנפש דכתיב (משלי כ) "גר
5 ה' נשמת אדם", והתורה דכתיב (שם ד) "כי גר מצוה
6 ותורה אור", אמר הקדוש-ברוך-הוא לאדם הזה, גרי
7 בנך ונך בנך, גרי בנך זה התורה, ונך בנך זה הנפש,
8 אם שמרת את גרי אני משמר את נך, ואם כפית את גרי
9 אני מכפה את נך וכו', אמר הקדוש-ברוך-הוא אם
10 שמרתם דברי תורה אני משמר אתכם מן המזיקין,
11 ונמצא דגר הנשמה ונר התורה תלויים זה בזה, אם
12 שמרת את גרי דשמירת התורה היא על ידי ישראל שהן
13 משמרים את התורה, ועל ידי התורה אני משמר את נך,
14 דשמירת הנשמות הוא על ידי התורה, ושניהם כאחד
15 נקראים גר, דענין הגר בגשמיות הוא בשביל להאיר את
16 החשף, וכמאמר "מעט אור דוחה הרבה חשף", כן הגר
17 דתורה ונשמה מאירים את החשף הרוחני, וכדאיתא
18 במדרש רבה (שמות פרשה מה) "שאו מרום עיניכם וראו
19 מי ברא אלה - בזכות מי נבראו אלה תולדות השמים
20 והארץ, ובזכות מי הם עומדים, בזכות אלה שמות בני
21 ישראל. ואלה בזכות מי הם עומדים, בזכות אלה
22 העדות והחקים והמשפטים", והוא דהמכון בכריאת

16 הי"ש, כי כל התהוות אפ"ש להיות רק מאין ולא מיש,
 17 וכמאמר "יש מיש הוא שקר וצריך להיות אין באמצע",
 18 ולכן גם בנריעת הגרעין אי אפ"ש להיות שום צמיחה
 19 טרם שגורקב ונפסד צורתו של הגרעין הנזרע,
 20 והתכללותו בכח הצומח שהטביע הקדוש ברוך הוא
 21 בגרעין, וכן הוא בכל בריאה והתהוות שהוא מהפח
 22 האלקי שהם העשרה מאמרות דמעשה בראשית, וכן
 23 החיות דכל נברא ונברא הוא מהפח האלקי שהטביע
 24 הקדוש ברוך הוא בפנשות ומזלות דדומם צומח חי,
 25 ומנהיצוץ אלקות שהטביע הקדוש ברוך הוא בנשמות.
 26 והנה הדומם צומח חי הגשמיים, וכן גוף האדם שהוא
 27 רק גשמי ולא חמרי ממש, הם מכסים על האמת, אבל
 28 אינם מכחישים את האמת, מה שאין כן הנבראים
 29 החמריים כמו הדומם וגוף האדם במי שהוא חמרי,
 30 עושה את השקר לאמת.

ד"ה והאר עיינו בתורתך

1 הפחתים או לנגק את עצמו בכל מיני מכשולים שיכול
 2 להיות, וצריך לנר להאיר את החשך, הנה כמו כן בעולם
 3 הנה להיותו עולם גשמי וחמרי נקרא חשך, דחיות הוא
 4 אור, עס איז ליכטיגא, וגשמי הוא מה שמכסה ומסתיר
 5 על החיות, עס פארדעקט אויף דעם אמת, וכמו בגוף
 6 ונפש שהנפש הוא חיות ואור, והגוף הוא גשמי וחשך
 7 המסתיר על האמת, והינו דהגם דכל אהד יודע ומרגיש
 8 שהעקר הוא החיות, ומפל-מקום הנה הגוף מכסה
 9 ומסתיר על האמת, והחמרי הוא עוד גם יותר מן
 10 הגשמי, דהגשמי הוא מכסה על האמת, אבל על כל
 11 פנים יודעים את האמת, והחמרי הנה לא זו בלבד
 12 שמכסה על האמת ומחשיף עליו, הנה עוד זאת שעושה
 13 את השקר לאמת, דהנה כל נברא שנמצא, לא עשה את
 14 עצמו, כי אין דבר עושה את עצמו, והתהוות כל
 15 הנבראים הוא מהפח האלקי שהוא האין המהנה את

א. מואר. ב. מכסה על האמת.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

24 במיוחד להסביר את הדבר - בודאי ובודאי קשה, שכן
 25 כל הסברה הבנתית דורשת ראייה מוכיחה.
 26 ההבנה הדקותית בהבדל שבין בטחון להפקרות,
 27 היא בשתי נקודות ראשיות כלליות. ובדבר אחד, הרי
 28 למרות שהם מובדלים במהות הדבר, אך ב'בפועל'
 29 הם שווים:
 30 א) בבטחון אין האדם חושב על עצמו, אלא חושב
 31 במי שהוא בוטח, ואילו בהפקרות הוא רק על עצמו,
 32 שהוא ינצל מה שיותר את ההפקרות בשביל הנאתו.
 33 ב) בבטחון הוא חושב על העתיד וצורת החשיבה
 34 מחולקת בשלשה חלקים. א) שהעתיד יהיה כפי רצון
 35 ד'. ב) שיהיה כפי רצון ד' הרי בודאי טוב, כלומר אין
 36 שיהיה - הכל טוב, למרות שלפי התפיסה האנושית
 37 זה לא טוב. ג) ברצון ד' הרי גם הלא-טוב הגלוי
 38 נעשה כרגע טוב גלוי. ואילו הפקרות אינה חושבת על
 39 העתיד.
 40 בדבר אחד, כלומר במסירות נפש, הרי למרות
 41 שבמהות מסירות הנפש שונים בטחון והפקרות, אך
 42 ב'בפועל ממש' של מסירות הנפש - שניהם שווים.
 43 ההבנה בהבדל הכללי הראשי בין בטחון
 44 להפקרות מן ההכרח שתהיה לה הסברים מסויימים
 45 וראיות מוכיחות.
 46 האישורים בכל ענין שכלי, מחולקים בשלשה

1 א. לסעודת היום של אחרון של פסח אצל כל
 2 נשיאי החסידים, הן נשיאי החסידות הכללית והן
 3 נשיאי חסידות חב"ד, היה סדר מיוחד, שבא, ביסודו,
 4 בירושה ממנהגי מורנו הבעל-שם-טוב.
 5 לאמיתו של דבר, היו צריכים לקבץ כל מנהגי כ"ק
 6 אבותינו רבותינו הקדושים זי"ע ולקבוע "ספר
 7 המנהגים" שיהיה מותאם לחיי היום יום, מין "חק"
 8 לחסידי חב"ד עם מנהגי חב"ד בלוויית פתגמים
 9 מסויימים וסיפורים קצרצרים.
 10 ליקוט מסודר כזה יכול לסדר רק אדם פנימי
 11 עמוק, מסודר יסודי בעל דעת רחבה ועמוקה. אני
 12 מעמיד על - ברוך ה' - בשעה טובה - ההצלחה לדבר
 13 - ההצלחה האלקית שהוענקה לי ב"ה, שכל דבר
 14 שאני חושב אותו לטובת הרבים בתורה, יראת שמים
 15 ופרנסה יהודית בכלל ושל חסידים בפרט, עוזר
 16 השי"ת, שבמוקדם או במאוחר, על-ידי כמה סיבות
 17 מסיבות שונות מתבצע הדבר שחשבתי לנחוץ. כך גם
 18 תקותי לליקוט מסודר תבוא בודאי בעזה"י סוף כל
 19 סוף מהכוח אל הפועל לשמחת לבבי ולתועלת אנ"ש
 20 ד' עליהם יחי.
 21 ב. בטחון והפקרות קרובים זה לזה. ההבדל
 22 ביניהם הוא חוט השערה. בהשקפה ראשונה הם
 23 שניהם שווים, וקשה למצוא את המבדיל ביניהם.

20 בטחון להפקרות, אלא גם בהבדל ההרגשי של
 21 מסירות נפש בבטחון והפקרות. אך אין אישור הרגש
 22 הנפש יכול לבוא מפאת עניותנו במלים. העניות
 23 במלים אצלינו היא כל כך חזקה, עניות גדולה כל כך,
 24 שכדי להסביר דבר מופלא זקוקים אנו לארבע-חמש
 25 מילים או משפטי שלילה עד שאנו מתאימים מלה או
 26 משפט שיבטאו את מה שאנו מתכוונים, ולכן כל
 27 השכלה וגם סיפור של צדיקים וחסידות מן ההכרח
 28 שתהיה להם הקדמה כדי שנוכל להשיג לנכון את
 29 ההבנה ואת מוסר ההשכל של אותה הבנה.
 30 ג. בתחילת התגלות מורנו הבעל-שם-טוב הרהרו
 31 תלמידיו רבות אם עליהם לשמור על מנהגי מורם
 32 ורבים הבעל-שם-טוב.
 33 הרהור זה של החבריא קדישא, אין זה ח"ו בכלל
 34 המאמר¹²⁹ המהרהר אחר רבו, אלא הם בדקו את
 35 עצמם אם הם כבר בדרגא שיכולים כבר להתנהג
 36 בדרך הקודש של הבעל-שם-טוב, שהדבר לא ייראה
 37 כחיקוי, מפני שהרבי נוהג כך.

1 אופנים: א) מישוש, בכך נכלל טעם וריח. ב) ראייה.
 2 ג) הרגש. שמן ההכרח שכל ענין שכלי יתאשר באחד
 3 משלושת האופנים האמורים. שני האופנים
 4 הראשונים (מישוש או ראייה) הרי אופן אישורם
 5 השכלה מסויימת, כמה שלא יהיה הדבר קשה
 6 להסביר, הוא בדרך שואל ומשיב, זה שואל וזה עונה.
 7 למרות שעניינם אנחנו מאד במלות הסברה הבנתית,
 8 הרי בכל זאת המישוש או הראיה - (אפילו בפעולות
 9 השמש והירח שלא שייך בהם מישוש או ראייה) -
 10 עוזרים, פחות או יותר, להסביר את האישור של
 11 ההשכלה.
 12 אך, באופן השלישי של האישורים, שהוא הרגש
 13 הנפש, לא שייך שואל ומשיב, שכן ענין ההרגש הוא
 14 כל-כך דקותי שלא שייכות בו שום קושיות ושום
 15 'והשיב'. אין זה כמו שני אישורי ההבנות (מישוש
 16 וראיה) שבהם שייך הענין של פלפול וחקירות בדרך
 17 של קושיא וישוב.
 18 בהרגש הנפש שהוא הנחה שכלית, הנחה של
 19 נפש, מתאשרת אצלו לא רק ההבנה בהבדל שבין

אחרון של פסח בסעודת ריוס

(129) סנהדרין ק, ב

אגרות קודש

[אסרו חג פסח]

7 שליטי"א אשר יאבה נא להקציב לכה"פ מאה
 8 סרטיפיקטים עבור תלמידי הישיבות דליובאוויטש
 9 והר"מים שלהם.
 10 בגודל הבטחון אשר ידידי כתי"ר שליטי"א ימלא
 11 בקשתי לחיוב, למען הצלת נפשות ולהגדיל תורה ויאדיר.
 12 אתענין לידע ממצב בריאות ידידי כתי"ר שליטי"א,
 13 השי"ת יחזק בריאותו אשר יוכל להמשיך עבודתו
 14 הקדושה לטובת כלל ישראל ולטובת לומדי תורה, ד'
 15 עליהם יחיו, ועינינו תחזינה בטוב ישראל בגשם וברוח.
 16 אתפלא אשר עוד טרם קבלתי מענה על מכתביי
 17 לידידי כתי"ר שליטי"א.
 18 והנני ידירו.

ב"ה, א"ח, ת"ש כבוד ידידי עוז הרה"ג
 הנכבד והנעלה הנודע ומפורסם לשם
 תהלה ותפארת בתוככי גאוני יעקב
 ועוסק לטובת כלל ישראל כשי"ת
 מוהר"ר חיים עוזר שליטי"א,
 גראדזענסקי, ווילנא.

1 שלום וברכה.

2 הנה שמעתי שמועה טובה אשר ידידי כתי"ר שליטי"א
 3 יקבל בקרוב מספר סרטיפיקטים בעד תלמידי הישיבות,
 4 ע"פ השתדלות הרב הראשי הערצאג שליטי"א.
 5 ובאשר חלוקת הסרטיפיקטים תעשה ע"י ועד מיוחד
 6 תחת נשיאותו, הנני בזה לפנות בבקשה גדולה אל כהדר"ג

אג"ק מוהר"י"צ כרץ יד

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשֶׁה מְרִית בְּשֵׁר הַקֶּנֶדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִית בְּשֵׁר הַקֶּנֶדֶשׁ מְעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוֹב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אִרְעָ קָרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַפְּפוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעַמּוּר וּבְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רֻחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוּ צֵר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלִין בִּירוּשָׁלַם:

נקודות משיחות קודש

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו - יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמז בלשון הכתוב⁵ - "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר⁶.

בעבודת האדם הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" - היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה - להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" - ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להפך החיים.

על-פי זה יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו - יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אוזחזת בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אוזחזת בו קרירות, הנה גם אם זו נאחזת ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו - עליו להפסיק את תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להפך החיים ואם זהו מצבו אות הוא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה - אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ - לא היה בה נתינת-מקום לחמימות בעניני עולם וכל-שכן לא לקרירות.

הגמרא¹ מקשה - "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרצת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש"נעשו לאבותינו בבית-המקדש", מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה - שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד - שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-וחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זכוב בבית המטבחים" - ומה אם מציאותו של זכוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-וכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" - יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת. לעומת זה בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח - "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים".

(תורת-מנחם - התועדויות' תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

(שיחות קודש תשל"ו - פרשת חוקת-בלק, לקוטי-שיחות כרך ב, עמ' 372)

(1 יומא כא, א. 2) שהרי קל וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א. 3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים". (4) מערכת נחש. (5) חוקת כא, ו. (6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7) ברכות ל, ב. (8) בראשית רבה נו, י.

פרשת בלק

כב - וַיֵּרָא בָּלָק בְּנִצְפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאִמְרֵי: ^ה וַיִּגַּד מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ו וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זַקְנֵי מִדְּוֵן עִתָּהּ יִלְחָכוּ הַקְּהֵל אֶת־כָּל־סְבִיבֵינֵינוּ בַּלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בְּנִצְפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא: ^ז וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בָּלָעַם בְּנִ־בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנְּהַר אֲרָץ בְּנֵי־עַמּוֹן לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶּסֶף אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלֹי: ^ח וְעַתָּה לְכֹה־נָא אֲרַה־לִּי אֶת־הָעַם הַזֶּה כִּי־עַצוֹם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוֹכַל נַפְתְּחוֹ וַאֲגַרְשֶׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תַּבְרֹךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר וְיֹאָר: ^ט וַיִּלְכוּ זַקְנֵי מוֹאָב וְזַקְנֵי מִדְּוֵן וַקְּסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֵאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבַר־י בָּלָק: ^י וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלְּיֹלֶה וְהַשְּׁבַתִּי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יִדְבַר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם: ^{יא} וַיָּבֵאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: ^{יב} וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בְּנִצְפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי: ^{יג} הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ עִתָּהּ לְכֹה־לִּי אֶתֹו אוּלַי אוֹכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וַגַּרְשָׁתִּיו: ^{יד} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא:

שני ^ה וַיָּקָם בָּלָעַם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל־שְׂרֵי בָּלָק לְכוּ אֶל־אֲרָצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לַתִּתִּי לְהִלָּךְ עִמָּכֶם: ^ו וַיִּקְוֹמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֵאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: ^ז וַיִּסַּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שְׂרִים רַבִּים וַנְּכַפְּדִים מֵאֵלָהּ: ^ח וַיָּבֵאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בְּנִצְפּוֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלָּךְ אֵלַי: ^ט כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדְךָ מֵאֵד וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלִכְה־נָא קְבַה־לִּי אֶת הָעַם הַזֶּה: ^י וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָּלָק אִם־יִתְּנֵנִי בָּלָק מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קַמְנָה אוֹ גְדוּלָה: ^{יא} וְעַתָּה שִׁבּוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלְּיֹלֶה וְאִדְעָה מִה־יִּסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי: ^{יב} וַיָּבֵאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לְיֹלֶה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֱנָשִׁים קוּם לָךְ אִתָּם וְאִךְ אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר־אִדְבַר אֵלֶיךָ אֶתֹו תַעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כג עמ' 152)

קום לך אתם (כב, ט)

תו"ל למדו מכך ש'בִּדְרֹךְ שְׂאֵדָם רוּצָה לִילֵךְ, כַּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ', וְכֵן ש'חֲצִפָּה אֶפִּילוּ כֻלְפֵי שְׂמִיָּא מְהִינִי'. וְיֵשׁ לְבָאָר זֹאת בְּעִבּוּדֵת ה'. לַפְעָמִים עוֹשֶׂה אָדָם חֲשׁוֹבֵן נֶפֶשׁ וּמְגִיעַ לַמִּסְקָנָה שֶׁהוּא רוּצָה לְלַכֵּת בְּדִרְכָּהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, וְיֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ אֶפּוֹא שְׂיוֹלִיכּוֹ אוֹתוֹ בְּדִרְךָ זֶה. וְהַעֲצָה הַיָּד, לְהַתְּעַקֵּשׁ וְלִטְעוֹן ב'חֲצִפָּה' שְׂאֵינֵנוּ מִסְּפִים לְכֹךְ, וְעַל־דִּרְךָ "כֹּל מֵה שְׂאִימַר לְךָ בַּעַל הַבֵּית יַעֲשֶׂה, חוּץ מִצֵּא".

שלישי ^{טא} וַיָּקָם בָּלָעַם בַּבֶּקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת־אַתְנֹו וַיִּלָּךְ עִם־שְׂרֵי מוֹאָב: ^{טב} וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מִלֵּאךְ יְהוָה בְּדִרְךָ לְשִׁמּוֹן לוֹ וְהוּא רַכֵּב עַל־אַתְנֹו וְשִׁנֵּי נְעָרָיו עִמּוֹ: ^{טג} וַתֵּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדִרְךָ וְחֲרָפוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאֲתוֹן מִן־הַדְּרֹךְ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיִּךְ בָּלָעַם אֶת־הָאֲתוֹן לְהַטְּתָהּ הַדְּרֹךְ: ^{טד} וַיַּעֲמֵד מִלֵּאךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים גְּדַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 275)

כי עצום הוא ממני (כב, ו)

כַּתֵּב הַשְּׁל"ה, שְׁבָלָק הִזֵּה חֲכָם גְּדוֹל וַיִּדַע שֶׁהַעוֹצָמָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מְלֻכּוֹת בֵּית דָּוִד וּמִשִּׁיחַ, תֵּצֵא מִמֶּנּוּ (דוֹד הַמֶּלֶךְ יֵצֵא מֵרוֹת הַמוֹאֲבִיָּה). לִפִּי זֶה יֵשׁ לְבָאָר מֵה שֶׁפָּרָשָׁה בַּתּוֹרָה וְקָרָאת "בָּלָק", הַפֶּךְ "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקֵב". שְׂכָן, "בָּלָק" מוֹרָה עַל אֶתְהַפְּכָא בְּתַכְלִית הַעֲלוּי - הַפִּיכַת מֶלֶךְ מוֹאָב, כִּךְ שֶׁתֵּצֵא מִמֶּנּוּ מְלֻכּוֹת בֵּית דָּוִד וּמִשִּׁיחַ.

עֲתָה הִיכַל אוֹכַל דִּבַּר מְאוֹמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר
יִשִּׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' רסח)

וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֱתוֹן (כב, כח)

וקשה, לאִיזו תועלת הִיָּה מופת זה. וַיֵּשׁ לומר, דהנה
מבאר בזהר שְׂדִיעֵת בלעם הִיָּה באמצעות האֱתוֹן, ועל־יָדָה
רצה להמשיך קללה על ישראל; וְהִיָּה כָּאֵן גַּם בְּתוֹךְ גַּם, שְׁעַל
יְדֵי הַיּוֹפֹת עִם הָאֱתוֹן דוֹקָא הַתְּחִיל בְּטוֹל מִחֻשְׁבָּתוֹ. וְכַיּוֹנֵת
אַלֶּם כְּתִב, שְׁבַלְעִם וְאֶתוֹנוּ הֵם זַעֲר־אַנְפִּין וְנִקְבָּא דְקַלִּיפָּה,
”וְהוּא טַעַם פְּתִיחַת פִּי הָאֱתוֹן . . . כְּדֵי שְׂיִקְטְרוּנוּ זֶה עַל זֶה,
בְּסוֹד פְּזוּר לְרִשְׁעִים”.

רביעי ^א וַיִּלְךָ בַלְעָם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת
חֲצוֹת: ^ב וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וַצֹּאֵן וַיִּשְׁלַח לְבַלְעָם
וְלִשְׂרָיִם אֲשֶׁר אֹתוֹ: ^ג וַיְהִי כַּבָּקָר וַיִּקַּח בָּלָק
אֶת־בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם
קֶצֶה הָעָם: ^ד כַּג וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק
בְּנֵה־לִי בֹוֹה שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בֹוֹה
שְׂבַעָה פָּרִים וְשְׂבַעָה אֵילִים: ^ה וַיַּעַשׂ בָּלָק
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבַלְעָם פֶּר וְאֵיל
בַּמִּזְבֵּחַ: ^ו וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הַתִּיַצֵּב עַל־
עַלְתֶּךָ וְאַל־כַּחֵ אֹיְלֵי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאָתִי וְדַבֵּר
מִה־יִרְאֵנִי וְהַגְּדֵתִי לְךָ וַיִּלְךָ שְׁפִי: ^ז וַיִּקַּר
אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׂבַעַת
הַמִּזְבְּחֹת עֲרִכְתִּי וְאַעַל פֶּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
^ח וַיִּשָּׁם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל־בָּלָק וְכַח תְּדַבֵּר: ^ט וַיָּשֵׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב
עַל־עַלְתּוֹ הוּא וְכָל־שְׂרָיִ מִזְבֵּחַ: ^י וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ
וַיֹּאמֶר מִן־אָרֶם יִנְחֵנִי בָלָק מִלֶּךְ־מִזְבֵּחַ מִהַר־רִי
קָדָם לְכֹה אֲרַה־לִּי יַעֲקֹב וְלִכְהָ זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:
^{יא} מָה אָקֵב לֹא קִבְּהָ אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם
יְהוָה: ^{יב} כִּי־מִרְאֵשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגִּבְעוֹת
אֲשׁוּרֵנוּ הִנְעָם לְבָדָד יִשְׁפֹּן וּבְנֹוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁב:
^{יג} מִי מִנְּהָ עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסָּפֶר אֶת־רִבְעֵ יִשְׂרָאֵל
תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָיִם וְתִהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

מִנְּהָ וְגַדֵּר מִנְּהָ: ^כ וַתֵּרָא הָאֱתוֹן אֶת־מִלְאָךְ
יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיּוֹר וַתִּלְחֹץ אֶת־רִגְלֵ בַלְעָם
אֶל־הַקִּיּוֹר וַיִּסְפֹּף לְהַפְתִּיחַ: ^{כא} וַיִּוָּסֵף מִלְאָךְ־יְהוָה
עָבוֹר וַיַּעֲמֵד בְּמִקְוֹם צָר אֲשֶׁר אִין־דְּרָךְ לְנִטּוֹת
יְמִין וּשְׂמֹאוֹל: ^{כב} וַתֵּרָא הָאֱתוֹן אֶת־מִלְאָךְ־יְהוָה
וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרֵאֵף בַּלְעָם וַיִּךְ
אֶת־הָאֱתוֹן בַּמַּקֵּל: ^{כג} וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי
הָאֱתוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה־עֲשִׂיתִי לְךָ כִּי
הִפְתִּנִּי זֶה שְׁלַשׁ רְגָלִים: ^{כד} וַיֹּאמֶר בַּלְעָם
לְאֱתוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי לֹו יִשְׁחַרְבֵּ בְיָדֵי כִּי
עָתָה הִרְגַּתִּיךָ: ^{כה} וַתֹּאמֶר הָאֱתוֹן אֶל־בַּלְעָם
הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתַנְדֵּךְ אֲשֶׁר־רַכְכַּת עָלַי מִעוֹדֶךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הִהֲסַפֵּן הִסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: ^{כו} וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בַּלְעָם
וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ־יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ
שְׁלֵפָה בְיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחֲוֶ לְאִפָּיו: ^{כז} וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מִלְאָךְ־יְהוָה עַל־מָה הִפְתִּית אֶת־אֲתַנְדֶּךָ זֶה
שְׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֹצֵאתִי לְשִׁטֹּן כִּי־יִרְט
הַדְּרָךְ לְנַגְדִּי: ^{כח} וַתֵּרָאֵנִי הָאֱתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה
שְׁלַשׁ רְגָלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עָתָה
גַּם־אֲתַכֶּה הִרְגַּתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי: ^{כט} וַיֹּאמֶר
בַּלְעָם אֶל־מִלְאָךְ־יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי בְּדֶרֶךְ וְעָתָה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִּי: ^ל וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ־יְהוָה
אֶל־בַּלְעָם לְךָ עִם־הַאֲנָשִׁים וְאַפְסִם אֶת־הַדְּבַר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תְּדַבֵּר וַיִּלְךָ בַּלְעָם
עִם־שְׂרָיִ בָּלָק: ^{לא} וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָּא בַלְעָם
וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל־עֵיר מִזְבֵּחַ אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל
אֲרָנֹן אֲשֶׁר בַּקֶּצֶה הַגְּבוּל: ^{לב} וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בַּלְעָם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקִרְאָתֶךָ
לְמָה לֹא־הִלַּכְתָּ אֵלָי הֲאִמָּנָם לֹא אוֹכַל כַּבְּדֶךָ:
^{לג} וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תשנ"ב א עמ' 128)

הן עם פלביא יקום (כג, כד)

"בשעה עומדין משינתם שחרית הן מתגברים . . . לחטף את המצות" (רש"י). יש לומר בדרך הצחות, שהוא על-דרך מאמר רז"ל "חטף ונאכל חטף ואשתי". ולהעיר, ש"חטף" באידיש הוא 'כאפן', ששייך גם ל"עומדים משינתם", 'אויפגעכאפט'.

ששי כ ויאמר בלק אל-בלעם לכה-נא אקחך אל-מקום אחר אוילי יישר בעיני האלהים וקבתו לי משם: כ ויקח בלק את-בלעם ראש הפעור הנשקף על-פני הישימון: כג ויאמר בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים: כד ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח: כה וירא בלעם פי טוב בעיני יהוה לברך את-ישראל ולא-הלך בפעם-בפעם לקראת נחשים וישת אל-המדבר פניו: כו וישא בלעם את-עיניו וירא את-ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים: כז וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בעור ונאם הגבר שתם העין: כח ונאם שמע אמרי-אל אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: כט מה-טבו אהליך יעקב משפנתך ישראל: לו בנחלים נפיו פגנת עלי נהר פאהלים נטע יהוה פארוים עלי-מים: לו זל-מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאנג מלכו ותנשא מלכתו: לו אל מוציא ממצרים פתועפת ראם לו יאכל גוים צריו ועצמתיהם וגרם וחציו ימחץ: לו פרע שכב פארי וכלביא מי יקימנו מברכך ברוך וארריך ארור: לו ויחר-אף בלק אל-בלעם ויספק את-פפיו ויאמר בלק אל-בלעם לקב איבי קראתיך והנה ברכתך ברוך זה שלש פעמים: לו ועתה ברח-לך אל-מקומך אמרתי פכד אכבדך והנה מנעד יהוה מכבוד: לו ויאמר בלעם אל-בלק הלא גם אל-מלאכך אשר-

כ ויאמר בלק אל-בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיך והנה ברכתך ברוך: כ ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפי אתו אשמר לדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תשנ"א ב עמ' 686)

לקב איבי לקחתיך, והנה ברכתך ברוך (כג, כד)

היינו בחינת אתהפכא, 'ויחפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה', וכפי שקתב רש"י להלן: "מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקלקלם". ויש לומר, שמשמע זה נזכר מלך המשיח בפרשתנו דוקא (כד, יט), שכן עם ביאת המשיח תתהפך הגלות לגאולה - כל הצומות יתפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

חמישי י ויאמר אליו בלק לך-נא אתי אל-מקום אחר אשר תראנו משם אפם קצחו תראה וכלו לא תראה וקבנו-לי משם: י ויקחלו שדה צפים אל-ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח: יג ויאמר אל-בלק התוצב פה על-עלתך ואנכי אקרה פה: יד ויקר יהוה אל-בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל-בלק וכה תדבר: יז ויבא אליו והגו נצב על-עלתו ושרי מואב אתו ויאמר לו בלק מה-דבר יהוה: יח וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר: יט לא איש אל ויכזב וכן-אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: כ הנה ברוך לקחתי וברך ולא אשיבנה: כא לא-הביט און בעיניך ולא-ראה עמל בישראל יהוה אלהיו עמו ותרועת מלך בו: כב אל מוציאם ממצרים פתועפת ראם לו: כג פי לא-נחש בעיניך ולא-קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה-פעל אל: כד הן-עם פלביא יקום ויבארי ותנשא לא ישכב עד-יאכל טרף ודם-חללים ישתה: כה ויאמר בלק אל-בלעם גם-קב לא תקבנו גם-ברך לא תברכנו: כו ויען בלעם ויאמר אל-בלק הלא דברתי אליך לאמר פל אשר-ידבר יהוה אתו אעשה:

וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַפְי־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים
 לְבַעַל פְּעֹר: וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא
 וַיִּקְרַב אֶל־אָחִיו אֶת־הַמְדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה
 וּלְעֵינֵי כָל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בָכִים פָּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
 ח וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּפָּה וַיִּדְקַר
 אֶת־שִׁנָּיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־
 קִבְּתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִי
 הַמַּתִּים בַּמַּגִּפָּה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלֹף: פּפּ

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרֵעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ
 וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֹמַן קְרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמָהּ
 רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי עֻלְמַיָּא. יתברך: יְהִי שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֻלְמַיָּא. יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
 וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ
 דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
 וְשִׁירְתָּא, הַשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ
 אַמֵּן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 319)

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר (כה, ז)

פִּנְחָס סָפֵן לֹא רַק אֶת גּוֹפוֹ (כִּי שָׁבַט שְׁמֵעוֹן רָצוּ לְהַרְגוֹ)
 אֲלֵא גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פִעַל "שָׁלַח בְּרָצוֹן חֲכָמִים"), וּבִלְבָד
 שְׂתוּסַר חֲמַת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לְהַעֲרִיר מִן הַמַּסְפָּר עַל אֲדָמוֹר
 הַזָּקֵן, שְׁפַעַם פְּרָצָה שְׂרָפָה בְּבִיתוֹ וְנִשְׁרַף 'בִּיכֹל' חֲסִידוֹת
 אֲחֵד. אַחֵר הַשְׂרָפָה שָׁאֵל הַרְבֵּי אִם מִיִּשְׁהוּ עֵין בְּבִיכֹל זֶה.
 הַשִּׁיב לוֹ בְּנֵי, אֲדָמוֹר הַאֲמָצְעִי: הַרִי כְתַבְתָּ עָלָיו 'חָרַם בְּזֶה
 וּבְכַא'! עֲנֵה הַרְבֵּי: אֵיפֹה מִסִּירְתָּ נַפְשׁ עַל חֲסִידוֹת . . ?

ק"ד פסוקים, מנחה סימן

מפטייר וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן

שְׁלַחַת אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: ג אִם־יִתְּנֵנִי בְּלֶקֶת
 מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת־פִּי
 יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּפְנֵי אֲשֶׁר־יִדְבַר
 יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 337)

כָּרַע שָׂכָב פָּאָרִי וּכְלָבִיא (כה, ט)

גַּם כְּשִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוּת ("כָּרַע שָׂכָב"), וַיֵּשׁ
 לְאֻמוֹת הָעוֹלָם שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם, אֵין זֹאת אֲלֵא בְּעֵינֵי הַגּוֹף,
 אֲבָל בְּכָל הַקְּשׁוּר לְקִיּוּם הַמְּצוֹת אֵין אָף אֶהְדָּר שֶׁהוּא "בַּעַל
 הַבַּיִת" עַל יְהוּדִי, כְּשֶׁם שְׁעַל אָרִי וּלְבִיא אֵין לְשׁוּם אָדָם
 שְׁלִיטָה (כַּנְפֶּסֶק ב'שולחן ערוך' 'חושן משפט').

שְׁבִיעִי ד' וַעֲתָהּ הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכַה אֵיעֲצֹךְ אֲשֶׁר
 יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
 ט וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלַעַם בְּנֵו כְּעֹר וְנָאִם
 הַגִּבֹּר שְׂתָם הָעֵינִן: ט נָאִם שְׁמַע אִמְרֵי־אֵל וַיִּדַע
 דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְלַ וְגִלְוֵי עֵינָיִם:
 י אֲרָאֲנֹ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנֹ וְלֹא קְרֹזב דְּרֹךְ בּוֹכָב
 מֵיַעֲקֹב וְקָם לְשַׁבְטֵ מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲלַן פְּאֵתֵי מוֹאָב
 וַיִּקְרַךְ כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: י וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה
 יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבִיו וַיִּשְׂרָאֵל עֵשָׂה חֵיל: י וַיִּרְדַּ
 מֵיַעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׂרִיד מַעִיר: כ וַיֵּרָא אֶת־עַמְלָק
 וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלָק וְאַחֲרִיתוֹ
 עַדִּי אֲבִד: כא וַיֵּרָא אֶת־חֲקִינֵו וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ וַיֹּאמֶר
 אֵיתָן מוֹשֶׁבְּךָ וְשִׁים בְּסַלַע קַנְזָד: כב כִּי אִם־יְהִיָּה
 לְבַעַר קִיּוֹן עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֹּךְ: כג וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ
 וַיֹּאמֶר אֲוִי מִי יַחֲזֶה מִשְׁמֹו אֵל: כד וְצִים מִיַּד
 כְּתִים וְעֵנֹו אֲשׁוּר וְעֵנֹו־עֵבֵר וְגַם־הוּא עַדִּי אֲבִד:
 כה וַיִּקָּם בְּלַעַם וַיִּלְךָ וַיֵּשֶׁב לְמִקְמֹו וְגַם־בְּלֶקֶת הָלַךְ
 לְדַרְכּוֹ: פ כַּה א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחַל
 הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בָּנוֹת מוֹאָב: ז וַתִּקְרָאֵן לָעָם
 לְזֹבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן:
 ח וַיַּצְמֹד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר וַיַּחֲרֹ־אָף יְהוָה
 בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כֶּלֶב־
 רֵאשִׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמַשׁ

וַיִּקַּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: הַיָּבֵא
 אַחַר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּבֶה וַיִּדְקֹר אֶת־
 שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־

פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִי־חַיִּים הִיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיךָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינֶךָ, בְּשִׂמְאַלְךָ עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדְרִי:
 מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

1) שְׁאֲרִית יַעֲקֹב, אוֹתָם שִׁישְׂאוּ אַחֲרֵי שִׁצְרוּנוֹ. בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים, כְּתוּב הַעַמִּים הַרְבִּים שִׁיאֲסֹפוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גֹּג וּמְגוּז, וְהָיוּ בִּינֵיהֶם יְהוּדִים. כְּטַל מֵאֵת ה', כְּמוֹ הַטַּל שֶׁבָא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאֵין אַחַד שׁוֹקֵה לְאִישׁ שֶׁיִּבְיָאוּ לוֹ, אֶלָּא לְה' יִקְוָה כִּי הוּא הַמְּבִיא לְאַרְצָא טַל וּמָטָר. כְּרַבִּיבִים, כְּטַפּוֹת הַמָּטָר. יִיחַל, לִשׁוֹן תּוֹחֵלָה (וְתַקְוָה. 1) כְּאֲרִיֶּה

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור

ולשמו"ת בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׁאֲרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיבִים עָלֶיךָ עֲשֵׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבַנְיָ אָדָם: וְהָיָה שְׁאֲרִית יַעֲקֹב בְּגוֹזִים בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּאֲרִיֶּה בְּבַהֲמוֹת הַיַּעַר כְּכַפִּיר בְּעֶרְוֵי־צֹאן אֲשֶׁר

עטרת מרים

וְהָיָה שְׁאֲרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים שִׁלְחָמוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גֹּג וּמְגוּז, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיבִים עָלֶיךָ עֲשֵׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבַנְיָ אָדָם כִּי יִתְקַהּ אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבַנְיָ אָדָם כְּכַפִּיר בְּעֶרְוֵי־צֹאן אֲשֶׁר

בבבמות יער, כך יהיה מלכם שולט בכל. בכפיר, הוא ארזה צעיר.
 ט) והכרתי סוסיד מקרפד, היא עורת מצרים שאתם נשענים עליהם
 ש'בואו לעורתכם בסוסים ומקרבות. י) והכרתי ערי ארצד וגו',
 'ערים' הן הבצורות בחומה סביב. ואמר שאז לא יהיה צדך בערים

בצורות ובמבצרים, כי לא יבואו
 עוד למלחמה עליהם. פרוש אחר,
 שכרית את הערים והמבצרים של
 הגוים שבארץ ישראל. יא) מידך,
 מרשותך, כמו 'ונקה את כל ארצו
 מידו' (במדבר כא, כו). ומעוננים, מיני
 פשוף, מחשבי עונות ופשות (ראה
 פרוש רש"י וקרא יט, כו).
 יג) והשמדתי עריד, והשמדתי
 את שונאידי. כמו 'ויהי ערד'
 (שמואל א כח, כו). יד) אשר לא
 שמעו, אשר מעולם לא שמעו
 נקמה מפלגת פואת. א) את
 החרים, אל החרים. כלומר, הרים
 קול להתנפח בפרכוסם רב. פרוש
 אחר, "החרים" הם האבות אברהם
 יצחק ויעקב. ו"הנבעות" הם
 האמהות שרה רבקה רחל ולאה.
 ב) שמעו הרים וגו', כך תאמר
 להם "שמעו וגו'". והאתנים,
 והתוקים. מסדי ארץ, שהם
 יסודות העולם. ג) הלאיתיד,
 הבאתי עליך וגיעה להכביד על.
 ענה פי, העד פי, לומר הנה פנה
 הזועמתי. ד) ומרים, שהתנפאה
 לגשים ולמדה אותן דיני התורה.
 ה) מן השמים עד הגלגל, וכרו
 את הפוכה שעשה לכם, שאף-על-
 פי שחטאתם בשמים בבעל פעור,
 וכפר לכם בזה שהמית מקצת
 החוטאים בפגפת, והעבירכם את
 הירדן בניפשה והביאכם עד הגלגל
 שהוא בתחלת ארץ ישראל מפערב
 לירדן. צדקות ה', שעושה עמכם
 לפנים משורת הדין. ו) בפה
 אקדם ה', ובמה אתרצה לבוא

אם-עבר שם ורמס וטרף ואין מציל פן יהיודים יתנו בחיל גוג וקוגו
 ואין מי יעמוד נגדם: ח בתחלה תרם ידך על-צריך להתגבר עליהם
 וכל-איביך יפרתו: ט אבל יהיה ביום-ההוא אחר מלחמת גוג וקוגו
 נאם-יהוה לא יצרכו עוד למלחמה כלל והכרתי סוסיד מקרפד

**וְהֵאֲבִדְתִּי מִקְרַבְתֶּיךָ הַמְּוֹנָנִים לַעַת
 מִלְחָמָה, כִּי כָּבַד אִין צִוְדָה בָּהֶם:
 י וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֲרֻצְךָ הַמְּוֹקֵפוֹת
 חֹמְהָ וְהִרְסֹתִי כָּל-מִבְצָרֶיךָ כִּי לֹא
 תִצְטָרֵד עוֹד לַעֲרֵי מִבְצָר: יא בְּרֹאוֹתֶיךָ
 הַשְּׁמַחֲתִי בְךָ וְהִכְרַתִּי כְּשָׁפִים
 מִיָּדְךָ כִּי לֹא תִסְמָק עוֹד בְּכַשְׁפִּים
 לְדַעַת הַעֲתִידוֹת וּמַעֲוֹנָנִים אֵלֶּה
 הַמִּסְתַּפְּלִים עֲנָנִים לְדַעַת הַעֲתִידוֹת
 לֹא יִהְיוּ לָךְ: יב וְהִכְרַתִּי פְּסִילֶיךָ
 מֵעֵץ וְאֶבֶן וּמִצְבֹּתֶיךָ מִקְרַבְךָ כִּי אִין
 תִּכְבֹּר שֹׁאֵן אֱלֹהִים מִבְּלַעַדִּי וְלֹא-
 תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדַי
 לְפְסִילִים: יג וְנִתְּשַׁתִּי אַעֲקֹר
 אֲשִׁירֶיךָ מִקְרַבְךָ וְהִשְׁמַדְתִּי
 עָרֶיךָ שֶׁעָבְדוּ בָם עַבְדוֹתַי:
 יד וְעִשִׂיתִי בָּאָרֶץ כְּגִלְוִי וּבַחֲמָה
 כְּלַב נֶקֶם אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עוֹד לֹא
 שָׁמְעוּ נִקְמָה מִפְּלַגַת פּוֹאֵת: א אֲמַר
 הַנְּבִיא יִשְׂרָאֵל, שְׁמַעוּ-נָא אֶת
 אֲשֶׁר-יְהוָה אֹמֵר קוֹם רִיב הַתְּנַפֵּחַ
 עִם יִשְׂרָאֵל, שִׁישְׁמְעוּ אֶת-הַחֲרִים
 הַאֲבוֹת שְׁחָם אֲבָרָהם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב
 וְתִשְׁמַעְנָה הַנְּבִיעוֹת הַאֲמָהוֹת שְׂרָה
 רִבְקָה רַחֵל וְלֵאָה קוֹלְךָ מִה שְׁנִמְלוּ
 בְּנֵיהֶם לֵאל וְהִכְרַד שְׁמוֹ: ב שְׁמַעוּ
 הַאֲזִנוּ הַרִים אֶת-רִיב יְהוָה
 וְהֵאֲתַנְּנִים הַדְרִים הַתְּקִיפִים מִסְּדֵי
 אֲרֶץ שְׁהִיו תִּסּוֹד לֵאֲרֶץ כְּמַעֲשֵׂה
 בְּרֹאשִׁית כִּי רִיב לִיהוָה עִם-עַמּוֹ
 עַל שְׁחָטָאוּ כִּנְדָרוּ וְעַם-יִשְׂרָאֵל
 יִתְנַפֵּחַ לְהֹרֹאת שְׁהוּא צְדִיק בְּרִיבוֹ:
 ג עַמּוֹ תֵּן לְךָ לְהַכִּיר מִה מֵאֵד רֹב
 טוֹב עֲשִׂיתִי לָךְ וּמִה הִדְבַר אֲשֶׁר
 הִלַּאתִיךָ וְגַעֲתִיךָ בּוֹ לְהַכְבִּיד הַעוֹל
 עֲנָה כִּי הַעַד כִּי: ד עֲשִׂיתִי לָךְ טוֹבוֹת
 כִּי הִעֲלִיתִךָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם
 שְׁהִיִּת שָׁם עַבְדוֹהָ קֶשֶׁה וּמִבֵּית
 עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ לִפְנֵי הַזָּמֵן וְאַשְׁלַח
 שְׁעִשָׂה חֲשֵׁם עִם יִשְׂרָאֵל מִה-יַעֲזֵן בְּלַעַם
 אֶל בְּלָק מִלֶּךְ מוֹאָב לְהַשְׁמִיד הַכֹּל וּמִה-עֲנָה אֹתוֹ בְּלַעַם בֶּן-בְּעוֹר מִה אֲעוֹם לֹא וְעַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל מִן-הַשְּׁטוּמִים**

לפניך את-משה אהרן ומרים שהייתם נזונים בזכותם, והיו מורים אתכם הדרך הטובה: ה עמיו זכר-נא תסדר
 שעשה השם עם ישראל מה-יעזן בלעם אל בלק מלך מואב להשמיד הכל ומה-ענה אותו בלעם בן-בעור מה אעום לא ועם ה' על ישראל מן-השטומים

שחטאתם לי שם ולא מנעתי טובתי ועורתי מכם עד באכם עדי-הגלגל ושם עברתם את הדרך בנפש ונפשתי לפניכם את הארץ, הכל זכור למען דעת צדקות יהוה שעשה עמך: ו אומר הנביא בשם ישראל בפה באיזו תשובה אקדם יהוה אפך אוכל להיות כפוף לאלתי מרום לבקש סליחה, או לי האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה שאביא אליו שהם היותר טובים ונבחרים: ז הירצה וכי ירצה יהוה באלפי אילים לקרבנות, ברכבות נחלי-שמן לצקת על המנחות, או האתן בכורי פשעי פרי בטני חפאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הגיד לך אדם מה-טוב בעיני ומה-יהוה דורש ממך אין חפצי בעולות כי אם-עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת בדרך ביתם לבב עם-אלהיך:

לפני ה'. (מקאן הוא כמו מאמר מספר, מה שאמרו ישראל אז אחר שנכשלו בשמים כבעל פעור). אפך לאלהי מרום, אהיה כפוף ונכנע לאלהי מרום. האקדמנו בעולות, וכי צריך הוא להקרבות. ז ברכבות נחלי שמן, ברבוי שמן למנחות, כמו נחלים. האתן בכורי פשעי, האם בשביל לכפר על פשעי, שהוא החטא כמזיד, היה ראוי שאמן לקרנן את בני הבכור. פרי בטני חפאת נפשי, האם בשביל לכפר על חפאת נפשי, שהוא החטא בשוגג, היה ראוי שאמן לקרנן את פרי בטני שהם הנשים הקטנים. (עד כאן הוא המאמר מספר, מה ששאלו ישראל א.ו. ח) הגיד לך אדם מה טוב, (זאת היא תשובת הנביא), הקב"ה הגיד לך אתה האדם שאמתה שואל "בפה אקדם וגו'". מה טוב, מה טוב לעשות במצות שבין אדם לחברו. ומה ה' דורש ממך, במצות שבין אדם למקום. כי אם עשות משפט ואהבת חסד,

אתו בלעם בן-בעור מן-השטים עדי-הגלגל למען דעת צדקות יהוה: ובפה אקדם יהוה אפך לאלהי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה: ז הירצה יהוה באלפי אילים ברכבות נחלי-שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חפאת נפשי: ח הגיד לך אדם מה-טוב ומה-יהוה דורש ממך כי אם-עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם-אלהיך:

שלא תעשה עוד בעמיתך, ולא תצערנו בדבור או בהזק ממוז, רק תעשה חסד עמו בכל יכלתך. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך עם ה' לבדו, מלך בדרך ביתם לבב. ובמאמר ר"ל "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות ב"ב), וכלשון התשוב "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג'ו).

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:
שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּתְּ לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאה התורה למנחה

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: « פִּנְחָם בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: י לָכֵן אֶמַר הַנְּנִי נָתַן
 לֹא אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם: (לוי) י וְהִיְתָה לֹא וְלִזְרַעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנֶת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לְאֱלֹהָיו
 וַיִּכְפַּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּפְּהָ אֲשֶׁר הִפְּהָ אֶת־הַמְדִּינִית זִמְרִי בֶן־סְלוּא נָשִׂיא
 בֵּית־אֵב לְשִׁמְעוֹנִי: ט וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּפְּהָ הַמְדִּינִית כּוֹבֵי בֶת־צֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אֵב בְּמִדְיָן
 הוּא: פ (ישראל) טו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ח צֹרֹר אֶת־הַמְדִּינִים וְהַפִּיתֶם אוֹתָם: י כִּי צֹרְרִים
 הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיתֶם אֲשֶׁר־נִפְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כּוֹבֵי בֶת־נָשִׂיא מִדִּין אַחֲתֶם הַמִּפְּהָ
 בְּיוֹם־הַמִּגִּפָּה עַל־דְּבַר פְּעוֹר: כו א וְהָיָ אַחֲרָי הַמִּגִּפָּה פ פִּסְקָא כַּאֲמַצַּע פִּסְקוֹ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֵל אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: ג שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ א פְּלִעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וְמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם פְּלִי־צֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב
 עַל־יַרְדֵּן יַרְחוֹ לֵאמֹר: ה מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִצִּיאִים
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

תחילת זמן קידוש לבנה
 יום שלישי בערב, ו' תמוז

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... בודאי מותר לעוררו על המבואר בשי"ס בכ"מ בחוב וזכות הרב לאנשי מקומו וידוע גייכ
 הדיוק דרבנו הזקן בכינוי רב מרא דאתרא שלאמיתתו של דבר הוא הבעל דמקומו וכיון שאין הקב"ה
 בא בטרוניא עם בריותיו ואינו מבקש אלא לפי כחן הרי בודאי שניתנו להרב הכחות למלאות תפקידו
 זה אלא שצריך הוא להוציאם מן הכח אל הפועל והבא לטהר מסייעין אותו, מובן שלא לדרשא
 קאתינא אלא שבהנוגע לפועל ובעיקר העיקרים החדרת קיום מצות מעשיות בחיי היום יומים וחזקה
 לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

לוח זמנים לשבת פרשת בלק באה"ק (חוקת בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:27	19:26	20:15	20:17	19:46	19:48	10:27	10:26	09:15	09:13	08:36	08:33	05:48	05:45	באר שבע (ק)
20:30	19:22	20:18	20:21	19:52	19:54	10:25	10:24	09:13	09:11	08:32	08:29	05:43	05:40	חיפה (ק)
20:26	19:11	20:15	20:17	19:50	19:53	10:25	10:23	09:13	09:11	08:33	08:30	05:45	05:42	ירושלים (ק)
20:29	19:29	20:17	20:19	19:49	19:51	10:27	10:25	09:14	09:12	08:34	08:32	05:46	05:43	תל אביב (ק)
21:49	20:32	21:31	21:37	20:50	20:54	10:24	10:22	09:04	09:00	07:57	07:51	05:11	05:05	אוסטריה, וינה (ק)
18:03	17:03	17:51	17:48	17:22	17:18	10:48	10:49	09:57	09:58	09:18	09:19	07:32	07:35	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:42	20:28	21:25	21:30	20:45	20:50	10:29	10:27	09:10	09:07	08:09	08:03	05:20	05:15	אוקראינה, אודסה (ק)
21:23	20:06	21:05	21:10	20:23	20:28	09:58	09:56	08:38	08:35	07:32	07:26	04:46	04:40	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:36	20:19	21:18	21:24	20:36	20:41	10:09	10:06	08:48	08:45	07:41	07:34	04:55	04:49	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
22:14	20:52	21:54	22:01	21:09	21:14	10:32	10:29	09:10	09:07	07:54	07:45	05:13	05:07	אוקראינה, זיטומיר (ק)
22:08	20:46	21:48	21:54	21:03	21:08	10:24	10:21	09:02	08:59	07:45	07:35	05:05	04:58	אוקראינה, קייב (ק)
22:03	20:53	21:46	21:51	21:10	21:15	10:56	10:54	09:38	09:35	08:40	08:35	05:50	05:45	איטליה, מילאנו (ק)
18:56	18:05	18:47	18:47	18:23	18:23	10:19	10:18	09:17	09:16	08:46	08:45	06:17	06:16	אקוודור, קיטו (ח)
18:43	17:45	18:32	18:28	18:03	18:00	11:19	11:19	10:27	10:28	09:49	09:50	07:58	08:00	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:22	18:19	19:10	19:05	18:37	18:33	12:16	12:17	11:27	11:28	10:45	10:46	09:06	09:09	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:18	20:14	21:05	21:08	20:31	20:34	10:46	10:44	09:31	09:28	08:44	08:40	05:53	05:49	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:13	20:07	20:59	21:03	20:25	20:28	10:34	10:32	09:18	09:16	08:29	08:25	05:39	05:34	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:14	20:08	21:00	21:03	20:25	20:29	10:35	10:33	09:19	09:16	08:29	08:26	05:39	05:35	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:56	20:49	21:42	21:46	21:06	21:10	11:09	11:07	09:52	09:49	09:00	08:56	06:10	06:05	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:03	20:06	20:52	20:54	20:24	20:26	11:09	11:07	09:58	09:56	09:19	09:16	06:32	06:29	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:45	19:45	20:33	20:36	20:03	20:05	10:36	10:35	09:24	09:21	08:42	08:39	05:53	05:50	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:52	19:57	20:41	20:43	20:14	20:16	11:11	11:10	10:01	10:00	09:25	09:23	06:40	06:37	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:12	20:05	20:57	21:01	20:22	20:26	10:29	10:27	09:13	09:11	08:23	08:19	05:33	05:28	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:36	20:31	21:22	21:26	20:48	20:51	10:58	10:57	09:43	09:40	08:54	08:50	06:04	05:59	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:13	20:06	20:58	21:02	20:23	20:26	10:28	10:26	09:11	09:08	08:20	08:16	05:30	05:25	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:50	17:58	18:41	18:39	18:16	18:14	10:46	10:46	09:48	09:48	09:16	09:16	07:01	07:02	בוליביה, לה-פס (ח)
22:58	21:33	22:37	22:44	21:50	21:56	11:07	11:05	09:45	09:41	08:22	08:08	05:46	05:39	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:55	21:32	22:35	22:42	21:49	21:54	11:08	11:05	09:46	09:42	08:26	08:15	05:48	05:41	בלגיה, בריסל (ק)
18:14	17:24	18:04	18:01	17:42	17:40	10:25	10:24	09:28	09:29	08:55	08:55	06:48	06:49	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:03	17:09	17:53	17:51	17:27	17:25	10:12	10:12	09:16	09:16	08:43	08:43	06:35	06:36	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:18	20:58	21:57	22:04	21:12	21:17	10:25	10:22	09:02	08:59	07:36	07:21	05:02	04:56	בריטניה, לונדון (ק)
22:44	21:15	22:20	22:28	21:28	21:35	10:30	10:27	09:06	09:02	07:15	07:14	05:01	04:53	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:32	21:06	22:10	22:18	21:23	21:29	10:29	10:27	09:06	09:02	07:24	07:12	05:04	04:56	גרמניה, ברלין (ק)
22:33	21:11	22:13	22:20	21:28	21:34	10:52	10:50	09:31	09:27	08:15	08:06	05:34	05:27	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:10	17:22	18:00	17:57	17:40	17:37	10:27	10:27	09:32	09:32	08:58	08:58	06:54	06:55	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:55	19:02	19:45	19:46	19:19	19:20	10:33	10:32	09:25	09:24	08:51	08:50	06:10	06:08	הודו, מומבאי (ח)
19:50	18:57	19:40	19:41	19:14	19:15	10:29	10:28	09:22	09:20	08:48	08:46	06:07	06:05	הודו, פונה (ח)
21:34	20:19	21:17	21:22	20:36	20:40	10:14	10:12	08:54	08:51	07:50	07:44	05:03	04:57	הונגריה, בודפשט (ק)
21:19	20:13	21:05	21:09	20:30	20:34	10:38	10:36	09:22	09:20	08:32	08:29	05:42	05:38	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:32	20:29	21:19	21:22	20:47	20:49	11:06	11:04	09:51	09:49	09:05	09:02	06:16	06:11	יוון, אתונה (ק)
21:53	20:38	21:35	21:41	20:55	20:59	10:36	10:33	09:16	09:13	08:14	08:08	05:26	05:20	מולדובה, קישינב (ק)

רוז לוח זמנים לשבת פרשת בלק באה"ק (חוקת בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:53	18:59	19:43	19:44	19:17	19:18	10:30	10:29	09:22	09:21	08:48	08:47	06:07	06:04	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
17:56	16:49	17:43	17:38	17:07	17:02	11:05	11:06	10:18	10:19	09:33	09:34	08:04	08:08	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
19:40	18:43	19:29	19:31	19:01	19:03	09:53	09:51	08:42	08:40	08:04	08:02	05:18	05:15	נפאל, קטמנדו (ח)
19:49	18:58	19:40	19:40	19:16	19:16	11:09	11:08	10:06	10:05	09:35	09:34	07:05	07:04	סינגפור, סינגפור (ח)
22:00	20:32	21:38	21:45	20:49	20:55	09:59	09:56	08:36	08:32	07:00	06:41	04:34	04:27	פולין, ורשא (ק)
18:33	17:41	18:23	18:22	17:59	17:58	10:20	10:19	09:20	09:20	08:49	08:49	06:30	06:30	פרו, לימה (ח)
22:22	21:09	22:05	22:10	21:26	21:30	11:13	11:11	09:55	09:52	08:56	08:51	06:07	06:01	צרפת, ליאון (ק)
22:50	21:33	22:31	22:37	21:50	21:55	11:19	11:17	09:59	09:55	08:49	08:42	06:05	05:58	צרפת, פריז (ק)
18:47	17:56	18:37	18:37	18:14	18:13	09:59	09:58	08:55	08:54	08:24	08:23	05:51	05:50	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:48	20:41	21:32	21:37	20:59	21:03	10:53	10:51	09:35	09:32	08:41	08:37	05:51	05:46	קנדה, טורונטו (ק)
21:34	20:23	21:17	21:22	20:40	20:44	10:27	10:25	09:09	09:06	08:10	08:05	05:21	05:16	קנדה, מונטריאול (ק)
20:42	19:41	20:30	20:33	19:59	20:01	10:29	10:27	09:16	09:13	08:33	08:30	05:44	05:40	קפריסין, לרנקה (ק)
22:45	21:07	22:19	22:28	21:23	21:30	10:15	10:12	08:49	08:45	07:02	07:02	04:40	04:32	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:29	20:50	22:01	22:11	21:07	21:14	09:46	09:43	08:20	08:15	06:36	06:35	04:08	04:00	רוסיה, מוסקבה (ח)
21:10	19:55	20:53	20:58	20:12	20:17	09:52	09:50	08:32	08:29	07:29	07:23	04:42	04:36	רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)
22:16	21:05	21:58	22:04	21:23	21:27	10:56	10:54	09:37	09:34	08:33	08:27	05:46	05:40	שווייץ, ציריך (ק)
19:24	18:32	19:14	19:15	18:50	18:50	10:16	10:15	09:09	09:08	08:37	08:36	05:59	05:57	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00534
10/07/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

